

ION D. SÎRBU (n. Petrila, 28 iunie 1919 — m. Craiova, 17 sept. 1989) a fost fiu de miner. Absolvent al Facultății de Litere și Filozofie din Cluj și, totodată, strălucit membru al Cercului Literar, a luptat, student fiind, pe frontul de est. După absolvire, a fost asistentul lui Lucian Blaga și, ulterior, conferențiar la catedra de estetică a prof. Liviu Rusu. Retrogradat în 1950 („pentru orientări idealiste”), devine învățător la Baia de Arieș, apoi profesor de liceu. Arestat pentru „omisiune de denunț” la 16 sept. 1957, a făcut 6 ani de închisoare, iar după eliberare a avut interdicție de semnătură și domiciliu forțat în Petrila, unde a lucrat în mină ca vagonetar. Angajat în aparatul tehnic al Teatrului din Valea Jiului (care azi îi poartă numele), reușește să ocupe, la scurt timp după aceasta, postul de secretar literar al Naționalului craiovean, pentru nouă ani. ♦ Este autorul mai multor lucrări dramatice, jucate în țară și în străinătate, al mai multor volume de proză scurtă, romane, eseuri și al unui jurnal consistent, care a relevat cititorilor personalitatea sa multilaterală, calitatea morală și spiritul cu adevărat european care l-a animat. ♦ Romanul *Lupul și catedrala* oferă o imagine a societății românești din anii 50, bîntuită de sloganul luptei de clasă. Intelectualii marginalizați care populează paginile cărții, artiști iluștri sau profesori încununăți cu lauri academici, au executat ani grei de închisoare ori sînt clienți ai clinicilor de psihiatrie. Cînd sînt pe punctul de a-și găsi un loc demn în societate, au loc întîmplări ciudate. Între altele, în mod miraculos, un lup tînăr și plin de cutezanță, a cărui venire a fost profețită de mult, coboară din codru în oraș, vrînd parcă să le amintească oamenilor virtuți pe care, în viața lor înrobîtă, le-au uitat. O dată cu uciderea lui, speranța „dezghețului” care mijise în acel an 1956, anul revoluției din Ungaria, este operativ retezată prin intervenția brutală a „organelor de partid și de stat”.

Premiul Uniunii Scriitorilor, 1982 și, post-mortem, 1993.

ISBN 973-95876-8-2

4900 lei

Lupul și Catedrala

ION D. SÎRBU

ION D. SÎRBU

Lupul și Catedrala

ROMAN

EDITURA CASA ȘCOALELOR

ION D. SÎRBU
Lupul și catedrala

Această carte a fost editată cu sprijinul
FUNDAȚIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

Coperta: Matei Șerban
Consilier editorial: Maria Graciov

© Editura „Casa Școalelor”, 1995

ISBN 973-95876-8-2

ION D. SÎRBU

Lupul și catedrala

ROMAN

Ediție îngrijită de Maria Graciov

EDITURA CASA ȘCOALELOR
1995

Sotiei mele, Lizi.

I

Toată ziua sunt nervos, la oamenii din jur mă uit cu teamă și suspiciune, ferindu-mă cât pot de cei care încearcă să mă privească în ochi. Ocolesc copacii, băncile (mai ales pe cele din lemn); evit cozile, aglomerările, strada o trec în fugă. Am permanenta impresie că cineva mă urmărește, că acest cineva îmi vrea răul, că un nevăzut deget mă tot arată celor în drept. Nu am făcut nimic rău, sunt un om cinstit, cerul mi-e martor: citesc regulat ziarele, tac și aplaud smerit la toate ședințele, îmi iubesc soția (care e legitimă) și nu bârfesc pe nimeni: nici pe prieteni, nici pe dușmani, nici pe șefii mei, care îmi sunt și prieteni și dușmani. (Așa cum se și cade să fie!) Și cu toate acestea, de o bucată de vreme încoace, mă simt în nesiguranță, crește în nervii mei o ciupercă veninoasă, ecoul unei ancestrale culpe sau boli, pe care părinții mei, din țărănească ignoranță, au uitat sau au neglijat să o trateze din timp. Încerc, de câteva ori pe zi, senzația că acum-acum sau nu peste mult mi se va întâmpla o mare nenorocire. Nu mai am încredere în nimeni, mi se pare că toată lumea *știe* (ce să știe?), că toată lumea *vede* (ce să vadă?), că, de îndată ce întorc spatele, grupuri compacte de colegi și străini mă comentează și mă judecă. Când trec pe străzi, îmi controlez în vitrine mersul și ținuta, acasă mă uit pe ascuns în oglinzile nevesti-mii în speranța că poate-poate zăresc în jurul frunții mele aura albastră a răului, în spaatele meu, umbra dubioasă a cuiva.

Nimic și nimeni. Nimic, în afară de senzația de dimineată, când mă doare, la pieptănat, părul și când hainele cele mai purtate îmi par străine și ostile. Pielea mi-a devenit hiperiritabilă, orice picătură de transpirație mă înnebunește de scîrbă, orice fir de mătreață pe rever îmi provoacă o stare de vomă. Nu am ulcer și totuși stomacul mi-l simt unde și cât este; nu sunt cardiac, inima mi-o aud bătîndu-mi tam-tamul în timpane. Mă opresc deseori în mijlocul camerei (pe

care, de trei luni, am golit-o de tablouri, fotografii înrămate, icoane), mă uit la pereții goi și încerc să descifrez în șerpuirile decorative ale zugrăvelii un mesaj ascuns, o taină sau un blestem. Și, dacă mă uit mult și foarte concentrat, la un moment dat totul, fiecare urmă de cui sau crăpătură a tencuielii, prinde viață și începe să miște, să miște, să miște. (Deși, ca pregătire, sunt inginer constructor, în câmpul muncii figurez ca șef de birou la ICRAL.) Nimeni nu a înțeles obstinția cu care am susținut, în ședințele noastre de analiză a muncii, zugrăveala *uni*, considerînd că orice model desenat sau pictat pe perete devine un pretext de reînviere, de dezvoltare, de actualizare a unor obsesii atît de greu îngropate... Peretele alb, am strigat eu atunci, sau vernil, sau *bleu*, sau *rose-foncé* — acestea sunt culorile simple ale epocii noastre atît de complicate. Simple, odihnitoare, anticomplexante... Să terminăm o dată pentru totdeauna cu viermuiala bronz-aur-argint a tapetelor romantice din secolul trecut... Să terminăm cu hieroglifile, cuneiformele, azbuchile decorative ale epocilor burghezo-moșierești... Strămoșii noștri, țărănimea noastră săracă iubesc și se atașează instinctual de culoarea simplă: pereți albi, uneori albaștri sau galbeni, niciodată roșii... (Pe chestia asta a trebuit să am o discuție cu șeful meu de cadre: dar m-a înțeles, toată povestea a fost uitată, eu am scăpat cu fața curată, fără urmări în dosar.)

Soția mea a primit, prin repartiție, o garsonieră în bloc: cameră, bucătărie și baie. De multe ori, fiind singur acasă, mă opresc în mijlocul dormitorului, îmi țin respirația și privesc în jur. Liniște, liniște — deși îmi aud clar zvîcnetul singelui prin vine. Știu că ușile mele scîrțîie toate, că arcurile celor două fotolii pe puncte au plesnit și acum sforile tapițeriei atîrnă ca niște intestine... Văd prin geamul camerei acel copac stingher din curtea interioară: de mai mulți ani e uscat, știu că e definitiv și iremediabil uscat și totuși, de cîte ori îl privesc, îmi vine să bocesc fără cuvinte. Dar nu plîng: mă mulțumesc să curm acest moment de timpire sentimentală impunîndu-mi să merg cu ochii închiși spre bucătărie și acolo să caut prin sertare, orbește, un cui de doi țoli. De ce cu ochii închiși, de ce tocmai un cui de doi țoli nu pot explica. Nu pot și nici nu vreau: orice explicație pretinde o altă explicație, care, la rîndul ei, cere sau impune o ultimă și dureroasă explicație... Deșertăciune, în secolul în care am

nimerit, numele tău se cheamă explicație. Științifică... Caut un cui fiindcă sunt nervos, fiindcă sunt nefericit, fiindcă sunt. Îl caut cu ochii închiși ca să-l găsesc mai greu și să mă bucur mai mult, și îl vreau de doi țoli, fiindcă în casa mea nu există alt gen de cuie! E clar, sper!

Apoi sosește nevastă-mea. Vine din oraș, vine de undeva, vine de la cinema sau din vizite, vine. Mili (așa o alint eu, ca fată se numea Emilia Ardeleanu). Are douăzeci și opt de ani mărturisiți, origine socială sănătoasă, bacalaureat, lucrează ca plasatoare la teatru, în timpul liber croșetează. Tot ce avem prin casă e din zestrea ei. Eu nu am adus în această căsnicie (suntem împreună de cinci ani, ne-am căsătorit, așadar, în 1951) decât câteva duzini de cărți de specialitate (tehnică), un patefon și un cort pentru excursii. Nu l-am folosit decât în așa-zisa lună de miere, pe care am petrecut-o certându-ne prin frumoșii munți ai Sebeșului. Încolo, nimic. Leafa, originea socială tot sănătoasă (fiu de țăran sărac, orfan de război)... și cinstea. Mai ales cinstea. De cele mai multe ori, nevastă-mea vine acasă obosită, sastisită, sătulă de oameni și omenire. Trebuie să vadă un spectacol de zeci de ori. Același spectacol. A ajuns să spună că nu se mai joacă decât o singură piesă, aceeași, chiar dacă i se schimbă titlul la premiere; la treizeci de ani ai ei are idei ciudate Mili, cred eu. E femeie frumoasă, chiar foarte frumoasă, nu e bine să vadă mai mult de o piesă pe an (și aceea comedie, dacă e posibil!), dar în cazul ei n-ai ce face, e vorba de pîine, de cîmpul fatal al muncii, de ani ce trebuie adunați, fiindcă bătrînețea vine indiferent dacă credem sau nu credem în ziua de mîine sau în viața de apoi... Nu? Așa că sosește grăbită, se dezbracă repede, face un duș, mănîncă în picioare ce apucă, îmi zice din obișnuință, automat cumva: tu ce ai mîncat, ce ai mai făcut astăzi, eu îi răspund tot așa, bine mersi, nimic deosebit, și după acest ritual de seară tîrzie urmează momentul — pentru mine, cel mai greu: clipa în care eu, în pijama curată, ea, în cămașă de noapte pembé, ne facem cruce ortodoxă, oftăm și ea zice: stinge tu!

În clipa aceea am ocazia (și obligația de taină!) să arunc o ultimă privire pe albeața imaculată a cearșafurilor și pernelor noastre. În timp ce mîna mea se întinde spre comutator, în acea infimă clipă fac un efort de a-mi umple ochii speriați cu mîngîierea promițătoare

a patului. Ca și scufundătorii în mare când trag mult aer în piept, ca și rătăcitorii prin Sahara, când beau apă la ultimul izvor, în ultima oază — tot așa și eu, înainte de a stinge cele trei becuri ale lustrei noastre, îmi umplu ființa cu liniștea și pacea aparentă a olandelor din zestrea soției mele.

Sting apoi... Prin geamul deschis aud căldura meridională a orașului culcându-se pe caldarîmuri, văd parcă pe întuneric ochii scăpărători ai bufnițelor (sau liliecilor) ce se ascund sub acoperișul Muzeului de artă. Pomul meu uscat nu mai scîrțîie acum: vîntul, nici el, nu mai bate. Nu mai picură (pic-pic) nici robinetul din baie, la zece se oprește apa în întreg municipiul. Vecina noastră de sus, ceferista, pare a nu fi acasă: pare numai — mai nou are un amant în vîrstă, foarte serios și foarte roșu la față, cuprins, se zice, de cele mai onorabile intenții: s-a și mutat la ea, dar deocamdată nu e înscris în cartea de imobil; așa că fac dragoste pe șoptite, e ca și când nici n-ar fi acasă. Acum un an venea la ea unul de la circulație. Când își începeau repertoriul amoros, aveai impresia că deasupra se filmează asaltul de la Călugăreni... Nici radioul de alături (care bate regulat morsele literei V) nu se mai aude.

E pace în lume, pace în blocul meu, de ce nu ar putea fi pace și în bietul meu suflet!? Pomii, prin grădini, și-au scuturat de mult florile planificate, campania de colectivizare merge bine, filiala noastră a înființat trei noi subfiliale de Autodeservire la domiciliu (!). Mili doarme, vorba ei, „ca o ceașcă de iaurt“. Mama, slavă Domnului, e sănătoasă. Copii nu avem, nici nu aștept, soția mea e cam stearpă. Luna asta luăm primele pe anul trecut. Îmi voi cumpăra un fulgarin cehoslovac. Poate și o umbrelă. Nemțească. Sau poloneză. Un bețiv a chiuit undeva, departe: chiuitul bețivilor tîrzii face bine celor care sunt cuminți, care nu beau și care dorm acasă, alături de soțiile lor curate și legitime... Trece peste coama copacilor din parcul muzeului un vînt ca o șoaptă romantică, discretă. Stelele, cuminți, tac și ele. Lună, tu, stăpîna mării...

Așa vine somnul. Pelerină largă, neagră, dulce. Meritată. Nu voi visa mașini negre, închise și grăbite: nici nu există asemenea mașini. Voi uita în somn și de înmormîntarea penibilă, țigănească pe care am văzut-o astăzi; mai am pînă la moarte, abia voi împlini la iarnă treizeci și trei de ani, sunt sănătos, optimist, harnic. Chiar și

bun român, cînd mi se permite. Am avut o zi grea, mîine va fi altfel, cu totul altfel: mă voi scula odihnit, vesel, convins și încrezător. Voi lucra cît șapte. Și dacă îl întîlnesc pe porcul acela de Apostol, îi ard două palme țărănești. Să știe că... Să nu uite că... Să se teamă și în somn de...

Totdeauna la unu noaptea. Totdeauna.

Întîi am senzația subconștientă că apele calde ale toropitului meu sînge se tulbură. Pe urmă, din adîncimile oceanului, se înalță ca un pescăruș strigătul de groază, același mut strigăt de groază: „Iarăși? Iarăși?...“ Mă trezesc pe jumătate: îmi vine să plîng, lacrimile sunt gata (acolo, sub pleoape), alături de spaima ce nu mă părăsise nici o clipă. Repet: „Iarăși? Iarăși?“ — deși ar trebui să urlu: „De ce ? De ce?“ Deocamdată însă și lacrimile, și revolta sunt mute, eu nefiind dezlipit sau desprins din apele calme ale somnului. Simt totuși clar, fără echivoc, fără putință de tăgadă, că mă arde gîtul, că mi-au luat foc brațele, că perna e jărat. Caut pe întuneric nasturele veiozei noastre. Aprind. Între timp somnul a fugit, am mintea limpede, mă simt ca un ostaș la atac, ca un vînător la pîndă. Dulceața albă a cearșafului îmi zîmbește ironic, teatral. Întîi mă uit de sus, cumva de departe. Nimic, absolut nimic. Dar pielea pe mine continuă să ardă, iar sufletul — bietul meu suflet, chinuitul meu suflet de funcționar nefericit și neînțeleș — clocotește de mînie. Încep să caut. Nu mă las înșelat de aparența cinstită a albiturilor mele, răul totdeauna se ascunde, înșală. Întorc cu grijă perna: nimic. Întorc și fața plapumei, întorc tot, tot, cu mare grijă. Inutil.

— Unde ești? întreb, și îmi simt cuvintele ca niște săbii, ca niște pistoale. Unde ești, bestie setoasă, de ce nu mi te arăți?

Apoi purced la căutarea adevărată. Mai metodică, mai științifică. Cu multă delicatețe, desfac fiecare cută a albiturilor din sectorul meu de divan-studio. (Nevastă-mea are un somn de plumb, e născută în zodia racului, lucrează serile, uneori și noaptea.) Caut încet, prudent, cu respirația reținută. Nu mai înjur, nu mai sîsîi. Caut, caut. Sunt la pîndă, am pornit la vînătoare, ancestrale instincte de codru sau junglă, de mamifer biped carnivor, de om al peșterilor îmi vin în ajutor; ca un arc peste ere întregi de civilizație și morală, mi se împrumută acum o tactică și o strategie vechi cît lumea și

afurisite cît toată istoria modernă și contemporană. Am răbdare. Sunt „*sapiens*“. Mîinile nu-mi tremură și nici mînia din inima mea nu mai clocotește. Zîmbesc chiar: zîmbetul crimei, al setei de sînge, al nostalgiei somnului pierdut. Buricele degetelor mele au preluat funcțiunile creierului mare, ochii urmăresc un dușman de moarte, dinte pentru dinte, sînge pentru sînge. Acest dușman al meu trebuie ucis fără milă. Atît știu. Și îmi ajunge... Acum nu mai sunt nici bun, nici rău, nici prost, nici înțelept: am uitat tot ce am învățat în școală, am uitat toate cărțile citite, toate filmele, toate cîntecele revoluționar-patriotice. Nu mai am nici mamă, nici soție, nici diplomă de inginer. Constructor. Nu mai am nici idealuri — indiferent că sunt sau nu obligatorii.

Întregul univers e o cameră imensă ce mă apasă, întreaga istorie a omenirii, timpul în sine, s-a concentrat în tictacul deșteptătorului nostru, ce arată orele unu. Unu și cinci minute... Nu mai există probleme, evenimente, idealuri. Adio, cultură! Adio, civilizație! Voi fi nevoit să pun pe foc toate cărțile mele vechi, toate tablourile de familie, întreaga mobilă. Domnilor, iubiți tovarăși, nu am nevoie de nimic, nu am nevoie de nimeni. Sunt la capătul deznădejdilor, la capătul oricărui mugur de speranță. Un luntraș mă așteaptă, am banul pregătit. Socotelile, toate, s-au încheiat. Asta e, ce să-i faci, asta e și altfel nici că se mai poate.

...În fiecare noapte, la orele unu (foarte rar la unu și jumătate), ca și astăzi, de pildă, voi fi trezit din cel mai dulce și mai meritat somn. Voi fi trezit cu gîtul, cu brațele, cu coapsele în flăcări. Pot să urlu la lună, pot să implor stelele, pot să-mi iau cele mai juste angajamente de viitor, pot chiar să proferez cele mai cumplite blesteme către cerul acesta indiferent și nepăsător: rezultatul va fi neschimbat, același în fiecare noapte. În timp ce, plîngînd de ciudă și nepuțință, îmi voi scoate pentru percheziție cele două piese ale pijamalei, voi șopti spre acel Nimeni al nopților mele mereu și mereu aceeași absurdă întrebare: „Unde ești, bestie? Bestie setoasă după sîngele meu...”

Da. Este cît se poate de ridicol. Sunt gol-pușcă în mijlocul camerei mele. Este ora... dar să lăsăm asta. Lampa arde. Eu vorbesc singur. Și am lacrimi în ochi. Soția mea mă privește, trezită din somn. Cu milă? Cu groază mă privește? Sau numai cu scîrbă?

— Iar?

În clipa asta, o urăsc de moarte. Cum poate să mă întrebe așa? Ea nu vede că...? Nu simte cum...?

— Iar! îi răspund, stăpînindu-mi cu greu mînia.

Se uită la pernă, la cearșaf. (Nu e complet trează.) Nu vede nimic, bineînțeles. Nimic.

— Ți se pare, conchide căscînd. Ai obsesii!

Și se culcă. Și adoarme pe loc. Iar eu rămîn caraghios, vertical de caraghios, ca o gazetă de perete pe un șantier părăsit, ridicol ca într-un coșmar în care constăți că ți s-au furat toate hainele și ai rămas gol-goluț într-o gară de triaj, sau într-o sală de bal, sau în grădina Mitropoliei, iarna... Mă îmbrac *lento*, controlînd, verificînd, cusătură cu cusătură, totul. Răcoarea pijamalei aerisite mă bucură. Aprind o țigară. Sting lampa. Ca niște fire de telegraf în vînt îmi zbîrnîie toți nervii: jarul țigării ritmează mînia mea, capul mi-l simt dublat și gol. În locul inimii bate ceasul neobosit al insomniei.

Acum e dimineată. Nu e de mirare că mă uit împăienjenit la toate. Autobuzul nostru de vechi cartier mi se pare un monstru viu, recent decupat dintr-un desen animat... Pe toți oamenii îi văd palizi, obosiți, parcă nimeni nu a dormit azi-noapte. Sau paloarea asta generală nu e decît reflexul în propria mea tristețe a luminii soarelui de dimineată? Ce culoare are sculatul din somn? Ce culoare au datoria, sănătatea, liniștea sufletească? Habar n-am! Știu atît că entuziasmul de funcționar, de om al muncii socialiste, are culoarea celor bolnavi de ficat. Sau de rîie. Venerică. Poftim, toți cască, unii se mai scarpină și acum. Mulți încearcă să mai fure un pic de somn agățîndu-și mîinile păroase de bară... Ciudat, constat, femeile pe care le întîlnesc sunt toate gravide — palide, pistruiate și gravide —, copiii mi se par orfani și subnutriți.

La birou miroase a naftalină, deși am cîteva colege care se parfumează de parcă ar fi din Giurgiu. Șeful sosește grăbit, aferat, cu cearcane și probleme, ca de obicei. De la primele ore aflu noutăți: vom pierde meciul de duminică viitoare, iar s-a prăbușit un avion, la „Central“ a sosit un film cu partizani, la „Patria“, unul cu ororile fascismului. Sau invers.

Completez sînguincios borderouri și referate, devize și rapoarte. Suntem făcuți din automatisme, nu știu care deștept, vorbindu-ne

în cadrul universității populare, ne-a demonstrat științific, riguros materialist, că omul ar fi cel mai prețios capital din lume, dar are defectul că e o mașină ce se strică și des, și foarte ușor, ajunge repede la reparații capitale; a fost creată sublim, dar, din păcate, fără piese de schimb. Personal, nu mă simt mașină, nu cred în reparațiile capitale: consider, mai degrabă, că aș fi pasăre pierdută de stol, oaie rătăcită de turmă, cîine blînd ajuns, nu se știe cum, în pădurea crîncenă a lupilor...

Dar aceste mizere lamentări biblice aparțin, de fapt, nopților mele, adică acelor zone de hotar dintre vis și realitate care fac trecerea între o zi grea care s-a terminat și o noapte și mai grea ce nu a început încă. La birou se instalează în reflexele mele o formă de subintelență contabilă, destul de promptă și eficientă; în comparație cu frumoasa doamnă Steriade (prezumtivă amantă a directorului centralei noastre) sau cu spilcuitul Ivanovici, specialist în loto-prono-sport, sau cu deșteptul de Stănculescu, randamentul meu de serviciu, e de-a dreptul scandalos. Lucrez ca o uzină bine unsă — în inginerul-locomotivă e un cal, în capul calului e un computer și în computer e o biată furnică, copleșită de rușine că a ajuns conștopist în loc să-și valorifice diploma pe șantier sau în vreo uzină. Cred totuși că am și puțin talent de a organiza logic și curgător lucrările ce aparțin sectorului meu. Restul sunt monotonie, rutină și multă, foarte multă plictiseală. Atît.

Așadar, cu munca în sine aș sta onorabil. Probemele adevărate încep dincolo de ecuator, în emisfera singurătății. De cîte ori trec — fără să vreau, fără să vreau — hotarul dintre haina de zi și pijamaua de noapte (dintre omul vertical și cel orizontal), dintre „mine“ în plină lumină și același „mine“ în deplin întuneric — ei bine, de fiecare dată în ființa mea se instalează un demon al vinovăției (fără vină), al alarmei fără rost, al revoltei stupide și total inutile. Și acum, la birou, Dincu ne relatează ultima sa escapadă erotică în mahalaua deocheată Baba Novac, Ivanovici cascadează și își curăță unghiile veșnic negre — totul ar fi în ordine, totul ar fi așa cum a lăsat bunul Dumnezeu lucrurile acestei lumi plicticoase și fanariote; aș putea rîde degajat și superior (ha, ha!), aș putea să-i împrumut pronopresului cutia mea cu scobitori („ajutor neprecupețit la...“), mi s-ar permite chiar o ironică observație legată de absența doamnei Lidia

Steriade, pariind, de pildă, că la întoarcere va exclama: „Vai ce fum! Vai ce fum! Ia să deschideți imediat geamurile!“ Fiindcă, de câte ori revine din „audiență“, doamna asta elegantă simte nevoia să dea ordine. Mefisto, bătrînul meu prieten de cîrciumă și ploaie, are obiceiul să sublinieze caracterul infecțios al puterii spunînd: „Autoritatea se poate lua și ca o boală venerică: printr-un simplu sărut sau un banal grăbit act sexual...“.

Toate aceste tonice amănunte și gesturi ar fi posibile — și acum, și totdeauna — dacă nu mi-ar aluneca memoria, dacă puterea mea de a asocia și imagina n-ar avea clei. Mereu sar de pe linie, întorcînd spatele la oameni și luînd-o razna prin porumbiștea obsesiilor. Asta este!

Cercurile negre, cercurile roșii, cercurile nopții. Blestemate cercuri. Închid ochii și îmi revăd camera. Magice antene mă obligă să simt și să presimt cum mii de ființe vii și inteligente, necruțătoare și barbare mă pîndesc de prin ascunsele unghere ale dușumelei, tavanului, celor patru pereți. Pielea mi se înfioară: gîndurile scrișnite — chiar și fără ajutorul modestei mele culturi de licean, odinioară — se filtrează și se resorb prin șira spinării către acel nodul nervos central în care se localizează scîrba și oroarea, spaima și dezgustul. Tot ce e legat de sînge, prin sînge. Mă gîndesc la migrația popoarelor, la ciumă și holeră, la nu mai țîn minte ce victimă neolatină, mexicană, care, în urma unui eșec politic, uns cu miere și dezbrăcat de haine, fu legat deasupra unui mușuroi de furnici roșii... Văd, în continuare, defilînd cadavre pline cu viermi, muște țe-țe, țîntari anofel, lipitori și coropișnițe, trecînd în cîrduri medievale Carpații noștri dragi, strigînd : „Ura“ și „Moarte lor, moarte lor!“...

Nu se poate, îmi zic mai apoi, nu se poate, e absurd. Am avut procesul de la Nürnberg, am inventat și bomba, și antibomba de hidrogen, avem și un fel de ONU, și se aude și de o așa-zisă declarație a drepturilor omului... Nu se poate, e inadmisibil! Nu se poate să nu putem inventa ceva care să ne scape definitiv de ploșnițe (fiindcă de *ploșnițe*, numai de *ploșnițe* e vorba!), nu se poate să nu se găsească, pe plan național și internațional, un remediu împotriva acestor bestii setoase după sîngele și liniștea mea. Trăim — scriu chiar și ziarele — într-un ev aprins, într-un secol al luminilor, al progresului, al tot felul de emancipări științifice și sociale; nu se

poate să nu se descopere un mijloc, o otravă sau măcar un neutralizator temporar al acestor insecte carnivore, antropofage, iraționale și dogmatice. Oameni buni: avem dreptul sacrosanct și imprescriptibil de a dispune de derma și epiderma noastră: *habeas corpus**. Chiar și în cea mai înaintată Constituție din lume este stipulat dreptul oamenilor muncii de a putea dormi în pace, odihnindu-se fiecare după nevoile și după capacitatea sa. Și atunci? De unde aceste spaime ale nopții? Aceste criminale insomnii? Aceste treziri din somn, cuprinși de rece sudoare și tremur al cărnii, determinate doar de simpla obsesie că iar e ora unu, iar voi fi vizitat, iar voi fi vînatul ce nu poate nici să fugă, nici să se apere...

Liniște, domnilor! La o parte, umbre ale nopții! Acum sunt la birou, am de lucru. Trebuie să completez, în mare grabă, tot restul de referate și borderouri cu cereri și scăderi. Mă grăbesc fiindcă, știu din experiență, aproape de amiază mă prinde somnul. Mi se înmoaie carnea, o dulce căldură urcă spre pleoapele-mi roșii de nesomn. Îmi dau lacrimile, bieteile mele oase simt nevoia să se întindă. Aș da acum o chenzină pentru un divan, o împărăție pentru un pod cu paie sau fîn proaspăt cosit. Soția mi-aș da-o pentru o oră de somn normal și curat...

Trebuie să-mi rețin căscatul acesta neprincipial și demascator. Mă uit atent la colegii mei de birou. Anastasescu e rebusist, tainele colegilor săi nu-l interesează, el își are fericirea ascunsă în sertarul întredeschis, care constă acum în definiția de pe orizontală: „cînd merge, cîntă; cînd stă, pute“ (șapte litere, se termină cu „at“). Stănculescu își numără banii, porcul de Băleanu scrie cu religioasă gravitate obișnuita sa notă informativă, obișnuitul său raport semiconfidențial. El este omul șefului, a fost, este și va fi totdeauna omul șefului zilei. Ivanovici, dezinvolt și șmecher, s-a volatilizat, acum e la colțul sportiv al microbiștilor, comentează cu alți ipochimeni șansele echipei locale. Toți par ocupați sau preocupați — și totuși, mie mi se pare că, pe ascuns, mă urmăresc și mă fixează. Mă fură din colțul ochilor, vor să afle ce și cum... Ce vor de la mine? Lucrez co-

---

* Ai trupul tău (rămîi stăpîn pe trupul tău) (lat.). Denumirea unei celebre legi engleze care îi dă acuzatului dreptul să aștepte în libertate judecata, în schimbul achitării unei cauțiuni.

rect, lucrez repede, lucrez și în locul porcului de Băleanu; ce-i privește viața mea particulară? Viața mea de noapte? (Ce ironie: „viață de noapte“ pentru un pîrlit de conțopist care se culcă treaz — cu sau fără soție — în fiecare seară fix la orele zece, după știri!)

...În sfîrșit, poate că oboseala e de vină. Oboseala și singurătatea. Dar nu pot să nu observ că privirile unora dintre colegi sunt de-a dreptul sfredelitoare. Și obraznice. Nu-i nimic. Istoria e lungă, pînă la urmă se va vedea că tot eu am avut dreptate. (Ce fel de dreptate, nu știu: voi afla în cincinalul viitor, după moarte sau nicio-dată.) N-are rost să mă frămînt, marile întrebări — mi-a spus mie cineva care știe șase limbi și rusește — de aceea sunt mari pentru că nu li se poate răspunde, și nu li se poate răspunde fiindcă ele trebuie să rămîină mari și numai întrebări. Nici statele mari și nici geniile nu ar fi posibile — tot deșteptul ăla poliglot mi-a spus — fără cîteva asemenea întrebări care complică taina lumii și obligă oamenii simpli să se mire, să ofteze și să mărșăluiască optimiști înainte, sus, pe culmi de progres, pace, fericire. Prin fire, nu sunt un tip combativ, totdeauna cînd iau cuvîntul la ședințele de analiză mă bîlbîi, abia dacă spun un sfert din cîte aș putea să spun; la defilări, de pildă, nicideată nû mă înfig la steag sau emblemă, mă mulțumesc cu un portret oarecare, mai mic, pe acesta îl port conștiincios și discret, fericit că mi-am făcut datoria și nefericit că nimeni nu a observat că strig corect, că zîmbesc, că duc și eu ceva în mîini. E-hei, asta e viața, vorba nevastă-mii, decît să ne plîngem degeaba, mai bine să tăcem grămadă și să tragem apa după noi...

Gînd la gînd. La telefon, chiar ea, Mili.

— Am căutat peste tot, îmi spune. Nu am găsit nimic.

— Nu urla, îi spun, nu sunt surd. Ai căutat peste tot?

— Bine-nțele.

— Ești mioapă: ți-ai pus ochelarii?

— Ești tîmpit, îmi răspunde ea.

— Ai dat cu...?

Tac. Nu pot continua. Nu trebuie să se afle. Trec, așadar, pe un limbaj ceva mai sibilinic.

— Ai dat cu medicamentele pe care ți le-am indicat eu?

— Sigur că da, îmi țipă ea în ureche, sunt amețită de gaze, îmi iau foc plămîinii. Eu totuși cred că tu ai obsesii. Nu dormi destul, nu

visezi ce trebuie sau cine știe cu cine visezi!? Eu nu simt nimic, niciodată nu am fost pișcată. Deși sunt mult mai sensibilă decât tine.

Trîntesc receptorul. Idioata, îmi zic. Idioata, a uitat ce am găsit în spatele tablourilor? A uitat că a trebuit să-i evacuez în pivniță pe majoritatea clasicilor numai din cauza legăturilor vechi, din cauză că începuseră să miroasă suspect? Am nasul fin, am crescut la țară, simt în nări când o carte devine necurată, e destul să mă uit la coto-rul ei și, pe loc, văd acele minuscule cuibare de ouă depuse cu grijă în cleiul sau cusătura volumului, indiferent dacă autorul este sau nu aprobat în școli. Ce mă interesează pe mine că ea „simte“, că pe ea, vezi Doamne, o ocolesc vizitele nocturne? E aici o problemă pe care nici știința cea mai... din lume nu a reușit să o lămurească deocamdată. Nici nu e ușor să înțelegi acest mister: de ce sunt preferați unii, în timp ce alții sunt lăsați în pace? Ce lege a inegalității guvernează gustul acestor bestii nocturne, că vin numai la carnea mea, numai pe mine mă mușcă, mă sug, mă devoră? Uneori mă apucă o adevărată nebunie: îmi vine — mai ales când sunt la un meci sau la o plenară cu mulți oameni — îmi vine să mă urc pe ceva înalt, un gard, un stîlp, o tribună, și de acolo să strig tare: „Măi, fraților, ascultați comanda la mine: cei pe care vă mănîncă ploșnițele treceți, rogu-vă, în dreapta; ceilalți, pe care nu-i mănîncă, în stînga!“ În felul ăsta, aș vrea să văd ce avem comun, noi, victimele!? Vreun miros special, vreo sclipire neobișnuită în privire, o formulă mai deosebită a sîngelui sau vreo drăcie ascunsă în jungla sistemului nervos central sau periferic? Poate e vorba de o calitate, poate e vorba de un defect, un grav defect ereditar. Rămas nedepistat. Cine poate ști? Ne tragem din daci și romani, te pomenești că pe unii din strămoși îi mîncău, pe alții îi lăsau în pace... Dar peste trupul brav al țării mele au trecut și o mulțime de năvălitori. Nu cumva!?... Nici nu îndrăznesc să mă gîndesc la așa ceva, orice fugă înapoi în istorie, chiar și în cea contemporană, mă umple de frică și amețea-lă... Adevărul este că — acum îmi aduc aminte — tata, înainte de a pleca în război, nu înjura soarta sau gradații, ci i se plîngea mamei de „blestematele astea de stelnițe“. Stelnițe. Pe vremea aceea nu știam ce înseamnă acest cuvînt, credeam că e ceva în legătură cu cerul, un fel de mîncărime care apare noaptea, dar care, cum spunea mama, se vindecă dacă te ungi cu gaz și cu sare pe acolo unde pie-

lea se blîndește... Bietul tata — Dumnezeu să-l ierte —, probabil de la el am moștenit acest dulce sînge al meu, această teribilă sensibilitate ce mă face ca și în somnul cel mai adînc să simt imediat dacă ceva sau cineva se apropie și se lipește dușmănos de amărîta mea piele de inginer român.

II

Imobilul în care locuiesc de cînd m-am căsătorit (s-ar putea spune și așa: blocul în care se găsește garsoniera *pentru care* m-am căsătorit cu Mili) este o clădire veche, avînd un aspect nobil și sever. Vopsit în gri-verde, închide pe o latură una din străzile istorice ale urbei noastre. Este construit în formă de „U” și are cinci etaje. Ziua, privită de departe, această fostă casă de raport zidită de un fost ministru liberal apare astăzi ca o cucoană bătrînă, de modă veche, plecată la talcioc, dar nu ca să vîndă, ci ca să cumpere. Nu are nimic de cazarmă în ea, deși a fost ridicată într-o epocă în care toată lumea se pregătea pentru cel de-al doilea război mondial. Din contră: cornișele, porțile boltite, stucatura geamurilor exterioare, precum și răcoarea stătută și acră a scărilor (largi, țepene, anume concepute pentru alarme aeriene sau cutremure de pămînt), pe lîngă o anumită duioșie nemțească și un practicism fanariot, îți sugerează, mai ales acum, cu criza asta apocaliptică de locuințe, un sentiment de soliditate și bunăstare nepăsătoare; de bătrînesc, dar solid și temeinic. Desigur, dacă te apropii și studiezi mai atent anatomia pereților exteriori (care se zugrăvesc de către noi, ICRAL-ul local, ori de cîte ori se anunță vizita vreunui demnitar sau înalt prieten pe linie de ajutor dezinteresat sau alianță veșnică), atunci poți observa o anume oboseală; un fel de tristețe, de lasă-mă-să-te-las, de parcă întreaga zidărie e igrasiată de plictis, boală și bătrînețe, incapabilă să-și mai ascundă vîrsta, gata să-și ceară singură, peste noapte, fie demolarea, fie transformarea revoluționară într-o cazarmă sau internat de tip nou. Fiind în formă de „U”, închide între laturi o curte în-

terioară. O curte galbenă, în care urlă o sută de copii, se răscrăcărea-ză spre cerul nostru răbdător trei lăzi de gunoi (veșnic pline), în care se bat covoarele, se usucă lenjeria, vine poștaşul, olteanul care aduce brînză de vaci și usturoiul și în care, cînd plouă, se rotunjesc niște băltoace ca la țară: privite de sus (geamul camerei noastre dă înspre această curte), aceste ochiuri de apă sau noroi, în care se bălăcesc copiii fericiți ai celor de la demisol, par niște nestemate de peruzea sau rubin: depinde de ora și unghiul în care se reflectă soarele în ele... Singura ființă vegetală ce a supraviețuit oarecum în mijlocul acestei curți este un pom singuratic, după unii păr sălbatic, după alții plop corcit cu mesteacăn. E viu numai pe jumătate, crengile de jos, cele mai groase și mai mari, fiind uscate și scheletice; abia spre vîrf, din îmbrățișarea de moarte a acestor negre ramuri, țîșnesc ridicol spre cer, în fiecare primăvară, cîteva mlădițe tinere, naive și încrezătoare, continuînd să înflorească, să înverzească, să trăiască și să se bucure de viață și lumină de parcă nu s-a întîmplat nimic rău cu restul crengilor și chiar cu rădăcina mumă. De multe ori, contemplînd de la fereastră acest orfan copac (în care copiii se agață ca niște veverițe), îmi vine în minte o stampă veche pe care am văzut-o în casa nașei mele, doamna Aurora, diriginta poștei din comuna noastră. Tabloul la care mă refer, înrămat în negru și aur, reprezenta un schelet (moartea, mi s-a explicat) care ținea în brațe trupul duios al unei fecioare goale ce cînta din flaut... Privită însă atent și de aproape, tulpina scorjită și scobită de bătrînețe a copacului părea un paradis al unor furnici roșii (ce aleargă tot timpul, de parcă ar fi înnebunite de o alarmă, de parcă s-a anunțat sfîrșitul lumii), precum și al altor insecte mici, verzi, gelatinoase, ce stau lipite de crengile mai tinere, înecate într-o zeamă vîscoasă de culoarea marmeladei de caise. Aceste insecte (habar nu am cum se cheamă) nu se mișcă, nu par a comunica între ele. Dacă le dezlipești și le întorci cu un băț de chibrit, dezvelesc spre lumină o burtă albă, scîrboasă, și niște picioare ce se agită leneș, ca într-o epilepsie tragică sau stupidă. Mai spre vară se transformă în omizi păroase, flămînde, iar spre iarnă devin un fel de bube comoase, total indiferente față de tot ce se întîmplă în jur. Cineva mi-a atras atenția — parcă am învățat despre așa ceva la zoologie, în liceu — că trebuie neapărat să existe și un sezon, poate doar cîteva zile, cînd aceste ființe devin

fluturi sau ceva asemănător. Fluturi de zi, de noapte — cine poate ști?... fluturi galbeni, albi sau negri... Nu am vocație de naturalist. Cine a copilărit la țară ia natura așa cum este, nu face o problemă din fluturi sau alte gînganii. Mai mult, trebuie să mărturisesc că am oroare de tot ce e prea mic, de tot ce nu poate fi văzut cu ochiul liber și de departe. O singură dată m-am uitat prin ocularul unui microscop de școală, să văd și eu o picătură de apă. M-am îngrozit, era să leșin de scîrbă și spaimă. Ce am văzut eu acolo, îmi revine numai în vis, cînd am febră mare, cînd sunt foarte hărțuit de amintiri sau lucrări restante. Mie îmi plac lucrurile mari și limpezi — asta, cred eu, din cauza prea multor lecturi de aventuri și călătorii —, îmi plac acele lucruri care pot fi privite de sus sau de departe, cum sunt munții sau lanurile din Bărăgan, cerul și norii îmi plac, tocmai fiindcă nu depind de oameni, nu se ascund, nu te pîndesc din întuneric sau cine știe de unde: din contră, te umplu de măreție, te fac mai om și, chiar dacă te înfioară prin taina lor, cel puțin nu te urmăresc în somn sau la birou, cînd ți se pare că tu însuți ai devenit o furnică sau o omidă, și colegii tăi rîd și se uită la tine ca la un cîine rîios... E mai sigur pentru orice individ — ce zic individ, asta e prea mult: pentru orice funcționar, așa e corect spus —, e mai sigur dacă se bazează în viață numai pe ceea ce este, așa și atîta cît este. Să lase dracului iluzia, sau visul cu ceea ce trebuie să fie, sau cu ceea ce nu sunt de acord nici în ruptul capului. Asta o spun, fiindcă asta am învățat-o și la cursurile politice ale Politehnicii, și la ciclurile de *Scurtă istorie* de mai tîrziu. Și în asta cred. Sincer, fără frică. Și, dacă cred în realitatea reală și realistă, dacă sunt convins că totul e calm și limpede în jurul meu, și dacă m-am convins singur că nu există nici un fel de metempsihoză (decît la insecte, broaște și uneori la lichele) ori viață de apoi (decît pentru genii și martiri), atunci nu înțeleg, zău dacă înțeleg, ce m-a determinat să-mi cumpăr, totuși... o lupă. Da, o lupă.

Eram iar după o noapte de nesomn, aveam febră și mă și certasem cu Mili (care, de cînd s-a schimbat directorul teatrului și i s-a mărit norma, vine mereu tîrziu acasă, întoarsă pe dos, iritată și răsu-cită, de parcă eu aș fi de vină că soldații și elevii mănîncă semințe în sală chiar și în serile cînd se joacă scriitori pozitivi și chiar contemporani), dracu știe de ce mă certasem, în fond nici nu eram sigur

dacă ea mi-a stricat ziua sau porcul acela de Băleanu (care, de cînd a stabilit că e rudă cu fostul mare inchiizitor P. P. Apostol, se comportă cu noi ca un zbir lituan). Ieşisem în oraş ca să mă liniştesc şi să uit. Eram foarte plictisit, simţeam în piept un fel de apăsare — pentru mine, semnul unor ascunse, dar foarte curînd acute (deşi difuze) nefericiri. Cînd vezi multă lume alergînd după cumpărături, te mai linişteşti, te mai înduioşezi. Zici: fiecare cu ale lui, cine nu are necazuri minte, iar cine minte nu o duce mult, face ulcer duodenal, sau psihoză depresivă, sau, ce e şi mai rău, ajunge ca bătrînul meu prieten Mefisto, să scrie lunar cîte o scrisoare către bunul Dumnezeu... Fiecare cu aia a mă-sii, mi-am zis, în timp ce priveam cît de poetic apune soarele peste clopotniţa veche a bisericii Sfîntul Gheorghe. Aşa, în dorul lelii, o luai spre Tîrgu-Vechi, prin piaţa turcească, îmi place să aud cum strigă juveţii ăia de vînd lubeniţe. Vuietul pieţelor ţărăneşti e altfel seara: te mută din modernul secol XX înapoi în evul mediu, în acele vremuri de restrişte şi exploatare în care doar pieţele şi catedralele erau libere şi democratice. În fiecare din noi doarme un ţăran care vinde speriat nişte lubeniţe greu vandabile, în fiecare din noi mai există un pic de feudalism ce nu a fost încă lichidat.

Umblam, aşadar, hai-hui prin bazar, căscînd gura la acele mici şi foarte orientale prăvălii în care se vînd solduri, se primesc comenzi pentru rame sau coroane mortuare, unde mai poţi vedea un ceasornicar evreu care îi confundă pe nemţi cu ruşii pravoslavnici, ori un cizmar greco-catolic gata oricînd să discute cu tine despre greşelile guvernului Iorga sau Averescu. Nu aveam de gînd să cumpăr ceva, nici bani nu prea aveam, doar cotizaţia de sindicat pe care uitasem s-o achit şi doi poli, raţia mea de rezervă pentru bere şi ţigări. Băteau clopotele, mă gîndeam la mama, cînd, dintr-o dată, ochii mi se opriră într-o vitrină veche şi prăfuită. Cumplit de tristă şi pustie vitrină — de parcă ar fi fost tot ce a mai rămas după un bombardament sau după moartea unui biet grefier văduv — şi totuşi, aici, între un patefon secular, o pereche de patine ruginite şi o colecţie de lacăte fanariote, am zărit, cochet culcată pe o pernă de catifea roşie, strălucitoare şi magică aşa cum pot fi numai oglinzile, cristalele şi tot ce derivă din şi prin lumină, am zărit, doamnelor şi domnilor... o lupă. O lupă splendidă, cu mîner argintat, cu o lentilă de

aproape zece centimetri în diametru. Strălucea și părea nouă-nouță. Ce a fost în capul meu, nu știu: parcă am primit ordin de undeva să o cumpăr. Și-am și cumpărat-o. Nici nu a costat prea mult, vreo cincizeci de lei. Baba care mi-a vîndut-o nu s-a uitat în ochii mei, părea că se roagă sau că vorbește singură. Am întrebat-o de unde o are — dar ea a făcut un gest de lehamite: „taci, mi-a șoptit, taci și cumpăr-o pînă nu e prea tîrziu“. M-a dat afară din prăvălie și a tras oblonul de parcă, de parcă...

Am zis că am primit un fel de ordin ca să o cumpăr. Mint! Ce fel de ordin și de la cine? Sunt un om lucid, umblu cu bani numărați, nu îmi pot permite să cumpăr tot ce-mi sare în ochi, tot ce strălucește și îmbie. Și-apoi, mai ales serile, cînd mă plimb liber și singur, mă simt totdeauna mai conștient și mai stăpîn. Cum să accept un ordin, oricît de sus ar veni el? Nici Cerul (dacă există!) nu are voie să se amestece în treburile mele interne, seara, în Tîrgu-Vechi, ordonîndu-mi așa, tam-nesam, „tovarășe, ți-am repartizat de sus o lupă, cumpăr-o imediat și ai grijă de ea: răspunzi cu capul!“ (Nici Cerul. Am zis. Sper să fiu crezut pe cuvînt de onoare.)

Apariția acestei lupe în viața mea a fost, probabil, o simplă întîmplare, poate și capriciul unui ceas de grea singurătate și gol. Cine știe? Poate că obiectul acesta e un indiciu sau un semn că nu absolut tot ce facem și gîndim trebuie planificat și controlat așa cum îmi controlez eu actele de bancă sau cum mă verifică și mă controlează pe mine marele și teribilul inspector de la Centrală, tovarășul Bibi Victor. În orice caz, ceva, ca un semn de vinovăție, îmi dădea tîrcoale. Ascunsesem „instrumentul“ în buzunarul de la spate și îl simțeam lipindu-se de mine ca o ispită, ca un păcat ce nu trebuie mărturisit nimănui, cu nici un preț. Acasă, ca să nu dea nevastă-mea de ea, am dosit-o în fundul unui sertar. Întreagă această aventură din jurul lupei mi se pare astăzi o naivă copilărie — dar îmi dau seama că în acele dificile zile m-am simțit ca un adevărat copil care a șterpelit o jucărie dragă și acum se bucură numai gîndindu-se că o are și că e bine ascunsă. Știam că e acolo și că strălucește pe întuneric. Că strălucește și mă așteaptă. Eram singurul din cartier care aveam o asemenea bijuterie, de acum numai eu voi cunoaște de aproape, de foarte aproape, atît pe vizitatorii mei nocturni cît și taina bătrînului copac din curtea blocului nostru.

În nopțile mele de „insomnii“ sau în acele ore de birou când nu se mai face odată ora trei, când mi se închid ochii de oboseală și somn, parcă primesc puteri proaspete și necunoscute numai la gândul că într-o zi voi privi lumea, bineînțeles — prin apele curate și adânci ale acestei lupe. Este ca și când, printr-o simplă vrăjitorie, se obține gratuit un pașaport către toate zările și țările necunoscute și interzise. Ca un Gulliver voi intra în aceste regate sau arhipelaguri, unde, conform visurilor mele utopice, am să fac puțină ordine și multă dreptate.

Dar amînam mereu clipa în care s-o iau în mînă, în care s-o ating sau să schițez intenția de a privi prin ea. Lupa rămînea o vagă eventualitate, un fel de rezervă tactică a măruntei mele subexistențe. Știind că o am, o priveam acum altfel pe Mili când se farda și se parfuma înainte de a merge la spectacol sau în protocol. Și cu totul altfel mă comportam cu aceeași Mili în nopțile în care, pe întuneric și oarecum hoțeste, o posedam grăbit, fără cuvinte, fără nici un prolog sau epilog sentimental...

Într-o noapte, după o furtună ce trecuse repede, mă îmbrăcai pe furiș, îmi luai lupa din sertar și coborîi în curte. Cerul era curat, ploaia îl spălase: norii, sub lună, se grăbeau spre păduri și munți. Nu am scris niciodată poezie. Chiar și gândul la vreun sonet sau psalm, în situația mea de fost inginer și actual contabil, constituia o epigramă de un ridicol garantat. Nu am scris poezie fiindcă mi-a fost rușine, fiindcă mi s-a părut întotdeauna că cei ce scriu sau își citesc poeziile se dezvăluie, se dezgolesc cumva în public. Dar, în acea noapte de după furtună, nici eu nu știu cum, ajunsei dintr-o dată foarte aproape de niște cuvinte, de cîteva cuvinte numai, pe care, dacă, dacă aș fi reușit să le șoptesc doar, chiar de nu m-ar fi auzit nimeni, aș fi reușit, sunt convins, să exprim ceva din frumusețea deznădăjduită a acestei nopți, ceva din misterul legăturii dintre mine, de pildă, și acest copac nenorocit sau acele înalte streșini, sau palida lună care se arată și se ascunde ca o țigancă tînără și hoată. În mîna dreaptă însă... aveam lupa. Nu întîmplător în mîna dreaptă și nu întîmplător o lupă. Desigur, vor spune acei prieteni ai mei care, de fapt, îmi sunt dușmani, ce să cauți noaptea, după ploaie, într-o curte de casă veche, înarmat cu o lupă de savant? Caraghios, le-aș răspunde eu, nu am luat lupa ca să caut sau să descopăr ceva cu ajuto-

rul ei: am luat-o ca să nu fiu singur, ca să nu-mi fie frică; am luat-o fiindcă e dreptul meu, e arma mea nevinovată prin care voi lupta împotriva necunoscutului, împotriva necunoscuților, împotriva chiar a acelor inconștiente și iresponsabile bestii care îmi fură somnul și îmi umplu pielea și viața cu scîrbă și durere...

Încerc să explic ceea ce eu însumi nu înțeleg: după miezul nopții nici o logică de zi nu mai este valabilă. Iar o logică de noapte nu există, nu-i așa!? Deocamdată, cel puțin. Decît să mă frămînt, încurcîndu-mă în rădăcini și sîrme ghimpate, mai bine să privesc mai de aproape derma acestui bătrîn frate al meu, copacul. Nu e prea multă lumină, totuși văd atîta cît doresc să văd. Coaja, prin lentila măritoare a lupei mele, îmi apare ca un peisaj lunar, ca o hartă a lumii văzută în relief și foarte de sus. Munți, văi, cratere, deșerturi, albi de fluvii secate, coaste abrupte, clinuri acoperite de o mă-treață albă asemenea cenușii ce o scuipe vulcanii în timpul lor liber. Dar nu numai atît: culoarea aceasta slinoasă îmi răsuțește amintirile. Mă văd desculț, trăgînd de funia jugului (hăis Duman, cea Jo-ian), lîngă piciorul meu sclipește grăsimea caldă și vie a brazdei proaspete: simt în spate răsuflarea caldă a boilor și îl aud pe tata icnind în coarnele plugului și înjurînd din cînd în cînd — nu de mînie sau de necaz, ci așa, în general. Înjurătura asta face parte din sacrul ritual al muncii: nici boii, nici bunul Dumnezeu nu iau în serios aceste creștinești drăcuiele de circumstanță, aratul unui ogor, oricît de sărac ar fi el, seamănă cu o rugăciune, cu o cîntare sau o bucurie apropiată de păcat și de ispita muierii.

Ceea ce vedeam eu sub lupa mea era doar în parte asemănător brazdei întoarse primăvara sau toamna. Mai degrabă, îmi ziceam, totul aduce a cîmp pîrjolit și crăpat după o secetă lungă: de aici nu va mai răsări nimic, nici un fier de plug nu are să mai poată rupe coaja asta zbîrcită, uscată și bătrînă. Așa trebuie să arate, ziceam eu, deșerturile din Alabama sau Kalahari: așa va arăta și pămîntul nostru în caz că ațîțătorii la un nou război (porcii de imperialiști!) vor dezlănțui un cataclism atomic împotriva iubitorilor de pace, împotriva noastră, a tuturor ce au semnat apelul de la Stockholm... Priveam, priveam și nu mă săturam de privit. Dacă cineva m-ar fi zărit, cu siguranță ar fi rămas convins că sunt sărit de pe linie, că sunt nebun sadea, că numai datorită teatrului pe care îl jucăm și eu

și nevastă-mea la serviciu și acasă am reușit să scap pînă acum de internarea cu forța... Prostii, pentru o insomnie și o lupă nici dracu nu se sesizează: totul e o ciudățenie a mea, un fel de *hobby* socialist, total nevinovat, prin asta nu aduc nici un prejudiciu legilor și idealurilor republicii mele dragi.

Dar unde sunt furnicile roșii, prietenele mele și acele gingașe omizi verzi, atît de moi și de leneșe? Nu zăresc nici o vietate. Insectele la ora asta dorm, ele nu suferă de insomnii: fiind niște biete gînganii, nici sînge nu au — așa că noaptea se pot odihni, printr-un somn de invidiat, se pot și înmulți, totul depinde de lege, de fire, de programare.

Îmi lipsesc urechea de scoarța aspră a tulpinei. Ascult. La început, nimic. Îmi astup o ureche, ca să anulez vuietul și vibrația surdă a orașului. Acum — ei da, acum e cu totul altceva. Aud, aud. Un scîrțîit greoi ca un fel de geamăt, asemănător cu scrișnetul unei uși cu balamale foarte ruginite. Ce poate fi? Probabil ecoul, în lemnul tulpinei, al chinului de moarte din acele crengi ce s-au uscat, dar încă nu au murit de tot. Își reamintesc, regretă, reclamă. Speră. Te pomenești că geamătul acesta dureros nu este decît sinteza zgomo-tului pe care miile de cari le fac în timp ce sapă și rod, fără milă sau iertare, carnea acestui biet arbore? Ciudat: cînd, în copilărie, mi-am lipit urechea de un stîlp de telegraf sau, mai tîrziu, cînd un prieten m-a pus să ascult vuietul dintr-o scoică indiană, acele sunete mi s-au părut atunci venite din cer, aduceau cu ele taina stelelor, a depărtărilor pure, a mărilor și a vîntului ce înalță și mîină spre maluri coame înspumate de valuri albastre...

Ceea ce auzeam acum — sau mi se părea că aud — aducea mai degrabă a infern, a loc al unor cazne veșnice. Așa trebuie să fi răsunit pivnițele spaniole ale aceluia teribil Torquemada, despre care am citit eu o carte proastă, dar îngrozitoare. Dar dacă totul e numai o părere? Dar dacă ce aud nu este decît o simplă obsesie, cum susține Mili? Asta ar însemna că pe timpanul meu nu vibrează tragedia ascunsă a acestui amărît arbore, ci se traduc, ca pe o diagramă, propria mea durere, propriile mele griji și spaime. Dar ipoteza asta subiectivă se exclude, nu ține: iată, nu adie nici un fir de vînt (îmi iau pulsul, inima îmi bate regulat, perfect), și totuși aud clar scrișnetul dinlăuntrul acestei nenorocite fosile vegetale.

O pasăre de noapte și-a luat zborul, cîrîind speriată. Îi urmăresc filfiitul negru. Cîteva pisici cu ochi sclipitori apar pe zidul înalt al muzeului, apoi dispar și ele. Cît să fie ceasul? De cît timp stau aici, sub acest orfan copac? Habar nu am. Mă simt bine! Aud fluieratul unui tren ce pleacă; nu am prea călătorit, trenurile acestea ce se topesc în noapte îmi sugerează distanțe, gări, plecări evocîndu-mi voiaje lungi (ca ale scriitorilor noștri din secolul trecut) prin țări pline de istorie, huzur și arte, chiar dacă ele sunt situate acum într-un lagăr atît de dușmănos nouă.

E timpul să mă întorc, Mili se poate trezi și cine știe ce va crede văzînd că sunt plecat. Îmi vîr lupa în buzunar și caut cu privirea cele două ferestre de la etajul trei ale garsonierei noastre. Le zăresc, sunt întunecate, deci totul e în regulă. Dar, privind mai atent, tot mai atent, din ce în ce mai atent și mai mirat, observ ceva ce mi se pare cu totul bizar, cu totul inexplicabil. Da! E trecut de mult de miezul nopții, în blocul nostru toată lumea lucrează ziua, normal ar fi ca acum să doarmă cu toții, să se odihnească fiecare după capacitatea sa, fiecare după meritele sale. Nu? Ei bine, lucrurile stau cu totul altfel. Privesc și nu-mi vine să cred: lumina se aprinde cînd la un geam, cînd la altul; unele camere rămîn luminate, altele se întunecă brusc, ca, numai după cîteva minute, becurile să se aprindă iară. Aveam impresia că cineva, undeva, se joacă pe claviatura unor butoane ale neliniștii.

Am făcut practică într-o uzină electrică. Acolo am văzut un fel de pupitru pe care se aprindeau și se stingeau continuu niște beculețe colorate: m-au emoționat nu ca o minune tehnică (am dat și eu două examene de electrotehnică), ci ca un fel de metaforă ce-mi sugera că există, dincolo de om, o inteligență care comandă de departe acest dans al luminilor. Am rămas foarte țăran în gîndire, pentru mine magnetismul, electricitatea, gravitatea, energia atomică, într-un cuvînt, tot ce mișcă și are o putere se traduce în termeni de viață, de viațuire. Cred că pămîntul e viu și că i-am extras o parte din energia nervoasă ca să o folosim în industrie și progres. Ce va fi, îmi zic, dacă vom reuși să separăm și să extragem instinctele și forța cruzimii din lumea animală? Poate că le-am și separat, folosindu-le, fără să ne dăm seama, în sectoarele agresive ale poeziei, filosofiei, agitației și propagandei...

Ce văd eu pe fațada interioară a blocului nostru burghezo-moșieresc nu este pupitrul științific al unei uzine. Clădirea, sumbră și grea, pare că doarme — și totuși, când în dreapta, când în stînga, la diferite etaje, intermitent și continuu, în bucătării sau dormitoare (mai ales în dormitoare) se aprinde brusc lumina. Perdeaua tremură oleacă, umbre se agită, ireal proiectate pe tavan, apoi lumina se stinge brusc, pentru ca același joc să reînceapă la alt etaj, la alte geamuri.

Am mai întîrziat o oră în umbra copacului meu. Porniseră pe străzi mașinile salubrității, orașul se trezea din somnul său leneș, balcanic. Cerul deschidea o geană roșie în direcția gării. Tremuram de frig, deși eram transpirat de emoție. Mi se părea că fusesem martor — unicul martor — la o mare taină, la o miraculoasă descoperire. Îmi tremura inima de bucurie. Îmi venea să strig: „nu sunt singur, nu sunt singurul!“, să adun oamenii în jurul meu și să le povestesc în gura mare ce am văzut. Dar, gîndind mai serios, mi-am dat seama că e vorba de o problemă cu implicații: nu ar fi nici just și nici politic ca tocmai eu, care nu am nici un fel de greutate socială sau măcar profesională, tocmai eu, care aprind cel mai des lămpile din camera mea, să vin și să acuz niște oameni care se descurcă și ei cum pot, discret și modest, fără scandal sau agitație inutilă. Nu? Hotărîsem deci să-mi văd de paiul și bîrna din ochii mei, să tac, să ascund, să nu spun nimănui nimic. O indiscreție ar periclita întreaga existență a blocului: și, în primul rînd, propria mea existență, cu toate că, în noaptea aceea, singurele geamuri ce s-au comportat normal, rămînînd în permanență în întuneric, au fost chiar geamurile garsonierei mele. Șarpele, când îl doare capul, iese la drum și defilează, un funcționar ce s-ar încumeta să facă observații și analize critice generale ar da de înțeles că se crede vrednic să se lupte cu balaurul din poveste. Insomniile rațiunii nasc monștri, nu am văzut nimic, nu știu nimic, trăiască pacea și bastionul ei.

Nu m-am mai întors să mă culc în pat. Aveam în bucătărie o mică sofa. M-am așezat pe marginea ei și, în timp ce mă dezbrăcam cu grijă, ca să nu fac zgomot, începui să mă gîndesc. Altfel. Din alt punct de vedere. Mai serios. Mai documentat. Faptul că nu eram singurul, că mulți alți concetățeni ai mei aveau și ei probleme cu...

Mili (are un sistem nervos de pisică sălbatică) mă simțise totuși. Mă pomenii cu ea în bucătărie, aprinzînd furioasă lampa. Avea

părul prins în bigudiuri — cum o priveam acum de jos, mi se părea că seamănă (ce idiotie!) cu statuia libertății americane.

— Unde ai fost, mizerabile? își începu ea pașnicul interogatoriu.

— Afară, i-am răspuns. Sub copac.

— Sub copac? Ce ai putut tu să faci sub copac timp de patru ore? Noaptea?

— Nimic. Am gîndit!

— La ce, dacă îmi permiți să te întreb?

— N-aș putea să spun precis. La toate și la nimic.

— Ești nebun! Complet nebun!

— Poate. Dar nu sunt singurul.

Și am încercat să schitez un fel de rîs. Credeam că am umor, credeam că mă va înțelege și mă va ierta. În fond, cu ce greșisem? Cui greșisem? Dar ea părea venită din altă lume, se uita la mine ca la o fiară, ca la o scîrbă.

— Ai să ajungi mai rău ca Vasilescu! mi-a spus apoi și a ieșit trîntind ușa bucătăriei.

Nu știam cine a fost acest Vasilescu pe care mi-l dădea ca exemplu negativ. Nici nu mi se părea important să aflu. Eram destul de necăjit, de tulburat și răvășit, mai ales că o auzeam plîngînd dincolo. „Nu plînge din cauza mea, mi-am zis, acum profită și plînge în contul meu.“ Și mie îmi venea să plîng, simțeam asta în gît și sub frunte. Dar la mine lacrima se pomește mai greu. Un inginer care e și contabil la vopsele are, în loc de inimă, un borderou, fiind obligat să-și păstreze lacrimile fie la bancă, fie la magazia de materiale perisabile.

Am stins lampa și, îmbrăcat cum eram, m-am trîntit pe divan. Am adormit pe loc. Nici nu mi-aduc aminte să fi visat, ca de obicei, ceva. După luni de zile, aceste cîteva ore de somn adevărat și total mi s-au părut un dar ceresc, o adevărată minune.

III

Au trecut, după acea memorabilă noapte, cîteva zile, cîteva săptămîni, cine mai știe cîte. Viața unui funcționar e ritmată nu de

evoluția vegetației din jur sau de creșterea și descreșterea Lunii, ci de ritmul lucrărilor de birou, de regularitatea fatală a ședințelor și mai ales de zilele în care se încasează chenzina. În plus, față de aceste patriotice habitudini, în cazul meu special s-a fost instalat și un timp anex, un fel de calendar, de ceasornic cu totul personal, care avea darul de a mă scoate din timpul normal al colegilor mei, mutându-mă într-o cu totul diferită curgere a vieții. Cei care se culcă în mod obișnuit și se scoală dimineata odihniți și chiar voioși, aceia pot să spună: „ura, începe o zi de muncă, trăiască cincinalul, trăiască lupta pentru fericire și pace!“. Pentru acești cetățeni, orele sunt ore, drumul e drum și soarele care răsare și apune e soare și nu altceva. Dar eu — iertată să-mi fie sinceritatea, sau fantezia, sau infatuarea —, eu acum sunt altfel. Nu încep și nu termin o zi: de fapt, eu continuu o zi care e noapte și o noapte care e zi: le continuu cu încăpăținare, cu eroism, ca și când asta ar fi datoria mea suplimentară, un fel de impozit în plus pentru bietul meu destin. Semăn cu cineva care se întoarce din prizonierat pe o șosea de țară, nesfârșită, semăn cu o placă de patefon în care acul nu mai poate ieși din rotundul unui singur șanț, semăn cu o plavie ruptă din grindă și tîrîtă de ape leneșe spre nu se știe unde.

Am aflat și eu, ca și ceilalți colegi ai mei, că echipa de fotbal a municipiului nostru a câștigat cu brio un foarte dificil campionat; am citit și am comentat în amănunt despre groaznica nenorocire de pe strada Venus 18; am fost la dispensar și mi-am făcut un foarte dureros vaccin; am văzut cîteva filme (foarte juste, foarte educative, foarte sovietice), am participat la un miting spontan, la o campanie de strîns borcane și sticle etcetera, etcetera. Am făcut multe lucruri în aceste zile, am mîncat și am băut, am salutat și am răspuns la saluturi, am început un roman de actualitate și am terminat un roman de Tolstoi. Într-o seară, sub un geam, am ascultat un întreg concert pentru flaut și orchestră și mi-a plăcut. Teribil cît mi-a plăcut, cum m-a întors pe dos. Altă dată, am luat cuvîntul la o ședință sindicală și am spus, pare-se, lucruri foarte corecte. M-am tuns mai scurt, am cumpărat o cravată în dungi discrete. Și cămașă albă, să nu uit.

Dar toate aceste mărunte și banale evenimente le-am realizat doar cu o mică parte din ființa mea. Cu un alt eu — ar zice deșteptul

acela poliglot care ne vine pe linie de cultură ca să ne vorbească despre om, dar mereu în general, mereu numai în general —, cu un alt eu, o altă conștiință. (Nu știu filosofie și detest orice gargariseală în gol sau papagal de zile mari.) Fapt e că lucrurile, cristalizându-se, îmi apar acum ca o arenă de circ roman în care sunt așteptați și fiarele, și gladiatorii. Acolo, la mijloc — mă refer nu la arenă, ci la gândurile mele —, pîlpîie permanent o grijă sau o așteptare dureroasă. Eu stau pe bordură, văd și înțeleg totul, dar, fiindcă știu de unde mi se trag toate ponoasele... tac. Nu spun nimănui nimic, tac și ziua, tac mai ales noaptea, cînd sunt singur (și o aștept pe Mili). Vorba vine că o aștept. De cîteva luni m-am mutat în bucătărie și dorm acolo singur, între aragaz și chiuvetă. Nici nu a trebuit să-i explic ce și cum, această strămutare a mea a venit de la sine. Nici ea nu se miră, nici eu nu mă revolt, sunt chiar mulțumit că pot fi singur în acele ore din noapte cînd... cînd... În curte nu am mai coborît, nu are nici un rost, copacul meu îl văd din geamul bucătăriei, eu îi spun totul, el mă înțelege perfect. Înainte de a-mi stinge mica veioză de care am făcut rost, schițez spre el un gest prietenesc, complice, îi spun „*Servus, colega!*“, și am pe undeva siguranța că mă aude și mă compătimentește.

Nu mai folosesc pijamale. Complică inutil lucrurile. Mă culc numai în chiloți, fumez o ultimă țigară, apoi fac „clic“, stingînd lampa. Cîtva timp mă distrez ascultînd sunetele atît de specifice ale țevilor: caloriferul sfîrîie într-un fel, conducta de apă cu totul altfel. Trece și o țeavă mai groasă prin zid, gîlgîie urît, dar după orele unsprezece încetează. Vecina mea de sus, ceferista, cîntă uneori în baie — dar numai în serile în care e vizitată în mare secret de acel domn cu intenții serioase, care, după ce va obține divorțul, o va lua, în sfîrșit, de nevastă.

Ce fac eu? Nimic. Stau pe întuneric și aștept. Nu mă enervez, nu-mi pierd răbdarea; mi-am impus un anumit calm, o tactică chiar a acestui calm. Aștept. Ceasul de mînă mi l-am atînat la cap, într-un cui. Bate. Aștept. Pe largile bulevarde aleargă acum ultimele autobuze, cineva fluieră strident, cred că e paznicul de la muzeu, o femeie țipă în curte: „*Carmen! Carmen!*“, poate să treacă și un avion pe cer, asta mărește frumusețea vieții — dar pînă la urmă totul se liniștește. Și eu rămîn cu adevărat singur.

De obicei — subliniez, de obicei — vine singură. Foarte rar în doi sau în grup mai numeros. Vine dinspre țevi, din găuri, de după dulap sau chiar din divanul pe care stau întins. Dar, curios, vine totdeauna din aceeași direcție. Nord-est, nord-nord-est. Coboară pe lângă ureche (pe întuneric total), coboară tacticos pe linia cutelor perinei mele transpirate, vine, mă recunoaște, alege, judecă, face mofturi, apoi se decide. Și mușcă. Eu o simt din timp (*homo sum**, dar...), am antenele, radarurile mele specializate, o simt cu mult înainte ca ea să-și înfigă trompa în vreunul din porii speriați ai pielii mele. Mi-am reeducat instinctele de maimuță stinse sau cele atrofiate de om al peșterilor, astfel că sosirea dumneaei nu mai putea fi o surpriză; nici înțepătura nu mă mai arde ca la începuturi, tocmai fiindcă o așteptam; și, fiindcă o așteptam, era ca și când aş fi acceptat-o. Nu mai înjuram, nu mă mai revoltam.

Am auzit (sau am citit undeva) că au existat în sclavagism mai multe secte mistice care propovăduiau resemnarea în fața răului, împăcarea cu durerea și cu moartea. Chiar și cu exploatarea sclavagistă a omului de către om. Refuz cu indignare — deși sunt român curat — să fiu cumva asemănat cu acești retrograzi, victime ale obscurantismului. Dacă rabd și accept să fiu mușcat și supt, o fac din două motive: întâi, fiindcă eu cred că răul se combate prin mai rău; răul trebuie lăsat să se desfășoare în voie, numai astfel el devine un bumerang care se întoarce împotriva sa însuși — și, în al doilea rând, fiindcă mă simt chemat și ispitit să studiez ca un om de știință propriul meu caz. Procedez și ca un țăran hârșit în rele, dar și ca un savant. Savant progresist, bine-nțeles, care, cunoscând anumite fenomene-efect, caută ca, prin observație și experiment, sinteză și analiză, să descopere fenomenul-cauză. Gîndit și pătruns, totul devine limpede ca lumina zilei — deși această „vînătoare“ cu totul neobișnuită are loc totdeauna pe întuneric și numai noaptea.

Așadar, stau și aștept, simt sau presimt cînd și de unde vine. Nu o pot împiedica să vină: ea are ordin să mă atace, eu am datoria superioară de a mă apăra. Accept conștient mușcătura, nu-mi mișc locul rănit, îmi păstrez calmul, zîmbesc chiar pe întuneric. Apoi,

---

* Sunt om (lat.).

încet, fin, întind mîna liberă și „clic“, aprind brusc veioza. În felul acesta inteligent nu scapă, nu are cum să scape.

La începuturi, le striveam direct la locul crimei. Dar Mili, care îmi spală albiturile, fiind din naștere o colerică destul de vulgară, mi-a atras atenția că va refuza să-mi spele fețele de perină și cearșafurile pline de aceste scîrboase virgule de sînge: „parcă ai fi femeie, îmi spunea, și ți-ai fi aranjat să-ți ai periodul direct prin pori“. Avea dreptate, de ce să nu recunoaștem: o gămălie din asta plină de sînge poate murdări unu pînă la doi centimetri pătrați de pînză curată. Dacă admit că în fiecare noapte prind minimum trei exemplare medii (au fost nopți — foarte calde, e adevărat — în care am realizat pînă la zece capturi) și dacă înmulțim acest produs cu șapte, adică numărul zilelor după care mi se schimbă albiturile patului, se poate deduce ușor cam cum arătau giulgiurile în care îmi petreceam orele de binemeritată odihnă.

Volens, nolens*, a trebuit să mă decid să le prind și să le sacrific în altă parte. La început îmi era silă — orice început e greu — le culegeam de pe cearșaf cu bucăți de carton sau cu un cuțitaș ce îl avem pregătit anume. Cu vremea însă, experiența mea a evoluat în așa fel, încît scîrba inițială ce o aveam față de aceste ființe a dispărut, făcînd treptat loc unei indiferențe obiective, mai bine zis unei curiozități angajate și lucide. Ajunsesem la convingerea că aproape optzeci la sută din volumul celei prinse după faptă era alcătuit din propriul meu sînge; restul — se vede clar prin lupa mea — nu erau decît niște picioare, o trompă de sondaj și o magazie de acumulare a rezervoarelor de alimente. Știind acest lucru, nu-mi era greu acum să le prind direct cu mîna și să le sacrific după bunul meu plac, respectînd în același timp regulile elementare de igienă și morală, fără de care nu se poate, nu-i așa!?

Au un miros specific, greu de definit, dar foarte pătrunzător și ultrarezistent la aerisire. Nu au cap sau, cel puțin, au un cap insignifiant și, cu toate acestea, paraziții aceștia posedă o inteligență ieșită din comun. Cînd le țin prizoniere între buricele degetelor, simțindu-le zvîcnetul elanului vital, palpitarea disperată a instinctului de conservare, nu pot să nu mă gîndesc la formidabila forță și în-

---

* Vrînd, nevrînd (lat.).

telepciune a naturii care le-a creat (cu sute de milioane de ani înaintea omului) și care le-a înarmat pentru o supraviețuire fantastică.

Se îneacă greu, am impresia că se prefac numai că s-au înecat și trăiesc foarte comod și sub apă. Așa că am fost nevoit să-mi cumpăr o lampă Bunzen, cu spirt, la focul căreia victimele mele au parte de o moarte rapidă și totală. Sunt o fire duioasă, de câte ori aprind o flacără sau privesc în jarul unui rug aprins, mă simt năpădit de un fel de emoție copilărească, blândă, aproape religioasă. Înainte de a le arunca în foc, îmi vine să le cer iertare; din adâncul fîntîinii care este inconștientul nostru (termenul de „inconștient“ a fost reabilitat de academicienii noștri), se ridică spre buzele mele un fel de cîntec, de mută lamentație, ca și cînd nu aș arde pe rug o puturoasă de ploșniță parazită și antropofagă, ci aș oficia cine știe ce jertfă solemnă în cadrul unui ritual religios păgîn.

Sting apoi lumina, oftez și aștept din nou. Ca să-mi umplu timpul și să-mi ocup imaginația (care lucrează nopțile cu o putere triplă față de orele de zi, cînd nici nu se prea apelează la serviciile ei), încerc să reconstitui, pur teoretic și abstract, lumea din care vine spre mine. Ce tainică vrajă sau chemare există în ființa mea, pe ce unde necunoscute se transmite mirosul dulce al cărnii mele, ca să poată el pătrunde în acele minuscule cotloane unde ele vegetează, gîndesc sau visează, se roagă sau se planifică, în așteptarea semnalului? Văd în fața ochilor poduri și pivnițe vechi, lăzi sparte, țevi de mult uitate, tencuieli scorjite; văd rumeguș roz de lemn semiputred, mobile rupte, cîrpe de tot felul, bizare umflături sub varul sau vopseaua zidurilor; canale, minuscule tunele, dușumele misterios aranjate pentru o întreagă strategie a circulației camuflate, totul cu știință amenajat pentru atac și retragere pe poziții dinainte pregătite. Aud semnale ciudate, mă gîndesc că, dincolo de capacitățile mele senzoriale, o imensă plasă de infrastructură vibrează și comunică, printr-un cod de nimeni știut în afară de ele: informații, date, coordonate, consemne. Mai știi? În acest întuneric în care eu, un biet *homo sapiens*, nu văd nimic, alte ființe gînditoare, din altă ordine și categorie a vieții, se mișcă inteligent, conform unui plan complex, pe baza unei experiențe mult mai vechi decît este cea a foarte proaspetei noastre civilizații. Știu și cunosc drumul spre mine: poate că sunt conștiente de riscul tragic al eroismului lor. Așteaptă în ascun-

zătoare, fără să ceară sau să caute de mâncare; așteaptă acolo, palide, plate și uscate, lipite de corpuri necomestibile, ca niște inocente pistrui ale materiei, avîndu-și întreaga viață concentrată într-o singură voință, într-o unică, imensă încăpăținare; așteaptă noaptea, ora sau clipa cînd le vine rîndul și cînd, în sfîrșit, pot pleca să-și îndeplinească misiunea.

Și atunci, fără să se fi antrenat sau instruit, fără să dispună de o hartă și o busolă, cu o precizie diabolică, mult superioară navelor sau avioanelor ce sunt conduse de piloți automați, aceste gămălii pe care abia le vezi cu ochiul liber ies din neant, urcă, ocolesc, pătrund, se lasă cu parașuta, caută, aleg, calculează, găsesc, ezită, se hotărăsc... și înțeapă. Nimic nu le poate împiedica zelul, convingerea, spiritul de sacrificiu. Ordinul e ordin, zarurile sunt aruncate, țipătul de kamikadze a răsunat: țelul, sensul, fericirea, datoria lor este un singur por al pielii mele, un anume por în care își vor injecta otrava misterioasă, ca apoi să pompeze pînă la absurd cît mai mult din sîngele meu obosit.

Nu le pot compara cu țîntarii, furnicile, termitelile: acestea atacă în grup, năvălind la întîmplare. Ploșnița vine singură, de foarte departe, ghidată nu se știe cum. Vine pentru prima și ultima oară. Poate că, în felul lor, știu că le așteaptă moartea, poate că în religia sau morala lor acest elan spre aventură și moarte să constituie forma supremă de fericire și noblețe. Nu pot să-mi dau seama. Totul mi se pare absurd și demential. Am citit undeva că cei închiși în celule, total izolați de lume și de oameni, mor mai degrabă din cauza gîndurilor pe care le nasc și le umflă memoria și fantezia lor (mai ales atunci cînd ochiul sau urechea sunt scoase din uz), decît din cauza bățăilor sau a înfometării. Cît pot, încerc să diminuez intensitatea acestor maladive meditații pe întuneric, dar mi-e imposibil să le elimin total. Nu pot pentru că, alături de imensa mea revoltă și ură, se adaugă la aceste gînduri și un dram obiectiv de sinceră admirație. Încerc, de pildă, luînd în considerație mărimea și iuțeala picioarelor lor, să calculez proporțional uriașa lungime și complexitate a drumului pe care trebuie să-l parcurgă. Numai ocolirea gulerului pijamalei mele, pentru o gînganie minuscule și lentă (lungimea picioarelor între 0,10 și 0,30 centimetri, viteza maximă 10 centimetri pe minut) ridică o problemă de alpinism superioară, cred eu,

celor care ziua și înarmați cu cele mai moderne ustensile încearcă să escaladeze Everestul; iar o călătorie întreagă, de sub parchet, să zicem, și pînă la gîtul meu strîns ferit de un cearșaf ce aproape m'asufocă, realizează, *mutatis-mutandis**, o performanță egală cu o expediție arctică sau cu o traversare pe jos a lui Matto Grosso...

Mai spre miezul nopții, generalizările mele devenind mai fluente din cauza oboselii, încerc, așa, de dragul artei, să le închipuiesc colonii, în cuiburi sau legiuni, ierarhizate pe generații, mărimi și categorii de faimă și experiență. Bănuiesc că sunt prezente peste tot, că există și activează în tot blocul, în tot orașul chiar. Cred că nici cartierele cele mai aristocratice nu sunt total scutite de vizitele lor. Poate că sunt mii, milioane, cine poate să le cunoască numărul (și are și natura secretele ei militare), poate că se iubesc între ele, poate că se și invidiază unele pe altele. Fiindcă unele exemplare (de pildă cele care scapă de vigilența mea ucigătoare) se pot considera eretici, norocoși, reîntorși din expediție umflați de pradă și acoperiți de glorie. Multe din ele mor anonime, ucise chiar la locul nașterii, înainte de a fi avut șansa unei campanii. Fac amor, așază în paturi cleioase bine camuflate, colonii de ouă ce se clocesc singure. Pînă cresc cît de cît, se hrănesc din nimic: din propria lor substanță, sau entelechie, sau esență; par a se hrăni din aer, sau pur și simplu sunt din naștere bursierele unei direcțiuni superioare prin care materia, aliată cu viața, caută să-i pedepsească pe oameni pentru îngîmfarea sau lășitatea lor. Cine se poate descurca într-o asemenea ecuație în care finalitatea morală a lumii noastre devine vecină cu crima și nebunia?

Un fapt rămîne sigur: știu să aștepte, își cunosc meseria, misiunea, rostul pe lume. Cresc din nimic — și așteaptă: ora, ordinul, înținerarul, victima. O sticlă de „Plotox“ nu mai este de mult o nenorocire. Mor cîteva mii, se nasc în locul lor alte zeci și sute de mii. Transmit ereditar experiențe, imunități, chiar și o anumită artă a războiului, care pentru ele reprezintă țelul suprem. Au — cine poate ști? — chiar și o mîndrie rasială, o istorie, o religie. Sau te pomezești că preoții sau dascălii lor le spun cum că lumea asta este un dar pe care zeii li l-au făcut lor și numai lor și că oamenii (aceste hoituri vii de carne transpirată și păroasă) nu sunt decît niște

* Schimbînd ceea ce trebuie schimbat (lat.).

monștri mezozoici, uzurpatori ai dreptului lor la stăpînire universală; ei trebuie să fie exterminați fără milă, fără încetare, fără nici o îndoială că acest lung război va fi cîștigat de ele. Fiindcă... fiindcă! Căroul care își lasă dîra de sînge (de sînge capturat) pe cearșaful meu este un martir, un fel de sfînt, el trebuie adorat și glorificat prin irtfe și epopei...

Cam în felul acesta și cu asemenea idei îmi petrec eu nopțile în mica mea bucătărie. Spre orele trei, pornesc iar să mîrîie conductele, țevile, să se audă mai clar liniștea vie a orașului care începe să se trezească. Istoria merge înainte, eu am prins-o de mult pe a treia, pe cincea, consider norma îndeplinită. Cu depășiri. De acum, obosea-îmi aleargă prin sînge ca un alcool parșiv și vesel, îmi vine să cînt icesne sau marșuri, mai ațipesc, mai am și cîte un vis scurt și spectaculos. Abia aștept instalarea dimineții. Baia rece, săpunul de bărbier, chinul atît de uman cu lama „Kazbek“.

Știu că toate, dar absolut toate aceste anomalii ale vieții mele ar putea fi schimbate, dacă... Dar mie îmi lipsește exact acel ceva ce trebuie să răspundă acestui dacă. Mă pot lamenta, nu pot trece la acțiune. Fiindcă sunt neputincios, fiindcă nu văd ieșirea din impas, fiindcă pînă și gîndul unei hotărîri categorice mă umple de îndoieli, dehamite și plictis. Am momente înalte, erotice: iată, îmi zic, iată orașul meu drag, iată confrății mei iubiți, iată, în zare, pădurile strămoșești ale patriei mele adorate. Iată și viitorul meu fericit!

Toate ar fi în cea mai perfectă ordine, dacă nu ar apărea, după fiecare dram de încurajare și optimism, rînjetul acela scîrbos și amenace în care teama, rușinea și oboseala se amestecă lent, continuu, ca un foc bun, cu un foarte ascuțit și dureros sentiment de vinovăție. Da, de vinovăție. Mă simt culpabil și murdar, purtător al unei rușinoase taine: știu că am fost angajat, fără voia mea, într-un afurisit război, și acest război e total și fără de sfîrșit. Am ucis — voi fi și eu ucis! Punct. Sunt vinovat că m-am născut om, cu o anumită carne, cu un anume sînge. Am fost trecut pe o listă, cercetat, catalogat. S-au făcut inventarul și analiza mediului în care trăiesc, se știe în ce garsonieră stau, în ce pat mă culc, ce grupă sangvină are Mili, din ce lemn e fasonată mobila etc. Undeva — cine știe în ce misterios for al întinericului — poate că s-a pronunțat de mult sentința mea de

condamnare, am fost marcat, poate că un organ foarte esențial din trupul sau sufletul meu a și fost ucis.

Bineînțeles, toate aceste cutanate griji rămân ascunse în culisele memoriei. Cînd intru în biroul serviciului meu, par un bărbat tînăr (în definitiv, abia voi împlini treizeci și trei de ani), sănătos și spiritual. Bun coleg, excelent subaltern, un tovarăș de nădejde și mai ales... „fără probleme“. Îmi ocup scaunul, deschid sertarul. Cu un ac, discret, scobesc și cercetez încheieturile. Nimic. Respir adînc și încep să lucrez. Rîd (fals), glumesc (fals), îmi impun un fel de optimism autogestionat (tot fals). Dar — cred și sper — nimeni din jur nu bagă de seamă această ipocrizie a mea, totul decurge normal. Un funcționar este un fel de hibrid rezultat din sinteza dintre un ceasornic și un asin. În plus, eu încerc să-mi exerseze critic spiritul de observație, ca orice semiintelektual, trag cu urechea la ce trebuie, mă feresc să aud ceea ce mi se pare suspect sau periculos, știu să stau în banca mea, n-am ambiții, nu calc pe coada nimănui... Doar în clipele de oboseală sau plictis, cînd închid ochii, îmi răsare în memorie imaginea unui copac singuratic, într-o curte de bloc, năpădit de furnici negre și roșii, murind eroic și filosofic în îmbrățișarea de foc a acelor milioane de insecte năvălitoare care-l devoră fără milă, fără rușine sau căință.

Nu este vorba de o simplă obsesie, de o alergie sau idiosincrazie, să-i spunem, existențială. Citesc și eu cărți de știință, mai știu și un pic de logică și psihologie. Pavlov și Secenov sunt favoriții mei, îi citez cu plăcere și chiar cu competență, mai ales la ședințele sindicale. Îmi dau seama că oroarea fizică ce mi-o provoacă, de pildă, icrele de Manciuria nu e decît o simplă repulsie asociativă: iar dacă, la cinema, simt dintr-o dată nevoia să mă scarpin (fiind doar transpirat), alung, prin autosugestie, din mintea mea imaginea fizică a unei cauze „de altă natură“. Toate aceste mărunte hachițe se explică prin oboseală și prea numeroasele mele nopți pierdute. Nervii mi s-au subțiat, sunt asemenea unei harfe eoliene, cel mai mic gînd rău mă face să vibrez, să tremur și să nu mai fiu normal. Nu duc lipsă de luciditate: cred că ceea ce mă determină să greșesc (sau să am sentimentul că am greșit) este exact efortul meu continuu de a mă controla. Cei mai mulți oameni comit erori tocmai cînd sunt mai controlați. Știu asta de la cazarmă, din timpul stagiului militar: în ziua

în care se anunța inspecție de sus, toate ne ieșeau alandala. Toți ne pierdeam capul, cele mai elementare reflexe se deranjau, ne mișcam ca într-un coșmar, bîlbîiam chiar și la comenzile pe care le cunoșteam și în vis. De ce? De teamă, din cauza emoției, a spaimii,

Îmi aduc aminte, în anul trei de facultate (îmi vine greu să vorbesc de acest capitol urît din viața mea) aveam un coleg de cămin medicinist, un flăcău de o rară frumusețe. Părea a fi un prinț, așa îi și spuneam, mai ales că avea și un nume aproape voievodal. Cineva — nu știu cine și pentru care motiv — i-a scos vorba că e ... morfinoman. (Avea, e adevărat, niște ochi de cadină indiană.) Omul era total nevinovat: de unde morfină la un student în timpul războiului? Într-un oraș studentesc, ar fi fost imposibil să faci un pas greșit, necum să practici un viciu ce presupune bani, taină și, mai ales, izolare de gura lumii. Totuși bîrfa s-a lățit, s-a răspîndit. Încerca el să ne explice, să ne demonstreze că nu e cazul, că așa și pe dincolo, nimeni nu-l credea, ba mai mult, cu cît se încăpățîna să se dezvinovățească mai zgomotos, cu atît parcă devenea mai suspect. A durat toată povestea aceasta aproape un an; începură și fetele, chiar și unii profesori să se uite mai atent la pupilele lui. (Eu eram singurul care știam sigur că e nevinovat, totuși nici eu *nu am făcut ce trebuia să fac* ca să sting incendiul început.) Într-o zi, părăsit de toți, n-a mai putut îndura și... și-a făcut singur prima injecție. Pierdut a fost. Definitiv pierdut. Anul trecut s-a sinucis, aruncîndu-se de la etajul unei clinici unde se încerca dezintoxicarea lui. (Numai la judecata de apoi am să recunosc că acea primă injecție și-a făcut-o în parc; fiind de față subsemnatul și marea sa dragoste, Maria. Dar asta e o altă poveste.)

Nu-mi dau seama de ce m-am apucat să evoc acest nefericit caz, nu are nici o legătură directă cu mine, eu nefiind, neputînd fi considerat „un caz“. Deocamdată. Nimeni nu cunoaște micul meu secret — chiar și Mili, soția mea, crede că sunt nițel sărit (din cauza vopselelor și a persecuțiilor porcului de Băleanu). Toată povestea cu ploșnițele, zice ea, a ploșnițelor care „vin și ți se arată numai ție și numai după orele unu trecute fix“, nu ar fi altceva decît un pretext meschin prin care mă feresc de a mai dormi în același pat cu ea. Știe ea ce știe, nu înghite gogoși... Dar, fiindcă totuși ține la mine (ne-am căsătorit dintr-un fel de dragoste de tip nou), hai să-mi facă

hatîrul, să mă creadă, să mă ajute tovărășește. Am dat cu Plotox peste tot, de două ori pe săptămînă: am aerisit și am curățit pînă ne-a luat dracul. Am trecut prin control tot ce ni s-a părut suspect: cărți vechi, tablouri, scoarțe. Am dus în pivniță două taburete și un fotoliu ce le primise Mili cadou de la mătușa ei, cîrciumăreasă în Arad. Am pus vată îmbibată cu verde de Paris (de Paris, fir-ar al dracului!) în toate găurile, am astupat cu ghips amestecat cu păr de sticlă tot ce ni s-a părut a fi posibile ascunzători, peșteri sau tunele pentru vizitatorii mei; seara mă ungeam cu spirt camforat, de miroseam ca un cadavru gata de disecție; am făcut, cu alte cuvinte, tot ce poate face și întreprinde o ființă rațională în condițiile materiale și istorice date.

Fără rezultat. Fără nici o ameliorare. Aș zice, din contră. Fiindcă, în loc să-mi limpezesc atitudinea față de acești paraziți, am început să-mi vîr în cap că răul vine din altă parte, din cu totul altă parte decît cred eu. Răul, îmi zic și acum, răul original constă în faptul că nu pot uita nici o clipă că *am*, că *sunt*, că *pe mine* (anume pe mine!) în fiecare noapte *mă*... Pricepeți? Aici e miezul problemei. De ce tocmai pe mine? Ce am făcut, cu ce am greșit, din ce motive a început acest război? Și, fără vină, mă simt vinovat față de toată lumea. Și față de Mili, față de vecini, față de colegii mei de birou. Față de întreaga civilizație și mai ales față de epoca glorioasă în care am norocul să muncesc și chiar să trăiesc.

Ar trebui să tai nodul gordian, să-l tai cu o sabie (dar cine mai are azi o sabie?), ar trebui să ies într-o frumoasă zi în Forum, acolo să ridic mîna și să strig tare: „Fraților, oameni buni și nebuni, sunt cumplit de nefericit din cauza blestematelor de ploșnițe. Din cauza lor nu dorm, din cauza lor muncesc prost, din cauza lor sunt certat cu lumea, cu soția mea, cu mine însumi, din cauza lor am ajuns un neom. Ajutați-mă, salvați sufletul meu!...”

Ei și, ce aș rezolva cu asta? Unii ar rîde, alții ar zice șoptit: „cine nu are!”, majoritatea ar pleca la treburile lor, înjurîndu-mă și scuipînd de scîrbă și deochi. Aș rămîne singur în piață, în imensa piață a lumii, geamurile tuturor blocurilor noastre socialiste s-ar închide, toți oamenii mi-ar întoarce spatele. Din ziua aceea aș ajunge să fiu arătat cu degetul, colegii nu s-ar mai așeza lîngă mine la ședințe, dosarul meu nevinovat și roz ar fi mutat pe un alt raft, organele ar începe să se intereseze de mine. Copiii ar ajunge să mă arate

cu degetul cînd trec pe stradă: „Uite-l pe nenea, îl mănîncă pielea!“ Soția mea ar fi prima care, aflînd (și ce nu se poate afla cînd lucrezi într-un teatru?), ar face o criză cu lacrimi și amare reproșuri, directorul meu m-ar tutui mîrlănește și m-ar trimite pe teren cine știe după ce potcoave de cai morți, mamei i s-ar lua cartela de văduvă de război, aș fi chemat la concentrare, la muncă voluntară, la munci silnice (tot voluntare), și așa în vecii vecilor amin... Și, în timp ce aceste nenorociri ar fierbe în cazanul iadului de mine construit, *ele*, *ele*, care știu totul și ceva în plus, ele ar veni spre biata mea piele și mai curajoase ca pînă acum, ar veni încolonate și pășind vitejește, fiind de-acum convinse, cu probe și martori, că am rămas singur, teribil de singur, de vinovat și singur: un biet rumîn năcăjit, în fața unei năvăliri barbare bine organizate.

M-am gîndit să scriu o scrisoare, un documentat și serios memoriu către Înalta Noastră Academie de Științe și Umanioare: l-am și schițat, dar la recitare mi-am dat seama că ceea ce scrisesem nu era decît o penibilă lamentație, o plîngere sau, cum spun țărani noștri, „o lăcrămație“. Iată cam cum a ieșit de sub amarul condeiiui meu acest act pe care l-aș fi dorit sobru, convingător, foarte cetățenesc și obiectiv:

„Tovarășii Academicieni, scriam eu foarte frumos, vedem uriașe progrese peste tot: avem tractoare noi peste haturi, combine și combinaturi, avioane și radaruri: pătrundem și exploatăm (unii în scopuri exclusiv pașnice, alții doar în scopuri de război) secretele intime ale atomului, demascăm științific tainele ascunse pînă acum ale naturii, schimbăm și bazele trecutului istoric și suprastructura viitorului lumii, lichidăm cu exploatarea, cu diferența dintre clase, caste și rase, deștelenim pămînturi virgine (spre binele nostru, dar mai ales spre și mai binele generațiilor viitoare), toate bune și frumoase, sunt mîndru și voios, dar, într-un moment de grea cumpănă și disperare neantagonistă, îndrăznesc să vă întreb: cum stăm cu fericirea și liniștea oamenilor muncii? Am scăpat de foamete, de război, de inegalitate și inechitate juridică. Dar ce am făcut, tovarășii savanți emeriti, ce am făcut ca să scăpăm de ploșnițe (*cimex lectularia*), aceste rămășițe sclavagist-feudale care se înmulțesc pe zi ce trece, subminîndu-ne liniștea legală a nopților noastre și amenințînd, prin numărul și cruzimea lor, înseși bazele libertății și inde-

pendenței noastre, individuale și colective? O ploșniță, stimați tovarăși, scriam eu în continuare, înseamnă nopți de insomnie, de nepuțincioasă revoltă, înseamnă oboseală, spaimă, silă și tremur nervos; război pierdut înseamnă, idealuri compromise pe ușa din dos, sînge nevinovat stors picătură cu picătură; rușine, umilință, resemnare, inimă murdărită și amară. Eu, ca cetățean liber și ca funcționar credincios, vă rog, vă implor, *inventati ceva și împotriva lor*. Un gaz, un suc, o formulă (poate fi și magică), orice, numai să ne scăpați de aceste fiare anonime. Redați-mi somnul sănătos de om al muncii, redați-mi optimismul socialist al dimineților curate, libertatea și umorul pentru care au luptat atîta bravii noștri înaintași...”

Ei? Să fim cinstiți și drepti: trimițînd un asemenea memoriu la Academie, nu mi-aș complica inutil existența? În primul rînd că nu ar ajunge la Academie, ci exact unde nu doresc eu; în al doilea rînd, bravii noștri academicieni lucrează și ei după un plan, eu cred că programul lor de cercetări științifice e alcătuit pentru cel puțin zece ani de acum încolo. Cine are timp să se ocupe de insomniile mele, de vînătoarea și braconajul meu? Nimeni. M-ar considera un nebun, un provocator sau un alarmist suspect? M-ar considera dat în urmărire, control, verificare suplimentară? Da. Și mi-aș rata astfel cariera, buletinul de oraș, pensia etc. Bineînțeles. E clar — toată ideea cu acest idiot memoriu a fost determinată de acele tulburări psihice pe care mi le provocau exact ploșnițele împotriva cărora mă plîngeam. Memoriul era opera lor, perfidă și indirectă, un asemenea act trimis se întorcea ca bumerangul împotriva mea. Nu?

După cîteva nopți de analize critice și autocritice, am dat foc (pe lampa Bunzen) celor peste douăzeci de pagini scrise mărunt și foarte ortografic. Ardeau bietele coli exact cum ardeau și victimele prinse asupra faptului. Afară bătea vîntul cel rău din nord, frunzele încă verzi cădeau destul de jalnic din pomul singurătăților mele. Deschisesem geamul bucătăriei ca să iasă fumul incinerării. Curtea blocului era pustie, doar pe acoperișul de ardezie al muzeului, niște pisici mult prea erotice își miorlăiau sub lună intențiile. Tușeam, fumul literaturii mele jertfite mă îneca. Îmi dădură și lacrimile — pe urmă, dacă tot mi se umpluseră ochii, am și plîns un pic. Am plîns încet, delicat, fără ostentație și fără pretenții. Priveam norii ce se călătoreau spre Balcani, mă gîndeam la viața mea care se trece și ea,

la mama, și la copilăria mea mă gîndeam și la toate acele lirice prostii ce-ți trec prin cap atunci cînd privești mai atent în jur, cînd îți dai seama cît de prost ești sau cînd îți numeri anii pustii sau pustiiți. Recunosc, am plîns, dar nu am scos o vorbă, nici un cuvînt nu s-a rostit (jur!), nici măcar vreo înjurătură sau reproș neprincipial. Nu am blestemat, nu am pomenit nume de om, nume de zeu, nume de ștab. Pur și simplu am stat la geam, am privit în gol și am plîns. Atît. Orașul era de mult culcat, Mili, în somn, cine știe ce savante calcule făcea (avea, săraca, o vorbă, care-mi plăcea deosebit: „iubitule, poate să ningă, poate să plouă, eu tot la bani mă gîndesc!“), nu se ivise nici un fel de necaz special la birou, nici o pată specială pe dosarul meu de cadre — și eu, ca un erou negativ, plîngeam nătîng în geamul bucătăriei. (Culmea ironiei: acest plîns mi-a priit, m-am simțit după aceea ca și cînd aș fi avut parte de o sauna finlandeză, ca și cînd aș fi făcut dragoste cu o femeie străină, nouă și zdravănă ca o zmeoaică.)

Cînd totul se termină, mă dezbrăcai și mă culcai gol peste cearșaful rece. Stinsei lampa. Apoi, cu sufletul dospit de poezie și înțelepciune, de înfrîngere și resemnare, rostii tare: „Poftiți, doamnelor și domnilor, vă aștept: serviți-vă în voie. Carnea și sufletul meu vă stau la dispoziție!“

Am adormit ca atins de bagheta unui vrăjitor. Cred că — după cîte îmi amintesc — această noapte a fost unica în care am avut parte de un somn netulburat, neîntors: am dormit ca un cubanez obosit după un lung pescuit pe furtună...

IV

Tot orașul acesta e plin de cîrciumi — și toate cîrciumile sunt pline de bețivi. Pe unde te duci, pe unde te-ntorci — mai ales serile cînd ieși de la diferite ședințe — te lovești, fără să vrei, de această omenire care bea, vorbește, se umflă... și uită. Războiul s-a terminat de zece ani, noi și mărețe idealuri frămîntă și chinuie acum lu-

mea, dar iată, în umbra acestor idealuri curg fluvii de alcool și de vorbe fără șir. Parcă-i un făcut, pe fiecare stradă sau uliță vezi așa: o alimentară, o tutungerie, două buticuri loto-pronosport și, neapărat, cel puțin trei cârciumi. Mîncare, speranțe, minciună — iată, îmi spune bunul meu ortac de cârciumă, profesorul Mefisto, triumghiul suprem al nevoilor umane. Deși speranța (impozitul pe prostie și naivitate) nu ar fi decît materia primă ce stă la baza decepțiilor viitoare, deși alcoolul nu rezolvă nimic, iluzia fericirii de azi nefiind decît începutul melancoliei și depresiunilor de mîine —, uite, oamenii totuși se încăpățînează să-și anestezieze burțile și sufletele cu paliative și otrăvuri. Cârciumile sunt o sublume, o treaptă spre un mic infern inițiat, poate o ipostază în evoluția și involuția noastră, cine știe; adevărurile nu pot fi găsite decît prin foarte lungi, ametește și ametitoare ocoluri făcute prin tărîmurile amarnice ale automințirilor. De multe ori mă gîndesc că, așa cum încă nu știu ce minuni chimice și alchimice au loc permanent în singele meu, tot așa societatea, luată în mare, nu știe, habar nu are, cîte minciuni frumoase și urîte adevăruri se spun și se consumă în subconștientul afumat și blestemat al cârciumilor, birturilor, bufetelor de tot felul...

Cu Mili sunt certat de o lună; nici nu știu de ce ne-am certat, cauza inițială s-a uitat de mult; între noi nu a rămas decît cearta în sine, cearta ca element component, alături de oxigen și azot, al aerului pe care îl respiră orice căsnicie modernă (dacă vrea să fie și contemporană). Am și uitat de cînd dorm în bucătărie, de cînd nu m-am mai apropiat de cămașa ei de noapte, de cînd nu am mai mîncat civilizat, ca oamenii. Îmi spăl singur ciorapii, batistele, consum conserve de fasole (ca la armată), iar cînd sunt liber după-mesele, merg și vizionez, cu o răbdare de înger, toate filmele cu partizani viteji și sondori harnici. Totuși, uneori, mai ales în serile în care ies de la ședințe (de la acele ședințe la care, iarăși și iarăși, nu am luat cuvîntul, deși aș fi avut ceva de spus, nu cine știe ce, ia, colo un mic adevăr despre stupida inutilitate a unor hîrtii, a unor posturi, a unor iscălituri), un demon al libertății și păcatului mă îndeamnă să-mi număr banii și să-mi zic: „Bravo, am aproape douăzeci de lei (salariul meu tarifar fiind de exact 613 lei și cîtiva bani), am și țigări destule“ — apoi, ridicîndu-mi gulerul la pardesiul-palton, o iau agale și fluierînd spre Bufetul 13.

Nu mă duc niciodată la restaurant (avem în municipiu câteva, mai precis două, ambele de categoria lux a-ntîia), nu mă duc nu fiindcă am ceva împotriva lor, Doamne ferește, nici pentru că prețurile sunt mai pipărate decît la birturile populare; cred că le evit dintr-un vag sentiment de inferioritate și dispreț, rămășiță țărănească a acelui spirit de clasă care nu poate dispărea total nici după cea mai totală revoluție. Și mai e ceva: acolo se vorbește în șoaptă, oamenii se suspectează unii pe alții, chelnerii au aere de ambasadori și spi-
oni, iar picolițele te examinează de parcă ar vrea să afle ce bani, ce studii, ce planuri de viitor ai... În birturi e altceva, există o democrație a rachiurilor ieftine și a vinațului oțet. Fără să mai vorbim de duhul faustic al halbei de bere, cu spumă supranormativă, servită direct pe scîndura mesei, cu degetul chelnerului spălat în lichidul lingav și lînced; o solniță cu scobitori, o farfurie cu gogonele verzi, îmbătrînite în oțetul așteptării, un conviv oarecare (un singuratic și un neînțeles ca și tine): iată tot ce-ți trebuie într-o seară în care nu poți vedea cerul și nici nu ai chef să mergi acasă sau să te plimbi prin parcul plin de cîini vagabonzi și de perechi care, din cauza crizei de locuințe, se anatomizează reciproc în umbra teilor sau pe băncile primăriei.

Intrînd în iadul de fum și gălăgie, mă simt dintr-o dată (ca la o expoziție de pictură abstractă) dezlegat de orice obligație în ceea ce privește perspectiva, formele, spațiul și culoarea. Linii și figuri, figuri și linii, oameni reduși la propria lor caricatură; vorbe fără șir, laviuri de grupuri agitîndu-se ca în ceață sau coșmar. Infinitul mic, precum un conștiincios greier, cîntă în creierul mare al unui tonomat răgușit și dictator. Miroase a grătar, a deșertăciune, a levant haiducesc; doi tineri de culoarea lămîilor culese înainte de vreme trec pe lîngă mine, sunt amețiți, el o ține de sîni, ea îi caută urechile. Îi urmăresc din ușă, sunt fericiți, vai de capul lor. Bulevardul e pustiu, lîngă un pom — un cîine, lîngă alt pom — un intelectual ce-și vomează surplusul de conștiință. Trei femei bătrîne și grase, fără dinți, fumînd chiștoace, trec discutînd țigănește și lipind afișe: concerte, teatru, conferințe, toate populare. Un sergent ce nu se vede cu ochiul liber fluieră îndelung; un altul îi răspunde de la marginea lumii (noastre). Trec în mare grabă niște negre mașini, apoi o hardughie a salubrității spală totul, mutînd murdăria din centru spre margini.

Vasăzică, am douăzeci de lei și un pachet de țigări „Olt”; copii nu am, de dormit nu pot dormi, așa că — tralala — tot e război undeva în lume, tralala, tot un mediocru speriat rămîn, tralala, tot nu voi ajunge ștab sau măcar șef de birou; Mili a fost văzută într-o Volgă neagră alături de un tip ce semăna cu Gogol sau alt clasic de-al nostru; ce importanță are? Secolul acesta încă nu și-a spus ultimul său cuvînt, nici eu nu mi l-am spus pe al meu, am douăzeci de lei cîștigați în mod cinstit, în viața mea nu am fost într-o Volgă, sunt împotriva bombei atomice, sunt pentru pace și progres în lume și cosmos, trăiască Bufetul 13...

Aici se intră ca într-un coșmar. Fumul e rotund, capetele-s rotunde, muzica e rotundă și ea. Mesele, scaunele, oamenii îmi apar învălmășiți ca după bombardament sau cutremur. Toți se agită, toți vorbesc, toți sunt veseli. Deși nimeni nu rîde. Chelnerii de aici seamănă cu moartea, sunt ca niște schelete, n-ar zîmbi nici dacă le-ai da o mie de lei bacșiș, pleacă și vin, umblă încet de parcă nu demult au fost castrați, aduc băuturi de culoarea rubinului: rom popular, pelin popular, salam popular. Au ochii roșii bieții chelneri, îți fac socoteala pe hîrtii de ambalaj, te încasează, nu te cunosc, nu-i interesezi, se comportă ca niște marțieni scîrbiți, căzuți din farfuria lor zburătoare direct în serviciul teapeleului orășenesc. Dacă încerci să te uiți mai atent în ochii lor înroșiți, poți citi acolo o ură nesfîrșită față de tot ce e în legătură cu mîncarea, băutura și veselia clienților.

Cineva a început să doinească la o masă, prietenii îi pun mîna la gură, cîntatul e interzis în localurile publice, scrie asta și pe pereți. Ăla se liniștește, e proaspăt venit de la țară, înjură ciobănește și sparge o sticlă. Nu-i nimic, ce contează în economia universului sau a secolului o sticlă spartă?...

O fată blondă, foarte ofilită și foarte blondă, trece pe lîngă mine, mă ia prietenește de ureche și-mi spune, cu ochii năclăiți de băutură: „Unde ai dispărut aseară, Ieronime? Ești un porc, Ieronime, dar eu te-am iertat, Ieronime...”. Mă desfac greu din îmbrățișarea ei, nu mă cheamă Ieronim, aseară nu am fost nicăieri, nu pot fi porc nici dacă vreau. Trec apoi printre mese; dacă am numai un pol, nu voi putea comanda nici un fel de mîncare, voi lua un rom mare, eventual cîteva alune, important este să găsesc o masă, un colț de

masă, unde să pot sta fără să fiu deranjat, fără să-mi complic existența.

Mai mult de formă, dintr-un fel de perversitate a românului lefter, mă opresc lângă așa-zisul frigider al bufetului, mă fac a fi interesat de ce e în vitrină: iată chiftele orfane, tip Piatra-Olt, iată și un pește trist înecat în sos spermatic, iată și niște gogoșari umflați de ulei și sînge. Cu eleganță, întreb fetița ce servește (are ochi de ciută speriată, doi dinți îmbrăcați în viplă, de fudulie): „Cum, nu aveți icre de Manciuria?” Nu are, nici nu a avut vreodată, se uită fața la mine de parcă aș fi un capitalist. Ce contează? Bine că nu are icre de Manciuria, tot restul e o simplă problemă de umor și noroc. Caut un loc liber; tonomatul, eliberat de cineva, urlă „La Spania, la Spania”, nu am nimic împotriva, și acolo sunt oameni, și acolo, în casele vechi, sunt încuibate falange de ploșnițe, urle cît vor, eu am de băut un rom dublu, atît; rău nimănui nu i-am făcut, îmi respect contractul social, convingerile mele sunt juste și la zi, caut o masă liberă, vin de la o ședință la care nu am luat cuvîntul, dar am susținut cuvîntul celor în drept, acasă nu am ce căuta pînă la orele unu și treizeci, m-am șmecherit și eu, nu mă cheamă Ieronim, deși numele ăsta mi se potrivește, cum o fi arătînd și Spania asta, ea a inventat și taurii, și inchiziția.

...Iată, cineva îmi face semn, ei da, nici nu se poate să fie altcineva, e neprețuitul meu prieten, profesorul Mefisto (îl cheamă de fapt altfel, am uitat cum, toată lumea îi spune Mefisto, mai ales cei care nu au auzit niciodată de Goethe sau de Faust), mă invită să vin să mă așez lângă el. E vesel și roșu la față, numai ochii și-i are plînși ca întotdeauna.

Afară a început să bată un vînt cu lapoviță. Aici, în înghesuiala acestui colț, ferit de răutatea vremuielii de afară, aici e bine, e pace. Ne simțim ca pe o insulă, nu ne doare capul, nici usturoi nu am mîncat, nici în biserică nu am fluierat, nu mai are nici un rost să ne asta împotriva vîntului. Taraba cu băuturi e aproape, am anii lui Cristos, am și douăzeci de lei, Volga aceea neagră în care e plimbată (de voie sau de nevoie) Mili, în zilele ei de *relache*, mă lasă rece. Nemuritor și rece — parcă așa spunea Singurul, cel pe care l-am iubit curat și împotriva profesorului de română, unicul idol și profet al chinuitoarelor mele tinereți.

Mi s-a adus romul, e roșu-rubiniu, iată și sticla cu sifon, și solnița, și felia de pâine căzăcească. Totul e în ordine. Profesorul mă privește lung, cu dragoste, dar îngrijorat, parcă zice: „știam, știam!"; își sarează, conform obiceiului său nemțesc, buza halbei de bere. Gustăm cu evlavie romul, ne scuturăm de scîrbă, apoi el începe...

Nu mă pricep la filosofie, o consider un fel de... — să mă ierte cei sensibili la ureche — un fel de onanie a minții, predică în pustiu și amăgire cu vorbe a proștilor și șmecherilor, din care avem mai mulți decît e nevoie. Fiind inginer ca pregătire de bază — inginer constructor, precizez —, avînd și o temeinică practică în contabilitate, pentru mine toată filosofia pe care am tocit-o în ultimii ani de facultate se reduce la cele patru legi din broșura lui Stalin, aceste legi fiind suficiente ca să ne explicăm tot ce nu înțelegem din lume, viață și istorie. Legile, după cîte am auzit, s-au mai schimbat, s-au mai demodat, memoria mea însă le reține fidel. Nu fac caz de ele, nici nu le folosesc, stau bine acolo, în magazia mea de cultură generală. Din acest punct de vedere cel puțin, mă simt pur, virgin, necontaminat de nici o contradicție, neispitit de nici un fel de întrebare sau, Doamne ferește, vreo idee generală... Mefisto, bucuros de absența mea prezentă, acum, că eu eram treaz și el ușor atins în aripă, mi se pare a fi ca o babă ce desface ca să refacă un jersey vechi. Alege lîna pe culori, o răsuțește în ghem, mi-o arată, apoi îmi explică: iată, asta e albă, asta ar fi neagră, aici e modelul aprioric, uite care ne sunt andrelele, privește și modelul ideal pe care îl avem undeva în noi... dar... dar... din păcate, jerseyul viitor nu poate fi închipuit, nici gîndit pînă la limită, există în transcendență niște cenzuri, categorii negative, acestea neagă empiricul, ne obligă la ocoluri, la ficțiuni și metafore...

Mă plictisește cumplit. Nu mă interesează nici lîna, nici culorile lui; eu lucrez cu cifre, lumea întreagă lucrează cu cifre, cu acte și iscălituri în regulă, planificat: nu știu să „croșetez“ noțiuni și metafore, mă doare-n cot de transcendențele sale. Pentru mine, de pildă, dacă vine așa, din senin, un om și mă întreabă cine sunt, ce vreau, dacă știu sau nu știu ce este adevărata fericire sau desăvîrșire, un asemenea individ, din punctul meu de vedere, e un golan, un porc, un provocator sau turnător ordinar; îl bag în origini, eu vreau să-mi văd liniștit de devizele și borderourile mele, nu sunt șarpe să

ies la drum numai fiindcă mă doare capul și mi-e dor de transcendență. Eu atîta vreau: vreau să fiu lăsat în pace și vreau să fiu crezut că nu vreau mai mult. Am eu grijile mele, bucătăria mea. Numai eu știu cîte geamuri nu dorm noaptea, numai eu cunosc semnificația „transcendentă” a virgulelor de sînge de pe cearșafurile mele, arsura mult prea imanentă a pielii și durerea nervoasă a celulelor ce urlă după un pic de somn. Ce-mi vine babalîcul ăsta (pe care totuși îl respect și-l iubesc), ce vine el să-mi toarne gogoși despre libertate și condiția umană, despre cunoaștere și mîntuire prin luciditate și dragoste!?...

Mă duc să fac un pipi, pe drum îmi număr banii, mai am pentru un rom, asta e important, asta și faptul că afară a început să ningă, dar și ninsoarea asta e o înșelătorie, un fel de metaforă mincinoasă a ploii. Directorul meu s-a mutat într-o vilă boierească, a făcut rost și de un Ford vechi, la care, zice el, învață în particular mecanică și management. Bravo lui, construiește și el cu un ceas mai devreme, s-a înscris și la seral, nu este deloc exclus să ajungă universitar în cîtiva ani, uns cum este cu toate vopselele... Mili, fără să-mi spună de ce, și-a „tradus” părul în roșu vîlvoi, intră apă în pantofii mei microporoși, în Japonia iar a fost cutremur, luna asta ne-am ars de prime, Ivanovici și-a bătut și nevasta, și soacra...

Angelicul meu prieten Mefisto nici nu a observat că am fost plecat, se încruntă, gesticulează, geme: fărîme se face acum să-mi dovedească *logic* faptul că toți suntem niște bieți indivizi, nimeni nu e persoană, și asta din cauza unor false personalități; dacă aplicăm o curbă (pe care mi-o și desenează pe un șervet de hîrtie) a unui oarecare neamț, pe nume Gauss, constatăm cu spaimă că natura, fatalmente, creează în așa fel, încît trei sferturi din omenire e alcătuită din cretini, fricoși și proști...

Să-i ia dracu, îmi strică plăcerea acestui rom, care și așa are gust de terebentină. Mai bine ar tăcea și m-ar lăsa să-l înțeleg pe tenorul de la tonomat, care oftează că la un pas de fericire a pierdut esențialul. (Nu se poate distinge clar ce a pierdut — în orice caz, ceva care nu are nimic comun cu structurile axiologice ale jerseelor transcendentele.) Doamne, îmi zic, cît de jalnic și descurajant poate fi un filosof care bea bere într-un birt de clasa a treia și pe care nu-l ascultă și nu-l mai înțelege nimeni! Bietul Mefisto! Acum douăzeci

de ani, la Paris sau Viena, l-a bătut pe umeri unul din geniile europene de atunci, iar el a intrat într-o transă sau halucinație din care nu s-a trezit nici pînă astăzi. „Da, așa e, recunoaște chiar el în serile cînd are umor autocritic, am înghițit o rază de lumină și am înțepenit...” Visează, vorbește, scrie, uită, își aduce aminte, se bucură, se întristează, amenință, iartă, se revoltă, vorbește, scrie, se dezumflă, moare, visează, plînge, rîde, iubește pe toată lumea, nu mai iubește pe nimeni, vai de curul nostru, vai de curul lor, *vanitas vanitatum, miserere, miserere*, ce e de făcut, hai la lupta cea mare, totul e pierdut, chiar și onoarea, *entweder-oder*, ori-ori, nu trageți, elza și aragonul ei de lume, ura, trăiască moartea...

Se sfarmă, bietul bătrînel, de parcă în el s-ar fi concentrat vinovăția ultimului secol, de parcă el ar ști unde s-a spart butoiul supremelor valori, ce se scurg acum fără ca nimeni să poată opri această cumplită nenorocire. Nu vede, nu vede și nu poate să înțeleagă, săracul, că de trei mii de ani nimeni nu a aplicat practic (cu excepția comuniștilor de azi) o iotă din filosofie; oamenii s-au iubit și s-au urît fiecare pe legea lui, propria sa fantomă, aici, în acest birt mohorît, la această masă, nu e decît simbolul rotund și perfect al inutilității și ridicolului oricărui efort de a mai emite judecăți și de a mai încerca soluții. Are nenorocitul de Mefisto o catedră de biologie la un liceu, o catedră incompletă; o completează, prin mila și sila autorităților, cu cîteva ore de muzică. „Asta e filosofia în fond, maestre, îi spun eu cînd vreau să fiu răutăcios, biologie cu puțină muzică...” Să se considere fericit, eu nu am parte decît de contabilizarea materialelor de zugrăvit și vopsit. Și de un fel de biologie nocturnă, pe care nu o doresc nici dușmanilor mei.

Bem cea mai proastă bere din Balcani, cel mai prost rom din Marea Caraibilor, dar le compensăm cu spirit și elevație: vorbe înalte, citate nemțești, scheme grecești, formule internaționale, lozinci protocreștine și postrevoluționare, tranca-fleanca mere acre: suntem, dar nu suntem, libertatea e necesitate înțeleasă de unii, dar neînțeleasă de alții, am putea să ajungem ceea ce vrem să fim, dacă nu am fi exact ce nu avem voie să fim, pentru că viața e moarte și moartea o simplă reintrare în neantul inițial; peste capul nostru apasă legile cumplite ale istoriei, iar peste capul bietei istorii apasă imperativul categoric al legilor economice, lupta de clasă, lupta din-

tre marile și micile popoare, lupta între proști și deștepți etcetera; dar, privită din alt punct de vedere, putem foarte liniștiți să considerăm istoria ca un balaur pe care noi l-am crescut la sîn și care ne va înghiți pe toți — pe unii repede și fără milă, pe alții mai domol, în rate, dîndu-le răgazul, de pildă, unora să-și scrie memoriile, altora să-și mai facă nițel de cap, ucigînd cîteva milioane de oameni pentru a-și putea astfel asigura un strop de nemurire și glorie...

„În fiecare din noi există un Napoleon fără noroc!“ îmi declară prietenul meu acum. Nu pot să rîd de el pentru că am un mare respect pentru dulcea Franță, care ne-a dat, în afară de marii săi gînditori și poeți, și acele trei idei sau etape fără de care, se vede, nu se poate: Bastilia, ghilotina și Napoleon. Și iar Bastilia, ghilotina și Napoleon. Și iar...

Dar ceea ce mi se pare și mai bizar în ființa lui Mefisto e faptul că — spun unele guri rele —, în serile cînd nu se duce la tavernă spre a-și consuma berea cu rom, se deplasează singur în luncă, îmbrăcat ca de duminică, și acolo, la cinci kilometri de oraș, într-un frumos și pustiu luminiș, se așază pe o piatră albă; aici — foarte academic, foarte serios — își scoate fișele, ochelarii și-și ține, chiar și pe întuneric, prelegerea. Copacilor, norilor, vîntului. Vorbește o oră-două, apoi se întoarce liniștit și fericit acasă la el. A doua zi își vede mai departe de biologia și de muzica lui. (Fir-ar a dracului bestia blondă! A trecut pe la spatele meu și m-a ciupit de gît!) Se zice că l-au părăsit mai multe femei, i-a ars casa, i s-a volatilizat catedra universitară pe care a ocupat-o cîteva ani, undeva, prin nordul țării; a stat, *dicitur*, și la pîrnaie cîteva ani frumoși (pentru o mărunță eroare judiciară), a fost, bine-nțeleș, reabilitat, dar și-a serbat reabilitarea într-un fel care iar l-ar fi compromis. Acum îi place să spună oricui are chef să-l asculte că așteaptă moartea (are el convingerea că, în clipa în care se termină biologia, începe muzica sferelor). Se bucură că pleacă, oamenii nu i-au fost niciodată semeni adevărați. Semeni i-au fost numai copacii, doar ei pot să fie prieteni curați și sinceri. Păcat că nu beau, păcat că nu se pot apăra bînd și îmbătîndu-se.

Obişnuiții cîrciumilor ştiu că, la un moment dat al nopții, toate zgomotele se schimbă, întregul halou al sălii se mută în altă gamă. Și nervii, și afectele, și muzica — totul se întoarce ca o mînușă, ca

o clepsidră. E ca și când cineva, sus, schimbă brusc lungimea de undă; se largesc formele, trece un șarpe prin șira spinării, o dîră de ceață se mută-n priviri. După o succesiune de acumulări cantitative, acum... Nu! Nu e vorba de nici un fel de salt calitativ: din contră. Totul rămîne ca și mai înainte, doar punctele de vedere afective se schimbă brusc. Apele încep să curgă în sus, indiferența devine dragoste și plictisul cel mai crunt o duioasă nevoie de compasiune și generoasă împăcare cu tot universul.

Îl priveam acum pe nobilul și înțeleptul meu prieten de rom și bere cu dragoste și căldură. Își înmuia degetul în solniță, mînca scobitori, ofta, gemea, dintr-o mapă de mușama, veche și neagră (de care nu se despărțea niciodată) scotea la iveală fel de fel de caiete dictando pline de însemnări, schițe, tabele ciudate. Îmi demonstra ceva? Nu-l mai ascultam. Nici el nu mai vorbea cu mine, ci cu acele biete caiete, dar amîndoi ne simțeam ca frații, fiind și foarte fericiți că soarta a vrut să ne așeze la aceeași masă.

(El cu ale lui, eu cu ale mele. Fiecare cu copacul său, fiecare cu insomniile sale. Suntem ca niște roți dințate, mușcăm unii din alții, ne punem reciproc în mișcare, mișcăm și vorbele, ideile, destinele noastre, dar de întrepătruns nu ne putem întrepătrunde niciodată. Pielea mea este hotarul meu, tot ce e dincolo de ea îmi este străin și advers. Cuvintele altora îmi par un simplu acompaniament, un fel de „La Spania, la Spania“, nimic mai mult. Adevăratele taine, intimele dureri rămîn ascunse, nu se pot traduce, nici comunica. Poate că nici nu e bine să fie exprimate și trăite în afară, există o lege a discreției în natură, numai proștii, ratații și unele femei mediocre simt mereu nevoia să-și descarce așa-zisa inimă. Ce ar fi, să presupunem, dacă, acum și aici, m-aș apuca să mă spovedesc acestui trist maniac al ideilor generale — mai ales că suntem amîndoi după cîteva etilicuri consumate pe stomacul gol —, ce ar fi, zău, dacă aș începe să-i povestesc că eu, în fiecare noapte, după orele unu... Ar rîde, cu siguranță, și rîsul lui m-ar dura nespus. Fără îndoială. Dar mie îmi place durerea, durerea mi se pare un substitut al suferinței, e de preferat să te doară ceva decît să suferi pentru cineva, așa că... Ce ar fi dacă, totuși, profitînd de fumul acru și ticălos al acestei taverna, de vîntul umed și murdar ce se izbește de vitrine, ca un banal fapt divers, simplu de tot, mi-aș destăinui secretul chinuitelor mele nopți?)

— Știți, domnule profesor, îl întrerupsei brusc din avîntata sa monologare, știți cu ce seamănă responsabilul acestui local?

Profesorul Mefisto mă privi lung, cu milă, probabil că lui îi păream un proaspăt picat din lună.

— Cu ce? mă întrebă politico.

Responsabilul în cauză o înghesuia autoritar pe nenorocita Maricică de la frigiderul bufetului. Fata plîngea amarnic, îi lipseau cîteva bonuri, ea a servit, dar chelnerii, vulpi bătrîne, date dracului, n-au pontat, ea nu are cum să deconteze, lipsesc trei plachii, doi fi-cați și o lămîie...

— Cu o ploșniță! am declarat eu ritos, privindu-l în albul ochilor. Da, acest responsabil, după părerea mea, seamănă cu o ploșniță.

Profesorul tăcea, gîndea. Închise ochii, trase de mai multe ori mult aer în piept. Oftă.

— Toți suntem niște ploșnițe, în ultimă analiză, îmi spuse pînă la urmă.

— Nu vă înțeleg, domnule profesor!

— Tinere: una e să fii ca o ploșniță și alta e să fii chiar ploșniță.

— De acord, am acceptat eu. Dar responsabilul...

— Lasă responsabilul. În clipa în care ai pronunțat cuvîntul „ploșniță“, eu meditam exact la acest concept mai mult decît simbolic. Ha, ha, gînd la gînd! *Extra sensorial perception** E.S.P.

Mă cuprinse groaza. Îmi venea să urlu, să rîd, să-i sparg o halbă în cap.

— Nu se poate! Dumneavoastră îmi vorbeați de dogme, de fanatism. Ce legătură au aceste filosofice probleme cu ploșnițele mele?

— Au. Recunosc: vorbeam de dogme și dogmatici și, paralel, mă gîndeam la ploșnițe. Dogmele sunt setoase de sînge, dogmaticii te chinuie, asemănarea cu ploșnițele e, totuși, puțin trasă de păr și anacronică.

— Domnule profesor, eu voiam să mă refer la ploșnițele reale, la cele care nu sunt niște simboluri sau metafore, ci niște foarte afurisite insecte care...

— Exact. Aș putea să te contrazic foarte ușor: simbolurile, iubite domnule inginer, sunt uneori mai reale și mai chinuitoare decît

* Percepții extrasenzoriale (engl.).

orice insectă, fiară sau microb. Ai puținică răbdare, nu sări în sus, bănuiesc cam ce te doare. Dar, înainte de a-ți vorbi despre semnificația religioasă sau sociologică a acestor insecte parazite, permite-mi să-ți dărîm nițeluş categoria dumitale pur deterministă: ai vorbit de ploşnițe — și iată, ploşnițele, ca istorie și studiu, sunt în geanta mea.

— Exclus!

Rîzînd foarte bine dispus, ca și cînd îmi servea poanta unei farse sau glume, Mefisto scoate din mapa sa cîteva foi bătute la mașină. Ca un avocat, îmi întinse foile rugîndu-mă să le citesc.

Le-am citit. Se învîrtea lumea în jurul meu, mă simțeam plutind pe o mătură de vrăjitoare, smuls din realitate și proiectat mult înapoi, în istorie și mitologie. Totul mi se părea uluitor de nou, de actual și miraculos. O istorie bufonă a ploşnițelor: o hermeneutică a simbolului ei, și chiar o politică a acestui termen istoric*.

---

* Am transcris chiar în noaptea aceea cele două pagini. Iată-le, merită să le păstrez, completează perfect atît cunoștințele mele în legătură cu ploşnițele *reale* ce mă chinuie, cît și morala istorică privind ideea de parazit.

Articolul ce mi l-a împrumutat profesorul Mefisto era un capitol dintr-o carte, se intitula: *Cimex lectularius (ploşnița) sau despre minunile patului*. Iată fragmentele transcrise de mine:

Marcus Terentius Varro, unul dintre savanții antichității romane, îndemnat de Cicero, a scris *Historia Cimicis lectularii. Res memorabiles (Istoria păduchelului de pat. Lucruri memorabile)*, lucrare, din păcate, pierdută. De la un capăt la altul, opera sa era o aluzie transparentă la Lucius Sergius Catilina, trăitor în sec. I î.e.n., supranumit „Ploşnița Romei”. Nu vreau să vă stric plăcerea de a descoperi singuri voluptățile intelectuale ale acestui moralist al epocii sale, de la care ne-a rămas *Res rusticae* și *Rerum humanarum et divinarum antiquitates*, în care, înainte de Th. Ribot, sunt descrise bolile personalității. Voi rezuma doar începutul operei pierdute. Istoria lumii este plină de gloria, splendoarea și celebritatea nobilei ginte a lighioanei ce sughe hemoglobina umanității, numită *Cimex lectularius*, adică ploşnița. Ea a băut pe săturate sîngele nobil, din mitologie pînă în zoologie și istorie, de la zeii și zeițele Olimpului pînă în palatele împăraților și regilor, astfel încît acest parazit reprezintă puntea cea mai evidentă între sublim și trivialitate. Varro avea dreptate!...

Descriindu-ne ploşnița, Varro a descoperit că nici o țară nu poate fi guvernată de cineva care stă în pat. Nobilii mîncău, dormeau și dictau din pat. În latinește, patului i se zice *lectus* (cu genitivul *lecti*). De la acest cuvînt s-au format uluitoare noțiuni, ca *intellectualis* (atributul de a sta în pat), apoi *lectio librorum* (lectura din pat a cărților), *litteris lectis* și *perlectis*, toate activități leneșe, de așternut. Nobilii paraziți care trăiau pe cheltuiala Prytaneului, benchetuînd cu magistratii proverbial de venali, purtau diploma de *lectus convialis*, adică „la pat, pe viață”, deci trîntori ce nu cunoșteau munca. Orice individ care murea, sărac sau bogat, devenea subit *Intellectualist*, în sensul că avea nevoie de un pat pentru a de-

— Autorul acestor drolatice meditații despre ploșnițe, ținut profesorul să mă lumineze, este un bătrîn și brav coleg al meu de „pension”. I-am tradus cîteva texte latinești; a ținut, trimițîndu-mi aceste pagini, să-și arate recunoștința și, în același timp, să-mi satisfacă curiozitatea. Azi am mai întîlnit un coleg, fost colonel, care mi-a ținut o interesantă locuțiune tot despre aceste misterioase *Cimex lectularius*. Și, acum, vii dumneata, un tînăr și vrednic inginer de tip nou, și mă întrebi ce cred eu despre ele? Dacă nu aș fi la cîrciumă și nu aș fi băut, aș crede că sunt beat și halucinez. Da!

Ar fi fost oarecum firesc, citind paginile bufone și ascultîndu-l pe acest bătrîn plutaș peste Stixul cîrciumilor, să mă simt lovit în moalele capului de un pumn aproape metafizic. Dar sosi la timp chelnerul cap-de-mort și ne aduse încă un rînd de otrăvuri. Tăceam amîndoi. Coborîră încă două octave vocile și zumzetul din jur. În

---

ceda, pat care se numea *lectus funereus*. Toți cei plini de bani se declarau *intellectual* (fiindcă distincția socială supremă era aceea de a sta în pat: *lectus-lecti, intellectivus, intellectus*.) Marcus Terentius Varro a cutezat să scrie că din pat n-ai să cunoști niciodată lumea și, ca ignorant, nu o vei putea guverna. Dacă nu muncești, degeaba filosofezi!

Curînd după aceea, la Roma expresia de *cimex lectularius* devine un termen politic.

...Dar cînd Catilina a revenit la Roma și i-a văzut pe Aurelius Gotta și pe Torquatus Manlius ajunși consuli, ros de invidie și de ambiția grandoarei, a început el să-i numească pe aceștia... ploșnițe. Iulius Caesar, care dorea răsturnarea aristocraților, s-a unit cu Catilina, atacînd și el ploșnițele... Cicero s-a supărat și a strigat în plin senat: „Ba voi sunteți ploșnițe!” ...Poporul, care nu înțelegea nimic din vrajba celor mari, a înfrumusețat amintirea lui Catilina zicînd: „A cerut iertarea datoriilor țărănești: a fost o ploșniță, dar cel puțin a murit sub un drapel curat...” ...Victor Hugo a scris că „orice rege e un parazit”. În același timp, un tribunal al Senei condamnă la daune-interese pe aceia care au, care răspîndesc sau care doar pronunță cuvîntul ploșniță. Și asta, în 1874, capătă putere jurisprudențială. Dovadă că pînă și cele mai inteligente popoare pot avea momente de cretinitate, mai ales după un glorios război pierdut și în primele zile de republică.

Chiar și antichitatea avea paraziți. Amețită de transport oniric, Venus (de pildă) nici nu știa cu cine îl făcuse pe Cupidon: cu zeul Marte, cu Vulcan sau cu oricare dintre contemporanii ei. Prozatorul Apuleius a descris-o pe Venus, sublimă ca o statuie, scărpinîndu-se pînă la sînge de *cimex lectularius*, spre bucuria Dianei. Dar — scrie tot el — pasărea aceea albă și răutăcioasă care e pescărușul s-a înduioșat de suferințele ei, a furat din cerul înstelat un mic astru din care a construit pentru Venus o lămpiță de noptieră, știind că paraziții fug de lumină. Astfel a scăpat zeița de *cimex lectularius*. (Citate din *Fauna bufonă*, vol.II, de Romulus Dianu pp. 142-143, Editura Albatros.) (N.a.)

timp ce ne goleam îngîndurați paharele, se făcu un fel de liniște; ceturile se risipiră, mă simțeam ca pe vârful alb al unui munte și priveam spre un golf albastru în care așteptau corăbii spaniole gata de plecare spre Lumea Nouă.

Bine-nțeles, i-am povestit tot, tot, tot. Cum au început să vină, cîte sosesc (în medie), ce formă, ce miros au, ce am încercat să întreprind împotriva năvălirii lor. I-am arătat urmele de pe gît, de pe antebraț; i-am vorbit despre bucătăria mea, despre lupă și lampa mea Bunsen; despre pomul din curte i-am povestit, despre orele plumburii ale nopților de chin, despre Volga neagră în care este plimbată Mili de către un tip bătrîior ce seamănă cu un clasic româno-sovietic; de spaime i-am vorbit, de pisicile negre, înmormîntările negre, acele negre mașini care trec vuind prin obsesiile mele negre. I-am amintit de țevile de apă și calorifer, de icrele manciuriene, de porcul de Băleanu și de somnul ce mă ucide la birou.

Cînd terminai lunga și, pentru mine, tragica-mi confesiune, localul se golise fără să ne dăm seama. Femei bătrîne, cu aere de văduve fără pensie, așezau scaunele peste mese. Așa cum le vedeam acum, cu picioarele în aer, așteptam ca ele să înceapă să miște, să se agite. Profesorul îmi spunea: *Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis*, și tot el îmi traducea: tot ce e trecător e numai o comparație. Nu înțelegeam, eram sătul de teorie, voiam ca cineva să mă sfătuiască, să mă lumineze și să mă ajute.

— Tinere, nu te uita la mine ca la un salvator. Iată o notă de ziar, este opera camaradului meu, a apărut în zilele trecute în presa noastră centrală. Ascultă, te privește direct, m-ar privi și pe mine dacă nu aș fi avut noroc să întîlnesc niște zîne care m-au curățit și mîntuit de orice fel de paraziți. Citesc: „Cercetările întreprinse de bacteriologul brazilian Carlos Chagas au dus la concluzia că ploșnița pădurii, așa-numita *gancho*, este purtătoarea unui parazit care, inoculat în corpul omenesc, atacă mușchii inimii și provoacă în cele din urmă moartea. Această descoperire explică și unele descrieri din jurnalul argentinian al marelui naturalist Charles Darwin. Amănuntele furnizate despre anumite insecte și indispozițiile fizice de care suferea în perioada respectivă îndreptătesc presupunerea specialiștilor că moartea lui Darwin, intervenită la 19 aprilie 1882, a fost provocată de maladia Chagas, după numele savantului care a identi-

ficat-o. În Argentina, unde boala este foarte răspândită, o zonă de 2,5 milioane kmp a fost declarată regiune «infestată» de ploșnițe. Un serviciu special se ocupă de combaterea flagelului numit gancho.*“ Interesant, ce zici?

Chelnerul Frankenstein ne privea cu ochi de șarpe cobra, era cât se poate de clar că trebuie să ne facem plata și să ne cărăm. Orice rugămintă pentru un ultim țoi de rom, oricât de umil sau științific am fi formulat-o noi, s-ar fi izbit, ca un val albastru, de indiferența de neclintit a acestui promontoriu al tuturor păcatelor noastre.

Plătirăm generos, apoi, ca niște soldați trimiși în patrule, ieșirăm vitejește în zăul nopții de afară. Ploua mocănește, cu câini și pisici ploua. Vântul, murdar și obraznic, ne sălta pălăriile pleoștite.

— Ei, îl întrebai după ce reușirăm să ne adăpostim sub bolta unei porți, ce părere aveți?

— Ești pierdut, amice. Nu știu de ce, nu-mi dau seama cum, ceea ce simt este că ești definitiv pierdut.

Îl scuturai de guler. Eram îngrozit.

— Cum? Cum?

— Ai început să mori. Tinerețea este vârsta la care mergem de-a-ndăratelea spre moarte. Apoi, într-o frumoasă zi, deodată, ne întoarcem cu fața spre ea. Din clipa aceea începe lunga noastră agonie.

— Nu se poate! strigam eu pe Calea Unirii. Din cauza lor?

— Dragă dobitocule, ele sunt doar un simbol. Un simptom.

— Toată lumea are ploșnițe. Dumneata, profesore, nu ai avut niciodată?

— Droaie, hoarde, divizii întregi. Pînă la un moment dat. Apoi deodată au încetat. Acum mă ocolesc. Mă respectă.

— De ce? De ce?

Țigara, în sfîrșit, se aprinse.

— Fiindcă eu, dragă prietene, am murit de mult. Pe mine, dacă, din greșeală, într-o noapte, una rătăcită m-ar mușca, a doua zi biata parazită ar exploda ca o grenadă.

L-am înjurat. Era beat, credeam că nu înțelesese nimic din convorbirea noastră. Mînios și disperat, îi întorsei spatele.

— Și pe fratele tău Pătru îl mușcau!

---

* Informație publicată în *Scînteia* din 2 august 1974.

Mă făcui că nu-l aud. Vîntul bătea furios, mă izbea în față, nu eram nici treaz, nici beat, cum e mai rău. Blestemînd vremea și vremurile, o luai grăbit și cuminte spre casă.

Nu era deloc simplu să înaintezi. Străzile tremurau de frig, cerul negru și slinos se răsturnase în băltoace, tot orașul părea o pisică rîioasă, zgribulită sub un felinar chior. În alte nopți, la această oră, mai puteai zări grupuri de bețivi vociferînd spart sau muierlîc la colțurile luminate; sau tinere perechi ascunzîndu-și micul păcat în penumbra economiilor noastre de curent electric... Acum, nimic. Doar burlane guturale, afișe populare smulse și cîteva firme luminoase ce se încăpățîneau a-și mai ține sufletul.

Scara blocului nostru mirosea a varză foarte acră. Ușile, tăcute și somnoroase. Doar la etajul doi, un bec eroic își îndeplinea nobila misiune.

Deschisei ușa mea încet și intrai, pîș-pîș, ca un hoț. Toată casa duhnea a „Plotox”. Simții dintr-o dată că îmi plesnesc plămîinii, că ochii mi se înroșesc ca ai cîinilor, că tot ce reușise să șteargă romul de pe tabula memoriei mele revenise acum scris cu roșu și cu litere mari.

Mili, scumpa mea consoartă, mă aștepta în mijlocul camerei. Odaia era răsturnată, covoarele, întoarse. Ea stătea în picioare, în vîrfurile picioarelor, pe unicul nostru taburet (verde) și plîngea amar-nic. Mai precis, lăcrăma amar-nic, iar în mîini ținea o cutie din plexiglas transparent pentru medicamente. Ținea cutia asta așa cum se ține o otravă mortală sau o bombă oricînd gata să explodeze. Acum lăcrămam și eu. Îmi arată cutia. Nu vedeam nimic. O deschise cu scîrbă și, cu degetul, îmi arată pe fundul rotund al plasticului, două pete rozalii, nemișcate.

— Două!? exclamai idiot, de parcă aș fi fost nemulțumit.

— Două, țipă ea, și pe loc simții că începe să mă doară stomacul.

— De unde? întrebai, făcînd turul de orizont al pereților goi.

— Din icoana maică-tii.

— Vezi? profitai eu de conjunctura favorabilă mie. Nu credea: ziceai că sunt nebun.

— Ai băut, preciză ea cu altă voce și coborî de pe taburet.

— Doar două romuri... Și, idiot, adăugai: Eu două, tu două, ele două.

Nu mă auzea. Era și ea cuprinsă acum de acel diabolic duh al vînătoarei.

— De unde vin? Unde se ascund? Cine le trimite?

— ...Aceasta-i întrebarea!

— ...Că am dat peste tot. Trei kilograme de „Plotox” am pulverizat.

— Se simte. Și acum unde ne culcăm?

— În bucătăria *ta*! Iar de mîine o iau de la început. Nu mă las pînă nu le topesc. Cu mine nu le merge. Eu m-am născut în Arad...

Ne aranjaram — după ce ușile despărțitoare fură bine închise — în spațiul foarte restrîns al bucătăriei. Mili se culcă pe sofa, eu pe jos, așternînd pe cimentul de sub chiuvetă două pături și un palton de iarnă. Lumina nu am stins-o, ne temeam. În urechi auzeam cîntecul misterios al țevilor de calorifer; țîrîia dulce robinetul și din cînd în cînd, din baie, se auzea un gîlgîit înecat ca al unui om care a înghițit greșit și acum încearcă și nu reușește să tușească. Aerul ardea și aici. Respiram tot mai des, nasul și gîtul mi le simțeam inflamate.

Mă gîndeam la un film pe care îl văzusem în copilărie despre un atac cu gaze la Verdun. Nemții reușiseră să se strecoare pînă sub crenelul unui fort francez. Fără să fie observați, vîrîseră pe ambratură o țeavă elastică, monstruoasă. Aveam vreo zece ani cînd am văzut acest film, țin totuși minte și azi cum țeava aceea se termina cu o măciulie ciuruită ce semăna cu un ochi de muscă la microscop. Și, deodată, gazul (în film se vedea ca un fel de fum alb, ca o ceață leneșă) începu să se scurgă din ochiul acela de muscă. Să curgă și să se prelingă, înecînd cazemata și sufocîndu-i pe bieții soldați... După atîția ani, după trecerea celui de-al doilea război mondial, imaginea aceasta mi-a rămas săpată în memorie. Poate că, pentru prima dată, am realizat clar sentimentul imediat și groaznic al morții: al unei morți ce vine pe ascuns, se strecoară în cazemata vieții tale pașnice, ca un cap de fiară; umple aerul de otravă, nu se aude, nu se vede, și totuși oamenii cad unul după celălalt, rupîndu-și hainele de pe ei, zvîrcolindu-se și blestemînd.

Nici Mili nu putea adormi. De trei ori o zării ridicîndu-se în picioare, cercetînd, cu lămpița lui Venus, petele nemișcate de pe pereți. Mă făceam că dorm, dar îmi venea să rîd. O satisfacție copilărească mă încerca. „Ehei, fetițo! îmi venea să-i zic, ești abia o începătoare, habar nu ai de Catilina, de Darwin, mai ai mult pînă mă vei putea ajunge din urmă...”

Tîrziu, totuși, ațipii, deși mă dureau rău coastele din cauza cimentului. De astă dată nu am visat cu fratele meu, nici cu șeful de cadre care mă chema la el cînd eu eram gol-pușcă. Nu! Am visat ceva foarte confuz, un fel de glob de aur, ca în Bolintineanu. Eram închis în el, nu aveam aer și nici uși sau ferestre pe care să pot evada. Blonda care mă credea a fi Ieronimul ei se apropia de mine ca o ventuză umedă și sîngerie. Îmi căuta gîtul, pieptul, coapsele. Nu mă săruta, mă cerceta numai; și nu cu ochii ei albaștri de bețivă stricată, ci cu degetele ei ca de păianjen, cu vîrfurile acestor degete ce mă umpleau și de groază, și de plăcere.

V

Mă sculai totuși bine, chiar foarte bine dispus. Mili dormea îngerește, îmi venea s-o sărut, să-i spun la ureche vorbe mici și dulci. Oasele mă dureau, e adevărat — chiar și nervii, sub șfichiul rece al dușului, mi-i simțeam tremurînd ușor. Minteă însă îmi era limpede, voința elastică și precisă. Știam că trebuie să lupt. Nu am voie să mă las copleșit de presimțiri: e ridicol să-ți nenorocești viața, unica ta viață, din cauza unor mizerabili paraziți. Trăim într-un secol minunat, cercetăm, cunoaștem, supunem și chiar exploatăm (în scopuri pașnice) forțele îndărătnice ale Naturii. Peste tot și peste toți a fost ridicat steagul victorios al progresului și al fericirii. Popoare înrobite se eliberează rînd pe rînd, locuri pustii sunt colonizate cu oameni și animale noi, mortalitatea infantilă, tuberculoza, foametea și alfabetismul, suferințele mistice și politice sunt în curs de lichidare... („Să dau un telefon la birou, să spun că am treabă la bancă; Stăn-

culescu să mă semneze în condică, Popovici să-mi acopere masa cu dosare, să se creadă că..." Vasăzică, lumea e destul de frumoasă, mai ales când o privești de sus și, așa, în general; eu sunt tânăr, leafa, atît cît este, îmi ajunge. Am o locuință (Mili a obținut-o: nu spun cum!) de-a dreptul de invidiat: bucătărioară, băiță, gaze. Soția mea e teribil de frumoasă și distinsă, foarte apreciată la locul ei de muncă. În orașul nostru se vor construi și uzine, și fabrici, și noi cartiere. Moderne. Mai mult decît atît: vom deveni centru universitar — și, cu această ocazie, cu siguranță echipa noastră de fotbal va promova științific în divizia A.

Coborîi scările fluierînd, cuprins de acea bărbătească voință ce caracterizează pe cei tineri, viteji și neînfrînți.

O luai direct spre biroul administrației blocului nostru. Nu fusese pe aici niciodată, de plata chiriei și a întreținerii se ocupa exclusiv nevastă-mea. Dar știam unde este (la demisolul intrării C), găsii ușa respectivă, intrai.

— Noroc bun, tovarășe, salutai energic, dar și cu nonșalanță. Ce mai faceți? Parcă s-a mai lăsat frigul.

— Așa se pare, îmi răspunse un bătrînel demodat, totuși foarte curățel și blînd.

— Recolta, îi spusei în continuare, mai ales cea de porumb, se pare că va fi excelentă.

— Se poate, răspunse bătrînelul fără să se uite la mine.

— Mă îngrijorează doar cartofii. Dacă nu plouă...

Liniște. Soarta cartofilor nu părea să-l intereseze. E cazul, mi-am zis, să nu-i mai dau tîrcoale ca vulpea, să trec direct la problemă.

— De n-ar fi dăunătorii. Domnule, am un prieten agronom, mi-a spus el, confidențial! Noi, orășenii, habar nu avem cîte pagube ne fac dăunătorii. Milioane, zeci de milioane de lei...

Chiar și problema atît de acută a dăunătorilor părea să-l lase străin și indiferent. Ascuțea cu atîta minuție un creion chimic dintre cele două războaie, încît parcă de vîrful acestuia ar fi depins bugetul republicii noastre dragi.

Ce era să fac? Diplomatic, împins de necesități, schimbai brusc tactica. Atacai.

— Tovarășe administrator, dumneata ai cunoștință că în blocul nostru există... ploșnițe?

El termină ascuțitul creionului. Chimic. Aduna acum firimiturile. Una câte una.

— Ploșnițe? Ați găsit și dumneavoastră ?

Ezitați pentru moment. Mă gîndeam la bunul renume al soției mele. Dacă se află la teatru? Sau în Arad? ...Nici mie, personal, nu mi-ar conveni să intru în gura spurcată a colectivului de la birou. Dracul nu doarme, nici biserici nu construiește. Totuși, cu administratorul blocului meu (drag) nu pot discuta vag și în general despre această, vai, atît de arzătoare problemă. Sării, așadar, cu capul în bulboană.

— Da, domnule: am găsit. Două. Azi-noapte.

Și, scoțînd din buzunar cutia de plexiglas, îi arătați cele două pete minuscule ce dormeau liniștite pe fundul transparent.

Abia dacă îmi aruncă o scurtă privire. Parcă zîmbea. Reținut.

— Stați excelent, domnule, îmi zise și oftă ușor teatral. Eu într-o singură seară, aici, la birou, am numărat o coloană de vreo două sute de exemplare. Mult mai mari și mai solide decît ați prins dumneavoastră.

— Și ce ați făcut? întrebai descumpănit. Mă uitam cu groază în jur, mi se părea că mii de ochi ne spionează din umbră.

— Ce puteam să fac? Am raportat. Mai sus.

— Și?

— Centrul știe: e plin și acolo.

Simții nevoia să mă așez. Nu aveam pe ce.

— Bine, dar măsuri, măsuri concrete nu se iau?

— Degeaba!

— Cum degeaba? mă înfuriai. Trăim o epocă măreață, construim tractoare, oameni de tip nou, lansăm sateliți în jurul pămîntului, vom zbura în Lună... Ce naiba, domnule! Nu le putem veni de hac acestor bestii, acestor criminale ortoptere parazite?

— Heteroptere, dacă îmi permiteți.

— ...Doar n-om fi niște primitivi, nu mai locuim în caverne!

— În caverne, preciză cu pedanterie, nu existau ploșnițe. Vă garantez.

— De unde știți? sării înfuriat, deși știam că astfel ne îndepărtăm de esențial.

Creionul chimic fu așezat după ureche. Acum, administratorul tăia meticulos o foaie de plumbagină. Pentru bonier.

— Poate e bine să aflați, îmi spuse cu oarecare ezitare sau le-
ne: Am fost colonel în vechea armată română. Acum sunt invalid,
pensionar.

Nu mi s-a părut un argument. E plină lumea și de colonei, și de
invalidi de tot felul. Chiar și de invalidi din cauza coloneilor. Așa
că...

— Ei și? îl înfruntau.

— Știu istorie.

Mă enervai. Nu-mi plac oamenii care se laudă.

— Ce are a face istoria, tovarășe, cu ploșnițele mele?

— Hm, zîmbi bătrînul și își scoase ochelarii.

Acum observai: avea un ochi de sticlă, și acest ochi de sticlă
mă privea foarte insistent.

— Există, tinere domn, continuă el nu fără oarecare morgă în
ton și accent, există o istorie pe care o fac oamenii. Între ei. Nu?
Regi, împărați, dictatori, războaie, revoluții etcetera. Politică, in-
trigi, tot felul de chestii... Buuun! Dar mai există și o altă istorie, o
infraistorie, o para- sau antiistorie pe care nu o cunoaștem, dar care,
din păcate, e la fel de cumplită ca și cea a noastră.

— Nu înțeleg.

— Normal: nu ați studiat problema.

— Dumneavoastră ați studiat-o?

— Bine-nțele. Cu toată temeinicia. Vreau să zic, în limitele
modestelor mele posibilități.

Nu mai zîmbea, aveam impresia că mă privește cu milă. Ceva
ca un mercur rece mi se urca pe șira spinării, instalîndu-se sub
rădăcinile părului meu frumos și corect pieptănat.

— ...Să vă explic, continuă bătrînul. În linii mari, firește,
fiindcă problema e foarte vastă și afurisit de complicată.

— Zău!?

— Da. Degeaba zîmbiți răutăcios, e așa cum vă spun eu. Nu-
mai inconștiența și ignoranța ne salvează de disperare... Dumneata
ai auzit de microbi? De bacterii, de viruși? Desigur, ai auzit, pari un
om cu școală. Dar sunt convins că nu ai încercat niciodată să-ți ima-
ginezi — istoric, geografic, moral — cam cum arată omenirea noas-

tră înecată și pierdută în oceanul imens al acestor microorganisme. La o statistică serioasă, în fața lor, domnule, civilizația noastră întreagă este un fleac, un moft, o eroare...

— Totuși...

— Stai! Ai auzit, sper, că ciuma zisă neagră a fost înlocuită, între secolele XI și XIII, de ciuma bubonică. Ei bine, te invit să-ți imaginezi ce luptă s-a dat, pe plan mondial, între cei doi microbi... Problema hegemoniei, a spațiului vital, stimate domn, nu este o invenție a oamenilor, nu: orice politică începe cu Lamarck și Darwin.

— Ciuma, după câte știu, a dispărut, totuși.

— Deocamdată. Poate că rezervele respective de microbi stau în expectativă, pîndind clipa și locul unei noi invazii: poate că au loc structurale modernizări ale puterii de atac, adaptate condițiilor superioare de apărare ale omului zilelor noastre: poate — și eu, personal, spre această ipoteză înclin —, poate că ceea ce s-a numit, în anul 1000, ciumă neagră, brună, bubonică, n-are importanță, se va numi în anul 2000... să zicem, cancer, schizofrenie, radiație sau progres științific! *Natura fecit saltus**, crede-mă, dracul e doctor în sociologie, citește enciclopedii, e prezent la toate congresele pacifiste, dar și la toate experimentele nucleare...

— Nu pot să cred.

— Deocamdată, aici, la mine, e dreptul dumitale de a crede sau de a nu crede. De mult m-am convins că verbul „a crede“ nu este decît un sinonim și un paliativ al verbului „a ucide“... Dar să-ți servesc alt exemplu. Ascultă. Toate documentele istoriei ne atestă că, pînă aproape de Marea Revoluție Franceză, șobolanii care stăpîneau în subsolurile Europei erau negri. Da, domnule, negri ca păcura. A avut loc — nu pot ști din ce cauze — o invazie de șobolani cenușii; strămoșii ăstora îi vedem și astăzi. Încet, încet, șobolanii aceștia cenușii — veniți, după unele teorii, din Asia, după alte teorii, tot din Asia —, deși lipsiți de orice experiență în ceea ce privește viața din subsolurile burgurilor europene, i-au învins, i-au distrus, i-au anihilat complet pe frații lor negri. I-au aruncat pur și simplu în Atlantic. Se pare că — nu sunt absolut sigur — din vechea specie de șobolani negri ar mai fi doar cîteva exemplare prin California. Sunt considerate rarități și stau sub protecția legii. În Europa, însă, nici urmă de ei: la noi domină șobolanii cenușii.

---

* *Natura face salturi (în evoluția ei) (lat.).*

— Cum „domină“, domnule? Mă faci să rîd.

— În felul lor, bine-nțeleș. Specialiștii, de pildă, afirmă un amănunt bizar: aș zice, revelator, dacă nu de-a dreptul apocaliptic. Se susține că toate, dar absolut toate metropolele europene, chiar și cele noi-nouțe, cum este Berlinul de exemplu, sunt clădite peste imense colonii de șobolani cenușii. Se pare că, fii atent acum... cuantumul lor, al șobolanilor, este riguros egal cu numărul oamenilor ce locuiesc deasupra. Nu e de rîs, domnule! În copilăria mea creștinească, credeam că fiecare om are un înger păzitor al său. Iată, la bătrînețe, sunt nevoit să constat că fiecărui om îi corespunde undeva... un șobolan. Cenușiu. Se ascunde sub acest fapt o lege, poate chiar un principiu al unei anumite compensații: am zice, în limbaj militar, un ontologic echilibru tactic și strategic. Luăm noi măsuri drastice de stîrpirea lor? Iau și ei contramăsuri de adaptare și înmulțire!

— Groaznic!

— În India, domnul meu, o spune limpede lordul Beverly în celebra sa lucrare (pe care nu se poate să n-o fi citit), la ora asta mor de foame de zece ori mai mulți oameni decît șobolani. În *Upanișade* se descrie un război al șobolanilor sacri: ei sunt cei care cîștigă pînă la urmă, nu oamenii. Interesant, nu!? În China...

— Să lăsăm China.

— S-o lăsăm... Totuși, cînd te gîndești că e și asta o lume care are legi, tradiție, destin — fără voie te simți mai mic, mai relativ. Nu? Că n-ai să-mi spui, domnule, că e plăcut, în calitatea ta de om superior și conștient, să fii obligat a recunoaște că fiecărui individ antropoid-biped-*sapiens* îi corespunde undeva — într-o pivniță, canal sau veche magazie — un anume cloșan. Cenușiu. Planificat. De sus. Fiindcă, în conformitate cu acest fatal principiu al echilibrului statistic, dacă noi reușim să otrăvim, să zicem, un milion dintre ei, atunci, automat și obligatoriu, sau începe un război și mor un milion de oameni, sau fiecare șobolan femelă își mărește corespunzător planul de amor și natalitate. Nemții au inventat stricnina: șobolanii, pe loc, l-au adus la putere pe Hitler. Ce spui, nu ți se pare că totul e cît se poate de logic?

— De logic, ar fi logic. Absurd, dar logic. Sper, totuși, în sinea mea, ca viitorul să depășească această stupiditate logică. Sper!

— Suntem naivi, domnul meu: naivitatea e tot o secreție glandulară, ne ajută să vedem în roz ceea ce e, de fapt, foarte, foarte cenușiu. Dacă ați fi trăit pe vremea Comunei din Paris, ați fi gândit cu totul altfel: ați fi stat la coadă la o gură de canal și, macerat de foamă, v-ați fi rugat cam așa: „Doamne, ajută-mă să-l prind; doar Tu, în marea Ta înțelepciune, ai aranjat ca fiecare din noi să aibă dreptul la cel puțin un șobolan proaspăt...”

— Îmi vine rău, domnule!

— Din cauza tinereții. Are să-ți treacă. Ce să-i faci? Ți-am spus, sunt un amărît de colonel pensionar. Istoria e pasiunea mea. De pildă — ascultă atent, cazul acesta e deosebit de convingător —, în timpul războaielor napoleoniene, lordul Fortin, șeful amiralității din Gibraltar, a ordonat, imediat după Trafalgar, să se desfacă bucată cu bucată, cu mare grijă, vasul de escortă „Victory”. Ce a constatat? Că pe acest model de vas militar al Majestății sale regelui existau exact atîția șobolani cîți oameni — marinari, soldați și ofițeri — călătoriseră la bord. Faptul acesta e atestat de istorie. Am certitudinea că cei care au debarcat pe noile pămînturi, de pe „Mayflower” sau „Bounty”, au debarcat cu cuantumul corespunzător de șobolani, care i-au însoțit la drum și care, de atunci, nu i-au mai părăsit niciodată... Sau, fiindcă văd că te lași foarte greu convins, să-mi dai voie să-ți citez un exemplu mai românesc. Și mai actual. În mina Petrila, de pildă...

— Vă implor: să lăsăm și mina Petrila!

— Perfect. Să privim atunci spre Bucureștii Vechi. Cronicarii lui Vodă Caragea vorbesc de o fantastică înmulțire a șobolanilor, asta prin 1815: după o lungă experiență valahă, toată lumea era convinsă că această înmulțire a rozătoarelor nu poate fi decît preludiul unei noi ocupații turcești. Sau rusești. Pe dracu: se apropia, domnule, ciuma, care, din punctul de vedere al naturii, e sinonimă totdeauna cu o ocupație străină, cu un război, cu o zaveră.

— Vă rog, să lăsăm și ciumele!

— Din partea mea, oricînd. Dacă te indis pune sau dacă ți s-a făcut frică, putem renunța complet la șobolani. Mai ales că ei, șobolanii, sunt acum ocupați cu stîrpirea șoarecilor.

---

* Natura face salturi (în evoluția ei) (lat.).

— A șoarecilor? Cum asta?

— Simplu. Se petrece ceva asemănător cu lupta ce a avut loc între cei negri și cei cenușii. Atunci — condițiile erau de așa natură — a învins specia care venea dinspre cîmpuri. Acum, din păcate, va fi exact invers. Legile naturii, ca și cele ale istoriei, sunt reversibile, contradicțiile fac parte din însăși esența vieții, răul învinge chiar și acolo unde nu există nici un fel de morală.

— Nu pricep. Ce se va întîmpla cu șoarecii?

— Domnule — noi nu vom apuca ziua aceea —, în mileniul viitor, dacă va mai fi viață pe Terra noastră, eu am certitudinea că ceea ce noi numim azi „șoareci“ vor dispărea total. Deși, deocamdată cel puțin, lupta pare a se da cu forțe egale. Dar, în viitor, șobolanii, care vin cu o formidabilă experiență citadină, vor înlătura specia șoarecilor rurali, fiindcă aceștia, deși mai numeroși și mai bine hrăniți, nu vor putea face față invaziei brutale a celor de la oraș. Între un vînător cu arc și săgeată și altul cu pușcă și lunetă, între un tractor și un cal, între o moară de apă și o moară electrică, e clar care are sorți de izbîndă. Apropo, fiindcă veni vorba de mori, să-ți spun ceva: morile vechi de la țară erau pline de șoareci; morile noi, cu valțuri, nu mai au parte de șoareci, ele sunt bînuite de șobolani aproape specializați. O șură de țară e un cuibar ideal pentru șoricea; transform-o, domnule, în garaj, și vor apărea automat șobolanii. Și asta nu în secole sau ani: în cîteva săptămîni, ți-o spun eu.

Administratorul meu își curăța acum ochelarii. Părea emoționat, simțeam eu că nu-i e total indiferent ce se va întîmpla, în mileniul viitor, cu acești șoareci atît de simpatici. Prin Mickey Mouse s-a născut o adevărată mitologie, chiar și marile puteri se văd uneori sub chipul unui șoarece mic și deștept, păcălind un motan mare și prost. O omenire întregă de bătrîni, copii, de copii bătrîni văd în acești șoareci mici și slabi un simbol al speranței, al posibilității ca și cea mai a dracului pisică să poată fi păcălită și chiar pedepsită. În istoria desenelor animate, într-adevăr, nu găsești urmă de șobolan. Aceștia apar, ca figuranți, doar în acele sinistre filme naturaliste în care e vorba de războaie, de misterele Parisului, de închisorile medievale.

— Domnule administrator, îmi sunteți deosebit de simpatic, mă închin în fața cunoștințelor dumneavoastră, dar, dacă nu vă e cu supărare, tare v-aș ruga să revenim la... ploșnițele noastre.

Aceste cuvinte i le spuneam în timp ce, cu umilință și un fel de subită disperare, încercam să-i strâng mâinile osoase, acoperite cu pete hepatice maronii.

Nu păru că mă aude. Avea gândurile duse departe, sacra febră a științei coborîse peste capul său albit de colonel pensionar.

— Tinere domn, îl auzii, dumneata ai gândaci de bucătărie?

— Doamne ferește! Asta îmi mai lipsește!

— Eu am. Și-i observ de aproape. Chiar și pe acest minor plan al existenței are loc o discretă tragedie. Dispar — cu mare regret trebuie să ți-o spun — dispar, domnule, gândacii cafenii. Sunt, bieții, din ce în ce mai rari, din ce în ce mai timorați. În locul lor au apărut gândacii negri: știi, gândacii aceia moi, pe care, cînd calci, nici nu pocnesc măcar..., ei bine, aceste uriașe, deloc inteligente artropode sunt în plină expansiune. În curînd, peste cîteva generații numai, cafeniii vor dispărea complet. (De altfel, în Ardeal li se spune „șvabi“.). Copiii, nepoții noștri n-or să-i mai poată întîlni decît în literatură sau în cine știe ce insectar uitat... Păcat de ei, erau incomparabil mai agili și grațioși decît parveniții ăștia pe care mi-e și silă să calc, și mai silă să-i otrăvesc.

Eram de aceeași părere cu el. Așteptam însă urmarea. Odată coboriți la fauna bucătăriilor, nu se putea să nu ajungem și la necazurile mele.

— Plățiți tot? mă întrebă oficial bătrînul colonel și, cu o mîină versată, începu să caute într-un registru gros.

— Ce să plătesc?

— Păi... chiria, întreținerea, gunoiul, taxa de înfrumusețare a orașului. Doar pentru asta ați venit, nu!?

Începeam să mă simt din nou foarte idiot. Idiot și pieziș.

— Nu, recunoscui roșind. Tovarășe, dragă domnule, nu are rost să mă ascund după vișin, eu pentru *astea* am venit! Și, timid, cu multă jenă, îi arătai din nou cutia de plexiglas în care țineam prizonierele ultimei nopți.

— A, da! Am uitat.

— Mi-am dat seama. Acum, că știți, dacă ați binevoi, v-aș ruga...

— Nu vă alarmați. N-are rost. Veniți să vă arăt ceva.

Mă trase de mîneacă și mă trecu de cealaltă parte a pupitrului oficial. Aprinse un bec și-mi arătă sus, pe perete, un carton pătrat ce părea a camufla o gaură de horn nefolosită.

— Vedeți ceva?

— Nimic.

— Perfect. Uitați-vă acum!

Cu o iscusință de vechi specialist, aproximativ cu ritualul cu care apicultorii scot rama cu faguri plini din stup, omul meu desprinse cartonul și, întorcîndu-l cu mare grijă, mi-l vîrî sub ochi.

— Nici acum nu văd nimic deosebit.

Aveam lupa la mine. Am scos-o din buzunar. Bătrînul avea și el o lupă în sertar, a scos-o. Nici unul din noi nu se miră de bizara întîlnire a două lupe: era o metaforă de confrerie, o coincidență în gusturi, manii, soartă.

Dar nici cu lupa nu zăream nimic. Nimic deosebit. Murdărie, pete, urme de var învechit. Bătrînul îmi zîmbea acum cu toată dantura sa de colonel (invalid).

— Nu v-ați format încă ochiul cîmpului. Să vă ajut!

Deși precizarea cu acel „încă“ nu mă prea entuziasma, era limpede că omul știe carte și are cunoștințe cu totul ieșite din comun. Acum lucra ca un chirurg oftalmolog: într-o mîină cu lupa, în cealaltă cu o pensetă fină (din acelea pe care Mili le folosește pentru smulsul sprîncenelor). Cartonul fu frecat ușor, ușor. Cu lupa mea urmăream de sus totul. Parcă aș fi asistat la o interesantă scamatorie.

— Ei, priviți mai de aproape acum!

Apropiai lupa de carton, apoi ochiul meu de lupă. La început nu prea putui distinge mare lucru: jucau apele, imaginile nu se încheau. Apoi, deodată, auzii un gong surd în inimă: lumea toată se învîrte pe loc, pielea prinse să-mi tremure. *Vedeam*. Nu una, nu zece; o puzderie, un furnicar. De toate mărimile, de toate culorile. Penseta le rîcîia, ele se desprindeau din materie ca un fel de mătreață ce învia, se trezeau din somn și, mînioase, alergau care încotro. Cartonul dispăruse, sub lupă vedeam acum un peisaj lunar, fantastic și, în acest peisaj, niște suprafete ovale, rotunde, niște cerculețe palide și roz prindeau viață, se mișcau, căutau alarmate. Toată pielea mi-o simțeam încinsă, ochii mă dureau; iar mă închipuiam,

ca și în noaptea trecută, mic de tot, neputincios, nenorocit, pierdut. Și foarte, foarte vinovat. Pentru tot și toate.

— De ce nu le ucideți? urlai ca ieșit din minți. Trebuie distruse, strivite fără milă! Arse de vii!

— N-are rost, îmi șopti cu blîndețe colonelul: Vin altele. Mai flămînde, mai puternice.

— În cazul acesta...

— Asta e situația, tovarășe locatar. Casa asta veche în care stăm e plină ciucure. Suntem pur și simplu luați cu asalt. Ceea ce v-am arătat pe acel carton de acolo este recolta genetică a unei singure perechi. O femelă de *Cimex lectularius* (acesta e numele științific cu care ploșnița noastră figurează în atlasele entomologice) depune, cam la o lună o dată, în medie circa o sută-două de ouă microscopice. Se ouă, domnule, ca o mitralieră. Ouăle se lipesc de orice materie și cresc singure. Se hrănesc din sine, din propria vitalitate. Sar peste etapa de pupă: cînd sunt abia cît un vîrf de ac, și-au și început cariera. *Nota bene*: sunt singurele insecte — ce mai, sunt singurele ființe — care pot trăi din nimic, pot trăi rozînd lemne, cărți, zid sau cărămidă; ca, deodată, fără nici un curs pregătitor, fără nici un antrenament prealabil, să treacă la pomparea aproape savantă a sîngelui uman. Da. Au un uluitor simț de orientare — busolă, lunetă, barometru, sextant —, văd pe întuneric, au curaj, inițiativă individuală, prudență, șiretenie, calcul. Omului, ca ființă rațională, superdotată, îi trebuie douăzeci de ani de educație și instrucție ca să poată merge pe front, cu o pușcă pe umeri. O asemenea *Cimex (lectularius)* înseamnă „de pat“; dar eu cred că-i putem spune *lectularius* fiindcă între lectură și pat, la romani, era o strînsă legătură logică — și apoi, aceste ființe nu vin noaptea să doarmă cu noi, vin să ne citească, mă înțelegegi!?), așadar, cum îți spuneam, o asemenea *cimex-lector* e capabilă, la prima ei ieșire pe teren, în lume, la prima ei vînătoare cu alte cuvinte, să se comporte ca un savant într-o expediție, ca un militar pe front, ca un intelectual pornit să facă repede și neapărat carieră: se orientează, alege, calculează, se ascunde, atacă pe întuneric, pompează cu anestezic etcetera, etcetera. Nu e formidabil, fantastic, extraordinar?

— Așa e! Aveți perfectă dreptate.

— ...Mai mult decît atît: iubite *colega*, eu am pe undeva mai mult decît bănuiala că cimexurile noastre sunt organizate în colonii, cazărmi, lagăre: uneori se mută, le-am văzut mărșăluind în șir indian, în ordine, ca termitelile, ca furnicile. Au, probabil, șefii lor, tradiția, știința lor ereditară. Iată, de pildă, în lumea vegetală: se cunosc pe puțin o mie cinci sute de specii de ploșnițe. Aș zice că fiecare floare, fiecare copac, fiecare fruct își are ploșnița sa predestinată. Există mii de specii subacvatice, o puzderie, crede-mă, fac parte din echilibrul ecologic în bălți, râuri, oceane. Astea ale noastre pot sta toată viața lipite de o fibră de lemn, de un cotor de carte veche de cărămidă, parchet sau asfalt. Da, da — nu-ți înșir gogorițe: blocul nostru îți poate servi de argument. Mai mult decît atît: personal, sunt convins, afirm în fața oricui vrea să mă asculte că, nu peste mult, vor fi atacate și metalele. În viitorul secol, ascultă-mă pe mine, vor avea și mașinile, și computerele, și radarurile ploșnițele lor...

Oftai cu jale. Din străfundul inimii mele progresiste.

— Domnule, îi șoptii înfricoșat la ureche, nu cumva am înnebunit amîndoi?

Mă privi scrutător, prelung, sever. Părea amărît, obosit. Fără îndoială, întrebarea mea jignise ceva din etosul său de invalid pensionar.

— Dă-mi, te rog, cutia dumitale, îmi zise, întinzînd spre mine o mîină de stafie.

I-o dădui. Întîi îi scoase capacul; apoi, luînd de pe perete nu știu ce ordonanță a Sfatului, o întoarse și începu să vîneze în spațiul dintre sticlă și ramă. Îmi așeză în cutie vreo zece specimene pe care le considera el a fi mai reușite și mai reprezentative. Avea dreptate: exemplarele lui păreau uriașe în raport cu cele două victime vîinate de Mili în valpurgica noapte trecută.

— Poftim, îmi zise, restituindu-mi cutia. Faptele vorbesc.

— Ce să fac cu ele, domnule administrator?

— Nimic. Să le privești. Să le studiezi. Să te temi și să meditezi despre teamă, dacă ai timp și energie superfluă.

— Iertați-mă, tovarășe, o luai eu mai oficial, mie totul mi se pare a fi o curată murdărie și rușine. Da. O rușine, o gravă neglijență, o bătaie de joc la adresa oamenilor muncii, la adresa victoriilor noastre. În calitate pentru care ești plătit aici...

— O jumătate de normă, domnule locatar: de ploșnițe mă ocup doar în timpul liber, din proprie bunăvoință.

— Totuși, chiar și așa, în fața unei asemenea invazii, datoria dumitale ar fi să sesizezi organele, nu?! Să iei măsuri, să inițiezi o campanie, să tragi un semnal de alarmă!

— Știu, știu, ai și dumneata dreptate. Uite aici: un dosar întreg de corespondență cu Sanepidul. Am organizat pînă acum exact cinci campanii de deparazitare. Primele măsuri le-am luat acum trei ani: pe acea vreme se semnalaseră abia cîteva exemplare. O simplă avangardă venită în recunoaștere. Sau în excursie. Și acum? Poftim, ai văzut cu ochii matale cam cîte sunt, cam cîte ar mai putea să fie. „Colonii de lumi pierdute, vin din sure văi de haos, pe cărări necunoscute...”

Îmi pierdui răbdarea. Explodai.

— Lasă, tovarășe, poezia: atîta mai avem sfînt. Mai bine ia niște măsuri concrete. Trebuie inițiată o nouă campanie, mai mult decît atît, un nou război. Da! Pe baze și mai realiste, și mai științifice, și mai revoluționare. Aceste ploșnițe nu mă lasă să dorm. Îmi taie cheful de muncă, îmi fură libertatea de a putea dormi și visa ca orice om obosit. Domnule, află că am început să mă îndoiesc: cuprinzi dumneata consecințele unei asemenea nenorociri?

— De acord, aveți perfectă dreptate. Îmi sosește săptămîna viitoare o întreagă echipă de șoc, condusă de un doctor și un chimist universitar.

— Nu păreți prea încrezător!

— Ce să fac? Din fire, după acest nenorocit război, am devenit foarte sceptic. În tinerețe credeam în orice pasăre ce zbura, acum mă îndoiesc pînă și de mine însumi. Cum să vă explic? Sub noi este o pivniță, sus e un pod imens: sute de țevi, de metri pătrați de parchet, mii, zeci de mii de ascunzișuri posibile. Să admitem, prin absurd, că reușim să le ucidem pe toate. Vin imediat altele din vecini: din blocul, din cartierul, din orașul, din țara vecină... De altfel, în paranteză, îți comunic că așa-zisul nostru „Plotox” este o otravă de mult depășită. Da, domnule! Nu mai merge, nu se mai înghite: în loc să ucidă, înveselește doar dușmanul.

— Nu mai spune!

— Ce te miri, domnule!? Mai auzi astăzi de teribilul DDT? Nu! De ce? A fost depășit! Insectele vizate au devenit imune față de el. Aparține epocii duioase a cavaleriei ușoare. Pentru că, din păcate, și în lumea asta există o cursă nebunească a înarmărilor.

— Formidabil!

— DDT-ul măcar și-a făcut onorabil datoria. Au dispărut, în mare parte, puricii și păduchii de odinioară. (Dacă nu cumva e vorba de o simplă retragere strategică pe poziții dinainte pregătite!) Deși, s-o recunoaștem, un purice, în comparație cu o ploșniță, e o dulce poezie. Un vis. O romanță. Puricele avea haz, avea bun-simț, avea și umor. Lucra pe cont propriu, din personală inițiativă. O fecioară scoțându-și cămașa de noapte ca să-și vîneze obraznicul vizitator avea de departe mai mult farmec decît avem noi, fără pijama și înarmați cu cîte o lupă școlărească! Nu crezi? Și-apoi, puricii nu trăiau în colonii! Preferau cîinii, viața la țară, lunile de vară. Pe cînd „amicii” noștri *Cimex*, precum vezi...

— Da, domnule! Totuși: vă mai întreb o dată: nu se poate face ceva definitiv, categoric, împotriva lor?

— Nu știu. Sunt un biet pensionar. Depășit. Fac și eu ce pot.

— Tovarășe, mă oțărîi, eu voi reclama mai sus. Mie nu-mi ajunge să le văd, să le admir și să le număr: eu voi lupta pînă în pînzele albe.

— N-aveți decît: războiul e declarat, pînze albe sper că aveți. Acolo, în cutia aceea, dețineți și un număr minim de ostatici. Prizonieri. De război. La noapte, vă propun să fluturați o batistă albă. Iată — veți auzi din toate cotloanele camerei dumneavoastră —, iată vine-un sol de pace... Ha, ha, ha!

Cu acest rîs de-a dreptul hidos și cinic, fui convins definitiv că administratorul blocului nostru nu e chiar în toate mințile. Rîdea ca la teatru, rîdea ca pe vremuri, cu o poftă tinerească, revoltătoare. Mă bătea pe umeri — cu degetul său de cadavru îmi arăta cutia pe care, nu știu de ce, uitasem s-o vîr în buzunarul vestei.

Deodată se opri și-mi trase șmecherește cu ochiul intact.

— Vrei să-ți spun un secret? Dar să rămînă între noi.

— Vreau. Vă dau cuvîntul meu de onoare...

— Știi latinește, sper: *ad augusta, per angusta**. Asta e!

---

* Pe căi înguste (spinoase), la fapte strălucite (lat.).

— Știu latinește, dar nu înțeleg. Vasăzică...

— Spre culmi, folosind căile înguste. La măreție, prin mișelie; la victorie, prin lașitate; la curaj, prin frică... Totul se reduce la o problemă — să nu te sperie cuvîntul — ...metafizică.

— Să fim serioși: ploșnițele și metafizica!?

— E vorba de o teorie cu totul personală. Rezultat al unor meditații făcute de un om care știe cîte ceva din lumea asta. Ai răbdare și ascultă. Nu e nevoie să înțelegi imediat totul — așa ceva nici nu e posibil. În asemenea probleme grele și complicate e nevoie de timp, de skepsis, de puțin noroc. Și de un dram de har... Dar îți voi explica băbește, simplu: m-a înțeles el Benone Popescu, care e cavalerist, cum să nu înțelegi matale, care pari născut civil și chiar nițel intelectual!?

— Mersi. Mor de curiozitate.

— Închipuiește-ți, iubite amice, că ar exista undeva un abstract Stat-Major al Morții. Opus, să zicem, unui alt Stat-Major, al Vieții. Comandamentul acesta al morții are o sarcină, un plan al său, nu? Trebuie, indiferent cum și prin ce mijloace, să-și realizeze acest plan. Altfel se duce dracului echilibrul ontologic al lumii, se instalează viața fără de moarte, și asta ar fi o nenorocire groaznică și pentru cei morți, și pentru cei vii. Nu?

— Pînă aici e clar.

— Ei bine, vii dumneata și inventezi, să zicem, penicilina. Dintr-o dată anulezi un sector întreg de producție. Ce face Ministerul Morții? Nu mai are tuberculoși, sifilitici, infecți și infectați? Se profilează pe cancer, pe infarct, pe ce poate!... Vii tu cu idei frumoase, cu lupta pentru pace, inventezi bomba cu hidrogen și termini astfel brusc cu posibilitatea unor războaie mondiale, ciclice, obișnuite? Hop, apar automobilul, aviația, accidente de circulație. Nu ajung? Avem și alcool, și droguri, și dogme. Nu ajung? Reinventăm luptele religioase, luptele politice, războaiele de eliberare. Nu ajung? Otrăvim aerul, apele, solul, poluăm și iradiem pînă și respirația copiilor. Nu ajung? Trimitem în cosmos...

— Destul, destul! Ce legătură au toate aceste chestii mondiale cu ploșnițele ce mă vizitează noaptea în patul meu?

Mă apucă de revere și mă scutură cu putere.

— De unde știi, colocatarule, că nu există o legătură mai directă între o ploșniță și un om, decît între Soare și umbra noastră pe această Terra? Fă un efort, gîndește-te puțin, ceva mai în mare, mai în sus. Poate că există un quantum de neliniște ce trebuie menținut în omenire, un coeficient „n” de nesiguranță, neputință, relativitate, fără de care am deveni și mai tirani, și mai proști, și mai periculoși de distructivi...

— Concret, concret! urla acum inginerul contabil din mine.

— ...Concret!? Cînd ai trecut de șaiszeci de ani, ca mine, cuvîntul acesta, „concret”, este cel mai abstract concept din lume. Să încerc totuși... O ploșniță, *filius meus*, o ploșniță deșteaptă și efica-ce înseamnă, în economia psihologică a lumii, o oră de insomnie, o picătură de sînge oxigenat, cîteva sute de scărpinături și tot atîtea înjurături mînioase, defulante. În ceruri sau în iad, toate aceste elemente de microsuferință umană se calculează în sume astronomice. Înmulțește dumneata, ca să te convingi singur, chinurile familiei tale (declanșate de două ipochimene de-a dreptul ridicole, într-o singură noapte) cu numărul nopților ce te mai așteaptă, cu numărul celor care îndură ca și tine (chiar dacă nu îndrăznesc deocamdată să se plîngă), cu numărul rezervelor de ploșnițarie ce stau gata să intre în dispozitivul de atac — și vei înțelege că problema devine uriașă, teribilă și că totul de-acum trebuie privit sub semnul unor reale, deși simbolice, premonițiuni. „Statul-Major” de care ți-am vorbit — la figurat, desigur — recurge la toate mijloacele ca să poată îndeplini, în condițiile lumii date, norma sa, de care depinde totul. Micșorîndu-se cauzele de moarte clinică, se recurge la sisteme de distrugere mai sofisticate. În locul distrugerilor în masă, a apărut distrugerea cu de-a mărunțul.

Nu-l puteam urmări. Îmi lipsea suflul. Și curajul.

— Domnule, te respect mult, simt că te pricepi și ești foarte documentat. Eu, fiind un om simplu și modest, m-aș mulțumi — dacă ar fi să-mi pun o întrebare-cheie — să aflu un singur lucru: de ce pe unii îi mănîncă — de pildă pe mine —, și de alții nici că le pasă?

— Înțeleg.

— Mă gîndesc la nevastă-mea. Doarme în același pat cu mine. Eu ard ca pus pe grătar, îmi vine să-mi sfîșii carnea de pe mine, fac

niște blinde cît o monedă de trei lei, în timp ce ea doarme ca o ceașcă de iaurt, ca o carte interzisă.

— Unde lucrează?

— La teatru. În teatru. E plasatoare gradul II.

— Ciudat... Deh, domnule, întrebarea dumitale e deosebit de importantă. Nu o dată m-am gîndit și eu la această serioasă diferențiere — bizară selecție, mistică opțiune — pe care o aplică vizitatoarele noastre. Am încercat anchete, statistici, scheme; pe profesioniști, categorii de fire, temperament și chiar de caracter; pe grupe sangvine, sex, origine etnică, socială, convingeri religioase sau politice. Am consultat și un specialist în zodii astrologice, un futurolog, trei neuropsihiatri. Fără nici un rezultat. Cîteva mici indicații — de pildă, se pare că sfinții, artiștii mari și dictatorii mărunți ar fi ocoliți de pișcături. Nu pun mare temei pe asemenea riscante concluzii: totul e relativ în lume, inclusiv teoria relativității. Dacă un mare artist, de pildă, este și un mare cabotin (ceea ce se întîmplă destul de des), atunci poate că ploșnițele îl ocolesc fiindcă e un mare impostor, și nu pentru că ar fi un mare artist. Sau sfînt. Sau un mic etcetera. Problema are mii de fețe, noi o cercetăm din punct de vedere uman, taina se ascunde probabil în ganglionul moral al acestor heteroptere. Sau în străfundurile oceanice ale genezei și devenirii acelei „*natura naturans*” de care vorbeau și Kant, și Darwin. În Oltenia dumneavoastră, țăranii le spun stelnițe. De ce? Fiindcă pornesc la atac după răsărirea stelelor, fiindcă vin din stele sau fiindcă...? Mai departe nu merg cu întrebările. Și conchid: fiecare om cu steaua lui, pe unii îi pișcă, pe alții nu — Dumnezeu cu mila!

— Teribilă taină! recunoscui. Dar, dacă tot ne-am apucat să ne destăinuim, aș vrea să vă întreb: pe dumneavoastră, care păreți a ști mai totul despre ele, vă ...?

— Da și nu. În tinerețe, prin internate, cazărmi, lagăre, mă înnebuneau, nu alta. Acum, cu rare excepții, mă lasă în pace.

— Ei, ce înțelegeți dumneavoastră prin „rare excepții“?

— Știu eu ce să-ți spun? De cîte ori mă visez cu vreuna din fostele mele iubite din junețe, spre dimineață mă trezesc scărpinîndu-mă. Dar exemplul acesta e stupid, neconcludent. Toți camarazii mei — care mai supraviețuiesc — se laudă că visează femei. Și totuși nici unul din ei nu a putut stabili o legătură cauzală între aces-

te vise nevinovate și ploșnițele din familie. Un fapt e cert: *cimex* preferă sîngele tînăr, numai în cazuri cu totul speciale recurge și la rable de tipul meu.

— Perfect. Dar soția mea e tînără! Și focoasă! Și din Arad!

— Te cred, te cred. De aceea îți spun, domnule, aici se pare că intervine o necunoscută ce aparține destinului însuși. Unii au noroc în viață, alții nu au, unii cad mereu în picioare, alții trag tot timpul mîta de coadă, unii au fost șefi și înainte de război, sunt șefi și astăzi: asta e viața, unii sună la ușă după apariția stelelor, alții tremură auzind soneria. Fiecare cu norocul său, fiecare cu aia a mă-sii, fiecare cu steaua și cu stelnița lui...

— Concluzia?

— Pe unii îi mănîncă, pe alții nu! Simplu ca bună ziua.

Acum rîdeam amîndoi. Ajunsesem exact de unde am plecat.

— Totuși, trebuie să existe un criteriu, o rațiune în această diferențiere!

— Bine-nțeleș. Dar cine poate ști care? N-ar fi exclus să se aplice și în lumea acestor inteligenți paraziți principiul strategic *divide et impera**. Pricepi? Dacă i-ar mușca pe toți, oamenii s-ar solidariza și ar lua măsuri general valabile. Radicale. Dar așa, unii suferă și tac, alții nu suferă și își vād de treburi. Unele cartiere colcăie, altele, mai cu derogare, sunt ocolite, ferite, cruțate. Natura, dragă tinere, este uneori diabolic de rafinată, perversă chiar. Vezi matale, a trecut o noapte, soțul nu a închis ochii, soția, în schimb, cum sugestiv ai spus-o, a dormit ca o ceașcă de iaurt. Nu ți se pare că dimineața nu o mai iubești atîta, că îți e nițel străină, că, nefiind solidară cu suferințele tale, te și înșală cumva!? În selecția asta a lectulariilor noastre, eu întrevād o problemă de prudență, de șiretenie a naturii. De dribling psihologic. Pariez pe ce vrei că șeful serviciului sanitar nu a mai văzut o ploșniță de pe vremea originii sale sănătoase. Iar ministrul sănătății — ce să mai vorbim? — cred că nici nu știe că există asemenea cazuri de hemofilie în Valahia noastră Veche!

— Prostie, dobitocie, elucubrație mistico-pesimistă! Refuz! Refuz, în numele secolului și poporului meu, o asemenea teorie!

---

* Dezbină și stăpînește (lat.).

(Dracul știe ce mă apucase? Parcă eram la o defilare și îmi venise rîndul să-mi strig lozinca planificată! Furia mea, țîșnită din subconștient, avea o altă adresă, dezarmarea și confuzia mea se chemau, probabil, cu totul altfel.)

— Bine faci că refuzi, îmi spuse colonelul. Mai ales că o faci și în numele poporului. Eu, întru cît mă privește, fiind un biet senil și un mare naiv, îmi pot permite luxul de a gândi liber despre moarte: despre moartea asta care mi se pare cumplit de obligatorie, teribil de democratică și afurisit de bună contabilă. Și, dacă îmi acorzi răgazul unei confidențe, al unei confidențe cu totul particulare, ei bine, află, iubite *colega*, stimate muritor de rînd, moartea începe cu insomnii, spaime cu ochii deschiși în întuneric, așteptînd. Cu sentimentul acela absurd și greu că lupta e inutilă, că sfîrșitul e aproape, că viermele ce te va lua în primire își pregătește procesul-verbal. Gîndul morții face parte din moartea însăși, frica de murire, ca și febra într-o boală, semnalizează sosirea sub ziduri a steagurilor negre. Am citit într-o carte americană sau sovietică (în problema morții, ambele tabere sunt de aceeași părere) despre următoarea observație științifică: s-a constatat că absolut toate animalele cu care se experimentează în laboratoare — cîini, iepuri, cobai, maimuțe etcetera — secretă, înainte de a fi disecate, înainte de a fi ucise „științific“, ceva ca un fel de anestezic al morții. Pisica ce se joacă cu șoarecele o face din milă: ca să-i dea răgazul necesar să-și secrete sucurile prin care nu va mai simți frica și nici nu va suferi în clipa în care... Chiar și copacii, înainte de a fi tăiați, își întorc frunzele spre neant, amortînd. Șarpele, hipnotizînd pasărea, ce face? Carnea unei găini sfîșiate de o vulpe are alt gust decît carnea uneia care s-a lăsat prinsă de mîna ce o hrănise pînă atunci cu dragoste. Războiul e teribil, îngrozitor, josnic de criminal nu atît pentru că cere hecatombe de trupuri, ci mai ales fiindcă acei copii (le spunem „flăcăi“ din ipocrizie) nu știu, habar nu au ce e moartea, fiecare în parte speră să scape de glonț, de schijă... Mor, nenorociții, fără anestezic; chiar cînd strigă „ura, ura!“, în atac vitejesc cu baioneta sau cu pistolul automat, mor de fapt ca și cînd ar fi fost împușcați pe la spate, mor neavizați, neanunțați, mult mai stupid decît iepurii la o vînătoare boierească (lătrăturile cîinilor au rolul de a le excita hipotalamusul sau glanda pineală, pentru ca ființa lor să fie pregătită de jertfă. Pe cînd la bieții soldați...).

Auzeam clopote, tînguitoare fanfare de înmormîntare: mi se părea că am redevenit elev, că am fost scos la tablă, că stau ca un tîmpit cu creta în mîină, neavînd habar de acea ecuație. Muream de rușine, lecția asta nu o învățasem, nici nu auzisem de ea; lecția asta nu există în manualele școlare, nici în cursurile universitare, lecția asta nu o cunosc nici profesorii, nici savanții emeriti...

— Nimic nu e mai groaznic, îmi vorbea ochiul de sticlă, crede-mă, decît sentimentul că ești neputincios, că nu dispui de nici un mijloc de a evada, de a înlătura răul acesta din ce în ce mai acut și mai dureros. Te scoli noaptea (nu-i așa?), aprinzi lampa, îți arde pielea, îți arde sufletul, și tu, stăpînul cerului și al pămîntului, stăpînul lumii întregi, stai ca un prost și nu știi ce să faci, ce să mai faci, unde să fugi, de la cine să ceri ajutor...

Lecția continua, bătrînul se încălzise, era în temă, era și posedat, îmi vorbea ca unul din acei nebuni profeți care nu numai că prezic sfîrșitul lumii, dar sunt ei înșiși un sindrom al acestui inevitabil, tragicomic sfîrșit.

— Moartea, tinere, nu vine intempestiv, nu intră fără să bată la ușă. Nici chiar moartea prin accident sau crimă, ți-o spun eu, nu se întîmplă fără un anume prolog în ceruri sau pe pămînt. De obicei însă ea vine încet, ca o săgeată mută trasă pe la spate, ca un reumatism al anilor: e politicoasă, discretă și amicală, prin mii de semne te face atent că urmează marea cotitură... Azi un junghi, mîine o tremurătură, o uitare. Apoi urmează cîteva nopți albe, cîteva nopți de bilanț negativ, cîteva nopți cimex-lectulare. Ești ajutat să te desparți pe rînd de pomi, de prieteni, de lucruri. De copii și cer înstelat. De mica libertate de a te da neștiutor în lanțuri. Cad frunzele, curg apele, copiii se înstrăinează. Iar noi...

Nu mai puteam suporta.

— Vă rog, vă implor, dacă țineți puțin la mine, la tinerețea mea, la mama care m-a născut, la tatăl meu, care a murit eroic pe front, vă conjur, spuneți-mi dacă există undeva vreo salvare! Mă simt ca și cînd aș fi gol, uns cu miere și aruncat într-un furnicar flămînd.

— Există o singură salvare!

— Care? Spuneți-mi!

— Un armistițiu.

Picam din cer.

— Un armistițiu? Cu cine?

— Asta n-o mai știu. Orice filosofie e un armistițiu cu moartea, orice religie e un armistițiu cu gândul morții. Față-n față cu steluțele dumneavoastră, singur ca un anahoret, va trebui să cercetați, să vă cercetați, la nimeni să nu spuneți nimic: nici soției, nici prietenilor, nimănui. Vă așteaptă un tunel lung: de frică, de lașități mărunte. Nu-i nimic, grijile, frica, spaima, groaza, cutremurările, panica, disperarea, toate fac parte din alaiul acestui armistițiu. Eu nu am reușit, mărturisesc, nu am fost destul de vrednic. Continuu încă să mă târguiesc și să mă mint. Să sper. Dar dumneata ești tânăr, suficient de prostănac ca să mergi înainte, suficient de deștept ca să înțelegi la timp și corect semnele și însemnele ce ți se vor arăta. *Tout le reste est silence.**

Nu știu cum de nu l-am ucis. Nu știu cum am reușit să ies întreg din acel birou al administrației blocului meu. Nu știu cum am ajuns la serviciu și ce am îndrugat acolo ca să-mi maschez întârzierea. Țin minte doar atât, că am desfăcut registrul de materiale perisabile și, făcându-mă că verific cifrele, de fapt contemplan, prin deschizătura sertarului, cutia mea cu... Cu! Priveam acele nemișcate pete, nemișcarea vie a acelor pete. Priveam și mă gândeam. Afară începuse, în plin martie, o ninsoare ca în abecedare. Ar fi trebuit să privesc prin geam, să-mi aduc aminte de bucuriile pure ale copilăriei și ale satului. Dar nu mai aveam ochi pentru curăția albilor fulgi de nea, eram hipnotic angajat în contemplarea blestemei mele cutii, plină acum cu...

Rămăsesem singur, pe un câmp pustiu și advers, față în față cu o taină ce venea spre mine ca o negură, ca o amenințare.

VI

Mi s-a întâmplat, nu o dată, să iau din greșeală alt autobuz decât cel care mă duce de obicei acasă. Să urc în el, să merg două-trei

---

* Tot restul e tăcere (fr.).

stații, ca, la un moment dat, privind pe geam, să constat că străzile, casele, oamenii (chiar și călătorii) sunt cu totul diferiți și alții decât cei cu care eram obișnuit. De fiecare dată, în asemenea ocazii, un fior al înstrăinării, o stupidă frică mă încercau, de parcă nu mașina sau cartierul ar fi fost schimbate, ci eu, cel care priveam pe geam și nu îndrăzneam să cobor la prima stație... Odată, la birou, după nu știu ce reorganizare (reorganizările fiind, la noi, o formă mai blândă de nenorocire și haos), mi-a fost înlocuită masa la care lucrez de ani de zile. Voind să deschid sertarele, constatai cu spaimă că nici una din cheile mele nu se potrivea. *Nu se mai potrivea*. Pînă să-mi dau seama că e vorba de o simplă substituie, trecui prin cîteva clipe de stupeoare și buimăceală. Nu înțelegeam ce s-a putut petrece în absența mea, că sertarele nu mi se mai deschideau. Tremuram cu cheile în mînă; începui să transpir și să înjur (pe dinlăuntru), mi se năzărea că greșisem și biroul, și sertarul, și ora. Și țara, și secolul... Norocul meu că venisem între primii la slujbă, nimeni nu asistase la revolta mea. Doar Maria, femeia noastră de serviciu, rîdea ca o proastă și se mira că nu-mi recunosc biroul ce fusese mutat mai aproape de geam... Într-o noapte (în urmă cu cîteva săptămîni), din greșeală, în loc să urc la etajul trei, unde locuiesc, mă oprii la etajul doi. Garsonierele sunt absolut identice, simetria de bloc te poate oricînd deruta. Ușa fiind deschisă, intrai. Nu eram pilit, veneam de la o ședință sindicală prelungită din cauza unui film documentar despre sondorii din Apșeron. Îmi scosei paltonul și, ca de obicei, strigai din antreu: „Ești acasă, Mili?” Toate acestea i se pot întîmpla oricui, există un automatism reflex al gesturilor și comportamentului cotidian. Dar ceea ce mi s-a părut a nu fi deloc în ordine a fost faptul că, mult înainte de a observa schimbarea de decor — absența cuierului, paltoanele total străine, zugrăveala în verde strident —, m-a izbit senzația de penibil, de alarmă la nivelul stomacului și al șirei spinării. Nu realizez faptul banal că am încurcat etajele, ci spaima că *iar* am căzut în cursă, că *mie* (și numai mie) mi se întîmplă cele ce nu ar trebui să i se întîmple nimănui...

Îmi recapitulez toate aceste neimportante rătăcirii ca să-mi explic, cît de cît, starea incomodă, șuie și dureroasă în care plutesc de o bună bucată de vreme. Mă opresc, de pildă, la colțul străzii și nu mă pot hotărî încotro s-o iau. Parcă uit că eu sunt eu, că vin de un-

deva și am treabă în altă parte. Mă uit la ceas și nu înregistrez timpul, stau de vorbă cu cineva și, după ce mă despart, îmi dau seama că nu am fost deloc atent la ce am discutat cu respectiva persoană. La birou lucrez ca o mașină, iar acasă de multe ori mă apucă spaima la gândul că am încurcat borcanele, că am calculat greșit sau că, în locul obișnuitelor formule de raport, am scris aiurea, cine știe ce neghiobii (sau chiar mai rău). Nu am controlul timpului meu, goluri ciudate îmi apar peste zi, deși știu că, fizic cel puțin, nu comit nici un fel de abatere de la regulile unei comportări civice normale, sănătoase și juste: chiar dacă, să zicem, intru la un film și abia după o oră bag de seamă că eu acest film l-am văzut în urmă doar cu trei zile. Și ce-i cu asta? Nu toți cei care se duc la cinematograful o fac doar de dragul eroilor și eroismelor. Unii se mai duc și pentru că le place întinericul din sală, anonimatul sau limba străină în care se vorbește în film; sau, pur și simplu, se duc ca să uite că există și că viața trece așa cum trece. Le face bine să se simtă liberi și fără nici o obligație pentru ridicola sumă de doi lei. Totuși, între noi fie vorba, cred că merg prea des la cinema. Nu cred că e sănătos să văd un film de război sau cu partizani de mai multe ori. Nu e bine și nici moral, mesajul filmului devine contrarul său când se repetă sau când îl știi pe dinafară.

(De ce îmi vine acum în minte acel rîu din munții copilăriei mele, care, tot la doi ani, dispărea sub pămînt, ca să apară hăt, la treizeci de kilometri, după ce călătorea prin văgăuni și peșteri? De ce îmi aduc aminte de unchiul meu Vasile, care nu se întorcea în sat decît în anii de secetă sau grindini!? În rest, nici Dumnezeu nu știa pe unde își ducea viața, din ce trăia anume și cu cine...).

„Sunt obosit, îmi zic, asta-i: plătesc pentru nopțile mele de insomnie, plătesc mai ales pentru rătăcirile imaginației mele total antiingineresti, pentru acele interzise și suspecte tărîmuri în care mă aventurez fără autorizație și fără suficientă pregătire și nivel ideologic. E timpul să mă adun, să mă redresez, așa nu mai merge...”

Ușor de zis, toate poveștile acestea mefistofelice cu liberul arbitru sunt niște aiureli: parcă poate fi vorba de un singur arbitru? Pe dracu! În mine, despre actele mele hotărăsc o droaie de arbitri, fiecare pe legea lui, fiecare cu libertatea și puterea lui. Iar eu stau la mijloc, îi ascult pe fiecare, încep să nu mai înțeleg nimic, să ame-

țesc, și atunci e cît se poate de logic să urc într-o mașină greșită sau să intru în primul birt popular ce-mi cade în cale. Mili m-a mirosit, ea crede că am luat-o razna din cauză că nu dorm cu ea și stau prea mult în curte lîngă pomul acela uscat. Să creadă ea ce vrea. De multe ori mi se pare că e o necunoscută, îmi vine chiar să rîd gîndindu-mă ce-ar fi să-i spun așa: „Scuzați, dumneavoastră cine sunteți, cu ce ocazie în casa mea?“... Ar fi ceva! Cred că ar chema miliția. Adevărul e că nici casa nu mi se mai pare a fi chiar a mea. Dulapul parcă și-a schimbat culoarea, covorul nostru țărănesc e altul (precis e altul!), cărțile pe care le-am citit îmi apar uneori complet străine. Deschid geamul bucătăriei, privesc pisicile din curte, ascult uguitul urît al gugustiucilor din podul muzeului, dar toate acestea nu-mi evocă nimic, nici ca amintire și nici ca regret. Unde sunt? mă întreb ca un idiot. Cum am ajuns eu aici? Ce caut în acest oraș, sub acest cer, în acest secol măreț, responsabil cu varul și vopselele la ICRAL?... Îmi dau seama că toate acestea sunt simple simptome de cretinizare, dar faptul că întrebările revin tot mai des, tot mai perfid și mai în coadă de pește înseamnă că ceva s-a deranjat în mecanismul ceasornicului, pendula merge, dar arătătoarele nu mai indică ora, indică altceva, dar acest *altceva* e mai bine să rămînă nerostit, nedefinit, de nimeni știut...

Sunt mai ales furios pe tonul acesta liturgic în care îmi depăn litaniiile de seară. Am o formație inginerescă, raționalistă și sănătoasă. Nu mă îmbată nimeni cu apă rece (fără aprobarea mea), știu să zic la nevoie „hai sictir!“ (cui, unde și cînd se poate), am simțul ridicolului și bunul-simț al cotidianului permis. Nu am scris o poezie în viața mea, nici măcar la ziarul nostru de perete: nu știu nici o romanță, mie la beții nu-mi vine să cînt, mie îmi vine să bocesc. Pentru mine vrăjelile subiectiviste, sufletul și complicitățile săi nu fac două parale: îmi place enorm să citesc, dar asta e treaba personală a „fratelui meu vitreg“, cum zice aiuritul de Mefisto. Nu dau eu două bancuri pipărate, bune, pe întreaga critică a rațiunii pure. Ce să mă înfoi ca varza: nu am avut nici o problemă specială cu viața. Am făcut școală la timp, cu cartea nu m-am omorît, diploma mi-am luat-o onorabil. Nu lucrez chiar în profesie, nu întorc lumea pe dos, nici nu ard gazul de pomană. Sunt mai deștept decît proștii din jurul meu, mai prost decît proștii care reușesc să facă pe deștepții. Mă întind cît

mi-e plapuma și mă strîng cît mi-e chenzina. Șefii mă știu, nu le creez probleme fiindcă nu am nici un fel de ambiții; mă aplec cît trebuie, șarpe de dudău fie alții, nu rîvnesc nici la blidul și nici la dosarul vecinului — cu o condiție: să nu fiu călcat pe coadă cînd îmi am și eu duminica. Atît.

Nici de însurătoare nu am a mă plînge: la timp, ca orice om, cu o fată, hm, așa și așa. Bună. Am cunoscut-o la defilarea de 1 Mai, la 23 August ne logodirăm, la 7 Noiembrie făcurăm și așa-zisa nuntă. Mai corect și mai politic nici că se poate, nu? Nu e ea prea deșteaptă, nici cu hărnicia nu se omoară, îi cam sclipesc ochii la vitrine, cînd visează frumos numără bani, dar încolo mă scutește de aiureli și ambiții. Gătește și spală cu scîrbă, dar destul de bine. E frumoasă, picant de frumoasă. Ca o figurină japoneză, ca o păstoriță de Gri-gorescu. Uneori, cînd cad pe gînduri, mi se năzare mie, așa, că nu ar fi ea tocmai ușă de biserică. Nici nu poate să fie, lucrează într-un teatru (care mai e și național pe deasupra), acolo și ușile, și cortina, și fotoliile toate miros a păcat și minciună; dar, dacă nu se află, înseamnă că nici nu e nimic. Astăzi, gelozia e un lux mic-burghez, ar fi ca și cînd te-ai angaja să faci voluntar încă trei norme de suferință pe lună. Nu are rost și nici în firea mea nu e să mă omor cu bănuieli și urmăririi detectiviste.

Ce e aia dragoste? N-o știe nimeni exact. Pînă ești tînăr oftezi, cum treci de treizeci de ani începi să rîvnești numai la muierile alto-ra. E-hei, am oftat și eu după una care lucra la poșta din sat, era să mă tai în cuțite pentru ea. Nu am apucat, s-a măritat fata și a plecat la timp cu unul de era specialist în cașcavaluri elvețiene. I-am uitat și numele. Ba nu i l-am uitat, o chema Norica. Rătăcise la noi de prin părțile Sibiului, avea ochi verzi ca de pisică sălbatică, mergea pe drum de nu stîrnea nici cîinii și nici praful: ca o regină călca, o iubea țărîna, îi sărutam urma pașilor... În căsnicie, dragostea e asigurată ca și masa la cantină: te servești singur, cînd vrei, cît vrei, după aceea adio, du-te, nevastă, în baie, că de-aia plătim apă caldă. Aprinzi o țigară sau te întorci pe cealaltă latură. Totul în lumea asta nu e decît muncă și plictiseală, numai eroii romanelor vechi știu să vorbească frumos și să sufere convingător de parcă i-a făcut Dumnezeu anume ca să repare mediocritatea și pustiul vieții de con-țopist.

...Avem un frigider „Fram“, pe rate, mobila e achitată, suntem destul de bine îmbrăcați: am două costume bune, nici Ivanovici sau Stănculescu, care ciupesc amîndoi destul de gras, nu au mai multe... Tata a murit demult, Dumnezeu să-l ierte; nu am avut necazuri că a murit în Răsărit. Mama a rămas în casa noastră, îi trimit cincizeci de lei pe lună, crește curcani și rațe, se descurcă. Copii nu am, Mili îmi zice că e stearpă: treaba ei. Deocamdată nu prea-mi vine să pun piciorul în prag, nu mi-s boii acasă. Prieteni? Dracu știe! În orașul acesta, măreț dar ticălos, falnic dar afurisit, nu poți să fii sigur de nimeni și de nimic. Calitățile sunt defecte și defectele toate sunt formidabile calități. Eu, totuși, cred că am vreo doi-trei amici cu care nu mă tem să merg la birt sau meci. De altceva ce aș mai avea nevoie? De confesiuni? De autoanalize? De speranțe la negru? Nu am nevoie, domnule: radio nu ascult, ziare nu citesc, din punct de vedere politic îmi ajunge să știu că proștii de americani n-or să vină niciodată, iar deșteptii de ruși nu vor pleca niciodată. Trăiască lupta pentru pace, trăiască viitorul luminos, jos cu exploatarea omului de către om, jos cu imperialiștii de tot felul. În materie de cultură generală, îmi ajunge prietenul meu Mefisto, ăsta a făcut și filosofie, și pușcărie, a fost și comunist în ilegalitate, și șomer în plină legalitate, așa că pentru mine este o enciclopedie istorică, știind el mai tot ce trebuie să știe un bătrîn care nu are nici o șansă să apuce pensia... Dușmani nu cred să am, nici nu am avut ocazia să mi-i fac, am stat cuminte în banca mea, nu am lins și nu am turnat pe nimeni. La cap nu m-am legat nici cînd m-a durut, gura mi-am ținut-o în frîu, m-am uitat atent să nu calc pe bătătura cui nu trebuie, nici să cad ca un fraier în groapa cu vipere vigilente. Nu-s bisericos, cruce îmi fac numai cînd mi-e frică sau la zile mari. Și asta nu pentru că aș crede în viața de dincolo (îmi ajunge cea de aici!), ci mai mult așa, pentru sufletul tatii și pentru gîndul că într-o zi — indiferent de ce cred eu sau ce nu cred alții — moartea vine și te înghesuie fără milă într-un cimitir creștinesc, laolaltă cu moșii tăi, care nu prea știu carte și care, cînd e vorba de cele sfînte, nici de glumă nu pricep...

Ăsta aș fi: un om dintr-o mie, o nulitate cu un pic de moț. Am treizeci și trei de ani neîmpliniți, dantură perfectă, știu destul de bine franțuzește, urmez regulat și lecțiile de limba rusă fără profesor. Îmi pregătesc actele de intrare în partid. Lupt pentru pace, pen-

tru progres, urăsc cît trebuie ațîțătorii la un nou război, cred în veșnicia prieteniei dintre diferitele mari popoare (care ne sunt frați sau surori mai mari), zic „bogdaproste“ la chenzină și „ura“ la primă; nu am suferit de nici o boală rușinoasă, nu am avut în familie nici un legionar sau ționist. Economii nu am mai mult de un salariu sau două: la ce să adun bani? Și de unde? Nu am reușit să repar măcar acoperișul casei bătrînești, așa cum ar fi dorit mama: nu am de unde. În fond, dacă mă gîndesc bine, are perfectă dreptate soția mea, care susține că trăim meschin, că ne mîncăm de sub unghie ca să părem sătui și fericiți, *ca să putem face față*. Față la ce? La cine?

Nu am fost în viața mea pe un vapor și nici într-un avion. Marea încă nu am apucat s-o văd, o știu doar din filme și ilustrate. Nici mînăstirile din Moldova nu le-am văzut. Nici Clujul sau măcar Brăila. Nu că nu aș fi putut merge să le văd: aș fi putut, concedii am, o mie—două de lei punem și noi deoparte. Dar Mili a avut mereu cheltuieli, ba o nuntă, ba o înmormîntare... Aceste misterioase obligații de Arad costă, nu glumă. Nu luăm niciodată concediul împreună: ea are optsprezece zile, totdeauna vara, o dată cu personalul din teatru. Eu, cînd apuc. Uneori mă aranjează șefii mei de plec în vilegiatură cînd în toată țara e numai lapoviță și ninsoare. Nu are importanță: un meci tare, o bere rece, o partidă de table și un banc bun mie-mi ajung. Cu o carte pe săptămînă îmi fac și plinul cultural.

Și totuși... De cînd au apărut blestematele mele insomnii-cimex, și mai ales de cînd am descoperit pomul din curtea noastră, parcă am început să regret că nu am trăit altfel, altcîndva, altundeva; că nu am văzut țări și mări îndepărtate, că nu am învățat destul ca să pot pricepe, mai de sus și mai dinlăuntru, noimele lumii și ale vieții. Mă pomenesc că mă dor copiii altora; mă opresc uneori ca un prost după gardul grădiniței (al „școlii de copii mici de stat“ cum scrie pe firmă), stau și mă uit la mogîldețele acelea care se joacă în nisip și se dau în scrînciob... Și la iarbă, și la nori, și la păsări am început să mă uit mai cu mirare, de parcă pînă acum nu știam că există. Simt eu, ce mai, știu sigur că în mine se sapă o fîntînă. O fîntînă adîncă spre niște ape necunoscute și periculoase. Scot cu ciutura mîl murdar, caut să văd ce e, mă afund tot mai rău, mă copilăresc, mă pierd. Tata, săracu, avea vorba aia că viața-i ca o ulcea, ai scăpat-o? s-a dus! nu o mai poți nici ciobui și nici schimba. Te po-

menești că și ulceaua mea s-a crăpat undeva și acum, pe nesimțite, mă golesc de zile și de nădejdi: ca o salcie mă simt uneori, căreia, mult înainte de soroc, niște răufăcători i-au pus foc în scorbura și acum arde mocnit. Frunzele, neștiutoare, pălesc, viața se duce în vînt, o dată cu fumul acru al răului și al nimicirii.

Visez femei. În timpul aceluși scurt și înghesuit somn de dimineață, am diferite relații extraconjugale, care, de cele mai multe ori, mă murdăresc și mă întristează. E stupid, zic eu: să fii căsătorit cu o femeie ca Mili (un sex organizat estetic și financiar), iar tu să dormi ca sfîntul Anton, în bucătărie, singur, visînd incestuos, ca în peșteri sau sclavagism. Mefisto afirma că întreaga carieră erotică a unui individ depinde de forma în care a decurs „prologul”, adică prima revelație sexuală. Trăind la țară, i-am mărturisit, am avut ocazia să cunosc direct și de aproape „împerecherea”: la păsări, la animale... Ca elev de liceu, recunosc, am primit o măciucă. Aveam cincisprezece sau șaisprezece ani, eram încă „necules”, chiar dacă la fel cu orice tînar de vîrsta mea, în taină, jucam ping-pong de unul singur. Profesorul de română (un savant și un mare orator pe care îl admiram) ne uitase caietele de teze acasă. M-a trimis pe mine să i le aduc. Știam unde stă. M-am dus, am bătut la ușă, nu mi-a răspuns nimeni. Am trecut prin antreu, unde am auzit niște gemete teribile. În dormitor — ușa era deschisă — soția tînară a profesorului nostru, intelectuală distinsă a tîrgului, se zvîrcolea în brațele vînjoase ale profesorului nostru de istorie, un urangutan și păros, și bîlbîit. Am avut, fără îndoială, un șoc. Mefisto rîdea, zicea că acesta a fost un simplu șoc istoric: ceea ce am văzut nu era decît o metaforă patriotică... În ultima clasă de liceu, îi spusei, am acceptat, în sfîrșit, să fiu dus de colegii mei la un bordel clandestin de mahala. Cum a decurs această „revelație”? Simplu — adică stupid și penibil. Într-o cameră verde, o femeie verde, pe un divan murdar (dar verde) se dezbrăcase verde. Avea un trup gras și verde și o gură scîrboasă, tot verde. A avut loc un act. Verde-crud. După aceea m-am pomenit că stau în mijlocul camerei, uimit și golit, ușurat, dar nenorocit. Nu mai eram verde. Femeia mă simțise, lătra spre mine: „Ce stai ca un vițel?” „Ce să fac?” întrebai eu. „Spală-te”, zise ea, nu vezi ligheanul? Am mers la lighean. Și m-am spălat. *Pe față.*

Aastă-seară, la teatru e premieră: o piesă nouă, am văzut afișele prin oraș; ceva cu sectoristul de suflete sau sufletul sectoristului — în orice caz o piesă foarte bună și actuală. Mili, care e obligată să asiste și la repetițiile generale, îmi zice că nu ar strica să mă duc s-o văd: autorul e foarte pozitiv, un fotbalist autodidact, dar genial și cutremurător. Piesa are și un personaj comic, de el poți râde în voie — iar în rolul femeii cinstite joacă cea mai bună actriță a noastră, Carmen Lenis, care e o revelație. În actul trei, când se descoperă că ea, de fapt, nu-l iubește pe escroc, ci pe vrednicul meteorolog, toată lumea plînge în sală. Iar când se află că, de fapt, acest meteorolog i-a fost planificat de către sectorul respectiv, lumea e de-a dreptul prăbușită de fericire și încântare.

Păi, dacă e premieră astă-seară, înseamnă că la teatru se lasă sigur cu un banchet greu: după... șefii de la Cultură adoră și premierele și pe Carmen, dar mai ales banchetele la care se spun bancuri cu olteni și ardeleni în cosmos. TAPL-ul vine în persoană cu votcă și bere să-i servească pe actori — și cu coniacuri și cafea pe invitații distinși care beau în cabinetul istoric al directorului. Nevastă-mea e cu votca și cu berea. Serviciul ăsta intră în norma ei, asta mi-a spus-o chiar șeful contabil. „Domnule, află că picioarele, sînii și zîmbetele plasatoarelor noastre fac parte din inventarul teatrului!...” Așa că Mili va sosi iar spre dimineață, mahmură și mirosind cumplit a bufet popular. Ce pot să fac? Ce aş avea să-i reproșez? Protocolul? Protocolul e sfînt, în fața lui nu crîcnești, toți tovarășii de la regiune, inclusiv inspectorii bețivi din capitală, fac parte din protocol. Succesul unei premiere — se știe doar — depinde în mare măsură de felul în care s-au simțit organele la protocolul de după... Îmi trece prin fața ochilor Volga aceea neagră în care a fost văzută Mili, nu lîngă șofer, ci lîngă un ștab ce semăna cu Walter Ulbricht. Ei și?

În viața fiecărei căsnicii trebuie să existe o cartelă de nepăsare și de mă-doare-n-cot. Altfel ori îs ceartă continuă și bătaie, ori totul mocnește ca jarul sub cenușă, ca, într-o frumoasă zi, cea mai invidiată căsnicie să sară în aer cu un scandal de pomină. Uite, de pildă, cazul Constandineștilor: ziceai că-s numai miere și bigi-bigi, toată ziua erau bot în bot, și la coada de lapte așteptau ținîndu-se de gît — ca, într-o zi, lumea să afle că ea de ani de zile era amanta unui

sculptor neoficial, iar el dispărea cîte trei zile în cartierele deocheate unde nu se știe ce făcea, dar unii spun că se lăsa bătut cu biciul de diferite pașale și le și plătea pentru asta. Acum s-au despărțit, împărțind și mobila, și copiii. Iată cel mai bun exemplu că aparențele înșală și că apele cele mai limpezi ascund și mîlul cel mai murdar în străfunduri. Așa cum nu este deloc exclus ca despre doi șefi de state, care sub ochii lumii se înjură ca la ușa cortului, să aflăm într-o bună zi că de fapt se iubesc, se admiră reciproc, au și pus la cale împreună un plan de eliberare a tuturor popoarelor nealiniat sau subdezvoltate. „În lume sunt multe minuni, ca omul ticălos nu e nici una“, zice Sofocle.

Cu Mili nu mă cert: între noi un „lasă-mă-n apele mele!“ sau „ce te bagi: ți s-a făcut de coarne de-adevăratele!“ are darul să stingă de la început orice fel de ciondăneală conjugală. La noi cearța se duce pe tăcute: eu citesc în ochii ei disprețul și indiferența ce o are față de mediocritatea mea materială și profesională, ea nu se poate să nu simtă că o consider o gîscă, o maimuțică de bulevard (are o minte de vitrină și un caracter de hangiță la drumul mare). Dar toate acestea nu ne împiedică să ne respectăm reciproc, să trăim în pace și onor, avînd chiar zile în care ne privim cu dragoste și chiar să facem dragoste, nu din obișnuință sau plictis, ci din plăcere și imaginație.

Deși studioul nostru din dormitor e liber în această noapte, eu tot în bucătărie mă pregătesc de culcare. Lupa, penseta, lampa Bunsen le am pregătite pe un scăunăș, alături. Cutia cu „prizonieri“ e și ea la îndemînă. (Nu mai rețin decît exemplarele pline cu sînge: vreau să văd cam cît timp le trebuie să-și asimileze hrana pompată, dacă transferă altor semeni — puilor sau fraților mai fără noroc — ceva din plusul lor, cum își schimbă culoarea pe măsură ce își termină rezervele, de ce grad de mobilitate dispun în tot acest timp. Și încă ceva: aș dori să știu dacă pot muri de foame, fiindcă, pînă acum, nici una din ele nu dă semne că ar fi epuizată sau în comă. Viața din ele se concentrează într-un singur punct, probabil în stomac, acolo stă ea la pîndă sau în așteptare, restul ființei mi se pare că doarme și probabil visează. Bănuiesc numai acest lucru pentru că, grație lupei mele, am reușit să constat că antenele lor nu încetează să vibreze niciodată, nici ziua și nici noaptea. Bine-nțeleș, vi-

brează imperceptibil, doar spre vîrfuri, dar vibrează continuu. Ceea ce înseamnă, fără doar și poate, că sistemul lor nervos e activ și că aparenta lor nemișcare poate fi numai o tactică, un camuflaj, o simplă măsură de economie a energiei vitale.)

Afară bate un vînt urît, ca în filmele cu nemți și partizani. Se clatină felinarul de la muzeu. Sfirîie plăcut elementii fierbinți ai caloriferului. Am făcut un duș strașnic, pijamaua mea de culoarea cerului miroase plăcut a levănțică și săpun „Nivea“. Nu sunt obosit, n-am mai băut de o veșnicie, nervii mei se bucură pentru muntele care începe. Am zis „muntele“ anume, fiindcă, de multă vreme, consider fiecare noapte un urcuș, un fel de planare pe o elipsă ce-și micșorează tot mai mult cercurile. Cînd ajung în vîrf, înseamnă că am ajuns la limita disperării oboselii mele: urmează atunci căderea în gol, acel țipăt al sîngelui istovit cu care mă scufund în apele fără vise ale somnului grăbit și concentrat de dimineață.

Este ora unu, încă nici nu mi-am început vînătoarea, și aud scîrțîind ușa antreului. „Ce s-a întîmplat? mă întreb. Te pomenești că s-a spart protocolul!?“ Stau pe întuneric, încercînd să ghicesc ce face nevastă-mea. Curios, nici ea nu a aprins lampa: nu o aud nici trebăluind la dulapul cu haine. Nici în baie nu a intrat, acolo toate robinetele fluieră și cîntă cînd le deschizi. Ceva nu e în ordine, liniștea asta nu o caracterizează pe Mili, cea mai sangvină din colericele ce mi-a fost dat să cunosc. Ea știe că nu dorm la ora aceasta: de ce nu mă strigă (cum are obiceiul), de ce nu vine să vadă dacă sunt acasă sau nu!?

Parcă mi-e frică să merg dincolo, nici mie nu-mi place să fiu deranjat în nopțile în care am probleme. Cu vremea, fiecare om ajunge să-și acopere ființa cu o carapace de singurătate și egoism de care nu e bine să te atingi nici de afară, nici dinlăuntru. Avem noi, vertebratele, un schelet de susținere, dar poate că prin evoluție și progres s-a format și un nevăzut schelet exterior, așa cum au broaștele țestoase sau gîndacii serioși. Omul e singurul animal care se îmbracă: este și singurul care minte și se disimulează: nu este oare asta un semn că e vulnerabil nu numai față de frig sau arșită, ci și față de ochiul (acest „cumplit cristal“), față de ochiul rău al semenilor?

Mili nu face parte din specia atît de răspîndită a femeilor complicate, care își purică micile drame de inimă sau ovar în trei oglinzi concave și colorate: de cele mai multe ori, cînd are vreo supărare specială, o lichidează cu o înjurătură și cu un „regret, dar n-am cuvinte!“ Foarte rar ajunge la confidențe — dar și atunci se rezumă la „o scrîntii, să văd acum în fața cui mi-oi scoate cămașa“ sau, și mai deseori, la un foarte categoric „sictir, neamule, lasă-mă-n țăstul meu, vezi-ți de steaua ta!“

Îmi încălțai papucii de pașă, tușii tare, ca să se afle că vin și compunîndu-mi un aer colegial, degajat și prietenos, intrai în dormitorul nostru. Aprinsei lustra. Mili, în palton, nemișcată, zăcea cu ochii închiși în fotoliul albastru. Avea fața răvășită — parcă plînsese, parcă nu se scuturase bine de ninsoare — căciula ei cazacă era pe jos, cred că o adusese în mîini, părul ei fiind ud și în totală dezordine.

Nu-i făcui nici o observație, știam că acum cel mai cuminte lucru este să mă fac că nu mă mir de nimic.

— Să-ți scot pantofii, Mili, îngăimai timid și mă aplecai spre șoșonii ei.

Deschise ochii și mă privi ca pe un străin, ca pe un obiect fără nume și fără întrebuintare. Niciodată în anii căsniciei noastre nu i-am zărit în privire această formă de scîrbă și lehamite. Nu era beată, știam asta, chiar dacă nu era exclus să fi gustat un coniac sau două. Cînd se pilea, foarte rar de altfel, Mili își pierdea iuțeala privirii, ochii i se ungeau cu un fel de ceață orientală, așa ceva am văzut doar la unele armence sau evreice pe care le-am cunoscut în studenție. Acum însă mă privea rece, tăios, de parcă ar fi vrut să treacă prin mine. Buzele ei palide (nu mai era fardată) tremurau subțiate. Greu, de parcă ar fi durut-o fiecare cuvînt, reuși să-mi spună doar atît:

— Lasă-mă în pace. Te rog.

Nu puteam să plec. Ceva mă țintuise locului.

— Ce s-a întîmplat, Mili?

Plictisită de moarte, închise ochii oftînd și își rezemă capul de speteaza fotoliului.

— Cu ce drept mă întrebi?

Încercai să iau lucrurile în glumă.

— Păi, după unii autori, aș fi soțul tău. Legitim.

Se ridică în picioare. Nu se clătina. Mă apucă de reverele pijamalei mele (albastre).

— După unii autori ai fi, într-adevăr, soțul meu. Legitim. Dar după modesta mea părere, de muieră proastă și nenorocită, știi ce ești? ...Ești o tîrîtură, un vierme, un laș gîndac de bucătărie. Asta ești! S-o știi!

Mă înecam: un rău total îmi încrîncena pînă și pielea.

— Mili, scrișnii înfuriat, cum îndrăznești...?

— Ieși afară, urlă de astă dată ca ieșită din minți. Ieși, că altfel...

Am ieșit. Ce era să fac? Pereții blocului sunt subțiri, noaptea se aude fiecare cuvînt. Lumea e rea. Un țaran căruia i-a dispărut ultima capră are o singură dorință: să moară și capra vecinului.

Am auzit-o apoi plîngînd sufocat și mînioasă. Dar nu multă vreme. Ca un făcut, prin nu știu ce absurdă minune, fui cuprins de îndată de un somn total. Și am și dormit, ca un dobitoc, am dormit neîntors, nici ceasul nu l-am auzit, dimineața.

VII

Nu totul trebuie rostit, există și adevăruri pe care e bine, e chiar recomandabil, să le ocolim. Odată spus, orice cuvînt, chiar dacă nu l-ai auzit decît tu singur, rămîne un cuvînt care există, care trăiește, care poate fi oricînd depistat și adus în vreo instanță. Nu este nici pe departe adevărat că o idee neexprimată în vreun limbaj oarecare rămîne o simplă intenție, un fel de gîdilătură la nivelul rațiunii sau al imaginației: nu este adevărat. Marile idei — după a mea părere — sunt cele care, cunoscînd realitatea, te lasă în pace, necerînd dreptul la cuvînt, la expresie: marile idei sunt cele care, prin înțelepciune și prudență, pot să existe ca potențialitate, mulțumindu-se deocamdată cu o stare larvară, seminală. Omenirea dispune la ora asta de o imensă cantitate de idei de rezervă: avem atîția clasici, încît vor fi

necesare multe decenii ca să-i putem epuiza sau depăși. Personal, mă simt ghiftuit de idei, sătul pînă-n gît de idei; am sentimentul că nici nu mai pot asimila formule noi; mie mi se pare că a trăi în mijlocul unui ideal comun presupune că ești scutit automat de ispita de a mai visa pe de lături sau suplimentar. Cuvîntul este o cursă pentru șoarecii proști: aromele slăninei sau cașcavalului care te îmbie să vii, să muști — ca apoi să se termine întreaga aventură cu fatala îndoială (pușcărie) sau certitudine (moarte).

În concluzie, cred că nu e cazul să am o explicație cu Mili. Poate că ar fi bine și pentru ea să nu povestească la nimeni (nici chiar soțului ei) cele ce s-au petrecut în noaptea premierei cu șeful sectorului, mai ales că faptele erau consumate, definitiv și iremediabil, iar eu — indiferent de cum aș judeca, în caz că aș ști tot adevărul — nu aș putea, nu aș mai putea nicicum să scap de convingerea intimă că Mili are perfectă dreptate cînd îmi spune că sunt un vierme și un laș gîndac de bucătărie. Am și eu în bine ascunsă mea memorie (mai bine nu le-aș avea) cîteva mici povestioare pe care, dacă Dumnezeu mă va ajuta, le voi trece sub tăcere pînă și la judecata de apoi.

În fiecare casă există o pivniță — crede Mili —, o pivniță ascunsă în care e definitiv îngropat un greu secret: și în fiecare memorie — cred eu — trebuie să existe un sertar zăvorît, a cărui cheie unică ai azvîrlit-o în fluviul uitării. Am citit eu (și nu am uitat) ce a pățit bărbierul guraliv care știa că bogatul și puternicul rege Midas are urechi de măgar. Mili e prea mîndră și mult prea afurisită ca să simtă ea nevoia să împartă cu tine o taină sau un secret. Mai ales că vede ea clar, zi de zi și noapte de noapte, că eu însumi mă învăluu în gogoașa de sîrmă ghimpată a unei dureri pe care nu o pot împărți cu nimeni. Voi lăsa, în consecință, lucrurile în soarta lor; după orice ploaie, pămîntul înghite și stropii de apă, și lumina pe care o conțin. Să se uite, să se pulverizeze totul: nimeni nu știe nimic, nimeni nu acuză, nimeni nu se apără; în imensa singurătate și indiferență a unei nopți din marea istorie a omenirii, țipătul ei, privirea aceea de femeie trădată sau înjunghiată pe la spate nu contează mai mult decît tragedia unei biete muște fosforescente căzute în plasa unui păianjen planificat de la sector.

Nu sunt un cinic, posed și eu o cartelă republicană de milă și onoare: dar una e mila pe care o simți și alta e mila pe care o mani-

fești în afară; una e onoarea din creierul tău (cel mare sau cel mic) și alta e onoarea ce te mîină spre duel sau înjurături în public. Războiul ne-a învățat că orice jertfă e inutilă, că un viteaz care a murit eroic rămîne pe veci și pentru toată lumea, în cel mai bun caz, un nume sau un basm de educat patriotic noile generații; cei mai mulți se transformă însă în niște cifre statistice anonime, care și ele abia așteaptă viitorul război spre a fi depășite și ridiculizate. Dacă ceea ce a pățit Mili în noaptea trecută atinge, să zicem, onoarea mea de soț și bărbat, asta înseamnă că sunt deja pus în fața unor fapte penibile pe care nu le mai pot îndrepta și care, pentru bunul renume al soției mele, e mai bine să rămînă ascunse; dacă am fost atins, să presupunem, în libertatea sau drepturile constituționale ale calității mele de cetățean, asta, fără îndoială, m-ar pune pe gînduri: dacă nu aș fi convins că cei care au violentat-o sau au jignit-o (fizic sau psihic) nu ar fi niște tovarăși care știu, mai bine decît mine, ce scrie în Constituție și cum se respectă legile țării. Dar ei știu, așa încît, oricum o întorc, tot pentru neintervenție rămîn (tot un laș gîndac de bucătărie mă dovedesc a fi). Nu? Dar dacă e vorba de treburi legate de teatru sau de actori, cine e prost — dacă nu e obligat de pîine sau profesie — să intre voluntar în cușca cu maimuțe otrăvitoare a unei menajerii sau în salonul de la balamuc pe care scrie clar: „Nebuni periculoși“?...

Pe vremuri primitiv sclavagiste, îmi spune Mefisto, preotul era ființa cea mai temută, cea mai sîngeroasă: fiindcă aducea jertfe zeilor. Astăzi, sacrificii umane nu mai au loc decît în teatru: și nu sunt sacrificii de sînge, ci de caracter. Ceea ce, după părerea mea, e mult mai grav. Detest actorii, mi se par niște suflete de garderobă, miros de departe a ipocrizie și vanitate. Nu au nimic comun nici cu firea mea și nici cu temperamentul bunei mele Mili: care, orice aș zice eu, rămîne o forță în felul ei. Are ea o gură spurcată, dar de bună e bună: poți s-o pui pe rană, nu infectează, vindecă sigur. Eu îi sunt superior numai pe dinlăuntru, cînd mă foarfec de unul singur: ea circulă la lumina zilei, ce-i în gușă și-n căpușă, trece direct de pe un trotuar pe altul, fără să se teamă, fără să se uite împrejur. Pentru ea lumea e foarte simplă. Există fraieri și deștepți, proști și șmecheri, pricepuți și ageamii. Trebuie să-i cunoști de la distanță, ca să-i și ții la distanță.

Mi-aduc aminte, pe vremea așa-zisei noastre logodne, nu aveam unde să ne întâlnim, într-o noapte am întârziat în părculețul catedralei ortodoxe. Deodată, de lângă un boschet, apăru un caraliu de noapte, care ne puse lanterna în ochi și ne ceru buletinele. Eu mă pierdui, nu știam dacă am sau nu am buletinul în regulă, dacă am sau nu dreptul legal să mă sărut cu logodnica mea în grădina unei mitropolii? Dar Mili, fără să-și coboare brațele de după gâtul meu, îl repezi de nu se văzu: „Mărine, îi spuse în dialect local, nu vezi, măi neamule, că am mâinile ocupate? Scoate singur buletinele, noi aveam treabă, planul cincinal nu așteaptă!...” Se vede că avea umor milițianul fiindcă rîse și ne lăsă în pace. Dar Mili mă simțise de fricos, mi-a și spus-o: „Drăguțule, tu ai păscut găștele în cimitir!”. Nu eram fricos — dar, pe vremea aceea, ca și astăzi de altfel, orice problemă legată de buletin putea avea urmări...

Găsii foarte ușor căminul de bătrîni „Reînvierea”, o instituție pe care o finanțează popii din oraș și din jur. Mefisto, conform înțelegerii, mă aștepta în fundul unei curți vechi, la gura unei pivnițe bine mascate de niște tufe de zarzări, acoperiți acum de chiciură. Era după cinci seara, felinarele orașului încă nu fuseseră aprinse, peste case plutea o lumină indigo, foarte rece. Ne salutarăm zîmbind conspirativ. Mă luă de braț și, în timp ce băteam de trei ori în ușa grea, bătrînul profesor îmi spuse: „Frățioare, așa cred eu că arată raiul bețivilor!”...

Un moșneag, pe jumătate călugăr, pe jumătate invalid de război (avea un picior de lemn), ne deschise, înclinîndu-se în fața lui Mefisto — de parcă acesta ar fi fost cel puțin arhimandrit. Ne conduse pe niște trepte ce coborau abrupt într-o boltă prelungă, mărginită de firide în care erau butoaie ce păreau unse și vopsite proaspăt. Pivnița se lărgea, auzirăm un murmur ca de stup iarna și, deodată, obișnuindu-ni-se ochii cu lumina slabă a două lumînări de ceară verde, îi zărirăm și pe ceilalți clienți ai acestei semiclandestine crame popești. Zic semiclandestine pentru că, dintr-o dată, îmi dădui seama că, între cele vreo cinci sau șase grupuri ce degustau în umbra marilor butoaie, cîteva figuri mi s-au părut a fi din acelea care la defilare stau în tribuna unu sau doi. Dar călugărul schiop (își cunoștea și clienții, și meseria) ne făcu semn din ochi să tăcem, să nu ne temem, totul aici se face cu aprobarea tacită a primăriei. „Nu salutați pe ni-

meni, nu recunoașteți pe nimeni, cei care intră aici își uită și titlurile, și puterea la ușă!“ Ne așezarăm pe două scăunele ca de stîină, în latura unui butoi oval, pe care, cu stîngace litere chirilizate, scria modest: „Vin bisericesc, rizling, Golul Drîncii, 1954“.

— Cum ai descoperit, domnule profesor, raiul acesta?

Îmi răspunse în șoaptă.

— Fiule, în somn mi-a apărut un arhanghel negru. Mă crezi?

L-am crezut. Călugărul pivnicer ne aduse o farfurie cu covrigei mărunți, foarte sărați. Și două ulcele nesmălțuite. Pline.

— Să o chem și pe Preoteasă? ne întrebă, fără să clipească.

Mefisto nu părea hotărît, își făcea de lucru aranjînd butoiașul ce ne servea de masă.

— S-a gătit, insista călugărul gazdă. Și-a pus rochia liliachie. Știa că veniți astă-seară.

— De unde știa?

— Eu i-am spus, fie-mi cu iertare: nu a mai băut de mult, ieri dimineață a trecut pe aici, presimțea că am o veste pentru ea. A cîntat, dar nu știu ce fel de cîntece. Nici pricesne nu erau și nici cîntece de lume. I-am dat să guste de la mine: nu a vrut. Zicea: „Eu îl aștept pe domnul și stăpînul meu, numai el are dreptul să mă cinstească“.

Mefisto oftă ca un om ce nu are încotro. Apoi, făcînd o plecăciune orientală, pronunță cu ochii la cer:

— Să vină! Scribe în Deuteronom: „A mea este răzbunarea și eu voi răsplăti/ Cînd va începe să-i alunece piciorul/ Căci ziua nenorocirii lui aproape este/ Și ceea ce îl așteaptă nu va zăbovi“.

— Cîntarea lui Moise, capitol 32, verset 35... Vă promit că nu are să cînte și nici mult nu va zăbovi.

— Bine. O așteptăm. Spune-i că sunt cu fiul meu și că îl cheamă Ezechiel... Ca să nu se sperie.

Sunt locuri și momente care nu-ți îngăduie nici mirare și nici întrebări. De pildă, în bisericile altor religii, în muzeele sau colibeale altor neamuri; la nunțile sau înmormîntările din satele pierdute în ceața munților.

Mefisto îmi explică, totuși:

— Nu te mira că te-am numit fiul meu și te-am botezat Ezechiel. Într-o bună zi vei înțelege. Acest profet Ezechiel a fost obsesia mea pe vremea cînd vedeam în ingineri salvatorii lumii. Eze-

chiel a fost martorul a două uriașe dezastre: dărîmarea Ierusalimului și robia babiloniană. Dar, între aceste nenorociri, blestemîndu-și propriul popor pentru greșelile sale, a avut viziunea aproape ingine-rească a unor nave cosmice ce ne-au vizitat. Deși era preot, s-a comportat ca un învățător: Marx îl citează tocmai fiindcă acest profet științific credea în rolul pozitiv și salvator al suferinței în robie. Istoria oricărui popor, chiar și a oricărui individ lucid, pendulează între o cetate ce se dărîmă definitiv și o robie ce trezește în noi dorul după libertate și patrie. Să-mi trăiești, Ezechiel, cred că a început demolarea zidurilor întunericului tău. *Prosit!*

Vinul din fața mea nu avea culoare, dar aroma lui parșivă și aspră urca spre nări ca fumul dintr-o cădelniță: din cauza spirturilor false, a berii amestecate cu rom din mătură, băute de-a valma în birturi lumpenproletare, papilele olfactive destinate amiroaselor mi-erau atrofiate: acum, în această veche cramă, mă simțeam intrat, fără lună, fără lumînare, într-un iatac al păgînelor ispite. O rochie de mătase foșnea alături, undeva, la balcon, cîțiva îngeri muzicali își pregăteau lăutele.

— Așteaptă, îmi șoptea Mefisto. Nu gusta încă. Preoteasa va dori să te binecuvînteze... De altfel, trebuie să știi, vinul nu trebuie băut niciodată în pripă. Dacă îți apleci urechea peste gura ulcelei, poți auzi cum sfîrșie. Există un stadiu de mînie al vinului turnat în cupă. Ca tot ce are legătură magică sau mitologică cu sîngele și, în același timp cu soarele de pe cer. Trebuie lăsat să se liniștească, să se împace cu lutul ars al ulcelei. Grecii vechi știau asta: îndoiau vinul cu apă, soarele cu luna, memoria cu uitarea. Și viața cu moartea. Un vin liniștit și împăcat e o poartă deschisă spre cer... sau spre iad. Elinii nu aveau cîrciumi: cred că romanii au inventat cîrciuma. Grecii beau ca să poată filosofa mai liber: romanii, ca să poată face politică sau ca să poată ucide fără remușcări. Noi... le cam amestecăm: bem ca să uităm filosofia, ca să uităm și politica și ca să putem ucide în noi dușmanul cel mai mare și mai periculos: luciditatea noastră.

Ca orice pivniță, mirosea și aici a mucegai și a drojdie: pardoseala era acoperită de un strat gros de calcar roșu mărunțit. Scîrțîia plăcut ori de cîte ori trecea spre întuneric călugărul chelar. De la celelalte grupuri nu se auzea pînă la noi decît un murmur vag, ca

atunci cînd prinzi la radio un post foarte slab și foarte confuz. Rar de tot plesnea cîte un rîs mai vioi, totdeauna de femeie. Nimeni nu fuma, ciudat, nici eu nu simțeam nevoia să aprind o țigară. Bătrînul meu amic ținea între amîndouă palmele pocalul său, de parcă ar fi vrut să-l încălzească: privea spre tavanul bolții, unde umezeala și veacurile își desenaseră cu măiestrie misterioasa frescă autobiografică. Zîmbea. Acum nu mai semăna cu un satir, părea mai degrabă unul dintre acei naivi sfinți valahi care pot fi văzuți în tinzile vechilor mînăstiri.

— Pe această vestală ce va veni la masa noastră — și căreia în acest așezămînt i se spune „Preoteasa“ — o cheamă altfel. Eu în anul acesta îi spun „Eстера“: pe vremea cînd am răpit-o din spitalul de nebuni o numeam Irina. Dacă apuc anul viitor, atunci am s-o strig cu un nume mai casnic: Penelope.

— Ați răpit-o dintr-un spital de nebuni?

— Vorba vine. Poate că ea m-a răpit pe mine: între doi oameni cum suntem noi, nu se știe niciodată care e mai nebun și care e doar un biet rătăcit. Pe ea au internat-o colegii ei în spital. Poveste tristă și aproape neverosimilă. Eстера mea a fost, în prima ei tinerețe, unul din cele mai extraordinare talente teatrale. Juca într-un teatru național, care a și uitat-o foarte repede, cu toate că a contribuit din plin la îmbolnăvirea ei. Nu am văzut-o niciodată pe scenă: pe vremea cînd era în plină glorie — asta prin '38 sau '39 — eu trăiam ascuns la niște prieteni și studiam limba ebraică. Am făcut cunoștință cu ea la spital. Doctorii, care îmi erau prieteni, mi-au arătat fișa ei de creație: Ifigenii, Antigone, Casandre... dar și, la numai douăzeci de ani ai ei, Medeea, Hecuba, Andromaca. Am auzit-o recitînd și, după ce am cunoscut-o mai de aproape, mi-am dat seama de tragedia acestei mari tragediene. A căzut victimă — este părerea doctorului Petrică-Sandu, și sunt întru totul de acord cu ea — propriilor sale roluri: distanța între ea și cuvinte, dintre ea și metafora personajelor întrupate s-a dizolvat și, deodată, s-a trezit în plină și pură literatură. Ieșind definitiv din real, s-a topit în ficțiune, fiind înghițită de aceasta. Doctorii numesc această boală „schizofrenie“ — eu detest și termenul (care e fals și echivoc), și comentariul medical (ce mi se pare teribil de simplist). În cazul actorilor, avem totdeauna de-a face — pe scenă, cel puțin — cu puțină nebunie liber acceptată. Dar

instinctul de conservare logică a ființei e destul de atent ca să pună un hotar clar între real și imaginar, între viață și jocul de-a viața. De aceea, sănătatea bunilor actori depinde în mare parte de doza de instinct și egotism prin care reușesc să se izoleze și să se ferească de ispita nocivă a iradiațiilor teribile ce-i învăluie în periculoasa lor meserie. Cuvintele, domnule inginer, nu sunt un joc cu mărgelile de sticlă, nu sunt nici clăbuci de săpun ai spiritului sau focul de artificii pe care îl poate oricând realiza o minciună adevărată, dacă e spusă frumos și dacă e, mai ales, iscălită și cu un strop de sânge. Nu! Cuvintele sunt forțe, au magnetismul și vraja lor: de unii se lipesc, de alții se leapădă, în unii se zbenguie, pe alții îi violează și-i ucid. Azi sunt convins că divina mea Estera a fost nesfârșit de mult iubită de cuvinte: a fost — și este și azi — o sublimă victimă a acestei dragoste. Zic „victimă“, deși aici ar trebui să fiu prudent și temător. Nu suntem oare cu toții noi, oamenii, victimele cuvintelor în care credem, victimele cuvintelor altora în care nu credem sau, pur și simplu, victimele faptului că am pierdut adevărata legătură cu numenul de dincolo de sunete, semne și cântec!? Una din cele mai cumplite consecințe ale ultimului război mi se pare a fi acest climat cu totul dușmănos în care nu se mai poate avea încredere în cuvinte și în care, *horror**, nici cuvintele nu mai pot avea încredere în oameni.

„Doamne, începui să mă rog în sinea mea, ajută-mă să-l înțeleg. Amețesc, mă clatin, cad. O singură dată, la teatru, m-a încercat un fior tainic. Nu în timpul spectacolului, ci înainte. Când se făcu liniște, apoi întuneric, după foarte multă vreme am simțit cortina ridicându-se. Am simțit, nu am văzut. Uitaseră — mi-a explicat Mili rîzînd —, uitaseră în seara aceea să bată gongul. Și, fără gong, pe întuneric, cortina e ca o poartă spre necunoscut.

— Iartă-mă, magistre, i-am spus, cred că am înțeles esențialul: dar de ce i se spune „Preoteasa“? A fost măritată?

— Taci, îmi ordonă bătrînul.

Și, cu privirea, mă invită să privesc spre treptele de piatră albă ale intrării.

Estera era înaltă, slabă, numai ochi: părea, probabil, foarte înaltă din cauza rochiei lungi (din catifea mov) și foarte slabă fiindcă, în

* Oroare (engl.).

afară de ochii pe care îi vopsise și îi desenase foarte strident, fața ei era de o paloare aproape transparentă. Cobora ca o regină, privind în gol, ținându-și cu mîna trena rochiei, în cealaltă mîină jucîndu-și șiragul de mărgelale galbene de chihlimbar. Un voal de dantelă albă îi acoperea părul foarte negru: în această a ei primă lumină, nu știu de ce, mi s-a părut tînără și puternică. Venea de sus, venea din întuneric, călugărul o aștepta pe ultima treaptă. Aici, fără cuvînt, se închină smerit și nu se îndreptă pînă cînd ea, Preoteasa sau Vestala focului sacru, nu-i făcu semn să se îndrepte. Murmurele din pivniță încetară. Cineva se ridică în picioare (probabil o cunoștea mai de aproape), ceilalți clienți îi urmară gestul. Ea privi o dată peste toți, închise pentru o clipă ochii de parcă ar fi avut un spasm ascuns de durere, apoi, coborînd și ultima treaptă, veni drept spre colțul nostru.

Ne ridicarăm și noi în picioare. Eu tremuram — de emoție, de bucurie, nu știu —, Mefisto o privea în ochi și părea încremenit. Nu s-a rostit nici un cuvînt: ea s-a oprit lîngă noi, ne-a privit cu mare atenție, apoi, foarte vag, foarte de departe parcă, ne-a și zîmbit. Nu știu dacă a fost un zîmbet sau altceva; de multe ori, privind statui vechi în cărțile mele de istorie, m-am întrebat dacă zîmbetul acelor străvechi opere de artă are ceva comun cu ceea ce înțelegeam noi astăzi prin zîmbet. Copiii care abia s-au născut și încă nici nu văd uneori zîmbesc, totuși. Cui? Morții nu zîmbesc, singura mască veselă mi se pare a fi fost cea a lui Voltaire. Deși zîmbetul adevărat nu are nimic comun nici cu veselia și nici cu rîsul. Noi, la fotograf, cînd ni se spune să zîmbim, de fapt rînjim, arătîndu-ne dantura. Zîmbetul mi se pare a fi o mare taină, are dreptate dascălul acesta de lîngă mine cînd urlă nopțile pe stradă, după ora închiderii: „Omenirea a ajuns de rîs fiindcă nu mai știe să rîdă și a ajuns de plîns fiindcă a uitat să zîmbească!”

— Sunt fericită, Anacharsis, îi spuse Profesorului, că te-ai întors sănătos din antichitate și că ai binevoit să vii să mă vezi. Te-am visat de trei ori. Urît. Ieri te-am chemat.

— Am venit, Estera. Nu mai locuiesc în antichitate, locuiesc în Luncă, aproape de țigănie. Uite aici, acesta ar fi ultimul meu fiu. Să-i spunem Ezechiel. Ce zici?

Estera mă privi. Mă temeam cumplit că va vedea totul. Dar, se pare, ea se uita prin mine dincolo. La celălalt. La cel pe care îl ascundeam, îngropat sub frică, în fundul grădinii.

— Este foarte confuz și foarte încărcat, spuse Preoteasa, fără să mă slăbească din priviri.

— Ai dreptate, zise Mefisto, așa este: dar știe să sufere. Nu doarme nopțile. Îi pare rău. Gîndește.

— E încurcat într-un rug neaprins; toiag nu are, din liră nu va cînta niciodată. E plin de cifre și golit de nume.

— A moștenit o cheie curată. Și tu știi că această cheie e bună.

— Ezechiel poate să însemne „e inutil, nu mai sperați“, fiindcă el știa că ceea ce s-a dărîmat rămîne dărîmat și că robia va fi foarte lungă. Ezechiel mai înseamnă „Ierusalaimul a murit, Nabucodonosor a înnebunit și paște ca o vită, învățați să înlocuiți rugăciunea cu blestemul“. Ezechiel acesta e necopt, nu-mi spune nimic, în ochii lui tulburi nu citesc decît atît: „eu sunt cel care mă chinui“. Dar el nu este decît „cel care chinuie“.

— Cheia, Estera, cheia. E curată și bună. De aceea am să te rog să-l botezi. Eu nu am puterea. Nu mai am puterea.

— Știu, Anacharsis, știu... Dar astăzi nici eu nu pot să-l primesc. În ultima vreme...

Tăcut, ca o nălucă, apăru la masă călugărul chelar. Aducea în mîini o cupă de cristal acoperită de o basma țărănească, frumos lucrată, cu rîuri negre și roșii.

— Mulțumesc, Sofronie, șopti Estera, mă voi ruga pentru sufletul tău.

După ce Sofronie se retrase, ea făcu semn să ne așezăm. Un scaun înalt, cu speteze sculptate, era rezemat de zid. Mefisto îl întoarse și doamna noastră — după ce cu multă grijă își aranjă faldurile rochiei — se așază în unghiul cel mai ferit al colțului nostru.

— Rostește-ne închinarea, Estera! Altfel nu putem bea.

Estera ridică solemn potirul ei plin. Îl dezveli și, închizîndu-și ochii, rosti un fel de rugăciune. Ciudat, mi s-a părut că semnul crucii nu a fost făcut, iar limba în care își rostea litania nu semăna cu nici una din limbile pe care le-am auzit vreodată. Cînd termină, deschise ochii și turnă cîte un strop în ulcelele noastre.

— Acum, robilor, ne spuse, puteți bea. Demonii ce vă însoțesc s-au dus să se culce. Noaptea va fi lungă.

Am băut. Vinul era altfel. Nici nu părea a fi vin.

— Ezechiel, îmi spuse profesorul, să nu fii mîhnit fiindcă Estera nu a putut să te primească. Are motivele ei. Încă nu ești copt, din punctul ei de vedere. Dar — și acum Mefisto se adresă direct Preotesei noastre — nu-i așa, Estera, că nu peste mult va putea fi ajutat să ajungă la primul pod?

— La primul pod a și ajuns. Este la mijlocul lui. Dar ceea ce mi se pare ciudat și mă sperie este că acest tînar nu știe privi nici în sus, nici în jos, nici înainte și nici înapoi. Stă în mijlocul podului și se uită ca un cerșetor într-o oglindă spartă. Și falsă.

— E inginer!

— De ce stă pe loc? Nu vede că oglinda lui e mincinoasă?

— E contabil.

— E fricos!

— Estera, și eu am fost fricos. La vîrsta lui.

— Tu ai fost temător: e cu totul altceva!

— S-au schimbat și vremurile, Estera.

— Vremea stă pe loc. Noi ne schimbăm. Din păcate.

Acum îl examina atent pe Mefisto. Îi venise rîndul, simțeam că acum el e cel așezat sub lupă.

— Ești murdar, Anacharsis: cămășile tale sunt ca ale unui pictor abstract. Urîtul îți dă tîrcoale, ai nori în jurul frunții, ficatul tău e scobit nu de un vultur, ci de un vierme mizerabil.

— Știu, știu! Cruță-mă, te implor!

— ...Visezi șoareci sfișiați în amurg, faetoane roșii și ape murdare în care putrezesc frunze de aur, frunze de argint. Știi foarte bine că altarul nostru e pustiu, că jertfe și rugăciuni nu am făcut de mult: zeii noștri au toate motivele să se simtă părăsiți. Și jigniți.

— Am jurat, Estera, că acolo nu mă voi mai întoarce niciodată!

— Te vei întoarce. Dar nu singur. Cu mine. Am trei mii de lei adunați. Aștept să te hotărăști.

Eram departe de ei doi, pe celălalt mal, aveam noroc cu acest vin, în care puteam privi fără să mă văd. Mi se părea că ei doi continuau o discuție (și o viață) niciodată întreruptă de tot. Cinicul meu profesor și amic nu mai avea nimic din acel leonin patos cu care mă

obișnuise în nopțile în care stăteam pe lângă halbele cu bere și țoiurile de rom sălbatic. Acum părea un copil pe care îl ceartă — cu severitate, dar și cu dragoste — mama sau sora lui.

— Ai mai coborît? întrebă Mefisto, după ce ni se umplură ulcelele.

— De trei ori, răspunse Estera. Numai de trei ori. Și de fiecare dată drumul a fost tot mai greu.

Se părea că o doare inima, suspina lung, fiecare cuvânt se rostea greu, cu mare efort.

— Anacharsis, plîng mult în ultima vreme: și din cauza ta, și din cauza Troiei pierdute. Dar mai mult din cauza Lui.

— Nu vrea să te mai vadă?

— N-aș putea spune asta. Cobor pe serpentinele știute. La coțituri, fiarele, cele trei fiare, mă lasă să trec, nici o vamă nu-mi mai pretind. Și lumina din opaiț îmi arde drept, fără fum și fără miros. Aud limpede atît vocea mea, cît și vocile celor ce mă îngîină de sub pămînt: dar acolo unde știam noi că este o apă mică și foarte curată, acum s-a născut o mocirlă plină de broaște mici, galbene și de lipitori dungate. Mi-e frică și mi-e scîrbă tocmai fiindcă despre lipitori și broaște nu m-ai învățat nimic.

— Fiindcă nu știu nimic despre ele: în tinerețile noastre ele nu au existat.

— Așa este! ...Iar acolo unde ar trebui să se rostească primul imn, bate acum un vînt rece, îmi clănțâne dinții. Și miroase a bureți și a cadavru.

— Dar el te-așteaptă. Nu?

— Nu. Eu îl aștept. Cînt cu ochii închiși, aprind vasele cu ierburi, execut frumos și corect dansul cel sacru al chemării: totul așa cum m-ai învățat. Abia tîrziu, după ore sau zile (nu-mi dau seama!), apare și El. Vine cu harfa în mîini, dar de cîntat nu mai cîntă... Nu mai cîntă și nici nu mă mai privește cu seninătate. Se uită la mine ca la o străină, parcă mă și mustră, parcă ar fi supărat că l-am trezit din somn. Înainte — îți aduci aminte, nu? — în spatele lui erau văluri de ceață colorată, ca la un apus de soare frumos: acum, totul e vînat și mov-închis, de parcă cerul ar fi bolnav de gangrenă.

Estera plîngea. Fără să geamă sau să se zguduie. Plîngea mut, cu lacrimi grele, șiroinde. Anacharsis îi săruta mîinile, avea și el la-

crimi în ochi. Nu mai știam cum mă cheamă, eu nu mai eram eu. Aș fi fost poate cineva sau ceva, dacă m-ar fi chemat într-adevăr Ezechiel, dacă Estera s-ar fi uitat la mine, dacă Mefisto nu ar fi plîns ca un copil vinovat. Înțelegeam totuși (poate din cauza acestui vin vrăjit) că El, cel pentru care aducem jertfe, cîntăm și dansăm, El, din motive pe care nu le cunoaștem, vine foarte greu, vine în silă, se uită la noi tot în silă.

— Anacharsis, iubitele, îți spun toate acestea nu ca să te amărăsc. Dar cui altcuiva să le povestesc? Cui? Lumea e rea, Irina a fost ucisă, mintea mea nu e sănătoasă. Dar atîta știu: nu peste mult voi rămîne *acolo*. Și nu aș vrea, pentru nimic în lume, să rămîn acolo singură. Fără tine. De aceea te-am chemat. Ca să-ți spun prin ce chinuri trec și să te rog: hai să mergem împreună acolo! Să purificăm piatra, să liniștim duhurile. Să-l mulțumim și pe El. Că, fără El, nici tu și nici eu nu ne vom putea găsi liniștea sau liniștirea.

— Sunt un păcătos, Estera! Sufletul meu e putred. Un diavol verde îmi licitează soarta în talciocul țiganilor. Mi-am ars și mi-am băut harul. Mă simt murdar, căzut definitiv din palmele lui luminoase.

— Eu sunt curată pentru amîndoi. Și prima oară cînd ne-am dus, tu te temeai, erai tot murdar și confuz ca acum: dar ai avut destulă minte și voință ca să îmi arăți semnele și să mă înveți cele nouă chei și trepte. Atît. Atît ai făcut tu atunci, Anacharsis: calea am străbătut-o *eu* — iar El, pentru meritele mele, ne-a primit pe amîndoi. Așa este? Recunoaște.

— Așa este. Recunosc. Tocmai de aceea îți spun: acolo nu ne mai putem întoarce niciodată.

Femeia se cutremură ca lovită. Își acoperi fața cu mîinile, degetele îi tremurau, mi se părea că geme, că se vaietă.

— Estera, continuă cu blîndețe Anacharsis, află că de două ori am fost de atunci să caut peștera aceea a noastră. Nu există. Nu mai există. Poate că nu a existat niciodată. Călătoria aceea am făcut-o în vis. O farsă a timpului împotriva dragostei noastre.

— Minți, trădătorule, și e trist că minți în fața acestui hilot nenorocit; în afară de o cheie a fratelui său, o cheie cu care nu a deschis pînă acum nici o măcar o singură ușă, nu are nimic, nimic. Îți pot înșira, cu ochii deschiși, numele apelor peste care am trecut: și

numele pe care îl aveau, și numele cu care le-am botezat noi. Țin minte sălciile sub care am poposit peste noapte, satele pe care le-am ocolit și schitul acela din a cărui catapeteasmă furii luaseră și vînduseră icoanele toate... Gura peșterii era ascunsă de tufe de alun și soc. Le-am dat la o parte. Îmi spuneai: „Ai grijă să nu rupem nici o creangă, să nu rănim nici o frunză. Aici totul are memorie și inimă...” Am intrat apoi și, înlăuntru, aerul era greu ca în criptele egiptene. Ne-am scos sandalele, tu ai aprins cu cremene cele două opaițe de lut: ai izbit cremenea o dată și ai spus primul nume. Ai lovit a doua oară și i-ai rostit numele de taină. Și abia cînd ai reușit să-i rostești numele de jertfă a sărit scînteia și iasca s-a încins. Vrei să spui că toate acestea le-am visat? Vrei să spui că cele trei săli de peșteră prin care am trecut — sala chemării, sala liniștii și sala scufundării — sunt simple halucinații ale minții mele bolnave? Mi-e milă de tine, Anacharsis, un înger al răzbunării ți-a întunecat mintea și ți-a furat toate amintirile. Sunt mai în măsură să știu care e hotarul dintre vis și realitate, dintre o peșteră în care am trăit și am fost fericită și o cîrciumă popească în care doar îmi reamintesc de ea. Atunci am trăit, iubitul: acum halucinăm, tînărul acesta e o sfoară de fum, Sofronie un înger cu coarne și copite, iar tu nu ești decît o jalnică ruină, doar caprele te caută, și șopîrlele, ca să-și facă baia de soare. Îți simt pînă aici carnea mirosind a berbec necurat, ochii ți-s tulburi, mîna îți tremură: nu e de mirare că nu mai vezi, că nu mai poți vedea, crede și a te reîntoarce.

— Estera, stăpînește-te! Mă judeci greșit. Ți-am mai spus-o și o repet: am fost de două ori *acolo*! Peștera am găsit-o, intrarea nu părea a fi fost descoperită sau cercetată. Am trecut prin cele trei săli boltite. Dar...

— Nu ai mai găsit vatra.

— Nici vatra, nici lespede pe care noi am crezut a fi altarul lui, nici oalele de jertfă, nimic. Nu am găsit nici măcar peretele roșu care ascundea firida cu trepte. După a treia sală, picioarele mele desculțe s-au înfundat în nisip umed: am mai pătruns cît am putut, dar peste tot era apă, o apă neagră, nemișcată, care, cu cît înaintam, mi se părea tot mai caldă și mai rău mirositoare. Am strigat tare, peștera nu avea ecou, am încercat să lovesc cu toiagul în pereții din stînga, să văd dacă sună a gol: nimic. Totul părea și apărea altfel,

peștera exista, dar nu semăna decît pe din afară cu peștera noastră. Ceea ce am găsit era doar o vagă asemănare cu ceea ce a fost în visul nostru. Acesta e adevărul...

— Acesta e adevărul *tău*! Adevărul *tău*, *acum*! Adevărul din peștera *ta*, *de acum*! El nu are nimic comun cu adevărul-adevărat și cu peștera *mea*. Fiindcă eu am rămas curată, Anacharsis: fiindcă eu, dacă vreau, în fiecare noapte, mă pot întoarce acolo. Și găsesc totul neschimbat. Știu că am murit și rătăcesc, știu că nu am murit și doar mă amăgesc cu ieșirea din rătăcire. Dar eu simt cu palmele peretele acela roșu, tălpile mele își amintesc de acele trepte în jos ce le-au însîngerat, aud în urechi clipocitul apei curate, ce curge, nu stă și putrezește. Toate le găsesc ca atunci — numai pe El nu-l mai pot găsi. Rugăciunile mele și dansul nu mai au puterea și vechimea pe care o aveau pe vremea cînd eram tînră și curată. Știu și cauza acestei agonii a mele. Mă ating zilnic de oameni care mint sau poftesc urît, lucrez la odăjdii care nu știu de se vor sfinți odată. Beau tot mai des și mai mult din această cupă, deși vinul nu e nici curat și nici prea bisericesc... De aceea sunt disperată, Anacharsis, mi s-a făcut frică, mă cuprinde groaza la gîndul că aș putea ajunge cum ai ajuns tu: adică să mă trezesc din vis și să încep a mă îndoii de tot ce am cunoscut vreodată...

— Te-ai și trezit, Estera! Nu bagi de seamă? Noi nu mai visăm de zece ani: noi vorbim, treji, despre un vis pe care ni se pare că l-am avut cîndva. Nu e nimic anormal în asta, a fi om înseamnă și o continuă și tot mai dureroasă trezire din visul primordial: chiar și omenirea, cînd a acceptat să intre în istorie, a acceptat implicit să se trezească din visul peșterilor umede. Și El, cînd s-a hotărît să se întrupeze și să fie om, a schimbat visul veșniciei cu speranța în nemurirea visului. Fericirea Lui a devenit un cuvînt ce nu mai spune nimic — iar adevărul, ca tot ce este omenesc, moare răstignit nu între doi tîlhari, ca în vremurile bune, ci pentru doi tîlhari.

— Unul dintre tîlhari ești tu; și celălalt e cel ce îți seamănă.

— Am o casetă de plumb, Estera; acolo am ascuns o parte din secretele noastre. Acolo e notat tot ce nu ar fi trebuit să uit. Am vrut să îngrop caseta asta, acolo, știi tu unde... Dar m-am gîndit...

— Lasă! La primăvară. De astă dată sunt hotărîtă: plec cu tine și nu mă las pînă cînd nu voi vedea cu ochii mei apa aceea neagră și

puturoasă. Și nici atunci nu voi crede: mă voi întoarce și-l voi căuta, în Cluj, pe doctorul Arthur.

— A murit. S-a sinucis. Doar știi!

— Îl voi căuta pe cel în care s-a întrupat sufletul nefericit al doctorului Arthur și-l voi ruga să-mi facă șocuri cu insulină: să-mi facă șocuri pînă cînd sau voi muri pe mușamaua murdară a spitalului, sau îmi voi recîștiga lumina pierdută.

Părintele Sofronie se apropie și, aplecîndu-se peste masă, șopti ceva la urechea profesorului Mefisto. Acesta se ridică grăbit, își aranjă ținuta și, făcîndu-ne semn că se va întoarce repede, dispăru pe treptele care urcau spre ieșire.

Estera îl urmărea și parcă îi venea să rîdă.

— Sofronie, zise, îl vezi cît e de slugarnic? Aleargă ca un cîine.

— Soră scumpă, nu-l judeca: îl cheamă părintele protoereu.

— Ca să-l judece pentru biblioteca aceea iudaică! A promis să o inventarieze, să o sorteze: dar la jumătate a obosit și a lăsat totul baltă.

— Oamenii suntem, încercă Sofronie să-și apere clientul. Domnul profesor nu lucrează chiar ca o albină, dar lucrează totuși foarte mult. Părintele protoereu e foarte mulțumit. Domnul profesor, deși nu e teolog, este singurul din acest oraș care cunoaște ebraica. Biblioteca ce ne-a fost dată în păstrare conține cărți foarte vechi și deosebit de valoroase.

— Sofronie, vorbești de aceste cărți de parcă ar fi tacîmuri de argint sau aur. Biblioteca aceea m-a umplut de teamă și rușine cînd am văzut-o. E grea și sfîntă. Și e încărcată de sîngele celor uciși în timpul războiului. Profesorul nu mai e destul de limpede ca să poată citi acele texte vechi: bea prin cîrciumi sordide cu diferiți fii rătăcitori, se însoțește cu fel de fel de indivizi, ca acest fals Ezechiel, aici de față. Pe Ana, nepoata mea curată și luminoasă, nu mai îndrăznește să o privească în ochi, deși îi predă lecții de logică și geometrie. A început să citească ziarele, să asculte diferite posturi de radio, spurcîndu-se și ticăloșindu-se. Și atunci, te întreb, nu e normal ca acele bătrîne cărți să nu-l mai primească nici măcar în apropierea lor? Înainte vreme, cînd eu l-am cunoscut, cărțile de care avea nevoie veneau singure și-i băteau la ușă. Acum îl vor părăsi și abece-

darele, și atlasul, și dicționarele, toate. Numai eu știu câți îngeri și câți demoni se luptă în el...

— Soră, banii pe care i-a câștigat lucrînd la această inventariere i-a vărsat la cămin, în contul dumneavoastră. Nu a reținut nici un leu.

— Iar eu nu am cheltuit nimic din acești bani: am pensie de boală, brodez, țes, eu îmi câștig pîinea și casa de aici. Bani lui i-am pus deoparte. Va avea nevoie de ei. Înainte sau după moarte.

— Așa este! De aceea vă stimează și vă iubește toată lumea. Să vă mai aduc vin?

— Mie, nu! Adu-i acestui Cain care se dă drept Ezechiel.

Nu mai eram chiar atît de speriat că la început. Aflînd că Vesta-la noastră își câștigă pîinea muncind (ca și noi, muritorii de rînd), deodată îmi dispărură sfiala și teama de la început.

— Soră Estera, îi spusei (voce mică, ochi nevinovați), eu, vă jur, pînă astăzi nu știam că mă cheamă și Ezechiel. Acest nume mi se pare o poreclă sau o batjocură. Dar nu sunt supărat: sunt inginer, nu am citit Biblia, nici nu aș putea să o înțeleg. De altfel, nici opera aceea pe care toată lumea o laudă, *Faust* de Goethe, eu nu am apucat să o citesc. Se aude că un mare dascăl ardelean o traduce acum. La comanda directă a conducerii statului și poporului muncitor. Nu am citit *Faust* și totuși îi spun Mefisto domnului profesor. Deși știu că nu-l cheamă așa.

Preoteasa își subție privirea și, cu degetele ei reci, îmi atinse fruntea.

— „Și el a chemat“, începu ea să-mi recite, cu ochii închiși, fără să-și dezlipească degetele de pe tîmpla mea, „pe omul acela care era îmbrăcat cu haină de în și avea o călimară la brîu. Și i-a spus: treci prin mijlocul cetății și fă un semn pe fruntea oamenilor care suspină și gem...“

Iar mă cuprinse frica.

— Am semnul? Se vede?

— Semnele nu se văd și nici nu se arată. Semnele ascund. Există și semne care arată și care explică: cuvintele, de pildă. Sau frunzele. Sau spuma mărilor. Dar semnul pe care eu îl caut pe fruntea ta vine din întunericul ființei. Ești rupt în două, Ezechiel cel mic și fals. Cheia ce o ai în mînă nici nu e a ta. *E a fratelui tău*. Maică-ta

te strigă și te visează urît. Nevastă-ta nu vrea să-ți primească sămînța. Vinul ce-l bei te minte și te amăgește. Dar cel mai beat ești la trezie. Atunci abia simți că ți-ai murdărit copilăria, că ți-ai pierdut dramul de cer pe care ți l-a lăsat moștenire bunul tău tată. ...Mi-e scîrbă de tine, Ezechiel, fiindcă mi-e milă de tine. Fruntea ta tînără și frumoasă ascunde îndărăt o ladă de gunoaie...

Sosi Sofronie. Spre marele meu noroc. Privi spre masa noastră, se pare că înțelese totul. Înainte de a-mi umple pocalul, fără cuvînt, turnă un pic de vin peste degetele Vestalei.

— Eu am grijă de focul din vatră, eu nu dorm nopțile ca să păzesc jarul sfînt. Vinul tău, Sofronie, îmi astîmpără arsurile. Știu, ghicesc în ochii tăi rugăminte de această ore de vin valah: voi recita *Melcul*. Îndată. Dar, mai întîi, lasă-mă să termin judecarea acestui inginer-iudă.

— Mă jigniți, doamnă!

— Bea, Ezechiel, ai norocul că cineva, acolo, sus, te iubește. Umbra ta e bună, în colțul ochiului tău de bețiv începător văd zorii unei dimineți foarte curate. Nu te jignesc, Ezechiel, ești iubit de Mefisto, de Ursu și chiar de mine. Cifrele din capul tău pot să înmugurească și chiar să înflorească într-o zi. Dar ești nătîng, melc nătîng.

Beția mă atinse ca o lovitură de lance. Deodată și bine. Nu mă clătinam, nu-mi venea să urlu sau să plîng: eram beat ca și cînd aș fi fost *aquis submersus**; eram fericit și nu știam de ce. Preoteasa mă sărută ușor pe frunte, îmi spuse în șoaptă: „Lupule, ascultă tu povestea unui melc nătîng” — și, ridicîndu-se de lîngă mine, ca o mare actriță, în mijlocul unor aplauze discrete, dar unanime, se urcă pe un fel de estradă și, fără să anunțe titlul poemului, nici numele autorului (la început cu ochii închiși, mai apoi cu ei foarte, foarte deschiși) începu să recite.

Mefisto (cînd apăruse?) avea ochii măriți de uimire și plăcere. Îmi făcu semn să fiu atent, goli ulcica de vin, acum toată atenția noastră era îndreptată spre ochii, mîinile și verbul extraordinar al unei foste tragediene.

Nu sunt acasă în poezie, pentru mine *Moartea lui Fulger* și *Lu-ceafărul* reprezintă culmea pe care am reușit să o cuprind și să o

* Înecat (lat.).

înțeleg pe deplin. Ceea ce auzeam acum mă întorcea înapoi într-un fel de copilărie bătrână, mi se părea că stau lângă un foc de vatră și cineva, afară, în zăpadă și ninsoare, îmi povestește molcom o întâmplare mai cumplită decât orice în lume. Mefisto se uita transfigurat spre femeia care recita la lumina unei lumânări verzi, îmi transmitea o emoție ce nu putea fi numai poetică sau folclorică: „nu trebuia să ieșim de sub pământ, Lupule, îmi șoptea cu lacrimi în ochi, ascultă, ai să-nțelegi că nu trebuia să ieșim din păduri, am greșit, am greșit secolul, nu vine nici un fel de primăvară, ninsori mult mai rele și mai grele vin, nu trebuia, nu trebuia...” În el exploda, în disperare și lacrimă, acest „nu trebuia”; dinspre estrada recitatoarei, asemenea valurilor ritmice ale unui imens ocean, soseau spre mintea mea înmuiată de vin și surprize jucăușele și gravele cuvinte prin care, dintr-un simplu descânt copilăresc, se prefigura mitul imposibilei întoarceri, tragedia unei muriri stupide prin greșeală sau păcălire:

*„Trebuia să dormi ca ieri,
Surd la cânt și îmbieri,
Să tragi alt oblon de var
Între trup, și ce-i afar'...
— Vezi?
Ieșiși la un descântec;
Iarna ți-a mușcat din pîntec...
Ai pornit spre lunci și crîng,
Dar porniși cu cornul stîng,
Melc năîng,
Melc năîng!”*

Eram atît de beat, că înțelegeam totul, atît de fericit, că nu mai înțelegeam nimic. Melc năîng, melc năîng — vinul devenise verde, Mefisto se înălța la cer ca un fum de jetfă. Preoteasa își termină poemul tot în șoaptă, tot cu ochii închiși. Sfirșitul lumii era aproape, istoria e un cerc, în centrul lui e moartea. Nu trebuia să ieșim din păduri, eram veșnici acolo sub frunze, barbarii continuă cu ispitirea lor, melc, melc, codobelc, ai dreptate, domnule profesor Mefisto, nu trebuia să coborîm din codrii și văgăunile noastre sălbatice, dar sigure.

Sărutam acum mâinile albe și subțiri ale Vestalei. Ea îmi ștergea lacrimile de bețiv fără talent.

— Am reușit, totuși, să fac un bine, îmi spunea ea cu duioșie, iată: plîngi fără să știi ce este suferința, scoți fum fără ca în vatra ta să fi fost aprins vreun foc. E bine! La noapte vei dormi ca un iezer: în somn, cineva te va ajuta să rupi una din peceti. Tinere, înainte de toate va trebui să înveți să citești. Să te citești.

Apoi, șterse cu grijă cupa ei de cristal și o depuse în mîna cuviosului Sofronie. Murmură, cu ochii închiși, o scurtă rugăciune, tot în limba aceea necunoscută, îl sărută pe Mefisto, care continua să lăcrămeze, și, așa cum sosise la noi, se îndreptă spre ieșire. Înainte de a călca pe prima treaptă, își învălui capul în dantela voalului. Fără să salute pe cineva, fără să se grăbească, auzind probabil acordurile grave și lente ale unei muzici cerești, urcă ușor, în ritmul nevăzutei orchestre, și dispăru ca o arătare sub bolta întunecată a scării.

Lumea devenea rotundă și bună, tavanul pivniței cobora ca Duhul Sfînt. Mă sărutam cu un ștab ce vorbea cu accent, cu o femeie despletită ce mă credea romancier. Mefisto scria de-ale lui în caietul cu coperti de vinilin negru, nu mă clătinam și totuși eram căzut în fluviu și înotam în sus, căutîndu-mi satul, părinții, slava și otrava trecutului mort.

Nu mai țin minte cum am ajuns acasă. Și nici ce am făcut pe drum. Știu atîta, că în noaptea aceea am dormit buștean și nu am visat absolut nimic.

VIII

Viitorul aparține celor care nu au nervi; celor care reușesc să-și stăpînească — sau măcar să își ascundă — acele penibile și aproape permanente dureri ce au loc undeva în zona stomacului, fără să aibă nimic comun cu funcțiunea digestivă a acestuia. Eu nu înțeleg care au putut să fie motivele reale — materialist-istorice — care i-au

determinat pe poeții din secolele trecute să declare inima drept centrul din care și prin care iradiază întreaga noastră viață afectivă. Personal — i-am spus-o și mentorului meu Mefisto, într-o seară când ne prinsese o razie în restaurantul „deschis și noaptea“ al gării —, personal, consider stomacul, și nu inima, organul prin intermediul căruia pot afla cam ce vânturi bat în tainițele sistemului meu nervos central. Senzația aceasta de sfârșeală, de vagă, dar continuă tremurătură, de leșin interior, ce premerge (sub formă de frică sau de presimțire) unor accidente reale sau imaginare din amărîta mea viață, nu are nimic comun cu ce am mîncat sau nu am mîncat în ziua respectivă. Cînd îmi imaginez acest stomac, de cîine pribeag și orfan, nu-l văd nici sub forma unei — să zicem — măsele cariate, nici imaginea ceva mai plastică a unui iepure de cîmp prins într-o capcană; mai degrabă mă gîndesc la o imagine a pămîntului, a Terrei, văzută de sus și de departe; nori grei vînzolindu-se misterios peste uriașe oceane, nervuri magnetice prinzînd, ca niște demonice gheare, o biată ființă nevinovată ce se zbate fără speranță și fără glas. „Vai de curul tău, mi-a spus Mefisto, ai o structură de muieră dificilă, nervii ăștia de stomac nu-i caracterizează nici pe învingători, nici pe învinși, nici pe stăpîni, nici pe sclavi, ei mai degrabă semnalizează starea ta hibridă, condiția idioată de a nu fi niciodată nici călare, dar nici pe jos; mai mult decît atît, situația parasimpatică a unui ins jalnic care și-a pierdut și busola, și vitejia, care nu poate nici plînge, nici înjura... Radarele sale sunt defectate, alarmează numai, fără să arate. Vai de sufletul tău, nenorocitul... Mie, continuă profesorul (după al treilea rachiou de drojdie), mie să nu-mi înjuri dumneata măreții poeți ai romantismului: asta e specialitatea mea, eu am ce am cu romantismul, nu te privește; și-apoi — ți-o spun în mare taină — nu este exclus ca în secolele trecute aceste pulsații nervoase subafective să fi fost simțite de-adevăratelea undeva sus, în zona inimii. Ele au coborît ceva mai jos, nu fără te-meinice motive psihosociale, noi le simțim în regiunea stomacului, are și asta o semnificație, fii fără grijă; s-ar putea întîmpla, de pildă, ca americanii, după acest victorios război pe care l-au pierdut, să-și simtă angoasele ca un curcubeu cu gheare ce le chinuiește nu stomacul, nici inima, ci tocmai... testiculele. Mai știi? Pe front am cunoscut țărani care, înainte de atac, din cauza fricii sau a presimțiri-

lor rele, aveau dureri ca de măsea stricată — unde crezi? la noadă, domnule, în nervul final ce încheie cariera verticală a șirei spinării. Am încercat și eu această formă de durere, te asigur, e cumplită. Iar din punct de vedere riguros filosofic, complexitatea tragică a localizării spaimii tocmai în regiunea cea mai... să zicem modestă (dacă nu ridicolă) trebuie să ne dea de gândit. Expresia foarte românească „mă doare-n cot!“ nu e o simplă vorbă în vînt: e o dorință, o recomandare, un ideal pentru cineva care vrea să se detașeze stoic de obsesii și întrebări. Te doare stomacul — dar durerea aceasta nu are nimic comun nici cu secrețiile gastrice, nici cu vreun ulcer la duoden sau cu vreo tulburare a metabolismului. Atunci ce este? Incertitudine? Frică? Vinovăție? Poate. Eu cred că orice asemenea sindrom nevrotic este, de fapt, un semnal psihic: undeva, în pivnițele inconștientului tău, Marele Controlor sau Marele Inchizitor nu a găsit registrele tale în regulă; sau pur și simplu nu le-a găsit fiindcă tu le-ai dosit cu mare grijă. Te doare vinovăția (mai ales cea nevino-vată), te doare frica (mai ales cea fără motiv), te doare grija (mai ales cea care nu are nume).“

„Ce prostie!“ am exclamat eu. „Ce vinovăție, cum vinovăție? În viața mea nu am furat nici măcar un fir de ață, nu am omorît pe nimeni, dosarele mele trebuie să fie curate ca lacrima; și totuși, mai ales în primele ore de birou, mă apucă nefericirea asta stomacală; mă simt ca un arici (făcut ghem în jurul centrului său gravitațional) pe care o nevăzută vulpe îl rostogolește spre fatala baltă; sau căruia, nu se știe de ce, în curînd, i se vor smulge, unul cîte unul, toate acele armurii sale defensive. Faptul că nu dorm nopțile — se știe din ce mizerabile motive — nu are cum să-mi creeze, în fața lumii, vreun sentiment de culpă. Respect contractul social al lumii noastre, nu corectez ortografic pagina de istorie pe care figurez ca simplu figurant, nici în somn nu-mi permit să am idei ce nu cadrează cu condiția mea de tip nou — atunci de unde și cu ce drept această stare de rîie sau mai știu eu ce altă boală rușinoasă? Vorbești, profesore, de țărani — ei, află că am verificat: maică-mea, cînd se plîngea că o doare inima de soarta fratelui meu Pătru, durerea tot sub stomac o simțea...“ „Contabile de var și vopsele, a strigat la mine Mefisto (era beat, rachiul ceferiștilor este cel mai al dracului rachiou din republica noastră dragă), maică-ta știe de ce o doare inima, suferința

ei are un nume, iar ea sub stomac nu are fiere sau mațe subțiri: mamă fiind, acolo undeva are pîntecul în care v-a zămislit, și acest pîntec are voie să se zbuciume. Ea poate să plîngă, să se roage sau să blesteme: asta e cu totul altceva; confunzi, tinere, un izvor cu o peșteră, confunzi un rîu cu misterioasele mîluri freatice care-l dublează pe sub pămînt...”

Nu are nici un rost să-mi rememorez tocmai azi aceste timpite elucubrații de alcool și pierzanie. Iar așa-zisa „metodă de resemnare științifică” a colegului meu Ivanovici, care susține că, în fiecare dimineață, înainte ca șeful să-și înceapă mizeria de la om la om, e bine să stai zece minute cu ochii închiși, spunînd pe dinlăuntru, fără oprire, „bastionul păcii e...”, la mine nu a dat nici un rezultat pozitiv. Din contră, cu cît mă gîndesc mai intens la bastioane și pace, cu atît mai mult crește tensiunea nervoasă din plexul meu solar. La care se adaugă afurisita mea fantezie, reacționara-mi memorie, cu toată magazia sa de monștri ai timpului pierdut.

Azi trebuie să las dracului orice metodă de mîngîiere științifică, am nevoie să mă pregătesc, cu calm și inteligență, pentru inevitabila audiență la directorul nostru. Acum nu mai e vorba de stomac, ploșnițe sau insomnii: răspund cu capul de cincizeci de vagoane de var care s-au volatilizat pe teren, dar care continuă să plutească prin scriptele mele, și de o mulțime de alte materiale, ca să nu vorbesc de cele aproape treizeci de kilograme de vopsea-bronz, aduse pe valută din Polonia, care, în modul cel mai misterios și foarte suspect (dat fiind faptul că nu există categorie de muncitori mai pusă pe hoții decît bravii noștri zugravi și vopsitori de stat), au dispărut și ele fără urmă pe teren, dar cu cifre în registrele mele. Șeful știe, eu știu, șeful știe că eu știu, toată lumea știe că noi știm, și totuși nimeni nu știe cum și unde s-au volatilizat aceste importante bunuri socialiste. Acum, cunoscută fiind supunerea ce mă caracterizează, ar trebui să le topesc în rapoarte de scăderi, să le fac rătăcite și în scripte, apoi să mă prefac că plouă, că nici usturoi nu am mîncat, nici șarpe de dudău nu sunt ca să mă leg la cap și să ies la drum în calea directorului meu. Dar uite, nici eu nu știu prin ce minune, mă făcui deodată al dracului: mie să nu-mi strige nici Mili și nici altcineva că sunt tîrîtură, gîndac de bucătărie, căcat în ploaie sau mai știu eu cum altfel. Poți să-mi tot zîmbești, frumoasă doamnă

Sterade, ești fermecătoare, știu eu însă foarte bine câți bani fac aceste drăgălășenii teleghidate. Eu sunt funcționar al acestui stat, am o diplomă luată la zi și nu pe puncte, știu ce este o cifră și ce se ascunde (sau se fofilează) printre alineatele unui șmecheresc proces-verbal, pe care eu va trebui să-l iscălesc primul. Și asta fără să mă duc pe teren, fără să văd cu ochii mei ce s-a zugrăvit și, mai ales, fără să dau ochi și să pun întrebări acelor echipe care îmi umflă devizele și îmi trimit borderouri și rapoarte fanteziste de scăzământ sau repartizare. Nu sunt eu un viteaz, am aproape treizeci și trei de ani, am văzut destule ca să pot învăța lecția aceea cu fluieratul în biserică și cu scuipatul împotriva vântului. Are și prudența o limită, nu vreau ca ea să se confunde cu lașitate profesională: toate nenorocirile din lume — am citit eu asta undeva — s-au tras de la faptul că niște subalterni lași și poltroni nu au avut curajul să ia taurul hoției de carne. Nu depinde soarta lumii sau a hotarelor țării mele (dragi) de varul și vopselele mele, știu; dar nu vreau ca obrazul (sau dosarul) meu să poată fi compromis din cauza unui bilanț fals. Cât timp trăiesc — așa cum trăiesc — din modestul meu salariu (chiar dacă Mili îi spune „sălăriuț“), vreau să trăiesc fără să-mi fie teamă că mi se sună noaptea la ușă.

Dacă totuși mă încercă din ce în ce mai rău leșinul acesta duodenal, e numai din cauză că nu-mi aduc deloc aminte cum am ajuns azi-noapte acasă, după ce, ca într-o ceață vînătă, părăsii pivnița opilor. Vinul a fost ceresc, simt și acum un parfum deosebit în aerul gurii, dar beția ce a urmat a fost și ea cumva cerească. Nu cred să fi intrat în vorbă cu cineva suspect de la altă masă, nici pe drum nu mi se pare c-a ieșit cu scandal sau bătaie. Nu am obiceiul să cînt sau să proferez injurii atunci cînd mă transpun *in floribus**; și totuși, într-un colț uitat al nopții trecute, ceva parcă mă rîcîie, ceva îmi optește că aseară, după ce a căzut neagra cortină a beției, nu aș fi ners chiar în linie dreaptă acasă, spre bucătăria mea. Cutia cu prizonieri o aveam intactă în buzunarul de la spate al pantalonilor, acolo îmi țin și banii, cînd îi am: deci cu ele nu s-a întîmplat nimic. Parcă am stat de vorbă cu cineva după ce am părăsit pivnița. Cu cine? Și despre ce i-am putut vorbi acestui necunoscut, noaptea, în

* Literal: în flori. Figurat: bine dispus (de băutură) (lat.).

cartierul teologic, mult după orele legale de închidere a localurilor, fie sfinte, fie oficiale!?

În sfîrșit, tovarășa Steriade, zîmbindu-mi pozitiv, tovarășește cu un gest glumeț, șugubăț, dar ușor amenințător, îmi făcu semn d ușa cabinetului să viu la ea. Mă ridicai, îmi aranjai cravata, îmi controlai ținuta (dacă sunt încheiat la toți nasturii, dacă am batistă, chibrituri, țigări etc.), mă făcui că nu observ rînjetul de dihor al creștinului de Băleanu — apoi, îndreptîndu-mi spinarea caracterului, trăgînd mult aer în piept, ca la *damen-vahl**, trecui dincolo, știind că de acum zarurile au fost aruncate nu de mine, ci de zeii din ceruri.

— Nu vrei, îmi spune doamna Steriade, să trecem pe terasă? Ador soarele acesta de iarnă; degeaba, noi, românii, suntem totuși niște meridionali, nu putem fără soare. Pe urmă, e bine să aerisim acest cabinet, șefului (a dracului muieră! în intimitate îi spun Costi!), pe bună dreptate, nu-i place mirosul de tutun; dar ce po să face? Într-o anticameră vin fel de fel de oameni, toți fumează „Ca pați“ sau „Mărășești“, poți să le interzici? Și eu fumez, numai opt țigări, și acelea „Doina“; soțul meu, în schimb, bea la tiutiu m abitir decît un șef de trib indian... E simpatic aici, nu-i așa? Orașul e ca o pictură, nici nu-ți vine să crezi cît de serios se construiește el, privește oamenii, de sus par niște furnici grăbite. Iartă-mă că plictisesc cu entuziasmele mele... Ce să-i faci? Sunt atît de rare căpele în care mai putem privi și altceva decît eternele noastre mape dosare... Știu, știu — lasă-mă să mă obișnuiesc cu felul dumitale a tăcea, de a fi încruntat. Nu e bine, suntem tineri, viața merge înainte, trebuie să privim lucrurile în mare; și dacă se poate, de sus și mai detașat... Nu, nu, ferească Sfîntul, nici prin gînd nu-mi trece să te prelucrez în vreo direcție oarecare: nu e asta în firea mea, nu intră nici în atribuțiile mele, eu am doar sarcina ca, după ce șeful termină cu inspectorul Morcovescu (un tehnocrat de modă veche, foarte, foarte periculos), să te introduc la el imediat. ...Nu, nu mi s spus pentru ce, habar nu am, știu că acum e bătaia peștelui cu bilanțul anual, avem cu toții, nu-i așa? interesul ca instituția să ia bine și mai ales curat... Aseară însă, fără voia mea, în timp ce ascultam muzică (soțul meu, fost cadru universitar, adoră muzica, m

* Alegerea doamnelor (germ.).

es pe clasicii ruși), dintr-o dată m-am gândit la dumneata și mi-am at seama că, deși știu o mulțime de lucruri despre viața dumitale, e fapt nu te cunosc deloc. Vreau să spun că nu te cunosc cu adevărat, în profunzime, ceea ce e cu totul altceva. Nu? Vina e a mea, sunt o ființă dificilă, împrăștiată, se bîrfesc atîtea pe seama mea! Dar nu-mi pasă, consider bîrfa un gen literar valoros, și bîrfitorii trebuie să trăiască, construiesc și ei același viitor ca și noi, cei tăcuți și prudenți. Îmi pare bine că ești de acord cu mine, eu simt inteligența de la o poștă, iar pe un om cinstit îl miros din clipa în care a pborît în gară. Toată lumea bîrfește, aș vrea să-mi arăți o singură persoană din jurul nostru care să nu fi încăput vreodată pe seama unor guri rele, total neprincipiale; în afară de Șeful cel Mare, pe care, cred ei, nici Dumnezeu nu îndrăznește să-l numească, necum să-l critice, mă înțelegi? — noi, oamenii de rînd, suntem supuși să fim puși să ne supunem răutății oamenilor. Chiar și socialismul își are bîrfitorii lui — așa că ce să mă mai mir cînd se vîntură ba una, ba alta despre relațiile dintre mine și șefii mei ierarhici?! Nu?... Jur că tu știu de ce te cheamă! De dimineață a venit montat, l-au frecat la telefon și cei de la Sfat — vorba aia, cămașa e mai aproape de mine decît este sufletul — acum, de unde să scoatem noi, care răspundem doar de municipiu, toate materialele ce s-au irosit pe întreaga regiune!? Cine e de vină că varul nestins se poate stinge — și cine poate opri ploile să cadă peste rampele în care cefereul ne-a descărcat cota de humă și liante!? Totul, nu-i așa, pare simplu cînd nu vezi în fața ta decît o cifră despuiată de orice răspundere; dar ia să ne îndicăm ochii din scripte și să privim lumea mai în general (dar și cu un anumit sentiment de solidaritate cu acest ICRAL care ne asigură viinea și viitorul), oare nu cumva totul are să ne apară dintr-o dată într-o lumină mai justă, mai practică și chiar mai progresistă? Nu?...

Ascultînd-o fără să clilesc, cu aerul meu de vițel și blînd și naiv, nu puteam să n-o admir pe această femeie, a cărei foarte elegantă și nuanțată locuție îmi dădea sentimentul unor ploi musonice, mare, cu siguranță, pînă la urmă nu se poate să nu mă înece. Știam că dacă teatru, că toată această lungă și în aparență nevinovată poliloghie nu are alt scop decît — vorba lui Ivanovici — să „fezanzeze victima“. Ea știe perfect că de azi-dimineață aștept cu sufletul

la gură să fiu chemat, cunoaște de la sursă problema actelor rămase fără acoperire, cred că bănuiește chiar și felul în care mă mușcă acum de inimă o vulpe furată, știe tot; Costi, care nu e prea vorbăreț cu subalternii, atîta i-o fi spus: „Vezi, Lidia, vine deșteptul acela, un încăpățînat retrograd, fierbe-l tu oleacă în oală seacă, pe urmă las' pe mine, am eu ac de cojocul lui...” Cred că așa i-a spus, sau pe aproape, nu are nici o importanță. E încă frumoasă această doamnă Steriade, știe să fumeze, știe să privească, să se lase privită. E în ordine cu inventarul fizic, aș zice, lucrează cu farmecul ei la toate parametrii anteplanificați; acum, că nu stă coșcovită lîngă mașina ei de scris, pare o cucoană dintr-un distins salon bucureștean. Are trei priviri în ochii ei de culoarea mierei, una cu care te măsoară, alta cu care te îmbie și te cheamă și a treia cu care poate oricînd să te sfîșie sau să te dea în stambă. Pare ea îmbrăcată „simplu, tovărășește” dar, dacă te uiți mai atent, îți dai imediat seama că fiecare amănunt vestimentar al ei e de cea mai bună și străină calitate; pînă și acest parfum suav care mă învăluie acum pare a veni din altă cultură, alt secol. Alt lagăr. Altfel, e deosebit de activă în toate sectoarele: ea organizează defilările, întrunirile tovărășești, chiar și pomul de iarnă: ia cuvîntul, vorbește în numele femeilor din instituție, nu asigură că inima acestora e alături de conducere și de cincinal, atît la bine, cît și la rău. Știe perfect franțuzește și englezește, dar s-a înscris la limba rusă, unde e cea mai bună din seria ei. Stănculescu crede că lucrează tare fiindcă are o fiică dintr-o altă căsătorie camuflată la București. Pe soțul ei, care a fost condamnat, a reușit să scoată de la Canal sau din mină. Cu asemenea dosar, nu e de ajuns să facă pe idioata în fața unor imbecili, trebuie să tragă și cîteva sfori grele, să se agite și în culise, cu cărți de pocher ascunse sub portjartierul ei italian... „Află de la mine, îmi spunea același Stănculescu (care știe tot și ceva în plus), că, într-o instituție ca a noastră, un prost-prost, să zicem, care se crede geniu e mai puțin periculos decît o femeie ca Lidia, care știe că nu are de pierdut nimic și care, pe deasupra, dispune și de un creier șlefuit și de niște ovarii hiperlucide...”

E clar, toată lumea simte că ea joacă un teatru afurisit, culmea este că tupeul ei — calculat fanatic și calculat prostesc — era împins la asemenea limite, încît ar fi fost imprudent să fie pusă la

punct de cineva din prezidiu: știa pe dinafară *Scurta istorie*, toate lozincile, purta, încadrat într-un medalion, chipul cel mai infailibil din Republică. Și, pe lângă toate aceste virtuți fier-beton, această frumoasă doamnă mie îmi făcea impresia că e o excelentă mamă și soție. Poate că a devenit o curtezană doar din nevoia de a-și salva familia, poate că acum e chiar îndrăgostită de jocul și prefăcătoria ei. Încercam să mi-o închipui dezbrăcată, în pat, lângă părosul șef al nostru, Roșculeț; sau alături de acel vermoid inspector din minister care s-a îndrăgostit de ea anul trecut, amenințînd-o că se sinucide dacă ea nu... Dar acum se pare că pe ordinea de zi e acest mistreț, Roșculeț, cel cu care voi avea de dat micul meu război de la Plevna. Oare ce pot să-și vorbească... înainte? Cum se alintă, cum își consumă țigara-concluzie-după? „Ești un idiot, îmi explica Mircea Stănculescu: actele sexuale, la acest nivel, au loc fără cuvinte, în fugă, hoțeste. Vigilent. În picioare, sau în cel mai bun caz, pe o jumătate de canapea oficială. Vorbe nu se rostesc: în asemenea situații e foarte dificil, dacă nu chiar imposibil să rămîi just, să nu te abați de la linie. Poate că însuși gîndul nestatutar și neprincipial al actului obligă pe parteneri la o conversație severă, tangențial politică, tocmai pentru a se asigura cît de cît un alibi teoretic, în caz că păcatul (abatere de la normele moralei sociale) ar urma să fie analizat de organe superioare.“

Prostii, așa ceva mi se pare total idiot și imposibil. Mili mi-a povestit odată că o foarte vampoasă actriță a teatrului, care, după diferitele protocoale, avea oarecum sarcina să ispitească trupește pe șeful cronicarilor dramatici (o adevărată eminență cenușie a presei de specialitate), a declarat în public, la un chef, că acest temut și teribil șef de rubrică permanentă, după ce o dezbrăca scrișnind din dinți, o pune să strige: „hai la lupta cea mare!“... În evul mediu, femeile credincioase își acopereau fața cu cămașa de noapte, își luau rozariul în palme și abia după aceea acceptau insistențele, păgîne și păcătoase, ale soților lor... Această cămoasă și plină de nuri doamnă Steriade nu pare a-și acoperi ochii — și cred că nu are nici motive să stingă lampa. Seamănă — cînd privește nostalgic cețurile dinspre cîmpie — cu efigia arhicunoscută a Reginei Maria (mama răniților). Pe sub aceste false stampe de serviciu, ghiceam desuuri picante. Mă uit timp în ochii ei de mare jucătoare de pocher,

simt cum îmi ia tensiunea supușeniei, gradul de frică, tăria caracterului și vitejia incoruptibilității, simt cum mă verifică, mă măsoară, cum, mai ales, mă pîndește din umbra acestor perdele de fum care sunt vorbele, vorbele, vorbele ei...

— Tinere domn, îmi spune (cu o subliniată ironie *ancien régime**), dumneata placi femeilor, de asta sunt sigură. Placi nu fiindcă ai fi cine știe ce crud animal de pradă, placi fiindcă ele simt cum se degajă din ochii și tăcerile tale un fel de chemare, o foame, un țipăt frumos. Trăiești periculos, tinere, dacă am fi în altă țară sau alt veac, ți-aș recomanda să nu încerci a mai dansa pe sîrmă fără să fii asigurat, fie cu o bară solidă de echilibru și artă, fie, în caz de cădere, de o plasă elastică, din sîrmă dialectică, în stare să te arunce din nou în sus... Zîmbești frumos, nici nu mă mir, ai dinți adecvați, de primă generație după mămăligă și vegetarianism creștin ortodox. Dincolo te așteaptă șeful. Eu, în locul dumitale, mi-aș pregăti o lozincă tare, însoțită de o mică, umilă, autocritică — și mai ales trei precise angajamente de viitor. Acestea singure îți prelungesc contractul de muncă din prezent, anulînd trecutul care, de obicei, e rușinos și plin de pete... Suntem o țară foarte săracă fiindcă suntem foarte bogați în resurse, istoria noastră devine pe zi ce trece tot mai măreață, nu are nici un rost să ne înecăm la mal din cauza unor cifre sterpe, lipsite de elan și patriotism. Cine muncește — greșeste, o știm cu toții, dar e timpul să ne dăm seama că tot noi, cei care mun-cim, avem și datoria să reparăm greșelile comise... Nu, nu — nu ai dreptate! Cînd e vorba de o instituție ca a noastră, orice greșeală e colectivă: ar fi, așadar, în interesul ultimului funcționar să se dea peste cap, să facă chiar imposibilul, spre a salva obrazul curat al colectivului, obrazul și mai curat al conducerii... Privește, rogu-te, acei nori de culoarea petrolului, nu ți se pare că cerul pictează fără îndrumări și directive? Mă gîndesc acum la un concert pentru flaut și mică orchestră — vezi că șeful știe unde ai băut azi-noapte —, ce păcat că fumul acestor fabrici în plin avînt înnegresc fața imaculată a zăpezilor noastre...

Bang! Clopotul de alarmă a răsunat, acum e foarte important să nu-mi pierd cumpătul. Șarpele din burtă se zvîrcolește, asta e! Va-

* Vechiul regim (fr.). Formularea vizează orînduirea feudală.

săzică Roșculeț știe unde am băut azi-noapte: cum de a aflat atît de repede? Cine m-a turnat?... Am puțin noroc, Băleanu, care crapă de curiozitate, vine, chipurile, să ne ceară un foc. Înjură fabrica de chibrituri, înjură suedezii care au construit-o — dar cu ochii ar vrea să ne citească și în intestine. Lidia îl cunoaște, se așază între el și mine, îl servește cu un foc, îi dă și o cutie împrumut, apoi îl cheamă deoparte: cu un foarte dozat aer conspirativ, îi șoptește ceva la ureche. Boul se luminează, a înțeles, pleacă rînjind. Imbecilul ăsta turnătorissim e atît de abject, încît poate să-ți ia nu numai pofta de viață, dar chiar și încrederea în civilizația și cultura europeană. Mă simt ca un cadavru pe care îl adulmecă de aproape o hienă flămîndă. Zîmbesc, totuși, în continuare, ca un paltin ce nu știe cum arată o secure sau un ferăstrău.

— Vezi? îmi spune Lidia, trăgîndu-mă prietenește de urechi. El e doar unul din „binevoitorii” tăi: Stănculescu ia mită în numele tău, Ivanovici, microbistul, îți cercetează sertarul și soția, eu îl cunosc pe Mefisto etcetera. L-ai văzut pe Băleanu? Are o glandă ce secretă continuu o doză de ticăloșie suficientă să otrăvească toate fîntînile din raion. Îi servesc zilnic cîte o gumă de mestecat, asta îl împiedică să muște; astăzi, de pildă, te va macera pe tine. Nu știe, deocamdată, că azi-noapte, de gît cu un serios tovarăș ce lucrează în cultură și propagandă, ai urlat în fața acestei sobre clădiri: „Vreau să-l bat pe porcul de Băleanu, vreau să termin cu pramatia de Băleanu, jos cu ploșnițele din viața noastră!” Așa ceva ai țipat azi-noapte, ai noroc că și tovarășul respectiv țipa la fel. Dar nu-ți face griji, pe Băleanu îl are șeful la mîină, dacă vrea el, mîine îl vezi defilînd cu dantura lui în pahar. Dar... iartă-mă: parcă voiai să mă întrebi ceva!?

Acu-i acu, mi-am zis: un porumbel al Sfîntului Duh sau o agheasmă diavolească ar trebui să-mi vină în ajutor. *Audaces fortuna non juvat**. Curaj, îmi zic, nu mai am de pierdut decît lanțurile.

— Tovarășă Steriade, nimic nu vă scapă, mă uluiți, vreau într-adevăr să vă întreb ceva. Ascultîndu-vă atent, dar mai ales privindu-vă de aproape, mi-am dat seama de ce vinul pe care l-am băut aseară — excelent, ca aromă și gust — nu a fost totuși un vin com-

---

* Norocul nu-i ajută pe cei îndrăzneți (lat.).

plet. Ar fi trebuit să-l beau cu o femeie frumoasă și inteligentă ca dumneavoastră. O mie de gânduri rare mi-au trecut prin inimă și minte: ele nu s-au rostit pentru că, în raza singurătății mele, lipseau vraja și ispita unor ochi care să mă îndemne la mărturisiri grave. Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră în ceea ce privește frumusețea de pastel a acestui peisaj de iarnă; credeți-mă, mi-ar plăcea și mie un discret acompaniament muzical; personal, prefer violoncelul, mi se pare mai sincer și mai democratic decât flautul. Ființa dumneavoastră, așa cum e ea proiectată pe acel fundal de fum și negură, mi se traduce aici (îi indicai cu finețe regiunea inimii, chiar dacă eu tot în regiunea pancreasului simțeam ce simțeam) în limbajul dulce-amar al corzilor unui violoncel vienez...

Lovitură în plin. Femeia se uita la mine speriată, îngrozită, de parcă ar fi aflat că vreau s-o lovesc și s-o chinui. Întreaga ei expresie se traducea acum în altă limbă, în altă ordine de idei și scopuri. (Habar nu aveam că violoncelul ocupă un loc deosebit de tragic în viața ei!) Dar era puternică, cunoștea lecția, frica de a nu cădea în vreo cursă era mai puternică decât vanitatea sau curiozitatea lirică muierină. Mă bātu protector pe obraji:

— Nu te știam vrăjitor, tinere domn; și nici poet. Între vopsele, ciment, aspersoare și bidinele, îmi vine greu să cred că mai poate supraviețui vreun înger.

— Greșiți! De curînd am fost avansat: sunt arhanghel. Deocamdată doar în serviciul de noapte. Dar am toate promisiunile că în curînd...

Zîmbi frumos. Blînd, tandru. Cu cealaltă față a medaliei. Cu buzele ei de regină-mamă a răniților.

— Parcă era vorba de o întrebare: o aștept!

— Așa este, frumoasă doamnă Lidia. Vreau să vă uitați atent la această cutie de plexiglas. Înăuntru dorm nemișcate cîteva ploșnițe prizoniere, un capriciu al nopților mele de arhanghel preavalah. Vă e scîrbă, v-ați înfiorat!? Nu e cazul: ziua, aceste bestii sunt cît se poate de pașnice.

— Ce urmărești, de ce mi le arăți?

— Doamnă, vreau să vă întreb: pe dumneavoastră... vă pișcă?

Se uita la mine total buimăcită, se uita și la cutia al cărei capac îl deșurubasem. Ochii ei trădau derută și spaimă. Începu să tremure, gura i se strînse, plînsul era aproape.

— Ești inconștient, te joci cu focul!?

— E plin orașul de ele: pe mine m-au adus la disperare. Vreau să știu dacă sunt singurul. Vreau...

Țîrîi o sonerie răgușită.

— Șeful!

O prinsei de braț.

— Am dreptul la un răspuns cinstit. Acum.

— Sunt ploșnițe și ploșnițe. Acestea îl chinuiesc doar pe soțul meu!

— De ce? De ce? Asta vreau să aflu!

— Nu știu. Dar bănuiesc.

— Ce?

Soneria bîzîi din nou. Ceva mai nervos. Doamna Steriade mă privi sever în albul ochilor. Își ștergea ochii, tremura încă.

— Soțul meu e un laș. Nu știe să moară.

Se întoarse și dispăru după ușa capitonată a directorului Roșculeț.

Mă așezai pe scaunul ei. Șarpele din duodenul meu, trezit din somn, pleca acum să facă ocolul memoriei mele în cele cîteva momente ce mă mai despărteau de hotărîtoarea confruntare cu directorul. Vasăzică, profesorul Ursu e un laș. Doamna Steriade — o știe toată lumea — cu ani în urmă, divorțase de el, din motive ușor de imaginat. Toată lumea era convinsă că e vorba de obîșnuitul divorț ce se impune soțiilor unor deținuți grei. Așa părea, mai ales că ea se zbătuse enorm, făcînd uriașe sacrificii (ce fel de sacrificii?) ca să-l elibereze înainte de termen. A și reușit — ca pe urmă să refuze recăsătorirea. Trăiau marital împreună, dar ea (și se zice că și fetița ei din București) purta numele de fată — deși Steriazii fuseseră moșieri (dacă nu chiar boieri de veche stirpe fanariotă), în timp ce profesorul Ursu, mai ales cînd se-mbăta, își bubuia, *urbi et orbe**, originea sa de moț sărac, descendent al unor luptători de la 48 și chiar mai înainte. Dar pățise ceva în timpul detenției, nu se știe ce... Mefisto, care îl cunoștea foarte bine, spunea că „i s-a rupt arcul”; în orice caz, cînd eu l-am cunoscut — la un revelion în cadrul instituției —, nu știu de ce, mi s-a părut că toată lumea își cam bate joc

* În oraș și în lume (pretutindeni) (lat.).

de el. Nu-l lăsa să danseze cu propria soție: cum făcea doi pași cu ea, venea un garabete-golan, trimis de Roșculeț, și i-o cerea. Se vedea cât colo că și el, și Lidia știau de farsa ce li se organizase, dar nu aveau încotro.

Era acest Ion Ursu un bărbat de o rară frumusețe fizică, înalt, puternic, semăna cu Robert Taylor, rîdea întruna și bea cumplit, pahar după pahar. Vasăzică era un laș, nu știa să moară. Poate că... Nu e momentul să mă pierd în niște fleacuri chiar acum, cînd va trebui să intru în gura balaurului. Nu-ți trebuie cine știe ce cap de filosof ca să înțelegi că totul în lume e teribil de relativ și altfel și că, într-o, să zicem, altă ordine de idei, și prostia, și lașitatea pot să devină virtuți, care, ele singure, pot să-ți salveze viața, onoarea etcetera. Nu?

În orice caz, în ceea ce mă privește, voi fi intransigent. Voi cere o comisie specială (și din afara ICRAL-ului) să verifice pe teren dacă materialele în cauză s-au folosit în cadrul lucrărilor noastre publice sau ele „s-au volatilizat“ la bursa neagră, rămînînd ca eu, acum, să iau de bune rapoartele unor brigadieri și magazineri pe care-i știu în organizată cîrdășie economică cu nu spun cine. Asta în primul rînd. În al doilea rînd, dacă mi se oferă posibilitatea unei tranzacții, voi fi foarte atent: nici să mă mînjesc inutil, nici să pot fi ars la un viitor control chemat chiar de cei care îmi flutură acum năframa-n vîrf de băț. (E bine, șarpele s-a mai liniștit, înseamnă că sunt pe drumul cel bun.)

Desigur, nu mi-ar strica să cunosc cîteva date negative despre bruta asta care, acum, împreună cu frumoasa, dar periculoasa Lidia, pune la cale cine știe ce rocadă. Nenorocirea face că, în general, despre șefii noștri, pînă în ziua în care asistăm la demascarea și dărîmarea lor oficială, nu știm mai nimic. Aștia nu au origine socială, nu au părinți, nu au nici un fel de trecut. Toți fac pe muncitorii, toți îți dau a înțelege că ar fi fost, e-hei, între acei puțini care, în cruntă ilegalitate, au văzut clar drumul luminos. Roșculeț al nostru, de pildă, făcea o deosebită impresie la toate luările de cuvînt cu un simplu oftat. Dar ce oftat!? Fie la începutul discursului, fie, mai ales, cînd se apropia de finalul fierbinte al concluziilor, deodată cobora brusc tonul, clătina din cap și, oftînd cu obidă, spunea ca pentru sine (dar destul de tare ca să audă cei din prezidiu, ca și cei zeloși din primele

rînduri): „Nu ne-a fost ușor, tovarăși!” Atît. Dar, prin această simplă și foarte vagă exclamație, el punea între noi, oamenii de rînd, și el, o întreagă istorie, o întreagă literatură, care era cu atît mai eficientă, cu cît nimeni, vreodată, nu a îndrăznit să-l întrebe cine mai intră în acel plural căruia nu i-a fost ușor „atunci” și care acum salută iertător, de sus, din tribună, pe cei care, fără să lupte, s-au pomenit într-o dimineată de august scoși din pat și așezați direct la masa și ospățul socialismului biruitor. „Nu ne-a fost ușor, tovarăși!” Parcă mie mi-a fost ușor? Parcă tatii i-a fost ușor!? De fratele meu, Pătru, nici să nu amintesc, că îmi vine rău.

Dacă bine mă gîndesc, eu aș fi pe departe mai sănătos din punct de vedere politic decît acest Roșculeț, care ne-a fost trimis de sus într-un fel de exil, de muncă de jos. Ce a fost înainte? Unde a lucrat? E ardelean, cum se pretinde, sau oltean barat, cum se șoptește? Dracu să-l pieptene! Cu cît îl foarfeci mai de-aproape, cu atît ceața devine mai deasă. Se zice că ar fi fost reangajat în armată și deblocat prin anii 50; alții susțin că ar fi vîndut cravate pe Lipscani și ar fi stat la pîrnaie, dar nu pentru idei, ci pentru furt. Ivanovici se jură: știe din familie că acest Roșculeț Marcel ar fi avut frizerie la Tîrgu Jiu, cu acces profesional în celebrul lagăr de acolo. Uneori, se scăpa în felul următor: zicea: „Cum bine spunea prietenul meu, Nikos”, dîndu-ne astfel a înțelege că e vorba nici mai mult, nici mai puțin decît de însuși Nikos Beloiannis (despre care am constatat că, în afară de faptul că era numele unei străzi — fosta stradă Atena — nimeni nu știa cine este și ce rol a avut în istoria literaturii Balcanilor. Fapt este că acest Marcel ar fi un tip țeapăn, șmecher, bun cunoscător al regulilor barbutului: chiar dacă trișează, așii lui din mîneacă sunt deocamdată valabili, bine văzuți pînă sus de tot, la Regiune.

Ușa se deschise încet. Lidia mă pofti să intru. Șarpele tresări călcat pe coadă, eu îmi arborai aerul jovial de birocrat timid și sărac cu duhul. În clipa aceasta, undeva, în Africa, se elibera de sub jugul colonialismului un brav și vechi popor, bravii stahanoviști ucraineni predau cu o lună mai devreme un nou tronson din mărețul canal al prieteniei dintre Volga și Don; porcii de americani continuă să trădeze pacea lumii, Mili continuă să se plimbe în acea neagră mașină oficială, iar eu intram la tovarășul Marcel Ilarie Roșculeț cu

moralul cel mai ridicat, cu conștiința cea mai curată (dar, din păcate, prea fezandat din cauza beției de azi-noapte și a urletelor ce le-am proferat la geamul serviciului nostru de cadre).

Șeful nu trona în scaunul său de mitropolit, ci era întins într-unul din fotoliile de „audiență apropiată“. Fiindcă, se știe, există trei feluri de audiențe: la ușă, cu mîna pe clanță, în picioare, cu pălăria scăpată pe jos, cu șeful grăbit să meargă la treburi serioase; poftit politicos pînă între cele două fotolii, dar ținut tot în picioare — și ultima, cea mai fericită formă de audiență, cînd șeful te poștește să stai jos, așezîndu-se și el, prietenește, nu la birou, ci în fotoliul din fața ta. Șeful era dezbrăcat de vestă și Lidia — o cu totul altă Lidie decît cea pe care am cunoscut-o eu pe balconul anticamerei — îi masa, cu dăruire și pricepere, brațul drept.

Am rostit destul de tare salutul pe care îl premeditasem: „Noroc bun, tovarășe director!“ — dar nu mi se răspunse. Lidia părea absorbită de operațiune, Roșculețul Ilarie Marcel respira greu, cu ochii închiși. De plăcere sau de durere, nu-mi puteam da seama, fața lui rumenă și foarte bărbierită mi se părea a fi inundată de un fel de extaz ce putea fi și erotic, și religios. Ierte-mi Dumnezeu păcatul trufiei, fiind eu obligat să stau în picioare și să înghit neputincios jignirea de a nu fi fost băgat în seamă, dintr-o dată îl văzui în fața ochilor pe fie iertat bunul meu tată. Totdeauna în duminicile de toamnă, după ce venea de la biserică, avea obiceiul să dea drumul în curte porcului pe care îl îngrășam pentru Ignat. Cu un băț de alun (același băț cu care ni se administrau, mie și lui Pătru, bățăile picate din rai), tata îl freca pe burtă, vorbindu-i în același timp cu o tandrețe pe care nu o avea pentru nimeni în familie. Lui Ghiță trebuie că-i plăcea grozav această părintească scărpinătură de sărbătoare, se răslescăra și grohăia molcom, clipea din ochi cu voluptate și, fără nici o pudoare, îi oferea tatii, pe rînd, toate zonele roz ale burții sale moi și păroase...

Păroasă era și mîna tovarășului Roșculeț, în ținător contrast cu finețea degetelor de pianistă ale frumoasei doamne Lidia. Acum, fața lui mi se părea mai blîndă, mai destinsă, cu o asemenea umanizată moacă puteai să te duci liniștit la cîrciumă, nu aveai de ce să te mai temi. Totuși, îmi zisei, ajunge cu această comedie, parcă el nu știe că eu știu că întreg acest teatru cu reumatismul poliarticular nu

are decît un singur scop: să mă oblighe la umilință, la vinovăție, la recunoașterea superiorității trecutului său politic. Ori de cîte ori simte că nu mai ajunge să spună „e-hei, nu ne-a fost ușor, tovarăși!” (fiindcă placa asta s-a învechit, a intrat de mult în anecdotă), recurge la ceea ce Ivanovici numește „acatistul Bumbesti-Livezeni”. Ilarie Marcel își aduce aminte că, după cumplitele sacrificii pe care le-a făcut turnînd beton la tunelul 18, el și numai el știe ce înseamnă adevăratul reumatism: reumatismul just, patriotic, brigadieresc. (Deși gurile rele spun că, în perioada acelor faimoase șantiere ale tineretului, șeful nostru făcea contrabandă cu sare prin porturile dunărene cu frații noștri sîrbi și unguri.)

Trebuia, așadar, să întrerup cumva acest masaj al trecutului glorios. Tușii la octavă și, cu toată seriozitatea de care eram capabil, rostii cu multă milă în glas:

— E-hei, tovarășe director, nu v-a fost deloc ușor!

Deschise ochii și se uită la mine. Blînd, cuvios, patern.

— Agnita-Botorca, tinere, rosti cu voce stinsă și făcîndu-i semn Lidiei că ajunge.

Mă cam speriai, mutarea din Bumbesti la Agnita nu era de bun augur. Însemna o linie nouă, o tactică ce mă lua pe nepregătite. Dar el continuă cu bonomie:

— Unguentul acesta, ai să te miri, nu e de la farmacie. Mulțumesc, tovarășă Steriade, ați fost foarte amabilă, lăsați-ne acum singuri, să nu ne deranjeze nimeni... Cum îți spuneam, formula acestui preparat o știu de la un cioban bătrîn. În timpurile grele ale ilegalității, am fost nevoit să mă ascund la o stîină, acolo am văzut că ciobanii bătrîni se ungeau cu o alifie pe care ei singuri și-o preparau. Cred că așa se explică perfecta lor sănătate — deși nici lor nu le-a fost ușor. Mai ales iarna. Formula ei milenară — cred că vechii daci au inventat-o — e simplă de tot: untură de urs în care se amestecă măduvă de vidră bătrînă. Amîndouă aceste animale ar trebui să aibă reumatism — și totuși nu au. E logic, nu-i așa? că organismul lor posedă acel ceva ce refuză orice răceală sau igrasie. Nu? Stai, te rog, jos, poți să-ți aprinzi și o țigară, eu am fumat cam mult astăzi, am avut o zi deosebit de grea, mai fac o mică pauză. Cum îți spuneam, formula o știam din ilegalitate și, cu toate că reumatismul l-am contractat abia în anii „hei-rupului”, nu am uitat-o niciodată.

Dar de unde să procuri azi untură de urs și măduvă de vidră bătrână? Norocul meu, prin noiembrie trecut, îl întâlnesc în gară pe Tovarășul Prim. Pleca la vânătoare în Retezat. Asta e boala lui, vânătoarea. Mă strigă, zice: „Roșculeț, băiatule, nu vii cu noi? Mi s-au promis un urs și un țap, parcă te laudai că tragi bine!” Glumea, desigur! Parcă el nu știa ce era pe capul meu? Îți aduci aminte de fier-toarea ce am avut-o în toamna trecută, când peste noapte ni s-a dublat planul de zugrăvit fațade centrale. „Nu pot, Tovarășe Prim, i-am spus, urșii mei pîndesc aici, în municipiu, dacă lipsesc o zi, îmi dau tot planul peste cap.” Și atunci, văzîndu-l atît de bine dispus și știîndu-l și pe el bolnav de același fel de reumatism ca și al meu, mi-am luat inima în dinți și, mai în glumă, mai în serios, îi povestii toată tărășenia cu leacul acesta băbesc și ciobănesc. M-a ascultat deosebit de atent, toată lumea se urcase deja în vagoane, el cu mine pe peron, ținînd pe loc întregul accelerat de Deva. Când am terminat, mi-a spus: „Nu-ți promit nimic sută la sută, frate Ilarie, dar, dacă voi putea, fac rost de cele necesare. Cunosc un pădurar — mi-a spus —, ține atît de mult la mine, că dacă mîine îi cer untură de rinocer, din pămînt, din iarbă verde, îmi face rost...” Și s-a ținut de cuvînt: uite, cutia asta el mi-a trimis-o, telefonîndu-mi acasă că atît el, cît și soacră-sa (pe care nici Herculaneele și nici Felixul n-au putut-o ajuta) s-au vindecat aproape complet. La mine merge ceva mai greu, anii nu iartă, în orice caz, cînd mă ung cu minunea asta, mă simt mai bine și mai fără griji...

Nu eram nici eu născut ieri-alaltăieri, știam că, în limbajul codificat dintre un șef energic și necruțător și un subaltern dificil, această aleatorie poveste înseamnă nici mai mult, nici mai puțin decît următoarele: „Imbecilule, sunt mare și tare, dacă mi te opui, te strivesc ca pe un păduche!”. Pentru o clipă îmi trecu prin minte versiunea eroică a eventualei replici formulate în timp ce contemplam, de pe terasă, fumurile harnicei noastre industrii. „Tovarășe director, ar fi trebuit să-i spun, zîmbindu-i cu superioritatea eroului pozitiv, mă bucur din inimă că ați reușit să faceți rost, cu ajutorul conducerii noastre regionale, de acest miraculos medicament vînătoresc. În timp ce doamna Lidia vă masa cu atîta pricepere brațul suferind — mă refer la brațul Agnita-Botorca și nu la cel Bumbști-Livezeni — am urmărit, fără să vreau, expresia feței dumneavoastră: erați feri-

cit, tovarășe director, vă dau cuvîntul meu că, de cînd vă cunosc, eu nu am avut ocazia să vă văd atît de... atît de... transfigurat. După cîte ați îndurat pe acele șantiere de tineresc avînt, meritați din plin ca, acum, o mîină de zeiță ca a secretarei dumneavoastră să vă ungă cu toate unsoarele de urs și de vidră. Cu toate acestea, dacă îmi permiteți, am certitudinea că nu m-ați chemat aici pentru ca să-mi vorbiți despre diferite reumatisme muncitorști. Noi trebuie să lămurim, o dată pentru totdeauna, ce s-a întîmplat, în mod real, cu acele materiale — var, ciment, vopsele poloneze etc. — care mie îmi apar în fișe, dar care lipsesc total de pe teren...”

Cam așa ar fi trebuit să iau eu taurul de coarne, devenind, cum scrie în *Scurta istorie*, din acuzat, acuzator. Dar sunt român și la noi actele de curaj se nasc a doua zi după ce am fugit de urs. În buzunar am cîteva ploșnițe prizoniere (de care mă simt foarte legat), iar în stomac sau aproape de stomac întretin cu casă și masă un șarpe verde, ce suferă de cronice insomnii și de o memorie dementială. Lidia mă avertizase că se știe deja cu cine și unde am băut aseară, am trei perdele negre de vinovăție indirectă în cuget — nu are rost ca acum să fac pe grozavul și să fiu acela care deschide ostilitățile. Nu e bine. Adversarul trebuie lăsat să se desfășoare, cine știe ce noi elemente au intervenit între timp. Adevărul e că nimeni nu e ușă de biserică, toți suntem vulnerabili, din micile păcate se naște imensa împărăție a tăcerii și vinovăției. Avea dreptate Mefisto să urle aseară (a-ha, deci tot cu el am plecat de la pivnița lui Sofronie cel schiop), să urle pe Corso-ul Libertății, în gura mare, cum că: „Toți suntem vinovați — numai pietrele sunt nevinovate!” Am o umbră în spatele meu, mă tot pișcă de memorie, aleluia ei de viață, tăcerea e de aur, tăcerea e capitalul cel mai prețios, capul plecat sabia îl scuipe, dar nu-l taie...

— Te apreciez, tovarășe Lupu, îl auzii pe Șef, ai o frumoasă diplomă de inginer constructor, suntem informați că studiezi în timpul liber viața insectelor din patria noastră dragă. Bravo! Vei înțelege, așadar, mai bine decît alți tovarăși, care nu văd dincolo de lungul nasului și care cred că o lume ca a noastră se poate construi numai cu sacrificii materiale, nu și cu mari concesii morale, dumneata vei pricepe ceea ce ni s-a explicat, mai zilele trecute, la o ședință închisă, strict confidențială, și anume că... Ai auzit, sper, de

tovarășul Vulcu, lucrează direct cu Cel Mare. N-ai auzit? Nu-i nimic, ți-am amintit numele lui tocmai fiindcă noi cu toții îl considerăm un teoretician cu adevărat revoluționar, deși e nițeluș cam evreu; a divorțat de soția sa din motive de principialitate — ce importanță are? — să nu fim subiectiviști, o viață are omul, doar n-o să fim chiar noi aceia care să ridicăm piatra și să lovim în tovarășul Vulcu numai fiindcă îi place să calce pe de lături sîmbătă seara! Nu? Ei bine, omul acesta are o memorie de speriat, știe pe dinafară o mie de citate — din clasici, bine-nțelese —, are și o capacitate nemaipomenită de a-și epura automat formulele care au ieșit din uz și de a le înlocui, din mers, cu altele care se poartă. Vrea să pară oltean, nu e, ți-o spun eu, un oltean nu poate trece niciodată dincolo de sîrmele ghimpate ale neologismelor și filosofiei, el, e-hei, e un adevărat atlet în materialism și campion în dialectica acestuia. Ei bine, acest Vulcu a făcut, printre altele, o afirmație pe care am reținut-o nu fiindcă mi-o notasem, ci fiindcă într-adevăr mi-a plăcut. Zicea — stai să-ți citez corect — ...așa, zicea că avem trei faze de parcurs. Prima, cea în care suntem acum, ar fi faza în care formele revoluționare domină conținuturile faptice ale realității; faza doua în care, din contra, conținuturile vor domina peste toate formele și formalitățile vechi — mă înțelegi? Și faza treia — pe care noi doi, din păcate, nu o vom mai apuca — în care, în sfîrșit, poporul suveran va dispune în voie și de forme, și de conținuturi, în așa fel încît aceste două extreme, contopindu-se, să realizeze acel ideal pe care clasicii l-au prevăzut, numindu-l „fericire universală”. Mă bucur că aprobi, înseamnă că ai sesizat esențialul. Acum, vei înțelege de ce, în faza nenorocită în care ne găsim, e normal ca, de pildă, în cazul întreprinderii noastre, toate „cazurile” să pară probleme, cînd de fapt toate problemele nu sunt decît simple cazuri; și tot așa, e cît se poate de normal ca, în planificările noastre, să avem în vedere imperfecțiunea naturii umane, crudul adevăr fiind că 50 % din populația noastră e alcătuită din — ca să mă exprim cu finețe, ca să nu jignesc — din niște indivizi sub-inteligenți. Cretini, garabeți, papă-lapte, burtă-verde, gogomani, hapse. Recunoști, nu? Și, în acelaș timp, dar în altă ordine de idei, circa 30 %, poate chiar mai mult, sunt hoți, șmecheri, lichele, pramatii. Mai adaugă procentul obligatoriu de escroci din naștere, de parveniți, de turnători și

șnapani, de demagogi și filfiiți, huidume, troale, fufe, tufe, sfertodocți, căcănari, linge-blide. Adaugă la aceștia stocul de popi, ofițeri, artiști — și, uite dragul meu coleg, obții frumos și repede o imagine aproape *exhaustivă* și *inhaostivă* a ceea ce noi, când ne grăbim la ședințe, numim superficial *popor*. Un cuvânt sacru, nu-i așa? POPOR! Dar ce se ascunde după acest cuvânt nu știm decât noi, care lucrăm în mare și principial. Stai, nu te pripși să mă contrazici! Problema e următoarea: oareăștia nu trebuie să trăiască? Ăștia, pe care ți i-am înșirat absolut la întâmplare, nu construiesc și ei, în felul lor, cât și cum pot, socialismul? Poți oare să-i duci în Piața Libertății, să le tai capul cu o ghilotină franțuzească? Nu poți, tovarășe, ți-o spun eu, care sunt și un comunist vechi, și o conștiință de tipul cel mai nou. Dacă ne-am pune să sacrificăm numai proștii și lichelele — nu și celelalte categorii negative — am risca pierderi demografice mai mari decât am avut după cele două războaie mondiale victorioase. Măreția unică a concepției noastre revoluționare, tovarășe inginer, constă în fantasticul curaj și uriașa mărinimie cu care planificăm munca, ținând cont și de procentul etnic de proști, lichele și mai ales de cei care fură din codrul avutului obștesc. Da, așa să știi! De ce crezi că magazinerii, chelnerii, gestionarii, doctorii au lefuri tarifare mici? Hm? De ce crezi că se planifică ședințe de zece ore? Pentru cei care, fiind inteligenți, știu să vorbească și scurt? Sau să tacă lung? De unde, tovarășe! Timp de trei milenii oamenii de o anumită categorie nu au avut acces la posturi înalte, la tribune, la ziare. Acum, acești oameni au! Dar, din păcate, au acces și la bunurile republicii noastre dragi. Și iată marea problemă: pentru noi, cei care vedem din înălțime și în dimensiune oceanică istoria viitoare, nu numai a regiunii noastre, dar chiar a întregului mapamond: pe cine sacrificăm? Ideea, care e perfectă chiar și atunci când mai greșim în numele ei, chiar și atunci când, din cauza vanității noastre mic-burgheze, suntem împiedicați să vedem pădurea din cauza unor uscături? Sau sacrificăm acel număr mare de uscături fără de care nu se există nici popor și nici mase largi? Este? Este!...

Mă îngrozii: Dumnezeuule, e mai albastră situația decât credeam. Dacă Roșculețul și-a scos din tolă artileria cu „nu vedem pădurea din cauza copacilor-uscături” (Stănculescu susține că toată teoria asta statistică cu proștii și lichelele șeful nostru a extras-o și a

învăţat-o pe dinafară dintr-un roman de Ilya Ehrenburg sau Makarenko), înseamnă că mie mi s-a pus de mămăligă. Cu cît ocolul teoretic al unui şef are o circumferinţă mai mare, cu atît muşcătura ce va urma va fi mai a dracului de rea şi otrăvită. Doamna asta Lidia era mai deşteaptă decît bănuiam: cred că ea îi pregătea acestui Ilarie Marcel citatele de rostit la şedinţe, poate că ea îl sfătuia şi în ceea ce priveşte tactica şi strategia de urmat în raporturile cu nenorociţii de subalterni! Mi se serviseră citate deştepte din acest erou teoretic, Vulcu, dîndu-mi-se astfel ocazia să constat că sunt vierme, fiindcă nu înţeleg mersul înainte şi în sus al istoriei şi mai ales legătura dintre realitate şi respect în contabilitate şi ierarhia funcţionărească. Acum, ochii de culoarea romului popular mă priveau fix, rece, cu o stăruitoare şi hipnotizantă expresie de scîrbă şi sictir.

Mă ţineam tare. Noptile mele de insomnie, copacul din curte, lupa, cine ştie cum, mă antrenaseră fără voia mea într-un fel de încăpăţinare ce îmi prindea bine acum. Simţeam în buzunar conturul cutiei cu prizoniere, auzeam vocea soţiei mele Mili cum mă face tîrîtură şi vierme. Ca printre negri nori, îl vedeam pe Mefisto beat, gesticulînd şi urlînd pe Calea Unirii: „Cain a avut dreptate!“...

Şeful zîmbea ca un crocodil şi îmi flutura sub nas un formular de scăzămînt gata completat. Trebuia doar să-l semnez. Abia acum urma marea şi adevărata încleştare, în clipele acestea în care nu se mai rostea nici un cuvînt — şi, totuşi, se spunea totul, fără menajamente, ca la uşa cortului. Am reuşit să-i fac faţă, fără să clipesc din ochi, fără să recurg la ţigară, tuse sau batistă. Fratele meu mă învăţase: cînd te apropii de stîină şi dulăii din ea năvălesc să te rupă, cel mai cuminte lucru este să te așezi şi să începi şi tu să latră. Cred că Pătru îşi bătuse joc de mine sfătuindu-mă astfel, eu totuşi, acum, zîmbindu-i de departe, ușor — tot în sictir şi în scîrbă —, nu făceam decît să aplic metoda lui.

Încleştarea noastră dură cam cît îi trebuie lui Mili, seara, ca să-şi facă așa-zisa rugăciune. Să zicem un minut. Nici atît. Apoi, dintr-o dată, temperatura biroului directorial scăzu brusc sub zero grade. Foaia fu întoarsă, macazul schimbat, altă piesă se va juca de-acum înainte. Roşculeţ — un adevărat artist în tehnica intimidării şi şantajului de cabinet — deschise plictisit un dosar, pe care îl scoase cu grijă din seiful personal; îl răsfoi în mare şi grea tăcere, citi un pic o

foaie, altă foaie, părea a le ști pe dinafară, nu astea îl interesau. Se opri pînă la urmă la o coală albastră. Mă ridicai respectuos în picioare. Coala era scrisă mărunt, cu mîna; cerneala folosită: violetă. Cunoșteam și mîna, și cerneala.

— Domnule, îmi comunică aproape gemînd, domnule coleg (nu mai eram „tovarăș“, s-a terminat definitiv cu prietenia intelectuală, gata și cu dulcea complicitate reumatismală, devenisem un „domnule“ oarecare, adică un ins scos de pe banda progresului, aruncat în groapa cu lei sau în hazna, șters cu acid sulfuric de pe lista simpatiei de sus în jos, aleluia etc.), domnule coleg, cu regret, trebuie să-ți comunic oficial că am primit azi-dimineață această scrisă reclamație. Nu spun de unde și nici de la cine. Dar e bine să afli că această foaie, înainte de a sosi la mine, a fost citită și de alte organe de stat. Mai puternice, mai vigilente decît sunt eu. Nu mă interesează, domnule, în ce local și în ce tovărășie ai băut azi-noapte: Constituția republicii garantează libertatea fiecărui cetățean în timpul său liber. Nu mă interesează nici preferința ce o manifesti pentru diferiți decలాsați, filosofi de pahar și savanți de pușcărie: fiecare cu gusturile sale. Aș trece, personal, și peste faptul că ai lipsa de prudență de a te întoarce acasă după chef nu strecurîndu-te pe străzi dosnice, cum face orice cetățean conștient și disciplinat, ci hăulind pe Calea Unirii și Libertății, unde, se știe, sunt și Instituții Regionale, și locuințe naționalizate în care locuiesc și dorm cadre înalte și foarte obosite... Nu sunt eu cel indicat să judec lozincile pe care le-ai strigat azi-noapte, nici motivul pentru care, fără să fi întrebat, ai spus sergentului că te cheamă Ezechiel și că vrei să te îneci în rîul Vavilonului. Te privește. Șarpele, cînd îl doare capul, se îmbată și începe să cînte. Dar ca șef al unei Întreprinderi de Stat, cu răspundere față de popor și de șefii mei ierarhici, răspund și de conduita morală și ideologică a subalternilor mei. În consecință, voi fi nevoit să iau anumite măsuri.

— Am înțeles! Ce măsuri?

Dracu știe de unde, din ce rezerve afurisite, zîmbetul meu nu se mai termina. Șarpele din burtă abia dacă îl mai simțeam: un fel de veselie, sucită și șuie, mă făcea să cred că sunt sus, la munte, sub brazi, lîngă un tăpșan pe care pasc fără griji oile tatălui meu. Chiar și un vers din copilărie — ce mă obsedează mai ales în timpul lucră-

rilor de bilanț — mi se picura sub streășină: „Care floare-nfloare, noaptea pe răcoare“. Care floare? Mă gândii așa: acum, că mi-e totuna, să-l bag măcar în aia a mă-sii de ciocoi și javră. Dar imediat îmi dădui seama că, în fond, acest Roșculeț e un tip simpatic și nenorocit: pentru leafa lui și pentru cât îi mai pică pe de lături, joacă un menuet grozav de complicat și de riscant.

— Încă nu știu, îl auzii spunându-mi, ce măsuri se vor hotărî în cazul dumitale. Cu mine ai cam încheiat socotelile. Deocamdată, iată ce ai de făcut: îți scrii autobiografia. Cu mîna. Și aici, nu acasă.

— Am scris, anul acesta, vreo trei autobiografii. Tot cu mîna.

Era plictisit, parcă voia să vomeze. Se uita în tavan și se strîmba de parcă ar fi băut oțet.

— Ai scris cinci autobiografii, domnule, nu trei, cum crezi: dar toate seamănă între ele, ai acasă un text de bază pe care nu faci decît să-l copiezi de fiecare dată. Vezi că știu? Ei bine, de astă dată doresc o autobiografie *din memorie*: sinceră, completă, autocritică, totală. Cu date și persoane care să poată da referințe. Vrem să vedem și fața necunoscută a Lunii. Vrem să știm ce viperă am încălzit la sîn. Ne-am înțeles?

— Da. Îmi voi scrie a șasea autobiografie. Mîine v-o aduc.

— Nu, domnule: vei trece în anticameră, tovarășa secretară are să-ți dea cele necesare și vei scrie, în sfîrșit, o autobiografie care să nu fie o compoziție literară, ci un document de viață și conștiință. Am zis!

Plutind, ieșii din cabinet. Ușa, după mine, se închise fără zgomot. Lidia mă privea zîbind, ochii ei îmi aduceau aminte de marea pe care nu am văzut-o niciodată. Aproape cu tandrețe, mă luă de braț și mă trecu în cămăruța unde pregătea cafelele. Îmi făcu semn să tac și, complice, îmi întinse un pahar mare de coniac, pe care-l avea pregătit. Îl băui, simțeam cum devin deodată cît statuia aviatorilor. Terminai de sorbit ultimele picături, voiam să-i mulțumesc; ea mă privi uimită, grav — apoi, cuprinzîndu-mi gîtul cu brațe moi și fierbinți, mă sărută, cu ochii deschiși, pe buze. Picam din cer, nu înțelegeam nimic, sărutul acesta nu avea legătură cu nici o logică din lumea asta. Nici nu era sărut, semăna cu vinul lui Sofronie cel schiop. Semăna cu un zbor spre sud, dar mai ales cu acel straniu fior

ce-l încercam cînd, beat fiind, mă încăpățînam să privesc, prin lupă, stelele îndepărtate.

— Nu te speria, îmi spuse, Roșculeț nu știe nimic. Băleanu te-a turnat, azi-noapte erai amețit, te credeai Ezechiel, dar de strigat nu ai strigat nici o lozincă răutăcioasă. Stai aici și scrie. Calm, concentrat. După ce se cară șeful meu, eu voi rămîne cu tine. Voi încerca să-ți dau să citești respectivul denunț. Am o singură rugăminte: să-mi împrumuți cutia aceea transparentă. Nu mă întreba de ce. Te rog. Poate într-o zi voi avea curajul să-ți fac cîteva destăinuiri tangente cu drama ta. Cine știe? Deocamdată însă trebuie să știi: e bine să te temi de mine. Sunt foarte rea, foarte periculoasă și foarte falsă. În afară de carnea asta a mea, totul e minciună și trădare...

.....

Un pictor suprarealist și decadent terminase la ora asta un frumos peisaj industrial în care doar anumite lucruri nu erau cu totul realiste. Coșurile fabricilor, antenele de radio, uriașele magistrale electrice, toate apăreau în tabloul său turtite, aplecate așa cum arată spicele îndoite de un vînt aspru. Pictorului îi plăcu această — chiar și pentru el surprinzătoare — viziune, știa de pe acum că tabloul nu va mai putea fi achiziționat oficial: cu sentimentul de bucurie al pagubei fără de sfîrșit, pictă deasupra, în spațiul norilor și al fumului, cîțiva fluturi cap-de-mort, plecați în convoi, spre alte țări sau mări necunoscute, transcendente. Prin aceste aripi colorate, prezentul fu depășit; fluturii, de cînd e lumea, au fost simbolul combinat al veșniciei și al efemerului. În vis. În vise. În coșmare și halucinații. În febre, deliruri, spaima. În clipele în care ceasurile se opresc, zeii se culcă îmbătați de jertfe și tămîie, omenirea începe să se scarpine, iar sfînta, marea, nerușinata Istorie e obligată să-și măsoare pulsul și să-și numere firele cărunte, chelia, bătrînețea. Numai blestemul și înjurătura robilor și săracilor mai pot să spargă presiunea acestui cer golit, idiot, total indiferent față de soartă... Mi-e dor, Pătrule, de ziua aceea în care ai prins cu mîna un păstrăv albastru și mi l-ai pus în mînă. Trăiască în veci coniacul liber. Trăiască prietenia veșnică între mine și... între mine și... între... întru.

IX

Întotdeauna coala albă de hîrtie m-a inhibat. Nu din cauza examenelor de altădată: am făcut Politehnica într-o epocă tulbure, în care toate disciplinele, din cauza războiului, ca și profesorii noștri, își aveau bagajele făcute; se mutau, temîndu-se și de trecut, și de viitor, oscilau între teorie și practică, fără nici un orizont sau certitudine. Nici scrisori de dragoste nu am prea scris. Să oftez o noapte lîngă o pagină poetică, compunînd cu of și lingoare cine știe ce banal tango sau serenadă nu era în firea mea. Preferam să arunc cu pietricele în geamurile amorurilor din tinerețe, amăgindu-mi iubitele să vină cu mine prin parcuri sau dumbrăvi; acolo, le înghesuiam și le smotoceam lupește, fără nici un acompaniament liric sau muzical. Era război, cred că și fetele, din instinct național, preferau un bărbat la îndemîină, în locul unui vis albastru și vag ce le scria cărți poștale cu număr militar de undeva, din imensa stepă rusească. Nici Miliei nu cred să-i fi scris vreo așa-zisă scrisoare de amor. Am cunoscut-o după o defilare, am invitat-o imediat la niște mititei și zaibăr negru; seara, cînd în oraș avea loc tradiționala retragere cu torțe, ea era deja în patul meu, fuma din „Carpații“ casei și se interesa dacă am studii adevărate și dacă nu am vreo pată specială în trecut... Cu toate acestea, nu mai știu precis de cînd, în anii grei ce au urmat după 1950, am început să simt tot mai acut și mai adînc această frică, sau oroare, sau ură față de orice coală albă ce aștepta cu tupeu și obraznicie ca eu să încep aleluia aceea cu „părinții mei, țărani mijlocași, au trăit în cruntă exploatare, muncind din greu...“ Nu pot să-mi dau seama de ce — este o chestiune de psihologie, dracu știe —, în orice caz, am sentimentul că memoria mea se apără ca de foc de cuvînt și de hîrtie. Nebunul acela de Mefisto a încercat să-mi explice: și științele, și muzeele, și lista geniilor literare au fost transcrise; asta e legea aspră și necruțătoare a oricărei revoluții;

înainte de a-și mânca propriii copii, cum a prevăzut Marx, ea trebuie să lichideze cu un anume trecut, tocmai pentru că vede clar și sigur în față un anume viitor. Privește orașul de sus, îmi spunea, privește-l ca un demon șchiop ce poate străpunge cu ochii acoperișurile caselor, și vei observa mii și mii de concetățeni și frați ai tăi, curbați peste mii și mii de coli albe, înfundându-și gâtul în guler și bumbacul în urechi, scriind, scriind, scriind. Astfel văzute lucrurile, la nivelul timpului uman reconsiderat, banalul act de a-ți compune o cât mai inocentă și obscură biografie devine un cosmic simbol de mutație ontologică, de cutremur metafizic: memoria însăși a întregii lumi e pusă în ecuație, clepsidra valorilor fiind întoarsă de o mână forte, anonimele, cele mai anonime destine sunt decorticate pe viu, un potop de vinovăție socială se adună, se adună din infinitezimale stropi de adevăr sau intenționată uitare. Scriu hamalii din gări, fostele prostituate, popii și răspopiții; scriu foștii milionari și actualii speculanți; scriu academicienii și vidanjorii din serviciul de salubritate... Cu cea mai mare grijă scriu mai ales aceia care verifică și analizează aceste autobiografii: fiindcă ale lor ajung ceva mai sus, la ele se uită cineva cu o lupă vigilantă și dată dracului.

Eu țin la Stănculescu, are un fel de veselie amară de escroc păgubos. „Toți suntem niște Sancho Panza, îmi spunea nu demult, călărim măgarul umblînd în aventură după un hidalgo ce ne-a promis o insulă a fericirii.“ Ei bine, deși toată lumea știe cine a fost tatăl său, că a deținut acțiuni în petrol, el totuși a avut curajul aproape nebunesc să scrie în autobiografie așa: „tata a fost un simplu găzar“... „Nu cred că ai făcut bine, i-am spus, prin această ironică minciună nu ai făcut decît să te încarci cu un greu păcat politic: de acum, va trebui să fii mereu pregătit ca, într-o frumoasă zi, cînd nici nu te vei aștepta, să te pomenești în fața unei comisii de verificare. Ai făcut dreptul, eu sunt inginer, permite-mi să-ți citez una dintre legile lui Murphy: ceva ce se poate întîmpla — un accident, defecțiune sau rău —, dacă e posibil, se va și întîmpla, dar nu cînd te aștepti, ci în momentul cel mai rău. Ai priceput?“ „Prostii, mi-a răspuns Stănculescu. Din clipa în care am devenit oricînd vulnerabil, scopul autobiografiei este atins. Am trecut prin marele botez, de-acum cota mea de griji și insomnii e asigurată. Gîndul că ceva nu e în ordine acolo, în acel mistic dosar al meu, mă face să fiu

cuminte, temător, varză murată: pe zi ce trece, tot mai plin de gratitudine și devotament față de cei care mă lasă să trăiesc, să pasc o pâine în cîmpologia muncii, deși ar putea foarte ușor să mă demaște și să mă și poprească pentru cîțiva ani...”

Gîndesc prostii, afară s-a lăsat o negură de iarnă proastă. Șeful Roșculeț și-a îmbrăcat lodenul îmblănit (cu vidră) și, fără să se uite la mine (mai bine zis, trecîndu-mă definitiv în rîndul obiectelor inutile), îi spuse Lidiei: „Dacă mă caută cineva, sunt sus, la serviciul de cadre”. Plecă fluierînd, trilili, tralala, voia să-mi arate că nici în cot nu-i pasă de mine și poziția mea. Pentru el aerul e compus din oxigen curat, fără azot, el nu are trecut, dosar și, chiar dacă îl are, acesta e plin numai de agnite, bumbesți și alte rezerve din categoria „nu ne-a fost ușor, tovarăși!”. Eu stau în fața acestei perfide coli albe și constat cît de frumos se desenează profilul Lidiei pe suprafața aburită a geamului. Croșetează.

Îmi plac mult femeile care croșetează, au o liniște caldă, ceva duios și meditativ, parcă întreaga lor ființă se eliberează de tot ce e în jur; se creează climatul în care apele se pot liniști, viorile făcînd loc amintirilor sau viselor, cine știe? Poate că marii pictori de madoane își puneau modelele să croșeteze, numai astfel putînd să le mențină această expresie de cerească umilitate și duioșie. Cine știe? Mama, cînd torcea, avea scaunul ei. Totdeauna același scaun, cu trei picioare — și același loc în hodaie: între cuptorul alb și geamul cu mușcate și tufănele. Își ținea capul plecat spre dreapta, diagonala feței era paralelă cu a fusului și a caierului de lînă. Mișca din buze de parcă ar fi morfolit vreo rugăciune de numai trei cuvinte, un fel de „Doamne, iartă și păzește!”: nici vorbă nu era de rugăciune, buzele i se mișcau din cauza unui ritm interior, care o muta din gînduri și griji în domoala rotire a stelelor, cumva alături de îngerii și pruncii care visează. Pe cît de crispată și de nervos-chinuitoare mi se arată orice muncă monotonă dictată de o mașină sau bandă rulantă, pe atît de liberă și cathartică îmi apărea acum — privind-o pe Lidia și gîndindu-mă la mama — ipostaza de țărancă tăcută, în casa și în rostul ei, niciodată obosită, necunoscînd plictiseala sau sila. Mama dărăcind cînepa, depăstăind fasolele, bătînd cu maiul rufele în apa rece a pîrîului, pregătind noaptea urzeala albă a războiului — totdeauna tăcută, închisă, egală cu ea însăși.

Cînd s-a născut și s-a împlinit limba asta română, dacă părinții noștri mai mult au tăcut decît au vorovit? Aratul, semănatul, treieratul, tăiatul lemnului la pădure, cioplitul lor, modelarea oalelor, arderea în cuptoare și cîte și mai cîte alte preocupări strămoșești, absolut toate s-au făcut în mare singurătate și cu foarte puține vorbe. De ciobănie nici nu mai amintesc. Stai în bît, privești ceața din văi, hăuli berbecul, mai îndemni din cînd în cînd cîinii. Atît. Cobori în sat la joc, îți ochești o Ileană tăcută și sfioasă, îi spui: „Hai, fă Ileano!“, ea se uită în ochii tăi, pricepe ce trebuie să priceapă, îți vine nevastă la casă, la vite. Îți naște șapte copii, fără vorbe de dragoste, fără analize și psihanalize, fără bilanțuri sau rapoarte de activitate. Fără nici un angajament solemn. Mama îi spune tatii „omul meu“. Simplu. Omul meu a zis, omul meu nu vrea să audă, omul meu e plecat în rezbél, dar are să se întoarcă... Omul meu. Poate că limba, cu toate cuvintele ei, rodește în mare tăcere: din această țărănească tăcere ce se aseamănă cu țărîna în care așezi semințele și aștepti. Istoria — ar spune Mefisto, dacă ar fi acum în locul meu — se împarte în două mari perioade: prima în care s-a tăcut, s-a îndurat, s-a gîndit și s-a rostuit limba cu toate ale ei daruri — și a doua, cea de cînd am ieșit din păduri și bordeie, în care vorbim uneori prea mult, alteori vorbim pe negînditele sau pur și simplu trîncănim aiurea, fără să ne dăm seama că floarea cuvîntului se poate usca, poate chiar să și moară: de oboseală, urît, secetă sau prostietate...

Iar am luat-o razna, iar îmi umblă mintea după vișin; nu am scris nici un rînd din rahatul ăsta de autobiografie. Ce să-i fac? Am eczeme pe memorie și rîie în subconștient. Nu sunt curat, ăsta e adevărul, nu sunt curat nici în fața oamenilor, nici în fața lui Dumnezeu. Nici în fața mamei mele. Ultima oară cînd am văzut-o eram în gară, lîngă fîntîna aceea pe care se zice că a săpat-o unul, Rogoz, neam de departe cu noi. Era nebun, striga „Cuza“ în biserică, a și murit aruncîndu-se din clopotniță în ziua de Sfînta Maria Mică. Îmi era sete, mama a zis să rabd, că fîntîna nu mai e curată. Nici de departe nu a adus vorba despre fratele meu Pătru. Eu totuși știam că amîndoi doar la el ne gîndim, din cauza lui mă simțeam ca un cîine prins de hingheri. Era în plină amiază și totuși cerul mi se părușe negru ca cerneala. Am avut noroc, trenul nu întîrzia, m-am grăbit să mă agăț de scara unui vagon: „sărut mîna, mamă, i-am strigat, am

să-ți trimit ochelari...” Ea se uita la mine cu milă și dragoste, nici nu auzea ce-i spuneam, își lega broboada neagră, privindu-mă cu ochii ei de icoană afumată. Am tăcut și eu — se făcuse o liniște mare și rotundă în jurul nostru: nu mai eram agățat de scara unui vagon, nici locomotiva nu fluiera, în lume rămăseserăm doar noi doi și, între noi, dureroasa mea copilărie, câțiva salcâmi scrofuloși și fîntina aceea uitată de Dumnezeu și de oameni. Atunci, în fărîma de clipă în care încremeniseră și peisajul și zgomotele lumii, ca din fundul unei peșteri tainice, am auzit clar aceste nemaipomenite vorbe pe care mama mi le-a spus fără să-și miște buzele, aproape în șoaptă: „Nu te teme, copilule, fiecare noapte vine cu lampa ei!”

Vasăzică: Subsemnatul... Însemnatul... Resemnatul... Consemnatul... Ne-nsemnatul... M-am născut fără voia mea, nici eu, nici părinții mei nu au făcut cerere să viu pe lume. Nu mi s-a dat posibilitatea să-mi aleg nici părinții, nici satul, nici neamul — nici măcar epoca în care aş fi vrut sau aş fi „corespuns” să trăiesc. M-am pomenit viu, în viață. Nu știu de unde am venit, habar nu am cu ce zestre, bună sau rea, am sosit. Am plîns mult în pruncie, mama zice că am avut viermi: am plîns și cît am fost băietan în ograda tatii: curcile, gîscanul, cocoșul — pînă și cîinele (care se chema Rex) — mă urmăreau cîrîind, zgîriind, mușcînd. O spaimă continuă mi-au fost anii de școală: mi-era frică de întuneric, de babe, de gușați — de toate umbrele ce se mișcau în jur. Nu am fost deloc curajos, nici prea deștept nu m-am dovedit a fi. Am căzut de pe prima gloabă pe care mă săltase fratele meu; vaca nu mă îngăduia la uger, cloșca se burzuluia de voiam să mîngîi un pui. Norii și bulboanele rîului de sub arini, cînd le priveam îndelung, prindeau a se învîrți în cerc, amețindu-mă. Mi-era groază de șerpi, deși nu călcasem pe nici unul. Lipitorile, păianjenii, coropișnițele și racii îi visez și acum, transpirînd de spaimă. Cînd trebuia să trecem peste păpurișul bălții, ca să ajungem la iezătura unde mama topea snopii de cînepă, fratele meu Pătru mă căra în spaté, deși nu era decît cu patru ani mai în vîrstă ca mine...

Deci:... Subsemnatul, după sincera mea părere, nu sunt numai un vierme sau un ridicol gîndac în bucătăria lumii, dar sunt și un rahat în ploaie, un laș cu moț, un nima-n drum; de la tata cetire, aş fi avut o șiră a spinării, dar am topit-o, vertebră cu vertebră, la foc

mic, în acest cazan care se cheamă școală, viață, carieră. Intelectuală. La oraș. Inginer de construcții, fofilat la căldurică, în ICRAI. Șeful secției de ciori vopsite. Tovarăși, jur pe conștiința câtă o mai am că, dacă ar fi fost după mine, eu aș fi rămas fecior la plug, aș fi rămas la coasă; dar tata, măsurîndu-mă cu amărăciune în timp ce dejugam boii, i-a strigat mamei: „Tu, muiere, ce facem cu băiatul ăsta? E nătîng, beșleagă, anapoda. De nimic nu-i bun, i se înnoadă mînurile la lucru. Mă tem că n-o să avem încotro, va trebui să-l dăm la școli. Să-l facem domn...”

Uimit și amuzat, observ că pe coala din fața mea nu am scris decît un singur nume: Ezechiel. Sunt rupt în două, sunt rupt în trei, bine m-a ghicit Preoteasa. Am ajuns la mijlocul podului unu și mi s-a și terminat uleiul din opaiț. Ieri-noapte am umblat hăulind pe Calea Unirii și a Libertății, mă credeam zmău și profet, voiam să iau istoria de gît și să dau cu ea de pămînt. Acum, ca pedeapsă, va trebui să iau totul de la început: va trebui să mă nasc, să cresc, să greșesc și să-mi recunosc cîstit cînd, cum, unde, de ce, cu cine, pentru cine, despre cine, față de cine...am comis acele greșeli pe care pînă acum, din lașitate mic-burgheză, sau, mai rău, din oportunism antisocial, sau, și mai rău, din premeditată inducere în eroare a bravei noastre clase muncitoare (aliată veșnic cu țărănimea săracă de la sate) le-am comis.

Cine m-a întreținut la școală? Cum am reușit să scap de front? De ce am preferat să lucrez în vacanțe ca simplu colector de napi în gara Coțofeni, cînd aș fi putut foarte ușor să ajung chiar și brigadier pe unul din glorioasele noastre bumbeștilivezenuri? Știam oare că tatăl (și chiar bunicul dinspre mamă) al soției mele a umblat cu pantahuza prin țară, adunînd, chipurile, cărămizi pentru o biserică greco-catolică? De ce am ascuns faptul că prietenul meu din căminul studentesc, Deliu Piatră, citea nopțile poezii antirevoluționare franțuzești, deși era fiu de acar sărac? De ce am omis din toate autobiografiile mele rolul pozitiv pe care l-am avut la procesul fratelui meu, Pătru? Condamnat la șapte ani muncă silnică. Și confiscarea averii. Ce legături am și ce discut nopți în șir cu diferiți foști filosofi idealiști, care, nu fără anume scopuri dușmănos-cosmopolite, citesc în limbi capitaliste, plus latină, plus ebraică și greacă sclavagistă? Am cîntat sau nu am cîntat, acum trei ani, în noaptea de revelion, de

gît cu toți mașiniștii beți din teatru (ascunși după decorurile din *Ljubov Iarovaia*) imnul naționalist *Trei culori cunosc pe lume?* — și asta în timp ce soția mea, mult mai evoluată din punct de vedere politic, făcea voluntar de pază la pomul de iarnă, ca să nu se fure becurile și tombolele numerotate ale sindicatului!? Cui trimit bani la țară — și de ce mi se returnează acești bani? Ce cred despre lupta pentru pace? Dar despre gîndacii de Colorado? Ce posturi de radio ascult, ce posturi nu ascult? De ce? Cum stau cu angajamentele în cinstea zilei de 6 Martie?...

Pe coala din fața mea, în afară de fatidicul „Ezechiel“, nici un alt cuvînt. Lidia privea peste umărul meu, îmi mîngîia părul de pe ceafă și rîdea. Ușor, argintiu, ca într-un salon, după o glumă fină a gazdei.

— Poftim, tovarășe Ezechiel, îmi șopti la ureche, o cafea de protocol și încă un pahar de coniac. Pari obosit. Nu mă mir — îți citesc pe frunte și la rădăcinile părului filmul mut al conștiinței. Taci! Bea!... Nu așa! Țărănește: încet, calm, cu ochii închiși. E un coniac excelent: „Segarcea“, domeniile regale. Îl folosesc numai la „concluzii“. Nu pricepi? Să-ți explic. L-am educat pe Roșculeț Ilarie Marcel — e doctor în materie de mici atenții ospitaliere —, de ce nu te-aș iniția și pe tine!? Ascultă! Coniacul, în procesul muncii de conducere, este de trei feluri: coniac de „bine ați venit, tovarăși, în întreprinderea noastră!“ (tare, greu, aspru), coniac pentru faza dificilă „recunoaștem, mai avem lipsuri, dar...“ (moale, bleg, săpunos), și coniacul regal, destinat momentului ce trebuie să nu fie uitat: al momentului în care procesul-verbal al inspecției a fost redactat și iscălit (totul a ieșit cît se poate de bine, istoria merge înainte, fotoliile rămîn neschimbate), încruntările fac loc zîmbetelor și simpatiei de la șef la șef, în această fază coniacul acesta regal poate fi închinat pentru ajutorul neprecupețit, pentru critica (evident) constructivă, pentru saltul calitativ pe care îl reprezintă această înaltă inspecție, în istoria scurtă, dar glorioasă a instituției noastre... Ai înțeles? Acest coniac trebuie să fie ca o romanță, ca un parfum, ca o duioasă declarație de amor... Rîzi, Ezechiel? Ai fi tu cît un munte, cu treizeci și nu știu cîte măsele, dar de mușcat încă nu știi să muști. Semenii cu soțul meu, așa cum era pe vremea cînd, ca și tine, se dovedea incapabil să-și scrie singur autobiografia...

Prin geam, afară, amurg hibernal. Babe, pisici, pompieri mărsăluind vitejește spre teatru, așa se căleşte oțelul, învățătoarea din Șatrîi... Coniacul acesta era într-adevăr ceresc — încă un pahar și iscălesc tot ce trebuie în legătură cu vagoanele acelea de var și vopselele de bronz polonez sacrificate în lupta mea morală cu Roșculeț et comp. Ar fi frumos dacă ar începe să ningă — îmi aduc aminte de tata cum a prins odată o vulpe vie. O ținea de chică, tăvălind-o prin zăpadă, zicea să-i apuc coada și s-o pup în fund, e asta un leac sigur împotriva ticăloșiei... Mîna Lidiei e moale, se șerpuie după urechile mele, miroase a Palmolive antebelic, de n-ar pica acum cineva, vreun Băleanu al vigilentei interne, trebuie să mă uit în ochii acestei femei, trebuie să aflu de ce m-a sărutat așa cum m-a sărutat.

— Ezechiel, îmi spune, cuprinzîndu-mă în brațe, se vorbește prin tîrg că ți-ai cumpărat o lupă vrăjită. Și că te uiți cu ea, pe ascuns, la cîteva nevinovate ploșnițe pe care singur le-ai vînat. Mai bine-ți cumpărai o lunetă telescopică: să te uiți la steaua ta nenorocită, la soarele și luna cui te-a făcut așa, năuc, tîndală și pieziș. Taci și bea... Soțul meu, care a trecut prin apa Sîmbetei, avînd un doctorat în suferință și infemologie, face dese crize de frică poliarticulară: el se uită invers: la cerul înstelat cu lupa — și la păduchi și ploșnițe cu luneta lui Galilei. Din prudență. Din punct de vedere. Dar tu, Ezechiel, ești încă un novice în toate. Nici n-ai auzit măcar de Stix, necum să-ți fi înmuiat picioarele de primă generație în apele lui... Bea-ți paharul — lasă-ți tu autobiografia s-o scrie stihii-le acestei frumoase seri de iarnă. Vino dincolo, am să încerc să-ți explic cîteva din acele elementare secrete de istorie pe care le știe bine și le vede clar sîngele meu dospit, de fanarioată zulie, dar pe care mintea ta de brînzar și de țuicar, obișnuit să nu vadă mai departe de gurguile opincilor, nu are cum să le bănuiască măcar... Nu-ți fie frică, Ezechiel, îmi place să-ți spun așa, sună de parcă ai fi evadat din robia Vavilonului; dă-te-n mă-ta de șmecher, n-ai avut tu timp să-ți înveți ocenașele de valah și îmi umbli cu șperaclu la *Vechiul Testament*!? Ți-am spus: nu ai de ce să te temi. La ora asta ICRAL-ul nostru dătător de pîine e pustiu ca o biserică în ziua de luni. Șeful nu are să revină — avem noi o înțelegere în acest sens. Nu pricepi? Nu-i nimic, cu cît pricepi mai puțin, cu atît vei fi crezut

mai priceput: fericiți sunt cei săraci cu duhul... Vino! Îmi place cum lucesc ochii tăi de lup flămînd și nedormit. Nu neg că mi-ar face plăcere să mă muști, să-mi frîngi oleacă și carnea asta a mea care a început — din anumite motive economico-sociale — să preia funcțiile creierului. Care creier, la rîndul lui... Nu te hlizi, tîrlă daco-romană: covorul acesta imens e din palatul Vorvorenilor. Bunica mea dinspre mamă era o Glogoveanu, din ramura severineană. Îi semăn — se spunea cînd eram mică: mă apucau uneori pandaliile. Ca și pe ea. Urcam goală pe șira de paie ca să strig precum țigăncile paparude, pe secetă, vara... Scoate-ți pantofii ăia pe puncte, scoate-ți și cravata sorcovă-morcovă — uite perinele din aceste boierești fotolii, așa, acum te vei putea întinde... Aduc și țigările, și coniacul: să fie pe aproape. Să știi, nu numai lumina vine de la răsărit: și știința dragostei, ca trecere și petrecere, ca artă și amăgire, tot de acolo ne vine... Trag la o parte perdelele, să poți vedea cît de frumos ninge. Culorile acestea mov-închis îmi aduc aminte de înmormîntarea mamei mele, a cerut ca și popii să poarte numai această culoare; spunea ea că totul e să poți ajunge să trăiești ca un curcubeu, să începi cu alb, s-o termini cu acest vînat spre violet...

N-o mai ascultam. Coborîse vocea, murmurul prezenței ei mi se părea ca foșnetul de pănuși, ca trecerea printre trestii a unei vulpi albe, ca o cădere de ape în havuz. Priveam fericit și destins stolul de corbi ce se roteau departe, în jurul turnului ruină al vechii catedrale. La ora asta Mili, în uniformă aceea albastră de premilitărie, rupe biletele la intrarea în teatru. Se joacă *Mielul turbat* sau *Mitică Blajinul*. Mefisto, precis, își numără banii rămași de la ultima chenzină, iar Băleanu își scrie cotidianul, nevinovatul, micul său denunț. Fără de care nu e posibil nici apusul și nici răsăritul soarelui, nici mersul său înainte — și nici prezența lîngă mine a acestui trup de odaliscă, ce se dezbracă singură, dar cu mîinile mele.

— Nu te grăbi, Lupule-Ezechiel, hunii au plecat, turcii încă nu vin. Sărută-mă rar, ușor, cu ochii închiși; viața nu e făcută din vorbe, ți-o spun eu; Adam și Eva nu au păcătuît din cauza acelui măr interzis, ci fiindcă, în loc să facă dragoste, au început să vorbească. Stivim între noi și dragoste o grămadă de vorbe — între noi și realitate o grămadă de minciuni, pe care tot din vorbe le extragem. A vorbi nu înseamnă a spune, a spune nu înseamnă a comunica, a co-

munica nu înseamnă a te comunia cu cineva... Prostii! Frazele acestea mi le spunea soțul meu pe vremea când credea că eu cred că el crede. ...Ușor, ușor, tinere Pașadia — doar ai văzut cum curge mierea, cum se alintă grîul în vînt, cum ți se lipește de palme smocul de mătase al porumbului încă necopt... Sărută-mă lin, sărută-mă și ascultă. Ești un amant plătit, mă voi achita, bine-nțeleș, cu vorbe.

Am sărutat-o lin și am ascultat-o.

— Voi, țărani, nu aveți simțul Istoriei, deși ați fi, după unii, materia primă a oricărei Istории. Trăiți cu nasul în țărînă, ziua de mîine și toamna ce vine ar fi extremele temporale ale imaginației voastre. Mergeți către viitor — iartă-mi aristocratica-mi finețe — cu curul înainte, știți despre rostul vostru în lume exact cît știe Popa Prostu despre viața de apoi... Ce idee poate să aibă bobul de grîu despre cozonacul sau pîinea de poimîine? Nimic. Ce știe mînzul din ogradă despre tătari sau despre drumul ce duce totdeauna spre Istanbul, chiar dacă ai luat-o spre Roma sau Viena? Sau Paris? Ce bănuiește mărgeaua asta neagră despre colierul din care face parte sau despre gîtul meu, pe care îl răcorește acum? (Încet, încet — nu te grăbi. Abia am început lecția.) Dar eu, care am în sîngele meu și rafinament de Kiralină din Fanar, și preacurvie de țigancă ghicitoare în bobi, vezi, eu am înțeleș, fără să fi citit clasici și părinți ai Revoluției, adușmecînd doar vînturile, descifrînd clăbucii unei ploii de vară, am înțeleș că, vrem — nu vrem, indiferent dacă e logic sau absurd, că e drept sau nedrept, suntem cu toții, lumea întreagă, secolul întreg, în pragul unei uriașe revoluții mondiale. Nu rîde, vorbesc cît se poate de serios. Nici măcar rușii nu-și dau seama de dimensiunea cosmică a revoluției în care, deocamdată, ei sunt în prima linie. La început, toată istoria, chiar și cea biblică sau mitologică, nu a fost decît un simplu fenomen de cultură mediteraneană. Pe urmă, ea a devenit — vorbesc de istorie, sper că mă urmărești — o specialitate, chiar un monopol al Europei. Acum, și Europa e depășită, au intrat în horă Asia, Africa, Americile amîndouă. Nu mai e vorba de o simplă lozincă „Proletari din toate țările, uniți-vă!": forțe mult mai mari au intrat în joc. Uriașe depozite de energii cosmice și mai uriașe zăcăminte de energii sociale, politice, religioase, de adevăruri și dogme, de intoleranțe și cruzimi refulate, de amărăciuni și umiliri milenare se înregimentează acum asemenea soldaților de

plumb cu care mă jucam în copilărie și intră într-o vîltoare de dimensiuni aproape apocaliptice. Dacă ar fi să-ți explic în termeni juridici, tovarășe responsabil cu varul nestins și cu vopselele import-export, ar fi ca și cînd Patronul de sus de tot, după experiența celor două ultime războaie mondiale, s-ar fi răzgîndit brusc și, rupînd contractul social al speciei umane, a zis: „Să vă ia dracul, eu m-am săturat de voi, nu sunteți rentabili din punct de vedere moral, mi-am luat mîna de pe voi, descurcați-vă fără mine!...”

Parcă am auzit undeva, cîndva, de la cineva aceste teribile considerații. Vorbe, vorbe, vorbe — nici Lidia nu poate trăi fără să înoate ca o lebădă tîrzie în apa asta a tuturor îndoielilor.

— Nu bea din sticlă, mă Tudor Vladimirescu! Ai acolo un pahar. Umple-l numai atît cît e distanța între două buze ce se pregătesc pentru un lung sărut... Știu ce vrei să întrebi: care e semnul? Care e taina acestei magice, cosmice, supralumești întoarceri de clepsidră? Dă-mi și mie o gură din coniacul tău, vreau să-mi aprind și o țigară. Mersi. Îmi vine să rîd, tu nu l-ai citit pe surdul și absurdul ăsta pe care eu îl ador, îl cheamă Camil Petrescu. Are el un roman în care un amant îi ține o lecție de filosofie iubitei sale, care nu e decît o gîscă proastă... Vezi, suntem culcați și goi pe acest covor al Vorvorenilor, cu care mă înrudesc. Un oarecare Pavel Gheorghiu, nepot după mamă al posesoarei dinainte de naționalizare, revendică acest covor. Vom avea un proces, el îl va cîștiga. Mi-e cam văr acest Gheorghiu, a scris o carte despre un drum peste ape, nu-ți spun eu ce drum e ăla, întreabă tu pe alții; în sfîrșit, licheaua asta de văr al meu, care e și pește, și jandarm literar, în fiecare seară, după ce își bea rația de țuică scoțiană, se pune în genunchi și rostește următoarea rugăciune: „Doamne, sunt un rahat, un sperjur, o mare lichea: vreau să pun la încercare puterea ta de a ierta. Nimeni nu a fost mai rău ca mine, mîntuiește-mă după mare mila ta“ ...Ești totuși grăbit, ciobanule! Nu, nu e nici un rău în asta, regret numai că nu mă privești în ochi. Ai înțelege că prima condiție ca să poți intra în această cumplit de nouă și de crudă lume este să fii gol. Gol, umilit și gol, ca un biet recrut la vizita dermato-venerică. ...Te-ai speriat, voinicule? Nu-i nimic, face și asta parte din lecție. Se intră gol, ca în viață, la naștere, ca în moarte, cînd te spală doftoroaiele satului... Oprește-te, viteazule! Nu suntem la Plevna... Lasă-mă,

andantino, să-ți număr eu firele cărunte... Orice autobiografie, dacă ești cât de cât lucid și practic, nu e decît un simplu exercițiu de degolire... Urmează imediat sentimentul funciar, complexul cvazireligios al păcatului originar... Fiecare om e vinovat. Fiecare. Vai de cel pur, de cel imaculat, ca Idiotul; sau ca Hristos: acela e cel mai vinovat dintre toți. Cine nu a trădat niciodată, în trecut sau prezent, acela e pierdut: rugul sau crucea îl așteaptă. Nu e cazul tău, nici al lui Roșculeț; într-un anumit fel, vă asemenați... Gata, am tăcut, începe să mă doară fericirea, să mă sfîșie plăcerea. Calm, calm: nu zic că nu mi-ar face plăcere să mă pălmuiеști, orice femeie știe că a fi bătută în timpul amorului înseamnă acordarea unei decorații pentru merite excepționale în munca de... în munca de... Acum, te implor, privește-mă, Ezechiel, în adîncul ochilor: acum vreau să te topesc, să te ucid, să te fac să urli. Mușcă-mă. Lacrimile acestea de muiere buiacă și moale nu ți le voi ierta niciodată... Doamne, de ce? De ce?

Peste vreo două ore — cred că se făcuse ora 10 sau chiar mai mult — ne găseam amîndoi în anticameră, privind tăcuți și veseli acea albă coală pe care nu reușisem să scriu decît un singur cuvînt: Ezechiel. Printre faldurile perdelelor albastre se zărea laptele cețos al unei nopți de iarnă bătute de lună (și de Dumnezeu). Lidia era veselă (eu — *animal triste, post coitum**); mă tot mușca de ureche, parcă rîdea, parcă plîngea; dracu mai putea înțelege ceva din femeia asta, părea a fi făcută numai din deșeurile de minciună și suferință ale acestei lumi din ce în ce mai complicate și mai perverse. Cineva a scuturat bine eprubeta asta pe care ea o numește Revoluție Mondială: acum, toate lichidele, toate valorile, toată dumnezeirea sunt învălmășite și amestecate; va trebui să treacă ceva vreme pînă cînd vom putea vedea — reasezată pe densități și justiție — întreaga noastră fiertură istorică. Sau pînă cînd vom putea ști cu precizie că o nouă și unică sinteză salvatoare ar fi posibilă dacă...

— Lidia, ce facem cu autobiografia mea? Ea, totuși, trebuie scrisă cumva. Nu?

— *Formosus pastor***, de mîine te voi trece într-o rubrică nouă și goală din tabelul marelui Mendeleev. Ca materie, ca ele-

* Animal trist, după împreunare (lat.).

** Frumosule păstor (lat.).

ment. Mi-ai plăcut mult, încă nu ți-ai pierdut clorofila: deși ești și tu un bărbat speriat — miroși încă a pădure și a bărbat ce ar putea fi viteaz. Dacă i s-ar crea condiții... Dar, din păcate, de mâine, pentru mine — aceasta e legea necruțătoare a lumii noastre — vei fi o simplă literă de plumb dată la retopit. Tot ce s-a întâmplat și tot ce s-a spus în noaptea aceasta (mai ales ceea ce s-a spus — fii atent!) va fi contabilizat la pierderi și încadrat în acei 15 %, barem maxim de materiale alterate, scurse sau furate din vagon, în timpul transportului feroviar. Doar cunoști dispozițiile!

— Lidia, înțeleg, m-ai trecut în rîndul pierderilor planificate, nu am nimic împotrivă — te rog, totuși, ajută-mă! Ce mama mă-sii să scriu în...

— ...Am să păstrez, entomologule, această cutie de plexiglas în care dorm și visează cîteva ploșnițe nevinovate. Privește-le: nu au nevoie de mîncare, de mișcare, sunt prizoniere fără de speranță: nu știm dacă — pe cine știe ce unde încă necunoscute — mai pot să comunice sau să semnalizeze clanului de care aparțin... Soțul meu are o teorie în legătură cu funcția religioasă — da, religioasă — a acestor umile creaturi. Să nu-mi spui că nu-l cunoști pe soțul meu: sau că-l cunoști doar de la întrunirile noastre tovarășești, la care, de obicei, se îmbată ca un porc... Ai tresărit, viteazule? Da, da: el este acel necunoscut, care, fără să-și spună numele, într-o seară ca asta, la un rom cu bere, de față fiind și marele învățat Mefisto, ți-a șoptit la ureche vestea cea mare: că fratele tău Pătru a murit... acolo.

M-am lăsat într-un scaun și am început să plîng ca un copil. Nu eu plîngeam, vreau să spun că nu sufletul sau inima mea plîngea acum: nu. Carnea de pe mine, pielea de pe obraz, părul și unghiile — cîinele din mine plîngea, urla, își zgîria fața...

— Iubitule, nimic nu se pierde, nimic nu se cîștigă, nimic nu se transformă: totul se uită. Mai am un ultim pahar din coniacul „Bine ați venit la noi, tovarăși!”. Bea-l!... Cutia asta o păstrez în amintirea lacrimilor tale. Conținutul ei, voi avea eu de grijă, va ajunge într-un pat nou, dintr-o vilă veche, unde un Băleanu sau Stănculescu vor începe o viață nouă, într-un dormitor în care totul va fi nou, în afară de mobila „Empire“, de care s-a făcut rost nu prin Consignația, ci grație legăturilor faustiene pe care eu le întretin cu vrăjitoarele și vracii sabatului... Nu încerca să-mi povestești cum a

fost cu fratele tău: știu totul de la al meu soț. Nu mă interesează! La ora asta, nimeni nu mai știe cum arată adevărul dezbrăcat de aparențe, scos din scutecele justificărilor, automințirilor de circumstanță... Nu ești mai bun și nici mai rău decât sunt eu, de pildă, sau acest Rastignac al vremurilor noi care te vrea în frigare, Roșculeț Ilarie... Rupem foaia asta pe care scrie un nume de mare blestemător. Nu-l meriți. Luăm o altă foaie și, cu litere energice, sigure, de om care și-a luat soarta în propriile mâini, vei scrie așa: „Tovarășe Roșculeț (nu tovarășe director, pricepi!?), am stat și m-am gândit mult la cele discutate cu dumneavoastră. Credeți-mă, *nu mi-a fost deloc ușor*“ (așa, e bine că ai subliniat această emblematică expresie), deci: „nu mi-a fost deloc ușor să-mi dau seama că știți tot adevărul. Că m-ați recunoscut. Între 1946 și 1947 nu am fost colector de napi în gara Coțofeni, așa cum am declarat: am fost concentrat, ca grănicer, la postul din comuna Cenad, la granița cu Ungaria și Iugoslavia. Din motive pe care nu am voie să le explic decât *anumitor organe speciale*, am fost nevoit să ascund activitatea mea din acel an. Am crezut că numai eu am memorie bună: constat că a dumneavoastră e de-a dreptul excepțională. Cu respect“... Șterge „cu respect“ — dar așa ca să poată vedea că te-ai răzgândit. Scrie: „luptăm pentru pace!“ Atît. Iscălește: „Inginer“... Ba nu! Nici o iscălitură, nici un titlu. Adaugă — uite un creion roșu — doar data: „20 februarie 1956“.

Am scris exact cum îmi dictase Lidia. Nu mă mai simțeam nici cîrpă și nici tîrîtură.

— Mulțumesc, i-am spus, nici nu îndrăznesc să te întreb ce rost are minciuna asta cu Cenadul... Și-apoi, iartă-mă, Roșculeț nu e un prost, sunt sigur că va ghici de îndată că această declarație a fost dictată de tine.

— Asta și vreau. Într-un ceasornic sunt zeci de roțițe. Tu îți aperi varul și vopselele poloneze. Și taina legată de moartea fratelui tău, Pătru. Eu am războiul meu: mai greu, mai mare și mult mai complicat decât îți închipui... Nu cu Roșculeț, fii liniștit: prin Roșculeț, cu altcineva. Care... Dar ce-ar fi să te cari, tovarășe? E ora 11 noaptea, nu sunt plătită nici pentru ore suplimentare de birou, nici pentru seminarul voluntar de *Scurtă istorie*...

Stinse luminile, închise ușile pe rînd. Coborînd treptele spre ieșire,* mă oprii și o luai în brațe. Ușor, cu teamă, cu tandrețe totuși.

Nu mă respinse. Mă lăsă să o sărut lung, lung... Nici un cuvînt nu fu rostit; așa cum o simțeam prin paltonul ei îmblănit, mi se părea că tremură: nu de frig, de altceva.

Strada era prost luminată. Dar luna încă nu apusese, așa că întunericul era albastru și transparent. Foarte umed.

Lidia părea derutată: parcă nu știa încotro vrea s-o apuce.

— Draga mea, îi șoptii, lasă-mă să te conduc acasă.

— Ești naiv, domnule, îmi răspunse rîzînd: are cine să mă conducă.

De sub streășina picurîndă a casei de vizavi, se desprinse o înaltă umbră, îmbrăcată într-un loden foarte închis. Se apropie de noi, călcînd cu gijă peste băltoacele de noroi și lapoviță. Era domnul profesor Ilie Ursu, soțul Lidiei. Soțul de care era divorțată, dar cu care totuși trăia în aceeași casă. Se opri în fața noastră și, cu cea mai naturală voce din lume, ne salută cu voioșie:

— Bună seara! Am înghețat așteptîndu-vă.

De astă dată înghețai eu. Vasăzică...

— De cînd mă aștepți? interveni Lidia, în timp ce, cu perfectă și conjugală naturalețe, îl luă de braț.

— Să tot fie două ore.

— Pantofii ți-s găuriți: de ce nu ți-ai luat cizmele de cauciuc?

— Și cizmele sunt găurite.

Fără să-mi adreseze vreun cuvînt, fără să-mi întindă mîna, o luară spre casă, în direcția cartierului Severin. Nu înțelegeam nimic, stăteam în mijlocul drumului, în mijlocul nopții, uluit, timp și total depășit. Ca o cămilă picată din lună, într-o taiga siberiană, într-o plină iarnă arctică.

X

Are și creierul ăsta al nostru niște mecanisme necunoscute (încă) ce-i dau posibilitatea ca, în anume momente de încordare sau

suprasolicitare, să poată scoate din priză șalterul memoriei, fanteziei și mai ales, al grijii de ziua de mâine.

Pe Mili nu o găsii în pat (cum ar fi fost logic): un bilet prins de colțul oglinzii îmi comunica, în stilul ei telegrafic: „Mănîncă ce găsești, sunt în protocol!“. În pro-to-col: e limpede. Mirosea în baie a parfum bulgăresc și a urină uitată. Sutienul ei „de zi“ atîrna pe sfoara de uscat ștergarele —alături de o pereche de ciorapi contorsionați; și un chilot rozaliu, ce mi se păru, nici eu nu știu de ce, deosebit de vesel. Parcă o auzeam spunîndu-mi în fugă din antreu: „Neamule, nici tu nu ești vițel, nici eu nu mi-s poartă nouă, nu te holba, cine pune prea multe întrebări dimineața nu mai poate să adoarmă seara. Din cauza răspunsurilor.“

Am mîncat ce am găsit: niște cîrnați populari, o felie de telemea de vacă slabă, două cepe albe și iuți ale dracului: mi-au dat lacrimile în timp ce mestecam privind ca un idiot straniile desene ale unui început de igrasie din colțul cu țevi ale bucătăriei. Exact ca și în copilărie, cînd, culcat pe spate în iarba aspră de pe Dealul Ciutei, priveam continua, nesfîrșita poveste a norilor ce se încolăceau pe cer... Mă doare sufletul — nu știu cum se formează calculii biliari sau vezicali, știu însă că, azi, o pietricică neagră s-a instalat în vezi-ca mea morală. Nu ar fi deloc exclus, așadar, ca acolo sus, în locul aceluia crocodil care încearcă să mă sperie, să apară, maglavit, chipul amărît al tatălui meu, amenințîndu-mă cu degetul. Eu cred că așa se nasc „minunile“: dintr-un păcat, o frică sau un blestem. Întîiți se arată un semn; apoi, acest semn începe să vorbească, să vorbească. Tu taci și ascuți. Dar după aceea începi tu să vorbești, să vorbești — și alții tac și ascultă smîrnă. Așa se nasc și convingerile, și religiile, și sectele de tot felul. Am stat prin peșteri și bordeie cîteva sute de mii de ani, îngroziți de toate cîte ni se arătau și pe lumină — dar, mai ales, pe întuneric. De numai trei mii de ani am început să judecăm. Logic. Matematic. Științific. Foarte frumos, foarte just — totuși, la anumite ore ale nopții, după ce consumi țărănește niște cepe albe, afurisite și puturoase (*Alium caepa**, vitamina B), te întorci fără să vrei înapoi în peșterile paleolitice.

* Ceapă (lat.).

(Hm! Am rămas fără cutia cu prieteni. Nu-i nimic, are grijă misticul dispecerat al hemofilelor să-mi trimită, în cinstea Lidiei, un nou comando de parașutiști, flămânzi și perfect instruiți.)

Revin la protocol. Ce-ar fi — mă gîndeam înainte de a adormi —, ce ar fi să ies din peșteră și, încins cu o blană de leu sau leopard (asemeni lui Tarzan, eroul favorit al adolescenței mele), să năvălesc, cu o ghioagă în mînă, în protocolul Miliei? Ar fi grozav... Dar nu se poate: unde mai găsești azi o blană de leu? Cine mai fabrică azi ghioage? Și chiar dacă — să zicem — le-aș găsi, am eu curajul să intru în „saloon“, la teatru, ca un viteaz, ca un cavaler jignit în onoarea de familist? Pe dracu! Suntem o generație de *papier-maché**, părinții noștri ne-au mîncat toată cartela de vitejie; și ce a mai rămas a intrat în plata datoriilor noastre de război. Nu? Culcă-te, boule Ezechiel, îngerul care ar fi trebuit să te salveze s-a reprofilat, e șofer, umblă prin cetate cu o mașină neagră, sperie, înjură și mănîncă semințe...

Orice intrare în adormire — la mine, cel puțin — înseamnă o coborîre în jos, pe niște lunecoase trepte. În prima fază, de amurg, zgomotele lumii (sîsîitul caloriferului, gîlgîitul apei trase de ceferista de sus etc.) se amestecă, obsesiv și capricios, cu dulcile chemări ale odihnei, ale întinericului de care avem atîta nevoie. Urmează imediat faza somnului adînc: acum fluviul a scăpat de estuar, se poate topi în îmbrățișarea albastră — infinită și liniștitoare — a oceanului. Nu știu cît durează acest somn — cel mai odihnitor și cel mai total — tocmai fiindcă seamănă cu moartea... Dar am pe undeva convingerea că, în această fază de dormire, are loc o miraculoasă și necunoscută încărcare a acumulatorului care îmi alimentează cu energie motoarele. Abia în faza a treia începi să visezi. Scurt, repede, îngrămădit. Nu ar fi exclus — deduc eu — ca și ploșnițele să fie de două categorii: cele care — mai proaste, dar mai viteze — au sarcina să nu te lase să adormi și altele, mai mature și mai înțelepte, care îți cercetează sîngele exact în timpul în care visezi. Nu pot să-mi dau seama dacă între vis și prezența lor există vreun raport de reciprocitate. Ai acest anume vis fiindcă a sosit dumneai în vizită sau dumneai sosește în vizită anume ca să-ți citească și să

* Hîrtie zdrențuită (fr.). Aici: zdrențe.

ți-l taie când ți-e lumea mai dragă? Și moartea, dacă e să vorbim metaforic, nu e decît o rupere de peliculă sau o întrerupere de curent, nu?

Dar toate acestea nu au nici o importanță. Ceea ce trebuie să constat eu — ca inteligență ce studiază și se studiază — este faptul cert că, în ultimele săptămîni, exemplarele de avangardă s-au rărit (vreau să mă refer la exemplarele ce apar la zece minute după ce sting veioza). Aș zice chiar că au dispărut de tot. Sau m-am obișnuit eu cu ele, sau ele, pe mine, ca subiect-client, m-au înaintat în grad. Mai nou, nu mai prind decît un singur exemplar (foarte rar, două) e adevărat că acesta e matur, magnific, nobil și resemnat; și îl prind întotdeauna la o comandă ce o primesc în somn, în răstimpul scurt al unui vis de un tip anume. Ar fi ca și cînd, în timpul derulării unui film, exact în clipa în care aștepti deznodămîntul aventurii, dintr-o dată proiectarea se oprește brusc și, din întunericul sălii, auzi limpede o indicație calmă și foarte precisă: „atenție, băiete, sub sînul stîng (sau pe vertebra atlas) un dușman saturat!...” Nici nu trebuie să deschizi ochii, aprind doar veioza și, cu mișcări lente, de șarpe în iarbă, o dibui, o prind, o așez (fără ură sau înjurătură) într-un pahar, pe care, pentru orice eventualitate, îl acopăr cu buletinul meu.

Dar să nu mă pierd în amănunte tehnice. În noaptea postlidiană, am avut trei vise succesive. S-ar putea ca semnificația lor să fie hotărîtoare pentru destinul meu. Indivizii își scriu rar istoria vieții lor. De obicei acesta e un favor al popoarelor. Ele își povestesc — mai mult sau mai puțin corect — cele ce au făcut, cele ce s-au făcut. *Ziua*. La lumina conștiinței. Care de cele mai multe ori minte. Sau se minte. Nimeni nu s-a gîndit să scrie o istorie a ceea ce au visat popoarele. O istorie a celor opt ore de somn (o treime din timpul evoluției umane) în care, probabil, s-au spus și s-au arătat, sub o formă mai învăluită, mai cețoasă, toate durerile, spaimile, speranțele celor care au trudit, au murit în bătălii sau au fost spînzurați pentru o idee sau alta. Mefisto susține că, după a sa părere, cele mai frumoase, mai lungi și mai complete vise omenirea le-a avut în preistorie: într-o perioadă în care întregul limbaj se reducea la zece gesturi, douăzeci de mîrîieli, cincizeci de onomatopee și maximum o sută de cuvinte... Exact strictul necesar ca indivizii să poată vîna, mînca, face copii și a se bate între ei pentru supremație. În schimb,

avem toate motivele (arheologice, antropologice, mitologice) să presupunem că, în timpul somnului, creierul acestor pitecantropi în curs lent de sapiențizare era pur și simplu bombardat de niște vise nemaipomenite. Fiindcă și visele, pare-se, ar fi de două feluri: vise-izvor (cele care țîșnesc din adîncimile proprii) și vise-ploaie, adică din acelea care par (repet: *par*) a fi trimise de undeva, nu știm de unde.

Coincidența fantastică ce există, îmi spunea Mefisto, în legătură cu facerea lumii sau apariția primului om, între diferite culturi ce nu au putut niciodată să comunice între ele trebuie să ne pună pe gînduri. În somn, cine știe cum, se comunică liber și în timp, și în spațiu. În somn, se ridică punțile cetăților, dispar granițele, spațiul, timpul, cenzurile, vămile și are loc o formă liber-schimbistă de comunicație universală. Umblă visele prin sînge, prin eter, prin cosmos, cum umblă acum vorbele, cîntecele, imaginile prin hăul hertzian al văzduhurilor. Emitem și receptăm. Apariția limbii complicate, a literaturii, teologiilor, filosofiei și științelor ne-au adus, fără nici o îndoială, marele favor de a păși înainte pe scara progresului: în numai o sută de ani, am ajuns la un pas de culmea cea mai culme, adică fie aproape de pacea și fericirea mondială, fie în situația de a distruge tot ce e viață pe această nenorocită și ghinionistă planetuță; dar, în același timp, se pare că, în ceea ce privește reveria (activitatea imagistică în timpul somnului) stăm cumplit de prost; au secat și visele-izvoare, și visele-ploaie; micile vise pe care le mai avem sunt vise de conțopiști obosiți și fricoși; vise de foști țărani în curs de reciclare, de găgăuți cu ceas deșteptător pe noptieră, cu neveste mirosind a ceapă, oțet și permanganat...“ Eu, de pildă — îmi argumenta Profesorul —, nu mai am decît un singur vis: același, sub mii de forme: că vreau să fug și nu pot să fug, că vreau să scap și nu pot să scap, că vreau să le spun și nu pot vorbi. În vis am trecut prin cel puțin o mie de arestări — deși închisoarea pe care am făcut-o eu a fost o simplă operetă traviata...“ Cred că exagerează. Maică-mea, de pildă, ori de cîte ori o întîlnesc, are totdeauna cîte un vis de povestit. Iar seriozitatea cu care ține la aceste vise, ca la niște probleme tot atît de importante ca cea a banilor, a nepoților, a necazurilor ce le are în sat, înseamnă că, pentru ea, bătrînețea, apropiere-

rea de sfârșit se manifestă printr-o colosală activitate de noapte a izvoarelor și norilor vieții ei.

În ceea ce mă privește, habar nu am cum stau: singurul element evident și verificat constă în faptul (deosebit de alarmant) că abia de când mă vizitează prietenii mei nocturni am început să-mi cam dau seama care este granița dintre trezie și somn, dintre viață și paraviață — și, mai ales, am reușit să stabilesc, pe cadranul atenției mele, cam în ce moment al curbei onirice intervine vocea arbitrului nevăzut, adică aprinderea aceluia bec roșu ce mă smulge de pâr, ca de sub apă, și-mi ordonă, ca unui pilot teleghidat, în ce parte a dermei să-l prind și să-l distrug pe anonimul pompist al globulelor mele roșii și albe. Asta e: nici un vis al meu nu se termină. Vreau să spun că mă trezesc totdeauna cu o zecime de întâmplare înainte de final, lucru care îmi provoacă o permanentă și direct furioasă stare de tristețe și nesatisfacție... De multe ori, re trăindu-mi visul avut (cu respectiva amară nemulțumire a inscripției: „urmarea în numărul viitor”), stăteam cu victima roșie plină de sângele meu, urmărind-o cu lupa cum își tîrșie burta cu cele șapte dungi paralele, și mă întrebam, ca un dobitoc ce sunt: nu cumva „dumneaei” știe finalul? Nu cumva în picătura de sânge pe care mi-a extorcat-o se află imprimate exact acele scene-surpriză pe care eu nu le voi cunoaște niciodată?

Prostii! Toate gogorițele acestea metafizice și reacționare, în legătură cu structura solară a singelui, cu visul ca formă de corespondență între principiul „yin” și „yang”, între simbolul solar și cel selenar (luna, știut fiind, aparține morții), teoria cu somnul ca un fel de repetiție, sau gimnastică, sau impozit, prin care ne legăm sau ne achităm atît față de întunericul din care provenim, cît mai ales față de întunericul spre care, fără nici un dubiu sau excepție, ne scurgem — toate aceste misticisme antimaterialiste nu sunt bune decît pentru o discuție lîngă o halbă de bere și un țoi de rom ce se pretinde a fi de Jamaica.

Stau strîmb, judec strîmb, pe un scaun strîmb, într-o noapte strîmbă — și încerc, privind insistent în fundul paharului unde dorm, sătui și cinici, indiferenți, spionii celor trei vise pe care le-am avut. Încerc — înainte de a-mi face dușul matinal și de a-mi începe ziua, ziua de om al muncii — să fixeze pe hartă punctul trigonometric

în care mă găsesc. Imposibil! Sunt un simplu nimic în haos, un fîs moral și social, un Vasilache în bîlciul lumii! Știu că sunt tangent la o serie întreagă de taine și mistere, că, pe undeva mai sus, niște roți dințate atotștiutoare (oare?) îmi macerează, cuvînt cu cuvînt, petele negre (sau petele lipsă) din autobiografie; de ce evit s-o recunosc cîstit, de ce nu-mi spun, o dată pentru totdeauna, că fiecare celulă din mine, fiecare neuron din sistemul meu sensibil urlă, urlă: „Pătru! Pătru!“ Stau ca la rîul Vavilonului — dar, în loc să mă lamentez, rupîndu-mi hainele de pe mine, eu încerc să substituiesc marelui meu păcat cincizeci de vagoane de var rătăcit și niște saci de vopsele delapidate... Să fim serioși, Ezechiel, fiecare om are noaptea și bună dimineata pe care le merită!

Nimerii ziua cu apă caldă, făcui un duș prelung. Mă simțeam excelent. Fluieram și mă bucuram de apa asta care mă curăța. De mult — îmi spunea Profesorul — au încetat dușul și baia zilnică să mai fie niște mijloace pur igienice. Romanii, la baia lor publică, meditau sau țeseau intrigi, înainte de a merge în Forum: în toată Asia — dar mai ales în misterioasa Indie — baia e un act de curățire religioasă. În vechile mînăstiri occitane, îmbăierea unui călugăr însemna înaintarea sa în rang: acest ceremonial nu se putea concepe fără un cor de copii cîntînd psalmi după o perdea pe care era zugrăvit paradisul. Prima scaldă a nou-născutului (ca și spălarea mortului, de altfel) reprezintă, în tradiția satului nostru, momente solemne, încărcate de mister și înfiorare. Apa este elementul primar, oricine știe astăzi că prima celulă vie s-a născut, într-un moment de fericire materialistă, în fundul oceanelor; că fătul stă nouă luni în aia a mă-sii tot într-un mediu lichid, că luna indică nu numai ritmul periodului la femei, dar determină direct chiar și fluxul și refluxul din mări și oceane...

Desigur, nevoia occidentalilor de a se îmbăia zilnic are la bază o habitudine civilizată de curățire a dermei. La aceasta contribuie masiv și instinctul vanitos de a începe printr-un contact direct cu toate acele lucitoare deșertăciuni de reclamă care sunt faianța, săpunurile, sărurile și loțiunile de tot felul. Din cauza acestor total absurde amăgiri de bogăție și lux, dichisuri ale societății de consum, te obligă să uiți complet că, în esență, atît dușul de dimineată, cît și cel de seara, în afară de sudoarea muncii, te spală *mai ales*,

primul, de murdăria obsesivă a viselor de peste noapte, al doilea de porcăriile pe care le-ai spus sau le-ai făcut peste zi. Dovadă că cel mai abitir se spală exact cei care lucrează fizic cel mai puțin. Judecătorii, gangsterii (Al Capone făcea patru băi pe zi), economiștii. Călăii, ziariștii, curvele. Ce-și instalează mai întâi un caporal din America de Sud, după ce i-a reușit lovitura de stat fascistă? Paza, telefonul... și BAIA. Cea mai uriașă nerușinare a Occidentului (îmi vitupera Mefisto, în timp ce mergeam împreună la baia turcească de aburi) constă în „invenția practică” („un sacrilegiu, o apostazie!”) de a plasa în blocurile ieftine WC-ul în spațiul (și timpul) consacrat curățirii și spălării. Socialismul — crede-mă — este în primul rînd un program în care curățenia e un mijloc, iar curăția (politică, morală, financiară) un scop. Nu suntem noi, românii, creatorii verbului „a curăța” în sensul de a-i face de petrecanie? Nu folosim noi expresia „curat la suflet”, chiar cînd nu mai știm că, la origini, „curat” însemna „îngrijit”? „Eu — zicea — am rămas de modă veche: îmi fac nevoile în fundul grădinii, citind ziarul și înjurînd pe pun-gășii de doctori. Mă spăl pe față în lighean, arunc apa murdară întorcîndu-mă cu spatele către soare. O dată pe săptămînă, ca rușii vechi, ca finlandezii, mă duc, cu un Horațiu sub braț, la baia turcească a orașului. Ascultă-mă pe mine, inginerule: nenorocirile lumii moderne se nasc din cauză că, în foarte multe importante sectoare ale vieții, confundăm mijloacele cu scopul. Caragiale ar putea fi considerat genial chiar dacă ar fi creat doar aceste două replici, în care este concentrat, istoric și filosofic, întregul nostru destin balcano-european: «Ca românul, imparțial» și «Curat-murdar!»...”

Eram gata îmbrăcat, îmi beam ceaiul de tei, încercam, ca orice funcționar conștient, să intru în starea de „start”, adică să-mi pregătesc, prin autosugestie, acea bună dispoziție degajată prin care — bine ras, bine dispus — voi reuși să semnez condica și să-mi fac intrarea în birou ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. (Roșculeț, Lidia, nenorocitul de Ilie Ursu trebuie făcuți să aparțină unui trecut foarte îndepărtat, eventual chiar șterși din memorie.) Prezentul nu este decît un „ieri” uitat, tocmai pentru ca un „mîine” să poată fi și posibil, și asigurat.

Deodată, ca un apucat, mă întorsei de la geamul dormitorului și, ca atras de un magnet, alergai spre bucătărie. Paharul era acolo,

sub chiuvetă, acoperit grijuliu cu buletinul meu de identitate. În pahar, nemișcate, ELE. Nu pot să le las aici, mi-am zis, să caut o cutie de plexiglas, trebuie să mai fie una printre cutiile de sulimanuri și medicamente ale Miliei. Am deschis sertarul acela de la măsuta oglinzii în care știam că-și ține ea fleacurile muieresti.

Haos. Ațe, cîrpe, panglici, tuburi golite de ruj, nasturi, fermoare stricate, cartele vechi, mosorele, aspirine, bilete loto, o pudrieră spartă, iglițe, o forfecuță de unghii, cîteva alune, tirbușoane, o cutie goală de țigări „Kazbek“, un prospect turistic: „Vizitați insula Adakaleh“ etcetera. Cam așa trebuie să fi fost Universul înainte de a fi venit Materia să spună: „Să se facă Lumină!“. Mă amuza sertarul acesta, dezordinea de aici reprezentînd fața nevăzută a scumpei mele soții. Trebuia să recunosc că și eu — undeva în subconștient — aveam un asemenea sertar în care nu mi-ar face deloc plăcere să se cotrobăiască.

Eram gata să renunț la nevinovata mea percheziție matinală, cînd, deodată, în peștera sufletului meu, auzii răsunînd un „bang“ uluitor. Țineam în mîină o cutie de carton, cu capacul rupt neglijent (în grabă, furios, pe întuneric!?). În cutie ar fi trebuit să fie șase, erau numai cinci prezervative. Da! Pre-zer-va-ti-ve. Din renumita marcă germană „Olla-Gumi“. Le știam, le recunoșteam. Chiar dacă prima și ultima oară cînd le-am folosit a fost în timpul acelor trei luni de concentrare, pe care, ca orice student, a trebuit să le fac la o așa-zisă „școală de ofițeri“ din spatele frontului. Asta în vara dinainte de 23 August. Duminicile, la orele 14, ofițerul de gardă ne trecea în revistă înainte de a ne da drumul în oraș. Controlul era sever: dacă eram bine bărbieriți, cizmele lustruite, gulerul rotund să nu fie trecut peste reverul închis al uniformei. Și la urmă, comanda germană: „Gumi-Kontrol!“ La acest ordin, rîndul din față făcea trei pași înainte, rîndul din spate doar un pas înapoi. Astfel distanțați, fiecare elev-sergent (din cei circa o mie cîți eram în școala aceea de artilerie) întindeam automat ambele palme deschise în față. În palma dreaptă trebuia să fie „suta“ — tariful standard al bursei de atunci — și în stînga... prezervativul. Nefolosit. Ofițerul de serviciu (elegant, pudrat, mirosind a drogherie) trecea grăbit printre coloane. Pentru sondaj, se oprea în fața a doi sau trei elevi mai suspecti de a fi șmecheri sau chiar olteni. Cu cravașa făcea un semn.

Sergentul aghiotant lua atunci micuțul plic din palma stîngă și, printr-o țeavă de trestie anume pregătită, sufla în cauciucul respectiv. Dacă pudra protectoare nu prezenta nici o zbîrcitură însemna că obiectul e virgin, deci totul e în regulă. Dacă se constata contrarul, urmau, fără murmur și șovăire, trei zile de carceră și corvoada obligatorie de a curăți closetele turcești ale întregului divizion de artilerie călăreață.

Nu se luminase bine de ziuă, becul din fundul curții interioare ardea încă. Parcă ninge, parcă plouă — vreme rîioasă, bună pentru astmatici și tuberculoși. Voiam să amîn explozia din pieptul meu, știam că fitilul arde, iar dinamită aveam acolo o grămadă. Țineam cutia cu... cu accesoriile de protocol ale soției mele. În palma stîngă, regulamentar. Cineva mă tăia în două, ca la abator: inima bătea încă vie în partea stîngă, în dreapta ar fi trebuit să simt cuțitul sau baltagul mîndriei terfelite. Pe dracu! Mint! Eram anesteziat — toate glandele instinctului meu de memorie și autopază nu secretau decît novocaină. Să tac, să tac, să înghit: bea, Grigore, agheasmă, mîndria e un lux, o dată în viață am acceptat să mănînc rahat și iată, plătesc... Tu-i vremea vremuirii vremurilor! Plătesc în valută forte, și ziua și noaptea, și cînd ninge și cînd plouă, plătesc pe tăcute și înghițind, ca unul care nu numai că s-a turcit, nu numai că a acceptat să fie scopit, dar mai e obligat, din cînd în cînd, mai ales de zile mari, să strige „Aferim!“ în loc de „Sictir“.

Prietenul meu copacul scîrții și parcă se răsuci în balamale. Trei pisici, toate negre, o luară la fugă, țîșnind speriate de lîngă lada de gunoi arhiplină. Un cîrd de ciori trecu în zbor planat peste acoperișul muzeului. Otrava verde urca în sîngele meu: explozia nu va mai avea loc, fuziunea nucleară a revoltei fusese schimbată, în interesul păcii și liniștii, în lentă fisiune nucleară. Nu voi sări în aer, nu voi sparge toate geamurile, oglinzile, n-am să ies în stradă urlînd cu un gladium daco-roman în mîină: faza asta aparține unei cartele de mult scoase din uz. Nu mă cheamă Ezechiel, nu mi s-a arătat nici un înger, n-am văzut dărîmarea vreunui templu; prin cetate dacă mai umblu, umblu nu ca să însemn pe cei însemnați, ci ca să arăt, cui știe să citească, ce scrie pe fruntea mea de vierme și tîrîtură... Asta e! De aceea nici nu mă mir că-mi vine să-i trag un rîs să se

cutremure tot blocul, un rîs din acela african, provocat de un microb înrudit și cu ciuma, și cu Sigmund Freud.

Căci, pe cinstitelea: să stai în mijlocul secolului XX, în plină epocă de revoluție tehnico-industrială, în care, una după alta, popoarele coloniale sau colonialiste își scutură jugul milenar, cînd măreața și cea mai înaintată știință din lume se pregătește pentru asaltul sputnic al cosmosului, să stai neputincios în fața realității și a istoriei, cu o cutie de prezervative nemțești în mîină, în timp ce, deși e ora șase și douăzeci, soția ta legitimă încă nu s-a întors din protocol, iar pe tine, la birou, te așteaptă un Roșculeț-tonans, un Băleanu-turnătorissim și o autobiografie pe care nici nu ai început-o! Ce să mai vorbim? Să mori de rîs, să faci pe tine de atîta ianuarievici și veselie.

Român sunt, român aș fi, nimic din ce e românesc nu-mi poate fi străin. *A me alienum puto*.^{*} Se spune că am avut un unchi după mamă, care, în loc să strige după ajutor sau să încerce să salveze ce se mai putea salva, s-a apucat să chiuie și să joace. Și nu era nebun, nu era deloc nebun. Mefisto îmi spunea că, atunci cînd intri la bătaie, plîngi, te vaieți cît poți, dar, cînd chinul și durerile ajung la maximum, deodată îți vine să săruți și să îmbrățișezi cu dragoste, *cu dragoste*, cizma care îți rupe coastele și-ți calcă măruntaiele. Există o dialectică și în durere, negația negației, saltul calitativ, rîsul în locul plînsului. Dracul se mai poate descurca în jungla asta care se cheamă psihologie, comportament, reflex condiționat.

Rîsul acesta cu lacrimi îmi amintește de un bun prieten al meu din primii ani de facultate. (La ora asta, doarme somnul naivilor în fundul Dunării: dezertînd din armată, a vrut să treacă la Tito — asta pe vremea cînd Iosif Broz nu era nici Iudă și nici călău, amicul meu, care se numea Deliu Piatră, crescut fiind lîngă Mureș, înota ca un pește: și totuși, de cînd îi lumea, grănicerii au reflectoare și puști cu lunete — datoria-i datorie, așa că *aquis submersus*^{**}, fie-i Dunărea ușoară!) Terminaserăm cu succes anul I sau II, ziceam să facem o excursie prin Munții Apuseni, să vedem și noi țara asta de piatră în

^{*} Expresia originală este *Homo sum, humani nihil a me alienum puto* (Sunt om și nu mă simt străin de nimic din tot ce e omenesc) (lat.).

^{**} Înecat (lat.).

care a curs atîta sînge și au decurs atîtea revoluții. Avea el niște ru-de în Lupșa, un sat dumnezeiesc, undeva între Cîmpeni și Baia de Arieș. Am bătut noi pe jos, timp de vreo zece zile, dealurile sărace în mîncare (bogate în istorie) dintre Alba Iulia și Abrud — ne-am săturat de moți și de vestigii eroice. Am coborît în Lupșa. Avea Deliu aici vreo trei „vărușane“, frumoase și date dracului. Într-o sîmbătă am organizat un fel de bal la care, pînă dimineața, lîngă un patefon și cinci plăci, am reușit să-mi desfășor toată arta de dansator neobosit și modern. Am dormit excelent, în podul cu lucernă, cu o sticlă de țuică prefriptă alături.

A doua zi după-masă, „hai la Arieș, să ne scaldăm!“... Nu există în lumea întreagă o apă mai curată, mai molcomă și mai plină de culori decît apa asta a Arieșului, așa cum am văzut-o eu, atunci, la Lupșa. Lăsarăm satul în urmă, trecurăm și peste holdele de cucuruz din luncă. Urma o pajiște de mătase, cîteva poetice sălcii; în față, un perete vertical de bazalt și, sub doi arini uriași, „scalda“ satului. O răstoacă liniștită, lungă de vreo douăzeci-treizeci de metri și lată de vreo zece. Rîul scobise pe sub copacii de pe mal și se născuse astfel un fel de golf în care apa parcă stătea pe loc. Doar în partea dinspre stînci puteai vedea valurile ce se rostogoleau puternic spre un fel de prag din bîrne groase, construit, probabil, împotriva viiturilor de primăvară. Pe pajiște, toată intelighența tînără a satului: elevi, eleve, cîțiva funcționari sălțați, multe învățătoare, tinere, dar foarte pudice și sperioase.

Ca și cu o seară înainte, eu și prietenul meu Deliu am demonstrat tot ce știam în materie de înot. Fetele chicoteau, excitate parcă — de soare, de senzația teribilă a apei reci și a nisipului pe care îl încercau intrînd cu picioarele lor albe doar pînă unde le permitea pudoarea să-și salte rochiile sau catrințele duminicale. Copiii se bălăceau, în legea lor, goi-pușcă, flăcăiandrii se voiniceau în izmene sumese; doar eu și Deliu aveam ceea ce se cheamă costum de baie, adică niște veșminte speciale care ne acordau, în ochii muieristii de pe mal, dreptul de a folosi „scalda“ pentru niște exerciții de înot academic — *crawl*, *brasse*, fluture, spate — total necunoscute pînă atunci în Lupșa strămoșească. Eu înotam mai ales *brasse*, cu capul sub apă, Deliu, mai subțirel fiind, prefera *crawl* — în orice caz,

amîndoi făceam o notă aparte în bălăceala și broscăria veselă a acelei zile de neuitat.

Nenorocirile nu bat niciodată la ușă. Pe la a treia înmuiere, simții deodată o foarte clară și ultimativă senzație în partea în care funcționează ritmic intestinul meu vidanjour. *Naturalia non sunt turpia** — ar fi zis romanii, dar eu pe atunci aveam douăzeci și unu de ani, fusesem regele nedeclarat al balului, orice ieșire a mea din apă, *singur*, ar fi fost urmărită de toate fecioarele de pe mal. Și totuși... nevoia era imperativă, trecuseră douăzeci și patru de ore de la ultima ușurare, aveam un metabolism de mînz tînăr, ce era să fac? Să ies și să alerg suta de metri plat pînă la cea mai apropiată porumbiște? Exclus! Să trec rîul și să încerc să mă cațăr pe stîncile aproape verticale ale muntelui din față? Abia astfel aş fi atras atenția amfiteatrului de sub arini. Mi-am zis: inteligența este *le moyen de se débrouiller d'affaires***. Buun! M-am prefăcut obosit și — ușor, ușor — ca o broască țestoasă, plutii, dus de curentul slab, pînă la capătul de jos al scăldătoarei. Aici, la cel puțin douăzeci de metri de locul unde se bulucea puștimea, arborînd aerul nevinovat al unuia ce cercetează „științific” o rocă aluvionară, reușii, ca un scamator, să-mi scot sub apă, chiloții. Și... Într-o clipă mă simții un om liber și foarte fericit. Ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, fără grabă, în cel mai clasic stil marinăresc, o luai în sus spre locul unde Deliu își continua demonstrațiile sale de *crawl* australian.

Deodată, parcă mă izbi în plin suflet un glonte dum-dum: întorsei capul. Cerule, la mai puțin de un metru în urma mea, cam deasupra spațiului popliteu (a genunchilor), pe suprafața de safir a apei plutea, rotundă și inconștientă, grămada brun-cafenie, fructul vinovat al ușurării mele clandestine. Încercai un sprint vitejesc înainte. Degeaba: materia respectivă, profitînd de nu știu ce fel de curent sau contracurent pe care îl provoca înaintarea mea (eram student la Politehnică, dar hidromecanică nu apucasem încă să fac), reușea să se ațînă automat după mine. Încercai să înot zvîrlugă sub apă pînă la limita de jos a scăldătoarei. Zadarnic. Parcă ar fi fost o jivină anume dresată, grămada venea în jos, dar se oprea în conul de vîrtej pe care îl provoca chiar corpul meu.

* Lucrurile firești nu sunt rușinoase (lat.).

** (A fi inteligent înseamnă) a ști să te descurci (fr.).

Aveam eu douăzeci și unu de ani, dar poveștile copilăriei erau încă proaspete în memorie. Deodată mi-am adus aminte de savantul acela care, într-un roman de Jules Verne, zburînd el spre Lună, nu reușea să scape de cadavrul cîinelui său iubit, ce se ținea scai de ghiuleaua în cauză. Concomitent, mă paraliza și o altă teamă, mai cumplită: apa asta, îmi ziceam, e o apă sfîntă. E Arieșul strămoșilor mei, un fel de Iordan valah, de Mississippi sau Gange al bieților moți; și eu, ca un prost și păgîn ce sunt, l-am spurcat. Ceea ce mă urmărește este pedeapsa larilor și penaților locului — de-acum, toată viața va trebui să... Letiția, cea mai frumoasă din verișoarele lui Deliu, mă urmărea cu privirea, grătarul era gata, nu mai aveam nici o scuză să rămîn în apă, mă simțeam groaznic...

Cînd i-am povestit Profesorului această nostimă aventură a mea, am încheiat spunîndu-i: „Nu cunoșteam legile hidromecanicii, nu știam fizică, de-aia m-am speriat!“ Spre mirarea mea, deși eram la a treia halbă cu rom, Mefisto oftă prelung, închise ochii și își suflă nasul. „Tinere domn, îmi spuse, uitîndu-se undeva dincolo de mine, aventura dumitale nu e numai o problemă de mecanică sau fizică: este mai degrabă una morală sau chiar metafizică...“ N-am priceput, bine-nțeles, nimic din acest răspuns al său — mai ales că, de îndată, parcă ar fi vrut să alunge o amintire dureroasă, începu să-mi vorbească, pe larg și cu multe paranteze, despre dimensiunea coprofilică a umorului baroc german...

Suna ceasul deșteptător în bucătărie. Eu să-l fi tras aseară? Se lumina de ziuă. Durerea continua să-mi sfîșie ființa. Stăteam nepuțincios în pervazul geamului, cu „chestiile“ delictive în palmă. Așteptam răsăritul soarelui. Sau voiam să dau glas unei jeluiri fără cuvinte, unui blestem biblic care să țină loc și de rugăciune, și de aia a mă-sii... Nu o uram pe Mili, ea era ea însăși. Mă durea propria-mi rușine, cancerul ascuns al unui rău incurabil, al unei diavolești capcane din care nu e scăpare. Există murdării ce nu se pot spăla, pe care și apele refuză să le spele. Trădarea e ca o vîrșă, nu cunoaște întoarcerea și nici iertarea. Acolo, sub acel atotștiutor copac, văd mereu umbra fratelui meu Pătru. *Pe care l-am trădat!* El e Abel, eu sunt Cain. Fumul jertfei lui se ridică drept în sus, spre stele. Jertfa mea pute a hoit, fumul meu se tîrăște ca șarpele prin mărăcini. Poate că aceste remușcări și chinuri ce mă urmăresc fac și ele parte din procesul meu de reeducare. Oare oamenii, înainte de a fi folosiți la

întreaga lor capacitate, trebuie să treacă, la fel ca și metalele rare, printr-un fel de tunel de încercare, de călire, de bombardare cu diferite raze X sau Y, ca să se vadă dacă nu cumva ascund nicaiva fisuri nocive!?

Am așezat pachetul cu „recuzitele de protocol“ ale soției mele exact în mijlocul patului ei nedeșfăcut. Mi-am mutat prizonierii într-o cutie de chibrituri etanșă. Am luat, din rezervele mele ascunse, cincizeci de lei, cu intenția nebuloasă ca diseară să mă matolesc cât mai departe de casă și de problemele ei. Mă închinai, fără nici o urmă de perfidie, la icoana ce ne-o dăruise mama după nuntă. Pe urmă, ca și când aș fi scăpat de cine știe ce fel de greu necaz, înjurai, așa, în general: „Da mai dă-o-n trăsnet de lume!“ — după care, ca un voinic din poveste, plecai spre biroul ICRAL, unde mă așteptau câteva dosare confuze, câteva probleme difuze și mai multe lighioane flămânde, ce nu trebuiau să mă simtă nici speriat și nici încolțit.

Alergai pe străzi ca un ieșit din minți: nu atît ca să prind condica (trecuseră zece minute peste ora șapte), cât mai ales ca să scutur de pe pielea mea solzii verzi ai acestei dimineți murdare și amenințătoare. Fuga înseamnă sănătate, tinerețe, uitare, uitare. Nimic nu e definitiv pierdut cît timp o mai poți lua la goană peste miriști, bulevarde, decenii; chiar dacă de istorie și de tine însuși nu poți să scapi, iluzia că lași în urmă hoitul unei ore blestemate și vulturii pleșuvi ce ți-au ciugulit ficatul face bine. Mușchii lucrează, sîngele se încălzește și aleargă să irige acele vene capilare din memoria ta în care, chiar acum, sunt transcrise runele spaimei, păcatului, înmagazinîndu-se cu acte în regulă și stresul rușinii prin care ai trecut.

Un pustiu prevestitor de rele mă întâmpină chiar de la poartă. Cele trei rînduri de ferestre ale celor trei etaje păreau pustii: nimeni, să privească la geamuri, nici un fumător întîrziat prin curte — nici măcar vipera de Băleanu, cu nelipsitul său carnet în care-i nota pe toți și Totul, nu se vedea. Lămpile ardeau peste tot, doar în biroul Roșculețului era întuneric.

Baci Firescu, portarul, îmi făcu semn să tac, strecurîndu-mi în palme un bilețel și șoptindu-mi grăbit: „Tunde-o, tovarășe, eu nu te-am văzut, pe aici nu ai trecut!“

O șterg. Profit apoi de confuzia acestei ore — în care se face schimbul între întuneric și lumină — și mă strecur ca un hoț spre ora-

șul vechi. Sub un portal turcesc, între o ladă de gunoi și câteva canistre suspecte, desfac biletul (scris la mașină) și citesc următoarele:

Lupule,

bomba „Cenad” a explodat în altă parte, cu alt focos. Te sfătuiesc să dispari trei zile din bătaia tunurilor. Doctorul Petrică-Sandu e anunțat, îți va elibera un certificat medical. Poate fi chiar și cu diagnosticul „cefalee subacută virotică”. Tratează-ți depresiunea departe de ICRAL, de cârciumi și de prieteni sau colegi. Mă suni vineri seara, după șapte!

Nici o iscălitură. Doar un post-scriptum adăugat în fugă:

Citește atent, rupe, înghite și uită acest bilet!!!

Ce puteam să fac? Biet om sub vremi, o luai agale spre spitalul de neuropsihiatrie, unde atoateînțelegătorul doctor Petrică-Sandu va trebui să constate — ce ironie! — că sufăr într-adevăr de... cefalee subacută virotică. O boală tipic românească, mai rea decât gripa sau oreionul, ceva intermediar între nevroza astenică și rîie, angoasa tremendă și frica hemoroidală; în orice caz, o boală ce nu poate fi nici controlată, nici combătută; trei zile reprezintă minimul pentru ca un bolnav cefalosubacut să poată să-și revină suficient pentru a-și putea da singur seama încotro mai poate s-o apuce: spre internare în spital, unde o cură de somnoterapie poate să-i curețe memoria de traumele conflictuale, sau spre șeful de cadre, care — dacă e bine dispus — îi primește certificatul fără comentarii critice, știind și el că, deocamdată, nici medicina cea mai înaintată din lume nu a reușit să stăvilească ravagiile pe care le face boala asta postbelică ce se cheamă „cefalee subacută virotică subfebrilă”.

XI

Biletul Lidiei, în loc să mă alarmeze, avu darul să mi se pară untdelemn peste apele mînioase din mine. Dacă aș fi primit într-o zi normală o asemenea înștiințare, vulnerabil cum sunt, m-aș fi simțit

dintr-o dată răstignit pe un pat de cuie indian; dar acum, după evenimentele acestei dimineți de magnific încornorat, vestea că și în altă parte au loc explozii și implozii — sentimentul că nu eu sunt cel urmărit și nu mie mi se întâmplă cele mai mari nenorociri — mă făcu să mă întorc radios și felice spre mohoreala matinal-cretin-funcționarească a orașului și să mă simt ca un elev cu temele nefăcute care află că, în sfârșit, cursurile se suspendă din cauze de tifos sau scarlatină.

Aș fi luat-o bucuros iar la fugă, dar simțeam în spate privirea deloc indiferentă a unui foarte frumos și brav milițian. Am citit undeva că omul, ca specie, este una dintre cele mai slab alergătoare animale: ca mijloc de escapare, prin fugă, rămîne mult în urma chiar și a unor antropoide total inferioare. Un fapt rămîne cert: s-ar putea întâmpla ca acest defect funciar să-l fi obligat la folosirea și a altor mijloace de apărare, de pildă ascunderea sau încercarea de a contrasperia pe urmăritori. Civilizația începe, probabil, în clipa în care ai scăpat de grija de a trebui s-o ieși mereu la fugă. Cel ce alergă nu-și mai pune întrebări, nu mai stă „pe gînduri”; limba, adică așa-zisa comunicare prin sunete, nu s-a putut naște decît în clipa în care, ridicîndu-ne noi frumos în două picioare, am avut condițiile necesare de siguranță ce ne permiteau să pălăvrăgim fără să ne fie frică de leopard, urs sau năvălitor barbar. În jocul copiilor, fuga nu se reduce la simplul instinct de a-și antrena pofta trupească de mișcare: e, mai degrabă, o recapitulare ontogenetică (parcă așa îi spun) a unei stări primitive de continuă alarmă. Maimuțele cele mai evolute își petrec momentele pašnice în stare bipedă; dar, în clipa în care se dă alarma, întreaga comunitate revine la mersul în patru picioare și o șterge de rupe pămîntul. Panica (pe front, de pildă) e legată de fugă: nici nu se știe dacă întîi te sperii și apoi începi să alergi înapoi — sau dacă, luînd-o „la sănătoasa” (ciudată această tipic românească expresie), declanșezi, în același timp, sistemele de spaimă sau groază.

Nu e cazul meu, la mine ideea de fugă fiind ceva mai complicată, nu are nici o legătură cu alergarea în sine. E mai degrabă o metaforă: o formă prin care încerc să-mi explic de ce îmi vine mereu să fiu cît mai departe de locul unde mi s-a pus de mămăligă. Un iepure gonit de o vulpe, după ce a scăpat cu bine, *uită* în cîteva clipe de

spaima prin care a trecut. Are creierul astfel alcătuit, că i se șterge cu buretele pericolul morții ce fusese atât de aproape. Altfel nici nu ar putea trăi, i-ar sta iarba în gît numai la gîndul că ar fi putut să se împiedice sau să i se puie un junghiu în șoldul stîng. Dar pe noi, oamenii, amintirile nu ne lasă să rumegăm în pace după ce am fost goniți de vreo fiară sau lighioană. În caz de pericol, memoria și imaginația (factori culturali prin excelență) sunt cei mai răi dușmani ai omenirii. Șarpele care hipnotizează o găină proastă nu face decît să-i transmită că o va înghiți de vie: cu asta i-a și înmuiat picioarele. Lidia...

Am continuat să flanez în orașul vechi. Aveam timp berechet. Doctorul Petrică-Sandu, după cîte știam, nu cobora din secții la dispensar înainte de ora unsprezece. Nu aveam, bine-nțeleș, nici un interes să mă întîlnesc chiar acum cu vreunul din băgătorii mei de seamă. Nu știam ce s-a întîmplat cu Roșculeț, nici nu doream să aflu. Soarta mea e în mîinile atotștiutoarei Lidia: dacă ea mi-a spus să stau trei zile departe de ICRAI, voi sta departe pînă și de gîndul că am fost vreodată conțopist în această întreprindere.

Nu ploua, nu ninge. Vremea, chiar dacă nu mirosea încă a primăvară, mi se părea totuși lîncedă și amețită: zăpada în oraș era pe ducă, înnegrită și plînsă. Ciorile, în cîrduri rotunde, țipînd, zburau spre plopilor din luncă. Țigani care se strecurau spre oraș miroseau a fum și vizuină.

Pe o vreme ca asta, tata ne lua pe amîndoi frații și ne ducea sus, pe Oblîștea, unde aveam și noi vreo treizeci de pruni bătrîni. El, cu un hîrleț, dezgropa din locuri numai de el știute hreanul păstrat bine sub zăpadă; noi, cu bidinele de sorg, trebuia să văruim „pînă la șolduri” trunchiurile zbîrcite ale prunilor. Urme de iepuri și vulpi se vedeau peste tot: Pătru visa o pușcă de vînătoare cu două țevi, eu mă uitam după cuiburile de mierlă, pe care le știam din vară. Satul era jos, ca sub apă. Din cauza nêgurilor și a fumului vîlmășit, nu se vedeau decît turla bisericii și cele cîteva troițe mai mari din cimitirul vechi...

„Cînd te bate majurul cu centura la fund, ne povestea el rîzînd, toată șmecheria constă în asta: să strigi tare și să lași curul moale. Asta am învățat-o eu de la unul, Felei, care a fost hoț de valize și a mîncat bătaie mai multă decît tot regimentul într-un an de concen-

trare. Să strigi tare, fiindcă strigătul te amortește pe tine și îl mai înmoaie pe călău. Și să nu-ți strângi bucle, fiindcă astfel cureaua sfîșie numai, fără să rupă... Nu e bine să numeri. Asta e treaba executantului; nici să te rogi nu e bine, nu ușurează: la mare durere, orice rugăciune devine înjurătură sau blestem. Eu, ca soldat, de două ori am primit pedeapsă corporală, douăzeci și cinci de trăgători. Prima oară era să-mi crape inima de durere. De ce? Fiindcă mă temeam de lovitură, fiindcă îmi număram loviturile. A doua oară a fost cu totul altfel: învățasem lecția, acum eu eram mai tare.“ „Cum?“ întrebam noi uluiți de destăinuirile lui. Tot ce era legat de viața de cazarmă a tatălui nostru mi se părea — mie cel puțin — ca ceva sosit din altă lume. „Cum?“ ... Dar tata se făcea că se gîndește la altceva, rîdea singur ca de o glumă pe care numai el o cunoștea, uita de fiecare dată să ne dezvăluie secretul lui Felei.

Dracu s-o ia de viață, scormonesc exact ce nu trebuie, mai ales acum, cînd, în drum spre certificatul meu medical, cel mai cuminte lucru ar fi să încerc să uit tot, tot, tot: tot ce mă leagă de ploșnițe, de Mili, de Roșculeț și de Lidia. Să mă scutur de praf și păienjeniș. Să lepăd în șanț tot ce visez nopțile... Da, da! Să ocolesc parcul Mitropoliei. Nu-mi face nici o plăcere acum să văd o anume bancă, pe care — poate să fie vară toridă sau ger de crapă pietrele —, ca un făcut, se găsesc totdeauna doi tineri încolăciți și cuprinși de gîfîită frenezie, aducîndu-mi astfel aminte cît de stupid se repetă istoria, cît de guguștiuc am putut să fiu pe acea vreme, cît de departe sunt anii în care credeam că sufletul femeilor începe cu portjartierul... („Olla-Gumi: *das Beste, das Sicherste, das Naturänlichste**!“)

Gata, m-au zărit. Aici lucrează o echipă a noastră care, de vreo cîteva săptămîni, zugrăvește și repară o veche casă boierească — destinată încă nu se știe precis cui sau pentru ce. Cinci huidume de foști țărani, calificați la locul de muncă, avîndu-l ca șef pe marele, pe misteriosul (unii spuneau „rechinul“) Mihai Pascaly, unul din cei mai buni zugravi-vopsitori și instalatori ce-i aveam în întreprindere. Nu știu prea multe despre el, dar am auzit că bunicul sau tatăl său avusese mai multe mori cu valțuri, prese de ulei, fabrici de spirt și șlepuri pe Dunăre. Făcuse avere, dar palat în centru nu-și clădise.

* Cea mai bună, cea mai sigură, cea mai asemănătoare naturii (germ.).

Sau nu apucase să-și clădească. Lucra cu muncitori scutiți de concentrare și cu „bulgari“ fugiți de impozitele „neamțului“ lor... Tatăl acestui Pascaly murise într-o noapte împușcat de legionarii ce jefuiau prin cartierul său și care, din cauza bărbii, îl luaseră drept evreu... Avusese doi băieți și o fată. Cel mare, Nicolae, ar fi murit, ca șef de organizație, în Rezistența franceză. În Lyon. Fata, profesoară de franceză sau spaniolă, s-a măritat cu un mocan brașovean, cu care, după lungi peregrinări prin lume, ar fi ajuns profesoară de limbi latine într-o universitate americană din Honolulu. Nu se mai știa dacă trăiește sau a murit în timpul războiului cu japonezii. Iar Mihai ăsta al nostru, talent genial al descurcării de tip balcanic, deși avea un strălucit doctorat în Drept sau Istorie, luat la Paris sau Londra, fără să aștepte naționalizarea, dar prevăzând exact mersul evenimentelor, se prezentă la primul prim-secretar de partid din oraș și predă, cu acte în regulă, toată moștenirea sa (plus rezervele de cocoșei ale familiei) puterii populare. Gurile rele spun că, totuși, ar fi fost gata să fie înhățat: dar, fiind cinstit sau numai foarte inteligent, Mihai Pascaly, de bunăvoie și nesilit de nimeni, se prezentă la Sfat cu o bidinea în mână, cerînd politicos să fie trimis, spre reabilitare de clasă, la munca de jos. A fost trimis, autoritățile aproape că l-au uitat; omul era harnic, îi umbla și mintea, nu și-a pierdut vremea: s-a calificat, ba mai mult, ajunse să fie apreciat ca un adevărat artist în meseria sa. Mulți directori considerau ca un fel de cinste și favor ca, la instalarea lor în vila ce le-a fost repartizată de popor, întreaga grijă a zugrăvitului, vopsitului, instalațiilor să fie încredințată maistrului Pascaly și echipei sale. Cucoanele „din lumea bună“, adică soțiile responsabililor de restaurante sau cantine, coafezele, ginecoloagele, gogoșăresele („Gaițele de tip nou“, cum le spunea Mili, pe care, ca muiere, o rodea invidia de clasă tocmai fiindcă la fiecare premieră avea ocazia să fixeze, dintr-o singură privire, categoria socială și economică a familiilor, judecînd totul numai după discreția parfumurilor, a bijuteriilor și a desuurilor ingenios ascunse sub toaletele ufederiste), cum zic, aceste doamne se dădeau în vînt după serviciile multilateral necesare ale maistrului Mihai...

Toate aceste amănunte le știu numai în mică parte din bîrfele de prin birouri; legenda lui părea a fi însoțită de o obligatorie discreție, cel care îi pomenea numele își lua automat (din prudență sau

frică) o ironică distanță față de situația și „afacerile“ lui. Toți bănuiau că lucrează în mare, Stănculescu îmi șoptise că mulți din șefii și controlorii săi „aveau mîna prinsă“, că Pascaly are relații puternice sus de tot. Nici o anchetă sau control nu a reușit să-i găsească cea mai nevinovată lipsă sau vină. Era singurul maistru ce putea să-ți monteze jaluzele nemțești; dispunea și de țevi, și de echipe, dar mai ales de autorizații pentru instalarea gazului metan în locuințele mai ferite și mai dificile — ce mai! omul nostru, într-o epocă de continuă și generalizată spaimă față de tot ce ar fi putut mirosi cît de cît a afacere particulară, dispunea de relații, putere și mijloace (absolut legale) care, *mutatis mutandis*, depășeau în curaj, inițiativă și practică inteligentă proporțiile gigantice ale unor consorții financiare din orice țară capitalistă. Stătea — auzisem — în trei cămăruțe modeste, în Luncă, aproape de țigănime. Fusesse însurat. Nevastă-sa, o foarte frumoasă învățătoare de prin părțile Sibiuului, vrînd să meargă să-l viziteze în timp ce el era concentrat undeva în Moldova, avu nenorocirea să nimerească într-un vagon nemțesc cu tătari sau găgăuți: fu găsită moartă, desfigurată, undeva în cîmp, pe lîngă Buzău. Avea o fiică foarte frumoasă, dar mută. Sau surdo-mută.

Toate aceste groaznice povești legate de personalitatea lui Mihai Pascaly le știam de la Mefisto, care, cînd îl apuca criza de „a retrăi istoria trăită“, îl cita cu mare emoție pe maistrul nostru, pe care îl considera un gînditor de excepție, un socialist de falanster, un fel de geniu mafirot, sinteză între „ce n-a știut nici Iorga“ și „un Rockefeller al mahalalei Europei balcanizate“... De vreo trei sau patru ori i-am simțit prezența pe linia devizelor mele, dar, de întîlnit, nu-l întîlnisem: nu avusesem o ocazie directă. Într-un oraș ca al nostru, fiecare categorie socială evoluează, ca și planetele, pe elipse riguros separate; foarte rar — și numai printr-un riscant accident — poate avea loc o strămutare sau coliziune de volute. O revoluție de-aia e revoluție, ca să avem dreptul să schimbăm numele Soarelui, eventual să așezăm, pe post de planetă, un satelit sau un meteor; dar, odată stabilite ierarhiile, nimănui nu-i convin confuzia și egalitarismul mic-burghez; ne iubim, ne respectăm, defilăm dacă e nevoie cot la cot, dar pe burtă nu ne batem și nici nu ne mai tutuim. Fiecare cu lungul nasului său, fiecare cu statul în banca sa. Șarpele,

de-l doare capul, iese pe bulevard și strigă: „Sculați voi, oropsiți ai soartei!“.

Mihai Pascaly mă strigă din balconul casei unde lucra cu echipa sa. Îmi făcu semn să-l aștept, că are ceva să-mi spună. Mă reze-mai de cel mai apropiat salcîm și-mi aprinsei o țigară. Omul venea legănat, cu un mers de marinar în tangaj. Foarte ușor ciupit de văr-sat, avea o expresie de călugăr chinuit de post și rugăciuni. Dantură de cinema, mâini de lăutar. Venea spre mine, fixîndu-mă cu ochii lui de viezure, fără să clipească, fără să-mi dea vreun semn că e surprins, că se bucură sau că se pregătește să mă bată. Ivanovici, vorbindu-mi despre el, îmi spunea că avea o tehnică specială de a te băga în buzunarul său în numai trei minute ... Purta un cojoc țărănesc, larg desfăcut, pătat pe din afară de toate însemnele nobile ale muncii sale de zugrav și vopsitor; pe dinăuntru, însă, acest cojoc (mai degrabă, o scurtă de vînătoare) era căptușit cu o blană impecabilă de focă sau vidră. Pe dedesubt purta o salopetă ce părea a fi din mătase sau poplin; asemenea salopete nu am văzut decît pe scenă, la ansamblul armatei. Cămașa, fără cravată, era albă, scrobită, puteai să-i pui papion și să mergi la bal cu ea...

Se opri la cîțiva metri și mă privi lung. Eram avizat, știam că acum e momentul cînd mă va băga sau nu în buzunar. Mă simțeam ars de privirea lui blîndă și totuși pătrunzătoare, realizez că omul acesta „mă vede“ și „mă știe“ — dar, în același timp, mă bucuram că nu mă încearcă nici o sfială sau teamă față de magnetica sa prezență. Îl înfruntai zîmbind, fără să-i spun vreo vorbă, fără să schițez cel mai mic gest. Mă privi, mă privi — apoi, acest haiducesc examen fiind consumat, își scoase și el o țigară și, neslăbindu-mă din priviri, îmi ceru foc. Oftînd, se așeză apoi lîngă mine, țărănește. Mă pofti să șed și eu pe niște conducte de canalizare.

- Ce-i cu Roșculeț? mă întrebă.
- Nu știu; nu l-am văzut de ieri.
- Îl înhățară... Păcat de el: avea stofă.
- Stofă de ce?
- De șef. Născut — nu făcut.
- Nu știu. Nu am nici un amestec în...
- Știu! S-a înfundat singur. A vrut să rupă mai multe gîturi deodată.

— Nu mă privește. Și nu știu de ce îmi spuneți toate aceste lucruri!

Se uită la mine, mă măsoară, parcă îi venea să rîdă.

— Ba te privește! Erai la un pas să cazi într-o groapă cu cincizeci de vagoane de var nestins... Ai avut noroc cu doamna Lidia. Ei trebuie să-i săruți mîna. Și mie...

— Ție? De ce?

Anume îl tutuii: trebuia să micșorez distanța dintre noi.

— Sunt foarte bun prieten cu Profesorul; îl iubesc și îl stimez. Cunoscut acest oraș ca nimeni altul: de la vlădică la opincă, de la primul-secretar pînă la bulibașa țigănimii. Profesorul e de departe cel mai luminat, are cea mai clarvăzătoare minte.

Tăcu, aruncă țigara. Cu un băț, începu să deseneze hieroglife în noroiul de pe marginea trotuarului.

— Nu pot să-mi dau seama încă, îmi spuse, dacă îi semeni sau nu. În orice caz, te înrudești cu el.

— Cum așa? Nu pricep.

— Nici nu trebuie... Uite, ai trecut prin codru — fluierînd ai trecut —, ai ucis un mistreț al dracului și nici nu ți-ai dat seama că e mistreț. Acum te duci la doctorul Petrică-Sandu — vezi că știu? —, te așteaptă acolo un certificat binemeritat. Diseară te îmbeți cu bere și jamaică — și toate astea fără să ai idee măcar c-ai umblat pe sîrmă, sub nasul unui balaur furios, care te pîndește de multă vreme...

Gata, mă nimeri: începui să simt că mă doare stomacul.

— Mîinile mele sunt curate, i-am spus. Conștiința, așijderea.

— Nu există mîini sută-n sută curate!... În ceea ce privește conștiințele, la asta nu mă pricep: asta ar fi specialitatea profesorului Mefisto, el e convins că în fiecare om se descompune, frumos și planificat, cîte un zeu din antichitate.

— Repet: mîinile mele sunt curate!

— ... Mie îmi place să-l ascult, mai ales după ce a băut — dar nu dincolo de primul prag. Îl asemui unui ocean ce habar nu are cît e de adînc și ce ascunde în întunericul de sub valuri. Tot de la el am auzit — poate că ți-a spus-o și dumitale — că oamenii, azi, se împart în trei categorii: în rîme, fiare și idioți lunatici... Eu aș fi o fiară, el, bine-nțeleș, un idiot lunatic...

— Varul a fost furat! Și vopselele poloneze. De asta sunt aproape sigur.

— Las-o încurcată!... Uite aici un plic. Îl vezi? Pe plic am scris eu, cu mâna mea, numele colegului și prietenului dumitale Valentin Stănculescu... Îi predau lunar o mie de lei: partea ce vă revine după devizele pe care le alcătuiți și le semnați amândoi. El susține că îți dă regulat jumătate din banii ăștia... Nu sări în sus, am știut din prima zi că habar nu ai, că ești un biet figurant în afacerea asta.

— Jur! Jur pe viața mamei mele că...

— Vezi? Așa a făcut și Roșculeț: nu numai că într-o bună zi a uitat să zică „să trăiți!“ cui trebuia, dar i-a venit așa, din senin, pofta să muște: și a mușcat prea sus. Acum e la examenul laringologic, i se scoate din gât, cu forcepsul, osul cu pricina... Nu știu dacă mai poate fi salvat, nici nu știu dacă merită...

— Aș vrea să-mi spuneți...

— Ezechiel, Ezechiel, vezi că nu e bine să mă tutuiești?

— Iertați-mă, nu mai fac, dar vă rog din inimă, tocmai fiindcă sunt un idiot lunatic, să-mi spuneți: unde am greșit? Când și cum am greșit? De ce am scăpat ca prin urechile acului ...?

— Dacă îți spun, te sperii; dacă te sperii, te vei comporta aiurea; vei deveni suspect, vei începe să crezi că ești cu adevărat vinovat, că ai fluierat și ai și tras cu pistolul în biserică. Vei atrage următorii, care te vor mirosi: orice om urmărit devine foarte repede vinovat de exact ce cred despre el următorii săi.

— Și atunci?

— Foarte simplu: îi fluturi plicul sub nasul acestui Valentin Stănculescu și-i spui doar atît: „Frate, a înțărcat bălaia!“ Și nu-i dai nici o explicație, chiar dacă te amenință.

— Și cu banii?

— Poți să-i reții!

— Nu pot. Și nici nu vreau.

— Foarte bine, mă bucur. În cazul acesta, aș zice să-i facem cadou Preotesei noastre. Ce zici?

— O cunoașteți?

— Da. Dar nu vreau ca ea să știe că eu...

— Atunci ce să-i spun? De unde vin banii aceștia?

— Nimic mai simplu: îi spui că ai fost la cimitir și că, la poartă, un cerșetor te-a strigat pe nume, Ezechiel, și te-a rugat să-i duci acești bani. Pentru EL.

— Am înțeles. Pentru EL. Oare mă va crede?

— Te va crede. Ea te-a „botezat“, nu?

— Nu mai știu. Băusem mult. Nu-mi place că mi se spune Ezechiel.

— Nu ți se spune: ești. Pentru ea, cel puțin.

— Tare aș vrea să știu cine este acel EL, în care, se pare, crede și Profesorul?

— A crezut. Cîndva. Acum se îndoiește. Dar, dacă vrei să primești un sfat de la mine, ți-aș spune: nu te întreba prea mult. Preoteasa, vestala noastră, e ca o scoică de sidef: ascunde o taină. S-o lăsăm cu taina ei. Noi să ne vedem de treabă, încercînd să-l scoatem din rahat pe marele Roșculeț.

— Eu zic așa: dacă a furat, să plătească!

— N-a furat! Nici nu putea să fure. N-avea cum. Tocmai aici e buba: dacă, să zicem, delapida niște materiale, căutam să înapoiem aceste materiale — le găseam sau le justificam — și omul ieșea basma curată. Dar el a făcut o gravă greșală politică: a afirmat... că alții fură. Și a făcut această declarație din vanitate, nu din convingere. Deși nu-i prost deloc și, după cum probabil știi, este și uns cu destule unsori. Dar, într-un moment de nefericită minie ideologică, s-a crezut a fi singurul comunist cinstit care are curajul revoluționar să țipe. Și a țipat, arătînd cu un deget mai sus decît îl țineau curelele... O clipă, și explozia ar fi avut loc: dar momentul nu era copt, cel pe care-l viza era încă foarte tare, cei pe care contase, știindu-i la spatele său, intuiseră la timp pericolul și trecuseră, cu arme și bagaje, de partea șefului acuzat. Bomba Roșculeț a făcut „fis“ și, la ora asta, șeful nostru e la foarte mare ananghie.

— De ce vreți neapărat să-l ajutați?

— Fiindcă, în fond, e totuși cinstit. Fiindcă e într-adevăr nevinovat. Fiindcă în locul lui vine unul care va fi cu adevărat al dracului de javră. Bietul Roșculeț juca teatru, îi plăceau vorbele mari, se cam îmbolnăvise de „cezarie“: începuse să creadă sincer că ICRAL-ul e buricul regiunii, iar el — Dumnezeuul acestui buric. Asta l-a dus la îngîmfare, asta l-a făcut sensibil și la lingușiri...

— „Nu ne-a fost ușor, tovarăși!”

— Ei da: dar, află de la mine, fiecare din noi, într-un fel sau altul, cu voie sau fără voie, vorbim mai multe limbi deodată. Asta e epoca, altfel nici că se poate. Îi citesc pe Marx și pe Lenin, crede-mă, nu vreau să îmbătrânesc pe întuneric. Totuși, dimineața închin cu unii pentru botez, la amiază fac nunta cu alții, iar seara îi pîrăsc pe toți lui Dumnezeu... Ce mai!? Roșculeț era țăran, și nu un țăran oarecare. Într-o altă epocă ar fi ajuns vechil, arendaș, proprietar — și, pînă la urmă, și-ar fi făcut-o țiiitoare pe fata sau pe nevasta boierului; știa să se cațăre, pricepea din vînt, repede, schimba foaia fără să clipească. Își mirosea dușmanii, era vâtaf de călușari, se ducea la ședințe cum se duc alții la horă sau la meci...

— Și atunci, ce l-a pierdut? Unde a greșit?

— Dracu știe... A început cu Agnita-Botorca, a luat-o pe limba asta. Nu-i stătea rău, unii îl și credeau. „Tovarăși, noi care...” — toate acestea l-au ajutat mult, mai ales într-o anume perioadă, în care români ilegaliști erau foarte puțini. Dar ce s-a întîmplat? Vezi dumneata, un țăran, cînd urcă într-un copac ca să privească departe și în sus, se descalță și-și lasă opincile la rădăcină. Oricît de sus ar ajunge, oricît de departe ar privi, nu uită, nu are voie să uite de opinci. Celula nervoasă a noastră, a foștilor iobagi sau robi, nu prea rezistă la măririi și putere. Roșculeț — bun, foarte bun lăutar — a început să creadă că el a inventat melodia și că e singurul care o fluieră corect. Mai mult decît atît: i s-a năzărit că alții cîntă intenționat fals și că e de datoria lui să-i strunească și să-i aducă pe calea cea justă. Saltul din opincă în bocanc nu e periculos, e chiar obligatoriu: cu condiția să nu le amintești altora cît de urît le miros picioarele, cît de feudală le-a rămas mentalitatea. Trecerea de la sat la oraș este cel mai lung și mai dificil drum din lume. Roșculeț, neacceptînd ocolurile obligatorii, ce și-a zis: „sunt deștept, sar cinci trepte deodată, a mea e lumea!...” Nici nu și-a dat seama cînd a devenit ilegalist, vechi luptător, tovarăș de suferință cu ăla și cu ăla... Voia să facă ordine peste tot, avea idei, nu-l mai încăpea ograda. A restructurat-o pe nevastă-sa, și-a căftănit cumnații, vecinii...

— Pe Lidia!

— Nu. Doamna Lidia ar fi putut să-l strunească, să-i deschidă ochii la timp. Dar nu avea nici un interes, durerile ei erau în altă

parte, mult mai grave decît cariera temporară a șefului ei temporar... Altă nenorocire s-a întîmplat. Ai să rîzi, dar ceea ce îți spun nu e o glumă: limba asta a noastră l-a prostit și l-a amăgit, ducîndu-l în ispite...

— Nu pricep.

— Nici nu e ușor de priceput. Cum să-ți explic? Vezi, omul, simțindu-se deștept și din ce în ce mai meșter în luări de cuvînt, se îndrăgosti — nici nu-și dădu seama cînd și cum — de cîteva cuvinte rare. De mare efect. Începu să-i placă să vorbească „intelectual”: relațional, exhaustiv, intempestiv, fortuit — și alte asemenea minuni la modă. Ce să-ți spun? Cunosco multe ispite, dar la noi pasiunea pentru neologisme e cea mai cumplită. Tutunul, alcoolul, femeia — toate sunt plăceri, uneori chiar vicii — nu se compară însă cu patima asta a cuvintelor rare și fisticicii. Ceea ce a fost bonjurismul pentru tînăra și progresista noastră boierime a devenit acum grozăvirea foștilor țărani sau muncitori cu terminologia radicală, gongorică... Rușii, ungurii, nemții — ca să-ți dau doar exemple din jurul nostru — nu împrumută cuvinte străine: le traduc. Noi le împrumutăm, fără să le traducem. Se presupune că știm și latinește și franțuzește un pic. Roșculeț, crezînd că realizează un salt calitativ în sus, spre teoria și practica marxistă, nu-și dădea seama că, de fapt, el, de dimineața și pînă seara tîrziu, nu făcea altceva decît să se chinuie, luptînd vitejește cu cîteva zorzoane verbale care îl și vrăjeau, îl și amețeau. Față de inferiori devenise doar ridicol; asta nu ar fi fost decît una din ciudățeniile ce se pot ierta unui șef, dacă în chestiunile de serviciu te lasă să respiri. Dar vezi, cei de la Regiune, mai-marii lui, n-au mai fost de aceeași părere. Cînd Roșculeț se ridica să-și facă raportul de activitate, devenea și Marcel, și Ilarie; în loc să se limiteze la fraze simple și la cifre clare... el bătea cîmpii: pragmatism, alienare, suprasistem, decadentism, cromozomi. Îți dai seama? Așa ceva nu se poate ierta. „Tovarășe, și-or fi spus unii din cei din prezidiu, înțelegem Bumbestii, Livezenii, admitem și pe nu ne-a fost ușor, mă rog, astea fac parte din arsenalul luptei de clasă; dar cînd îmi vii și-mi arunci cu vorbe mari în grădină, noi considerăm că ne iei de proști și vrei să ne dai lecții...” Un cuvînt cum e, de pildă, „empiriocriticismul” nu e de nasul oricui: vine dumnealui cu o comisie să le arate muzeul pe care echipa mea îl

zugrăvise; șefii ăi mari ne laudă (aveau și de ce, făcusem o treabă pe cinste), Roșculețul își dă ochii peste cap și ține să adauge superior: „da, este o echipă bună, cu înalt nivel *morfologic* — păcat că suferă încă, pe ici, pe colo, de mici rămășițe subiectiviste și chiar abstracționiste“...

— Să mori de rîs, nu altceva! Mie mi-a ținut odată o teorie întreagă despre nevoia dublei contabilități, a aparenței și a esenței; vă spun sincer, nu am avut impresia că ar fi străin de termenii folosiți. Din contră...

— E posibil. Ceea ce ți-a spus mai fusese spus și altora: era, de-acum, o poezie știută, verificată, din repertoriul permanent. Dar improvizațiile, inovațiile verbale îlucid. Domnule, ispita vorbirii în deșert, de dragul vorbirii numai, e o boală veche, avînd rădăcini foarte adînci și foarte afurisite: toate popoarele tinere trec prin ea, ca printr-o scarlatină obligatorie; la noi însă, uneori, ia forme grave, de pestă sau lepră incurabilă.

— Dar noi, după cîte știu, nu suntem un popor tînăr...

— Așa e! Suntem un popor vechi, avem o limbă veche, defecte și calități străvechi. Satul nostru e arhaic. Dar lumea în care am intrat, în care a trebuit să intrăm, e nouă de tot. La noi preistoria își dă mîna cu electronica, sclavagismul medieval se plimbă în piețe și bulevarde, feudalismul urcă și coboară treptele de la primărie. Deocamdată — cel puțin în acest mare sat care e orașul nostru modern —, toți românașii noștri suntem niște țărani travestiți. Primă generație cu cravată, geantă și toc rezervor. Întreabă-l — în această problemă, pe Profesorul nostru: e un adevărat specialist.

— Din cîte mi-am dat seama, și dumneavoastră sunteți foarte în temă. Cum de ați...?

— Trag cu urechea, umblu cu ochii deschiși. Mai citesc uneori. Ispita mea e alta: dacă vom avea vreme, îți voi explica. În orice caz, indiferent de ce și cîte ai auzit de afacerile mele, acum, că ne-am cunoscut mai de aproape, îndrăznesc să-ți declar cu toată sinceritatea: *eu nu fur* ! Chiar dacă cîștig — eu și fiecare din echipa mea — cîte trei salarii. Uneori chiar mai mult. Dar nu fur!

— Atunci, cum?

— Îmi folosesc capul. Atît... Vezi moara aceea uriașă? A clădit-o bunicul meu. E prima moară modernă din acest oraș și din

toată regiunea. Bunicul meu a clădit-o, imediat după primul război. Merge și acum. O ocolesc la mare distanță, să nu fiu văzut pe aproape, și mă rog sfintei Varvara, patroana morarilor, să o păzească, să nu se strice. Dacă eu fac cea mai mică greșală sau abatere de la lege, ori se descoperă că mă întind mai mult decît mi-e plapuma, deodată își aduc aminte că am fost, că sunt, că aș putea fi... Bunicul meu, mocan zgîrcit, a mîncat aguridă, tata s-a ars cu ciorbă, eu suflu și în iaurt. Cu dinții strepeziți.

Două camioane grele sosiră în fața casei unde îi lucra echipa. Șoferii nu aparțineau întreprinderii noastre, aveau alte numere, străine.

— Vezi? îmi arată camioanele. Nimeni nu știe — sau nu vrea să știe — că de trei luni nu avem în magazie nici humă și nici ghips. *Eu am!* De la altă magazie.

— Pricep ... Îmi pare rău că trebuie să plec ... Plicul ăsta, nu știu cum să vă spun, mă încurcă totuși. Nu-mi place să-mi complic viața. Am destule pe cap...

— Nici o grijă. Fă cum îți spun. Stănculescu trebuie să știe că știi. Așa e regula jocului... Ai avea dreptul să-i oprești banii. Dar mă bucur că nu te tentează. Cu firea ce-o ai, e bine să te ferești de orice mită. N-ai stofă de hoț. Nici de afacerist.

— Îi voi da Preotesei noastre. Așa cum ne-am înțeles.

— La revedere!

Îi întinsei mîna. Mi-o reținu și din nou mă privi lung, tăcut, ca și cînd ar fi dorit să-mi transmită un mesaj, o încurajare. Deși, nu puteam să nu observ, dincolo de transparența tăioasă a ochilor săi de culoarea măslinii crude plutea un fel de abur, un început de îndoială sau întrebare.

— Din păcate, îmi spuse zîmbindu-mi, de mîine și ziua de astăzi se va adăuga la bunele vremuri de altădată; după cîte miros eu, șef în locul lui Roșculeț — după care vom plînge, te asigur — va fi numit Băleanu. Care e și prost, e și curvă. Periculoasă. Va fi pentru el o promovare pentru care a consumat multă hîrtie velină. Ca orice vanitos semideștept, va veni cu idei radicale: să curețe, să schimbe, să insufle un spirit nou, dinamic etcetera. Chiar dacă întreg acest zgomot se va reduce, pînă la urmă, la obișnuita reorganizare a amplasamentelor administrative: contabilitatea în locul ma-

gaziilor, serviciile comasate cu birourile tehnice. Portarul, dactilografa, registratoarea — schimbați. Sau rotați. Va introduce, chiar din prima lună, un nou sistem de pontaj, o altă tabulatură de chitanțiere, un suprasistem de control și vigilență. După aceea se va instala în putere și satisfacții, va începe să privească mai în sus, să viseze o vilă, un câine de rasă și, neapărat, o pușcă englezească de vânătoare. Bine-nțeleș, va continua să-și trimită literatura săptămînală, fără să bănuiască măcar că, de acum, fiecare foaie pe care o scrie, în loc să treacă în dosarul celui vizat, se adună cu grijă în propriul dosar. Moartea ta prin tine, Bălene — orice lichea pierе mîncată de lichele, orice prost pierе mîncat de propriul hiperzel. Istoria știe și materialism și știe mai ales dialectică...

— Nu cred că va fi promovat Băleanu. E antipatic, toată lumea se ferește de el.

— Tocmai de aceea. Dosarele, crede-mă, în felul lor, sunt ca niște computere misterioase. Au rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște: nu are cum. Faza prin care trece acum revoluția mondială are nevoie, probabil, de șefi din tipul Băleanu. Moartea marelui învățător al tuturor popoarelor a cutremurat pînă și mersul stelelor: cum era să lase indiferent sistemul de selecție al dosarelor de cadre, pe care chiar EL, marele dispărut, le-a inventat și perfecționat?

Treceau deasupra stoluri de vrăbii gureșe, nori grei se adunau la orizont, o săgeată vînată pătrundea, din spate, în șira spinării mele.

— Nu vă înțeleg, îi spusei, privindu-l drept în ochi. Există totuși o selecție naturală a valorilor. După cîte știu, mergem în sus și spre mai bine. Sau mă înșel?

Pascaly mă cuprinse în brațe, rîzînd cu o poftă tinerească, de zile mari.

— Îmi placi, domnule Lupu, îmi spuse. Ești într-adevăr Ezechiel, profetul care nu-și cunoștea propriul popor... Tinere domn, ca să te scot dintre ruinuri și pustii evreiești, aducîndu-te mai aproape de bordeiele și sărăcia noastră balcanică, află că alchimia politică a Europei occidentale a încetat definitiv. Ne aflăm, pentru cel puțin cîteva sute de ani, în atanorul uriaș al Asiei pravo-trudnice. Ceea ce se fierbe acum în uriașele cazane ale Istoriei, mutația ce are loc în măduva și nucleul tuturor popoarelor intrate în horă reprezintă o schimbare atît de teribilă și de uriașă, încît trebuie să fii

sau un mare idiot naiv, sau un demagog de vitrină și latrină, ca să crezi că totul nu e decît un oarecare experiment social, perfect dirijat științific... Bagi într-o eprubetă un savant de tip american, un mecanic neamț și un șaman mongol — și-ți iese, la capătul cincinalului, un astronaut sovietic zîmbitor; amesteci un telal evreu de pe Lipscani cu un țigan din Arad și doi juveți olteni, cobilițari în toate, și, după ce i-ai fiert bine în zece ședințe și cîteva plenare bubuitoare, îți ies, ca din pălăria scamatorului, cîteva propagandiști, doi directori șmecheri și-ți mai rămîne materie primă pentru cel puțin o duzină de băieți frumoși, severi și licențiați în drept... Transcrii *Internaționala* pentru Coran și instrumente afro-asiatice și obții cîteva împărați socialiști, poligami și politrucii... Nu rîde, Lupule! Să știi că nu glumesc și nu vorbesc în dodii.

— Parcă ați fi profesorul Mefisto! Ce sfaturi îmi dați?

— Niciodată nu dau sfaturi: am făcut atîtea greșeli în viața mea, încît...

...Totuși... Dacă aș fi, să zicem, fratele dumneavoastră mai mic și mai prost și m-ați vedea la ananghie și disperare, ce mi-ați spune să fac? În ce și în cine să mă încred?

— Cere-ți intrarea în partid! Americanii nu vin: din contră, se îndepărtează cu viteza întunericului de locul unde a explodat imensa lor prostie și inconștientă. Nu suntem un popor prea talentat în revoluții, nouă, pînă acum, nici o revoluție nu ne-a prea reușit. Dar aceasta de-acum, după a mea părere, era necesară. Și nu avem voie s-o ratăm. Crede-mă! Suntem înconjurați de popoare aprige, ambițioase: nu ne mai putem permite luxul de a merge pocnind din bici pe lîngă boi și doinind „codrule, codruțule”. E nevoie de industrializare și modernizare a agriculturii. Și acestea, dacă nu sunt făcute de oameni inteligenți, cinstiți și mai ales foarte pricepuți, pot deveni o nenorocire mai mare și mai grea decît o ciumă sau o hunică ocupație.

— Nu pot intra în partid. Am un frate, Pătru, în... Mai bine zis, am avut un frate în pușcărie. A murit. Acolo.

— Am înțeles. E groaznic. Cine l-a ucis?

— Eu l-am ucis.

— Nu se poate!

— Fără să-mi dau seama! Am fost martorul acuzării în așa-zisul său proces. Mi-ar face bine să vă pot povesti totul. Dar nu acum.

— Nu trebuie să povestești la nimeni. Du-te la Preoteasă. Roag-o pe ea să te asculte.

— E nebună. Ce pricepe ea din...?

— Pricepe! Tocmai fiindcă... Și apoi, nici nu ai altceva mai bun de făcut. Cine a intrat în horă, trebuie să joace. Sau să moară!

— Am intrat în horă. Voi juca!

— Profesorul e de părere că acest cuvânt, „hora“, la origini, înseamnă spaimă neagră, disperare și moarte, întuneric. Dansul nostru în cerc nu e decît rămășița magică a unei vrăji antice, prin care încercăm să ne îmblînzim „horra“. Mamele noastre, la naștere, ne ridicau spre cer, strigînd: „Puia-Gaia“. Apoi, cu cenușă din vatră, făceau un cerc în jurul leagănului. Intratul la „horă“ înseamnă intratul în viață, adică începutul luptei cu frica și cu necazurile toate. După moarte, în tărîmul blajinilor, ne primesc bătrînii neamului: ei nu mai joacă, au scăpat de cerc și de frică, sunt propria lor umbră. Pentru ei, istoria este o cădere din veșnicie în veșnicie — un fel de rătăcire în cerc în jurul unui copac al vieții. Domnule Lupu, să știi, nu avem prea mult noroc în istorie, suntem așezați șui și pieziș în Europa, am ieșit destul de tîrziu din păduri, la lumină, carte, stat modern. Ne lipsește glanda fanatismului, mai ușor punem mîna pe un sictir sau o îndoială decît pe o dogmă sau program, mai ales dacă-s venite din vecini.

— Nu vă înțeleg!

— Nu e nimic. Nu sunt destul de clar. Nici nu e o oră potrivită pentru considerații de stil și filosofie a istoriei. Iată, e nițică ceață, dar pădurea din marginea orașului se vede. Zăpezile vor începe să se topească. Acum, frate Lupule, răsar prin măguri și dumbrăvi ghioceii și brîndușele. Vulpile își scot puii, ursul iese din peștera sau scorbura lui, lupii își dizolvă haita... Eu mai am de zugrăvit trei camere boierești. Dar asta nu mă împiedică să-ți spun — acum, că suntem oarecum prieteni — că, în meseria mea de zugrav și vopsitor, există un cuvînt pe care, cînd îl rostesc, îmi bate inima mai tare.

— Ce cuvînt?

— „Humă.“ Lucrez cu humă, zugrăvesc cu humă, fac rost de această argilă, prin intermediari foarte scumpi și foarte escroci. Dar

pentru mine cuvîntul „humus“ e ceva care sună ca dintr-o fîntînă, ca de sub temelia unei case vechi... Iată, mi-a sosit camionul cu humă, trebuie să plec, e vorba de un transport semioficial, o mîină spală pe alta: din humă suntem, prin humă trăim, în humă se va întoarce „humanitatea“ toată. La revedere!...

Nu am făcut nici zece pași (începuse iar să fulguie ușor), cînd, ca și cînd aș fi ieșit de sub apă sau m-aș fi trezit dintr-o neagră beție, am simțit că ceva se răsucesce în ființa mea. O străluminare întunecoasă, o liberă vedere a lanțurilor și robiei în care mă zbăteam singur, un fel de mutare spre alt continent, sub alte stele sau volute cerești. Ridicol!

Un stol de ciori croncănind în arinii din mahala, o liotă de țigani împingînd o căruță pe care se răscrăcăra o scorbură de salcîm sau salcie, doi bătrîni pensionari, încălțați în șoșoni antebelici — iată realitatea reală, iată stilul și filosofia ce mi se ofereau pe acest drum desfundat, umed și deprimant. Și totuși, pe dinlăuntru ardea o bucurie nouă, o bucurie morală și politică nouă, ce mă făcea să simt că, de acum înainte, totul va fi altcum și altfel. Un om singur, îmi spuneam, *est toujours en mauvaise compagnie**! Dar cuvîntul „singurătate“ nu cuprindea totul. Mă simțeam părăsit, nenorocit, înșelat: fără speranță, fără nici o busolă. Dar și fericit cumva, de parcă starea asta mi-ar fi smuls de pe suflet toate cîrpele murdare și false ce ardeau, o dată cu casa, și căsnicia mea. Nu mai aveam soție, poate că nici serviciu nu mai aveam. Scăpasem de nopțile petrecute sub chiuveta bucătăriei. „Astăzi ne despărțim — îmi venea să cînt tangoul din timpul studenției — astăzi ne despărțim, cum s-au despărțit apele de uscat...“

Obosit, pribeag, mă așezai pe o bancă, sub coroana grea a unei plute uriașe cît un baobab. Prin fața mea trecu un ciopor de oi, mirosind a iarnă, fum, sărăcie. Nu era o turmă-turmă: nu se vedeau nici cîinii, nici măgarul, nici clasicul cioban. Cu bici în loc de bîță, cioporul era mîinat de un fel de căpcăun, o huidumă de bărbat, cu față roșie de bețiv și ochi mici, de porc gras, sub o căciulă de astrahan, nouă și sfidătoare.

Întotdeauna oile m-au cutremurat. Tata avusese vreo treizeci, le țineam la o stîină sub Parîng, ne venea rîndul la muls trei zile în mai

* Este întotdeauna într-o societate proastă (fr.).

și alte trei în septembrie. Iernau când în bălțile Dunării, când în pusta Sînnicolaului. Oaia e o amintire a sufletului meu, adevărata noastră istorie e mai legată de turme și stîne decît de voievozi și mitropoliți. Sau cărturari. Sau ingineri, ajunși contabili la materiale perisabile.

Strigai către gealatul cu bici:

— La munte? Nu e prea devreme?

Acela mă privi încruntat, scuipă galben și-mi zise răstit:

— Pe dracu! Le duc la abator.

Mielul de Paști ni-l aducea totdeauna bunicul. Datina era ca acest miel să fie depus în brațele celui mai mic fiu dintre copiii familiei. Simțeam și acum căldura și bucuria ce o încercam în timp ce țineam mioara în brațe și mama îi lega de gît o fundă roșie. O singură dată — fără voia tatii — am reușit să asist, ascuns în podul cu fîn, la jertfirea unui asemenea miel pascal. Este cu totul altceva decît, de pildă, tăierea porcului de Ignat: m-am simțit bolnav, am făcut febră, mama a trebuit să mă descînte ca să încetez a mai plînge și a mă mai zvîrcoli noaptea.

La poarta spitalului de neuropsihiatrie, reușii să dau un telefon sus, în secție. I-am spus doctorului Petrică-Sandu — pe care nu-l cunoșteam decît din auzite — că aș fi un fel de prieten cu profesorul Mefisto, că a vorbit pentru mine și doamna Lidia Ursu, că... M-a recunoscut imediat, a zis să aștept: peste o jumătate de oră va putea coborî. I-am dictat cîteva din datele mele: Ion Lupu, inginer, ICRAI, 33 de ani etc.

Portarul mă privea cu oarecare respect, crescusem nițeluș în ochii săi. Ieșii în părculețul spitalului.

— Puteți să vă plimbați fără frică, îmi spuse portarul. Melancolicii nu sunt primejdioși.

— Care melancolici? întrebai, oarecum surprins.

— Avem trei secții, îmi explică portarul, care, judecînd după aspect, părea a fi un fost ofițer deblocat. Secția de furioși sau periculoși, secția de maniaci și secția de melancolici depresivi. Furioșii nu au dreptul la plimbare în parc, maniacii de tot felul nu se pot plimba decît însoțiți (fie de un paznic, fie de o rudă voinică), în schimb, melancolicii au voie să se plimbe și dimineața, după ceai, și seara, înainte de cină.

Erau vreo două duzini de bolnavi care se plimbau printre tufele de zadă și brazi pitici, încă troieniți de zăpada căzută peste noapte. Nu-și vorbeau, nu se priveau.

Mie, îmbrăcat în scurta mea îmblănită, nu-mi era frig. Mă așezai pe o bancă izolată. Mă aflam la marginea orașului, se simțea vîntul ce bătea dinspre munți, aerul părea tulbure, cerul nu se putea hotărî: să înceapă ploile de primăvară sau să continue ninsorile de iarnă tîrzie? Pe o asemenea vreme, cînd îl întrebam pe tata cum e afară, avea un singur cuvînt pe care nu l-am mai auzit la nimeni nici în școală, nici la oraș, niciodată: *mizguie!*

Mizguia cerul, mizguiau și haoticele mele gînduri. Printre acești „melancolici depresivi“, înfășurați fiecare în halatul maro de spital sau lazar, cu bocancii sau ghetete fără șireturi, neprivind în lături sau în sus, izolați fiecare în singurătatea unei totale și indifferente tăceri, mă simțeam mutîndu-mă, încet-încet, pe o insulă pustie, plină de sălbăticiuni rare, de surprize și pericole încă necunoscute. Frica cu care sosisem (fiindcă nici o clipă, după primirea bilețului Lidiei, nu m-a părăsit un fel de grijă localizată în plexul solar), acum, aici, a devenit mai clară și mai evidentă. Privind fețele nerase ale depresivilor mei colegi, simțeam că sunt și eu urmărit și pîndit din umbră de un rău necunoscut, ce m-ar putea învălui într-o plasă din care nu mai e nici o scăpare. Mefisto, care, ca fost filosof, era un client obișnuit al acestui spital, se interna cu entuziasmul și plăcerea cu care alții pleacă în vacanțe sau străinătate. El îmi explicase nu o dată, la un rom cu bere, că această concentrare de maniaci, furioși și melancolici — fosile ale stresurilor fostului război mondial — constituie cea mai strălucitoare metaforă a lumii și a omenirii așa cum nu ar trebui să fie, așa cum totuși ar putea să ajungă, mîine sau poimîine, dacă mai continuă să... În sat aveam un singur nebun, cerșea din casă în casă, nu zicea decît atît: „A murit Dumnezeu, bogdaproste!“ Mă temeam de el, așa cum mă temeam și de cîinele-lup al jandarmului de la post. Tîrșîitul în zăpada mută a acestor triste umbre, croncănitul corbilor flămînzi, privirea pustie și plictisită a singurului paznic, adăpostit într-un fel de pavilion japonez decorativ, toate acestea se adăugau acum la rana care se chema Mili, sau Roșculeț, sau Lidia. Sau Pascaly. În peștera durerii mele curgea un mîl negru, numai de mine știut; durerea asta se cheamă Pătru;

ploșnițele ce mă chinuie sunt doar mesagerii unei pedepse mai mari, care mă așteaptă. Am la mine o mulțime de bani, istoria a trădat, eu am trădat, Mili mă trădează. Tata putrezește — fără nume, fără cruce — undeva în pustiul unei stepe în care nu știu ce căuta. Cuvîntul acesta, „melancolie“, sună ca un flaut sau un corn englez, într-un codru plin de lacuri, nuferi galbeni, flori albastre. Și fiare. Fiare. Fiare cu ochii roșii, fiare roșii ce vin noaptea să-mi ceară stropul de sînge și somn, fiare ce mă mușcă de inimă ca o vulpe pe care, hoțeste, o ascund de lume.

Doctorul Petrică-Sandu mă privea de mult. Zîmbea. Avea în mînă certificatul meu. Mă sculai, îl salutai respectuos. Îmi puse mîna pe umeri, obligîndu-mă să mă reșez.

— Nu trebuie să intri la idei, domnule Lupu: nu toți bolnavii pe care îi vezi sunt într-adevăr bolnavi. Doamne ferește! Mai mult de jumătate din clienții noștri sunt simpli simulanți. Dar pentru noi orice simulant este un isteric incipient, inconștient. Din punct de vedere individual, mica sa șmecherie teatrală nu e periculoasă. Deocamdată. Dar poate deveni, în caz că se repetă. Masca nebuniei se lipește foarte ușor atît de sufletul individual, cît și de cel colectiv și se dezlipește după aceea teribil de greu și niciodată complet.

— Eu nu simulez, domnule doctor: am un mare necaz de familie, altul de serviciu. Trebuie să lipsesc trei zile din cîmpul muncii. Altfel...

— Știu! Nu de la doamna Lidia — care îmi e bună prietenă —, nici de la profesorul Mefisto, care, pentru mine, este o adevărată lamaserie de cunoștințe și sinteze ... Ești bolnav, domnule Lupu! Ai în privire o spaimă, pe frunte niște cețuri rele și trei unghiuri false înscrise pe față. Teoria asta cu „unghiurile false“ e a prietenului nostru Mefisto. Nu numai că ți s-au înecat cîteva bărcuțe, că nu ți-s boii acasă, dar ai în buzunar și un briceag ce ar dori să taie. Mîna îți tremură: asta, la vîrsta dumitale, înseamnă o lungă oboseală nervoasă. Nu mă privești în ochi, pentru că, deduc eu, ascunzi cîteva lucruri destul de urîte. Iscălește aici. Nu ai cerneală în tocul rezervor? Poftim tocul meu. Dacă continui să trăiești așa cum trăiești, într-o zi te vor aduce aici sanitarii mei, legat și în cămașă de forță. Nu te speria — tot ce-ți spun ține loc de rețetă. Fii calm, te cheamă Lupu, ești de la munte, posezi rezerve uriașe de sănătate sufleteas-

că, ascunse și încă neexploatare ... Uite, simulanții mei: îi vezi? Unii sunt simpli chiulangii nefericiți — ignorînd faptul că nefericirea și chiulul, cu acte de la noi, definesc un grav sindrom de neadaptare sau frustrare. Alții sunt diferiți semiintelektuali, cu dosare tarate, cu conștiințe sau origini profesionale suspecte, cu actele de la birou în neregulă. Avem și hoți care caută să se ascundă, urmăriți și urmăritori ce doresc să-și dribbleze cumva destinul. Cel pe care îl vezi nemișcat, privind prin gardul nostru cu sîrmă ghimpată, este un fost dramaturg, incapabil să mai scrie. Toate personajele sale — conform unei legi a gravitației estetice — au căzut în rată și neputință, într-un fel de *black hole*, o gaură neagră, din care nu se vor putea salva decît prin moarte. Da...

M-am uitat în ochii acestui alb-halat al cunoașterii și profeției. Mi se părea că rîde și plînge în același timp. În orice caz, am simțit că întîlnirea mea cu acest doctor Petrică-Sandu nu putea fi o simplă întîmplare.

— Iertați-mă că vă întreb, îi spusei, cum vă explicați acest mare număr de simulanți, de normali în curs de automutilare?

— Grea întrebare. Numărul destul de mare de oameni care se refugiază aici spre a căuta un fel de adăpost — o justificare sau măcar un certificat care să-i absolve cîtva timp de luptă și răspundere — reprezintă, din punct de vedere social și moral, un simptom de oarecare alarmă. Un spital de nebuni a fost totdeauna un azil pentru cei greu adaptabili. Dar în faza de evoluție și involuție a transformărilor sociale ce au loc la noi spitalul nostru a ajuns să preia un pic rolul pe care l-au avut, în evul mediu, mînaștirile, catacombele, esplanadele marilor catedrale. Acolo nebunii, poezii, cerșetorii și hoții de rînd găseau un adăpost, brațul cel lung al puterii lumești nu-i putea atinge, căci se aflau sub o sacră protecție... Aici îi protejează știința și morala medicală. Pînă la un punct, bine-nțeles. Dar deocamdată suntem un simplu fenomen social anex. Un fel de țevă de eșapament, de canal colector, de maidan pentru deșeurile umane. De ce? Nu știu. Orice început de veac este în același timp și un sfîrșit de epocă. Orice tip de om nou se întrupează din jalea ruinurilor omului vechi. Noi suntem un spital în care alinăm, nu vindecăm; și alinăm suferințe și nu dureri. Durerile se pot opera, trata, vindeca — suferințele nu au leac, ele se pot doar amăgi, minți, amî-

na. A apărut un Dumnezeu în trei fețe: să-i zicem Marx, Freud, Einstein. Lumea fusese totdeauna împărțită între exploatați și exploatați, acum li se adaugă cei refuțați sau defuțați în mase și energii în aproape cosmică înclăștare. Căzăturile acestei lumi foarte adevărate și reale vin aici ca să mintă și să se obișnuiască prin mințire. Dramaturgul acela — îl vezi? — seamănă cu un Beethovenaș ajuns prizonier la tătari din cauza alcoolului și a cântecelor interzise. Părerea lui, deosebit de interesantă, ar fi următoarea: excesiva politizare a teatrului, zice el, va duce obligatoriu la o excesivă teatralizare a vieții politice; iar excesiva actorizare a marelui public va împinge actorii spre impostură și fals; iar o excesivă tragicomedizare a problemelor sociale va obliga autorii să devină simpli gazetari de scenă sau textieri de viață ușoară și fericită... Gîndind asemenea grozăvii, a făcut scurtcircuit la creier; deși, ca tip biogenetic, ar fi fost destinat unei depresii maniacale, uite-l: contrazicînd toate pronosticurile, dumnealui evoluează acum spre o duioasă schizofrenie nu paranoică, ci ultraumilă și modestă.

— Nu poate fi salvat?

— Aici, nu! Ai să rîzi, dar la ora asta doar pușcăriile vindecă și paranoile, și melancoliile secolului. Pacientul acesta al meu nu crede în nimic: nici în Dumnezeu, nici în filosofie, urăște ideea de dragoste, îi vine rău cînd aude cuvîntul „intelectual“ sau „artă“. Ce e mai grav, din punctul meu de vedere, este faptul că, de la o vreme, a început să fie vizitat de îngeri negri și demoni albi. Dialectica acestei maniheice, dar paradoxale viziuni înseamnă anticamera unor halucinații și deliruri ce nu vor înceta nici dacă îl supunem la șocuri electrice sau cu insulină.

— De ce îmi spuneți toate acestea, domnule doctor? Nu sunt un intelectual, credeți-mă.

— Nici eu nu sunt un intelectual. În secolul nostru, specialiștii și popii de tot felul au luat locul „intelighenței“ din secolul trecut. În ceea ce mă privește, mă consider a fi doar un medic lucid care își învinge propria deznădejde studiînd nefericirile altora. Eram curios să știu de ce ți-a pus mîna pe umeri profesorul Mefisto, de ce Preoteasa lui te-a botezat Ezechiel, de ce intervine pentru dumneata această nobilă doamnă, Lidia Ursu. Încolo, pentru mine ești un oa-recare bolnav venit după un certificat. Convorbirea noastră a fost o

simplă consultație de rutină. Ca om de știință, am fost curios să văd cum reacționează pacienții mei la anumiți „reactivi” psihopatologici. Ce spui?

— Nu înțeleg!

— Există în acest oraș, există în fiecare mare oraș o serie de tipuri care au darul de a atrage în câmpul lor magnetic pe toți aceia care sunt însemnați cu o tară, un dar, un blestem sau o binecuvântare. Fenomenul acesta de polarizare a tristeții și a tragediilor ascunse l-aș putea trece la capitolul *Abyssus abyssum invocat**. Adică: un nebun atrage după el pe toți cei care, potențial, i se aseamănă. Dar fenomenul e mai general. Și mai complicat din punct de vedere social. Fiindcă eu pot să adaug: poate că nu e vorba de instinctul acela care spune *similia similibus curantur*** nici de *contraria contrariis*...***, ci de o banală și veche zicală românească. Ea zice: cine se aseamănă se adună. Proverb foarte clar, de nobilă origine slavonă. Latinii, mai bășcălioși, ziceau: *asinus asinum freat*****, ceea ce era mai ironic și mai plastic. Fiindcă în acest fenomen de atracție și destin al unor indivizi dificili intervine deseori și o mare doză din ceea ce noi numim „prostie” sau „sminteală”. Prostia nu este contrariul inteligenței, este doar o altă formă prin care lucrează în societate șireata și parșiva rațiune a naturii-naturans...

— Sunt într-adevăr bolnav, domnule doctor. Nu dorm nopțile, vinez ploșnițe. Le studiez, încercînd să le înțeleg rațiunea de a fi. Fac vizite nocturne unui copac uscat din curtea blocului. Mi-am cumpărat o lupă. Nevastă-mea mă înșală. E plasatoare la teatru, trăiește mai multe vieți paralele, a învățat să spună adevărul mințind și să trăiască cu adevărat prin falsuri. Am pe conștiință un frate al meu, Pătru, pe care fără voia mea l-am trădat, contribuind astfel la condamnarea și moartea lui. La birou am refuzat să iscălesc niște deconturi false. De mai multă vreme, mă simțeam urmărit și persecutat de Roșculeț, șeful meu atotputernic, pentru ca azi-dimineață să aflu că steaua lui a explodat și că, deocamdată, e bine să dispar

* Prăpastia cheamă prăpastie (lat.). Citat din Psalmi, 41, 9, cu sensul că o greșeală atrage în mod fatal o alta.

** Cele asemănătoare se tratează cu (leacuri) asemănătoare (lat.).

*** Cele contrare (se tratează) cu (leacuri) contrare (lat.).

**** Măgar pe măgar scarpină (lat.).

de la orizont. Nu știu dacă sunt călău sau victimă, sunt liber sau în curs de a fi arestat, dacă sunt normal sau pe cale de a înnebuni...

Abia mă mai stăpâneam. Mi-am scos din buzunar lupa, cutia cu ploșnițele ultimei vânători și i le-am arătat. Ca un vinovat ce-și golește în fața legii buzunarele de infractor. Cîteva lacrimi scrișnite mi s-au adunat în privirea cu care încercam să fac față inteligenței pătrunzătoare a acestui doctor ce mă ghicise atît de exact.

A rîs ca de o glumă bună. M-a strîns ușor în brațe, spunîndu-mi: „ei, colega, colega!“ Apoi, ținîndu-și mîna pe umerii mei, îmi ceru să facem cîteva pași alături.

— Ai spus, fără să vrei, o vorbă de aur: „nu mai știu dacă sunt călău sau victimă!“ Ei bine, eu știu. Ești și călău, și victimă. Deocamdată. Dar, se pare, aventura asta cu ploșnițele, lupa și Mefisto te-a săltat calitativ în rîndul unor victime de soi. Așa cred eu — și, pentru acest fapt, te trec pe lista pacienților mei de inimă. Tinere domn, pe vremea cînd eu, la Cluj, studiam psihologie patologică (cu Nicolae Mărgineanu), se vorbea de un determinism biogenetic. Pe linie de fire, mai ales. Unii se nășteau introvertiți, schizoizi, alții extrovertiți, isterici. În caz de îmbolnăvire psihică, primii făceau schizofrenie (care era incurabilă), ceilalți, diferite forme de manii, unele foarte urîte, dar, din fericire, vindecabile... Asta ar fi fost situația științifică, în mare, pînă la cel de-al doilea război mondial: Janet, Freud, Adler, Jung, Kretschmer și alții... Dar iată că Revoluția asta totală — de jos, de sus, din afară, dinlăuntru, de stînga, de dreapta etc. — a provocat o gravă tulburare pînă și a genelor ereditare. Tipurile se confundă, bolile lor de asemenea. Legile eredității mendeliene sunt răsturnate, maniacii și istericii, schizofrenicii și melancolicii se amestecă, se încalecă; cred că și în lumea celor „sănătoși“ abulicii se amalgamează cu volitivii, proștii cu inteligenții, cinstiții cu pramatiile. Conflictele socioprofesionale, de cadre, de justiție devin mai importante decît toate conflictele clasice, adică psihologice, biologice, sexuale sau religioase. Încet, încet, prin practică și lucidă observare, am ajuns la convingerea că, în imensa lor varietate de cazuri și forme, atît sănătoșii din societatea noastră, cît și așa-zii bolnavi, sunt de un tip cu totul nou și evoluează spre forme, scheme și sisteme total necunoscute de psihologia ce o știam noi. Nu m-am fixat încă asupra termenului, dar cred că denumirea

generală de DELIR este un numitor comun ce sintetizează extremele. Fiindcă în categoria aceasta intră și cei cu mania persecuției, și paranoicii suferind de mania grandoarei. Avem sus o secție de nenorociți care se tem de arestare, condamnare, moarte și o altă secție plină de procurori, agenți, anchetatori, suferind, unii, de grandoare napoleoniană, alții de complexul Javert, al polițistului pînă în pînzele albe... Iată, domnule Lupu, cum lumea mea de aici mă obligă să împart lumea întreagă în urmăritori și urmăriți, în călăi și victime. Unii îi creează pe alții: călăul, dacă nu are o victimă, o inventează, victima, dacă nu e chinuită de un călău, și-l imaginează. Marx, vorbind de alienare, a fost un geniu. Iluzia bisericească, despre bunătatea nativă a omului, s-a spulberat definitiv. Cel de-al doilea război mondial a demonstrat cruzimea bestială a naturii umane în toată splendoarea sa. Nemții, avînd cincizeci de universități umaniste și cinci sute de filosofi de cea mai etică formație, impun lumii întregi pistolul, lagărele, turnătoria și crima ca metodă și scop politic. Citesc despre Hitler și Mussolini și nu mă întreb „cum au fost posibili acești monștri?“, ci „cum au putut fi urmați și suportați asemenea nebuni?“ E foarte ușor să zic, aici, în acest spital: totul se reduce la antagonismul dintre grandoare și persecuție. Dar vine prietenul nostru Mefisto și îmi demonstrează că, mai nou, în afară de indivizi-călăi și indivizi-victime, există popoare-călăi și popoare-victime. Da. Mai mult decît atît, delirul s-a extins, a devenit o forță eshatologică, există chiar idei-călăi și idei-victime, valori-călăi și valori-victime, religii-călăi și religii-victime.... E groaznic, mă simt o furnică europeană plasată între oceanul american și cel asiatic. Sunt obligat, din motive morale, să accept materialismul istoric ca fiind unicul sistem capabil de a propune o soluție. Capitalismul e victima aceluia „ceea ce este — așa cum este“, în vreme ce socialismul spune: „ceea ce este, dar sub forma cum trebuie să fie!“ În orice caz, tinere domn, durerea aparține vieții, suferința aparține istoriei, mă tem ca nu cumva, prin pierderea controlului asupra propriilor noastre unelte de distrugere, să devenim de-a valma, cu toții, servanții distrugerii, ai morții, din proprie inițiativă și cu mijloace prin excelență filosofice, psihologice și — mai ales! — științifice...

— Mă îngroziți. Înseamnă că nu mai am nici o șansă.

— Din contră. Ești acum o victimă, dar te poți mîntui. Nu sunt un tip religios, folosesc cuvîntul „mîntuire” ca metaforă pur morală. Te poți salva, aș putea zice: dar salvarea aceasta conține o mare doză de noroc, jertfă și chiar miracol. Un mic procent — și de călăi, și de victime — se poate elibera și purifica. Nu mai avem nici timpul necesar, nici cunoștințele trebuincioase ca să putem opera, în mare, o psihanaliză socială, națională, mondială. Asta ar fi treaba bunului Dumnezeu: dacă există, dacă îi e într-adevăr milă de noi, dacă știe carte, așa cum se afirmă. Noi putem, cel mult, să practicăm un fel de exercițiu de luciditate, prin care, după ce ne facem datoria față de legi și societate, să ne permitem a ne ridica, pentru cîteva clipe numai, deasupra soartei noastre neschimbabile, contemplînd-o — cînd duios, cînd critic — de sus, ca pe o hartă, ca un peisaj văzut din zepelin. Nu sunt doctor în luciditate, e specialitatea prietenului nostru Mefisto, a profesorului Ursu, a Preotesei.

— Ea nu e nebună? Vreau să zic...

— Nu. E cea mai normală dintre noi toți. Doar că trăiește în secolul V înainte de era noastră. Undeva în Creta, Elada sau Egipt...

Doi dintre melancolicii, plimbăreți solitari se încăierară subit. Pumni, gîfîieli, icneli. Se tăvăleau pe jos, încercînd fiecare să-l sugrume sau să-l muște pe celălalt. Spectacolul era sinistru și grotesc, nimic din scena asta nu arăta că cei doi ar fi oameni-oameni.

— Poftim, zise calm doctorul: doi abulici depresivi într-o criză colerică maniacală. Lasă-i în pace, se vor liniști imediat. Puseurile acestea de mînie și ură au loc ciclic, conform unor determinări solare, hormonale, meteorologice, pe care nu le cunoaștem. Dar știm vag că între crizele de furie ale melancolicilor noștri și războaiele sau atentatele din lume există o legătură de ritm și intensitate, care, după ce mai aflu și ce scandaluri au izbucnit la consiliul nostru sanitar, mă face să nu pot dormi nopțile...

— Dar care este cauza? Mă refer la cauza cauzelor...

— Frica, stimate domn. Frica cea mare, frica medie, frica cea mică. Globul nostru terestru a început să se teamă. Își zice: dacă mă saltă vreun nebun de pe orbita mea? Dacă mi se schimbă polii magnetici? Dacă mi se termină pătura de ozon, dacă mă lasă baierile

gravitații, dacă un accident atomic mă pulverizează în neant? Etc. Pădurile se tem de moarte, animalele sunt în pericol, echilibrul atât de savant dintre diferitele pături ale realității e pe cale să fie distrus. Logosfera noastră e dușmana biosferei, biosfera poate să atace omenirea, care pare și ucigașă, și sinucigașă, și creatoare de civilizație prin știință, și aducătoare de moarte, tot prin știință. Te miri că frica de ciumă, de barbari, de predicatori străini și vrăjitoare din evul mediu, a revenit sub forma unei frici mai rafinate și mai totale. Frica. Frica dumitale de ploșnițe, frica mea de inspectori furioși, frica lui Mefisto de eterna pușcărie. Frica. Toți acești depresivi (de la noi sau din Franța, Ghana, Vietnam) au la bază o traumă timoranță. Acesta ar fi adevărul și *causa causorum**. Dar mi-e frică s-o spun în ședințele noastre, mi-e frică s-o comunic directorului fricos din minister, mi-e frică chiar și de frica de frică. De frica ce o pot provoca sau inspira.

— Ploșnițele mele — vedeți-le — dorm, vegetează, ele nu cunosc frica.

— Nu se știe. Ploșnițele dumitale — după a mea părere — sunt un simbol arhetipal. Un simbol viu, care, spre nenorocul dumitale, în loc să rămână o simplă metaforă, a devenit agresivă și setoasă de sânge. Un simbol-dogmă, un simbol-utopie, un simbol-alarmă. Fă-ți ordine în viața conjugală, schimbă-ți locul de muncă, fă economie de lupă, alcool, imaginație. Învață să speri. Despre speranța asta în bine și sănătate va trebui să ne seminarizăm reciproc cu prima ocazie viitoare. Ce zici?

Doctorul Petrică-Sandu mă bătu pe umeri ca pe un copil corigent ce trebuie încurajat. Apoi, grăbit foarte, dispăru, dînd la o parte bolnavii ce voiau să-l rețină, alergînd ca printre păpurișuri și trestii sălbatice... Dramaturgul se uita la mine, la cutia din mîna mea, părea că aflase totul despre tot. Mă luă de braț și mă conduse ceremonios spre poartă. Ca o taină mare, îmi conjuga în șoaptă: „eu sunt un căcat, tu ești un căcat, el este un căcat...”

Cred că-avea dreptate. Eram!

---

* Cauza cauzelor (cauza tuturor lucrurilor) (lat.).

XII

Despletită, îmbrăcată în niște odăjdii bizare, Preoteasa stătea îngenunchată în zăpadă, în grădina căminului „Renașterea“ al arhiepiscopiei, alături de scorbura căzută, frîntă, a unei sălcii pletoase. Fusesem condus aici de o măicuță gîrbovită, ce plîngea. „Minune, îmi spunea, s-a întîmplat, în sfîrșit, minunea pe care o aștepta!“ Nu înțelegeam nimic. La o respectuoasă distanță de cea care se ruga, descoperiți, într-o solemnă atitudine, ca la mort sau în biserică, stăteau profesorul Ursu, Mefisto, un masiv prelat ortodox și un tovarăș din conducerea superioară a urbei, pe care știam că îl cheamă Vulcu (ceea ce, în slavonă, înseamnă Lupu), dar nu Ion, ci Alfons. Răspundea, pare-mi-se, de probleme de cultură și ateism, l-am auzit conferențiind și mi s-a părut nu numai foarte învățat și cult, dar chiar convins de tot ce ne explica.

Mă alăturai acestui grup, scoțîndu-mi căciula. Mefisto îmi făcu semn să tac și să nu mă mir. Preoteasa, desculță, purta peste hainele ei de lucru un fel de tolă de brocart negru, pe care, cu litere din fir de aur, erau brodate semne sau desene ce mi se păreau a fi egiptene sau asiriene. Sau grecești. Cu mîinile ridicate, cînta un fel de imn în limba aceea necunoscută în care își rostise și rugăciunea de binecuvîntare a vinului ce l-am băut împreună, în pivnița aceluia călugăr șchiop, Sofronie.

Era o liniște încremenită în grădina asta dosită. Vreo zece arbori, desfrunziți și ninși, păreau să asiste, ca și noi, la o criză de nebunie sau la un fel de ritual religios ieșit din comun. Veneam de la un spital de melancolici, răscolit și tulbure ca o mlaștină fierbinte. Aveam la mine o sumă de bani pe care ar fi trebuit să-i donez aici. Voiam să gîndesc, să-mi spun adevărul meu, să găsesc pe cineva căruia să-mi descarc inima. Ascultam acum melopeea misterioasă a

acestei femei posedate, mi se părea că totul e anormal și străin, că scena la care asist e una de vis sau delir.

Sub norii balcaniei noastre păgîn-bizantine răsuna acum un fel de psalm sau bocet, înălțat spre nu știu ce zeități și în care din limbile de mult moarte. Cu rațiunea mea analizam ceea ce vedeam, dar cu inima plină de otrăvuri vechi și ascunse mă simțeam cuprins de un fel de... melancolie, nu depresivă, ci caldă, plină de frumusețe și mîngîiere. Cîntecul nu era urlat sau țipăt, ci modulat armonios, într-o gamă orientală, probabil pentatonică, în orice caz, străveche și foarte gravă. Mefisto lăcrăma din belșug, el era singurul care știa mai multe despre misterul la care asistam. Profesorul Ursu se uita în pămînt, ieromonahul, cu ochii închiși, își murmură propria rugăciune, tovarășul Vulcu părea și intrigat, și amuzat: nu înțelegea, nici nu avea voie să înțeleagă, dar era excitat, nervos, speriat.

Cîntarea se stinse ca un murmur prelung. Preoteasa își întoarse privirea spre noi, zîmbindu-ne blînd. Era atîta fericire și lumină în ochii ei mari, emana atîta bunătate și har, încît simții cum toți cei care o priveau de la această respectuoasă distanță am fost atinși de o săgeată aprinsă și ardeam. Mefisto și Ursu se apropiară de ea și, cu delicatețe, o ajutară să se ridice. Ieromonahul Simeon îngenunche și începu să bată mătănii. O măicuță — ce stătuse ascunsă după gardul grădinii — îi aduse ciorapi albi și pîslari. Preoteasa îi încălță. Acceptă un palton pe umerii ei, dar din loc nu se mișcă. Ne făcu semn să ne apropiem.

— Frații mei, ne spuse, radiind de bucurie și veste mare. De luni de zile, de ani de zile aștept de undeva un semn. Credeam că am fost uitată, credeam că am căzut din palmele Lui sfînte. Am pos-tit mult, m-am rugat și mai mult. Ieri, plimbîndu-mă cu această soră a mea, Filofteia, prin grădină, i-am spus așa: „Privește, maică, ce ciudat! Toți copacii și-au lepădat frunzarul încă din toamnă. Suntem la sfîrșitul unei ierni grele, secetoase și bolnave. Iată însă că această salcie plîngătoare, deși are toate frunzele moarte — fiindcă sunt galbene-maronii și unele chiar negre de tot —, nu și-a lepădat nici o frunză. Nu e ciudat? i-am spus eu sorei Filofteia. E ca și cînd acest copac refuză să se supună ordinelor firii!“ Astea le-am spus eu sorei, care e aici de față și poate să-mi fie martoră în fața cerului și a pămîntului.

Sora Filofteia plîngea și aproba: era limpede că tot ce spunea Preoteasa noastră era adevărul-adevărat.

— Azi-dimineață, continuă aceasta, în timp ce îmi făceam rugăciunea, de geamul chiliei mele s-au izbit mai mulți porumbei. Am deschis geamul, chemîndu-i să intre. Ca de obicei, i-am hrănit cu boabe de grîu, pe care mi le-au ciugulit din palme. Mai tîrziu, așezîndu-mă lîngă stativul la care Țes, mi s-a părut că toate culorile covorului meu și-au schimbat peste noapte nuanțele. Mie îmi plac culorile țărănești, simple, voalate, discrete. Naturale. Sunetul de cavă, violoncel sau flaut — acestea sunt culorile pe care le îmbin. Acum, covorul meu mi se părea zgomotos, Țipător, ca un sunet de trompetă sau Țambal. Am zis: sunt obosită și deznădăjduită. Poate am și febră. Și am continuat să Țes... Acum o oră am auzit o voce în mine: „Îmbracă-te și ieși afară!“ M-am speriat, dar am făcut întocmai. Am ieșit. În grădină totul era ca și ieri: doar ninsoarea umedă ce căzuse peste noapte zăcea grea peste toate ramurile copacilor. M-am uitat mai atentă la salcia mea. Zic: „salcia mea“, fiindcă e copacul așezat chiar în dreptul ferestruicii chiliei mele: pe ea o văd de cîte ori mă uit afară, prin ea urmăresc trecerea vremii și schimbarea anotimpurilor. Cu ea vorbesc: fiindcă eu sunt o nebună ce crede în simțirea și inteligența copacilor, frunzelor, rădăcinilor. Uitîndu-mă la ea mai atent, mi s-a părut că are ceva să-mi spună. M-am apropiat — cu gîndul să-i mîngîi coaja bătrînă, să-i sărut o frunză moartă. Dar nu am apucat. În clipa aceea, cu un zgomot uriaș, ca o explozie sau trăsnet aproape, întreaga coroană a copacului s-a frînt și a căzut bubuind aici, unde o vedeți. Eram uluită, sub ochii mei avea loc o imensă, cumplită nenorocire... Și atunci s-a întîmplat minunea. Iată, strig tare: *mi-nu-nea!* ... Așa cum mă uitam spre scorbura căzută, cu mintea mea foarte clară, dar înghețată de milă și mirare, am văzut cum toate frunzele nelepădate ale salciei mele, frunzele care ieri erau galbene-muștar, maronii sau negre-argintii, acum — ca și viorile unei orchestre moarte sau vocile unor actori ce au putrezit demult — toate frunzele acestea... *au înverzit*. Dar ce verde? Nu verdele blînd al frunzelor de salcie oarecare, ci, iată, un verde crud, un verde puternic, aproape sălbatic în tinerețea și sănătatea sa. Vedeți și voi: luați, vă dau voie, cîte o frunză, puneți-o la inimă, la frunte, duceți-o acasă la copii. E un mare semn, un semn bun: pen-

tru mine — cea mai bună veste... Acesta e semnul ce-l așteptam. De-acum, știu că voi muri curînd. Dar mai știu că, în clipa morții, s-ar putea, ca și această biată salcie, și eu să...

— Taci! strigă Mefisto. Te rog să taci.

Preoteasa îl privea de departe, cu ochi strălucitori și cu un fel de zîmbet superior și rece.

— Proclétule, îi spuse fără mînie, Anacharsis, trădătorule! Ia-tă-ne pe amîndoi sub un copac al Lui. Ai auzit și ai înțeles cîntecul ce i L-am cîntat: știi ce mă așteaptă. Știi ce datorii ai față de mine!

— Știu! Dar nu trebuie să spui nimănui nimic. Totul se va petrece așa cum ai orînduit tu.

— Nu mai am încredere în tine: miroși a logică și a rațiune. Gîndești ca să te îndoiești, te îmbeți ca să-ți liniștești îndoielile și continui să raționezi, doar-doar vei găsi undeva un gogoloș de certitudine sau liniște. Nu mai ai nici har și nici dar. Spiritul tău e o broască rîioasă ce orăcăie într-o mocirlă plină de citate mincinoase și adevăruri compromise. Dar, fiindcă numele noastre sunt legate, eu jurămîntul nu mi-l lapăd. Așa că, aici — față de aceste amestecate fețe de muritori —, îți repet testamentul meu. Ascultă-l. Și, dacă nu-l vei urma întocmai, voi veni în fiecare noapte, ca o erinie turbată, să te chinui și să te blestem... Sicriul meu e cumpărat: îl am depus la cuviosul Sofronie, în pivnița lui. Am peste zece mii de lei economii; le vei primi de la prietenul și ruda mea, maistrul Pascaly. El îți va cumpăra și un asin și o căruță. Voi avea grijă ca, două zile, să nu putrezesc și nici să nu miros. Îmi vei pune sicriul în acea căruță și, după o scurtă slujbă de dezlegare aici, mă vei duce, numai pe drumuri de țară, pînă aproape de peștera noastră. În două zile poți ajunge acolo. Aprobările de trecere le vei avea și de la spitalul de nebuni, și de la primărie, și de la Sfînta Mitropolie. Patru ciobani plătiți să mă care pe umeri. În sala așteptării nisipul e adînc: numai cu palmele și unghiile, vei putea să-mi scurmi o groapă cît să mă acopere. Alege un loc unde e albie, m-ar bucura ca, la schimbarea cumpenei, să treacă peste mine argintul curat al unui rîu de munte. Dacă îți vei mai aduce aminte de imnele mele de dragoste și jertfă, să stai o zi și să mă veghezi. Dacă nu, lasă-mă în pacea mea. Am jucat în multe tragedii, totdeauna am disprețuit corul: el comentează, cîntă și trece mai departe, la altă tragedie. Mă vei lăsa acolo doar

dacă El nu va considera că e cazul să te sacrific lângă sufletul meu. Mă voi bucura știindu-te mort lângă mine, și nu într-un șanț sau într-o academie. De voi putea, te voi ajuta să înverzești, ca salcia asta. Dar nu cred că vom binemerita... Jură-mi acum! Jură-mi că îmi vei respecta dorința și că vei face totul așa cum am poruncit!

— Jur! îl auzii pe Mefisto.

Era cenușiu la față, tremura, mi se părea că îmbătrânește subit, că devine sub ochii noștri moșneag.

Preoteasa se aplecă și culese mai multe crengi subțiri din coroana căzută a salciei. Veni spre noi cu ochi strălucitori, cu buzele șoptind cine știe ce străină binecuvântare. Ne întinse fiecareia câte o ramură, pe care o primirăm cu emoție. Chiar și tovarășul Alfons se închină plin de respect. Pe Mefisto îl sărută pe frunte, în semn de pace și iertare. În fața mea — fiind și cel mai tânăr, și cel mai străin — se opri brusc. Îmi întinse creanga cu frunzele de culoarea măslinelor crude, mă lăsă să-i sărut mîna. Îmi ridică bărbia și mă privi intens. Nu știu ce vedea, ce putea să vadă în mîlurile mele, dar deodată se întristă foarte. Apoi, clătinîndu-se, îmi șopti cu severitate:

— Lupule, azi e ziua ta: să nu te îmbeți, să nu te îmbeți, să nu te îmbeți cumva!...

— N-am să mă îmbăt, îi spusei, vă promit...

Dar nu apucaî să-mi termin jurarea: Preoteasa se clătină și își acoperi fața cu mîinile. Era gata să cadă. Profesorul Ursu, fiind cel mai aproape, o prinse la timp. Era leșinată.

Ne speriarăm. Mefisto, el singur, nu-și pierdu capul. O luă în brațe (era încă foarte puternic, deși trecuse de mult peste jumătatea secolului său) și o duse jos, în chilia ei.

— Nu e nimic grav, ne spuse: un pic de inimă, un pic de amețeală. Doctorul Petrică-Sandu va fi aici într-un sfert de ceas. Îi va administra ce trebuie și mîine toate vor reintra în forma și culoarea lor normală.

— Atunci, propuse bărbosul ieromonah, să mergem înapoi la sinagogă!

— Să mergem, hotărî și tovarășul Vulcu și, ca pe niște vechi cunoștințe, ne luă de braț, pe mine și pe profesorul Ursu. Sunteți, ne spuse, invitații mei!

Abia mai târziu am înțeles că la sinagoga veche — părăsită, dar nu pustie — avusese loc, în prezența unui reprezentant al Mitropoliei (era chiar acest ieromonah, căruia cu toții i se adresau cu „preacucernice părinte Simeon“) și a unui reprezentant al puterii locale, tovarășul Alfons Vulcu, predarea, cu acte în regulă, a întregii biblioteci evreiești de pe lângă sinagoga bibliotecii de teologie a Sfintei Mitropolii locale. Mefisto alcătuisese un fel de inventar provizoriu, urmînd ca tot el, fiind un cunoscător destul de bun al limbii și scrierii iudaice, să alcătuiască mai târziu un catalog complet al tuturor titlurilor, în conformitate cu rigorile academice de cercetare și traducere.

— Trebuie să știi, domnule Lupu, îmi spuse profesorul Ursu de îndată ce am rămas singuri, că acest domn tovarăș Alfons Vulcu este o foarte apropiată cunoștință a Lidiei. Ține mult la ea și la fiica mea, Ruxandra, care stă la București, la o Vorvoreană, soră a Lidiei, urmînd acolo pianul în particular. Originea ei e de două ori nesănătoasă/ eu sunt un fost deținut politic, condamnat la mulți ani de muncă forțată, grațiat printr-un miracol de care nici nu doresc să-mi amintesc; mama ei este boieroaică din stirpea Vorvorenilor severineni, care se pretindeau a fi rude și cu Basarabii vechi, și cu Cantacuzinii mai noi — îți dai seama, ar fi cam greu ca Ruxandra să-și poată alcătui un dosar prin care să fie admisă într-un liceu de muzică... Vulcu m-a invitat la acest banchet iudeo-creștin probabil ca să-mi propună ceva.

— Dar ce să caut eu în galera asta? exclamai. Nu am nimic comun nici cu sinagoga și nici cu Mitropolia.

— Nu se știe niciodată, rîse profesorul Ursu. Nici Alfons ăsta nu e chiar ateu, nici Mefisto nu e evreu, nici preacucernicul nu pare a fi prea ascet și călugăr. Poate că nici dumneata nu ești lup, așa cum nici eu nu mai sunt urs. Sunt un fost Ursu, un fost profesor de armonie și solfegii, un fost bărbat al Lidiei... Trăim cu toții într-un fel de provizorat teatral, acompaniem — fără partitură, dar cu dirijor mondial — pe protagoniștii din tragicomedia ce se joacă — aceeași, mereu și mereu aceeași — în lumea întreagă.

Tăcurăm. Strada cobora în pantă, din castanii încărcăți de zloată și chiciură picurau stropi de apă și smocuri de zăpadă. Cerul era

plumburiu, mohorât. Plictisit. Dar frig nu era și nici vîntul de martie, mîncătorul de zăpadă, nu bătea.

— Domnule Ursu, îi spusei, eram foarte beat la acel revelion de acum trei ani. Cineva — care era și el la fel de amețit — a venit și mi-a șoptit la ureche: „Fratele tău, Pătru Lupu, a murit în Deltă!“ Atît. Pînă să realizez cruzimea acestei cumplite informații, pînă să mă scol de la masa chefului, nu am mai putut afla cine a fost persoana care mi-a adus această veste. Care — acum sunt sigur — e perfect adevărată. Alaltăieri, soția dumneavoastră mi-a spus: „Soțul meu a fost acela care...”

— Da. Eu am fost.

— Cred că am dreptul să vă cer amănunte.

— Nu ai nici un drept. I-ai spus totul soției dumitale, ea a avut mijloacele de a mă depista. Am fost de trei ori chemat la stăpînire și sfătuit politicos să uit complet această poveste. Pentru binele meu, pentru binele dumitale, pentru binele copiilor nenorocitului de Pătru Lupu: am uitat!

Tremuram. Mă înecam. Nu mai aveam aer.

— Și acum, îl întrebai, acum de ce îmi spuneți? Nu vă mai e frică?

— Nu știu. Salcia Preotesei m-a tulburat. Și cuvintele ce ți le-a spus: „astăzi e ziua ta, Lupule: să nu te îmbeți!“ Te văd într-o altă lumină, semenii astăzi cu fratele tău, pe care și eu, și Mefisto l-am iubit și admirat.

— L-am trădat! Am depus împotriva lui. Fără să-mi dau seama.

— Prostii! Pușcăria, dragul meu coleg, în secolul nostru, nu mai este un accident juridic, o nenorocire socială. Nici cauza și nici finalitatea sa nu poate fi dedusă studiind sau reconstituind dosarele penale, alcătuite, pe atunci, de formă, prin *ira et studio**. Dosarele noastre sunt una — adevărul nu-l mai știe nimeni. După a mea părere, pușcăria e un act de destin. Un mister de inițiere. Pușcăria nu aparține istoriei și nici politicii — decît la suprafață; dialectica ei e existențială, oamenii care au parte de ea sunt aleși, au un semn, ei din naștere poartă în sămînța lor această condamnare la suferință și experiență. Din punct de vedere juridic este, pentru cei mai mulți,

* Mînie și pîrtinire (lat.).

un simplu act statistic, comandat de sus sau din afară. Din punct de vedere existențial, însă, o astfel de aventură este o formă modernă de teofanie, de revelație a spiritului, care, prin noi, lua act de legile materiei și ale istoriei. Pe un minim de suprafață, în centrul Patriei noastre, se concentrează un maximum de luciditate, suferință și speranță în mai bine. Și eu, și Mefisto am fost comuniști în ilegalitate: eu sunt fiu de moș sărac, el e fiu de miner și mai sărac. Eram doctori, eu în muzicologie, el în filosofie, când ne-au înhățat. Află, tinere, că *acolo* am învățat marxism, socialism, dialectică. De la țărani și muncitori, de la soldați și studenți. Societatea are nevoie de febrele și de bețiile ei ca să se poată trezi din vise, utopii și cruzimi postbelice. Azi sunt trei ani de când a murit Marele învățător al tuturor popoarelor: o salcie frântă a înverzit în fundul unei grădini. Nu înțeleg lacrimile ce le văd în ochii tăi, așa cum nici tu nu vei înțelege că am fost foarte fericit acolo. Și că am devenit om acolo. Chiar dacă am murit.

— Cum a murit Pătru?

— Frumos. Sublim. Stupid. Absurd. În orice caz, a avut parte de o moarte mult mai frumoasă decât mine.

— Nu înțeleg. Dumneavoastră sunteți viu. Și liber.

— Ezechiel, Ezechiel! Simt că deocamdată nu ești copt pentru adevăr. Fratele tău era cu șapte clase spirituale și morale peste tine. Avea forță, bun-simț, înțelepciune, deși nu a încetat nici o clipă să fie un simplu țăran de la munte, cu câteva clase primare. Da! Dar acolo — nu știu dacă vei înțelege — are loc o ciudată selecție, nu naturală, ci supranaturală: în numai câteva luni se separă ce e grâu de ce e neghină, cel cinstit de cel lichea, cel înzestrat cu spirit de cel prost, cel cu har de cel cu școală numai. Am văzut soldați simpli judecându-și generalii ce i-au condus pe front și, crede-mă, știau ce spun. Am văzut țărani gospodari criticând miniștri și profesori de agronomie, studenți judecându-și profesorii ca pe hoții de cai, popi de la țară afurisindu-și înalții prelați din mitropolii sau patriarhii pentru trădare, îmbuibare, hoții. Da. Într-un anume fel, pușcăria noastră politică a fost un pelerinaj la un sfânt mormînt: nu la cel pe care-l crezi, ci la mormîntul unor sfînte speranțe sociale, în a căror și pentru a căror înviere trăiam și supraviețuiam. Gîndesc politic, gîndesc marxist — sunt obligat să știu dialectică și materialism

istoric. Trei sunt acele situații limită ce mi se par mai grave decât moartea: războiul, pușcăria și mina. Războiul ca ucidere în masă, pușcăria ca paralizie a libertății spațiului și timpului istoric, și mina ca muncă în întuneric și robie... Dar, dintre toate acestea, am dator să-ți spun, adevăratul iad e pușcăria ... Dar iadul acesta ne permitea nouă, celor salvați de animalitate și frică, să participăm la cursurile unei academii libere. Era ca într-o mănăstire filosofică sau ca la ședințele unui parlament în care dracii și îngerii dezbăteau soarta viitorului mileniu, formula viitoareii lumi... Nu mă interesează dacă mă crezi sau nu. Ceea ce trebuie să știi este că fratele tău, Pătru, a absolvit cu *summa cum laude* această înaltă școală. Avea stofă de mare gânditor, de prudent profet, de predicator moral. Dacă ar fi rămas în viață, ar fi fost, ar fi putut să fie, un ideal primar sau președinte de cooperativă. Eu și Mefisto am fost în brigada lui: el ne-a salvat viața. Am fost martori la cutremurătoarea sa moarte.

— Doamne Dumnezeule! Cu profesorul Mefisto sunt prieten de doi ani, am băut de nenumărate ori împreună, niciodată nu a suflat o singură vorbă despre fratele meu...

— Așa hotărîserăm. Să fim cu ochii pe tine, dar să nu-ți spunem nimic. Nu aveam voie. Nici încredere în tine nu aveam. Ești necopt, înfricoșat, fofilat — nu ți-ai făcut ordine în propria ta viață și familie. Am făcut greșeala de a-ți șopti la ureche vestea morții lui — eram și eu foarte beat și foarte muribund —, nu știam că-i vei povesti totul soției tale. Care, pe lângă că rupe bilete la teatru, mai îndeplinește, discret, și niște misiuni muieresti, anexe și rentabile. Nu știai?

— Bănuiam. Știam. Dar mi-am impus să mă fac că plouă. Din comoditate. Sau lașitate.

— Vezi? Astfel, dragă Ezechiel-cel-Mic, întâi va trebui, conform apocrifelor scripturi, să asiești cu ochii deschiși la dărîmarea Ierusalimului tău; abia după aceea — în conștientă robie babiloniană — vei avea voie să te înscrii la cuvînt. Stofă de profet nu ai, dar stofă de om cinstit s-ar putea să ai chiar mai mult decât e nevoie în zilele noastre.

— Este foarte ușor să devii profet, mi-a spus Mefisto nu demult. E destul să spui adevărul despre ziua de azi și, peste zece sau

o sută de ani, toată lumea te va considera un mare ghicitor al viitorului. Un adevărat vizionar//.

— Vezi? Iată acum adevărul de azi despre mine. Trebuie să ți-l spun înainte de a ne așeza la această masă de pace iudeo-ortodoxă... După moartea fratelui tău, Pătru Lupu, m-am înscris de bunăvoie să merg să lucrez la o mină. Ni s-a spus că o zi de lucru în acea mină de plumb va conta cât trei zile de detenție. Mai aveam șase ani de executat, mi-am zis: lucrez doi ani — eram tânăr, puternic, sănătos — și după aceea mă pot întoarce la fiica mea, Ruxandra, și la soția mea, Lidia. Am lucrat. Un an numai. Am fost grațiat. Abia după eliberare mi-am dat seama că mina aceea nu a fost numai de plumb. Iată, pe brațul meu poți vedea câteva ciudate pete albe. Părul meu va cădea, dinții la fel. Sunt total impotent ca bărbat. Doctorii îmi spun că voi muri, în cel mult un an sau doi, de un fel de anemie pernicioasă. Vezi, dacă fratele tău ar fi trăit, el nu m-ar fi lăsat să merg la mină! Sunt sigur de asta!

Pământul, cerul, norii și copacii se clătinau de parcă ar fi fost amețiți de izbitura acestor crunte adevăruri. Și eu mă clătinam. Primisem o lovitură în moalele capului. Într-adevăr, vedeam în față-mi zidurile cetății *mele* dărîmîndu-se, piatră după piatră. Toți știuseră despre mine totul: și Mili, și Mefisto, și Preoteasa. Chiar și Lidia. Chiar și acest falnic profesor Ursu. Numai eu — cu lupa și ploșnițele mele — pluteam ca un pai idiot pe rîul murdar al acestei revărsări de păcate și murdării.

— Cum a murit fratele meu? Vă implor...

— Are doi copii: un băiat, Ionuț, și o fetiță, Petruța. Trebuie să fie unul prin clasa a cincea, celălalt într-a șaptea. Te-ai interesat de soarta lor? O ajuți pe văduva fratelui tău, a fratelui care nu a avut despre tine decît vorbe de laudă și dragoste? Nu trăim, dragă Ezechiel, ca un EU între două paranteze: naștere și moarte. Trăim și în istorie, și în veșnicie. În datorie morală și dragoste frățească. Istoria este o abatere de la veșnicie — viața noastră nu are voie să fie o abatere de la jertfă și răspundere. Nu ție îți țin o lecție, ci mie! Și eu am datoria de a face totul ca Lidia și Ruxandra să-și poată salva viața ca existență, nu ca o simplă supraviețuire de azi pe mâine. Mă uit în ochii tăi, frate Ion Lupu, văd salcia Preotesei noastre, mă duc să mă îmbăt cu Mefisto la această tîrzie (prea tîrzie!) logodnă între

o sinagogă moartă și o biserică ortodoxă muribundă. Mi s-a terminat untdelemnul, ard pe feștilă. Văd totul în negru. Pentru cel puțin o sută de ani înainte nu văd decît mici schimbări, nici o schimbare față de ieri sau alaltăieri.

— Totuși, încercăi să-l contrazic, mi se pare evident că se naște, aici, la noi, o lume nouă, un om nou, o dreptate nouă. Construim o lume mai bună și mai liberă. Mie așa mi se pare.

— Mă bucur. Peste cîteva decenii, statul va dispărea, milițienii la fel; vor dispărea absolut toate diferențele de clasă, castă, clan sau etnie. Toți vom fi egali, egalitatea de șanse va fi legea fundamentală a socialismului nostru. Va avea fiecare după munca sa, mai apoi după nevoile sale. Copilăria va fi un cîntec, maturitatea o bucurie continuă a muncii creatoare, bătrînețea o vîrstă a amintirilor, decorațiilor, aniversărilor glorioase... Să dea Dumnezeu! Eu nu voi apuca această epocă de aur și lumină. Deocamdată, cu mintea cea de pe urmă a românului, mă întreb critic și autocritic: ce facem cu lichelele, cu proștii și cu nepricepuții cărora, printr-un miracol cersesc, le-am creat condiții cu totul excepționale de a face carieră și de a înlocui dictatura celor cinstiți, inteligenți și pricepuți? Ce măsuri de Deparazitare, Deratizare, Dezinfectare, ce măsuri D.D.D. are pregătite generația voastră ca să nu greșescă cumva acest fatal start istoric? Fiindcă o eroare politică se poate face într-un singur an, dar repararea ei va cere cel puțin o jumătate de secol... Omul e scop, dragul meu, nu e mijloc. Omul e cheia de boltă a viitorului, iar poporul trebuie să fie sita și frîna oricărei puteri. Fără omul ca scop și poporul ca mijloc, nimic trainic și bun nu se poate face.

— Totuși, mă încăpățînai, toate semnele indică un mare dezechet, o uriașă cotitură antidogmatică, spre adevărul spus în gura mare, spre omenia ca ideal, spre progresul real, și nu cel din lozinci. Chiar și acel misterios discurs din congresul fraților noștri mai mari, al XX-lea, mie mi se pare un eveniment de proporții cosmice. Este marea schimbare la față a lumii. Este trezirea din somnul dogmatic, somnul fricii și al ignoranței, al cultului de tip Lepeșinskaia, Lîsenko, Ehrenburg, Fadeev ... Începe o fază de curaj, adevăr și libertate...

— Tinere Lupu, te invit să faci economie de vorbe mari. Spiritul decembrist poate fi desființat și compromis de antiteza ianuaristă. Libertatea, recunosc, este necesitate înțeleasă — dar numai

fiindcă și necesitatea nu e decît o libertate în curs de a fi înțeleasă. În limba noastră, „libertate“ e un neologism, un cuvînt împrumutat. Poporul îl ignoră. El a avut cuvîntul slavon „slobozenie“, dar însemna cu totul altceva. Astăzi, poporul cunoaște doar cuvîntul „liberare“. Liberare din armată, din prizonierat, din pușcărie; liberare de cote, robotă, muncă voluntară... Liberarea mai ales de „starea de rumînie“. Sper că știi, acum două sute de ani, chiar mai puțin, se plăteau pe acilea pînă la cincizeci de galbeni turcești sau coroane austriece pentru liberarea unui rumîn din „starea de rumînie“. Adică de iobăgie. Și cuvîntul „slav“ vine, poate, de la cuvîntul „sclavie“.

Un fel de tristețe străină, ca o amăgitoare ceață, ne învăluia de sus. Lîngă mine călca zăpada un om ce știa tot ce nu știam eu. Știa tot ce știuse și fratele meu. Pe acest Ilie Ursu, pe care toată lumea îl considera un biet alcoolic încornorat, acum, sub ochii mei orbi, trebuia să-l trec sub însemnele destinului. El era mica mea istorie, el era și taina chinuitei mele vieți.

Îl strînsei de braț. Eram disperat.

— Lăsați-mă să vă povestesc cum l-am trădat. Ați zis că l-ați iubit. Să știți: nu-l pot uita, îl visez nopțile, îl visez mai ales cînd nu pot dormi.

— Spune!

— Nu am știut că fusese arestat. Eram în practică încă, nimeni nu m-a anunțat. Într-o zi a venit la mine un tovarăș foarte politicos și m-a „sfătuit“ — acesta e termenul —, m-a sfătuit tovarășește ca, pentru dosarul meu de tînăr inginer, să dau o declarație. Mai am vreo avere la țară? Nu, am răspuns eu: fratele meu, Pătru, m-a întreținut la școală, el a rămas stăpîn în gospodăria părinților mei. „Deci totul aparține fratelui dumitale, Pătru Lupu?“ m-a întrebat. „Exact!“ am răspuns eu... Și am dat o declarație scrisă în acest sens. Neștiind nimic despre acel amănunt de proprietate sentimentală ce a dus la drama fratelui meu. Pe scurt: e vorba de trei uriași brazi pe care un strămoș al nostru îi plantase în coasta dealului, la marginea livezii cu pruni... Dar cred că știți toate astea de la el. Nu se poate să nu vă fi povestit.

— Acolo, numai proștii și cei cu adevărat vinovați țin să-și depene istoria procesului lor. Nu știu nimic despre cei trei brazi.

— Satul nostru e într-o regiune de dealuri subcarpatice. Departe de zona brazilor și fagilor. La noi predomină pădurile de arini, frasini, mesteceni, stejari. Dar cineva din neamul nostru, cine știe pentru ce, a semănat trei brazi, care — ca prin minune — au crescut frumos, ca niște adevărați uriași. Cel mai înalt, când eram copil, ziceam că e tata, al doilea era Pătru și al treilea — cel mai scund, dar și cel mai frumos — aș fi fost eu, Ionuț al Lupului. A venit moda asta cu pomul de iarnă — la noi nici pomul de Crăciun nu intra în obiceiuri —, cei de la raionul nostru primiseră ordin să facă în centrul lor un pom de iarnă, împodobit cu beculețe colorate și în jur cu panoramă și fel de fel de coșmelii cu pitici și Mickey-Mauși. „De unde brad?” au sărit cei de la raion. Și atunci primarele nostru a zis: „Știu eu de unde”. Și a venit cu oamenii lui, cu milițianul și cu un ferăstrău și au tăiat bradul cel mare. Pe tata. Fratele meu — asta o știu din cele povestite de mama, după proces — a protestat la primar, la raion, degeaba. Gardul, hatul, ograda individuală începuseră a fi considerate ca rămășițe ale vechii orînduiri. În anul ce a urmat, nici nu a mai fost nevoie de primar: au venit direct de la raion, cu un camion și o remorcă și l-au tăiat pe Pătru. Eu de toate acestea nu știam nimic — văzusem în vacanțe cioturile brazilor tăiați, am crezut că i-a tăiat fratele meu pentru focul de iarnă grea. Aveam alte griji pe acea vreme, nu stam să-l descos de necazuri pe al meu frate, pe care totdeauna l-am considerat a fi cel ce trebuie să-mi dea totul, fără să-mi ceară nimic. În anul ce a urmat, Pătru a ieșit cu toporul în fața delegaților veniți după bradul al treilea și le-a spus așa: „Ați tăiat bradul care a fost al tatălui meu, v-am lăsat; ați tăiat și bradul meu, nu am zis nimic. Dar acest ultim brad e al fratelui meu, Ion, nu vă dau voie să-l tăiați. Mergeți la el, acolo unde lucrează, aduceți-l aici și, dacă el vă învoiește, eu nu mai zic nimic...” Asta a fost totul. A fost arestat. Mie mi s-a luat declarația de care v-am vorbit. Într-o zi, am primit o telegramă de la mama să vin urgent acasă. La gară nu m-a așteptat mama, ci o mașină a procuraturii. Mi s-a citit declarația mea și am fost invitat să o susțin în fața procuraturii. Am protestat, deși despre Pătru și cauza lui nu mi s-a vorbit nimic. Cineva mi-a trăsnet două palme zdravene, spunîndu-mi să nu fac pe nebunul. M-am sperait. Sunt un laș, un netrebnic. Am intrat, împins din spate, în sala de ședințe. Acolo, ca într-un fel de coșmar, am

declarat că nu am nici un fel de avere, că nu am pretenție la nimic. „Deci nici la bradul care vă poartă numele?“ „Nici!“ — am declarat eu... abia după ce am semnat declarația, l-am zărit pe fratele meu. Și, deodată, am înțeles că l-am trădat. Mă privea cu un fel de milă, scîrbă, lehamite. Am strigat: „Onorată instanță, stați, nu știam că e vorba de fratele meu! Vă rog să-mi explicați ... “ Numai Pătru mi-a răspuns, instanța rîdea: „Pe cît ești de deștept, Ioane, mi-a spus, pe atît ești și de prost! “ Și mi-a întors spatele. Veronica, soția lui, la ieșire, m-a scuipat și mi-a spus: „Iudă, de ce nu l-ai și sărutat!? “ Iar mama, care era vînată de durere și plîns, a făcut semnul crucii, de departe, de parcă aș fi plecat definitiv din viață...

Nu mai puteam vorbi. Ceva mă strîngea de gît, îmi ardeau ochii. Îmi venea să urlu.

Și am urlat de a răsunat strada.

— Eu l-am trădat pe fratele meu, Pătru, din cauza mea a fost condamnat, el a apărat bradul numelui meu, eu ca o Iudă m-am lepădat de el. Dacă există Dumnezeu, ar trebui să mă trăsnească!

Ursu mă liniști, astupîndu-mi gura.

— Ai fost trăsnit. Fii sigur!

Acum treceam pe o stradă largă, pietruită. Tresării. Îmi ștersei lacrimile:

— Totul mi se pare ireal astăzi. Locuiesc de mulți ani în acest oraș, pe strada asta nu am umblat niciodată. Totul mi se pare o halucinație. Iată, domnule Ursu, priviți această uriașă poartă de fostă cazarmă: eram flăcăiandru, elev prin ultimele clase de liceu, cînd am venit cu mama aici, chiar în acest loc. Am stat toată noaptea (era vară) așteptîndu-l pe tata, care era concentrat în această cazarmă. Abia spre dimineață a putut să iasă. Era tuns chilug, mirosea a năftalină și a unsoare de cizme. Am întins aici, lîngă acest gard, o față de masă. Tata a tăiat pîinea, mama, fără să scoată o vorbă, a împărțit slănina, ceapa, brînză. Am mîncat în tăcere. Apoi ei doi au vorbit molcom, despre vite, livadă, porumb, casă; despre Pătru, care urma să se încorporeze și el. Abia cînd ne-am luat rămas bun, tata s-a uitat și la mine, spunîndu-mi doar atît: „Mă Ioane, să nu te lepezi niciodată!“... A doua zi, l-am văzut sergent călare pe o gloabă de rechiziție, comandînd un tun de cîmp. Noi fluturam batistele, îl strigam, dar erau acolo pe puțin cîteva sute de femei și copii care

strigau și ei. Tata ne-a căutat din privire, și-a făcut cruce. Apoi, cu mînie, scuipă în lături, rostindu-și înjurătura pe care i-o știam de mic copil „Aleluia și Parîngu ei de viață!” A murit în primele zile ale războiului. Mama nu i-a putut găsi mormîntul...

Pe lîngă aceste tîrzielnice amintiri, deodată, alături de imaginea uitată a tatălui meu, nu știu cum, îmi adusei aminte că nu văzusem niciodată marea. Imensitatea aceea liniștitoare și dumnezeiască, albastră și vie, cu spuma valurilor ei ritmice, spălînd nisipul uituc al țărmurilor. Da, va trebui să mă urc iar pe Parîng, Vulcan, Mîndra, să privesc de-acolo spre iezere, rîvine, grohotișuri. „Nu am voie să mă lepăd!” Dacă am ajuns așa cum am ajuns, e numai fiindcă mi-am trădat înălțimile și albastrul pe care le aveam, ca zestre, din naștere.

— Vreau să aflu cum a murit fratele meu Pătru! murmurai ca un milog ce cerșește la o poartă străină. Vreau să...

Mă întrerupse brusc, prinzîndu-mi ambele brațe cu severitate. Nu știu ce fel de dușmănie și amenințare sclipea în ochii săi foarte întunecați.

— Ascultă, Lupule cel mic: trebuie să afli. Salcia care s-a frînt sub ochii Preotesei e o salcie plîngătoare. Numele ei latinesc este *Salix babylonica*. Ar fi un simbol al tristeții, al lacrimilor fără de sfîrșit. Profetul acela, Ezechiel, cel care a văzut și dărîmarea Ierusalimului de către oștile lui Nabuco și ducerea poporului său în robia babiloneană, cred că și-a rostit afuriseniile și blestemele sub o asemenea babilonică salcie. Iuda s-a spînzurat de o salcie, după ce și-a vîndut... „fratele”. Vrajitoarele Sabatului se adună sub o salcie. Ramurile ei elastice servesc pentru împletirea de coșuri, vîrșe, tot felul de curse de vînătoare.

— Nu am știut. Mă îngroziți!

— ... Dar, în același timp, această *Salix* este ramura cu care se vine acasă de la biserică, în ziua de Florii. Înlocuiește măslinul. Tot cu o ramură de salcie — și nu de măslin — s-a întors și porumbelul lui Noe. De ce? Fiindcă este cel mai frumos copac. Polenul de pe o singură ramură poate regenera toate sălciile din lume. Albinele i se închină, pictorii și poeții la fel; în China și India, e confundat cu pomul vieții, poate tocmai pentru această calitate de a putea renaște în orice condiții. Înfigi o creangă în pămînt, ea prinde rădăcini și lăstărește. Oriunde. Rîurile o iubesc, salcia e aceea care ține între ră-

dăcinile ei malul apei. În Tibet, examenul de absolvire a unei școli de meditație constă și într-o probă legată de o ramură de salcie. Ucenicul trebuie să adoarmă pe zăpadă și, dimineața, să se trezească avînd o ramură de salcie verde în mînă. Aveam ploșnițe în lagăr: un țaran cu numele de Pătru ne-a învățat că putem scăpa de ele dacă amestecăm între paiele strujacului frunze de salcie tînăra... Da. Fiindcă frunzele ei nu cad, cum se întîmplă cu ceilalți copaci: se ofilesc, se înnegresc, dar de căzut cad abia cînd simt sub coaja copacului mugurii viitoarei înfrunziri. Moartea e vecină cu viața, poate că face parte din substanța vieții. O frunză poate fi simbolul duratei spre moarte, dar și simbolul posibil al eternei reîntoarceri.

— Totuși, înverzirea bruscă a frunzelor, în clipa prăbușirii, mi se pare cu totul neobișnuită.

— Să-i spunem: un mic miracol. Orice miracol nu e decît o metamorfoză neînțeleasă. Istoria poporului nostru — un miracol, opera lui Brîncuși — o succesiune de miracole. Întîlnirea ta cu Mefisto — tot un miracol. Actul de la 23 August, cel mai mare miracol politic din cel de-al doilea război mondial... Aș putea să-ți înșir un milion de miracole ce nu sunt decît metamorfoze, ce nu sunt decît schimbări neînțelese, ce nu sunt decît tot atîtea secrete, ce ascund o taină, învăluită în mister. Tinere, nu uita: nu ai voie să te îmbeți, nu ai voie să te lepezi. Iată-i și pe doctorul Petrică-Sandu și Mefisto. Mergem la un ospăț popesc. Eu mă voi îmbăta. Am voie. Și voi încerca să mă și lapăd. În primul rînd, de mine însumi.

Veneau gesticulînd și discutînd în gura mare. Ne-au făcut semn să ne alăturăm lor. Nici eu și nici profesorul Ursu nu eram atenți la discuția celor doi învățați. Așa cum eram îmbrăcați cu toții, ca de la solduri, în paltoane sau scurte făcute din pături militare, încălțați cu bocanci cu talpă de cauciuc, cu fulare din lînă țurcană, pălării vechi și căciuli ponosite — ne însciriam armonios în sărăcia și mizeria galițiană a unei uliți de cartier evreiesc din care plecaseră mai toți evreii. Parcă eram stafii, umblînd printre ruinuri, umbre ale unui trecut ce nu mai avea nici puterea și nici cheful de a reînvia și de a o lua de la început. Zidurile scorojite ale caselor, gardurile dărîmate, obloanele închise cu drugi grei de fier ruginit, toate trimiteau spre o balcanie muribundă, spre o lume apusă, condamnată la demolare și dispariție.

Pe margini, plopii erau foarte înalți și foarte demni. Nici un câine, fie el roșu sau negru, nu se arăta. Doar ciorile, în pîlcuri mute, zburau oblic, aiurea. Dinspre oraș se auzea o fanfară de înmormîntare. (Mi-era sete, apucaî un pumn de zăpadă umedă, grea. Mușcai. Avea gust de fum și cenușă. Profesorul Ursu cînta încet, ca în strană: „Din tinerețile mele, multe patimi se luptă cu mine...”.) Ajunserăm.

Peste drum se zărea fațada modestă, dar solemnă a sinagogii. Ne oprirăm uimiți. În contrast cu clădirile din jur, frontonul ei apărea ca și cînd ar fi fost terminat ieri sau alaltăieri. În rozeta maură a intrării, sus, strălucea steaua lui David. În poartă ne așteptau doi evrei bătrîni, iar în curtea sinagogii îl putui zări pe călugărul Sofronie cîrînd o plasă grea, plină cu sticle ca mierea, pe care scria, tipărit foarte simplu, doar atît: „Vin bisericesc“.

XIII

Nu totul trebuie spus: nu totul poate fi spus. Nu totul trebuie înțeles — nici zeii nu sunt stăpîni peste toate tainele lumii. Nu totul trebuie gîndit, poate a sosit momentul în care trebuie să ne lăsăm a fi gîndiți. (De cine?) Uneori, cărarea ce o căutăm vine singură la picioarele noastre, alteori dăm în gropi din cauza prea multelor cărări și îndrumători. Orice om, copac, obiect sau cuvînt are o față cunoscută — ce poate fi pipăită sau definită rațional — și o altă față prin care comunică doar cu adîncul fîntînilor, depărtarea stelelor sau tăcerea rădăcinii.

Am visat ploșnițe, am visat un melc nătîng. M-am trezit: constat că sunt o ploșniță ce se crede un melc ce continuă să viseze și să refuze să iasă din cochilie.

Eram cu toții veseli, foarte veseli; se anunța un chef, eram o societate aleasă, de oameni bine și verificați. Și totuși, nu puteam să mă dezbăr de sentimentul că, nu departe, la colț, sau pe o altă uliță a acestui nefericit oraș, mă așteaptă o nenorocire: Ezechiel va trebui

să vadă dărîmîndu-se zidurile Ierusalaimului său, pe poporul său dus în lungă și crudă robie. Dar eu nu eram profet, eram doar șeful secției de materiale perisabile de la ICRAL: atît eram — plus durerea ce o simțeam în piept din cauza morții fratelui meu, plus rușinea încercată din cauza trădărilor soției mele, plus frica de a-mi pierde slubja, plus gîndul că aș putea fi înhățat, plus confuzia ideologică din capul meu de premiant incult și primitiv, plus complexe ghicite în ochii mei de doctorul Petrică-Sandu, plus vorba aceea a Preotesei că aș fi tăiat în două și că nu pot trece nici măcar de mijlocul primului pod (care pod?), plus teama de blestemele mamei și ale Veronicăi, plus umbra tatălui meu, plus acest cer din care „mîzguie“ o ninsoare ireală, plus acest profesor Ursu ce mi se pare un mort falnic care-și caută propria groapă, plus frica instinctuală ce o am față de popi, sinagogă, filosofi, plus plicul cu bani ai înțeleptului maistru Pascaly, plus, plus, plus...

Cei doi bătrîni enoriași (îmbrăcați în negru, cu pălării de fetru din secolul trecut al Poloniei sau Olandei) păreau a fi foarte triști, indiferenți și muți. Cu mare, nedisimulată scîrbă ne-au deschis ușa vechii sinagoge. Ne-am oprit cu toții în tindă. Aici, înlăuntru, toate păreau a fi foarte calde, curate, ordonate. Pereții erau scorojiți, inscripțiile în ebraică abia se mai descifrau — dar scaunele erau șterse de praf și soba de porțelan baroc respira a foc de lemne și căldură de tip vechi. Nu trebuia să fii un mare învățat ca să observi sau măcar să sesizezi climatul de aici: impresia de vechime, veșnicie, îndelungă răbdare, încăpăținare și urgisire a unui popor nefericit, urît de alții, persecutat de istorie. Pe fiecare metru pătrat se înghesuie cîte un secol de speranță și resemnare, înțelepciune și voință de a nu pieri. În tăcerea gravă și încremenită a acestui tainic interior, nu e de mirare că toată istoria pe care o învățasem eu — cu regi, împărați, voievozi și viteji martiri — părea minoră și teribil de nouă în fața inscripțiilor și simbolurilor ce aminteau, bănuiesc, robia egipteană, cea babiloniană, diaspora, pogromurile, holocaustul ultim — adică toate acele nenorociri pe care ți le poate trimite un Dumnezeu al tău care e cumplit de sever și de răzbunător și care, pe deasupra, îți drămuiește cu mare zgîrcenie pînă și promisiunile sau Canaanul...

Vorbind în șoaptă, Mefisto ne oferi cîteva explicații.

— Sinagoga aceasta e destul de nouă, a fost ridicată în mijlocul secolului trecut, pe fundamentele de piatră ale unei sinagogi mai vechi ce era pe atunci în afara orașului. Stilul ei e amestecat: aici suntem la granița dintre evreii sefarzi, ce veneau din Țările de Jos și Portugalia, în drum spre Imperiul otoman, care-i chemase spre a-i înlocui pe grecii ce deveniseră naționaliști și eteriști — și evreii aschenazi, sosiți din Galiția și Ucraina, goniți oarecum de acolo de antisemitismul austriac sau rusesc... În fund vedeți Arca, acolo e singurul loc considerat sacru. Acolo se păstrează *Tora* sau *Cartea legilor*. În fața Arcei se vede o tapiserie de o rară frumusețe. Este de origine flamandă și se cheamă „Parokhet“. Ea acoperă locul unde e *Cartea*. În fața ei e strana de citire. Iar în fața Arcei (care e orientată spre Ierusalimul veșnic) se găsește această estradă, ceva mai înaltă, încadrată de patru stâlpi. De fapt, de patru îngeri. De aici se vorbește poporului. O sinagogă e o simplă casă de rugăciuni: în afară de *Cartea legilor* și de Arcă, nimic nu e considerat a fi sacru. Nici rabinul nu e un preot, nu are nici un fel de putere de sus: este doar un învățător și cunoscător al legilor. Un Cohen sau Navi. Aici se pot discuta și probleme lumești, necazuri, procese, afaceri. Au loc judecăți între diferiți împricinați, cei care doresc să se spele de un păcat greu se urcă în „bimah“ și spun față de toată comunitatea ce au comis, cerînd să fie judecați, blamați sau pedepsiți... Peretele dispre răsărit se cheamă „Mizrah vant“ — este considerat un loc de mare cinste. Pentru femei este rezervat acest loc din spate. În timpul rugăciunii, bătrînii și stîlpîii comunității stau în dreapta și în stînga Arcei, cu fața către popor. Cine ajunge la această onoare e foarte aproape de moarte și de Dumnezeu. Sunt interzise în sinagogă frivolitățile, bîrfa, mîncarea sau băutura, lauda sau lingușirea. Gluma e admisă, ca și certurile de afaceri sau critica liberă a oricui... La sinagogă se vine în grabă, alergînd chiar, și se pleacă încet, cu regret, pe gînduri...

Unul din cei doi enoriași, aprobînd din cap, se apropie zîmbind de șeful acestei ciudate comisii, tovarășul Alfons Vulcu.

— Te cunoaștem, îi spuse, ești evreu de-al nostru, bunicul tău s-a chemat Aaron Mordekai. Prin tine, această sinagogă va fi definitiv închisă.

— Închisă, dar nu dărîmată, răspunse prompt Alfons.

— Ai spus în ședință: „noi sprijinim religia așa cum funia sprijină pe spînzurat“. Ai spus sau nu ai spus aceste vorbe?

Alfons, pălind ușor, schiță un gest de lehamite și neputință.

— Am spus! răspunse el cu o voce calmă și deosebit de blândă.

Plutea în aer un pic de furtună; Mefisto, judecător imparțial, ridicându-și mâinile, făcu un pas înainte.

— Să nu falsificăm adevărurile, zise. Comunitatea de aici a plecat, s-a risipit. Dar asta a făcut-o de bună voie și nesilită de nimeni. În acest oraș, se știe, nu au avut loc persecuții fasciste, nici un evreu nu a fost deportat sau închis. În timpul războiului, e adevărat, evreii nu au avut dreptul de a face armata, au fost scoși la zăpadă și măturat străzile. Dar nu au fost obligați să poarte pe braț banderola galbenă cu steaua lui David. Prăvăliile și fabricile și le-au păstrat, chiar dacă au fost obligați să accepte diferiți șmecheri autohtoni ca administratori delegați. Au existat un liceu evreiesc, o bibliotecă și un conservator particular. Cu asta ne putem lăuda — fiindcă popoarele din jurul nostru au comis diferite crime și ucideri în masă. După război însă, pentru evrei a sosit o mare, uriașă și totală eliberare de fascism. Au primit dreptul de a se înscrie în partid, cu dosar de ilegalist, indiferent de originea socială, burgheză sau capitalistă. Numai orașul nostru a dat mai mulți miniștri, redactori-șefi, directori de ziare, teatre, edituri etcetera. Dacă, totuși, comunitatea de aici a dispărut, la răspundere nu pot fi trase decât istoria, progresul, revoluția. Și, eventual, bunul Dumnezeu, care are ce are cu poporul său ales. Cu toate popoarele alese.

— Dar el, continuă să acuze evreul acela bătrîn, și-a făcut cerere de plecare. De noi depinde de va fi primit sau nu în Israel. Vrea să se căsătorească cu fosta soție a acestui profesor Ursu, care e creștin acum, deși a fost cîndva un ateu roșu. Nouă nu ne place această amestecătură de convingeri, religii, sînge ...

Ursu voi să intervină, dar Alfons îl liniște. Era deosebit de calm, deloc mînios sau jignit.

— Itzak Sommer și Baruch Danetti, eu autocritica pentru cererea mea de plecare am făcut-o în fața comunității mele de partid, la cel mai înalt nivel. Am fost înțeles și scutit de orice avertisment sau vot negativ. Sunt nepot de rabin, nu ascund asta, în tinerețe am cîntat nu o dată *Zmirot** de Sabat: acum sunt materialist, ateu și — dacă vreți — antisemit și antisionist. După ce plec, îmi voi relua nu-

* Cîntece evreiești tradiționale de sîmbătă (ebr.).

mele strămoșilor — Alfons e o ironie la adresa regilor Spaniei, iar Vulcu e corespondentul lui Wolf, care e numele fratelui meu, ce deține în RDG o funcție politică importantă. Prin el — și nu prin învoirea voastră — voi pleca din această țară. Pe care nici nu o urăsc și nici nu o detest. Dar de care îmi va fi cumplit dor. De ce plec? Pur și simplu fiindcă sunt un evreu rătăcitor: am arat, am semănat — nu mă interesează nici secerișul și nici pîinea cea albă și nouă.

— Rabinul-șef, țină să adauge Mefisto, a luat sulul *Torei*. Împreună cu alte mii de asemenea suluri, cu aprobarea guvernului nostru, acestea vor fi duse în Israel. L-am rugat să ia și cărțile. Nu a putut. Mi-a zis: „Cartea face parte din ființa neamului nostru, dar, dacă ar fi să luăm toate cărțile din sinagogile pe care le părăsim, ar însemna să acoperim cu cărți întregul pământ al țării în care ne reîntoarcem. Nu se poate!“ ...Am acceptat postul de custode al bibliotecii, care — o veți vedea — este în clădirea din spate. Biblioteca este, deocamdată, preluată oficial de administrația Mitropoliei.

— Preluată în custodie — zise ieromonahul Simeon — și nu în proprietate. Cărțile sfinte nu au voie să-și schimbe stăpînul. Nu se pot nici vinde. De îndată ce lucrurile se vor lămurii, ele vor trece fie în grija Academiei, fie la Facultatea de Teologie din capitală, unde se învață și limba ebraică. Pînă atunci domnul profesor, căruia, nu știu de ce, îi spuneți cu toții Mefisto...

— Am făcut cîndva un mic contract cu un mărunț diavol. Și un schimb de nume, glumi Mefisto.

— ...Cum zic, pînă atunci, domnul profesor Mefisto va avea grijă să întocmească un catalog detaliat, cu toate titlurile traduse corect. Este singurul care știe...

— Mă descurc. Învăț.

— ...Care știe citi în limba ebraică veche și mai nouă. De plătit, va fi plătit de noi: comunitatea — personal rabinul-șef din capitală — îi acordă dreptul la locuință, îi cumpără lemnele și-i plătește deplasările necesare. Va primi, de asemeni, dicționare și enciclopedii, în nemțește și englezește. Iar acești doi custozii au dreptul să aprindă lumînări și să se roage în fiecare vineri seara, dar fără prea multă lume, doar cu cei de care știe și primăria.

— Totul e în ordine deci, zise Alfons. Numai evreii proști se ceartă la despărțire. Domnule profesor, așa cum ați auzit, eu am

avut o copilărie foarte rabinică. Dar să citesc în ebraică nu am apucat să învăț: pentru generația mea, adevărații profeți au fost Marx, Freud, Einstein — mai mult decît, să zicem, Ieremia, Ezechiel sau Isaia. Așa cum v-am mărturisit, sunt un evreu ateu, comunist, internaționalist. Nu cred în rostul și viitorul acestui stat Israel. Dar nu e cazul să discutăm, acum și aici, această spinoasă problemă. Ceea ce vă rog — tocmai fiindcă sunt foarte emoționat de vederea acestui lăcaș strămoșesc — este să-mi traduceți în românește cîteva din inscripțiile de pe pereți... Vă rog pe dumneavoastră, fiindcă frații mei Sommer și Danetti, deși se bat cu pumnul în piept că sunt tare credincioși, se pricep mai bine să citească pagina bursei din *Times* sau *Frankfurter Rundschau*, decît aceste citate din *Tora* sau din *Vechiul Testament*.

Cei incriminați zîmbiră. Recunoșteau stilul, nu le displăcea nici îndrăzneala, deloc habotnică, a acestui puternic Alfons, fost Aaron.

Mefisto își puse pălăria pe cap, îl luă de braț pe responsabilul Comitetului de cultură și-l conduse pînă în fața Sfintei Arce.

— Nu am reușit să descifrez toate inscripțiile. De altfel, rostul multor asemenea scrieri este și acela de a rămîne o taină. Puterea lor constă mai mult în faptul că au fost rostite și scrise cu mii de ani în urmă, decît în a putea fi descifrate și înțelese total. Iată, aici, deasupra Arcei, citesc o sentință legată de viața prorocului Daniel: „*Mnei, Mnei, Thal, Ufarsim*“. E într-o limbă foarte veche, vă dau comentariul din *Talmud*: „Toate sunt numărate și cîntărite!“

Alfons, ca un școlar sînguincios, repetă:

— Toate sunt numărate și cîntărite! Ar fi groaznic, nu crezi?

— Aici, o inscripție mai clară, dar nu știu de unde provine. Zice: „Luați cu voi cuvintele, plecați și vă veți întoarce la Mine!“ Iar aici, tot o poruncă severă: „Mie îmi veți fi robi, și nu robii robilor Mei!“

— Am înțeles!

— Și noi am înțeles, răspunseră cei doi bătrîni care îl urmau ca niște umbre.

— Ultima inscripție pe care am reușit să o descifrez — și pe care mi-am însușit-o în întregime — este aceasta, de aici. Ea pare mai nouă, nu este exclus să fi fost scrisă imediat după al doilea război mondial. Este o părere. Să v-o traduc, cred că are să vă placă.

Zice așa: *Să-ți înșeli aproapele e un păcat, să-l înșeli pe Dumnezeu e o prostie; dar să te înșeli pe tine însuși e o crimă!* Este singura inscripție subliniată. Cu roșu.

Lovitura mi s-a părut directă, Alfons se clătină. Se stăpîni, zise *davke**, rîse puțin, apoi, întorcîndu-se spre noi, cei care urmăream totul fără să ne amestecăm, spuse:

— Dragi prieteni, fratele meu, care e mare ștab în RDG, mi-a scris nu demult: „A fi Om, astăzi, e o dramă; a fi evreu e o dramă în plus; a fi un evreu comunist e drama dramelor, iar a fi un comunist care s-a răzgîndit e o adevărată tragedie!” Nu l-am înțeles. Acum, parcă îi dau puțină dreptate. Vă mulțumesc, domnule Mefisto, vă asigur că nu voi uita nimic din lecția de ebraică de astăzi. Dar, deocamdată, ajunge! Nu credeți?

Ieșirăm tăcuți. În curte, un bătrîn cu aer de pensionar sărac, înfofolit în cîrpe, crăpa niște butuci ce nu demult fuseseră tăiați. În fundul curții se vedeau cîțiva duzi sau castani. Tot acolo, ca o prelungire a sinagogii, văzurăm o casă mică, dar foarte curată și îngrijită.

Intrarăm pe rînd. Mefisto — care părea a fi ca acasă la el — ne făcu semn să ne dezbrăcăm de paltoane. Era cald peste tot, camerele dădeau una în alta, ușile erau toate deschise. Sobele de teracotă erau calde, peste tot domnea o intimitate misterioasă și severă.

— Aici, după cum puteți vedea, avem două camere pline de cărți vechi, ne explică Mefisto, arătîndu-ne pereții acoperiți de dulpuri de o formă neobișnuită. Nu vă mirați de forma acestor rafturi: cărțile rare și prețioase erau considerate persoane, ființe, ele se păstrau fiecare separat, într-o firidă a ei. Să nu se atingă de cartea vecină, să nu deranjeze și să nu fie deranjată. De altfel, concepția asta despre carte (ce se extinde și asupra picturilor și manuscriselor de artă) caracterizează întreaga tradiție a Orientului. China, Tibetul, India, Samarkandul, Bagdadul foloseau acest sistem de păstrare și izolare a textelor... În camera asta am cărțile liturgice, comentarii ale Legilor și diferite scrieri legate de istoria marilor rabini. Acestea sunt accesibile, nu prezintă cine știe ce dificultăți în descifrare sau înțelegere. Dincoace însă am cîteva foarte rare — după a mea știință

* Totuși (ebraică). Expresie semnificînd refuzul, neacceptarea, împotrivirea.

— cărți talmudice, un *Sepher* și chiar o copie *vulgata** a celebrului tratat de înaltă magie *Enchiridion*, carte ce i-a fost oferită de papa Leon al III-lea (un mare inițiat în magie) lui Carol cel Mare. Sunt un latin, spiritul talmudic îmi este străin. Totuși, celor care nu știu ce înseamnă această foarte prețioasă disciplină mistică și speculativă, filosofică și religioasă în același timp, trebuie să le spun că *Talmudul* este, în egală măsură, o logică și o metodă de gândire, o cercetare și un stil de analiză critică... Există însă un talmudism antic — unul babilonean și altul ierusalimic — și un alt talmudism, dezvoltat în primele secole ale erei noastre. Posedăm traducerea germană a *Talmudului* babilonic făcut de Leon Goldschmidt, și o parte din traducerile în franțuzește ale *Talmudului* ierusalimic, făcute de un anonim, dar tradus din franceză în germană de un rabin cu numele de Schwob... Personal, cred că spiritul de analiză talmudică, așa-zisa „tăiere a firului de păr în patru“, stă la baza întregii scolastici creștine și moderne. Prin evrei s-a născut Philon din Alexandria, părintele gnosticismului: arianismul, maniheismul, nestorianismul, dar și raționalismul metafizic al teologilor catolici, în frunte cu Thoma de Aquino sau Sfântul Ioan Gură de Aur (urmaș ortodox al filosofului Plotin) datorează, indirect, mult, experienței talmudice. În epoca noastră, acest spirit sfredelitor și neliniștit mi se pare a fi prezent atât la misticii germani, cât mai ales la gânditorii materialști, ca Marx, Lassale, Bernstein, Troțki și alții. Dar în această problemă — sunt în măsură să vă asigur —, prietenul și patronul nostru politic, tovarășul Vulcu, este mai în măsură să răspundă. Este un cărturar foarte citit, chiar dacă funcționează acolo unde funcționează...

Tot discutînd, într-o atmosferă de destinsă cordialitate, ne pomenirăm în ultima cameră a acestei case. Era o încăpere destul de largă, luminată oblic de sus, avînd un pat de fier, o masă de scris, două fotolii și o strană pentru lecturi în picioare. Alături strălucea o chicinetă americană (ultimul tipăt...) și, dincolo de ea, o sală de toaletă, cu un duș și un veceu, separate, dar ambele în faianță azură.

Părintele ieromonah Simeon, oprindu-se în capul mesei (pe care străluceau toate bunătățile unui ospăț iudeo-creștin), ceru tăcere și rosti cumpănit următoarele cuvinte:

* Latina tîrzie (vulgară).

— Pentru discuții teologice și filosoficești, pentru certuri politice sau religioase avem tot timpul: secolul acesta va fi deosebit de lung. Acum, împreună cu veliții curatorii ai sfintei sinagogi, am datoria ca, înainte de a ne așeza să ne ospătăm din aceste bunătăți ale pământului, să rostesc cuvenita binecuvântare. M-am gândit: o voi rosti în greaca veche, fiindcă aceasta e una din limbile favorite ale Cerului, alături de ebraică și latină. Ne vom face și cruce, fiindcă acest semn, mult înainte de Hristos, în tradiția Vavilonului, semnifica cele patru fluvii ce se întretaiau în paradisul primilor oameni.

Rugăciunea fu rostită — apoi, oarecum ușurați, ne așezarăm la masă. Cei doi curatorii, domnii Sommer și Danetti, ne urară poftă bună și ne părăsiră, scuzându-se politicos. Mefisto îi conduse, părea că mai aveau anumite amănunte de lămurit. La masă — așa s-a nimerit —, eu eram așezat în fața foarte abătutului profesor Ursu; ieromonahul și Alfons Vulcu dominau cele două capete ale mesei noastre, iar Mefisto și doctorul Petrică-Sandu, față în față, completau această adunare. Două locuri erau neocupate — dar știam de la Mefisto că aceste scaune au un caracter simbolic: sunt rezervate pentru cei doi îngeri (sau demoni) ce trebuie să ne patroneze întâlnirea, păzindu-ne de contrarii.

Două măicuțe bătrâne ne serveau în farfurioare mici gustări de tot felul: călugărul Sofronie, chelarul, cam aprins la față, ne turna în pahare. Deocamdată beam o țuică aromată, uleioasă și dulce. Probabil bătrână și foarte înșelătoare.

Cucernicul ieromonah Simeon domina acum: ortodoxia și-o fi având defectele sale lumești, un singur lucru nu i se poate reproșa: că nu știe să se bucure de darurile simple și elementare ale acestei lumi. Într-o epocă în care spectrul foametei și al înfometării postbelice era atât de prezent în lumea întreagă, o față bisericească rumenă și goliardă e o adevărată binefacere. Catolicismul s-a rafinat, protestantismul a optat pentru hrănire sau simplă nutriție științifică sau sportivă, cred că doar în acest Orient balcanic se mai păstrau bunele tradiții ale ospățului, ca bucurie și spirituală, și stomacală. Cuvântul *symposion* a devenit altceva — chiar dacă la greci și la romani presupunea o masă cu multă mâncare și multe discuții. Un ospăț valah este o masă bogată (a unor săraci) la care nu se cere decît „să ne bucurăm și să ne veselim!“... Țuica era din altă lume, din alt secol,

așa ceva nu am gustat eu niciodată, deși eram dintr-o regiune unde sunt pruni și unde, mai la fiecare casă, exista câte un cazan de aramă.

— Doctore Petrică, întreabă sfinția sa, pareți îngândurat: sper că nu e din cauza Preotesei noastre?

— Părinte, nu sunt îngândurat. Vă mărturisesc, e pentru prima oară că văd o sinagogă în interior. Eu sunt născut în acest oraș, am trecut de multe ori prin fața ei, dar n-am băgat-o de seamă... Iar inscripțiile ce ne-au fost traduse de prietenul meu Mefisto, vă mărturisesc, m-au emoționat. Sunt și rămân un om de știință, dar prin însăși specialitatea mea — bolile sufletești — sunt obligat să fiu atent la tot ce e vechi, la tot ce e simbol sau lege...

— Să închinăm pentru ctitorii, vii sau morți, ai acestui lăcaș — iar apoi vă vom ruga să ne explicați, totuși, ce legătură vedeți între acest lăcaș și cazul bieteii noastre „Preotese“!?

Gustarăm. Pe lângă măslinile verzi (umplute cu ardei roșu) și cașul de oaie, dulce, apărură și diferite chifle, mici de tot, cu zacuscă, pește, icre de tot felul. Nici ciupercile murate nu lipseau și nici salatele cu smântână sau maioneză.

— Domnilor, începu doctorul Petrică, privind prin paharul chihlimbar spre lumina de sus a geamului ca de mansardă, faptul acesta al înverzirii bruște, în clipa morții, a salciei din grădina azilului mă depășește. Nu îndrăznesc să comentez fiindcă nici nu înțeleg bine ce s-a întâmplat. Sunt un om al observației — consider că ceea ce nu înțelegem trebuie să punem la dosar și să amânăm comentariile... Pentru mine, această fostă mare actriță de tragedie, pe care noi o numim „Preoteasa “ (fiindcă ea a considerat totdeauna *scena* ca fiind un altar al cuvântului), nu este un simplu „caz clinic“. Doamne ferește. Cred că eu — și mulți din cei ce sunt de față aici — am putea învăța multe de la ea, avînd noi mai multă nevoie de lumina ei decît are ea nevoie de ajutorul sau știința noastră. Tare mă tem că va muri curînd: nu fiindcă inima ei ar fi prea slăbită, ci pentru că dorește mult să moară. Să treacă „dincolo “. Pentru ea, în mintea ei, există acest „dincolo “. Obsesia ei este legată de o peșteră în care, se pare, a avut o revelație ce i-a umplut viața, întunecîndu-i cugetul. Nu pot să-mi dau seama dacă sufletul ei s-a întors undeva în trecut, în Eleusis, Delphi sau Teba, de pildă, sau pur și simplu

cine știe ce mit arhaic ai acestor munți dorici i se arată sub forma a trei încăperi, în trei trepte, a trei grade de curăție. Uneori vorbește de EL, dar nu am putut afla nicicum dacă acest EL este un zeu, o umbră sau o cântare auzită numai de dînsa... Mefisto, care a însoțit-o în două dintre pelerinajele ei, refuză să mi se destăinuie. Nu-l pot forța. Cred că e sub un jurămînt, și acest jurămînt trebuie respectat, fie că e prea frumos, fie că e doar înspăimîntător... Am reușit, cu mare greutate, să fac rost de un magnetofon: am înregistrat pe bandă cîteva dintre rugăciunile sau imnele ei, psalmodiate în acea limbă pe care nimeni, în acest oraș, nu a reușit s-o identifice. Le-am trimis în capitală. Părerile specialiștilor pe care i-am consultat (elvețienii din jurul lui Jung fac și ei cercetări în acest sens) diferă foarte mult: unii spun că e vorba de o limbă arhaică, medo-persană, alții că ar fi vorba de un dialect dispărut al vechii limbi grecești, din epoca homerică. Povești! Părerea mea este că ea comunică și în spațiu, și în timp. Boala ei — care nu e boală, ci un ascuns miracol psihic — a dezvăluit fîntîna ascunsă prin care sufletul ei face legătura cu o lume ce, fie că există undeva, în mod real, în altă parte a globului, fie că a existat cîndva, cu cîteva milenii în urmă. Ea își reamintește doar. Suntem materialişti, știm dialectică, rămînem credincioși cursurilor de reciclare pe care le-am urmat: dar problema asta a „inconștientului“ (individual sau colectiv) rămîne o problemă deschisă. O realitate — chiar dacă e interzisă, deocamdată. Poate că acest Carl Gustav Jung are pe undeva dreptate: în afara inconștientului fiecărui individ în parte, există și un inconștient prin care ne legăm, pe sub pămînt cumva, de sufletul etniei, tribului, neamului sau seminției din care ne tragem rădăcinile. Blaga trebuie citit și din punct de vedere medical sau psihologic. Ce știm noi despre halucinațiile noastre? Despre visele grele, despre gînguritul copiilor (care poate fi un limbaj paradisiac, universal, uitat de noi), cine poate spune ceva despre revelațiile misticilor, despre călătoriile abstracte ale marilor filosofi sau artiști, despre ispitirile sau mîngîierile asceților din mînăstiri? Nimic. Preoteasa noastră e în grația unor puteri necunoscute, transcendente: a Thaliei, în sine, ca esență, fiindcă în jurul ei totul devine semn, prezicere, clarviziune. Țipăt și profeție. Ea ne vede umbra ascunsă, cea de-a doua umbră ce o avem, ne poate ghici soarta. Este ca o harfă din care

cîntă un zeu ascuns — dar cîntecul acesta (de nimeni descifrat) mie mi se pare un cîntec de sfîrșit și moarte. Nu al ei, nici al nostru sau al neamului nostru, ci al întregii omeniri, intrate în schizofrenia acestei nebunii reci și dușmănoase, ce nu se va sfîrși decît printr-un *ekpyrosis** universal...

— Domnul a dat, Domnul a luat, rosti popește Sfinția sa. Să nu ne pierdem speranța. Dumnezeu e creatorul nostru, diavolul ar fi distrugătorul nostru. Poate că în ceruri are loc un nou pariu moral: datoria noastră este de a accepta istoria ca o pedeapsă și viața ca o cale de cunoaștere a plîngerii și regretelor. Poate că salvarea lumii ne vine exact de unde nu ne așteptăm: de la Revoluția asta ateistă și materialistă. Domnul își are tactica și strategia Sa: ne izbește de pragul de sus, ca să-l băgăm în seamă pe cel de jos. Pe cei de jos. Salvarea lumii nu ne va veni de la puternicii ei, ci de la umiliții și obi-diții lumii. Cine ar fi crezut că Fiul Mariei, dintr-un umil cătun evreiesc, este Fiul lui Dumnezeu și Mîntuitorul nostru? Cine ar fi crezut că un biet păstor de cămile, Mohamed, va primi lumina de sus și va ajunge profetul lui Allah? Sau că un oarecare Vladimir Ulianov va găsi formula prin care să ridice pe cerul lumii o nouă stea? Iehova, Dumnezeu, Allah sunt fețele aceluiași spirit ce este și creatorul, și stăpînul, și beneficiarul acestei lumi pe care o iubește și pe care nu o va părăsi niciodată.

Mefisto rîdea amuzat, Ursu se încrunta mîrîind în paharul său. Petrică-Sandu se declară învins; doar tovarășul Alfons Vulcu, mîncînd delicat și bînd cu măsură, tăcea cu subînțeleșuri.

Pe ușa, ca două umbre, apărură doi tovarăși tineri, îmbrăcați în loden și semănînd unul cu celălalt. Aveau figuri „paralelipipedice”, cum zicea Mefisto, despre acest gen de țărani de margine, ajunși, peste noapte, orășeni prin adopțiune. Nu zîmbeau, nu salutau. Se uitau la tovarășul Alfons, care nu păru deloc surprins de apariția lor.

— Ura, zise el, ridicînd paharul, iată îngerii mei păzitori. Nu vă temeți, sunt băieți buni, lucrează la Comitet, ca inspectori cu fol-clorul. Să-i invităm la ospăț. Nu e numai pentru cine se pregătește, mai e și pentru cine se nimerește. Nu întîmplător. Nu? Brava, băieți, le spuse, știu că v-a trimis tovarășul Popescu, foarte bine a făcut.

---

* *Ekpyrosis*, sfîrșitul lumii prin ardere totală (gr.).

Fiți cuminți, mâncați civilizat. Aici se va discuta metafizică, auziți? Me-ta-fi-zi-că! Nu vă băgați, nu vă pricepeți, s-ar putea să vă ardeți. Nu, nu! Aceste două locuri libere — conform legilor acestei sinagogi — sunt rezervate pentru doi îngeri. Voi, deocamdată, nu le puteți ocupa scaunele. Uite, părintele Sofronie și aceste cuvioase măicuțe vă vor aranja o masă mică, la care, în pace și onor, veți putea mânca și bea în voie. După ce vă săturați, vă dau voie să jucați cărți. Șeptic sau durac — știu că vă place. La birou nu vă permit, dar aici nu vă pot interzice această nevinovată plăcere.

Ca la comanda unui vrăjitor, într-o clipită, un colț al camerei, chiar lângă bucătărie, fu eliberat de mobilă. O masă mică și două scaunele albe alcătuiră tot ce era necesar ca acești doi copii ai familiei noastre să se poată ospăta fără să-i deranjeze direct pe ceilalți. Cariatizii păreau fericiți — ne arătau dantura lor de munte și mălai. Înainte de a se așeza, strigară în cor, ca la armată: „Să trăiți, tovarășe președinte!“ Paharele lor de țuică erau cât cele de vin, cele de vin cât halbele de bere. Totul era în ordine, puteam să ne întoarcem la oile noastre.

Mefisto fu cel care relua firul întrerupt:

— Sfinția voastră a grăit ca din carte: cu luare-aminte și cum-pănă. Dar aici suntem în casa *Vechiului Testament* și, ca un umil protocreștin ce sunt, mă simt dator să vă amintesc că Dumnezeuul acestui vechi popor care sunt evreii, cel care îi vorbește lui Iov, de pildă, nu este un Dumnezeu ce se interesează de istorie și politică: El nu este nici bun și nici rău, este pur și simplu Dumnezeu. Afirmația teologică în legătură cu pedepsirea celui rău și recompensarea celui bun, la evrei, nu are nici o bază metafizică ... Justiția nu este inclusă în schema universului — Dumnezeu nu poate fi considerat ca un șef de cadre ce se ocupă de dosarele noastre. Desigur, știu, e groaznic ce spun: e groaznic să crezi că totul, absolut totul, se plătește aici, în această viață.

Ni se serviră fripturi de pasăre, cartofi rumeni, castraveți. Apărură sticle de vin bisericesc, Sofron se îngrijea, ca un servitor mut, de umplerea paharelor noastre.

— Fiul meu, iubite domnule profesor Mefisto! La acest Dumnezeu, cu care ne-am tot tîrguit în *Vechiul Testament* — gelos, egoist, rasist, intolerant și dogmatic —, a trebuit să renunțăm. Nu a

adus decît nenorociri și jale, chiar și pentru poporul Său ales. A fost trimis Hristos, care a murit ca un sclav, pe cruce. De-acum orice suferință are un rost și un scop. Știu: catedralele Occidentului s-au golit de sfințenie, au devenit simple muzee de piatră ale unui trecut și glorios, dar și — mai ales — sîngeros. Biserica noastră răsăriteană — iată, o recunosc cu smerenie și durere — s-a umplut de rîie și lașitate, se pregătește pentru un nou somn milenar, sub brazdă, sub cenușă. Dar, tocmai fiindcă suntem o biserică de țărani iobagi, de plugari analfabeți și ciobani săraci cu duhul, noi ne putem lipsi de teologie, de comunitate, chiar de mînăstiri și catedrale. Evoluăm spre un creștinism cosmic. Orice copac e o parabolă, orice rîu sau fîntînă un simbol sacru. Dumnezeu e bun cu noi fiindcă e milos, noi suntem buni cu El fiindcă suntem miloși. Poate că nu suntem destul de fanatici ca să ne îndrăgostim de suferință și jertfă; nici destul de înțelepți spre a ne transforma neputința și răbdarea în înțelepciune și rost; nici destul de orientali spre a ne învinge individualismul funciar țărănesc, nici destul de europeni spre a ne aduna în piețe spre a ne întreba „Ce este de făcut? “; nici destul de năpăstuiți ca să simțim cuțitul la os (nu prea avem oase), nici destul de necăjiți ca să nu ne pese de frică și ziua de mîine. Urme trainice de păgînism — de îndelung, aproape neîntrerupt sclavagism — ne fac să iubim chiar și plăcerile mărunte, viața, vorba ușoară și lesnicioasă, falsa fericire, plăcerile mărunte și clipele-firimituri de lumină în întunericul ce se apropie de pacea lumii, de viața fapturilor ei...

Tăcu brusc, sorbi cu evlavie din paharul său, căruia, de fiecare dată, cu un șervet alb, scrobît, îi ștergea marginile. Ochii săi rîdeau puțin — există o ironie bizantină, așa cum, probabil, a existat cîndva și o ironie romanică sau gotică.

— Iubiți oaspeți întru Domnul, continuă cu voce mai coborîtă, nu este deloc exclus ca, la această oră a celui *jenseits vom Gut und Bose** nietzschean, cei doi îngeri așteptați de noi să prefere să asiste, cine știe unde, la vreuna din experiențele atomice sau cosmonautice. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, din motive numai de el știute, intrînd nevăzut în camera ospățului nostru filosofic, să prefere a se așeza la masa celor doi tovarăși de acolo. Fiindcă nu este

* Dincolo de bine și de rău (germ.).

exclus ca nu noi — sinagoga, creștinismul, filosofia — să reprezentăm viitorul mileniu ce va să vină, *ci ei!* Așa cum sunt. Nu-i așa, domnule Mefisto?

Alfons Vulcu râdea reținut, Ursu hohotea de-a binelea, eu eram foarte speriat. Mefisto ne privea cu ochii lui de drac cumsecade, își golea tacticos paharul cu vin, mușca dintr-un ardei iute, se pregătea ca un gladiator să intre în arenă. Afară fulguia ușor, cei doi inspec-tori masticau cu poftă, fără să se uite măcar în direcția noastră.

Ridicându-se, Mefisto, neîntrecut retor de catedră și cârciumă, ni se adresa oarecum protocolar:

— Ahoi, și ceasuri sfinte! Înainte de a ridica mânușa aruncată de Sfinția sa, permiteți-mi să ridic acest pahar în cinstea celui mai prețios oaspete al întâlnirii noastre: tovarășul Alfons Vulcu. Trăiască!

— Trăiască! strigarăm cu toții.

— Ura! adăugară cei doi subalterni, avînd reflexe bune și perfect educate.

— La această masă de taină și pace, se întîlnesc cîteva destine rare: profesorul Ursu și cu mine am cunoscut o lungă calvarie, din care am ieșit și înfrînți, și total confuzi; doctorul Petrică-Sandu pipăie, cu mintea și inima sa, gradul de înnebunire a lumii, încercînd să vadă sănătatea dincolo de boală și viața de poimîine, dincolo de moartea de mîine; Sfinția sa este adînc în cărți cetitoriu, trăiește cu credința și înțelepciunea sa în deșertul sfînt al Thebaidei, iar cu conștiința sa de păstor în mijlocul acestei turme răvășite, în care, deocamdată, nu deosebim oile de lupi și nici cîinii de măgari. Iar eu, stimate și onorate președinte, cel care de mîine voi deveni custodele acestei biblioteci teribile și înfricoșătoare, dincolo de foarte modestele mele lumini filologice și filosofice, nu mă consider decît o simplă maimuță a bunului Dumnezeu, o biată furnică în umbra unei uriașe și necunoscute piramide... Aș fi putut să ajung *cineva*, nu sunt decît *ceva*! Ceva foarte mic, vag, ceva foarte ridicol și jalnic... Neprețuita, sublima mea Preoteasă, în momentele ei de mînie — așa cum ați avut ocazia să o auziți în grădina căminului — mă definește, dintr-o respirație, în felul următor (definind astfel întreaga generație căreia aparțin, întreaga lume ce va muri, ca stil și morală, o dată cu această tragicomică generație): „Nenorocitul, nu ești decît un pom fără rădăcini, un creștin fără confesiune, un

socialist fără ideologie, un filosof fără sistemă, un istoric fără memorie, un semicetățean tolerat, refuzat în Nord, neadmis în Sud, un român austro-ungar, un filorus antistalinist, un comunist contemporan cu fluturii și cu Iosif din Arimateea, un estetician est-etic, un liberal îndrăgostit de lanțuri, un sindicalist de unul singur, un Don Juan viril doar cu norii și cu vîntul, un proletar plin de lumpen-diplome, un miner fără lampă, un minisocrate ce nu a văzut Atena și nici cartelă de cucută nu are, un biet Danton primind zilnic picioare în fund de la Robespierre-ul cartierului, un bătrîn ce se copilărește continuu, un boșorog ce adună sticle vechi și amintiri amăgitoare, un sunit-șiit încercînd să rămînă creștin-copt într-o Valahie tot mai turcească, un neam incapabil să repare o siguranță, un biet sergent dintr-o armată ce se tot retrage de un secol, un *zoon antipolitikon*, un cîine ciobănesc ajuns în țigănie, un căcat în ploaie, asta ești“...

Rîdeam. Tot ce spunea acest bufon al chefurilor mele avea un farmec teatral incontestabil. Se bău, așteptam urmarea...

— Îmi place să-mi bat joc de propria-mi persoană, fiindcă ironia lucidă o consider un remediu neprețuit împotriva negurilor, disperărilor și morții. Optimismul meu se bazează pe Karl Marx, Lenin și Stalin; pesimismul meu, tot pe dumnealor — dar dincolo de optimism și pesimism rămîne deschisă problema acestor doi reprezentanți ai viitorului lumii pe care o construim, dar pe care noi, din cauza vîrstei, suntem obligați să o părăsim cît mai discret și mai devreme... Sfinția sa, afirmînd că nu este exclus ca un Hristos nevăzut să prefere să se așeze la masa acestor doi tovarăși inspectori de folclor și danțuri naționale, s-a referit la o discuție a noastră mai veche. Mai bine zis o poveste... Cînd ninge așa cum ninge acum, cînd e cald și avem belșug pe masă, nu strică să ne aducem aminte că suntem fiii unui popor care a știut să povestească. Ne-am amăgit dușmanii și timpul lor, am amăgit Răul și străinele ocupații, biciul și perceptorii, războaiele și ciuma povestind, povestind, povestind. Chiar și prezentul ni-l trăim povestind nu numai ce a fost, ce ar fi trebuit să fie — dar chiar și ce va fi în caz că nu va fi chiar așa cum ar fi fost să fie... Povestirea e forma noastră de tăcere și înțelepciune, dar și metoda prin care ne amorțim simțul practic al imediatului, anesteziindu-ne prudent în vederea unei muriri ce nu va fi decît o intrare sub glie a memoriei și cuvîntului. Restul, oale și ulcele ...

Ceea ce trebuie să evoc acum — spre a sublinia cele afirmate de Sfinția sa — s-a petrecut undeva în Elada, în primele secole după Hristos. Grecia, după câte știm, era ocupată de legiunile romane, Roma era ocupată de filosofi greci. Barbari se anunțau și din nord, și din est: de pretutindeni. Un ev mediu întunecat și foarte lung era în pregătire. Ei bine, în casa unui bogat magistrat grec — în slujba Romei, dar credincios tradițiilor filosofice ale Atenei — s-au adunat, pentru un simposion — ca acesta al nostru, acum — mai multe capete albe de filosofi și înțelepți ai cetății. Ca să discute. Ca să analizeze. Erau cu toții conștienți că a murit o lume și că se naște alta: dar care era această nouă eră în care intra lumea veche nu știau. Și aceasta era întrebarea: Olimpul se golise de zei, agora se umpluse cu soldați barbari. *Pax romana* se impunea unei lumi întregi prin sabie și foc. Prin *dura lex*. Dar, ca filosofi ce erau, nu concepeau o lume fără morală, fără filosofie, fără arte spirituale. Fără culte, fără cultură, fără discuții maieutice și contradictorii, fără forța dreptului în fața dreptului forței. Au stat acești bătrâni filosofi și au tot discutat, bînd vin de Rhodos îndoit cu apă, toată noaptea: cum va arăta lumea nouă, a viitorului, religia noilor popoare, morala noilor stăpîni? Nu puteau răspunde la aceste cumplite întrebări. Nu vedeau nimic înainte, erau deznădăjduiți și jalnici la această răspîntie de istorie, la această întorsură de veac, în fața unei atît de totale și fatale *Umsturz der Werte*, răsturnare a valorilor. Spre dimineață, se auzi o neobișnuită gălăgie în curtea casei, urmată de huiduieli, icneli, bătaie și înjurături. Stăpînul casei ieși să vadă ce este. Se întoarse repede. „Ce s-a întîmplat?“ îl întrebară oaspeții săi. „Ei, mai nimic, le răspunse el. Niște vulgari și zdrențăroși nazarineni*, voind să predice cu forța în casele sclavilor mei, au sărit gardul și au pătruns în curte. Vechilul meu i-a întîmpinat cu ciomagul, aruncîndu-i de unde au venit!“ Și, imediat după această scurtă și banală relatare, gazda continuă: „Ia să vedem, poate totuși întrezărim care va fi formula lumii viitoare. Ce idee, ce morală, ce credință va face ordine în haosul ce ne înconjoară!“... Răspunsul la frămîntarea acestor mari învățați era chiar sub nasul lor: zdrențăroșii predicatori

---

* Nazarineni: denumire dată de iudei creștinilor, pe care-i desemnau ca ucenici ai lui Iisus Nazarineanul.

nazarei. Ei vor deveni constructorii noii ordini europene, pentru un mileniu și jumătate. Așa cum nu e exclus ca acești băieți frumoși, jucînd șptic la masa aceea, să reprezinte premisele lumii în care vor trăi copiii, nepoții și strănepoții noștri. Sunt sănătoși, nu se îndoiesc, nu au probleme, dorm liniștiți, fără vise, fără memorie.

Sfinția sa nu fu mulțumit de acest punct de vedere.

— Nu tot ce e simplu e și primitiv, nu tot ce e ignorant e neapărat barbar sau crud. Acei bieți nazarei erau predicatorii unei morale: a dragostei de oameni și a mîntuirii prin jertfă. Deși sunt față bisericească, deși aici nu am motive să mint sau să fiu prudent cu ceea ce spun, eu țin totuși să exprim marea durere că Biserica — ființă sacră și întrupare a lui Hristos — s-a despărțit (practic, nu teoretic) de teologie, de cer și chiar de bunul Dumnezeu. Păcatele uriașe ale întregii creștinătăți sunt de neînțeles și de neiertat. Luptele, războaiele religioase, cruciadele sfinte, inchiziția, conchistele, creștinarea cu forța, pravoslavia imperialistă etcetera, toate se adună acum. Am fost o biserică de stat, am avut putere politică și sabie, toate greșelile și crimele noastre s-au tras de la această *lumească* putere, de la această *lumească* supunere a noastră în fața puternicilor și bogaților... Acum suntem condamnați la lentă pieire — nu vom pieri, dar vom fi nevoiți să coborîm în catacombele tăcerii și neputinței. Ce păcat! Sinteza, în morala creștină — între decalogul lui Moise, Eclezias și Predica de pe munte —, a alcătuit un cod moral care e superior și veșnic. Care e practic și eficace chiar și pentru atei, chiar și pentru cei mai înverșunați păgîni. Revoluția socială ce are loc acum în jurul nostru e măreață, unică, e aproape un act de Providență. Progres, civilizație, egalitate, dreptate, mersul înainte și mereu în sus. Foarte frumos, extraordinar. Dar acest program nu are o morală. Morala revoluționară, a luării puterii, nu mai poate servi în clipa în care trebuie să consolidezi și să construiești, iar morala muncii sau a ședințelor e o simplă disciplină, ea nu poate înlocui toate nevoile complicate ale vieții. Frica de Dumnezeu nu poate fi înlocuită prin frica de șefi și nici conștiința păcatului cu dosarul de la cadre. Ca morală naturală, morala creștină funcționează încă în poporul de jos, în măsura în care această morală e firească și conformă cu condiția omului, ca om. Dar ar fi fost necesar — pentru epoca asta științifică și militară — ca să fi fost măcar tacit

admisă, cît de cît, în praxisul facultăților, laboratoarelor, cazărmilor. Al ședințelor și analizelor sociale. Dacă aș fi iudeu, ca și Iov, m-aș revolta. „Doamne, aș striga, cum ai putut să dai lumea asta frumoasă pe mîna unor fizicieni iresponsabili și criminali, cum ai putut să dai omenirea toată pe mîna unor economiști-militari, care nu văd omul din cauza uniforme și mulțimile din cauza cifrelor statistice?...“

Grăi Mefisto:

— Ați zis: „dacă aș fi Iov, m-aș revolta!“ Iată, eu am pe undeva certitudinea că Iov s-a revoltat. Și a zis: „De ce să-mi fie mie pusă la încercare credința în Dumnezeu? De ce? Ce ar fi să fac eu un pariu cu diavolul — fiindcă stă în puterea mea acum un astfel de pariu — și să pun eu la încercare răbdarea, atotputerea și bunătatea divinității? Istoria, domnilor, nu e decît o știrbitură a veșniciei, omenirea doar un experiment ratat. Acum, cînd pariul ajunge la termen, noi trebuie să vedem un semn, un mesaj, un miracol prin care să ne dăm seama că divinitatea și-a pierdut răbdarea și că e gata să intervină în soarta omenirii: politic, atomic, ideologic — oricum, dar suficient de eficient pentru ca, de pildă, această pace rece și acest război și mai rece să ia sfîrșit. Prin tratative, prin concesii reciproce avantajoase. Dar nu văd nici un semn în această direcție: așa că eu — un simplu atom din imensa omenire — cred că Iov trebuie să se împace cu diavolul, fie îmblînzindu-l, fie îndemonindu-se el, calculat și planificat. Uneori, am momente cînd mă simt identic cu diavolul din mine: devin astfel Răul care s-a săturat de sine însuși, nici nu mai pot deosebi un prost de un deștept, un cîstit de o lichea și un savant de un Bulă agramat și fanfaron. Dar, mai ales, nu pot deosebi cerul de pămînt; cerul e lipit de pămînt, se identifică perfect cu pămîntul, materia e una cu spiritul, graiul îngerilor e cel al copacilor, rîurilor, fiarelor celor mute și nevinovate. Viața mi se pare atunci a avea o singură bună speranță: moartea. Iar istoria va avea și ea o soluție: sfîrșitul ei, prin victoria ultimelor arme. /om avea parte de moartea pe care o merităm, ea nu va fi decît concluzia din silogismul în care prima premisă a fost religia, a doua știința. În consecință, iubiți prieteni, să fim veseli și să ne bucurăm de acest vin și de această frumoasă, tîrzie ninsoare.

Acum venise rîndul fratelui meu, profesorul Ursu. Tuși ușor, își goli paharul și lăsă să fie umplut din nou. Apoi, cu o voce deosebit de caldă (dar nepermis de tristă), ne spuse:

— Moartea e una, murirea e alta. Și altceva. Și durerea e una — iar suferința e cu totul altceva. Nu vom muri, ceva va muri în noi: trecem printr-o nevăzută moară ce ne preschimbă pe unii în făină, pe alții în tărițe. În ultimul război au murit mult peste un milion de români nevinovați. Pentru ce? Au mai urmat și alte tăieri de capete — ne-am plătit și ne plătim încă datoriile acestui război — pe care l-am cîștigat, dar l-am și pierdut — cu grîne, petrol, păduri și vite: dar și cu caractere, și cu valori. Iată ce înseamnă o greșeală politică: cine o face și cine plătește apoi oalele sparte! Sunt convins că într-o zi va înceta exploatarea omului de către om, dar pînă atunci va continua exploatarea popoarelor mici de către popoarele mari, a celor slabi de către cei puternici, a celor din agricultură de către cei din industrie, a celor care tac de către cei care iau cuvîntul, a celor cărora le e frică de către cei care îi înfricoșează, și așa mai departe. Sfinția sa să mă ierte, nu cred că pravoslavnică noastră Biserică se poate plînge de marginalizare și persecuție. Slavă Domnului, politica e și ea o formă de religie — tocmai fiindcă și religia, cînd a fost la putere, a dorit să fie tot un fel de politică. Și în religia asta nouă — pe care o condamnă tovarășul Hrușciiov la cel de al XX-lea Congres (și în care distinsul nostru oaspete, Alfons Vulcu, este un mare inițiat) — există, după cîte știm, o mulțime de forme și de esențe preluate direct din ritualul și dogmatica ortodoxă. Aș zice, tot ce e rău în politică e tot ce s-a preluat din religii. Însăși ideea de ortodoxie (dreaptă credință) sau catolicism (universalitate) este moștenire dogmatică protocreștină. Am preluat ideea unor concilii ecumenice în care declarăm cine e cu noi și cine e eretic, avem o Romă, o țară sfîntă, pelerinaje, păcătuiri, spovedanii și iertări sau condamnări. Avem icoane, evangheliști, teologi, osanale și tămîieri. Tindem spre un rai promis, ne ferim de un iad în care sălășluiesc toate belelele. Acest iad capitalist îl vom călca în picioare cînd va sosi ceasul. Avem îngeri păzitori și draci care ne îndeamnă la trădare și abateri grave. Numai Dumnezeu nu avem — dar eu sun sigur că el se va naște și va apărea... Acum vă întreb: cine e ateu și cine e religios aici la această discuție? Mă simt ca la un sinedriu, în

jurul acestui vin dumnezeiesc, sub impresia încă dureroasă a unei sălcii prăbușite sub greutatea unei ierni prea lungi. Noi, cei de aici, tare mă tem că suntem cu toții condamnați. La un fel de pieire. Fiecare în felul său. Nu mai are rost să ne întrebăm cum va arăta ziua de mâine: ea va fi ca și cea de ieri, vă asigur. Am intrat în lunga durată, *la longue durée*, a istoriei — s-a terminat cu pacea, cu războaiele, cu schimbările de hotare și guverne în urma unor evenimente. Acum va avea loc *Marea Schimbare* ce va hotărî nu soarta mea sau a ta, ci soarta lumii, a civilizației și culturii, de pe Terra asta nenorocită... Ceasul acesta de acum este într-adevăr sfânt, trebuie să o recunosc: fiindcă vorbim fără frică, fiindcă ne găsim unde ne găsim, fiindcă fiecare din noi se simte la un hotar greu de viață și destin. *Vechiul Testament* se întâlnește cu *Noul Testament*, istoria cu prezentul, miracolul cu împlinirea. Între mine și acest distins tovarăș Alfons este fosta mea soție, Lidia, pe care i-o predau ca să o facă fericită; între mine și Mefisto e povestea unui proces în care unul din noi doi s-a purtat cu frică și trădător, ca un laș ce s-a vândut diavolului. Între mine și doctorul Petrică-Sandu stau o mie de rețete și o sută de zile de internare — și o bătrână fîntînă bolnavă, cea a sufletului meu, rănit de moarte. Între mine și acest tânăr Ion Lupu este un frate al lui, care a murit ca un martir. Poate că singurul care va tăia șindrila și își va acoperi casa, în urma a ce va aduna și învăța din mărturisirile noastre, va fi el. Să dea Dumnezeu, suntem frunze căzute, afîmăm și noi țărîna din care va incolți cea de-a doua jumătate a acestui secol, început atît de tragic... Cînd visez frumos, cînd am în mînă un pahar de vin curat, mă întorc în gînd înapoi la stîna străbunilor mei, pe un plai lin, încadrat de brazi bătrîni. Aud lătratul cîinilor, talanga celui mai vrednic berbec — și, cu ochi de copil, urmăresc goana norilor și risipirea cețurilor ce acoperă, ca un vâl de mireasă, fața văilor pînă departe spre Cîmpia Ardealului meu. Fiecare din noi are două suflete, două fețe, două vieți — deloc paralele. Nu pot să nu-l citez pe Hegel, care, vorbind de aventura extraordinară a spiritului în istorie, afirma faza asta de dezbinare, de rupere, numind-o *Entzweiung*, ea fiind faza premergătoare fazei de împăcare universală, a acelei *Versohnung**. Domnilor, iubiți prieteni,

* Împăcare, reconciliere (germ.).

acum o sută de ani, în 1856, eram în plină Renaștere valahă: se terminase războiul Crimeii, cei șapte ani de luminată domnie a lui Barbu Știrbei și Grigore Ghica făceau loc unui interimat prin care foștii căuzași puteau pregăti — profitînd de confuzia politică din Europa — viitoarea Unire a Principatelor. Ungurii, speriați, intră, cu Transilvania cu tot, sub pulpana multinațională a împăratului de la Viena, pe care îl declară și rege al Ungariei. Pictorii noștri compuneau scene alegorice cu o Românie frumoasă ca o zîină trezindu-se din somnul cel de moarte, rupîndu-și lanțurile și sprijinindu-se pe un steag tricolor pe care scria: „Libertate și frăție“. Evreii, speriați de sărăcia din ghetourile poloneze și litvane, îngroziți și de pogromurile din Ucraina și Rusia, soseau în sărăcia noastră ospitalieră ca să ne învețe comerț capitalist și idei socialiste. Au trecut o sută de ani — de astă dată a fost altfel cu războiul Crimeii, am intrat și noi sub o pulpană frățească, multinațională, cu Transilvania cu tot; acum, frații noștri evrei, după ce ne-au învățat comerț socialist și ura împotriva capitalismului atlantic, încet și discret, unul după altul, își lasă aici tradiția, sinagogile și cimitirele și pleacă spre un nou vis, spre o nouă amăgire. Ei rămîn rătăcitori în pustiuri, noi rămînem *adscripta glebae**. Nu e frumos? Nu e sublim și, în același timp, ridicol de tragic?

Apărură fripturile: pești în saramură, pui în mujdei, purcel pe varză dulce, curcan cu pireu de cartofi sau mazăre. Se schimbă și vinul: în locul celui alb, apărură un rozaliu de viață lungă, dar și cîteva sticle de vin negru, cadarcă sau cabernet.

Se bea, se mîncă, se rîdea. Impresia de surpriză, revelație a cuvîntărilor ce le auzisem, se amesteca cu impresia de vis și nebunie fără de sfîrșit, cu spaima că am rătăcit într-o junglă în care ideile sunt mai rele și mai necruțătoare decît fiarele vărgate, mai perfide decît ploșnițele ce mă exasperează nopțile. Abia îmi stăpîneam lacrimile ascunse — ele nu erau în legătură cu cele auzite, mai degrabă puteau fi răspunsul-ecou din adîncul peșterii sau fîntîinii pe care doctorul Petrică-Sandu o numește „inconștient colectiv“.

— Nu e bine să luăm totul prea în serios, spunea Sfinția sa. Se poate trăi foarte bine și în afară de filosofie și departe de istorie.

* Legați de pămînt (lat.).

Fericite nu sunt decît popoarele care nu fac politică, nici armată și nici filosofie. Care habar nu au cine le e președinte și ce hram poartă primarul sau șeful de trib. Haina asta a mea îmi dă dreptul să fiu retrograd, conservator, paseist. Detest telefonul, automobilul — consider radioul și acel televizor ce se anunță drept niște înșelăciuni de tîmpire ale diavolului. Dacă avem — sau am avut — un folclor atît de fantastic și de original a fost fiindcă am trăit departe de istorie, de masa tratativelor ruso-turco-austriece. Mă tem că ne-am trezit prea tîrziu, ieșirea noastră din pădure și intrarea cu orice preț și repede-repede în Europa s-au făcut printr-un troc spiritual din care păgubiți și păcăliți vom fi noi, popoarele tinere, rămase în urmă (cum se spune mai nou) sau, cu o vorbă jignitoare și total nedreaptă, „subdezvoltate“... Am oarecare rezerve critice și față de această prea teologică și poetică teorie a „nostalgiei paradisului pierdut“ pe care îl căutăm mereu și pe care nu-l mai regăsim decît în metafizică, artă sau vin. Dragii mei prieteni — credincioși sau atei —, îmi permit acum, la această luculică masă și lîngă acest vin drăcesc, să vă evoc experiența sihaștrilor noștri de odinioară. Care nu au fost niște eremiți de stîncă sau deșert. Ei au trăit și au meditat în afundul codrilor, în schituri primitive, așezate lîngă un iezer sau munte sălbatic. De la ei, prin ei, ne-a rămas această foarte românească împărțire a vîrstelor, atît ale meditației, cît și ale istoricității noastre. Fiindcă suntem un popor al munților și pădurilor (chiar dacă mai tîrziu am descălecat și înspre Bărăgan și bălțile Dunării), noi am avea trei trepte de desăvîrșire, dar și de soartă: cea a *melcului*, care se retrage catabazic din lume, cea anabazică, a *lupului*, care atacă lumea și cea a *mielului* tanatofil, pe care îl sfîșie și îl mănîncă toți. Noi prin vîrsta spirituală a melcului am trecut — eu cred, îmi vine să cred, că trecem acum prin cea a lupului, a lupului singuratic, din ce în ce mai vînat și mai gonit, prin împutînarea pădurilor și înmulțirea puștilor cu ocean. Refuz să cred că am sărit — din motive sociovecine — direct în stadiul mielului de jertfă. Nu. Cred numai că ne apropiem de miel, dar, deocamdată, suntem în plină lupenie. Nu știu, poate că greșesc, totul e atît de relativ pe acest pămînt, chiar și travestiurile istorice sunt posibile — dar eu cred că fericiți cu adevărat și întru duh (numai întru duh) nu am fost decît în acel foarte lung ev al melcului, din primul mileniu, cînd, ca și melcii, am

trăit secretînd această limbă română care e un miracol și constituie și mîndria și mîngîierea noastră de acum. Mai puțin fericiți, dar mîndri și sălbatici, doritori de coborîre între oameni și popoare, am fost și suntem încă, în această a doua vîrstă, a lupeniei magice, a trăirii în codru, ca în codru, pentru codrul-tată și Dumnezeu... Să ne bucurăm și să ne veselim, de mîine ne întoarcem fiecare la „codrul” său de pîine. Nu amintesc de această vîrstă a lupului fiindcă la masa noastră avem doi cu acest nume. Avem și un urs, care numai urs nu este. Dar la noi lupul, în tradiția folclorică, dar și în cea patristică, apare ca un animal sfînt: un trimis al cerului, care nu are nici cultură și nici civilizație. Nici politică și nici filosofie. Nici teologie și nici scolastică. Lupul tradiției noastre umblă îmblînzit în urma unui Hristos cioban, vizitîndu-ne stînele, sălașurile, holda și fînețile. Lupercaliile sunt sărbători creștinești (deși ar fi foarte păgîne), în ele se aduc jertfe pentru lupul sfînt ce ne oblăduiește și ne apără de lupii-lupi și de dușmanii ce sunt mai răi și mai flămînzi decît o haită, iarna, pe mare ger.

— Foarte interesant ceea ce ne spuneți, interveni străluminat profesorul Mefisto. Lupul e prezent în aproape toate mitologiile. Popoarele ugro-altaice migrează spre Europa conduse fiind de un lup cenușiu. Wotan, zeul vechilor germani, umblă însoțit de doi lupi. În tradițiile celtice se vorbește de oameni transformați în lupi, în morți blestemați care revin în viață sub formă de lupi răi. La noi, într-adevăr, e cu totul altceva — aș zice că în folclorul mitologic românesc lupul e cumva deasupra omului. Nu prin putere și nici prin cruzime, ci prin această dorință de a deveni om, de a coborî, odată și odată, între oameni. Licantropia* noastră e inversă. Au existat popoare — sciții, de pildă — care credeau că se trag din lupi și că, trei zile pe an, fiecare om devine un lup sălbatic și viteaz. În popor există credința că, din timp în timp, un singur lup, care primește ordin, este trimis jos să se facă om. Zice versul popular: „numai unu n-are somn, *cată să se facă OM!*”... Cînd Aurelian, în 271, a părăsit Dacia Felix, lupii l-au însoțit pînă la Dunăre, dar nu au trecut cu el, ci au rămas aici, cu autohtonii. Ungurii, în evul mediu, ne numeau „lupi sălbatici”, turcii ne evitau munții din frică sau respect

* Stare de nebunie în care bolnavul se imaginează a fi devenit lup.

pentru lupul nostru. Curios, lupul nu suportă prizonieratul, moare foarte repede în cușcă sau în grădina zoologică. Este singurul animal ce are o caricatură domesticită a sa: cîinele. Pe care îl disprețuiește profund, pe care, cînd poate, îl sfîșie ca pe ceva nedemn și rușinos. Nu am văzut lupi dresați în circuri, nici lupi legați în lanț de ciobani sau țigani sătrari. Ursul e mult mai puternic și mai inteligent decît lupul, și totuși se comportă ca un intelectual laș și poltron ce a dat de miere și de viață comodă. Să mă ierte fratele Ursu, ironia mea nu-l vizează pe el, și el știe de ce: mierea lui e fiere. Dar urșii, în general, se transformă foarte ușor în dansatori pe sîrmă și circari cu bicicletă sau în fotbaliști. Am văzut tigri și lei îmblînziți și așezați în rînd pe stative de un singur dresor neamț sau rus. Dar lup să stea cuminte, să facă sluj sau să danseze vals nu am văzut și nici nu am auzit de așa ceva. În schimb, am citit — pe vremea cînd mă mai interesau miturile străvechi și simbolurile arhaice — o mulțime de povești și legende legate de lupenie. Am avut voievozi ce se chemau Lupu, avem munți, ape și așezări cu acest nume; prima compoziție de muzică — să-i zicem — cultă a fost închinată unei „voievodese Lupu”. Ca origine, Mefisto e miner. Ei bine, minerii săi din Lupeni, ca dîrzenie și forță, nu seamănă cu cei din Livezeni sau Cimpa. Cît am fost la Cluj, prin anii 30, se vorbea mult de un lup ce cobora de pe Feleac, în anumite răstimpuri de istorie sau legendă...

— În psihanaliză, continuă doctorul Petrică-Sandu, lupul e legat de o spaimă prin care trecem. *A fi visat sau văzut un lup* înseamnă, în terminologia rurală, a fi bolnav de frică. Chiar și șefii mei cei mari știu că, din cînd în cînd, „lupul trebuie arătat”: ca să se știe că o capră poate mîncea varza, dar lupul nu poate fi mîncat de nimeni. Decît, eventual, tot de niște lupi. Mai mari și mai ai dracului... Preoteasa noastră se visează în peștera ei cu un lup ce-i ține companie. Apollon, zeul soarelui, apărea deseori însoțit de lup. Care e și simbol al luminii — fiindcă vede și pe întuneric.

— Vorbim de lup — și lupul e de mult la ușa, glumi Mefisto. Mi se pare important să vedem cît de des apare lupul în folclorul nostru. Dacă memoria nu mă înșală, poetul din popor i se adresează cu Măria Ta: „Lupule, Măria Ta, n-ai văzut tu turma mea?” Și Măria sa îi răspunde, anunțîndu-i nenorocirea: „Ba eu, neică, l-am vă-

zut,/L-am văzut și l-am păscut,/Aliii, nu l-am cunoscut!“ Am în biblioteca mea de aici — stați că v-o aduc imediat — un dicționar nou-nouț de simboluri. Franțuzesc. Poftim. Se vorbește în el că la noi, românii, lupul are rolul de frate bun, care te conduce spre Celtărîmul morților. Aici toată lumea mai știe franțuzește, am să citez în original, din dicționar, citatul cules de cine știe cine, dar introdus în știință de celebrul Robert Caillois.

*Paraîtra encore
Le loup devant toi
Prends-le pour ton frère,
Car le loup connaît
L'ordre des fôrets,
Par la route plane
Vers le fils de Roi
Il te conduira...*

Nu știu de ce, dar cred că și în această cântare sau baladă „fiu de crai“ rima cu „gură de rai“. Dar nu pot să nu menționez că, în tradiția noastră, sub influența slavă, fiul de crai poate fi și fiul unui sfârșit. Aici, în această poezie, lupul apare ca și la indieni, ca fiind devoratorul timpului uman, un simbol al sfârșitului vieții, chiar al sfârșitului lumii.

— Dacă îmi permiți: poezia citată e dintr-un bocet, zise Sfinția sa. De sub Parîng. Sper să mi-l amintesc. M-a interesat și pe mine ideea acestui frate-lup care te poate trece dincolo, servindu-ți de călăuză prin codri. Ascultați-l:

*Și-ți va mai ieși
Lupul înainte
Ca să te-nspăimînte.
Să nu te-nspăimînți,
Frate bun să-l prinzi,
Că lupul mai știe
Seama codrilor
Și-a potecilor,
Și el te va scoate
La-un fecior de crai.
Să te ducă-n rai...*

Tăcurăm. Peste capetele noastre trecu în zbor o pasăre din copilărie. Sau se prăbușea, fără zgomot, o salcie plină de cuvinte și bocete încă verzi și crude. Mă uitam în ochiul de purpură al vinului din pahar și îmi vedeam casa în care mă născusem. Avea fundamentul de trei metri, numai din piatră de râu: abia sus se clădiseră, din butuci de brad, cele trei încăperi. Toate cu fața spre soare, umbra împărțindu-se, peste tot, în mod egal, la orice oră a zilei sau a anului. Din ceardac, auzeam toate zgomotele satului ca de sub apă — dar și vuietul vântului intrat cu mînie în codrii de pe Zănoaga sau Straja. Pe mama o auzeau descîntînd, cu cățuiul, pentru pomana sufletului tatii:

*Roagă-mi-te, roagă,
De șapte zidari
Zidul să-l zidească
Și ție să-ți lase
Șapte ferestruți,
Șapte zăbrelui.
Pe una să-ți vină
Miroase de flori
De pe la surori;
Pe una să-ți vină
Spicul grîului
Cu tot rodul lui;
Pe una să-ți vie
Buciumel de vie
Cu tot rodul lui;
Pe una să-ți vie
Raza soarelui
Cu căldura lui;
Pe una să-ți vină
Vîntul cu răcoarea,
Să te răcorești,
Să nu putrezești.*

Aveam cîini bărbați, Boanța și Rex. Unul pe lanț, altul liber în curtea din spate, unde erau șura, grajdurile — două —, cămara cu cazanul de țuică. Lup nu am văzut apropiindu-se nici chiar în iernile

grele. Dar de auzit, i-am auzit: uneori, noaptea, nici nu puteam dormi, atît de tare urlau către sat. Mama se scula și aprindea a doua candelă — Pătru făcea un foc mare în fundul grădinii, ca să abată năvala haitelor... Acum, în această tăcere grea ce se lăsase peste masa noastră, nu-mi era deloc greu să-mi închipui cum arată un bunget de codru peste care a nins mai multe zile. Vedeam aievea o scorbură de fag bătrîn, de sub care, în toată măreția sa liberă și sălbatică, ieșea la soarele de iarnă un lupan frumos. Îl auzeam lătrînd lung spre o zare fumurie, vînată, și spre un cer noros, coborît pînă deasupra coamelor copacilor.

Fiecare din cei de față, sub masca acestei neobișnuite și grele tăceri, ascundea gîndul unui lup al său. O grijă, o frică, o presimțire. Și în cîrciumă uneori, cînd beam rom cu bere cu acest învățat Mefisto („căruia dracul și-a vîndut sufletul“, cum zicea el), interve-neau asemenea momente de suspans și respiro. „Durata pură, zicea dascălul meu, iată Timpul care nu mai e timp, în care Ființa noastră se logodește cu neantul. Prin moarte...“. Simțeam lupa în buzunarul meu și cutia cu prizonierele nopților rele. Spionii și călăii singurătă-ții mele de lup ajuns cîine pe lanț.

— Ascultîndu-vă atent, îl auzii pe tovarășul Alfons — părea băut, deși nu l-am văzut atingîndu-se de pahar; avea ochii înroșiți, parcă de plîns sau mînie reținută; glasul îi era aspru și tînguitor, cu totul alt glas decît acela cu care-și pusese la punct confrății în nao-sul sinagogii —, ascultîndu-vă atent, iubiți tovarăși și prieteni, mă simt obligat să parafrazez vorba fratelui meu Wolf: „a fi român e o dramă, a fi țaran român, o dramă în plus, a fi cărturar român, legat de sat și țărani, e o adevărată tragedie“. Voi vă temeți acum de lupul vostru totemic, pe care îl așteptați și care, probabil, a și pornit spre voi. Alunecați astfel în veacul din mijloc, vine ciuma, vin huii, vine antihristul. „Doamne, ziceți voi, trimite-ne Lupul Mîntui-tor să ne scape și să ne arate calea...“ Mă obligați să-mi amintesc. Ghem se face sufletul meu bătrîn! „vin ostașii faraonului“, îmi zic, „vin zbirii regelui din Babilon“, „Vin legionarii împăratului Titus“, „vine Inchiziția“, „vine Hitler“ etcetera; și atunci, vă întreb, de ce vă mirați că mă uit în ochii fiecărui Popescu sau Ionescu, zicîndu-mi: „oare de ce dorește el ca eu să plec cît mai devreme, cît mai departe!?“ De ce toată lumea ne laudă și ne compătimentește, dar

aceeași lume vrea, cât se poate de diplomatic, să scape de noi? Nu mă plîng, fraților: un evreu care plînge e un evreu pierdut, fiindcă nu mai speră. Eu plîng acum fiindcă sunt obosit foarte, fiindcă nu văd nimic înainte, fiindcă, după ce am construit o mie de speranțe, mi s-a făcut deodată lehamite de cuvîntul acesta — și mă răz-gîndesc: caut altceva. Nu gîndirea e calitatea noastră majoră, ci răz-gîndirea: nu calea cea justă, calea unică sau cea de mijloc e stilul nostru, ci rătăcirea în pustiu, nu spre țara unde curg lapte și miere, ci spre țara unde se poate visa — sau măcar discuta — despre lapte și miere... Îmi cunosc sîngele și neamul, niciodată nu m-am lepădat de mine însumi. Dar am mințit mult, m-am și mințit deseori: și iată, au sosit aceste lacrimi care sunt pentru ora asta a lupului vostru, dar și pentru adevărul sufletului meu. Exagerăm în toate, nu avem măsură; știm să umblăm cu averea, nu știm să umblăm cu puterea. Cînd am fost noi puternici? Pe cât suntem de liberali pe din afară, pe atît putem fi de intoleranți pe dinlăuntru. Nu uităm nimic, nu iertăm pe nimeni, ne răzbunăm pentru orice. Fiindcă nu am fost iubiți nici măcar de Dumnezeuul nostru. După cinci mii de ani de crudă istorie, poate că s-a cauterizat în sufletul nostru organul acesta al dragostei și milei. Suntem făcuți după chipul și asemănarea Lui: mereu a tunat și fulgerat, amenințîndu-ne, blestemîndu-ne, direct din cer sau prin profeții săi, pentru absolut toate greșelile față de El. De multe ori, pentru greșeli de care El era singurul vinovat. Acest Dumnezeu al nostru se comportă și acum de parcă ar fi un dictator care se teme cronic de dușmani, care ne vrea doar pentru El, care îi consideră pe toți cei care nu i se închină ca fiind spioni și trădători. Ne cere să-I mulțumim chiar și pentru foametea din pustiu, pentru nenorocirile și pieirea ce ni le-a adus pe cap. Întreaga noastră istorie nu este decît o continuă și nesfîrșită tîrguială cu severitatea Sa filosemită. Nici un popor din lume nu a pătimit cît am pătimit noi, nici un popor nu s-a rugat cît ne-am rugat noi. Timpul nostru a fost într-adevăr un timp-cascadă, adică drumul cel mai scurt între vis și sfărîmare; de multe ori, în ziua în care am crezut că am cucerit totul am și pierdut totul. Dar, de cîte ori am pierdut totul, ne-am regăsit proaspeți, cu păgubos umor, gata s-o luăm iar de la început. Am pornit de la spirit și am cucerit materia; am pierdut materia, nu-i nimic, ne vom salva prin spirit. Am fost mucenicii și profeții primului monoteism mon-

dial, am devenit și profeții și mucenicii materialismului ateu revoluționar. De ce? Fiindcă suntem materie primă pentru toate visele, speranțele, utopiile și religiile, pentru toate antiutopiile și antireligiile din istorie. Tragicul și ridicolul nostru constă în această adaptare a noastră, oricînd, la orice, *cu orice preț*, iar sublimul nostru este exact prețul fantastic pe care-l plătim pentru orice adaptare nouă... Din trupul spiritului nostru s-au născut și creștinismul, și islamismul. Ambele au avut și au în mîină cîte o sabie și un scut. Din aceste „cincizeci de secole de neurastenii”, cum zice Charles Péguy, s-au născut, bineînțelese dialectic, atît capitalismul bancar-monopolist și imperialist, cît și socialismul științific, revoluționar, care i se opune. Istoria mi se pare, la ora asta a veselei mele tristeți, o simplă și nesărată anecdotă povestită de un evreu prost — ne-am și săturat de acest Purim-Spiel* care au devenit evoluția și progresul. Noi avem dreptul să declarăm: dacă Istoria s-a putut lipsi de noi atîta vreme, să fim iertați, acum și noi ne putem lipsi de ea. Am încercat să facem curățenie în cer, în conștiința oamenilor, ordine nouă în societate, să rescriem trecutul, să visăm un nou viitor, mai bun și mai drept. Am inventat cambia și țapul ispășitor. Am luptat pentru și am trădat mii de cauze, steaguri, idealuri. Am răspîndit în lume boala asta a singurătății și exilului, a alienării și cronicei neli-niști. Frica de Dumnezeu, frica de robie, frica de sărăcie, de bătaie, de deportare, de gazare, de ură mai ales; frica de regii cei răi, de tirani, de cezari sau cneji viteji; frica de Mitică și Costică. Frica. Se ridică la cer rugăciunile noastre, psalmii noștri se amestecă și se confundă cu aerul otrăvit al încordărilor și ideologice, și militare... Spuneți-mi sincer: mă vedeți pe mine rugîndu-mă unui Dumnezeu mic, slab și speriat, ca să mă scape de un popescu mare și tare? Ratarea, falimentele, deziluzia sunt boli tipic evreiești: mai mari decît ele nu sunt decît speranța, rătăcirea și optimismul incurabil. Am confrăți în capitală care afirmă că cel de-al doilea război mondial a avut, de fapt, un singur cîștigător: poporul cu cei mai puțini supraviețuitori, adică poporul evreu, martir și victimă. Facem mereu lista criminalilor de război, uitînd că în jurul nostru și în cerul vecin a și început a se alcătui lista criminalilor de după război.

---

* Joc de-a Purimul, de-a sărbătoarea. Aluzie la festivismul găunos al epocii.

Dragii mei, noi am fost sarea pământului, dar o solniță sau un munte de sare e ceva absurd și lipsit de înțelepciune. Am zis: nu cred în acest Stat Israel, chiar dacă în fiecare seară mă rog cu lacrimi ca el să supraviețuiască. Nu cred. Fiindcă noi, peste tot, am făcut cultură și civilizație, comerț și ideologie, fiind acolo ca sarea în bucate sau ca drojdia în pâine. Dar, odată adunați la un loc, nu devenim oare o țintă? Un stat al evreilor poate fi o cursă a diavolului ce vrea să pierim: e ducerea noastră în ispită. Va trebui de acum să ne obișnuim unii cu alții, noi între noi, să avem o armată, să ne batem, să câștigăm și să ne îmbătăm cu victorii militare și economice. Un evreu singur e o valoare de circulație, schimb, inovație, de provocare și concurență. Doi evrei înseamnă invidie, zece evrei înseamnă ceartă. O mie de evrei înseamnă dihonie și vrajbă. *Tora* noastră zice foarte înțelept: „Într-o mână sapa de agricultor, în cealaltă mână cartea!” Da, așa ar fi ideal, numai că cel care sapă trebuie să renunțe la carte, iar cel ce studiază nu mai e bun de sapă. Or, noi suntem un popor de cărturari, piramida noastră demografică e cu vârful în jos. Orașele voastre — veți vedea — vor fi triste fără noi, evreii, dar la fel de triste vor fi — cred eu — orașele în care nu vom mai fi decât noi între noi. Sufletul meu ar dori să plece, să plângă la acel zid din Ierusalaim, dar tare mă tem că acolo — după câte mă cunosc — mă va apuca dorul după Fălticeni sau strada Lipscani. După aceste păduri și aceste povești cu melci și lupi din această slăvită Balcanie a resemnării și bășcăliei bizantine. Ziduri dărâmate există, mai nou, în toată lumea: chiar și cimitirul din acest oraș e un loc potrivit pentru plângeri și regrete; chiar și această demnă, dar tragică sinagogă, în amurgul unei ierni ce nu se mai termină, mi se pare un spațiu din care îngerii au plecat pentru totdeauna. „Doamne, ar trebui să strig acum, tu nu disprețuiești o inimă zdrobită și mîhnită!” — dar mă uit spre acest frate al meu, Ilie Ursu, și mă simt vinovat și umilit. Nu pot cădea în genunchi să-i cer iertare, nici nu pot să-l sărut, mulțumindu-i că mi le predă pe femeia și fiica lui. Nu pot! Dar pot să vărs o lacrimă în acest pahar de vin bisericesc, rostind din memorie: „Întoarce-Ți privirea de la păcatele mele, șterge nelegiuirea mea, zidește în mine o inimă curată, pune în mine un duh nou și statornic!”

Cei doi folcloriști, ca treziți din somnul unei beții adânci, începură să bată din palme. Vorbise șeful lor, era de a lor datorie să dea

semnalul la aplauze. Aerul se sparse. Mefisto se îneca de rîs. Ursu ar fi voit să sară la bătaie. Doar Sfinția sa zîmbea. Iar vorbitorul Alfons Vulcu, făcîndu-i-se rău, ieși în baie, grăbit, scuzîndu-se, scuzîndu-se.

Acum parcă toată lumea vorbea, nimeni nu mai era atent la nimic. Eu, neavînd voie să mă îmbăt, îl ascultam pe Mefisto. Obişnuința, inerția, instinctul? Nu știu.

— Din iad, prin lume, la cer, se întreba al meu profesor, sau prin lume, din cer, spre iad? Dar cerul a fost golit de zei și dumnezei, pămîntul nu mai este de mult al oamenilor, iar iadul nu poate fi decît acest prag de veșnicie, datorat unui vin bun, unui psalm bine ales și unor lacrimi foarte vechi. Urcă turcii atei pe meterezele Romelor succesive, se retrag pădurile și fiarele din cuvînt și peisaj, noi ezităm deocamdată (sau încă) să iscălim — fiecare singur, fiecare pe a sufletului său răspundere — micul, dar inevitabilul nostru contract cu istoria. Prezentă, mereu prezentă, numai prezentă. Trecutul nu e decît un prezent depășit sau alterat, viitorul nu va fi decît tot un prezent, dar cîrpit și corectat. Iov, ca și Noe, s-a îmbătat și înjură cerul, iar Dumnezeuul nostru, somnoros și leneș, plictisit și abulic, a uitat de mult care au fost condițiile pariului cu diavolul, nefîrtatele Său. Acum, și diavolul e disperat — simt eu că e disperat —, caută să îndrepte ce se mai poate îndrepta, el fiind semănătorul cel bun, cel harnic, ieșit să-și semene sămînța. O singură sămînță, tinere Lupu, una singură, un *error fundamentalis*, poate strica în filosofie nu un silogism, ci o epocă, o întreagă eră geologică...

Ca un bici ce plesnește în Templu răsună vocea de vestală a Preotesei. Era în ușa: înaltă, severă, zîmbitoare totuși, îmbrăcată într-o șubă mișoasă, de regină barbară. Avea ochii violent vopsiți, puternic încercănați cu cărbune. În mînă purta o ramură de salcie și o cupă — cupa ei sacră — acoperită și de astă dată cu o broderie ciudată. În spatele ei o vedeam pe Lidia, mai elegantă, mai femeie de lume, dar dureros de frumoasă și scăpărătoare, și, la urmă de tot, în întunericul curții, prin ninsoarea vînată a acestei înserări, se mai putea întrezări încă o siluetă îmblănită.

Ne ridicarăm cu toții în picioare. Primul căruia i se întinse mîna — după Sfinția sa Simeon — fu doctorul Petrică-Sandu. Dinspre bucătărie apăru, deosebit de proaspăt și de voios, tovarășul Alfons.

Fu salutat ca o veche cunoștință. Lidia îl sărută cu aceeași tandrețe ca pe soțul ei, Ilie Ursu. A treia umbră ce sosise împreună cu ele nu intră: o vedeam așteptînd afară. Doctorul Petrică — cunoscînd-o, probabil — ieși s-o invite. În clipa asta, Preoteasa, ca într-o piesă antică, ridică mîinile și ceru să se facă liniște. Apoi, făcîndu-ne semn să ne așezăm, cu un singur gest, foarte simplu, rugă pe cei doi inspectori să plece. Aceștia, timizi și foarte speriați, se îmbrăcară în fugă și, salutîndu-ne cu „să trăiți!”, dădură colțul. Călugărul Sofronie le puse fiecăruia în mînă cîte o plasă plină cu sticle și bunătăți, „pomana locului”, zicînd.

— Am simțit nevoia, rosti Preoteasa, să vin pentru a bea cu voi un pahar din vinul acesta care îmi place. Umple-mi cupa, Sofronie frate! Așa. Astăzi s-au apropiat de mine cîțiva demoni, încercînd să mă tulbure și să mă ispitească. Mi-am adus aminte că în tinerețile mele risipite prin teatru și poezie, am ținut mult — aveam doar vîrsta și candoarea țărănească a Margaretei — să joc rolul... Elenei din Troia. Din *Faust* de Goethe. O piesă ce nu s-a jucat niciodată întreagă la noi. Dar a trecut vremea și eu am uitat de acest vis vanitos. Fără să uit însă textul din partea întîi, pe care îl pot recita oricînd. Azi după-masă am simțit iar întrebările acestui duh advers care este Mefisto, omul pe care îl iubesc. Și am auzit răsunînd în chilia mea îndoielile sale satanice: „Dar dacă Dumnezeu e un leneș? Dar dacă a plecat? Dar dacă pactizează cu diavolul? Dar dacă este chiar diavolul? Dar dacă a murit? Dar dacă nici nu s-a născut încă, ci abia acum se chinuie Muma-Mumelor să-i dea un pic de nemurire?” Eram pe o scenă, gîndeam, în jurul meu se juca, foarte serios, un teatru greu și foarte serios, chiar dacă în piesa asta eu nu aveam nici un rol. Nimeni nu zîmbea distantat, nimeni nu considera că Preoteasa este o nebună oarecare și că ceea ce face și zice ea este în afară de realitate și normal...

M-am infuriat, domnilor. Civilizația, de cînd e lumea, s-a complăcut mereu în faza asta a contractului cu Mefisto-demonul. Ca să-mi astîmpăr furia și revolta, iată-mă, am sosit la voi, împreună cu aceste curate prietene ale mele, ca să recit blestemul lui Faust din partea întîi, scena dinaintea încheierii legămîntului cu cel neli-niștit:

*„Dacă din îngrozita mea bulboană
 M-a smuls un cunoscut și gingaș ton,
 Și-un rost din a prunciei simțire diafană
 M-a amăgit cu-al vremii preafericite zvon —
 Blestem acum acele false haruri
 De dulci ademeniri și năluciri
 Tot ce-n această peșteră de-amaruri
 Ne-nlănțuie-n vrăjite lingușiri!
 Blestem întâi înaltul nimb pe care
 Și-l pune spiritul cu propriu-i braț!
 Blestem pe aparența orbitoare
 Care ne prinde simțurile-n laț!
 Blestem pe vis, pe jalnica-i urzeală,
 Pe-al gloriei și faimei vicleșug!
 Blestem pe tot ce, ispitind, ne-nșală
 Ca prunci, averi, femeie, slugi și plug!
 Mamona fie blestemat, că-așterne
 Comori, spre-a ne convinge să-ndrăznim,
 Și că ne-oferă molicioase perne
 Pe care-n desfătări să trîndăvim!
 Blestem licoarea cea din struguri strînsă!
 Blestem pe-al dragostei favor suprem!
 Blestem speranța! Și credința! Însă
 Întîi de tot răbdarea o blestem!**

Aplaudarăm cu discreție. Mă simțeam cutremurat, de parcă aș fi fost scufundat — precum un cățel jegos — într-un rîu foarte rece, dar și foarte curat. Lidia mă căuta cu privirea. Îmi spuse în șoaptă: „Frumosule cioban, ia-ți paltonul, trebuie să pleci urgent!“ Mă sculai și, scuzîndu-mă confuz (dar nimeni nu era atent la ce făceam eu, întreaga discuție era acum concentrată spre apariția Preotesei), o urmaș afară. Aici, în lumina confuză a înserării, luîndu-mă de braț, folosind doar vag tonul ei obișnuit, de ironie și salon, îmi spuse următoarele (subliniind fiecare cuvînt, de parcă mi-ar fi dictat o tele-

* Traducere de Ștefan Aug. Doinaș.

gramă sau un ordin pe care trebuia să-l memorez și să-l execut întocmai):

— Lupule, fii atent: nu îți recomand să fii și tare. Ești tare. În felul tău. Te caut de azi-dimineață. Te-am căutat la spital, fuseseși, dar plecaseși. Te-am căutat apoi la Preoteasă. Acolo am dat peste această frumoasă fată, căreia trebuie să-i săruți mîinile. Așa! Ea se numește Ana, este fiica unică a maistrului nostru, Pascaly. Are douăzeci și unu de ani. E fecioară. Foarte curată, foarte mîndră. Teribil de citită și de bine crescută. Poate ai auzit, poate nu: ea e mută, nu poate vorbi; a rămas mută la nouă ani ai ei, în urma unei tragedii de familie. Și de război. Și ea te căuta. Din ordinul tatălui ei...

Nu înțelegeam nimic. Fata aceasta, care se numea Ana Pascaly, mă privea din poartă fără să clipească, foarte de departe, ca un portret dintr-un muzeu de provincie. Îmi zîmbea. Trist. Mă uitam în ochii ei, și acești ochi semănau cu ceva sau cu cineva din copilăria mea.

— Doamnă Lidia, bîiguii confuz, zău dacă pricep ceva!

Lidia continuă netulburată.

— Soția dumitale, doamna Emilia, te-a părăsit. Da! Nu te înfuria, totul e cît se poate de firesc. Era de mult încurcată cu un ștab, acesta a rămas văduv (sau a divorțat, nu știu precis) — în orice caz se pare că are nevoie de ea. Fiindcă, după cîte s-au auzit, o va duce în capitală. Pentru totdeauna. Nu este exclus ca el să fie făcut chiar ministru: astfel, și coarnele ce le-ai purtat vor deveni niște coarne aurite. Nu aș avea dreptul să o judec: nici nu o judec, o invidiez doar. Eu ce fac? Fug în lume cu acest jalnic și nefericit prieten al soțului meu, care e tovarășul Alfons Vulcu. O fac din calcul, e adevărat, dar trăim într-o epocă în care calculele sunt mult mai sincere și mai sentimentale decît au fost inima și ovarele.

— Să revenim la soția mea. Vă rog.

— Azi-dimineață am primit un telefon cu epoleți: erai chemat urgent acasă. Am spus că ești în concediu medical. Că nu știu unde poți fi găsit, la ce spital, la care farmacie. Am fost rugată să te găsesc. Am promis — deși vocea care îmi telefona nu părea a fi cea a vecinului binevoitor sau a vărului din Arad. Am trimis o iscoadă la blocul unde locuiești. Am aflat că două camioane militare, cu remorci și prelate, erau trase în fața casei. Tineri soldați — tăcuți și bacalaureați — îți goleau căminul conjugal, încărcînd totul cu mare

grijă și pricepere: mobilă, oale, tacîmuri, plăpumi, covoare, tot. Am considerat că — în absența ta civilă — instituția noastră are dreptul să ceară anumite explicații. Nu? L-am trimis pe șmecherul de Stănculescu — are și doi ani de Drept, e și președintele sindicatului — era cel mai indicat. Stănculescu a reușit să stea de vorbă chiar cu soția ta. Era cam răvășită, cam ca după chef sau bătaie din amor. Dar deloc furioasă. Nici pusă pe ceartă. I-a spus lui Stănculescu (pe care îl cunoștea) că se bucură că nu trebuie să dea ochii cu tine. Nu pleacă supărată, nici ca o hoată. Te iartă că ai fost așa cum ai fost. Pleacă fiindcă a sosit momentul să facă ordine în viața ei. Mă urmărești? Trenul ei albastru nu ai fost tu — ești bleg, ratat, plin de complexe —, trenul ei este acest tovarăș, cu grad mare în justiție. Va pleca cu el, fie ce-o fi! O face și în interesul tău. Din milă pentru chinurile tale și dormitul în bucătărie, sub chiuvetă. Ți-a ales cu grijă toate lucrurile, împachetîndu-le în trei valize mari. Nu-ți lasă mobila și lucrurile din casă, consideră că aceste bunuri îi aparțin: în schimb, îți lasă libretul de economii — acolo unde merge ea, bani va avea, mobilă nu are. Regretă că nu a putut să-ți transcrie repartiția garsonierei: este a teatrului — și teatrul are zece mari actori pe drumuri. Deja se încaieră între ei pentru o asemenea plească picată din cer. Te roagă s-o înțelegi. Te mai roagă să nu bei și să nu exagerezi cu insectarele tale. Îți urează „noroc bun!”, Dumnezeu cu mila, divorțul îl va înainta ea foarte repede... Aș fi putut să-ți povestesc toate aceste amănunte în fața Anei — nu din indiscreție sau pălăvrăgeală muierască, nu! —, dar nu am vrut. Deși ea este total implicată în aventura asta. S-a nimerit ca toate valizele tale, circa patru sute de cărți, plus două icoane și o velință, să fie trimise cu o mașină la noi la ICRAL. Eu le-am văzut în cabina portarului. Tu nu erai de găsit. A trecut pe acolo — cam acum o oră — maestrul Pascaly (avusese o mică discuție prietenească cu Băleanu, și asta se mută, vrea să i se zugrăvească artistic), care mi-a spus că a stat îndelung de vorbă cu tine, azi-dimineață. „Ce să facem?” ne-am întrebat. Ești pe drumuri, unde vei dormi la noapte? Soluția — există și un Dumnezeu al lupilor fără noroc — a găsit-o tot el, tatăl acestei fete ce ne așteaptă în poartă. Are el o cămăruță, lipită de cele două odăi ce le ocupă prietenul lui, Mefisto. Pînă se mută el în camerele pe care le va primi la sinagogă, poți sta acolo. Se vor găsi un pat, o noptieră, un scrin și

un lavoar. După ce se mută Mefisto, vom aranja, prin Alfons al meu, să obții repartizarea legală de la spațiul locativ pe fosta locuință a Profesorului. Ce zici? Fata asta — care, fără să vrea, a fost martora tuturor acestor discuții — a acceptat să vină cu mine să te căutăm. Ca să-ți spunem ce s-a întâmplat și ca să te conducem — ca pe un prinț cerșetor — la castelul fermecat din Lunca Țigăniei...

Ninsoarea se porni din nou. Se aprindeau lămpile orașului. Mi se părea că e cald, că e prea cald: îmi venea să urlu și să lovesc pe cineva, dar mă stăpâneam. Mă durea carnea, gelozia asta a bărbăției mele de munte și pădure. Mili, Mili! Mama, cu ochii ei de țarancă, văzuse de la început ce refuzasem eu să văd. „Cîrciumăreasa asta de pe Mureș nu e de nasul tău, îmi spusese. Are să te părăsească de îndată ce va găsi unul cu bilet de clasa întâi.“ „De unde știi?“ — am întrebat-o. „După felul în care numără oalele, scoarțele, ograda. Fata asta e tare în aritmetică, ți-o spun eu; copii nu are să-ți facă și nici la icoanele ce ți le-am dat nu se va închina!“... Iată, s-a împlinit vorba ei.

— Să mergem, atunci, doamnă Lidia. Ar trebui să vă mulțumesc, dar acum mă simt foarte mic și murdar.

— Lasă, lasă... Viața merge înainte. Pe Mefisto îl voi anunța eu. Maistrul Pascaly te așteaptă, îți aranjează apartamentul. Fata asta te va conduce. Noroc bun — și la mai mare!

Fata de lîngă noi mă luă ușor de braț și mă conduse pînă la căruța ce ne aștepta. Era o platformă mică, dar calul era pepene de gras și frumos. Roțile, din cauciuc gros. Pe platformă se puteau vedea trei valize mari, un coș de nuiele, grămezi de cărți, legate cu sfori de cînepă, în pachete mici și mai mari. Toată averea mea! O umbră de femeie grasă se dădu jos de pe capră. Fata „îi spuse“ (din buze numai) ceva. Femeia luă în brațe cele două icoane ale mamei. (Pictură naivă. Pe sticlă. Cu rame negre. De la Nicula.) Se așeză la spatele platformei. „Să n-aibă ploșnițe!“, gîndii în prima clipă. Apoi, uitîndu-mă în ochii strălucitori ai acestei Ana Pascaly, mi-am dat seama că în preajma ei s-a terminat cu ploșnițele de orice fel. Și cu trecutul meu.

Deparazit, deratizat, dezinfectat — peste o lună urma să împlinesc treizeci și trei de ani — luai frîiele din mîna fetei. La cai mă pricepeam. Și, fără bici, pornii. Ninsoarea continua, caldă și pașnică.

XIV

Nu știam — habar nu avusesem — că în balcanicul nostru oraș (pur valah și „ortodox“ în toate) se găsește undeva și o veche catedrală gotică. Am descoperit-o, datorită Anei, într-o seară când mă invită la un concert de orgă. Locuiam de mai multe săptămîni în casele maistrului Pascaly, în două cămăruțe țărănești, curate și luminoase. Grație intervențiilor foarte eficace ale Lidiei (cît și influenței „oculte“ a gazdei mele, maistrul Mihai Pascaly), reușii, ceea ce nu am reușit în cinci ani petrecuți alături de Mili. Am dezgropat diploma mea de inginer constructor (media de absolvire 9,50, anul 1949) și, fără nici o dificultate, am izbutit să mă transfer într-un post de inginer la CFR. Viaducte, hangare, gări etc.; aveam trei echipe de lucru, pe o rază de circa douăzeci de kilometri. Plecam dimineața, soseam seara, uneori și după ce se întuneca. Dar aveam o zi de sîmbătă liberă, în compensație pentru orele suplimentare. Chiar dacă, de multe ori, și această zi o petreceam pe șantier. O femeie din curtea Anei — căreia îi spuneam Doda Chiva — avea grijă de rufele și de masa mea de seară. Pentru restul zilei, tot ea îmi pregătea hrană rece într-o servietă ce o purtam în bandulieră. Mă spălam la cișmeaua din curte, iar o dată pe săptămînă mergeam cu Mefisto și Ursu la baia turcească. Care, de fapt, nu e deloc turcească, ci romană, zicea Profesorul. Acolo petreceam o dimineață întreagă, învăluiți în aburi și în cearșafuri albe. Discutam filosofie, literatură, politică, bîrfeam inteligent, liber. O asemenea zi petrecută la vană sau la dușuri finlandeze, cu un băieș ce ne bătea pe spate cu niște măturici din ramuri de pelin sau salvie, îmi refăcea umorul pentru o lună întreagă. Despre Mili nu auzeam decît foarte rar și numai vești extraordinare. Am aflat că a fost numită directoare la un fel de combinat de schimburi artistice; muzică, circari, dansatoare. Apoi, săturîndu-se de prea multele călătorii peste graniță, fu numită

tot un fel de directoare, peste niște „consignații”: tablouri, ceramică, cristale. Soțul ei — mai bine zis, viitorul ei soț — ajunsese undeva sus de tot, în procuratură sau vamă. Toate aceste vești mi se păreau a fi de pe altă lume, altă planetă. Din ziua în care Ana m-a luat de braț, cineva nevăzut a șters cu buretele întregul meu trecut, întreaga mea viață de pînă atunci.

Plecam dimineața pe întuneric. O mașină a Regionalei noastre ne culegea pe toți din oraș. Seara soseam singur, pe jos. Îmi ziceam: nu-i nimic, la toamnă îmi cumpăr o bicicletă, va fi o plăcere să traversez orașul la o oră pustie și răcoroasă. Dar și așa, ca infanteristii, mă simțeam colosal. De îndată ce coboram spre Luncă, drumul devenea un fel de cîntec. *Știam că mă așteaptă !* Știam că pîndește sosirea mea de după perdelele grele ale salonului ei. În prima seară — ba nu! asta s-a întîmplat la cîteva zile după instalarea mea în spațiul lui Mefisto — am fost invitat la cină la maistrul Pascaly. Eram foarte intimidat: călcam, pentru prima oară în viața mea, într-un salon cu cărți foarte multe, cu pian și fotolii de piele. Ea stătea rezemată de un scrin vechi, în bluză albă, brodată, cu o broșă-camee la gît. Era pieptănată ca domnițele din secolul trecut, cu cărare la mijloc și melci pe urechi. Am privit-o lung, nu știam ce să-i spun — ce poți să-i spui unei fete care e mută!? Dar am privit-o ca pe o cadră, ca pe o minune de frumusețe și farmec, din altă lume, alt veac. Ea stătea dreaptă, mîndră, foarte stăpîină pe sine. Nu zîmbea, nu se încrunta, doar mă cerceta: de parcă ar fi vrut să-mi cunoască, dintr-o dată, inima și rădăcinile, mîlul și pietrișul, luminile și umbra? Tatăl ei, foarte distrat și cu gîndul în altă parte, turna în pahare, mă întreba de vreme, de șantier. Se făcea că nu observă duelul nostru mut — dar știu că știa și simțea totul. O iubea enorm pe Ana. „Acum, ziceau Lidia și Preoteasa, acum sosise, destul de tîrziu, era cînd Dumnezeu sau dracul i-au scos în cale un bărbat pe care — nu fără multe ezitări și teamă — acceptase să-l privească și să-l admită în apropierea ei.” Toată seara am avut sentimentul că mă plimb desculț pe marginea unui vulcan: mă temeam să nu se spargă vraja, să mă trezesc din vis. Mă temeam mai ales, ca ea să nu vadă mizeria și murdăria în care trăisem pînă atunci. Mi-am dat seama că aude perfect, că înțelege totul. Că răspunde chiar la întrebările noastre, vorbind cu buzele și cu ochii, foarte rar ajutîndu-se de mîini. Dar în

seara aceea, a primei noastre cine luate împreună, nu a schițat nici cel mai mic gest de apropiere sau de conversație. Cu toate acestea, am simțit că se întâmplă o osmoză și că țărmurile noastre, ieșind din ape, încep să se apropie. Poate că la acest miracol al apropierii noastre (infinitesimale, dar continue) a contribuit și Preoteasa, care, venind să-l ajute la mutat pe Mefisto, ne-a zărit alături, în cadrul ușii dinspre curte. S-a apropiat de mine, m-a privit intens — spre ea a zîmbit doar —, apoi, punîndu-și mîinile pe umerii mei, îmi spuse: „Nu te speria, robia Vavilonului s-a terminat: e cazul să încerci să treci și peste cel de-al doilea pod. Ești încă orb? Nu-i nimic, Ana te poate conduce de mînă!“

Îmi îmbrăcasem hainele noi comandate din banii de pe CEC-ul lăsat de Mili. Eram încă în concediul meu legal, pe care-l luasem ca să am timp pentru aranjarea transferului. Mi-a bătut în geam cu inelul ei. Am ieșit. Nu port pălărie, nici nu-mi stă bine, am o claie de păr sălbatic, căruia îi plac și vîntul, și ploaia. În curte ne aștepta o șaretă englezească. A luat frîiele calului, pe care-l chema „Luțu“. Parcă eram într-un film, undeva în stepa rusească, pe vremea lui Turgheniev. Nu m-am mirat, nu trebuia să mă mire nimic/

Am lăsat calul și trăsura la o familie cunoscută, foarte aproape de sinagogă. Mefisto ne aștepta în poartă. Alături de el era un domn, destul de vîrstnic, foarte înalt, încă mlădios. Ana îl cunoștea. Îi întinse mîna, pe care acesta i-o sărută cu o eleganță aproape teatrală. Era foarte elegant îmbrăcat, dar de o eleganță străină, exotică parcă. O manta lungă, din dimie sură, încheiată pînă sus, cu brandenburguri roșii la nasturi. Pălăria îi era verde-închis, cam vînătorească, turtită, avînd în spate, prins de panglica neagră, un pămătuf din păr de mistreț sau jder. Foarte palid, foarte încercănat. Îl chema Adam Lendvay și era un conte ungur, absolut veritabil. Ce căuta el în lumea noastră, de partea asta a Carpaților, nu știam. Nu era transilvănean, în timpul războiului fusese în Anglia, mai apoi în Franța. După încheierea păcii, deși era plecat din '33 din țara sa, l-a apucat brusc un dor cumplit după patria-mumă. A trecut clandestin prin Iugoslavia, dar la graniță, nu se știe ce s-a întîmplat — el refuza să vorbească despre această stupidă eroare de orientare a sa, doar fusese maior de rezervă în Armata Regală Britanică —, a nimerit direct în brațele grănicerilor noștri. A făcut un an de pușcărie de drept co-

mun. (Dacă ar fi nimerit în Ungaria, zicea el, ar fi fost primit mult mai domnește: ar fi fost spînzurat în curtea unei clădiri nobiliare.) Acolo, în acea infectă pușcărie, a învățat totuși românește, împrietenindu-se cu niște țigani din părțile acestea. A primit dreptul de a se întoarce în Anglia sau Franța, dar el nu mai voia: ceva se rupsesse în sufletul lui. „Am o inimă cu proteză” — zicea el, referindu-se la neobișnuita răsucire a soartei sale. În Franța, unde era căsătorit cu o femeie foarte frumoasă și înstărită, cu care avea două fete, păstra fotografia lor în portofel — era decorat cu o foarte înaltă medalie de război și Rezistență. Nici nu voia să audă de aceste două țări, Anglia și Franța, pentru care luptase ca un erou. „Anglia, spunea la beție, e o babă speriată, iar Franța o curvă lașă și perversă.” Era un poet, fără îndoială, un poet care nu scria poezii, le trăia doar. Foarte bețiv, serile bea de unul singur, bea și cînta. Apoi plîngea — și se ducea să se culce în grajdul celor doi cai albi ai săi. Fiindcă avea, într-adevăr, doi cai albi de toată splendoarea, pe care îi iubea și de pe urma cărora trăia. (De pe urma cailor și a țigăniei în care se simțea ca acasă la el.) Avea un fel de întreprindere funerară; cu hamuri și valtrapuri negre, într-un dric maiestuos, imitînd faetoanele cu îngerași ale Occidentului, servea acest imens sat postțărănesc în care, bine-nțeleș, primăria avînd destule griji cu cei vii, nu se mai putea îngriji și de înmormîntări. Între carul cu boi albi ai înmormîntărilor de la sate și tractorul sau camionul cu pereții lăsați, o categorie întreagă de marginali și de hibrizi țineau să fie duși la groapă de faetonul negru aurit, cu sticle mate și îngerași. Mai ales clasele sociale extreme, adică foștii burghezo-aristocrați și actualii lumpen-proletari sau țigani. Contele Adam își făcea datoria cu o severitate ce impunea. Își îmbrăca haina de academician francez, dădea drumul patefonului, pe care-l ținea alături de el, pe capră. Cu un difuzor, întristata adunare se putea lipsi de serviciile fanfarei improvizate. E adevărat, uneori cei de la Primărie îl puneau la corvoadă: să care de la gară saci cu cartofi, ardei sau varză. O făcea fără să crîcnească — deși un asemenea landou negru funerar descărcînd produse de aprozar făcea lumea să se înveselească și să aplaude.

Vorbea româna cu accentul străin al francezilor. În afară de maestrul Pascaly — cu care juca șah și canastă —, nimeni nu se putea apropia de el și nici de camera sa din mijlocul țigăniei. Unii spu-

neau că ar sta acolo în condiții de voievod, alții, din contră, susțineau că se complăce într-o promiscuitate de șatră afumată, într-un bordei plin de copii pe care îi avea din mai multe căsnicii successive. Exagerări, legende, desigur; mă uitam la felul în care călca, la modul absolut urban cu care o însoțea pe Ana; mirosea ca un om ce se spală foarte des, cu foarte fine săpunuri, știam de la Pascal că lucrează intens la un dicționar țigan-englez. Era totuși un mare semn de întrebare acest bătrîn cavaler, a cărui stirpe se trăgea din casa lui Arpad sau a lui Ludovic de Anjou și ai cărui strămoși s-au bătut foarte vitejește, în modul cel mai perfect nefericit, cu absolut toate popoarele din jurul lor, reușind performanța — unică în Europa — ca, dintr-o Hungaria Magna, să ajungă acum o țară mică de tot, alcătuită dintr-o capitală de-a dreptul imperială stăpînind peste o pustă tristă și jalnică, plină de jandarmi și de castele cu adevărat senioriale.

Prin părțile noastre, aici, rar ninge iarna; acum însă eram după o iarnă deosebit de lungă și grea. Primăverile noastre sunt scurte — în două-trei săptămîni se instalează vara adriatică, lungă, secetoasă, răzbătută de furtuni mînioase, chiar de grindini sau ruperi de nori. În răstimpul acestei scurte primăveri de aprilie, bate un vînt cald dinspre sud, un vînt moleșitor, aducător de gripe, nervi, infarcte și sinucideri. Mugurii, în mare întîrziere, plesnesc aproape văzînd cu ochii: copacii înfloresc grăbit, peste noapte parcă, toată această ecloziune ține cîteva zile, rar o săptămîină sau două, ca apoi, imediat după scuturarea florilor, să se instaleze vara, care e stăpîna acestor bărgane nisipoase, argiloase, dar foarte bogate în grîne, legume și vie.

Era într-o sîmbătă după-masă, la începutul lunii aprilie. Bătea vîntul cel cald, otrăvit, zăpada era topită dar mugurii copacilor încă nu avuseseră răgazul să plesnească și să se arate. Mă simțeam bine în hainele noi, chiar dacă, alături de mine, bunul meu prieten Mefisto — credincios principiului său că „sărăcia e premisa de aur a secolului nostru“ — era îmbrăcat într-o manta jerpelită și purta o bască de boem foarte lată, totuși prea mică pentru chelia din față și coama de păr leonin, alb, ce-i înconjura capul de sfînt dionisiac. Era încălțat în nelipsiții săi bocanci, „sinteza morală dintre o opincă strămoșească și o cizmă militară“. Părea obosit, nedormit, ca după un greu chef cu litere și filosofie.

M-a întrebat dacă mă mai supără ploșnițele, noaptea. I-am spus că în locuința pe care mi-a cedat-o nu există ploșnițe. Nu am simțit nimic, dorm ca un tăietor de lemne. „Ciudat, îmi spuse, să știi că ploșnițe au fost și în camera aceea: dacă nu te mușcă, asta trebuie să aibă o cauză pe care, deocamdată, nu o cunoaștem. “ N-am înțeles, dar nici nu am vrut să insist. Nici nu-mi făcea plăcere să discut despre cimexuri: tot ce era legat de ele era legat și de trecutul meu. De Mili, de lupa și copacul din curte, de mizeriile zilelor cu Băleanu și ale nopților ce le-am dormit sub chiuvetă, ca un sinistral. Sau prizonier de război.

Nu puteam fi atent decât pe jumătate la cele ce-mi spunea Profesorul. Ochii îi aveam ațintiți asupra perechii dinaintea noastră. Contele vorbea — mi se părea că în franțuzește —, Ana asculta. Nu asta mi se părea ciudat, ci faptul că cei doi... *conversau*. Da. El spunea câte ceva, ea părea că se îndoiește, că nu e de acord, el argumenta, ea din nou părea a avea anumite rezerve — în sfârșit, totul părea *un dialog*. Un dialog cu o fată mută?! Mefisto băgă de seamă mirarea din privirea mea și înțelese imediat de unde îmi vine această uimită nedumerire.

— Ana e un miracol, îmi spuse, sper că vei descoperi acest lucru. Ea e acum foarte atentă și prinsă în discuția cu acest nobil Adam din trei raiuri izgonit: dar e atentă numai cu o jumătate de ureche. Este capabilă să prindă din zbor tot ce vorbim noi, și asta fără nici un efort. I s-au dezvoltat câteva neobișnuite simțuri auxiliare ce compensează, într-un mod fantastic și uluitor, infirmitatea ei. Ea nu poate grăi — asta e cuvântul: nu poate grăi, și totuși comunică perfect și vorbește curent. Da — vorbește inteligibil, foarte nuanțat și complex. E adevărat că numai cu puțini oameni, cei pe care ea i-a ales și la care ține în felul ei. Pe mine nu mă iubește, are despre mine părerea Preotesei mele. Îi e milă de mine, mă ceartă deseori, mă condamnă... și mă iartă. Mie, ți-o spun sincer, mi-e frică de puterea ei, aprinde în mine jarul de sub spuză și noroi. Unii au în oraș câte un individ ce le servește ca „detector de dosar“: te întâlnești cu el, îl saluți și, numai după felul în care îți răspunde, poți deduce cum stai la stăpânire, ce te așteaptă în viitor, ce avansări sau căderi sunt meteorologic posibile. Un asemenea „detector“ — dar nu de dosar, ci de grație — este fata asta, Ana. Trec pe sub ochii ei și simt imedi-

at gradul meu de murdărie sau puritate. Îmi numără și demonii, și îngerii ce-mi dau tîrcoale, îmi ia temperatura mîniilor și tensiunea arterială a scîrbei sau a luminii de sus.

— Ziceți că vorbește! Cum? E mută, nu?

— Desigur, e mută-mută, deocamdată. Nu e mută din naștere, ci în urma unui cumplit accident. A unei traume îngrozitoare și de neuitat. A rămas fără glas. Se-ntîmplă: după fiecare cutremur de pămînt sau erupție de vulcan, rămîn cîtiva oameni care și-au pierdut glasul. Doctorul Petrică-Sandu ar putea să-ți explice cazul ei în termeni mai științifici. Afazie, dislexie, alalie etcetera — toate aceste diagnostice spun mai nimic. Miracolul Ana — după a mea părere — constă în modul în care Verbul ei se poate lipsi de sunet. De vorbire sonoră. Chiar și de discursivitate, fiindcă ea nu răspunde și nu comunică prin obișnuitele propoziții sau fraze, ci printr-un ghem logic, un semnal complex, pe care are darul nu numai să ți-l transmită nemijlocit, dar te ajută să refaci în detaliu „pagina” întreagă vorbită de ea, pe dinăuntru. Nu înțelegi, te cred! Vei înțelege. Dacă vei binemerita. În orice caz, pe mine — care toată viața mea am folosit-o și am risipit-o ca să înghesui între mine și adevăr, între mine și societate, între mine și Dumnezeu o mulțime de cuvinte, de propoziții sau fraze — modul în care Ana cunoaște și vorbește mă face să mă simt pierdut și ridicol. Evoluționismul și materialismul ne-au învățat cum ne-am ridicat în două picioare și cum, cu ajutorul muncii și uneltelor, am devenit animale care vorbesc, animale care gîndesc prin noțiuni, animale care comunică între ele, în spațiu și timp, prin cuvinte vorbite sau scrise. Ana a făcut un pas semiologic în sus. Ea a reușit să extragă esența din cuvinte și judecăți, să realizeze comunicarea, care nu e cuvînt, ci e gîndire și simțire, perfect exprimate și transmise. Un chinez care se uită la un semn vechi al lor îți poate explica, în englezește, timp de o oră, ce spune acel semn, deși toate acele sensuri se pot „vedea” dintr-o singură privire. Un ghem conține toată lungimea aței dintr-însul, o pagină de partitură muzicală, văzută de un muzicolog, poate fi citită deodată, ca un fulger. Ea se ajută, ne ajută, să o urmărim, prin vorbirea ei anexă: cea a ochilor, mimicii, mîinilor. E vorba de o pantomimă interioară, intensivă — probabil în cadrul unui cîmp care mie mi se pare ori magic, ori parapsihologic. Da. Peștii nu lasă, zicem noi, urme în apa în

care înoată, păsările în zbor, așijderea: nici cuvintele nu rămân decât dacă sunt scrise. *Verba volant**. Iată că, meditînd și eu, și alți amici ai mei asupra cazului acestei Ane, a trebuit să recunoaștem că ea ne demonstrează pe viu că orice cuvînt are un miez ascuns ce conține totul, că orice cuvînt e însoțit de o umbră, că această umbră (pe față sau în cuget) nu dispare o dată cu rostirea și uitarea cuvintelor. Ea descifrează urma cuvintelor pe fața noastră, așa că, fii sigur, dacă la concert va binevoi să se uite la tine, va citi dintr-o dată pe fața ta tot ce am vorbit noi acum. În cazul ei, e evident, cuvintele nu sunt simple auxiliare ale gîndirii discursive, ci alcătuiesc o natură proprie, o supernatură ce dublează realitatea asta pe care o numim biosferă. Nimic nu dispare, nimic nu piere și — mai ales — nimic nu se uită. Undeva. În logosferă, să zicem. Fumul coșurilor de la fabrici dispare fizic, conform unui precis principiu al termodinamicii. În entropie. Dar în logosferă există un cîmp încă necunoscut, în care urma sau umbra esențială, bună sau rea, a cuvintelor e păstrată și acumulată. Am început să divaghez... Iartă-mă. De cîte ori mă uit atent în ochii acestei splendori de față, simt că devin un simplu coș de gunoi, plin de vorbe murdărite, urîte, false. Sau definitiv compromise moral. În fața ei nu poți pronunța cuvîntul „suferință“, sau „patrie“, sau „singurătate“: e ca și cînd, în fața unei sublime cascade, ai țipa formula H_2O ... Ridicol. Umilitor. Nu?

— Nu știu ce să vă spun. Mă simt foarte... ridicol. Și totuși!

— Păcătuiesc față de adevărul ei, acum. Fiindcă, analizînd-o cu mijloacele mele de sofist, nu fac decât s-o falsific. Adică s-o cobor din sfera simplității ei în caducitatea teoretizărilor noastre gîngave și înșelătoare. Ana nu e o zeiță, nici vreo vestală sau profetă. Doamne ferește! E o țarancă simplă, foarte harnică, mult iubitoare de oameni. Doar că e plină de spaime, plînge enorm și se teme de lume. O biată vrabie a bunului Dumnezeu. Eu am văzut-o plîngînd ca un copil nenorocit în brațele Preotesei mele. Lacrimile ei mi s-au părut tot ce poate fi mai simbolic pentru soarta acestei lumi în care nici cuptoarele holocaustului nu s-au stins și nici gropile comune nu au încetat a funcționa.

— M-a cules de pe drumuri.

---

* Cuvintele zboară (lat.).

— La ea, a culege și a alege sunt același lucru. Poate să fie spre salvarea ta, poate spre pierzania ta. Urcăm și coborîm. Oamenii ca și culturile. Norocul nostru constă în această anestezică inconștientă: urcăm și coborîm fără să știm clar dacă ne pierdem sau ne salvăm.

— Dar ea știe, nu-i așa?

— Nu știe. Simte...

Se adăugă grupului nostru și profesorul Ursu, cărînd cu sine cutia unui violoncel. Ni se alăturară și alți muzicieni: diferite figuri palide, cu chică, purtînd în adîncul privirii lor acel duios și umil semn al singularizării prin artă și muzică. Cîțiva preoți bărboși ne așteptau și ei în piața asta veche.

Apoi, totul se precipită. Sosisem îngîndurat, prea ocupat cu gri-jile și îndoielile mele ca să pot fi atent la cele din jur. Mefisto discuta aprins cu preoții bărboși, dar rîzînd și fără urmă de mînie. Apoi îl văzui pe contele Adam, urmat de cei cinci sau șase instrumentiști, intrînd în catedrală. Cine mi-a spus că e vorba de o catedrală? Nimeni. Am avut un șoc, am fost izbit în față, cutremurat de o surpriză și o dureroasă teamă. Poate că recunoșteam un peisaj din visele mele adînci, poate că începeam acum un vis nou, privind frontonul gotic, ascuțit, al vechii ruine uitate de vremuri și Dumnezeu în acest oraș balcanic, abia ieșit dintr-o multiseculară ocupație turcofanariotă. Sărisem peste cîteva secole — piatra cenușiu-verzuie a fațadei, cu sfinți gîrboviți în fîridele descrescînde ale portalului, poarta de bronz cu basoreliefuri, rozete de la mijlocul triunghiului de sus, toate aceste minuni, de ilustrată sau album străin, făceau să mă cutremur și să transpir. Eram cu doi boi albi, căram de ani de zile piatră cioplită de undeva foarte departe; prin zloată, noroaie, praf, sub privirea aspră a unor vătafi și înjurăturile străine ale ofițerilor în zale din garda cetății. Am văzut cîndva ridicîndu-se această minune din piatră și vitralii: aceasta sau alta asemănătoare; de atunci, cine știe cum, sub mîlul celor o mie de ani de șerbie valahă, a persistat amintirea acestei clădiri. Strămoșii mei sunt veniți din nord, dintr-o lume în care religia noastră bătrînă și umilă, resemnată și somnolentă a coexistat cu religia semețelor catedrale ce înfruntă cerul cu altfel de rugăciuni și altfel de suflete. Suntem un popor de robi sărmani, bisericile noastre vechi de la țară par niște sublime

bolți de pivniță ce ne apasă ca să ne învețe umilința și răbdarea. Cerul acestor biserici e întunecat, plin de sfinți afumați, uscați și foarte severi. Timp de multe sute de ani, probabil, în aceste umile lăcașuri s-a cîntat și s-au rostit rugăciuni în limba latină vulgară; apoi, vreo șapte sute de ani în slavona veche și alte două sute de ani în greaca nouă; abia de două sute de ani popii și cantorii noștri ne blagoslovesc într-o limbă ce este a noastră. Cerul acesta curbat peste așteptările și răbdarea noastră, un Dumnezeu ce a promis că va coborî între noi, un Hristos blînd, purtîndu-și crucea de iobag printre bordeiele, stînele, cătunele noastre — asta ar fi esența umilității și condiției noastre față de cer și transcendent. Dar în fața mea, ca un ic de îndrăzneală și înălțare, se ridica această uitată catedrală. Același Dumnezeu, același Hristos, dar o altă privire spre cer și istorie.

Mă dureau ochii de emoție, nu înțelegeam de unde îmi vine valul acesta de amintiri și dureri. Eram la aproape treizeci de metri de intrare. În fața mea, pietruită cu dale bătrîne, se așternea — încadrată de plopî subțiri și foarte înalți — o esplanadă, ca o scenă de teatru medieval. În jur, ca prin ceață, întrevedeam patrulaterul unor case bătrîne ce aparținuseră negustorilor și meseriașilor străini, plecați demult. Totul părea a fi delăsat și ruinat, presimțeam, ca inginer, buldozerele de mîine ce vor veni să construiască aici o ordine și o lume modernă, socialistă... Și nu puteam scăpa de sentimentul că visez, că tot ce văd e părere și că această clipă ce o trăiesc acum nu e decît o pagină veche, rătăcită cine știe cum, prezentul atît de altfel al vieții noastre...

Ana mă privea. „Acum mă citește!“ — mi-am zis. Nu zîmbea, nu se încrunta. Se uita *în mine* — ca într-o oglindă ruginită și tulbure. Dar i-am suportat privirea — eram sub oblăduirea acestor pietre frumoase și înalte, pe care strămoșii mei și nu ai ei le-au scos din munte, le-au cioplit și le-au cărat aici. De ce mă amăgeam? De ce încercam să ascund lovitura în inimă ce am primit-o? Ca orice inginer mediocru și destul de incult, consideram sentimentele sau emoțiile culturale drept semn de slăbiciune și ofsaid științific. Dar încetasem să mai fiu inginer: în fața unui asemenea monument vechi, un înger al geometriei și numerelor iraționale îți calculează proporțiile, rezistența și racordurile din piatră, nu?

Ana mă privea. Eu mă deşurubam din condiția de ploşniță, din cea de melc (nătîng), dădeam la o parte niște pietre tombale așezate peste vîrstele eredității mele, încercam să ating verticala, alăturîndu-mă paralel staturii ei de zîină sau vrăjitoare.

Ea mă înțelese și îmi veni în ajutor. Mefisto fu chemat de lîngă popii cu care acum se îmbrățișa frățește. Era vesel, cîștigase o bătălie, pierduse o certitudine, rămînînd la egală distanță de orice dogmă sau prejudecată. Se apropie de noi, mă salută de parcă acum m-ar fi zărit — apoi citi din ochii Anei ordinul de atac și apărare.

— Aa, da, am înțeles, îmi zise, bătîndu-mă prietenește pe umeri. Pînă își acordează orchestra instrumentele, pînă cînd contele (care e un foarte bun organist, Dumnezeu știe unde și cînd a învățat să cînte, Ursu zice că e aproape un miracol modul în care descifrează *la prima vista** partiturile cele mai dificile), deci pînă cînd Adam încearcă tuburile micii sale orgi, ca să nu te uiți ca un inginer la poarta asta nouă, frate Lupule, consider că e de a mea datorie să-ți spun ce nu știu exact nici eu. *Fama est*** : această catedrală a fost clădită de cavalerii cruciați, în drumul lor spre Constantinopol sau Ierusalim. Se zice că, la întoarcere, Ioaniții sau Templierii, în migrația lor spre nord, ar fi zăbovit pe aici, în odihnă și refacere, timp de o sută de ani. Nimeni nu a cercetat amănunțit istoria acestor ziduri: de trei ori arsă, de tătari, de turci, de ai noștri. A fost refăcută, cît o vezi, în vremea primului nostru rege neamț, existînd pe vremea aceea în orașul nostru o colonie germano-franco-italiană. Orga, stricată în primul război mondial de nemți, a fost reparată, în timpul celui de-al doilea război mondial de un furier neamț, ce lucra la comandatura germană. Avea voie să cînte la orgă, că duminicile refugiații polonezi umpleau pînă la refuz biserica. Străinii au plecat — și meseriașii nemți și italieni, și guvernantele franțuzoaice, și refugiații polonezi și cehi. Acum abia dacă sunt cîteva sute de catolici în oraș, proveniți din toată roza vînturilor, dar mai ales din Transilvania. Aceștia țin la lătinia lor, nu se lapădă ușor de Columna lui Traian, nici de Blajul alfabetului latin și al renașterii noastre naționale. Astea le explicam, mai înainte cu cîteva minute, bravilor

* La prima vedere (it.).

** Se zice (lat.).

susținători ai schismei din 1054. Această istorică scîrbă și ură ce dăinuie între catolici și ortodocși, între catolici și protestanți, între creștini și musulmani etcetera nu înseamnă decît o diavolească imixtiune în treburile interne ale conștiințelor. *Divide et impera**. Întregul glob pămîntesc e amenințat de dispariție, viața de pe Terra, omenirea întreagă sunt în pericol de a pieri din cauza unei conflagrații apocaliptice, toate valorile sunt întoarse, toată istoria poate fi făcută fărîme — și popii noștri, ca și acum o mie de ani, cu încăpăținare și obidă, continuă ura și cearta pentru *homouzion* sau *homoizion***, pentru „filioque”***, pentru cuminecătura cu azimă sau numai cu pîine și vin. Părerea mea le-am spus-o: o știe și Înalt Prea Sfîntul Mitropolit: mă consider un iudeo-creștin, de cultură greco-latină, de vocație europeană, cu convingeri clasic socialiste, pe care le schimb în fiecare cincinal; admir Biblia, dar am citit atent și Coranul, și texte fundamentale budhiste, și taoism, și Zen; *nu am nici o confesiune*, consider că sentimentul religios e universal, religiile și confesiunile sunt doar forme de cultură și stil. Dar cînd văd doi popi certîndu-se „popește”, trec peste tot ce am citit, mă reîntorc la convingerile mele ferme din tinerețe și-mi vine să iau lupta de clasă de la început, cîntînd: „Hai la lupta cea mare, rob cu rob să ne unim”... Dragii mei copii, consider că o religie (a dragostei și umilinței, întru bunătate și iertare) devine — avem atîtea exemple în sîngeroasa istorie a tuturor confesiunilor —, din clipa în care se declară *singura* sfîntă, sobornicească și apostolească biserică, un simplu stătuleț în stat, naționalist, șovin, intolerant, autocondamnat la pieire prin stîngism de dreapta sau invers. Istoria speranțelor omenești, din păcate, se confundă cu istoria prostiei și vanităților omenești. Orice dogmă e setoasă de sînge — fiecare pas înainte (sau înapoi) în convingerile definitive se face cu o enormă risipă de victime. Nevinovate. Absurde. Inutile... Nu zic, poate că datorăm miraculoasa noastră supraviețuire (în sub existență) tocmai acestei melcoide retrageri, prin umilința ortodoxă, în supunere și răbdare. Prea îndelungă și prea sclavagistă răbdare, după a mea părere. Nu

---

* Dezbină și stăpînește (lat.).

** De aceeași substanță sau de esență asemănătoare (gr.).

*** Și de la Fiul (lat.).

mă interesează istoria papalității, nici inchiziția și nici noaptea Sfințului Bartolomeu: mă interesează biblioteca Vaticanului, gradul de cărturărie a clerului lor, comorile de muzică și artă ce s-au adunat sub mantia acestei biserici, care s-a ars și cu puterea, și cu politica. Nu sunt catolic fiindcă îl iubesc pe Luther ca fire și caracter, ca gazetar, avînd în dreapta sa o călimară și în stînga un drac ce-și bătea joc de el. Nu pot fi nici protestant, deoarece consider că prin Luther s-a ajuns la ideea de națiune aleasă, de supranațiune. Sunt un foarte blînd ortodox cînd privesc bisericile noastre de la țară, cînd îmi este dat să admir dumnezeieștile noastre icoane țărănești. Dar, dialectic, devin un opus al acestei credințe în clipa în care simt incultura și venalitatea popilor, lașitatea și oportunismul șefilor lor ierarhici. Amin.

Fu liniștit de Ana, care, ca și mine, îi cunoșteam bine și fulgerele, și zăpoarele teoretice. Ocolirăm catedrala. Din vechea, originala clădire nu se mai păstrasera decît frontonul și zidul din dreapta. În spatele mărețului fronton era o construcție din cărămidă subțire, bine arsă.

Răsună un clopot firav într-o campanilă joasă, ascunsă de boschetele dese de iasomie și liliac. Ana mă privi și înțelesei că trebuie să intrăm. Ocolirăm prin iarba foarte sălbatică trupul roșu, netencuit, al catedralei și ajunserăm iar în fața portalului. Mefisto, glumind, îi îndemna pe preoții bărboși să vină fără frică, nu era nici un sacrilegiu dacă participau la un concert de orgă... Eu și Ana rămăserăm puțin în urmă. Ea îmi arată un petic negru pe o dală din fața portalului. I-am spus: „Ce e cu pata asta? Nu înțeleg!” Ea regreta că nu înțeleg, scoase din buzunar un carnet și un creion și îmi scrisese pe prima foaie: „Sînge! Aici aveau loc decapitățile!” Am înțeles. M-am înfiorat.

Intrarăm. Ana își înmuie degetele în apa sfințită, se închină. Aici eram în altă lume. Era mult mai răcoare ca afară, dar nu o răcoare de pădure sau margine de rîu, ci una de muzeu sau de castel părăsit. Sau pivniță. Sau închisoare. Lumina era filtrată prin două vitralii, rămase intacte, pe zidul din dreapta. Pe cel din stînga atîrnau vreo zece scuturi heraldice, probabil nobiliare. Decolorate, zdrențuite, simbolurile acelea — alcătuiind un întreg cod de ranguri, fapte și înrudiri — acum nu ne mai puteau spune nimic. În mijlocul

naosului mai supraviețuia, asemeni unui puternic arbore de piatră, cu nervuri armonioase, un stîlp de boltă gotică. Nu sprijinea nimic: ramurile ce ar fi trebuit să se arcuiască în lucrătura tavanului erau curmate și atîneau ca cioturile unui copac fulgerat. Dulgheria de sus — cea care susținea acoperișul adaosului acestei ruine — era puternică, neagră, din topor. Privită de unde eram, mi se părea o pădure geometrică, un schelet de arcă sau un început de labirint vertical. Țiglele de ardezit, sus, erau sparte pe alocuri, încît rîndurile harmonice și iuți intrau înspre cuiburile înșirate la nivelul dinlăuntru al streșinii. Aerul era pur, albastru sau verde, încremenirea timpului și spațiului se simțea ca într-un acvariu sau criptă. (Cît de umane și gospodărești îmi apar bisericile noastre de la țară!) Un preot foarte bătrîn, slab ca un schelet, mormăia o rugăciune latinească la colțul altarului aurit, avînd doar cîteva lumînări aprinse. Ana îmi arătă estrada unde, la capătul a trei trepte, spre dreapta, se afla orga. Era înaltă, complicată, tuburile, așezate în registre aproape dezordonate, păreau a fi din argint strălucitor. În jurul ei, cîțiva instrumentiști — viori, flaut, violoncel, fagot. Aceștia își acordau instrumentele. Cu reținere, discret. În fața claviaturilor orgii, în toată splendoarea costumului său de gală, stătea drept și concentrat distinsul nostru prieten, contele Adam Lendvay.

Preotul își termină rugăciunea. Își scoase etola și stinse lumînările din altar. Apoi, ca un bătrînel oarecare, se așeză pe un scaun, cu fața spre noi. Stăteam — nu mai mulți de douăzeci-treizeci de auditori — în băncile de lemn, înalte, incomode, cu spatele spre orchestra și cu fața spre crucifixul (naiv, dar cutremurător) din altar. Mefisto părea învinețit de un frig bizar: nu era frig în biserică, era răcoare, umbră, acel prag al înserării ce premerge întunericului. Lîngă mine, Ana stătea dreaptă. Doar cu coada ochiului îi zăream profilul de înger foarte sever. Mi se părea încordată. Nu era! Eram eu (ca o săgeată ce își așteaptă soarta, în mîna unui necunoscut, dar puternic arcaș). Instrumentele încetară acel haotic murmur dinaintea oricărui concert. Ana scrisese pe notesul ei: „Vivaldi, Monteverdi, Bach, Händel, Buxtehude...” Am înțeles. Apoi, zîmbindu-mi cu bunăvoință, îmi arătă o cutie mică, din argint filigranat. Îi deschise capacul. Înlăuntru, în cuibul unei catifele albastre, se vedeau patru perle mici, neregulate. O privii întrebător. Ea îmi „spuse”, de astă

dată fără să fie nevoie să scrie: „Sunt perle siberiene de râu“. Am înțeles. Erau întunecate, parcă acoperite cu un strat de fum. Scoase una și și-o vîrî în gură. Apoi mă îmbie să mă servesc. O întrebai: „Ce rost are?“ Ea îmi răspunse: „Ai să vezi. Dar ai grijă să nu cumva s-o înghiți!“ Am pus perla între buza de jos și gingie. Ea îmi pipăi bărbia, fu mulțumită: acolo era în siguranță, părea să-mi spună.

Ca un tunet, concertul începu. Mă plesni peste față, mă trînti jos. Mi se făcu frică. O frică senină, bună, totuși o frică mare și grea. Eram virgin în materie de muzică de acest gen. Un inginer valah, primă generație de la opincă, abia ieșit din pădure. Am apucat anii de studenție de după război, într-o epocă de uriașe convulsii și lupte. În primii mei ani de politehnică, mă pasionasem serios pentru calculul matematic: mi se părea uneori că, forțînd puțin imaginația, puteam să mă apropiu de o ascunsă ușă, de o galerie de peșteră sau colț de cer. Odată scăpat de grija de a nu greși calculul — din neatenție sau ignoranță —, acesta devenea un fel de joc pur, un alt fel de cîntat la vioară, flaut sau cuvînt. Umpleam pagini întregi cu variante de analiză matematică și geometrie în spațiu. Dar toți acești muguri de vis și teorie trebuiră să fie stinși o dată cu rigiditatea precisă și complexitatea examenelor de rezistența materialelor, de profiluri și sisteme, fier-beton, armuri și racorduri.

Acum, cînd regîndesc aceste clipe, îmi vine mult mai ușor să analizez forma de „frică bună“ ce puse stăpînire pe ființa mea în clipa în care armoniile și melosul orchestrei izbiră celulele mele adormite. Mă trezeam dintr-un somn, acesta e adevărul: schimbam trenul cu un avion, mă transmutam în niște senzații noi și uluitoare, printr-un salt amețitor și fermecat. Ce se întîmplă cu fierul care e bătut, bătut, bătut? Se transformă în oțel sau magnet. Ce ajung făina frămîntată, cînepa melițată, lîna dărăcită? Noi suntem un popor simplu: pădurea și muntele ne sunt frați buni, vite blînde ne-au fost profesori de morală, pămîntul l-am considerat ca fiindu-ne mumă. Părinții mei au trăit frumos și armonic fiindcă nu s-au despărțit niciodată de vatra și rostul lor. Mefisto, în lungile și musonicele sale lecții de filosofie, revenea, mereu și mereu, la această obsesie a propriei sale deșertăciuni: „Nu ajunge să caut adevărul! Trebuie să caut adevărul care e paralel cu ideea de absolut, cu ideea de sine, de ființă, de esență a spiritului meu: care adevăr e și cale, și viață? Chi-

nezii și sufiții arabi au știut-o înainte de Hristos și Mohamed. Adevărul e scop și mijloc, început și sfârșit. Adevărul e binele, care e frumos. E binele care e drept. E binele celor urgisiți și oropsiți...”

Mă ardea căldura perlei din gură — alături simțeam vibrația de trestie și harfă a acestei Ane ce mi se părea un arbore de pîine în mijlocul unui deșert înrăit. Îmi era frică de aceste armonii ce nu se sfiau să întrebe cerul, pe Dumnezeu — doar că întrebările lor erau altfel rostite decît cele ale filosofilor sau moraliștilor. Răspunsul era acolo, cuprins în însăși interogația, așa cum, în unele probleme, rezultatul nu e decît premisa de la care s-a pornit în calcul. Mă deșurubam de sub pămînt, ca un locuitor al peșterilor, cîntam din frunză, din scoică, din pai, din orice cîntam. Cîntam mai ales din nai și fluier. Dar nu eu cîntam, ci pădurea din mine, pămîntul, holda, livada de pruni și pajiștea cu ierburi și flori. Părinții mei, strămoșii mei țărani au cunoscut și foametea, și urgisirile toate. Au știut, totuși, să se păstreze întru armonia firii și a omeniei. Nu au cunoscut frica asta ce o simt eu prin toți porii. Parcă aș fi la o baie, ies din mine aburii memoriei și părerilor de rău. Văd propria-mi frică, mă apropii de esența răului din lume. Am fost ajutat de ai mei să mă ridic în picioare, să fac carte și să calc spre condiția de european civilizat. La primii pași m-am împiedicat, am devenit un filistin fals: nici liber cărturar, nici țăran pe soartă stăpîn, nici măcar un inginer priceput sau măcar o furnică sau termită asiatică, harnică, vitează, semănînd cu totul și în toate cu celelalte miliarde de semene din imensul mușuroi al Terrei. Îmi transpira pielea uscată, întreaga mea interioritate se storcea de o dureroasă și dulce otravă. Înțelegeam că mă apropii acum de ideea de om și suferință; că muzica e o formă de damnare și mîntuire. Cineva îmi făcea recensămîntul celulelor de lașitate și trădare. Eram iradiat de frică, dar nu de frica exterioară, socială sau istorică, ci de una mai veche și mai adîncă: poate cea a contractului meu moral, cea a statutului meu de rob liber în lumea asta periculoasă și paradoxală. Umbra fratelui meu Pătru plutea în fumul de jertfă al acestei muzici ce se ridica, prin noi, spre cer. „Se vor stinge religiile bietei noastre civilizații, îmi spusese profesorul Ursu, muzica va rămîne; vor muri popii și filosofii, muzica asta va rămîne; se vor încăiera sistemele, limbile, ideile, muzica asta va rămîne. Noi — ce păcat! —, ieșiți doar abia de o sută—două de ani din

întunericul feudal al evului nostru mediu, ne-am început urcuşul pe această abruptă piramidă Maya, care ar fi cultura majoră a lumii, abia în clipa în care au început jertfele uriaşe de sânge. Vom urca pieptiş acolo, sus; la apusul soarelui, ni se va smulge inima!“

Doamne, îmi spuneam, goneşte de sub fruntea mea norii spai-meii şi sfîrşitului. Monteverdi, Vivaldi, Bach, Händel, Buxtehude. Să adăugăm, ca jertfe: Enescu, Prokofiev, Şostakovici. Şi mulţi alţii. Înaltul catedralei dispărea în întuneric, dinspre ţărmul Anei bătea spre mine o briză lină şi răcoritoare. Mefisto se lupta cu cei doi îngeri ai săi: cel negru şi cel şi mai negru. Mă topeam sub apăsarea bucuriei, fier-betoanele ignoranţei mele deveneau elastice şi cîntătoare. (Modulul lui Jung, drept coeficient de sensibilitate şi înţelegere.) Cel răstignit semăna cu Spartacus, Horea, Danton — se uita la mine şi parcă îmi spunea: „Dragostea lumii e jertfă, şi orice jertfă e aidoma acestei muzici, care zdrobeşte şi înalţă, umileşte şi mîngîie. Ucide şi învie...“

Cînd am ieşit, afară se întunecase de-a binelea. Instrumentiştii fură aşteptaţi acolo, pe esplanadă. I-am aplaudat — arătau (şi ei) ca nişte fericiţi naufragiaţi scăpaţi cu bine dintr-o prea omenească furtună.

Nu puteam fi atent la nimic, eram ameţit şi nesigur, mă dureau ochii, parcă eram beat şi mă clătinam. Mă lăsaî condus de Ana, ştiam că acum funcţionez după comenzile ei, prin prezenţa ei. Fără nici o ironie, mi-i arată pe cei doi inspectori de folclor: continuau, la lumina unei lămpi cu baterii, să joace cărţi. Mi se părea cît se poate de firească această consecvenţă a naturii noastre, umane şi inumane. În tot timpul răstignirii, se zice, soldaţii din gardă au jucat zaruri.

Mefisto şi Adam Lendvay se grăbiră să ne părăsească. Ne-au spus că — în conformitate cu o tradiţie deja împămîntenită — se duc acum să se îmbete cu votcă rusească veritabilă. Astfel se împacă extremele, teza cu antiteza, spiritul cu spirtul şi lumina răsăritului cu Dämmerung-ul* Abendland-urilor**.

Profesorul Ursu se întâlneşte cu Lidia şi cu distinsul Alfons Vulcu. Într-o Volgă neagră. Cu perdele. Eu şi Ana ne îndreptarăm spre

* Crepuscul (germ.).

** Țări occidentale (germ.).

brîșca ce ne aștepta foarte aproape. Un țigănuș desculț, cu dinți sclipitori, primi în palme bacșișul Anei. Calul avea frîiele scoase. I le pusei, strîngînd și cheutorile rudei. Eram sub un felinar, la marginea orașului. Din vîrfurile catedralei, un demon profilat pe cerul încă sinistru se uita cu milă în depărtare. Ana mă rugă să-mi scot perla din gură. În cutia ei rămăseseră două perle de culoare fumurie neagră. Le alăturarăm acum pe ale noastre. Perla Anei era sîdefie, strălucitoare; a mea, chiar dacă era departe de întunecimea inițială, mi s-a părut roșcată, tulbure.

Nu avea rost să mă uit în ochii ei. Am urcat și am luat hățurile. În spatele nostru, silueta întunecoasă a catedralei părea a fi a unui moșneag adormit. Orașul era departe, cîmpul foarte aproape. Trecurăm peste pod — peste un fel de pod —, cotirăm spre un drumeag de țară și, în trap ușor, o luarăm spre casele noastre.

Tăcînd. Pe dinlăuntru. În limba ei.

XV

În primele săptămîni după mutarea mea în fosta locuință a profesorului Mefisto, l-am văzut foarte rar pe gazda mea, maestrul Pascaly. În schimb, i-am simțit, aproape zilnic, prezența. Mi-a obținut de la spațiul locativ repartiția pentru noul meu domiciliu (alcătuit, scria în actul respectiv, dintr-o cameră și un antreu), am găsit hîrtia asta ultravaloroasă pe masa mea de scris. M-am plîns într-o dimineață Dodei Chiva (am o barbă afurisit de aspră) de calitatea lameilor de ras „Uzbek” și „Tiflis”: seara mă aștepta un brici „Solingen”, plus toate cele necesare bărbieritului clasic. Locuința asta nouă — după ani de zile petrecuți în izolarea atomizantă a unui bloc sever și rece — mi se părea un dar ceresc. Aparțineam așa-zisului „maidan Pascaly”, de fapt un complex de case țărănești pe din afară, destul de civilizate în interior. Căsuța mea era la vreo cincizeci de metri de casa Anei, avea intrare separată și o curte mică, numai a ei. Spre seară, cînd soseam de la gară, mă dezbrăcam repede și — numai în

chiloți și halat, pe o potecă pavată cu cărămizi — ajungeam, după nici zece metri, la un duș improvizat. Cu apă rece. Formidabil. O minune... În curte aveam un dud, la poartă se legănau doi plopșori abia plantați. Pădurea de stejari, carpeni și ulmi ai Luncii începea aproape de ulicioara noastră. Orașul era destul de departe, dar asta mă bucura, era ca și când m-aș fi apropiat de casa copilăriei mele, mutându-mă în condițiile clasei sociale căreia îi aparțineam prin origine și nostalgie... Fiecare seară îmi oferea o surpriză: azi apărea, lângă divanul meu, un raft cu romane clasice de tot felul, dar alese totuși cu o anume grijă și gust — la ele adăugându-se, pe nesimțite, două rafturi de cărți în limba franceză, plus un dicționar și un *Petit Larousse*. Volumele tehnice fură separate de cele din „biblioteca Mili“, fiind aranjate pe masă, la îndemână, ca un discret îndemn, ziceam eu, spre învățare pentru o corigență profesională de care devenisem conștient. Masa de seară o luam în bucătărie, servit de Doda Chiva, cu un dichis aproape boieresc. Dimineața beam o cafea tare și ronțaiam câteva pateuri, iar la amiazi mîncam hrană rece din geanta mea de serviciu. Scosesem cinci mii de lei de la CEC, îi dădusem maistrului Pascaly, rugîndu-l să aibă grijă de mine. Mi-a cumpărat stofă de haine, bocanci și salopetă nouă, o scurtă caldă de șantier. În rest, eram în grija Dodei Chiva. Prin această bătrînă — dar încă foarte agilă — țărancă bănățeană (fusesse, pare-se, doica Anei), țineam legătura și comunicam la nevoie cu casa de sus.

Pe Pascaly îl vedeam destul de rar. Îmi făcea semne prietenești de departe, dar mi se părea că evită ocazia în care eu să-i mulțumesc pentru întreaga sa bunăvoință. Ana, deși foarte scumpă la vedere, era totuși mai prezentă ca nimeni altul în viața mea. Se ferea să mă întîlnească prea des, ceea ce pentru mine era de înțeles, cunoscîndu-i fantastica mîndrie și sensibilitate. Dar o simțeam foarte aproape de singurătatea mea — și eram fericit. Icoanele mamei mele fură așezate pe peretele din dormitor, o vază cu flori de cîmp era în fiecare seară o surpriză proaspătă. Găsii deschis, într-o noapte, un aparat de radio „Ceaika“, excelent. Ca o aromă discretă și ascunsă, umbra ei părea să domine în singurătatea mea. Eram rănit, sufeream încă, simțeam totuși că pericolul trecuse și că otrăvurile tulburii mele existențe se resorbeau încet-încet. Într-o seară, însoțită de tatăl ei (care se oprise la poartă, nedorind să deranjeze prin prezența lui),

Ana, luminată de o bucurie copilărească, îmi bătu în geam, făcându-mi semn să ies afară. Avea în brațe un cățeluș negru și foarte nostim. Îmi „spunea” că mi-l face cadou, să fie de acum al curții mele. I-am și găsit repede un loc în șopron. Spun: „îmi spunea” — adevărul este că ne înțelegeam fără ca ea să vorbească. Nu gesticula, așa cum vorbesc surdomuții, de pildă; se uita în ochii mei și eu înțelegeam corect tot ce „îmi spune”. Cățelul, zicea ea, îmi seamănă, va crește și îmi va fi un bun și credincios prieten. Eram de acord cu ea, am crescut la țară, totdeauna am avut câini, câinii fac parte din gospodăria unui om cumsecade. Am hotărât să-l botezăm „Rex”, în amintirea unui câine pe care l-am iubit mult, pe vremuri. A fost de acord. Rex de asemenea. Am invitat-o în casă: m-a refuzat, dar mi-a promis, zîmbindu-mi, să mă scoată la pădure într-o zi, când voi fi liber. Dar mai întâi să mă obișnuiesc cu viața asta nouă. Știe și ea, și tatăl ei că am nevoie de o riglă de calcul și de niște tabele de logaritmi: vom căuta, vom găsi. Mefisto a fost bolnav, acum e mai bine. Preoteasa cântă mult și pictează. Cum, nu am știut că pictează? Trebuie neapărat să-i văd colecția de autoportrete. Le-a adunat doctorul Petrică-Sandu, are de gând să scrie un studiu despre ele.

Cu cățelul în brațe, m-am dus la poartă și am dat mîna cu tatăl ei. Nu i-am mai citit pe chip forța aspră și lucidă pe care i-o cunoscusem pe vremea ICRAL-ului: mă privea blînd, îngrijorat, de parcă ar fi dorit să-mi numere măștile toate. Nu aveam măști — sub ochii Anei s-ar fi dizolvat orice mască —, eram un Ion Lupu oarecare, voiam să-i mulțumesc omenește, din inimă, pentru... Aș fi dorit să ne facem socotelile, nu voiam să rămîn dator. „Lasă, lasă, îmi spuse, ai deocamdată destule griji, noi doi avem vreme, n-au intrat zilele în sac...” Ana îmi dădu o sticlă de cerneală, dovadă că diminețile ea făcea inventarul a tot ce-mi mai lipsește...

Mă uitam în urma ei, avea un mers curgător, ușor ca o mătase, întreaga ei ființă respira o frumusețe și o duioșie ce nu încăpea în nici un fel de comparație. Eram un inginer ușor barbar, un fierar betonist abia ieșit dintre scriptele cu var și vopsele ale erei Roșculeț. Ajunsesem, din întâmplare și noroc, sub minunile de pe Acropole: ce înțelegeam eu din ele? Mai nimic. În școală nu am făcut nici literatură, nici filosofie, dacă am ajuns să gîndesc și să mă analizez, asta am făcut-o clandestin, ca amator autodidact. Lipsa de cultură,

de elementară cultură, înseamnă orbire și surzenie față de tot ce nu e fier și beton în lumea asta mare și frumoasă. Femeile pe care le-am cunoscut pînă acum nu m-au ajutat cu nimic în această direcție. „Iubirile“ mele, toate, au fost, cum bine zicea Stănculescu, „provizorii, derizorii, iluzorii“. Cultura mea începea prin măsurarea înspăimîntată a imenselor goluri din cunoștințele mele. Aș fi dorit să umplu — măcar puțin — acest gol, cu acele cîteva strict necesare idei și sinteze generale despre „ce sunt?“, „ce vreau să fiu?“, „ce admir și ce detest în jurul meu?“ Dar nu aveam timp: cunoștințele de contabilitate cîștigate la ICRAI îmi erau deosebit de utile acum că, fiind șef de șantier, mă izbeam de jungla birocratică a devizelor, planurilor estimative, calculelor de prețuri de cost. Dar, în același timp, simțeam aproape ca o rușine golurile căscate în cunoștințele mele pur inginerești. Trebuia să recuperez totul, simțeam că sunt observat și de colegii mai vechi, și de muncitorii ce-i aveam în subordine. Citeam serile, cu creionul în mînă, conform unui plan de urgență și necesitate, tehnologia lui Nanu, analizele matematice ale lui André Angot și altele. Citeam cu plăcere, înțelegeam cu mare ușurință totul, mai ales că lucrările ce mi se încredințaseră la început nu puneau probleme prea dificile. Din contră, simțeam după fiecare zi de lucru că urc o treaptă, că depășesc o etapă, că îmi refac practic, lucrînd, acea parte din cursurile pe care le-am tocit doar pur teoretic, ca să obțin note cît mai mari. Și atît.

Luminile, în această parte a țării, sunt deosebit de vii și de puternice. Și totuși — începusem să-mi dau seama — adevărurile cele mai grave, mai esențiale, mai dureroase, erau cele ascunse vederii: *umbra* mi se pare a fi elementul ce definește și revelează, ea ascunde și dozește exact ce trebuie știut și cunoscut; umbra oamenilor, a valorilor, a ideilor sau aparențelor; iar tăcerea de dincolo de cuvinte, nespunerea în afară a tot ce simțim și gîndim, îmi devenea o evidență de nouă înțelepciune și morală. Numărul lucrurilor pe care le creăm și le manipulăm e mult mai mare decît cel al lucrurilor pe care le cunoaștem cu adevărat. Ana mi se părea o sinteză între taină, tăcere și umbră. Gîndind-o astfel, ea îmi apărea ca un simbol nu numai al singurătății mele de acum, ci un simbol al naturii întregi, al Patriei, al lumii acesteia siluite și traumatizate. O văzusem cînd, brodînd, desenînd, culegînd cireșe, bucurîndu-se de frumuse-

țea boabelor. Într-o zi mi-a arătat vreo duzină de pui abia ieșiți din ouă (toată noaptea mă luptasem cu calculul de elasticitate și rezistență a stîlpilor de susținere). Se uita la acești galbeni pui de găină cu o duioșie și bucurie apropiate de miracol... Pe la sfîrșitul lunii mai, am avut parte de o arșiță neobișnuită, peste 30 de grade la umbră. Nu puteam dormi cu geamul deschis din cauza țințarilor: i-am spus maistrului Pascaly că mi-e dor de un crivăț de munte și un ger cu o zăpadă pînă în streșini. A dat din cap, a rîs puțin, asigurîndu-mă că totul e posibil. Seara a venit cu o mapă plină de foi de calc, pe care Ana avea desenate, în tuș, o mulțime fantastică de „flori de gheață”. „Asta e una din bucuriile ei, îmi spunea, aceste flori exotice ce se nasc singure pe geamuri cînd afară e foarte mare ger. Ea crede că respectivele cristale de zăpadă sau gheață nu se aranjează întîmplător, ci reproduc în alb, dintr-un fel de memorie, imaginea unor păduri cu o mie de ferigi, frunze și flori ce au existat cîndva și au pierit pentru totdeauna”. Am lipit împreună aceste foi de ochiurile geamului meu. Am stins lampa. Afară era lună plină. Mă uitam la geamul acoperit cu flori de gheață și a trebuit să constat că, dintr-o dată, zăpușeala dispăruse și că eram mutat, cu totul, într-un climat de tundră, undeva în imperiul arctic al zăpezilor veșnice... Ana lucra la o cooperativă, țesea covoare, broda costume naționale, nu știu precis ce făcea. O singură dată, avînd eu zi liberă și ea trebuind să predea niște lucrări, am însoțit-o spre atelierele ei. Cu ocazia asta mi-a arătat un album compact în care, pe hîrtii de calc și milimetrice, erau migălos desenate o mulțime de modele de scoarțe și covoare. Mi se părea că-mi spune: „Toate aceste minuni ale satului vechi s-ar putea să dispară; sau să se altereze, vulgarizîndu-se, prin amestec cu orașul și mahalaua...” Dar, de fapt, ea nu-mi dădea nici un fel de explicație, se uita doar în ochii mei și determina, prin simpla ei concentrare, un mecanism, aș zice, de „gîndire prin oglindă”. Nu sunt un cunoscător în psihologie, ceea ce am ciupit eu în materie de limbă, limbaj și vorbire erau noțiuni pur empirice, dezordonate și întîmplătoare. Însă, prin forța împrejurărilor, Ana devenise o prezență permanentă în gîndurile și imaginația mea. Dacă ar fi stat nemișcată — cu profilul ei de domniță din alt secol —, cu tîmpla transparentă ca marmora și gîtul ei frumos arcuit, aș fi putut foarte ușor să o consider un portret anonim al unui mare

maestru din epocile în care lumina și umbra, clarul și obscurul se conjugau cu viața și moartea, cu melancolia și sacra singurătate. Am parcurs, nu o dată, sălile muzeului ce era vecin cu fosta mea locuință: mă uitam rece, inginereste, politicos, dar pur informațional, la toată galeria de picturi de gen, grupaje istorice, naturi moarte. Nu mă emoționau deosebit. Dar în clipa în care ajungeam la portretele din secolele XVIII și XIX, totul se schimba: rămâneam înmărmurit și aproape speriat în fața acestor chipuri, încremenite într-o veșnicie nemișcată și totuși atât de vie. Vie și grăitoare. Le simțeam firea, povestea, destinul acestor fecioare, doamne sau babe, sosite din somn și uitare să mă vadă și să mă ignore. Spun toate aceste fleacuri ca să-mi explic de ce Ana mi se părea un portret înrămat în tăcere. Fiindcă — a trebuit să constat — totul din ființa ei se concentra în lumina extraordinară a privirii. Avea ochi foarte negri, totuși deosebit de luminoși și transparenți. Ochiul e totul în om, cred că se poate citi enorm într-o singură privire, în răstimpul dintre două clipiri. Nu mă refer numai la ce vede acest ochi, ci, mai ales, la ceea ce vedem noi în acest ochi, la ce este *dincolo* de ochiul fizic (sclerotică, iris, corneea, cristalin etc.): spiritul și inteligența, afectele și voința, umorul și tristețea — plus cortinele, cețurile, întunericul — toate acestea concentrându-se în picătura de rouă a unei singure priviri, a unui singur zîmbet, de deschidere sau închidere. Când se mira, de pildă, mirarea asta a ei venea spre mine în etape, derulându-se ca un film în *ralenti*. Primeam astfel valuri-valuri de mirare, sesizam diferența între diferitele nuanțe ale sentimentului ei, creșterea și descreșterea emoției, vedeam aievea curba telepatică, desenată clar în desfășurarea unei singure clipe. Ceea ce mă umplea de uimire și întrebări era faptul că, în tot timpul unui asemenea declic de comunicare, nu puteam percepe nici cea mai mică mișcare a feței, clipit al pleoapelor sau adumbrirea graduală a apelor din privirea ei. Și totuși, mirarea, îndoiala, bucuria, atenția, scârba, parantezele, retragerea bruscă în miez și ghem — toate aceste foarte dificile nuanțe de reacție și comunicare ea le oferea simultan, concentrat, în pilule, în rate, ca o muzică sau un dans. În fața ei funcționam cu o altfel de formă a atenției și inteligenței. Ieșeam dintre litere și cuvînt și intram într-o pădure de semne și simboluri. Nu pot să-mi explic acest fenomen decît, eventual, recurgînd la o metaforă

din acustica învățată în școală. Dacă într-o cameră plină cu instrumente de coarde ciupesc la întâmplare o coardă *la*, toate corzile la ale tuturor instrumentelor prezente (chiar și în camera vecină) intră în vibrație, automat. Prin simpatie. Dragoste. Solidaritate. Fenomenul acesta, în acustică, se cheamă „concordanță de fază”. Ea îmi „spunea” ceva — iar eu, vibrând în concordanță de fază (logică, afectivă, intelectuală), pur și simplu înțelegeam totul, dintr-o dată. Uneori repetam discursiv „telegrama” ei, ea mă urmărea ca și când ar fi verificat dacă o citesc corect sau nu. Alteori, îi spuneam, pur și simplu, că „am înțeles”, și ea își dădea seama din privirea mea cât și cum am înțeles din ce îmi „spusese” ea mai înainte. M-am gândit: e ca și când aș scrie la o mașină de scris ce nu e a mea și nici în mine: asta ar însemna că *ea vorbea prin mine* — și vorbea cu o precizie și o claritate care, cu cât trecea timpul, devenea aproape un fel de literatură. Ne despărțeam, de pildă, după numai zece minute de „conversație” — și eu aveam material de re-gîndire și re-scriere pentru o seară și o noapte întreagă. Adevărul este că în ființa ei totul părea a fi cristalizat într-o stare de maximă sinteză și unitate. Mersul plutor, desenul calm al mâinilor frumoase și expresive, armonia feței și străluminarea privirilor, totul părea învăluit în muzică și metaforă. O auzeam cu ochii, o vedeam cu pielea și auzul meu — ea mi se părea a fi nucleul magic al unui câmp magnetic pe care îl simțeam de departe; iar după ce pleca, rămîneau în urma ei un halou și o aromă ce nu pot fi nici spuse și nici traduse.

Se ascundea totuși, se ferea — cred că 90% din ființa ei era teamă și apărare. Făcea, de pildă, un mic gest de apropiere — turîndu-mi, să zicem, lapte în ceașcă — imediat după aceea simțeam că dorește să fugă, să dispară. Auzisem de la Doda Chiva (care era destul de zgîrcită în ceea ce privește confidențele de familie — cred că fusese special prelucrată, în acest sens, de maestrul Pascaly) că Ana are din cînd în cînd crize de groază, cînd urlă, plînge și se teme. Doctorii nu o pot ajuta, doar Preoteasa singură are puterea s-o mai calmeze, să o mai descînte. În acele zile ea refuză să-l vadă chiar și pe tatăl ei (pe care, altfel, îl adoră); se ascunde prin poduri și șuri, își sfîșie hainele de pe ea, sfarmă tot ce-i cade în mînă. Bătrînul Pascaly, în aceste zile, bea, bea de unul singur, fără ortaci. Nu cîntă, nici nu blestemă. Bea și plînge, ca orice om nenorocit... (Cred că la

el s-a referit bunul meu dascăl Mefisto atunci când mi-a spus că — date fiind premisele speciale ale bravului secol XX — ar trebui ca în fiecare casă serioasă, instituție, uzină sau fabrică, în fiecare primărie rurală chiar să se înființeze o cameră în care să se poată urla în voie. „Un gueuloir“, ar zice sora noastră vitregă. Ar trebui să se dea chiar învoiri pentru acest gen de descărcare. Fiecare munte bătrîn are „o urlătoare“, adică o peșteră sau cascadă unde poți striga în voie: „Nu mai pot! M-am săturat!“ Orașele se îngrijesc de diferite servicii (pentru umplerea și golirea tubului digestiv), de ce nu s-ar îngriji și de asemenea locuri unde omul, de rînd sau din conducere, să poată să se descarce de cele ce-l apasă pe suflet? Spovedania a fost o instituție prea delicată și cu societatea, și cu divinitatea: ea accepta doar să-ți înșiri păcatele comise, greșelile și abaterile *tale*. Dar vremurile s-au schimbat mult, acum ar fi nevoie de un loc în care să te poți plînge în voie de păcatele șefilor, patronilor, caudililor, unde să poți striga în față însuși Creatorului tău că lumea asta, ce poartă iscălitura Sa, e ticăloasă și că mulți oameni se comportă ca niște fiare sau ploșnițe... Evreii își au Zidul Plîngerii lor, ziduri ale plîngerii există, mai nou, peste tot: în Germania, Vietnam, Coreea etc. Chiar și la Lupeni sau Petrila. Nu de ziduri ale plîngerii avem nevoie, ci de ziduri unde ne-am putea urla nefericirea, deruta, disperarea; foamea și frigul, frica și teroarea. Omenirea nu evoluează de la gorilă la Hristos — așa cum credea Dostoievski, ci invers: războaiele și fascismele nu se mai termină, nu pășim în sus, spre înțelepciune, calm și pace, ci spre o lume în care bombele, absurdul, războaiele, ura și blestemele vor alcătui repertoriul de urgență, atît al celor puternici și bogați, cît, mai ales, al celor umili și slabi...

Eu nu am văzut-o pe Ana niciodată cuprinsă de o asemenea criză de groază (despre care îmi vorbise, în treacăt, și Mefisto). Dar am văzut-o plîngînd — și nu un plîns oarecare. Asta s-a întîmplat după Sînzienne, mi se pare. Era duminică, mă pregăteam să le însoțesc, pe Ana și pe Preoteasa, la un fel de muncă voluntară. Nu departe de noi — dar destul de departe de oraș — erau, alături, bine împrejmuite, dar în totală delăsare, patru cimitire vechi. Unul catolic, altul protestant — și, în fața acestora, unul evreiesc și altul armenesc. Nu ocupau mai mult de cîteva hectare fiecare — dar erau

pline de pietre tombale vechi, aproape muzeale. Nu eram singurii care mergeam să plivim aceste necunoscute morminte: multă lume din oraș, mai ales bătrâni și chiar foarte bătrâni, își făcuseră un obicei din a veni aici cu săpăligi și greble, cu cazmale și lopeți, ca să desțelenească aleile dintre morminte, și chiar mormintele. Era un mod de a te reculege și a medita cît se poate de simplu și la îndemîna oricui. Am fost o singură dată, cu Ana și cu Preoteasa, nu cred că am scos mai mult de zece cuvinte toată dimineața, și totuși — acum trebuie să o recunosc — cele cîteva ore petrecute acolo (vegetația părea nebună, insecte, fluturi, șopîrle și o mulțime de broscuțe verzi) au reușit să spargă carapacea mea de inginer ateu și teluric. Nu știu dacă morții reînvie undeva, cîndva (nici nu mă interesează, deocamdată); ceea ce îmi devenise oarecum evident într-o singură asemenea *missa solemnis** duminicală era faptul că mormintele acestea moarte erau vii, povesteau molcom, tulburîndu-ne dar și mîngîind. Preoteasa era singura care cînta în surdina (bineînțeleș, bizarele ei pricesne sau imne). Eu și cu Ana, fără să ne vorbim, curățam de buruieni necunoscutele morminte. Un taraf de țigani — vioară, clarinet, țambal portativ — executînd, ca la margine de lume și imperiu, diferite vagabonde variante ale unor clasice recviemuri, trecea prin cimitir, cerșind cu demnitate obolul nostru. Apoi liniștea se refăcea sau se auzea de departe, din sectorul catolic sau armenesc. Mă gîndeam la tata, la Pătru, la cimitirul nostru de sat și simțeam — oricît eram de blindat împotriva unor ispite metafizice — cum mă pătrund de vraja unei foarte fine și parfumate ispite a nemărginirii. Ce se întîmplă — nu în matematici, ci în viață — cu un zero care tinde spre infinit? Dar cu unul care tinde spre moarte? Dar cu un zero pus sub streășina unui radical la puterea „Ana”? Unde sunt hitiții, moabiții, filistenii și chiar întregul Babilon? Unde sunt aceste seminții catolice, protestante, evreiești, armenesti? Pleavă și vînt, deșertăciunea deșertăciunilor... Acompaniam pe dinlăuntru și melosul transmis de această rară pereche: Ana și Preoteasa. O șopîrlă verde se odihnea pe o piatră tombală rabinică. Un melc leneș

---

* Compoziție muzicală, cu cor, soliști și acompaniament instrumental, alcătuită pe baza textului tradițional al liturghiei catolice (lat.), executată cu ocazii solemne.

călătorea nepăsător spre infinitul său. Prindeam în palme o broscuță verde, ne uitam uimiți la cercul de aur ce-i încadra ochiul deloc speriat.

Femeile lucrau desculțe — așa hotărîse Preoteasa. Oh, ce n-aș fi dat să pot să mă descalt și eu; tălpile mele și-ar fi adus aminte, oftînd, de fericirea colbului, a miriștii, a mîlului cald din afundul iazului. Mefisto — pe vremea cînd cîrciumeam împreună — îmi spunea: „În sat, pînă și ultimul gușat, țigan sau cerșetor se putea considera a fi în centrul unui cerc știut. Acolo, toată lumea știe totul despre toți: fiecare celulă vie a satului respira nevoia de libertate și independență. Orașul acesta, în care am năvălit după război cam flămînzi și speriați, ne-a primit cu un fier înroșit cu care ni s-a ars pe coapsă cuvîntul «marginal». Să gîndim drept, să gîndim socialist. Deocamdată, toți suntem marginali — îmi perora Profesorul —, iar cei ce nu sunt încă vor deveni curînd. Și cei de sus, și cei de jos, și cei puternici și cei slabi. Nu e nimic rău și anormal în asta. Din contră. A fi marginali la istorie, la geografie, deocamdată, înseamnă a ne da seama de punctul de la care am pornit. Importantă e devenirea și orice devenire în timp începe de la marginalitate. Și turcii, și englezii, și rușii au fost «marginalii» Europei. Dar, fiindcă noi nu ne putem nicicum compara cu aceste mari împărății, trebuie să devenim lucizi și să recunoaștem că noi, românii, prin soartă și istorie, am fost obligați să trăim aici, la marginea a cinci uriașe împărății, la marginea a cinci puternice religii, a cinci sisteme diferite de sclavagism și capitalism. Acum, să ne ferească Marx și istoria de hibridizare sau *kitsch* — adică de încremenire în această marginalizare: nici oraș, nici sat, nici Asia, nici Europa, nici bogați, nici săraci. Fiindcă, după zece ani de la revoluție, o mulțime de oameni au plecat din sat, dar foarte puțini au ajuns orășeni. Sub pielea fiecărui muncitor, funcționar, militar arde încă jarul din vatra țărăniei definitiv pierdute. În spate avem istoria, cimitirele, folclorul nostru fantastic: în față un tunel. De voi, de generația voastră depinde ieșirea din acest tunel. Eu nu voi apuca ieșirea, dar tu ești tînăr, fii atent, fii atent, istoria e o mare păcăleală, cuvîntul «devenire» rimează periculos de corect cu «revenire»...

Ne pregăteam pentru o nouă ieșire la plivit (asta, dacă nu mă înșel, a fost în ziua de 28 iunie 1956), cînd, deodată, în liniștea săl-

batică a Luncii răsună un murmur neobișnuit. Cîinii lătrau, stoluri de lăstuni și corbi zburau ca înainte de furtună. Murmurul surd și acut creștea. Cutremur? Inundație? Război? îmi ziceam. Pielea mi-o simțeam de gîscă. Nu înțelegeam ce se întîmplă, stăteam în pragul ușii casei mele, vedeam lumea alergînd, țipînd. În fiecare din noi există un primitiv care doarme, care crede în magie și supranatural. Am trăit cutremurul din 1941 la București, pe Berzei. Prima senzație nu a fost deloc științifică. Din contră (voi ține minte cît voi trăi), cînd a început să se miște pavimentul sub picioarele mele, am avut impresia că un animal uriaș — elefant sau broască țestoasă — care ne sprijinise pînă acum se trezise supărat din somn și încerca, scu-turîndu-se, să scape de noi... Ana ieși din casă, veni lîngă mine și mă liniști. „Nu-ți fie frică, îmi spuneau ochii ei, nu e nimic rău, nu vine peste noi nici o nenorocire!“ Pascaly, îmbrăcat în ținută de „Aleluia“ (în fiecare duminică mergea la Mitropolie, unde cînta în corul bisericesc), ni se alătură. Avea în mîini un binoclu Zeiss, ni-l întinse.

— Roiesc! îmi zise. Asta e: roiesc țiganii.

Nu înțelegeam. Cum era să înțeleg așa ceva? Îi cunoșteam pe țigani — aveam, ca orice bun român, acea superioară (totuși tandră) înțelegere și toleranță pentru această seminție. Sentiment în care, alături de o doză de dispreț rasial, foarte vechi și foarte înrădăcinat, funcționa, din vremuri apuse, și un fel de alarmă magică ce se declanșa ori de cîte ori ajungeam mai aproape de acești — să fiu sincer — *subdezvoltați* (în raport cu mine sau modul meu de a judeca). Acum, pe o rază de cîtiva kilometri, de-a lungul întregii Lunci și peste zarea nu știu cîtor maidane și bidonviluri, se vedea ridicîndu-se un praf imens, ca un nor. Și, asemeni furnicilor sau termitelor, un întreg popor, cu cățel și purcel, ca o masă compactă, părea a se desprinde din somnul pămîntului și a porni, chiuind, cîntînd, țipînd și înjurînd, spre orașul ce-l adăpostea și-l și hrănea.

— Nimeni nu cunoaște cauza acestei mișcări, îmi explica maestrul Pascaly. Nici măcar Lendvay, contele, care e un „țiganolog“ reputat. Cine poate explica științific migrația popoarelor, a religiilor, invazia țîntarilor, a lăcustelor? Am auzit — de la Mefisto cetire — că ar exista în orice animal social sau sociabil o glandă ce secretă o substanță numită „locustină“. De la latinescul *locusta*, care în-

seamnă lăcustă. Cînd această secreție se accentuează peste anumite limite normale (din cauza unor pete în soare, a unei faze lunare sau pur și simplu a unor refracții magice social-politice), atunci respectiva colectivitate e cuprinsă de o frenezie isterică, dementă, colectivă totuși. Astfel — ne explica în batjocură, cred, profesorul — au loc toate migrațiile: de lăcuste, termite, furnici; de șerpi, broaște, fluturi; de huni, avari, pecenegi și turci; de catolici, protestanți, mahomedani, pravoslavnici; de fasciști, evrei, nihiști, ecologiști. Etcetera. Natura își are secretele și ironiile sale sociale. Țigani ar fi, în aparență, o seminție de maidan, murdărie și mizerie: dar sunt un organism ce trăiește extraordinar de organic, conform unui instinct de solidaritate tribală uluitoare. Personal, spunea Pascaly, am un mare respect pentru Adam Lendvay, care — tocmai pentru că e hipercult și un hiperlucid observator al lumii și istoriei — susține că țigani sunt un fenomen social unic, excepțional și — ai să rîzi — ...de mare viitor. Va trebui să stai odată de vorbă cu el — nu mi se pare deloc absurdă sau dementă argumentarea lui.

— Dar ce se întîmplă, de fapt, în timpul acestor „roiri“?

— Habar nu am. Nu am trăit pînă acum o mare roire. Ea are loc o dată la secol, pare-se. Dar mici roiri — ca un fel de antrenament sau repetiție — au loc destul de des. Cu mare neregularitate, fără o cauză clară sau un scop precis. Ca un aluat ce dospește, ca o fierătură ce dă în foc. Cuprinși de un fel de entuziasm de trib, dar și de un sentiment de carnaval sau demonstrație de mîndrie (da, de mîndrie!), țigani se adună și pleacă spre centrul orașului. Nici un discurs, nici o lozincă. Nici un scop precis, doleanță sau revendicare. Rîsete, țipete, blesteme, dans — colectivitatea își revarsă, pre limba și legea ei, surplusul de forță și scîrbă, de răutate, dispreț și vitalitate. Asta, în centrul orașului, sub ochii „albilor“ și sub nasul miliției, prudente, dar neputincioase. Nu sparg, nu jefuiesc, nu dau foc: cîntă, spurcă, își arată fundul și urlă ce le vine la gură spre palate și blocuri. Nu e vorba de ură de clasă, ci de un dispreț de rasă. Ca lava unui vulcan se revarsă peste toate bulevardele și piețele din centru. Apoi, după o oră sau două, obosiți și plictisiți, se retrag în pace, dispărînd iar în bordeiele, colibe sau șatrele lor. Totul durează răstimpul unei duminici de vară. Eu aș zice să înhămați, să-i

ocoliți cu prudență, dar de văzut, să vă duceți să-i vedeți mai de aproape.

Înhămarăm într-o clipă și o luarăm în buiestru grăbit nu direct spre centru, ci spre centura de margine a orașului. Ana mîna Șargul nostru pepene stînd în picioare. Eu, cu binoclul la ochi, cercetam zarea. Nu era prea cald, plouase peste noapte, pămîntul era reavăn, moale. Porumbul părea frumos — la fel și floarea-soarelui și sfeccla. Tremura imaginea în binoclu, tremuram și eu de un fel de bucurie de vacanță. Ca atunci cînd, în copilărie, se anunțau în sat circari, ursari, călușari sau paparude. Mă făceam că nu observ modul ei foarte țărănesc de a mîna calul. Mi se părea că aud chiar anumite sunete, ieșite din gura ei, modelate de buzele și limba ei. Deci — încercam eu să deduc —, deci poate scoate sunete, corzile vocale nu sunt total paralizate, ceea ce înseamnă că o minune este oricînd și probabilă, și posibilă. Dar, în timp ce gîndeam aceste vise de viitor, nu puteam să nu observ că și ea mă observă, că îmi citește gîndurile și, probabil, știe exact ce gîndesc și prin ce emoții trec.

Dar ce se vedea în toate părțile era cu totul ieșit din comun. Ca un șuvoi de apă scăpat de sub strînsoarea unui dig, rîuri de oameni se scurgeau spre oraș. O mie, cîteva mii, zece mii — cine putea să-și dea seama? Înaintau fără ordine, fără șefi de coloană, în totală harababură și brambureală. Nu vedeam căruțe cu cai sau măgari, nici cîini sau capre. Țiganiii din bordeie — cei mai numeroși — erau amestecați cu cei mai „boieri“, locuind în case de paiantă și avînd radio, și țiganiii rudari, lingurari, căldărari, credincioși încă vieții nomade și corturilor strămoșești. Aerul vibra de strigătele și furia lor, foarte veselă și grotescă. Aveau tobe și instrumente de suflat, tot felul de instrumente din care cîntau, alandala, bum-bam, dirim-diram. Văzurăm și cîteva urși în coloană, pui de urși, probabil în curs de dresare, nu mai mari decît un zdravăn cîine ciobănesc. Totul era teribil de colorat, gălăgios și mișcat, plin de panglici și fuste foarte țipătoare, de salbe și mărgele săltate de fete tinere, femei gravide (o mulțime) și de baragladine grase, înconjugate de o mulțime de copii goi-pușcă, de toate vîrstele.

Aproape de șoseaua Dunării a trebuit să ne oprim. Drumeagul ce ocolea orașul în cerc larg era tăiat de o șosea pietruită, pe care se scurgea, ca un torent de primăvară, o mulțime fără margini. Am tras

deoparte, sub un castan bătrîn. Îi puteam vedea acum de aproape. Femeile erau desculțe, țipau și cîntau. Copiii erau și deosebit de goi, și deosebit de murdari pentru ora zece dimineața. Dar murdăria la țigani, mă gîndeam eu, se definește, probabil, altfel decît la noi, orășenii civilizați (cît de cît). Poate că această murdărie la copiii lor (trimiși să cerșească în oraș) constituie un fel de travesti profesional, acordîndu-le un statut social precis și fiind, în același timp, și o formă de atac și apărare, de autodefinire și sfidare... Cît vedeam cu ochii — de-a lungul întregii artere din sudul orașului — tălăzuia o maree compactă de popor pestriț și agitat. Urlau, gesticulau, înjurau, rîdeau. Nu puteam să-mi dau seama dacă erau furioși, revoltați sau numai veseli, în felul lor excitat și crispat. Nu sunt sociolog și nici etnograf, dar am impresia că, avînd mereu alte, mai importante treburi de rezolvat, am ignorat cu rea și bună-credință problema socială a acestei unice și originale seminții. Cei din secolul trecut, după cîte știu, se uitau la țigani cu mai umanistă înțelegere și înțelepciune decît ne uităm noi, astăzi. Ne-am mulțumit să-i izolăm, să-i disprețuim și să-i ignorăm... de departe. Trișînd puțin cifrele reale ale numărului lor la recensăminte și făcîndu-ne că plouă ori de cîte ori mărghinașii orașelor ridicau problema țiganilor vecini și „prieteni“. Nu știu dacă am dreptate, dar mie mi se pare că întreg orașul nostru (fost foarte boieresc), ca și capitala, de altfel, este clădit pe o destul de întinsă și intensă baltă de țigănime, prolifică, beată, absentă din istorie, dar prezentă în realitate. Nu știu dacă se poate vorbi de o „explozie demografică“ la ei, în orice caz, în timp ce noi, „albii“, ne chinuim să ne înmulțim măcar în progresie aritmetică, ei, fără nici un efort sau încurajare, se înmulțesc în progresie geometrică. Priveam înfiorat această mulțime de lumpen-sclavi ai unei libertăți total antisociale și anistorice și îmi dădeam seama că asist la o fantastică, misterioasă și irațională demonstrație de vitalitate, supraviețuire, instinct tribal. Au și americanii problemele lor cu foștii lor sclavi negri, au și francezii necazuri cu algerienii lor, englezii cu negrii din colonii, nemții cu turcii aduși să le muncească mai ieftin etc. Dar țiganii aceștia sunt, totuși, ai noștri și sunt de mult aici. Antonescu i-a trimis la Bug, ce ironie! cu evreii trimiși în Transnistria. Ungurii și iugoslavii au catedre de specialitate, echipe sociologice care studiază științific căile de integrare a țiganilor lor; la noi, deo-

camdată, nici usturoi nu au mâncat boierii noștri moșieri cu robi țigani, și nici gura noastră nu miroasă a neatenție și ignoranță...

Nu descifram din strigătele lor nici un fir logic, nici o idee. Poate că nici nu trebuia să fie așa ceva, era vorba de o roire, locustina lucrează și în oameni; dar poate că această ciudată inundație dinspre maidane și mahalale nu este decît o formă de semnalizare, un mod prin care inteligența defensivă a organismului nostru social, încă sănătos și inteligent, ne atrage atenția asupra unor realități pe care le ignorăm și le subapreciem (după a mea părere!). Cu Mefisto am discutat eu odată...

Ana mă privea zîbind. „Spune tare ce gîndești!” — citii în ochii ei. Și, în modul cel mai firesc, îmi continuai seminarul, explicîndu-i și ceea ce, de fapt, nici eu nu înțelegeam prea bine.

— Cu Mefisto, la cîrciumă, am discutat nu o dată despre această „rasială” problemă românească. El este de părere că țiganii trebuie priviți și înțeleși nu din afară, de sus, de departe, ci dinlăuntrul lor. Rațiunea lor suficientă e ascunsă, e prelogică, total opusă criteriilor de progres, civilizație și cultură. După un secol întreg, în care s-au trezit națiunile și în care Europa (și Asia) și-au definit hotarele și ideologia, în conformitate cu ideea de națiune și stat național, după valul de politică rasială a fascismului (și nu numai a fascismului: aș zice, a fascismelor) — iată-ne într-o lume radical schimbată, restructurată și reorganizată, războaie uriașe, urmate de revoluții și mai uriașe, de revoluții sociale, politice, religioase, economice, industriale, militare etc. Singura etnie care, în esența ei, nu s-a schimbat nici măcar cu o iotă ar fi țiganii. În Africa, Pacific, Asia s-ar putea să existe triburi ultraconservatoare: nu seamănă totuși cu țiganii noștri. Miracolul lor — îmi spunea Profesorul — ne apare cu atît mai evident, cu cît cercetările de sociologie, psihologie, patologie a popoarelor, filosofiiile abisale ale culturilor, ca și studiile de psihanaliză colectivă, toate, nu fac decît să scoată în relief trăsătura majoră a țăganilor: ei nu doresc să fie mai mult decît sunt, altceva decît sunt, altfel decît sunt. Nu au nici un fel de conștiință socială sau politică — chiar dacă întregul lor comportament se bazează pe un fel de mîndrie de a fi și a rămîne, pe o teribilă încăpăținare de a ignora istoria, revoluțiile, societatea. *Nu au nevoie de contractul social*, nu vor să știe de acest contract. Din instinct, din experiență,

din şiretenie. Conform principiului: nu am nici o pretenţie, lasă-mă să trăiesc fără nici o obligaţie! Se feresc de şcoală, de buletin, de câmpul muncii. De baie, de bibliotecă. E aproape un miracol că pot trăi — şi trăiesc foarte bine, mă asigură Mefisto — în aceste condiţii. Murdăria şi vulgaritatea, promiscuitatea şi josnicia aproape animalică sunt forme prin care se izolează şi se apără de exterior. Mint, fură şi ascund. Dar mint şi-i fură numai pe albi, pe care îi consideră şi mai proşti, şi mai nefericiţi decît sunt ei. Nu au pretenţii la spitale, clinici, teatre. Nimeni nu ştie unde îşi îngroapă morţii, adevărata listă a nou-născuţilor e fictivă şi relativă. Dacă refuzăm să scoatem o lege pentru apărarea şi ajutorarea lehuzelor şi mamelor, ei profită: nu au nevoie de ajutoare. Dacă scoatem o lege de ajutor al mamelor şi lehuzelor, tot ei profită, pot trăi numai din ajutorul de maternitate. Mă înţelegi? Sunt meserii şi arte în care, de sute de ani, excelează. Muzica şi magia — iată două mistere pentru care sunt excepţional dotaţi. În faţa viitorului — chiar dacă se anunţă, să zicem, plin de lipsuri, foamete, suprasolicitare în muncă sau şomaj fără speranţe — ei sunt excelent pregătiţi, tocmai fiindcă de cînd există au fost lumpenproletari, marginali, gunoaie ale satelor şi scursoarea anonimă şi ridicolă a marilor noastre oraşe.

Ana îmi făcea semn că nu am dreptate, că-mi scapă, totuşi, esenţialul. Adîncimea, semnificaţia problemei. Verticala ei...

— Desigur, îmi dau seama, continuai firul protestului şi al îndoielilor pe care le citeam în ochii ei, a-i judeca din punct de vedere limitat psihologic sau sociologic, etnografic sau istoric înseamnă a trece pe lîngă esenţial. Iartă-mă, îi spusei, nu pot să renunţ la punctul meu de vedere, care e şi mai sever, fiindcă e mai mult decît sociologic: e politic. Îi judec şi ca fiu de ţărani harnici, şi ca inginer, şef peste o echipă de muncitori foarte harnici. Judecaţi, prin această paralaxă, oricîtă poezie ar fi în mine, ei îmi apar ca o comunitate parazitară, antisocială şi antisocialistă, total retrogradă. Nu muncesc, nu învaţă, refuză încadrarea socială, trăiesc în cuibare de lene şi murdărie, de hoţie şi indiferenţă. Nu produc nimic (sau produc fleacuri), nu sunt rentabili, pe unde trec, murdăresc şi strică totul: şi calea, şi moravurile, şi legile. Ar trebui să vezi cum arată un compartiment de cale ferată după ce au călătorit în el o familie de şătrari. Stai, Ana, ştiu ce vrei să spui: planul pur politic sau sociologic

nu e suficient pentru a-i înțelege și, eventual — conform unui plan inteligent și umanitar, elaborat de un institut hiperspecializat — să încercăm o reeducare și asimilare a lor. La ora asta ei nu există pe ordinea de zi: iar încăpăținarea lor nu e de natură pur socială. Sunt o comunitate fără să fie o societate, o etnie fără să fie o naționalitate și un partid politic fără urmă de conștiință, ideologie, progres. Așa este — ai perfectă dreptate, Ana! Ar fi o concluzie — geografică și istorică — ale cărei premise s-au pierdut și s-au uitat. Ei nu se dau în vînt după calea noastră, fiindcă nu au nevoie de nici o cale: o au pe a lor, e hiperverificată istoric. Nu cred în progres fiindcă nu cred că un țigan poate ajunge altceva decît tot un țigan, chiar dacă l-ai muta în palat și l-ai îmbrăca în șapte șalvari de sultan sau mandarin. Nu cred nici în mersul înainte. Timpul lor e ciclic, ajungi mereu de unde ai plecat, dacă te-ai născut în bordei, tot în bordei vei și muri: *abaramu**! Nu se uită în oglindă să se analizeze critic; nu scurmă trecutul sau pămîntul în căutarea originilor sau rădăcinilor: nici cerul nu-l biciuiesc cu întrebări, rugăciuni sau imne, tocmai fiindcă Dumnezeu lor e ceea ce-i pentru alții primarul, pe sub ochii lui e bine să treci cît mai rar și cît mai hoțeste posibil. Omenirea crede că va putea ieși din barbarie. Ei bine, zici tu, Ana: barbaria e de foarte multe feluri, ei, în orice caz, nu sunt barbari. Nu impun o dogmă, nu au pus niciodată mîna pe sabie ca să apere o credință sau un colț de pămînt, nu fac prozelitism, nu vor nici să se salveze, nici să elibereze pe alții. Mai mult, spui tu, pe undeva în adîncurile întunecate ale sufletului lor, ca un nor negru sau ca un fum ce refuză să se ridice la cer, persistă convingerea că drumul lor e mai bun și mai practic decît drumul ales de noi — în primul rînd fiindcă e scutit de riscul unor greșeli sau al unui eșec total. În sinea lor, zici tu, ei ne așteaptă la colț, zicîndu-și, zicîndu-ne: „la noi, foamea, frica, hoția și minciuna sunt la ele acasă — la voi, ele sunt camuflate și șmecherite. Mai devreme sau mai tîrziu, toată lumea se va înțigăni, chiar de vom umbla numai în mașini și vom mîncea numai icre negre. Fiindcă orice slavagism (iar noi — și alături de noi ungurii, sîrbii, bulgarii — avem cea mai lungă și mai crîncenă istorie slavagistă, iobagă, după Rusia, atît în evul mediu, cît și mai aproape, în capitalismul

* Refren din filmul indian *Vagabondul* care a rulat pe ecrane în epocă.

burghezo-moșieresc) sau șerbie are tendința de a trece de la supunere și frică la ascundere și mințire. Aici, mă tem că nu ai dreptate: cred că sentimentul proprietății individualiste se poate înlocui cu sentimentul proprietății colective. Nu crezi? Din cauza vătafilor? Vom vedea. Rezistența lor la bătaie, foame și boli e extraordinară; durerea și suferința le consideră soartă, lege, nici nu le mai simt: nu reclamă, nu cer, nu pretind. Doamne ferește, zici tu, Doamne ferește ca acest popor, teribil de prolific și de rezistent la lipsuri și nevoi, să primească într-o zi, să zicem, o conștiință națională. Sau una de clasă. Cu siguranță că atunci vor ajunge — *volens, nolens* — la convingerea că acest pământ din sud-estul Europei, huno-valaho-bulgaro-sârb, le-a fost lor planificat de istorie. Fiindcă ei sunt cei mai mulți, cei mai săraci, cei mai oropsiți din Europa și întreaga lume. Suntem în 1956, zici tu: se vor răscula pe rând toate popoarele colonialiste, sunt sigură, și negrii din America, și arabii din Africa, și vietnamezii din Asia. Jugurile colonialiste vor fi scuturate. Țiganii nu se vor răscula niciodată: se vor înmulți numai, continuând să refuze orice încadrare în sistem. Atît. Restul e treaba legilor materialismului istoric, a negației-negației, a saltului calitativ, care, toate, pot să lucreze și în favoarea lor. Fiindcă nu poți să negi — îmi spui tu, Ana —, nu poți să negi faptul că ei, de bine, de rău, sunt liberi. Știu să fie fericiți în condiții în care noi ne sinucidem de disperare. Din punct de vedere demografic și social, de cînd există lumea, barbaria și analfabetismul au fost și sunt mai pline de vitalitate și forță decît ordinea și disciplina militară sau politică. Femeile noastre muncesc; ale lor își alăptează copiii toți. Copiii noștri nu mai au timp de joacă, ai lor, ca păsările cerului, ca și cîinii vagabonzi, cunosc o copilărie plină de surprize, lupte, aventuri. Bărbații noștri se scoală cu noaptea în cap, fac navete, ore suplimentare, ore voluntare; țiganii se scoală la zece, înhamă la căruță și pleacă pe moșie... Nu mor de foame, nici de frig: chiar dacă vom fi bombardați atomic, ei vor supraviețui. Chiar de ar veni peste noi o perioadă de austeritate și lipsuri ca de război, ei vor continua să aibă de toate, conform principiului „fiecăruia după nevoile sale!”. Noi trăim izolați, chiar și în blocuri, nu ne cunoaștem vecinii, rar facem vizite: ne ferim și de prieteni, și de dușmani, și de popi, și de milițieni. Ei trăiesc în comunități tribale foarte solidare, după niște cutume primiti-

ve, dar milenare. Nu se tem de nimeni (chiar dacă se prefac a fi fri-coși), în pușcărie sunt ca acasă. Nu se tem nici de Cer sau de Dumnezeu — ce va fi după moarte nu e treaba lor e treaba Celui de Sus. *O del sî baro!* Este un Dumnezeu undeva: la acest vag precept islamic se reduce toată religia lor...

Eram fericit că reușisem să descifrez răspunsul Anei, și mai fericit că o vedeam veselă, încântată de tot ce se întâmpla în jurul nostru. Două ȝigănci copile, desprinse de șuvoi, veniră să danseze lîngă șareta noastră. Erau splendide, își scuturau umerii goi cîntînd, picioarele lor desculțe sărutînd praful drumului. Plesneau din bice flăcăii căruțași, matroane grase se certau cu liota de copii goi și afurisiți. Un porc împodobit cu funde colorate era legat cu zgardă și lăntug. Rîzînd, dar și înjurînd sau schițînd diferite gesturi porcoase, mai mulți bărbați foarte albi la piele (totuși foarte ȝigani) duceau în mîini cîteva sperietori de păsări, pe care le „împrumutaseră“ de pe cine știe ce holde. Nu-mi dădeam seama dacă tumultul acesta de lume și gălăgie, de ȝipete și cîntece, era o demonstrație de bucurie, sănătate, dionisie sau un fel de miting de protest pentru ceva. Nu se vedea nici un cuțit, nici un ciomag, nici măcar o sticlă de băutură. Nimic nu era clar. Poate că ei *știau* de ce au ieșit pe bulevarde, pentru mine totul nu era decît, cum spunea Mefisto, „un mister, înconjurat de taină, în care se ascunde un secret“.

— Și totuși, adăugai, nu putem face abstracție de premisele psihologice și sociale. Trăiesc în întuneric — chiar dacă acest întuneric este mobilat de fantasmеle mitologiei lor. Primitivitatea muncilor de care sunt capabili (linguri, căldări, spoit, furt, găinării, sorcove) îi condamnă la marginalizare și la un fel de robie. Cînd văd mulțimea asta de copii, cînd știu cît de greu se procură mîncarea sau lemnele pentru iarnă, nu pot să nu presupun că, dincolo de această sălbatică și stupidă libertate, se ascunde, în fiecare șatră sau bordei, o variantă *sui-generis* de mic infern, cu întreg alaiul său de vulgaritate, cruzime și chinuri. Fără de sfîrșit infern — și fără de soluție. Deocamdată. Nu crezi?

Ana mă privea într-un fel foarte ciudat: parcă îi părea rău de ignoranța și limitele mele, parcă se și mira și-i era și milă de așa-zisele mele frămîntări. Avea în deget un inel cu o piatră mare de safir. Îl scoase. Desfăcu din tivul rochiei ei un fir de bumbac alb, cam de

60–70 de centimetri, pe care îl legă de inel. Între timp însă „îmi spuse“ cam următoarele:

— Nu poți scăpa de trecut, domnule inginer! Premisele tale sunt tot ploșnițele care te-au mîncat, melcul valah din care nu ai înțeles mai nimic și șobolanii din subsoluri pe care îi visezi și cu care ai îndelungi discuții morale și filosofice. De ce să-i consideri pe acești țigani numai ca factori sociali — adică o populație constituind un anume procent — în continuă creștere — din demografia patriei noastre? Poate că ei aparțin mai mult naturii decît societății, mai mult atemporalului decît devenirii istorice! Un scai de maidan e la fel de valabil, în ochii Naturii, ca și un spic de grîu sau un măr frumos. Un cristal de cvartș poate fi prin proprietățile sale structurale mai aproape de lumină și energie decît suntem noi, niște biete maimuțe vorbitoare. Ești sigur că scopul creațiunii e chiar omul? Că pămîntul acesta — acum mai ales, după ultimul război mondial — a fost creat special pentru gloria și utilitatea exclusivă a oamenilor? Dar dacă țiganii, cînd zic că Dumnezeu iubește mai mult muștele decît pe oameni, au dreptate? Domnule inginer, iată aici un inel de aur curat pe care l-am atîrnat de un fir de bumbac alb. În mod obișnuit, acest inel, pe care îl țin atîrnat numai cu două degete, stă nemișcat. Dar dacă sunt mai mulți oameni aproape, atunci se împlinesc condițiile ca aurul să devină inteligent, să „știe“ și să „arate“. Da, aurul este un metal filosofic, deține cîteva proprietăți ce nu au putut fi încă explicate științific. Dacă mă legi la ochi și pui dedesubt un obiect al cărui proprietar *magic* (adică al cărui proprietar e de mult acceptat și iubit de obiectul respectiv) este o femeie — o oglindă, pieptăn, legătură de chei, ruj, poșetă veche —, inelul va începe să se rotească, de la sine putere, deasupra obiectului respectiv. De vei pune dedesubt un obiect al cărui proprietar e un bărbat, inelul va pendula, descriind un arc de cerc. Mai mult: dacă pui dedesubt o poezie, desen sau partitură muzicală, inelul va indica cu precizie adevăratul proprietar, adică autorul respectivei opere de artă... Eu predau lecții de țesut și broderie, la o școală de surdomuți: la examene, se întîmplă ca băieții să facă temele teoretice ale fetelor și fetele temele practice ale băieților. Supun, în fața clasei întregi, fiecare lucrare acestui examen de proprietate magică — și descopăr imediat micile înșelătorii. Nu-ți vine să crezi? Nici mie nu mi-a

venit. Dar am umblat cu ochii deschiși prin țigănia romaneștilor, metoda asta cu inelul o știu de la contele Adam și Mefisto.

Ana se ridică în picioare și întinse mîna. Inelul căzu, se clătină ușor-ușor, pînă se liniști. Apoi, deodată, ca lovit, sări în lături: se agita ca un cîine în lanț, pendula larg, cînd în cerc, cînd de-a lungul, nici una din mișcări nu era pură, nici ca geometrie și nici ca justificare dinamică sau mecanică. Ana nu mișca din cele două degete cu care ținea ața — și totuși inelul de jos se comporta ca o ființă vie care se zbate și vrea să fugă.

— Nu înțeleg, Ana, îi spusei. Ai milă de mine, mă simt desființat. Se neagă aici cele mai elementare reguli de dinamică. Explică-mi, te rog, nu-mi vine să-mi cred ochilor...

— Nu-ți pot explica. Deocamdată nimeni nu a putut explica acest fenomen. Nici măcar doctorul Petrică-Sandu, care e foarte învățat. Probabil fiindcă rațiunea noastră e diferită de rațiunea intimă a inelului? Într-o cameră goală, inelul nu se mișcă. Nu are pentru cine, nu are prin cine!? Ia-l în mînă: poftim, inelul continuă să miște, dar mult mai puțin și altfel decît mișca între degetele mele!

— Dar mișcă, totuși!

— Fiindcă sunt eu aproape. Și fiindcă suntem în mijlocul acestei mulțimi, care e foarte încărcată magic. Doctorul Petrică mi-a spus: „E ca și cînd ar avea loc o furtună magnetică!“ Ca și cînd! Aceasta-i logograma prin care explicăm științific un fenomen ce nu-l înțelegem și care totuși e simplu ca bună ziua. Aurul e insensibil la curenții magnetici: pilitura de aur nu va forma niciodată un cîmp al ei. Dar dacă aș avea pilitură de fier și aș așeza sub o foaie de hîrtie pe una din țigăncile pe care le cunosc eu, te asigur că s-ar putea ca firele de aur să înceapă să se miște și să se ordoneze altfel.

— Ana, ai vrut să-mi spui ceva prin demonstrația cu acest inel. Ce anume?

— Am vrut să-ți arăt că și noi, și acești țigani ne găsim în mijlocul unui cîmp. Nu știu ce fel de cîmp — în orice caz, el nu e nici matematic și nici filosofic. Este un cîmp telepatic, bănuiesc. În care totul are o semnificație și o trimitere, totul vorbește în două limbi deodată, dar nu oricui. Un cîmp care comunică între plante și animale, oameni și plante și animale, spune ca să ascundă și ascunde anume ca să spună, ca să se arate... Eu cred în acest cîmp, trăiesc cu

ajutorul acestui cîmp, încerc să te aduc și pe tine, undeva aproape de acest cîmp... Defilarea asta de carnaval, de pildă, are o cauză necunoscută și un scop la fel de necunoscut. Ceva se va întîmpla în anul acesta, zic eu, trebuie să fim mai atenți cu ce se petrece în jurul nostru.

Acestea mi le spunea Ana. Sau mi se părea că mi le spune. Sau le spuneam eu în locul ei. Nu are importanță, lumea se mișca, inelul se mișca, inimile noastre se mișcau și ele. Eram împreună într-un cîmp magnetic, sau vorbeam de el, sau cîmpul vorbea în noi doi — nu era același lucru?

Deodată încremenii. Dinspre cîmpuri, înconjurat de o mulțime compactă de oameni ce țipau și cîntau, gesticulînd și scălîmbăindu-se la modul cel mai grotesc, în pas solemn, de mare paradă, înainta spre oraș faetonul funebru al contelui Adam Lendvay. Era plin ciucure de „puradei“ goi și murdari, dar atît de plin, încît mă și miram că nu cad jos. Ceî doi cai albi, ca și caii unor zei, străluceau în hamurile lor argintate, sub pampoane de struț negru. Îngerii baroci de la colțuri serveau acum de sprijin și agățători pentru copiii mai curajoși. Contele, în toată splendoarea napoleonică a costumului său numai fireturi de aur, stătea drept pe capră. Părea (și era!) teribil de serios și solemn. Înmănușat în alb, cu un bici simbolic în mîna dreaptă, ținea cu stînga hăturile cailor, ce călcau cu greabănul curbat ca la mare paradă. Pe fața lui odihnită și proaspăt rasă nu se putea citi nici o opinie sau sentiment. Contele își îndeplinea, cu seriozitate și promptitudine, o datorie. Nu cred că era plătit pentru această ieșire: tocmai fiindcă nu se putea zări nici un fel de căruță sau haraba țigănească, prezența acestui nobil faeton funerar mi se părea deosebit de logică și de înduioșătoare.

Ne ridicarăm în picioare. Trecînd prin fața noastră, contele își ridică cu deosebită eleganță tricornul. Îi răspunserăm, înclinîndu-ne. Fără nici un gest anex, cu cea mai deplină naturalețe, în perfect stil de epocă, Adam își îndreptă privirea, continuîndu-și drumul. Liota din jur striga (țigani, mi se părea, o cunoșteau bine pe Ana), ne saluta și ea aruncîndu-și în aer sau mușcîndu-și în gură soioasele sale pălării...

Ana luă în mîini hăturile. Mulțimea se desfăcu de parcă ar fi fost Marea Roșie la semnul lui Moise. Trecurăm prin ea în galop

zvîcnit și apoi, ocolind prin cîteva ulicioare de margine, în cerc, ajunserăm în piața Catedralei vechi.

În biserică nu erau decît cîteva bătrîni care nici măcar nu întoarseră capul cînd am intrat noi. Fără să ne întrebe cine eram, femeia ce vindea lumînări ne întinse cheia podului. Deschiserăm destul de greu o ușa medievală, legată în fier forjat. O scară în spirală piezișă ne urcă pe acoperiș. Ieșirăm deasupra frontonului, spre dreapta, pe un fel de coridor strîmt ce izola, pe vremuri, exteriorul de nervurile arcuite ale bolții dinlăuntru. De aici, ca dintr-o loggia, priveam spre orașul ce strălucea în pulberea solară a acestei dimineți. Un demon cu urechi ascuțite și limba scoasă (probabil că servise, în trecut, ca scurgere pentru apa de ploaie) privea acum spre cetatea cuprinsă de un fel de febră. Simetric cu acest demon — în partea cealaltă — era un altul, ce scruta zările departe, spre cîmpuri, sate, țară. Nu era exclus ca nopțile, acești doi martori ai tuturor transformărilor din istorie să stea pașnic de vorbă, comunicîndu-și impresiile și concluziile. Dialogul între sat și oraș, între stăpînire și supuși, între industrie și agricultură ar putea constitui un capitol de istorie și de morală socială. Un demon înțelept nu poate privi decît sceptic și cu multă melancolie deșertăciunea lumii, zbaterile furnicarului, dialectica luptă dintre bine și rău — și tot dialectica împăcare (și confundare) a binelui cu răul. Cu Răul fără de care nu se poate...

Priveam prin binoclu cele cîteva bulevarde sau străzi ce încadrau Centrul nostru administrativ. Totul părea a fi năpădit de o mulțime neagră și roșcată. Ca un murmur de tunet îndepărtat, se auzea vuietul acestei mulțimi, asemănător tunetului din norii ce aduc fie o ploaie bună, fie o furtună rea. Se vedeau și camioane cu milițieni și pompieri. Civili — vreau să zic, populație obișnuită, „albă“ — nu se zărea deloc. Toată lumea era ascunsă, mamele își speriau copiii, tații se uitau prin perdele sau de la balcon la întreg acest carnaval foarte pașnic și inocent, în fond. Se striga, fără îndoială, dar, fiindcă țiganii strigau pre limba lor, puteau să spună tot ce voiau și ce gîndeau, fără frică de arestare sau de turnători. Limba lor era numai a lor. Nu știu dacă — în afară de contele nostru — în toată Valahia Veche mai sunt cinci sau șase bătrîni cunoscători ai limbii și dialectului în care vociferau, cîntau și blestemați acești lumpeni, dar liberi sclavi ai istoriei și progresului.

Întinsei spre oraș mîna mea stîngă, în care țineam ața și inelul Anei. Proiectat pe cerul deosebit de albastru al zilei, inelul nu se mai zbătea, nici nu cerca să sară sau să scape în lături: se învîrtea în cerc, ca într-o tainică tiribombă a tainei. Ana zîmbea. Îmi luă ața și o întinse ea spre același orizont tulbure: încet-încet, inelul începu să penduleze, realizînd o amplitudine pe care aș fi dorit s-o pot calcula. Îmi lipseau însă datele primare. Nu înțelegeam și nici nu prea voiam să înțeleg. Din ochii umbriți ai Anei, soseau pînă la înțelegerea mea stoluri, stoluri de păsări străine și necunoscute. Neguri și nori grei vedeam eu în ochii cu care nu se uita la mine, dar în a căror privire eram implicat: ca semn, ca persoană, ca destin.

Țineam îmbrățișat trupul de piatră al demonului protector. Îl vedeam sub copac pe Luțu pascănd liniștit iarba din părculețul bisericii. Îl bănuiam pe contele Adam trecînd cu trăsura sa, încărcată ciorchine, prin fața Universității, Sfatului popular și chiar a Mitropoliei. Fiorul ce-l simțeam încă nu semăna cu acele schimbări de gamă pe care le trăiam cînd treceam de la un stadiu de beție la altul — sau, în nopțile mele de vînătoare, cînd reușeam să atenuez tensiunea nervoasă, după ultima ploșniță vînată pe întuneric. Nu! Simțeam acum o altfel de trecere. Nu cea mai mare trecere — dar poate cea mai importantă. Acum — îmi ziceam — poate că și în ochii mei se poate citi clar *totul*, poate chiar și adîncimile în care, în mare dezordine și durere, se zbat să se aranjeze cîteva seminte, oglinzi, scoici goale. Ana mă ținea aproape de tăcerea ei — eu călcam curajos pe o cărare de astă dată clară și luminoasă. Toată frica și mizeriile mele le lăsasem jos în oraș — poate că frica mea funciară, cea a condiției mele de fiu de șerb și nepot de sclav, defilează acum în faetonul fantastic al lui Adam, prin acest oraș pe care l-am urît în măsura în care îl și iubeam, pe aceste străzi de vis, printre aceste case în care am trăit cei mai frumoși ani ai mei ca un orb, surd și mut, ca un cerșetor la ușa adevărului și armoniei.

Ridicai binoclul și măturai cu privirea prin lentilele lui imensa pădure ce se înălța pe dealul Bucovățului, pînă departe în zare. Acolo, undeva, la vreo cincizeci de kilometri, doarme casa copilăriei mele, trăiesc prunii tatălui meu și cresc cei doi copii ai bunului meu frate, Pătru. El m-a mîntuit, prin el am ajuns să mă salt din mizerie, ignoranță și beții. Mefisto și Ursu, fiindu-i colegi și ortaci „acolo”,

el i-a îndemnat pe aceștia să-și arunce un ochi peste netrebnicia și prostia mea.

Pădurea. Vedeam pădurea mea sfântă și curată. Nu mă mai interesa orașul, nici carnavalul bizar din el. Aveam inelul Anei în palme — era cald și viu ca un pui de pasăre fermecată, mă uitam prin ceața lentilelor la stejarii pădurii. Vedeam și mă însimțeam în duhul acestei uriașe forțe și ispite care era pădurea mea uitată și pierdută. Îmi defilau prin minte iezerele văzute, dumbrăvile și măgurile, prăpăstiile și peșterile, rovinele și grohotișurile alpine ale Parîngului-Tată. Auzeam vîntul aspru trecînd peste creste, căderea grea a apelor la trecători, foșnetul viperei de aramă prin iarbă. Simțeam că El este acolo, că trebuie să fie acolo. Pentru prima oară îmi deveni oarecum limpede că toate rosturile mele sunt legate simbolic de El. Printre ferigi uriașe, sub brazi și cleanțuri trăsните, îl simțeam trezindu-se din somn și privind liniștit spre văile cețoase. Ei bine, îmi ziceam, dacă El există, înseamnă că și eu exist, și, dacă eu am ajuns să mă gîndesc la El și să-L aștept, înseamnă că și El mă știe și mă recunoaște.

Coborîi oceanul. Ana mă privea: dreaptă ca o lumînare, luminoasă ca o lumînare, curată ca o lumînare.

Mă citi dintr-o singură rază. Îi urmăream apele adînci din privire, albeața curată a feței de zîină valahă și fată preacurată, dorind cu toată tăria mea ca ea să participe la fiorul și cutremurarea mea. Eram fericit — și nu puteam fi fericit singur; mi se spărsese crusta sau gheața, trebuia ca cineva drag să arunce o ochire spre lăuntru meu nebuloș.

Ana mă privea drept și lung. O lacrimă, cît un bob de mărgea siberiană, se strecura spre colțurile ochilor mei: pădurea era subiectul și predicatul din propoziția inimii mele de acum, ea trebuia să fie citită și „spusă“ de către această fată, care mi se părea a fi nu numai o vestală a acestei clipe și zile, dar și o taină și un semn al unei lumi la a cărei ușă băteam sfios și cu teamă.

Și Ana se rosti. Mi se păru că își mișcă buzele: nu sunt sigur. Dar sunt sigur — și pentru asta pot jura în fața oricărui altar sacru sau profan —, sunt sigur (aud și acum în urechi) că Ana, cu privirea ei de portret din alt veac și altă lume, *roști* clar — șoptit, dar clar — un singur cuvînt. Dar ce cuvînt!

— Lupu !

XVI

Mă întorceam de pe șantier. Aveam o lucrare afurisită — un fel de rampă complexă, în pantă, pentru descărcarea din căruțe și remorci și încărcarea în vagoane a sfeclei, porumbului etc. Lucram departe de orice linie electrică, a trebuit să mă milogesc să mi se aprobe un grup electrogen cu păcură. În sfârșit, treaba se pornise, șefii mei de la regională erau foarte mulțumiți. La sfârșitul schimbului, mă îmbăiasem în rîul ce curgea aproape de halta unde lucram. Acum, traversam cu bicicleta (pe care o lăsasem prinsă cu un lacăt în fața magaziei noastre de materiale) holul gării centrale, îndreptîndu-mă spre ieșire. Deodată mă oprii în fața unei figuri foarte cunoscute, pe care însă nu știam de unde s-o iau. Bătrînelul palid și cocîrjat din fața mea purta haine negre (pe căldura asta!) și ținea în mînă o coroană pentru mort. Mă privi cu ochi apăsători, clipi de cîteva ori, apoi, cu o voce deosebit de clară, chiar dacă părea îndurerată, îmi spuse: „*Bonjour*, domnule inginer Lupu!“

Era fostul administrator al blocului în care am locuit în epoca Mili. L-am visat de cîteva ori, dovadă că nu era chiar o cunoștință oarecare — întîlnirea noastră fiind, din cine știe ce motive, înregistrată în magaziile mele de „subsol“. Mi-a spus că pleacă să-și înmormînteze ultima soră („pe buna mea Olga, un suflet ales!“), acum rămăsese singur de tot. Avusese cinci surori, toate mai tinere decît el, toate muriseră. În primăvară își pierduse, într-un stupid accident de operație, și soția („pe buna mea Gigi, un suflet deosebit de ales“), ce să-i faci, asta e viața. I-am adresat condoleanțele de rigoare. Deși plîngea, îmi făcea impresia că e foarte obișnuit cu înmormîntările: primele trei sunt mai dificile, celelalte urmează ca pe o bandă rulantă. În felul său militar și academic, mă întrebă cum o duc, unde lucrez, ce mai fac. I-am spus.

— Ieri, îmi răspunse, privindu-mă fix, m-am gîndit la dumneata. M-am și concentrat, încercînd să te chem telepatic. Uneori îmi

reușește, alteori nu. Iată că mi-ai ieșit în cale — înseamnă că puterea mea de transmisie încă nu e stinsă de tot. Pe vechea dumitale adresă a sosit o citație de la Tribunal: să te prezinți la grefă să-ți ridici dovada sau sentința de divorț.

— Mulțumesc, îi spusei. Voi trece mâine pe la dumneavoastră.

— Nu are nici un rost, îmi spuse, mâine sunt la înmormântarea Olgăi. Uite, am la mine citația, am presimțit că te întâlnesc sau sunt foarte distrat. Iscălește matale aici și, cu avizul ăsta, te poți duce când vrei la Tribunal. Nu e nici o grabă — cu cât întârzii, cu atât crește și bacșișul grefierului...

Îi mulțumii din nou. Lăcrăma întruna, dar continuam să fiu tot mai convins că aceste lacrimi nu au nimic comun nici cu mine și nici cu biata Olga.

— Ce mai e nou în lumea ploșnițelor? îl întrebai, mai mult din politețe.

Îmi făcu semn să tac. Să vorbesc încet. Nu e bine să discutăm în holul gării asemenea importante și secrete probleme. Apoi, brusc întinerit, mă prinse de braț și mă trase în colțul cel mai ferit. Cu ochi strălucitori, îmi șopti:

— Cercetările noastre (de unde acest plural?) au avut câteva rezultate cu totul deosebite. Aș zice revoluționare, dacă nu aș avea anumite rezerve istorice față de acest termen. Țin foarte bine în minte discuția pe care am avut-o. Aș fi vrut să vă cooptez în grupul nostru de cercetare, dar ați dispărut brusc. Iarna trecută mă întrebați: „De ce pe unii îi mănîncă, iar pe alții deloc?” Aceasta era marea noastră întrebare, atunci. Astăzi, cred că, pot să răspund!

— Ei, asta-i! Chiar ați descoperit criteriul de selecție al acestor bestii parazite?

— Nu e vorba chiar de o descoperire, ci doar de o teorie ce urmează a fi verificată statistic, medical, microscopic. Grupul nostru este alcătuit din savanți amatori, dar cu înaltă pregătire științifică și morală. Suntem cu toții pensionari — munca noastră ar fi un fel de contribuție benevolă pe altarul Patriei. Al Patriei care, deocamdată, refuză cu încăpăținare să ne revizuiască pensiile. Nu are nici o importanță, zicem noi, românul are șapte vieți și nici un stomac, ha, ha!

— Iertați-mă, îi spusei, sunt grăbit, obosit, vă caut eu odată când am timp, îmi expuneți atunci teoria dumneavoastră...

— Vai, cum poți să vorbești astfel? Eu pot muri mâine, dumneata poți fi oricând transferat sau călcat de o mașină. Neagră. Nu avem voie să amânăm ocaziile de a spune adevărul. Lumea întreagă intră într-o criză de adevăr, tocmai fiindcă și-a mutat atenția de la știință la tehnologii, de la morală la politică, de la religii la spionaj și război rece. Trăim periculos, domnule inginer, foarte periculos chiar. *Carpe diem**, la vârsta culturii noastre — și foarte bătrîne, și foarte tinere — înseamnă: „nu pierde nici o ocazie de a spune tot ce știi, *urbi et orbe*, fiindcă vin vremuri grele pentru întreaga planetă, nu se știe niciodată ce sămînță sau ce nenorocire va rodi sau va exploda! Și unde!

— Iertați-mă, aveți dreptate. Vă ascult, domnule colonel!

— Bine-nțele. La vârsta mea, aș fi total ridicol dacă n-aș avea, din cînd în cînd, și un pic de dreptate. Noi — așa cum ți-am mai spus — am considerat că este de datoria noastră cetățenească și patriotică să studiem, din proprie inițiativă, această cumplită plagă a paraziților de tot felul. Nu fiindcă, prin voia soartei, majoritatea din noi cîștigăm o jumătate de normă ca administratori de bloc, magazineri, paznici de muzee, paznici de siloz. Ploșnițele și șobolanii sunt doar o mică parte din imensul dosar pe care noi l-am intitulat D.D.D.: adică: Deparazitare, Deratizare, Dezinfectare. Aș zice, un întreg program de salvare a lumii, și chiar a salvatorilor ei. Desigur, problemele nu sunt simple: pe lîngă o latură pur materială — de pildă, realitatea existenței ploșnițelor și șobolanilor în viața noastră — se naște și o cumplită problemă morală, precum și alta de-a dreptul mistică sau metafizică. Orice pas pe care l-am făcut în studierea ultraseveră a ploșnițelor, de pildă, a dezvăluit dimensiuni ontologice care pur și simplu ne-au speriat. Fiindcă orice pas spre întuneric și necunoscut poate fi un pas spre spaimă și gol. Cea mai mică descoperire deschide cele mai mari întrebări... după. Caut să văd cum de e posibil ca unele specii de ploșnițe să fie fecundate înainte de naștere (fii atent, o mamă depune niște ouă din care ies, pe rînd, trei generații de ploșnițe, care, îndată ce devin mature, se și simt gravide prin ereditate, și se ouă, și fac pui, fără să aibă nevoie de aportul sexual respectiv: ajunge cel al bunicului! Se înmulțesc, așadar, ca

* Bucură-te de ziua de azi (lat.).

rachetele, în trei trepte...), cum zic, caut să înțeleg acest uluitor fenomen și deodată mă pomenesc că mi se face frică și simt nevoia să cer iertare Naturii pentru că mă amestec în trebile sale interne, spionînd-o, nechemat și ignorant. Fiindcă, tinere domn, aici se pune problema sublimă a răului, ca miracol natural, sau a răului ce ar putea fi un uriaș bine pe care nu-l înțelegem, fiindcă, deocamdată, ne este advers. Nu? Mă găsesc în plină mistică a Genezei — trebuie să recunosc că nu noi, oamenii, suntem scopul vieții pe pămînt: devin ateu și presupun că Dumnezeu ne-a făcut pe noi, oamenii, pentru că iubește șobolanii și ploșnițele mai mult decît pe noi... Ca ofițer ce am făcut războiul, nu pot să nu fiu pesimist și total sceptic în această direcție... Dar să ne ferim de speculații teologice, orice imixtiune a religiei în cercetare duce la certuri, schisme și chiar injurii grave. Avem un principiu: să fim materialisti în tot ce facem. Dacă vom reuși să fim și dialectici, și istorici, cu atît mai bine pentru dialectică și istorie; dacă nu, noi ne facem datoria, cercetînd pînă unde ne duce mintea și ne țin curelele. Restul e datoria voastră, a celor mai tineri, cărora vă vom preda dosarul cunoștințelor noastre... A mai fost o problemă — nu fi nervos, nu uit de întrebarea dumitale —, aș zice, de-a dreptul uluitoare. Tot studiind cele 181 de specii (recenzate de noi în oraș și regiune), deodată, camaradul și prietenul meu Benone Popescu, fost general de cavalerie, vine și susține, cu probe și experiențe, următoarea teorie (fii atent, e foarte actuală și interesantă!): zice Benone că ploșnițele cunosc un fel de nemurire. Nici mai mult, și nici mai puțin. Adică mor sufletește — vreau să zic că moare viața din trupul unei ploșnițe —, dar acest trup nu putrezește. Ceva îl întreține. Chiar un an sau doi. Ca apoi, într-o singură zi, viața să revină și respectiva moartă să se simtă puternică, veselă și flămîndă. Ei, ce zici? Cumplit, teribil! Nu e așa? Mai mult: Benone crede că nu toate ploșnițele cunosc acest fel de reînviere. Doar unele, alese, avînd probabil, un program genetic special... Francezii, care sunt foarte avansați în materie de parazitologie, au descoperit niște ploșnițe de apă care — e de-a dreptul de necrezut! — nu-și fecundează partenererele de amor (deși fac amor), ci cadavrele strămoșilor. Acestea servesc ca excelente clocitori pentru noile generații. Pe lîngă acest sistem de înmulțire, trebuie să recunoști că noi, hominienii, suntem niște ființe mult rămase în urmă, pe o anumită

scară. Americanii au descoperit (au și ei paraziții lor!) — și aceasta e ultima lor bombă științifică — cum că balenele ce se sinucid în masă pe plajele din Florida o fac fiindcă... Ei, ce crezi de ce? De ce vin și mor, aparent fără nici un motiv, aceste uriașe mamifere oceanice pe țărmul însorit al unei plaje publice, fără a putea fi salvate sau măcar scutite de o lungă și grea agonie?... O ploșniță, iubite domnule inginer: o ploșniță hiperinteligentă (nu este exclus ca ea să fie dresată de crabii care consumă cadavrele sinucigașelor mamifere) se instalează în urechea șefului întregii colonii. Acolo, deranjează ceva — știe ea ce — în sistemul nervos central, balena-șef înnebunește, o ia razna și se sinucide din cauza unei crize de disperare, prostie sau demență — și întreaga turmă o urmează, credincioasă, pînă la moarte. O simplă ploșniță — dar unde, în a cui ureche, cu ce scop? Cine a învățat-o, cine i-a predat anatomie tactică și strategie oceanică? Fiindcă se ridică problema, domnule: ce este nebunia în lume? Care ar fi cauzele ei? Poate că Hitler — pe care eu, personal, l-am detestat ca pe un cîine, pentru mine era un simplu caporal ce se băga în toate, nepricepîndu-se la nimic —, poate că acest fatal Führer a fost pișcat în ureche de o anume ploșniță divină sau diabolică: poate că, la rîndul său, însuși Hitler nu a fost decît ploșnița care a înnebunit marele popor german, poate că marele popor german nu a fost decît... Amețim, domnule! Istoria privită ca o succesiune de catastrofe provocate de destin, destinul servindu-se de ploșnițe special selectate și instruite, insomnia cimexologică văzută ca o formă de meditație sau pierzanie — iată dimensiunile, doar în fugă schițate, pe care încearcă, prin observație și experiment riguros materialist, să le rezolve modesta noastră grupare de pensionari, D.D.D.

— Nu mi-ați spus care e motivul pentru care unii sunt pișcați și alții nu!

— Problemă grea, deosebit de grea! Bunul meu prieten, Temistocle Boboc, fost medic militar epidemiolog, încearcă acum să facă analiza otrăvii pe care ploșnițele ne-o injectează în sînge, în locul ales de ele pentru pompare. Este vorba de substanța care ne provoacă mîncărimea și, mai tîrziu, respectivele umflături și pete congestionate. „Blînde“ — le numește poporul de jos. Boboc, în timpul războiului, s-a ocupat intens de păduchii purtători de tifos

exantematic. Așa că știe carte, știe și istorie. Stimate domnule Lupu, ne aflăm la un pas de o uriașă descoperire! Se pare că substanța pe care o injectează ploșnițele este un reactiv dezvoltator! Ploșnițele nu se hrănesc cu sângele nostru, nu au nevoie de sângele nostru, le e și scîrbă de el, ele putînd să trăiască din orice și chiar din nimic: după toate probabilitățile, ploșnițele ne iau probe de sânge... pentru analiză.

— Absurd. Ce fel de analiză? țipai eu, scos din sărite.

— Cine poate să știe? continuă bătrînelul meu, total indiferent față de tonul iritat în care mi-am exprimat ultima nedumerire. Sângele e un uriaș mister al naturii, poate că în el se ascunde însăși esența vieții și a morții! În orice caz, ploșnițele dispun de un sistem radar prin care, de la distanță, știu ce fel de „raze” emite unul sau altul din clienții posibili. Fiecare om este o stație de emisie și recepție, fiecare om e în mijlocul unui cerc din care emite informații. Nu informații de zi — acestea nu le interesează — ci informații de noapte. Eu știu? Visele, coșmarurile, frica, vinovăția, disperarea, trădările. Totul e posibil. Suntem la începutul unui drum, deocamdată: cercetarea va fi lungă, dacă vom izbuti, vom dăruia umanității un mijloc de psihanaliză cu totul excepțională. Fiindcă vin și spun: dacă ploșnițele pot să constate și să măsoare, de pildă, gradul nostru de frică sau inconștientă vinovăție — atunci noi de ce să nu reușim același lucru prin mijloace de laborator? Temistocle a observat că globulele roșii din sângele victimelor care suferă, de pildă, de frică rămîn indiferente, adică își păstrează forma lor sferică. În schimb, fii atent, globulele albe, leucocitele — cele destinate să ne apere de infecții, răniri și tot felul de dușmani, interiori și exteriori —, ele se alungesc, luînd o formă suspect ovoidală sau elipsoidală. Acum, bineînțeles, urmează să vedem dacă forma asta elipsoidală a leucocitelor e permanentă la cei fricoși sau înfricați sau alungirea asta are loc ca reacție la otrava ploșniței!? Fiindcă, vezi dumneata, nici acum nu știm cu siguranță dacă ploșnițele care ne-au ales și ne cercetează ne vor binele sau au misiunea de a ne distruge și elimina. Nu știm, nu știm! Noi, cei din grupa de cercetare, avem cu toții globulele albe foarte alungite. Dar putem noi să ne considerăm prototipuri sociale? Nu putem. Suntem niște amărîți, speriați și de trecutul nostru, mai speriați de viitorul ce ne așteaptă la colț. Copiii se

nasc cu globule albe perfect sferice: intervin apoi școala, armata, câmpul muncii. Și, încet-încet, globulele albe se subțiază. Asta înseamnă că apărarea individului scade din cauza fricii. Ploșnița știe acest lucru — ea este ori un instrument timorant, ori unul ce diferențiază pe cei vinovați de frații lor, liberi și indiferenți. Idealul ar fi să putem culca în același pat, alături, cele două extreme: iar dimineața să le luăm amîndurora cîte o picătură de sînge, s-o privim la microscop: și pentru ele, dar mai ales, pentru laboratorul din burta ploșniței, asta ar fi revelator. Nu? Comparete, cele trei picături ne-ar putea da o imagine și morală, și teologică despre lume, despre viitorul sau sfîrșitul ei... Nu crezi?

O furie animalică se aprinse în mine, simțeam cum mi se alungesc globulele propriului meu sînge, atît cele albe, cît și cele roșii. Dacă aș fi avut la îndemîină o ghioagă, l-aș fi zdrobit. Dar, în clipa în care eram gata să-i strîng gîtul acela de curcan vînat și zbîrcit, savantul meu fost-administrator observă, cu ochiul său de sticlă, că trenul de Caracal era de mult tras pe peron. Mă salută ceremonios, îmi strînse mîna oftînd îndurerat („biata Olga, biata Olga!“), se grăbi pe peron, neuitînd să-mi promită că mă va ține la curent cu mersul cercetărilor.

Fierbînd de mînie, ieșii în piața gării. Îmi încălecai bicicleta și începui să pedalez. Pe măsură ce se înălțau în mine valurile de memorie și istorie, viteza creștea. Era cît pe-aici să dobor o tarabă de cireșe, depășeam în slalom nebunesc toate mașinile de pe șosea. Fluieratul unui sergent mă trezi din beție. Încetini, cotind spre niște străzi și ulițe mai puțin populate.

Aș fi vrut să mă duc spre curtea fostei mele locuințe, să văd ce mai face copacul acela minune. Dar, într-o lume în care nimic nu este întîmplător, cu totul întîmplător, am întîlnit-o pe... Ana. Puteam să trec spre fostul meu bloc pe trei drumuri diferite, mai scurte și mai bine cunoscute. Am ales un drum ocolit și am nimerit într-o stradă străină. Nu m-am mirat zăbind-o pe Ana că aranjează o largă vitrină. Școala și cooperativa ei de cusături și țesături naționale pregăteau aici, într-o sală improvizată, o expoziție cu vînzare. Cineva m-a oprit din mers și mi-a arătat vitrina. Cineva a făcut ca Ana — care lucra în fundul sălii — să vină să ajute la aranjarea vitrinei. Eu am zărit-o? Ea m-a zărit? Nu știu! O elevă surdomută mă invită în-

lăuntru. Ana roși puțin, se vedea că se bucură văzîndu-mă. Ea, care vorbea cu mine fără să gesticuleze, aici, cu elevele ei, folosea și mîinile, și fața. Explica clasei ei cine eram, cu ce mă ocup, cum de am nimerit aici. Totul mi se părea ciudat — cumva din altă lume. Fetele rîdeau, cred că Ana făcea glume pe seama mea. Dar eram privit cu multă simpatie, eram o bună cunoștință a tovarăsei maiștru, se vedea că autoritatea ei, aici, e mult mai solidă și mai veche decît a mea pe șantier. Fui plimbat prin expoziție — purta titlul sugestiv „Lada de zeste a bunicii” — inima mea de țaran se bucura văzînd toate acele minuni de culoare și forme ce aminteau de satul pierdut.

Ana mă aștepta, știa că vin, adusese și ceva mîncare și era cu o bicicletă, probabil împrumutată. Am încercat să-i povestesc pe îndelete de ce voiam să merg în vizită la copacul meu din curte. Știa mai totul despre ploșnițe, despre lupa mea și despre nopțile legate de numele de Ezechiel. Acum, îi spuneam, mă consideram vindecat de murdăria și nebunia acelui timp atît de dureros, copacul mi-a fost prieten și frate: am auzit că a reînviat, crengile lui, pe care le credeam definitiv moarte, cunosc acum o înflorire și înfrunzire miraculoasă.

M-a înțeles. Făcurăm cîțiva pași alături, ducîndu-ne bicicletele de mîină. Elevele ei, vesele și curioase, ne urmăreau cu privirea, comentînd și glumind. Ieșirăm din raza lor. Umpleam această grea tăcere povestind — cu ironie și distanțare — elucubrațiile cimexologice ale colonelului cu un ochi de sticlă. Mă asculta doar pe jumătate, o cunoșteam destul ca să știu că, acum, îmi evită privirea fiindcă e cu gîndul în altă parte.

Cotirăm spre Teatrul Național. Există aici, într-un modest parculeț mic-burghez, cîțiva copaci semeți, aproape voievodali: ulmi, arțari, castani. După zăpușeala toridă a orașului, aici puteai găsi o umbră calmă și cuminte, de zăvoi sau dumbravă. Ne culcarăm bicicletele în iarbă, noi ne sprijinirăm de tulpina groasă a unei arbore.

Am stat așa nemișcați, tăcuți, cîteva minute lungi. O șopîrlă verde se strecura agilă printre ierburile uscate, un sticlete foarte colorat se legăna pe o ramură apropiată. Cu pași de felină se apropia de noi ora de adevăr, ora în care vom închide sau vom deschide ușa spre grădină sau pivniță.

Ana își ridică fața spre mine. (Sunt un bărbat înalt, trei centimetri peste un metru optzeci, ea, dacă era cu o palmă mai scundă decît mine, dar subțirimea învoaltă și mlădioasă a mersului o făceau să pară deosebit de înaltă.) Și-a ridicat fața spre mine și eu mi-am adus aminte că, acasă, mama păstra o Maică Precistă desenantă pe sticlă, numai în trei culori: negru, roșu-cărămiziu și albastru foarte închis. În limbajul figurat al copilăriei mele, aveam pentru „mama” trei variante foarte clar diferențiate: mamă, muică, mumă. Muma — un amestec de codru și basm, de frică și vrajă — se folosea în variantele Muma Pădurii, Muma Mumelor și Muma Lumii. Icoana noastră era cînd Muma Mumelor, cînd Muma Lumii. Ovalul înclinat al acestei fețe îmi venea în minte acum — dar și aroma de busuioc și candelă, adică tot ce însoțea, pe vremuri, acel colț temut și respectat din odaia mare.

Ana își ridică fața spre mine și mă privi. Știam acum: după această privire a ei, exista o a doua, care, la rîndul ei, acoperea pe cea de-a treia: *Privirea* (probabil). Îmi trebuiau cîteva clipe ca să mă pot limpezi, spre a-i putea face față. Doctorul Petrică-Sandu — pe care, după mutarea mea în Luncă, l-am întîlnit de mai multe ori, totdeauna în fugă — a încercat să-mi explice cîte ceva din „cazul” acestei Ane. Considera că esența graiului ei mut se bazează pe o neobișnuită încărcare, logică și afectivă, prin care ea reușește să comunice. Dar nu totdeauna și nu cu oricine. Acest *modul lingvistic interior* al ei nu era altceva decît... tăcerea. Tăcerea ca stare, ca gîndire, ca apropiere. Tăcerea ei nu are nimic comun cu muțenia, ca infirmitate. Există foarte mulți oameni care sunt considerați muți, deși ei nu sunt decît foarte tăcuți. Există chiar și popoare de acest fel. Ana gîndește intens și focalizat. Adică modular. Întreaga ei energie — flacăra rece și limpede — se revarsă în armonia trupului, în puritatea mîinilor și a feței, dar mai ales în privire. Un acvariu, de pildă, poate să-ți redea, în metaforică formă, întreg peisajul submarin, cu alge, pești, corali și madrepore. La fel, ea a reușit ca, citind, să vadă cuvintele și, tăcînd, să le rostească. Intensitatea privirii ei e direct proporțională cu nevoia de a spune și cu neputința de a vorbi. Se naște astfel un fel de dialog empatic, ea punînd în mișcare — doar uitîndu-se în ochii tăi — întregul tău aparat de recepție și înțelegere. Ar fi cît se poate de probabil ca limba asta a noastră în

care discutăm și pălăvrăgim, analizăm și bîrfim, gîndim și visăm să aibă posibilitatea — arhaică, probabil — de a exista și sub o stare seminală, incipientă: cristal sau sămînță, oglindă sau reflector. Cuvîntul, în cazul ei, trebuie scris cu „c” mare. Funcționează ca un miez nuclear, prin iradiere, se poate transfera oricînd în discursiv, așa cum comunică, probabil, prin văzduh, fără să deschidă gura asceții pustiurilor sau șamanii din Tibet.

I-am povestit doctorului Petrică-Sandu cum, la începuturile cunoștinței mele cu Ana („eram idiot, închipuiți-vă, îmi pusesem în gînd ca eu să o învăț pe ea să vorbească — în timp ce ea, indirect, mă învăța să înțeleg ce vorbea ea atît de clar și de logic”), ea mi-a „povestit” ceva din viața surdomutelor la a căror școală preda lucrul manual. Îmi spunea că doi surdomuți, o fată și un băiat, cînd se cunosc, își vorbesc la început, gesticulînd mult și confuz. Pe măsură ce se cunosc, dansul mîinilor devine tot mai armonic și mai reținut. În clipa în care dragostea lor a atins o anumită culme, fata și băiatul stau față în față, se privesc în ochi nemișcați, nu schițează nici cel mai mic gest cu mîinile, buzele sau capul: dacă reușesc să se citească reciproc *numai din privire*, asta înseamnă că au atins un prag care e mai mult decît o declarație sau jurămint de dragoste... „Vezi, iubite domnule Lupu, singură această poveste — îmi mărturisi doctorul nostru — poate întoarce pe dos logica lui Aristotel și o mare parte din teoriile moderne ale cunoașterii. Ea nu-și transformă partenerul în patefon sau megafon: ea rămîne o teză, pe care o citești în ochii ei; tu îi răspunzi, deci funcționezi ca antiteză, dar ceea ce spui este o sinteză: e ca un fir de mărțișor — și alb, și roșu — adică și ideea ei, și gîndul tău, dar toarse și îngemănate. Cu o importantă precizare: energia limbajului ei nu e ca a noastră, bazată pe inteligență, habitudine și voință. Nu! Dinamica ființei Anei izvorăște dintr-o rană, dintr-o cumplită rană, din care, precum vezi, crește un nufăr de puritate și înțelepciune. Logica ei are parfum, gingășie și dragoste. Ceea ce lipsește, în general, din logicile clasice sau moderne...”

Ana își ridică fața spre mine, mă privi și îmi spuse:

— Copacul tău într-adevăr a înflorit. Te așteaptă, fii sigur. Dar eu cred că ar fi mai bine să te duci într-o noapte, singur. Altă dată. Acum aș vrea să te rog să vii cu mine. M-a anunțat cineva că tanti

Cătălina, Preoteasa noastră, se simte rău: e chinuită de vise și pre-simțiri, ne cheamă pe amîndoi să mergem s-o vedem.

— Mergem! răspunsei fără să ezit.

Dar Ana își avea planul ei. Se uită împrejur și ochi o bancă de piatră. Îmi făcu semn să vin și să mă așez. Din geanta ei, desfăcu și îmi întinse, pe rînd, mai multe din sandviciurile tip Doda Chiva: pîine „boamfă“, de Banat, unsă cu unt, salată de vinete și hașeuri de pui. Eram foarte flămînd, nu refuzai. Ea gustă puțin, se uita la mine mirată, se vedea că pofta mea bărbătească era ceva nou și amuzant. Simții nevoia să mă scuz:

— Azi, îi spusei, am lucrat la un pod peste un rîu. Am profitat și mi-am făcut rația de înot pe o lună. Apa stoarce și flămînzește.

Încălecarăm bicicletele și ajunserăm foarte repede în fața așezămîntului. Lăsarăm bicicletele în curte. Ciotul salciei din iarna trecută (salcia aceasta marca ziua în care m-a părăsit Mili și am fost cules de pe drumuri de Ana) era acum plin de lăstare noi și grase. Am rămas o clipă cu privirea ațintită spre ea. S-ar fi căzut să merg să sărut salcia aceasta, era un martor cinstit și o metaforă vie a trecutului meu. Dar Ana mă privea, mă citea. Nu puteam să-mi permit, în fața ei, să mă comport așa cum o făceam în nopțile în care, cu o lupă în mîna, îmi vizitam fratele din curtea blocului.

Preoteasa ne aștepta, îmbrăcată tinerește, în fotoliul unic din cămăruța ei. Deși geamul era deschis, aerul din cameră mi se păru greu și plin de arome străine: tămîie? mirt? mentă?... Nu puteam să-mi dau seama. Ana o sărută ca pe o soră, ca pe o mamă. Eu, foarte intimidat sub privirea ochilor ei violent și teatral vopsiți, am spus doar: „sărut mîna, doamnă!“ — și îi sărutai mîna slabă, de bazilee vîrstnică.

— Stați jos, copii, ne spuse.

Părea obosită, de parcă acum s-ar fi sculat dintr-un pat de boală. Dar vocea și privirea ei tăioasă marcau deosebita energie ce mai vibra în acest trup puternic, înalt, ca un catarg tragic în mijlocul propriei furtuni.

— V-am chemat, continuă ea, ca să mă însoțiți în zăvoiul din Luncă, unde astă-seară profesorul meu își ține cursul de închidere a anului de învățămînt. V-am chemat pe voi, fiindcă sunteți singurii care, deocamdată, nu mirosiți a moarte. Doctorul meu iubit, Petrică-

Sandu, e copleșit de demența lumii, a ajuns, după un atît de lung ocol, să creadă iar în psihologie. Groaznic. E pierdut: psihanaliza e una din cele mai periculoase amăgiri ale secolului nostru. Auzi? Hormoni, glande, creier. Creier... Domnul profesor Ilie Ursu se pregătește — bînd spirturi la o masă cu însuși Belzebuth — pentru o despărțire care e sinucidere — și o sinucidere ce nu va fi o despărțire. Lidia noastră joacă pocher cu istoria, vrea să-și salveze fiica pianistă, neștiind că pierde, pierzînd totul. Dar asta e în firea ei: acest distins domn, Alfons Vulcu, care e un amestec de rabin și comisar, de arhanghel și escroc, va fi foarte fericit cu ea tocmai fiindcă are un mare talent pentru nefericire.

— Vă vom însoți, doamnă, îi spusei, crezînd că a uitat că trebuie să plecăm undeva. Cu mare plăcere!

Mă măsură de sus (stăteam pe un taburet turcesc), închise ochii și-i ceru Anei s-o țină de mînă.

— E clar, îmi spuse, nu mai ești Ezechiel. Ai reușit să treci peste primul pod. Nu singur: ai fost foarte ajutat de fratele tău.

Se făcuse frig în jurul inimii mele, o ușă se deschidea spre micul meu iad.

— Doamnă, îi spusei, privind-o curajos, aș dori să știți că nu am reușit să aflu cum a murit fratele meu. Dar — permiteți-mi, simt nevoia —, dar sunt obligat să vă mărturisesc, dumneavoastră și acestei Ane, că eu — fratele mai mic, oblăduit de Pătru —, din lașitate, din prostie, l-am vîndut. Fără să vreau, am fost martor al acuzării în procesul său. Era nevinovat, îmi apăraseră un brad ce purta numele meu. Da! Soția sa, Veronica, mamă a doi copii frumoși, mi-a strigat în față, după proces: „Iudă!“

Nici o clipire a pleoapelor la Ana. Nici o reacție la Preoteasa. Parcă aș fi vorbit despre vreme, despre var, despre fier-betoane.

— Nu mai ești Ezechiel, continuă ea, fără să-și deschidă ochii încercănați rotund în negru, dar robia Babilonului a trecut, Ierusalimul poate fi reconstruit. Nabucodonosor a murit nebun, crezînd că evreii au vrut să-l otrăvească. Mai ai două poduri de trecut. Pe unul treci acum — s-ar putea ca fata asta, care e o zîină a neamului nostru, să te ajute, ținîndu-te de mînă. Ultimul pod, cel de-al treilea, îl vei trece împreună cu foarte mulți, în numele Tatălui și al Fratelui tău... Avem timp, Ana! E ora șase, soarele apune tîrziu. Mefisto,

nenorocitul, își ține cursurile în amurg, el crede că seara este timpul sacru pentru orice filosof, pentru orice filosofie. Știe că vom veni: ar dori să-l ajutăm. Să săpăm acolo, la rădăcina acelui copac pe care stă în timpul prelegerilor sale, o groapă în care să înmormântăm, măcar pentru zece ani, o cutie de plumb în care, în latinește, a tradus câteva din luminile sau întunecimile sale morale și metafizice... Desertăciune, dragii mei: filosofia a fost servitoarea teologilor, guvernanta puilor de tirani și satrapi, acum e țitoarea fascismelor de tot felul, curva din Biblie ce umblă călare pe o fiară. Am sînge rusesc în vine, pot să spun: filosofia acestei Europe condamnate, putrede și lașe nu a născut decît idei cu măciucă și valori cu mitraliere și bombe. Pînă și cuvîntul „dragoste“ sau „libertate“ înoată în sînge pînă-n gît.

O măicuță ne servi șerbetul roz și parfumat. Apoi trecurăm în atelierul mic, unde Preoteasa ținu să ne arate ultimele două odăjdii preotești lucrate de ea. Erau din brocart — unul vișiniu, celălalt verde-pal —, cusute cu fire de aur și argint. Stăteau pe un stativ.

— Nu sunt încă sfințite, ne spuse, și nici nu știu dacă vor fi sfințite vreodată. Mă tem că Hristos, Domnul nostru, s-a îndepărtat de biserică, biserica e străină de cult și cultul a devenit o simplă bolboroseală de formă. Priviți aceste odăjdii: ele sunt foarte bizantine — deci vecine cu crima lumească și jertfa în pustiu a anahoreților. Pe mine cuvîntul Bizanț mă umple de bucurie, deși știu că, mai nou, bizantinism, în Occident, înseamnă tîrîrea pe burtă a eunucilor milogi ce-i linguesc pe cruzii stăpîni ai lumii. Am propus Preasfinției sale ca, spre sfințire, să expunem aceste odăjdii într-una din acele vechi biserici de lemn ce mai există în cătunele îndepărtate. Față în față cu o catapeteasmă pictată de un meșter mut sau surd. Acolo, aceste odăjdii s-ar putea impregna cu un pic de slavă și sfințenie. Dar Sfinția sa e de altă părere: ele se vor sfinți „dialectic“, în mijlocul lumii noastre păcătoase, ca niște contradicții la caracterul și moravurile unor fețe, mai puțin bisericesti, ce le vor îmbrăca, totuși. Amin, am zis, zeul ultim la care mă rog eu poartă un simplu *peplum**. Nici nu e zeu, e doar un poet foarte vechi: cînd începe să cînte, rămîne gol asemenea vechilor statui grecești și etrusce...

* Îmbrăcăminte lungă și largă (în general femeiască) (lat.).

Revenirăm în chilia ei. Preoteasa aprinse candela care atârna sub o icoană rusească ce mi se părea a fi în întregime din aur. Apoi, de sub patul ei de fier, scoase o mapă albastră. Era plină de acuarele (sau tempera, nu-mi dădeam seama) reprezentînd același cap de femeie în diferite ipostaze. Totul în aceste portrete (care nu semănau cu Preoteasa; sau, poate, semănau, dar în altă ordine de idei) era concentrat în ochii figurii. Acești ochi, încercănați foarte, mi se păreau a fi singurul amănunt ce varia de la o planșă la alta. Ana le cunoștea, ea se uita la mine să vadă cum reacționez eu la aceste totuși înspăimîntătoare chipuri.

— Să nu te sperii, tinere lup. Nimic în lumea asta nu e lipsit de însemnătate. Uită-te în ochii mei, dacă ai ochi să mă vezi: vei întîlni privirea mea de nebună, de incurabilă schizofrenă. Toate aceste priviri le vei întîlni și aici: desenele mele nu sunt decît o ilustrare, cu mijloace naive și nevrotice, ale diferitelor grade de spaimă prin care trec eu, treci tu, trece ea — trecem cu toții. Fior, așteptare, pîndă, frică, spaimă, groază, urlet, moarte — și apoi iar de la început, în altă gamă, fior, spaimă, frică, groază. Nu pricepi? Nu-i nimic! Ana a trecut prin aceste vămi, ea este cu o mie de ani mai în vîrstă decît tine. Iar eu, să știi, am urmat mai multe tratamente complete cu șocuri electrice, cu șocuri de insulină și cu alte șocuri moderne și contemporane. Spaimile de aici nu se leagă de suferințele mele personale din spital. Acest război murdar a vîrît lumea întreagă într-un lazaret de nebuni. Fiecare conștiință curată a fost supusă unor șocuri; mai mult, fiecare popor trebuie, mai devreme sau mai tîrziu, să treacă prin focul curățitor al acestor urîte spaimi și mute țipete. Eu mi-am pierdut mințile în timpul unei repetiții: avusesem premiera cu *Macbeth*, pregăteam acum *Troienele*. A venit la teatru un fel de Michiduță speriat și ne-a comunicat că aceste două tragedii vor fi scoase din repertoriu *pentru totdeauna*. Și că de mîine va trebui să încep să repet în nu știu ce rol, în care voi avea un pistol. Va fi tot o tragedie, dar una optimistă. Nu am înțeles. Am înnebunit și... gata. Am simțit eroii tragediilor clasice ridicînd mîinile și plecînd — fără proteste, fără lupte — spre neant. Sau spre o ghilotină. Optimistă... Teatrul, tinere inginer, are o vechime de trei mii de ani, de trei sute de ani s-a permis și femeilor să urce pe scenă, de treizeci de ani, bătrîna noastră foarte tînără limbă și-a îmbrăcat coturnii și masca și

a pășit în repertoriul universal. Cum era să mă întorc la irozii și vodevilurile cu haiduci, pistolari și tînăra gardă? Nu puteam. Nu puteam. Am fost toată viața o conștiință de stînga, am crezut în oameni, în artă, în dreptul poporului de jos de a avea acces la cele mai înalte frumuseți ale cuvîntului și spiritului. Cu cinci ani înainte am refuzat să joc Tofana din *Patima roșie*, am refuzat și multe piese de boulevard de mare succes. Ziceam: poporul meu jucăuș și pădureț, superficial și levantin trebuie să iasă din șanțul de vulgaritate și semidoctism în care a fost vîrît de cîtiva comedioграфи geniali, dar mitici. Trebuie să ne refacem — strigam în ședințele consiliului de lectură al Naționalului — legătura cu antichitatea, cu marii clasici și romantici, *prin tragedii*. Trebuie să învățăm să murim. Nu putem trăi, în mijlocul Europei, ca un popor latin, dar cu moravuri fanariote, memorie turcească și o morală de șperțari, lichele și șmecheri. Eu am oroare de vulgaritate și bășcălie — tocmai fiindcă verbul nostru valah a acceptat să locuiască și să răsune în inima mea de actriță gravă. Aceste portrete pe care le vezi — treizeci și două la număr, al treizeci și treilea va fi pictat de Ana, după moartea mea — sunt chipurile Cuvîntului meu pătimit! Noi două ieșim să ne schimbăm (iubitul meu Mefisto dorește să-l întîmpinăm îmbrăcate altfel). Pînă ne întoarcem, răsfoiește-le. Sunt numerotate. Pe această hîrtie vei scrie numărul tabloului care te-a îngrozit cel mai mult, precum și numărul tabloului care te-a liniștit și ți-a plăcut.

— Nu înțeleg, spusei. Ce rost are acest examen? Toate aceste chipuri mă îngrozesc.

— Nu e vorba de nici un examen. Vei face o călătorie și, la sfîrșit, îți vei spune care oraș te-a îngrozit și în care ai fi dorit să rămîi și să trăiești. Nu te grăbi: de trei ori să le vezi pe toate, la fiecare tablou să stai cît respiri rar de nouă ori. Doctorul Sandu folosește această metodă ca să stabilească un diagnostic. Noi două dorim să știm cîte trepte ai urcat sau ai coborît de cînd ai plecat din vechea ta casă...

Ana privea prin geam spre salcie: în mîină învîrtea distrată o cochilie de melc. Nu voia să mă ajute. Sau nu putea.

Mă așezai în fotoliul unic și începui, rar, ritmic, să răsfoiesc și să privesc cu tărie și atenție planșele din mapa albastră. Femeile plecară spre ateliere. Prin geamul deschis intrară două rîndunele. Se

așezară pe o sfoară întinsă sus, se vedea că sunt de-ale casei. Așteptai cîtva timp să plece, pe urmă, observînd că ele stau foarte liniștite și se uită la mine fără frică sau mirare, le lăsaî în pace și mă întorsei la ochii aceia în care — ca pe o claviatură de orgă — întâlneam toate gamele de frică și spaimă din memoria mea.

În clipele în care, fiecare cu rana lui, ne retrăgeam la o masă de birt, lîngă niște otrăvite romuri cu bere, Mefisto — a cărui obsesie de bază era în mare parte legată de un sentiment de vinovăție filosofică — obișnuia, mereu și mereu, să revină asupra acestei teme ce o vedeam defilînd din portretele Preotesei. „Nici peșterile din epoca de piatră, zicea el, și nici lumea politeistă-sclavagistă nu a cunoscut Frica metafizică. Teama, spaima, oroarea — da, dar frica de necunoscut, frica de neant (sau de ce ar putea fi „dincolo“), toate acestea apar o dată cu creștinismul evului mediu. Statuaria Orientului îndepărtat, cu toți monștrii și dragonii săi, a reușit, probabil, să curețe sufletele de coșmarurile fricii originare: la noi, toate istorisirile biblice, picturile cu demoni, iad și judecată de apoi nu au făcut decît să implanteze în oameni sentimentul morții și al damnării.“

...Îmi aduc aminte (am o memorie de elefant — inginer fiind, o mare parte din spiritul meu e total neocupat), într-o noapte tîrziu mi-a înșirat pe o hîrtie de pungă cafenie, cu un creion bont, paralel, cele șapte categorii de frică: cele ale evului mediu — și cele ale epocii noastre postatomice. Diavolii, strigoii, vrăjitoarele, ciuma, năvălirile barbare, predicatorii străini, inchiziția — acestea ar fi fost cele șapte plăgi ale fricii pentru oamenii întunecatului ev mediu. Acestora, paralel, le-ar corespunde (afirma el — și eu îl cred acum, cînd privesc ceea ce privesc) șapte plăgi ale lumii noastre, indiferent de continent, bloc, sistem politic. Iată-le: tiranii, dogmele, invențiile ucigătoare, prostia (care corespunde perfect cu teama de ciumă a medievalilor), ocupația străină, exploatarea, arestările... „Rușilor, și nu americanilor — striga el cu țoiul cubanez în mîină — le revine rolul să mîntuie lumea de frică. Cu frica pe frică călcînd. Trecînd, cu marele și încercatul lor suflet, peste toate bolgiile lumii, greșind și păcătuind, tocmai fiindcă binele se naște din rău și libertatea e copilul din flori al robiei...“

Rîndunelele ciripiră delicat și plecară. Eu am simțit care ar fi cele două tablouri extreme pe care trebuia să le notez cu plus sau

minus. Ușa se deschise și — întocmai ca la teatru — îmi fu dat să asist la intrarea aproape în pas de dans a celor două femei. Preoteasa era îmbrăcată într-o togă antică, albastră, cu tivuri negre. În picioare purta sandale romane. Ana, care venea în urma ei, arăta într-adevăr ca o zână din basmele noastre. Le de Săliște sau Rășinari, catrință lucrată de mînă, peste o fustă încrețită; în picioare opincuțe de vară, din piele de capră, peste ciorapi scurți, din bumbac alb. La gît, o salbă simplă. Pe cap, pălărie de paie înflorată, din acelea ce se poartă la seceriș în Gorj sau în Alba.

Mă ridicai în picioare. Nu puteam să scot o singură vorbă. Ele se închinară în fața mea (eram în pantaloni de doc și cămașă de vară, cadrilată), apoi, citind numerele indicate de mine, izbucniră în rîs.

— Domnule inginer, îmi spuse Preoteasa, nu va trebui să te temi că — trecînd noi, așa cum suntem acum îmbrăcate — vom atrage atenția lumii. Dacă ne-am așeza pe treptele teatrului, sunt sigură că s-ar găsi cîțiva care să ne bruftuie sau să ne ducă la nebuni. Dar aici, la margine de oraș, la margine de Europa și lume, oamenii sunt foarte înțelegători, fiind obișnuiți cu fel de fel de deghi-zări. Am văzut o mireasă ca de Paris însoțită de fotbaliști în echipament de meci, am văzut o văduvă cu șapte văluri negre mergînd la parastas înconjurată de călușari ce dansau, am văzut țigănci paparude, aproape goale, dansînd în fața bisericii Madona Dudu, pentru ploaie. Crede-mă, nimeni nu se va mira că eu voi merge la Argos, Ana spre țara lui Roșu-Verde împărat, iar tu, inginerule, spre viitorul tău foarte luminos. Vei avea de cărat o traistă cu sticle. Profesorul meu este un mare bețiv — scrie el latinește despre luciditate, dar după aceea simte nevoia să se îmbete ca un rus; predică el eliberarea spiritului printr-o spirală ce urcă pe un con luminat de sus, dar asta nu-l împiedică să cadă beat din vîrfurile conului „maximei libertăți, minimei necesități“.

Apucaî traista plină cu sticle de vin. Urmăriți cu încîntare și veselie de întregul personal al Așezămîntului, ieșirăm în stradă și, traversînd grădina Dudu, o luarăm direct spre mahalaua Luncii.

Nu cunoșteam acest drum pietruit, cu un singur trotuar, cotind printre case mărunte, speriate și ascunse în curți afunde cu duzi și cișmele, arătînd spre uliță doar un umăr sau un cot, și acela în unghi

ascuțit. Semn de țifnă sau șiretenie țigoveată, nu avea importanță. Zînele mele mergeau în față. Preoteasa, conform obiceiului și chemării sale, vorbea tare: nu cu mine, nici cu Ana, ci cu strada întregă, cu țara, cu lumea.

Ana se întoarse la un moment dat și, roșind ușor, fără să mă privească, apucă o toartă a traistei cu cinci sticle pline. Acum, oricine venea din față, zărind mai întâi gîtul sticlelor ce le căram, realiza că e vorba de un chef: saluta cu respect și, zîmbind complice, își vedea de treabă. Ceea ce ne deosebește oarecum de popoarele din jur ar fi gustul țărăncilor noastre de a se împodobi, gustul bărbaților pentru chef (nu pentru beție) și gustul poporului întreg pentru sărbători (nu sărbătoriri). Preoteasa vorbea tare, peste umăr, fără să întoarcă privirea. Nimeni nu se mira nici nu se oprea din drum să o asculte: în primul rînd, îmi ziceam, este în obiceiul acestor locuri (în care epoca sclavagist-feudală își dă mîna cu revoluția electronică și computerizată) ca stăpînul familiei, al satului sau al moșiei să meargă cu doi pași înainte și, fără să întoarcă gîtul și capul, să vorbească necontrazis cu cei ce vin în urmă; în al doilea rînd, sticlele noastre, reprezentînd un fel de bilet de voie, asigură statutul de libertate și inițiativă al băutorilor și chefliilor, aceștia avînd, pe întreg întinsul patriei noastre dragi, o vechime milenară, mitologică, păgînă și creștină.

Pădurea Luncii nu se zărea încă, dar în pulberea strălucitoare a acestei înserări, de vară buiacă și bogată, se putea întrezări cearcănul de verdeată ce ne aștepta la marginea-marginilor orașului. Munții erau foarte departe, siluetele lor înalte și pline de vînăt și argint le simțeam privind stăpîne peste bărăgane, pînă la ascunsa și leneșă Dunăre.

Preoteasa, la trei pași înaintea noastră, călca peste hîrtoapele bătrînului trotuar ca o regină volubilă și certăreață. Gesticula frumos și teatral cu mîinile ei dezgolite, încă foarte frumoase. Părea excitată, un fel de ireală frenezie, ca un vînt de adevăr și poezie, adia dinspre ea spre tăcerea noastră, și ea destul de încărcată.

— Dragii mei copii, ni se adresă fără să-și întoarcă privirea, nu vă dați seama cît de bucuroasă sunt. Am visat frumos în ultimele nopți, febră nu am avut. Cu mure și smeură am visat, cu măguri și sihle de nepătruns: sufletul meu de munteancă, în somn, totdeauna

se întoarce undeva la marginea codrului, codruțului. Eu l-am sfătuit și îndemnat pe acest nefericit și pustiu amant al infernului meu, Mefisto, să înceteze a-și mai risipi lucifieria prin taverne și birturi populare, cu diferiți ingineri apteri, preoți atei, contabili poeți și să-și îndrepte toată dragostea și știința lumească — mult prea omească și mult prea legată de materie și istorie — spre acest public tăcut și înțelept, veșnic și dumnezeiesc, care e alcătuit din Măriile lor prinții țărîmului valah, copacii. Fiindcă — i-am explicat băbește — copacii înțeleg, ascultă, rețin și iubesc. Copacii nu uită, nu trădează, nu falsifică, nu se îmbată: un copac e mult mai aproape de veșnicie și absolut decât o catedră de metafizică, o scenă istorică sau o arenă cu panduri și căzuși. Dragii mei copii, i-am mai spus că viitorul nostru îl citim mult mai bine uitându-ne cu ochi de copii spre pădurile, apele și livezile patriei, decât în manualele de sociologie sau economie statistică. Noi n-am avut niciodată un rol principal în Istoria Mare: am dus tava, am ținut halebarda, am strigat „ura“ la sosirea sau la plecarea marilor regi și împărați. Iar de la acest nenorocit al doilea război mondial — pe care, v-o spun eu, nimeni nu l-a câștigat, pe care mai ales cei morți l-au pierdut în modul cel mai absurd și mai criminal — *Teatrum Mundi* nu mai este Istoria. S-a terminat cu istoria evenimentială. Cei doi giganti cocoși stau față în față, încercînd fiecare să-l hipnotizeze pe celălalt. Nimic nu se mai întîmplă — au loc mici schimbări, dar nici o mare schimbare. Noi să fim fericiți de această *bello**-pauză: neavînd nici o replică sau o scenă tare în ea, ne simțim bine întorcîndu-ne în timpul nostru bătrîn, în mitologia lungă și prelungă a așteptării, resemnării și înțelepciunii noastre de frunze și rădăcini, de trestii pe lac și ierburi sub coasă. De gize, melci, lupi singuratici. Eu cred că totul e semn și chemare în această lume: îl văd pe tata arînd și semănînd, pe mama secerînd. Bunica mea torcea — și eu simt firul limbii mele ca un caier haotic transformat în sens și adevăr. Mama frămînta pîinea și facerea unei pîini, astăzi, mi se pare mai mult decât o biografie sau o carieră. Eram încă o copilă cînd, împreună cu Irina, divina mea verișoară, mama acestei copile, am jucat o feerie în luminișul unei păduri: eu eram Baba Cloanța, ea, care a fost aproape mai frumoasă decât tine, Ana, a fost, bine-nțeles, Ileana Cosînzeana.

---

* *Bellum*, -i = război (lat.). *Bello*-pauză (creație a autorului) = întrerupere a ostilităților.

Noi, românii, în primul mileniu, am avut obiceiul de a avea două nume, unul creștin și altul păgîn. Nu din șmecherie sau prudență, ci din nevoie. Cu o față suntem întorși spre actualitate, cu cealaltă spre trecut, spre poveștile și legendele noastre sălbatice și primitive. Eu te-am botezat Ana — și ți-am dat două nume: Ana Perenna*, ca să fii bună și înțeleaptă, și Diana, ca să ajungi o fată a pădurilor și a fiarelor mute, dar curate și cinstite...

Treceau căruțe cu oameni sărmani, țigani călări, mulți pensionari plini de demnitate și respect. Salutau, ne zîmbeau și își vedeau de drum. Trotuarul se termină, ne mutarăm pe caldarîmul pietruit. Soarele apunea după dealurile cu vii, fruntea înaltă a pădurii din Luncă se zărea ca un val oceanic, încremenit. Preoteasa cînta „Pe lîngă plopii fără soț“, obrazii Anei erau roșii. Un cîine alb, blîndă haimana de maidan, se alipi de grupul nostru.

— Se adună haita, trăiască haita! striga Preoteasa. Ratați din lumea întreagă, veniți cu noi!

Striga asemeni unei bețive, nu îi păsa de nimeni și de nimic. Avea și pentru cine. Dinspre Faraoni ni se alătură, discret și tăcut, droșca mînată de domnul Pascaly. Alături de el, în costum de vară (Caragiale), îl vedeam pe mohorîtul profesor de muzică Ilie Ursu. Îl zărirăm aproape de pădure și pe distinsul conte Adam, ținea de căpăstru cei doi cai albi ai săi. Întotdeauna, vara, îi ducea nopțile la păscut prin poienile imensului zăvoi al Luncii. Era deosebit de elegant, în brices și cizme, cămașă și pălărie de vînător tirolez, dar plin de vînatăi. O mîină rănită o avea în eșarfă: fusese bătut — nu era prima dată, nimeni nu se mai mira, în partea asta a lumii conflictele de acest fel țineau de fabulă și anecdotă. Ne salută, se lăsă sărutat de Preoteasă, care, se vedea, avea o slăbiciune deosebită pentru distincția și tăcerile sale. Așteptam să apară și Lidia cu Alfons al ei, dar din privirile Anei înțelesei că Lidia și-a dat demisia din serviciu, se și mutase în capitală, unde urma să se căsătorească și să-și facă formele legale de plecare. În locul lor, pentru ca taraful nostru să fie totuși complet, apărură, zîmbitori și golani, cei doi inspectori de folclor. Erau bineveniți — de-acum, făceau parte din compoziția aerului și a humei.

* Cea trainică, cea nepieritoare (lat.).

Ultimele căsuțe și grădini se terminară. Cîntînd, înalții plopî ne încădrau drumul. Ca un pîlc de ostași răniți într-o bătălie și dezertori din bătălia următoare, fericiți și veseli, ne scufundarăm bucuroși în îmbrățișarea frățească și blîndă a pădurii.

XVII

Am simțit cum ne cuprinde, cum ne învăluie și ne îmbrățișează pădurea. Copacii erau foarte înalți: stejari, carpeni, ulmi, arini — într-o reciproc-avantajoasă democrație, demnă de invidiat. Pe jos, covor elastic de frunze moarte, tufe mărunte de răchită și boz — cu multe flori modeste, mușetel, albăstrele, brîndușe tîrzii. Preoteasa mergea în frunte, ea știa drumul spre luminișul Profesorului. Ana culegea flori, o simțeam vorbind cu fiecare în parte. Alături, în grupuri tăcute, întreaga haită de „luminate căzături“, cum zicea Preoteasa. O priveam pe Ana, dărîmat de frumusețea ei ireală, îmi dădeam seama că trăiesc un moment de culme a vieții mele, că sunt undeva aproape de mal și insulă. Îmi venea să-mi repet pîgîna mea rugăciune — rugăciunea mea de inginer sărac cu duhul și bîntuit de stafii —, așa cum o șopteam pe vremea cînd, cu o lupă în mînă, coboram să îmbrățișez copacul-frate din curtea fostei mele locuințe: „Rogu-te, fii bun cu mine și-mi trimite cîteva adevăruri veșnice, un pumn de certitudini și măcar zece idei-cheie sau idei-șperaclu, care să lumineze ignoranța mea de inginer contabil: nu pot trăi orb și surd într-o lume mută, ajută-mă măcar să mă minunez și să mă întreb, dacă nu mă ajuți să pot cunoaște și înțelege...”

Aproape de luminiș, îl zărirăm pe doctorul Petrică-Sandu. Stătea pitit pe o buturugă și lua notițe. Pîș-pîș, ne așezarăm care încotro, fără zgomot. Cailor le fură scoase căpestrele, fiind lăsați să pască liberi

În mijlocul luminișului (acoperit de o iarbă fină și mărunță), așezat pe trunchiul retezat al unui stejar, avînd la spate o tablă neagră ca de școală primară veche, profesorul Mefisto — cu ochelarii

pe care și-i scotea și și-i puneă după nevoie, manevrînd niște însemnări ce le avea îngrămădite în mîna lui — vorbea ca de la o catedră de liceu sau universitate. Cu toată seriozitatea și dăruirea. Nimeni nu se mira, nimănui nu-i venea să rîdă, deși, judecînd în termeni de normalitate și utilitate practică, un profesor ce ține o prelegere în pădure, pentru copacii, ierburile și vîntul ce bate dinspre rîu, este tot ce poate fi mai absurd și mai ridicol. Ana îmi citea îndoielile, îmi făcea semne: „taci, taci, nu ai dreptate!“ ...Profesorul nu ne vedea. Și, chiar de ar fi știut că îl ascultăm pe ascuns, nu i-ar fi păsă de noi. Se scula din cînd în cînd și schița cu creta mici scheme pe tablă. Apoi se așeza iar, cita din notițele lui — ba în nemțește, ba în greacă — era prins într-o demonstrație riguroasă, care-l pasiona, îi vedeam fața străluminată de o bucurie dăscălească totală. Nu înțelegeam ce spunea, multe cuvinte se pierdeau, altele, fiind desprinse din întreg, nu se legau în vreun sens sau frază întreagă. Auzeam, de pildă, „melcoida retragere“, sau „tragicul vegetal al nonviolentei“, sau „coborîrea în timpul uitării“ — și multe asemenea logogriffe ciudate. Știam de la doctorul Petrică-Sandu că Mefisto ar fi terminat un „tratată de luciditate practică“, rezumatul acestuia, pentru orice eventualitate, traducîndu-l în latinește. Luciditatea, după a sa părere, fiind în același timp o stare, o valoare și o esență, i se părea a fi superioară cunoașterii (care duce sau la hiperspecializare, sau la sisteme dogmatice), superioară chiar și intuiției metafizice: luciditatea ar fi fost starea de veghe a sclavului într-o lume în care libertatea și egalitatea erau simple sloganuri, luciditatea va fi fost să fie starea de energie și speranță a omului condamnat la gale-re sau mină — și va fi și condiția de acțiune și umanism a comunistului cinstit, năpădit de lichele și birocrăți. Istoria, după părerea Profesorului, este uvertura la o nouă eră: se mută polii magnetici, se schimbă clima, se naște o generație spontană de oameni cu calități mutaționale diferite: de pildă, cu creierul mare prea mic, cu creierul mic prea mare, totul e posibil, chiar și imposibilul. Îmi aduceam aminte de predicile sale de cîrciumă — ele nu erau decît simple prolegomene pentru pregătirea acestor prelegeri forestiere. Îmi spunea: „O lume concepută de popi este totuși mai puțin plicticoasă decît o lume concepută de filosofi; și o lume concepută de filosofi poate fi un rai pe lîngă altă lume concepută de ingineri sau contabili fanfaroni.

Luciditatea ar fi calitatea inginerului și a contabilului prin care ei reușesc să vadă pădurea ce se ascunde după cifre și bune intenții...

Adevărata pădure, cea a Luncii, în tăcerea ei de catedrală, primea cuvintele asimilându-le în felul ei misterios, așa cum transforma și lumina solară în hrană și creștere. Începeam să percep frumusețea simbolică a momentului, să înțeleg anumite cuvinte care, ca niște spori zburători sau fum de jertfă inutilă, îmi atingeau timpanul interior.

— Pământul emite mai multă căldură decât poate elimina, îl auzeam pe iubitul meu Mefisto, oamenii emit mai multe intenții decât pot realiza, natura emite mai multe țipete de alarmă decât poate cerul să asculte... Luciditatea nu poate fi decât o stare de alarmă calmă în clipa în care incendiul s-a declarat și pompierii nu pot veni fiindcă sunt în ședință sau la teatru. (Să vadă *Cetatea de foc*.)

Cineva aprinsese un foc de găteje. Fumul îmi gîdila nările, făcîndu-mă să mă întorc spre anii în care, cu Pătru alături, înnoptam pe Plaiul Șandrului, într-o colibă cu crengi, lîngă un foc măreț, la care frigeam ciuperci și slănină.

— Lumea, auzeam ca prin vis, suferă de trei boli nemțești, tipic postbelice. În primul rînd, savanții lumii au pus la punct fuziunea și fisiunea nucleară fără să aibă habar ce se va întîmpla cu noi în caz de război, accident sau catastrofă... În al doilea rînd, politologii au gîndit și realizat preluarea și consolidarea puterii fără să poată prevedea care ar putea fi consecințele, de uz și abuz — mă refer exact la ceea ce știm cu toții după cel de-al XX-lea congres al marelui nostru Frate —, în caz că această populară putere se concentrează în mîna unui singur om, chiar dacă el ar fi — cum a fost Marele Învățător — geniul geniilor; și, în al treilea rînd, între natură și tehnică, între sat și oraș, agricultură și industrie, popoare sărace și popoare bogate se va naște un nou antagonism, ce poate deveni tragic în caz că nu i se găsește o soluție... Părerea mea este că revoluționarul cu pistol trebuie înlocuit cu revoluționarul lucid și bun, capabil de sinteze și gata oricînd să moară pentru binele celor de jos, care trudesce și așteaptă...

Mîna Anei era foarte aproape de mîna mea. Nu îndrăzneam s-o apuc — între noi, deocamdată, nu erau decât o mulțime de cuvinte nerostite și gînduri trecute sub tăcere. Cozile ei împletite țără-

nește îmi aduceau aminte de o Norica ce trecea pe ulițele satului meu pe vremea cînd mi se schimbau vocea și sufletul. Preoteasa stătea în genunchi, cu fruntea în iarbă. Inspectorii, în mare tăcere, jucau șptic sau durac, fețele lor exprimau o mulțumire atît de simplă și de pură, încît — deși știam cam ce hram poartă — îi invidiam ca pe niște gladiatori din marele circ. Ursu gusta dintr-o sticlă de buzunar. Pascaly, în mare tăcere, întreținea focul. Adam Lendvay, rezemat de un stejar solid, părea a dirija, cu degetul numai, o simfonie pastorală pe care numai el o auzea.

— Abia de o sută de ani am ieșit dintr-o gogoasă turcească, medievală, primitivă și foarte asiatică: acum, se vede că aripile noastre nu sunt nici juste, nici corecte și nici rentabile. Un demiurg foarte sever ne va obliga să reintrăm în gogoasă și să ne confecționăm altfel de aripi. Perfect. Vom intra, avem timp, vom ieși peste zece-douăzeci de ani, cu aripi ce vor părea și mai mari, și mai moderne. Deși vor fi tot vechile noastre aripi. Luciditatea noastră este conștiința aripii, la sfîrșitul diferitelor etape ale istoriei și devenirii noastre. Nu mai suntem viermi, știm ce este un fluture, pentru noi progresul lucid înseamnă trecerea de la condiția de tîrîre la cea de zbor. Și nu de zbor oarecare, ci de zbor european: suntem români fiindcă suntem europeni — și rămînem români numai cît timp vom aparține Europei și valorilor ei.

Conferențiarul păru a-și da seama că e ascultat. Se ridică în picioare și, făcîndu-ne un semn discret de „aveți răbdare, termin îndată!“, își ridică mîna ca pentru fraza de concluzie și încheiere.

— Frații mei copaci și voi, ierburi și tufe sălbatice! Numai voi știți că eu cred (cu tot sufletul, cu toată știința mea) în circuitul creator al sevelor vieții. Cred, de asemenea, în legile materiei, în valorile spiritului (care sunt și valorile materiei). Cuvintele și adevărurile mele spuse aici rămîn adevăruri și valori, așa cum o statuie frumoasă rămîne frumoasă și pe întuneric sau îngropată sub pămînt. Să încep de jos, mi-am zis, copacii sunt și ei un popor de care avem nevoie și de care depind unitatea și echilibrul nostru. Rîdă de mine proștii și smintiții — tot ce am spus în acest luminiș este mai veșnic și va fi mai bine păstrat decît va fi cutia de plumb pe care o voi îngropa într-o arhivă de bibliotecă sau de muzeu. Nu uitați: luciditatea este singura stare calitativă în care o profeție este posibilă și

justă. Iubiți copaci ai patriei mele, întrăm într-un ev lung, o imensă teză va fecunda antiteza lumii și a popoarelor ei. Sinteza ultimă noi nu o vom apuca, dar ea va avea loc, fiindcă, de astă dată, nu numai oamenii gîndesc și făptuiesc. Istoria, natura și stihiiile — toate sunt angajate în această poate ultimă, în orice caz fantastică aventură. Să rămînem lucizi, altfel, în absența inteligenței umane, va începe materia să gîndească și să acționeze. Ea nu știe nici morală și nici politică — dacă ajungem să depindem de mîniile sau răzbunările ei, vom fi pierduți. Personal, ceea ce am avut de spus am spus. Acum îmi depun armele teoretice: logica, bunul-simț și clara viziune. Am început prin a fi un creștin primitiv și am devenit un comunist marxist, revoluționar. Idealist și romantic. O cravașă și un ciomag trimise la timp m-au făcut să mă răzgîndesc. Acum sunt un oarecare socialist de tip european cu limba de predare română. Cred că scopul oricărei bune societăți e omul; el nu poate fi transformat în mijloc sau unealtă decît pentru scurtă vreme și cu grele punități. Cred în omenie și dragoste, în măsură și dreptate. Cred în munca inteligentă și în viața trăită ca o trestie sau un copac liber, dar gîndind și fiind mereu lucid și treaz. Și gata să spun tot ce știu, în caz că cineva ar avea nevoie de luminile mele. Cred în sfîrșitul tunelului și în cel de-al treilea pod, al cunoașterii și recunoașterii. Dumnezeu e neputincios, e datoria noastră de creaturi și creatori să-i venim în ajutor, să-l salvăm de neputință și disperare, de moarte și iad. Demonii care scoteau limba la mine în anii trecuți, bătîndu-și joc de conferințele mele, acum au dispărut. Ceea ce înseamnă că o salvare e posibilă chiar și pentru nenorociți ca mine. Ceea ce înseamnă că răul e frate cu binele, din jale se întrupează orice lumină și din suferințe și jertfe se naște mintea românului cea de pe urmă. Simt venind spre mine un fel de întuneric. Dar nu mă tem. Anul acesta va fi un an de întorsură pentru fiecare din noi, pentru țara întreagă: de întorsură, vă repet; voi, dragii mei copaci, îl veți vedea coborînd din codri și venind să ne aducă fie o veste mare, fie o mare amîinare a veștii... Binecuvîntată fie era acestui ultim cuvînt al meu, binecuvîntată fie limba adevărului nostru! Să stăm drepti, să stăm lucizi, istoria va fi lungă și foarte afurisită! Amin.

Aplaudarăm. Emoționat, Mefisto, cu mîna pe inimă, se înclina ca un actor stîngaci. Era aprins la față, bărbia îi tremura, era gata de

a izbucni în plîns. Se întîmplă deseori ca actorii mari sau profesorii de vocație să devină moșnegi într-o singură oră, de pildă, în timpul banchetului de pensionare. Eu și Ana ne-am prezentat împreună pentru a-l felicita. S-a bucurat deosebit văzîndu-mă alături de Ana. L-a strigat pe Ursu, spunîndu-i: „Uite-i! Ce zici, am reușit?“ Cînd l-am întrebat despre ce e vorba, Ursu îmi răspunse, în felul său mîrîit și greoi: „Transplantul“.

Preoteasa rămăsese ultima care să-i acorde acolada unui sărut cavaleresc. Primirăm cu toții pahare, Pascaly și Adam Lendvay ne turnau din vinul adus. Cei doi inspectori cu folclorul fură rugați să se ocupe de jar și de pregătirea grătarelor.

Preoteasa ceru liniște. Apoi, urcîndu-se pe ciotul retezat ce-i servise lui Mefisto de scaun și catedră, ridică mîinile și grăi:

— Îl sărbătorim astăzi, cu ocazia încheierii cursurilor de vară, pe distinsul și iubitul nostru coleg, profesor și amant ceresc, doctor Lucian Lupașcu, alias Mefisto. Un Mefisto valah, foarte străin și îndepărtat de modelul goethean. Mefisto înseamnă „cel ce urăște lumina“, fiind un demon de mîna a treia, trimis să ia sufletul acestui neamț naiv și compromis care e Faust. Fiindcă, sper că suntem cu toții de acord, acest uriaș savant medieval care, la bătrînețe, iscălește un contract cu diavolul ca să poată fi încă o dată tînăr, care seduce o nevinovată copilă, ca apoi, făcînd ocolul lumii antice și a cerurilor, la sfîrșitul vieții sale, prin grația Celui de Sus, să ajungă un simplu brigadier-șef de dig sau canal, un asemenea spirit nu poate fi considerat un model pentru omul modern. Lumea noastră s-a umplut de Fauști și Wagneri, harnici, dar proști și limitați. Din clipa în care o mare conștiință își vinde sufletul pentru acel *Verweile doch, du bist so schön!**, ea încetează de a mai fi un exemplu și o speranță. De aceea, dragi prieteni, întotdeauna am ținut ca acest Lucian să rămînă un Mefisto. Prinț al infernului, amar și sarcastic, ascunzînd sub ironia sa durerea disperată a unei creaturi superioare părăsite de Dumnezeu, de Dumnezeul pe care îl iubea și cu care semăna, ajunge prizonierul și sclavul unui infern fără soluție. După a mea părere, Mefisto este cel mîntuit, fiindcă suferă și gîndește, deși nu are nici o cartelă de speranță sau libertate. Îi spune la un moment dat lui

* Rămîi totuși, ești atît de frumos! (germ.)

Faust: „Sunt o parte a acelei forțe care vrea totdeauna răul, dar creează fără încetare doar binele!” Mefisto al nostru, cel de față aici, e un Mefisto întors, fiindcă toată viața a vrut binele, dar din toate începute de el nu au ieșit decît rele din ce în ce mai mari. Poate că zeii trimit asemenea spirite pe pămînt tocmai ca sufletul oamenilor să nu adoarmă în plictis și josnicie. Răul din lume nu e decît sursa cerească a unei neliniști fecunde și căutătoare, a unei suferințe ce ne mișcă roata morilor, scoțîndu-ne din amorțeală și nepăsare. Un Mefisto valah vorbește copacilor despre luciditate — și copacii îl înțeleg: ce ar mai avea de făcut un arhanghel? Disprețul pentru viață al originalului Mefisto s-a fost alchimizat la profesorul nostru în amărăciunea de a bănuî cam ce este cu adevărat această viață. Dragostea nu e decît o suferință liber acceptată, răul nu e decît lipsa de speranță și căință. În lumea noastră mică, dar simbolică, profesorul Mefisto nu a fost și nu este decît o cărare, o biată cărare, ce începe aiurea și nu sfîrșește nicăieri. Un biet cărturar carpatin, rătăcit în jungla marilor utopii ale acestui secol, și el de „întorsură”. Filosofia germană, ideologia rusă și talmudismul evreiesc — iată busolele cu care a navigat amantul meu, cu arca sa ce nu s-a mișcat din loc și cu pînzele sale în care nu au suflat decît paznicii potopului. Toate rătăcirile se concentrează în neajungere: mîntuirea lui nu va veni nici de la cutia aceea de plumb, în care își are manuscrisele opului său despre luciditate și nici din partea acestor copaci, care l-au ascultat cu mare respect și multă răbdare... Iubiți ai noștri frați întru melancolie și singurătate, nu am urcat pe această sfîntă buturugă filosofică spre a aduce elogii, desființîndu-l prin laude pe cel sărbătorit. Am ceva foarte important să vă spun. Doctorul Petrică-Sandu să ia notițe — un nou delir se adaugă la dosarul meu de vechi schizofrenă. Cei doi folcloriști să fie atenți, să nu raporteze greșit sau fals profeția mea. Fiindcă de o profeție e vorba. A fi profet, astăzi, o spunea fratele Ilie Ursu, e foarte simplu: „Spune adevărul despre ziua de azi și, peste zece-douăzeci de ani, pînă și Primăria va recunoaște că ai avut dreptate și ai prevăzut”. Dar, în cazul profeției mele de azi, lucrurile nu sunt chiar atît de simple. Nu sunt deloc simple. Fiindcă e vorba de un vis. Visul e graniță între un adevăr de pod și altul de pivniță: o taină a întunericului și a presimțirilor. Noi toți, aici, trăim visul istoriei în visul istoriei, visînd departe de reali-

tatea din piețe și tribunale, din ministere, cazărmi și universități. Suntem la marginea orașului fiindcă suntem și la marginea timpului acestui frumos oraș. Toți am căzut și acum încercăm să ne refacem viața, muncind cinstit și mărșăluind cuminte. Dar nu știu dacă vom reuși. Punctul de fugă al perspectivei viitorului nostru e în afară de tablou, de bunăvoință sau pricepere. Adevărata noastră istorie a fost cea care ni s-a arătat prin semne. Întâmplarea am interpretat-o prin amăgiri și dezamăgiri, schimbările le-am explicat prin reverii și speranțe, iar fericirea am judecat-o prin ce vedeam în ochii bătrânilor muribunzi sau în zîmbetul nevinovat al pruncilor. Să nu disprețuim semnele: istoria neamului nostru poate să fie o spirală de viță dialectică ce urcă și urcă, în serpentină, spre vârful unui munte ca Parîngul, dar poate fi și acest drum Bumbesti-Livezeni, cu patruzeci și două de tunele, în care după fiecare tunel vine un strop de prăpastie luminoasă, ca apoi să urmeze alt tunel și mai lung. Filosofia și teologiile l-au anchilozat, luciditatea sa pur teoretică l-a orbit, iar Măria sa alcoolul i-a turnat în pahar acel dram de anestezic ce l-a ajutat să treacă, fără să urle de durere sau rușine, pe lângă tainele propriei sale vieți... Iertați-mă că vă vorbesc atât de mult: orice actriță, scăpată din hamurile textului de memorat, devine un minz anarhic într-o ogradă sălbatică. Doctorul știe că „a nu vorbi“, în cazul meu cu totul special, înseamnă a mă îneca iar în apele negre ale demenței. Ne-am născut dintr-o milenară tăcere, să nu ne întoarcem la tăcere, încruntare și frică. Cuvîntul mijlocește între adevăr și viitor, între prezent și veșnicie.

Mefisto o privea cu duioșie.

— Visul, îi șopti de aproape. Visul, doamna mea!

— Ai dreptate, bătrîne ocolitor al cucutei. Ai dreptate. Iată, ca și în Elada veche, trec peste această dumbravă giștele sălbatice. Țipătul lor de seară mă înfioară. Luați-vă cupele cu vin, pregătiți-vă instrumentele, iubite profesor Ursu și conte Adam: după ce termin întunecata mea comunicare, va trebui să le oferim acestor savanți copaci și un moment de muzică și dans. Conform tradiției noastre... Prăznuind voi astăzi pe sfîntul Ilie, să golim acest prim pahar în cinstea lui Ilie — Apollo Musagetul —, lăsînd ca trecerea spre vis și întuneric să se facă încet, ca o apă curată ce intră fără frică într-o peșteră numai de ea știută și pătrunsă.

Ne așezarăm împrejurul ei. Preoteasa ținea ochii închiși, respira rar, puternic. Ochii grei ai Anei îmi spuneau: „Dacă ai ști pe unde umblu, ce frică îmi e de ora ce se apropie!” Primii în palme o cochilie de melc. Aș fi vrut să fie pe aproape și fratele meu Pătru. Mefisto părea orb, întunericul, deși creștea, era tot mai luminos. Palide stele licăreau indiferente pe boltă.

— Eram îmbrăcată exact așa cum mă vedeți. Jucam în *Troienele*. Dar nu pe scenă, ci în Troia reală. Totul ardea în jurul meu, sângele fiilor Ilionului curgea ca o lavă, acoperind totul. La picioarele mele era întinsă bătrâna Hecuba; eu eram Andromaca, soția lui Hector și mama copilului Astyanax, pe care elenii îl vor arunca în flăcări. Ultimul meu țipăt de actriță a fost cel al Andromacăi, fiindcă ultima piesă în care am jucat înainte de a-mi pierde mințile a fost *Troienele* de Euripide. În visul meu însă eram chiar la Troia, nu cu fața către public, ci urmărind cu privirea îngrozită ostașii lui Agamemnon și Achile, cu căștile lor monstruoase, care urcau treptele palatului lui Priam și Hector. Ar fi trebuit să strig și să blestem. Să spun că într-un război nu există nici învingători și nici învinși, doar călăi și victime. Călăi iresponsabili și victime lipsite de apărare... Trebuia — dar, în mijlocul visului meu deosebit de clar și logic, mi-am dat deodată seama că și eu, și Hecuba... suntem mute. Iartă-mă, Ana, știu ce simți, iartă-mă. Se apropia moartea sau robia de noi, pierduserăm totul, patrie, cetate, familie. O lume se prăbușea, barbaria răzbunătoare a ocupanților, prin hoție și șiretenie, se apropia de trupurile noastre, și noi nu puteam scoate nici măcar un geamăt. Oh, zei, îmi ziceam, nu e drept să ne fie luat pînă și dreptul la strigăt și plîns. Ce ne rămîne nouă, femeilor, după ce bărbații cetății au pierdut totul, pînă și viața? Iar elenii cu sulilele lor cumplite, ca niște monștri fără fețe, semănînd unii cu alții, cu picioarele lor păroase și murdare, urcau treptele de marmură albastră ale palatului. „Unde e Cassandra? îmi ziceam. Să vină măcar ea. Să blesteme și să le prezică sfîrșitul acestor fasciști ordinari ce ajunseseră grecii, după atîția ani de asediu și război.” Cassandra apăru tînă și veselă. Era în costumul acesta în care o vedeți pe Ana — nu mă miram, în vise nu te miri de nimic —, fața ei însă era cea a mamei Anei, cea care mi-a fost verișoară și dulce soră. Prietena copilăriei și tinereții mele, Irina. Ea era Cassandra — și venea dansînd pe dalele largi

ale terasei palatului. Ne-a văzut că eram îngrozite. Prin semne ne arată că nici ea nu poate vorbi — dar să fim liniștite, are ea puterea de a ne salva. Și într-adevăr... Ridicându-și mâinile spre ostașii ce urcau, aceștia s-au transformat deodată în fum și scrum. Un fum gros, negru. Apoi, fumul risipindu-se, în fața noastră nu mai era o cetate în flăcări, ci o pădure de brazi, sublimă și liniștitoare. În zare se vedeau munții, Parîngul sau Cindrelul. Ca într-o hartă naivă, vedeam văile, codrii nesfârșiți, lacurile și bungetele nepătrunse. Nu încetasem să fiu Andromaca pe terasa aceea istorică a Troiei, totuși pădurea asta de brazi și muntele vînat mă umpleau de fior și așteptare. Cassandra — maică-ta, Ana — fu prima care își reprimi vocea: „Vine! strigă ea din răspuțeri. A pornit de sub detunate, trece prin sihle și grohotișuri, coboară ca un zeu tînăr și mîndru. Vine, vine — și va fi ca o veste bună, ca un semn de dezlegare și libertate. Vine și ne va reda glasul pierdut, liniștea pierdută, speranțele pierdute și ele. Vine, îl simt — striga Cassandra-Irina —, coboară, se apropie...” Nu înțelegeam, nu știu cum am întrebat-o și eu, și Hecuba: „Cine vine, cine este acest zeu?” „Cine? ne spuse ea. Uite, va apărea curînd la geana pădurii, va intra în cetate și se va apropia de locul jertfelor. El este: Măria sa Lupul, zeul nostru, al românilor vechi. Vine în fiecare veac o dată, ca să semneze în condica veșniciei noastre autohtone. A venit în 1856, va veni și acum, după o sută de ani: el este semnul de întorsură, epifania noastră mitologică în istorie și prezent...” Am vrut să strig: „Bine ai venit, Măria ta, iată stîna noastră arsă de dușmani: prin livezi stau mațe verzi, prin fîntîni stau căpățîni, iar în capul jgheabului, coarnele berbeacului, samarul măgarului, jocul ciobanului...” Nu știu cum am rostit aceste versuri. Deodată am simțit o suliță pătrunzîndu-mă în inimă, pe la spate. Muream. Și eram atît de fericită că mor așa, că mor acolo, cu ochii ațintiți spre codrul din care trebuia să apară El... Acesta a fost visul meu. Iar profeția mea e foarte simplă: suntem la mijlocul unui veac și al unui deceniu de cumpănă; minuni nu mai sunt posibile, se pun bazele unei lumi revoluționare, materialiste și istorice. *Totuși, lupul va veni.* Cu siguranță va veni — și din clipa aceea, cu toții vom ști că nu mai suntem singuri și părăsiți. Duhul arhaic al pădurilor și munților se va adăuga la certitudinea și luciditatea acestor copii, care au viața înaintea lor. Materia nu neagă copacii, mate-

rialismul nu poate fi împotriva acestui lup care nu e nici rege, nici emblema și nici măcar o lozincă: este un simplu animal, el vine ca să ne amintească unitatea cosmică a ființei noastre. Atît. El va veni, va vedea și se va întoarce în codru. Iar noi, pentru zece sau o sută de ani, vom ști că suntem și că nu vom pieri... Am zis — și cu asta am terminat, interzicîndu-vă să-i pronunțați numele. Acum, să vină flautul și fluierul. Ana, te rog eu, tot nu te-am văzut de mult dansînd. Un joc de una singură e cea mai perfectă replică la orice vis sau sistem filosofic. Prin jocul tău, Ana, pămîntul va vorbi cu cerul, realitatea cu visul și istoria cu legendele și basmul...

Ana îmi dădu să-i țin pălăria ei de Căpîlna. Cu capul plecat, cu mîinile frumos încrucișate, aștepta pe marginea luminișului. Ca o balerină. Îmi dădeam seama că unghiul drept format de liniile perpendiculare ale tălpilor marcau o poziție coregrafică de școală. Ursu cînta din fluier, Adam dintr-un flaut metalic, strălucitor. Preoteasa bătea tactul și cînta încet, fără cuvinte. După prima frază a melodiei, Ana își începu dansul. Ritmul acestei hore sau învîrtite domoale era foarte țărănesc, dar și foarte cult, fiindcă era deosebit de grav, de lent și de trist. Mîinile ei dansau în dialog cu picioarele. Deși era îmbrăcată ca o țarancă din munții Sibiului sau Sebeșului, deși în tactul lent al melodiei ghiceam arhitectura geometrică a unei hore foarte simple și vechi, prezența flautului ca și a Preotesei mă ducea cu gîndul la o gavotă medievală sau la o ciaconă barocă.

Apunea discret soarele de vară, încă apunea acest arzător soare de Cuptor, umbrele serii se lungeau. În aerul dens al înserării se simțea adierea vîntului dinspre munți. Mă uitam la Pascaly, care se uita și el la mine. Ghiceam în ochii lui o fericire dureroasă. Unul din caii albi ai contelui, ce păscuse pînă acum în marginea dumbrăvii, se opri pe loc, încremenind ca o statuie. Hora Anei devenea din ce în ce mai iute și mai fierbinte. Pămîntul trebuia să simtă bătaia inimilor, ritmul deznădăjduit al bucuriei și poftei noastre de a trăi și de a iubi frumos. Țipăt și chiot, frenezie și transfigurare, înfrîngere și victorie...

Dar minunea — pentru mine, uriașa minune a vieții mele — a urmat după ce dansul s-a terminat. Răsunaseră cîteva aplauze. Preoteasa o săruta pe Ana cu lacrimi în ochii ei atît de vopsiți. Ana, cu fața aprinsă de febra jocului, deodată, ca sub imperiul unei bruște

inspirații, ceru să se facă tăcere. Toată lumea tăcu. Ea ridică ochii spre mine — ochii ei mai grei acum decît toți anii vieții mele — și îmi făcu semn să mă apropii de ea. Credeam că vrea să-i dau pălăria. Aveam și o floare pe care voiam să i-o ofer. Îi dădui pălăria, ea o lăsă să cadă în iarbă. Mă privea puternic și fix în adîncuri, parcă ar fi căutat ceva acolo, simțeam că privirea ei mă taie în două, mă cuprinde și mă nimicește. Deși nu era nimic rău în această neagră și dulce privire, era mult: mă simțeam scrutînd adîncimile iezerului, încercînd să-mi ghicesc norocul în nemișcarea ierburilor și jepilor îngropați în tăcerea lui.

Își întinse brațele de zîină și-mi cuprinse gîtul. Apoi, închizîndu-și ochii și pălînd puțin, mă sărută. Pe buze. Lung. Mătăsos, timid, curat, din tot sufletul. Sărut de fecioară. De mireasă. De fată bună și cuminte. Sărut de Ană veșnică și nemuritoare... Am crezut că mă înalț spre cer. De fericire. Că, împreună cu ierburile și copacii, voi începe să plutesc și să mă înalț. Carnea toată îmi tremura de o bucurie necunoscută, unică. Minte și inima mi le simțeam topite în obrazii ce îmi ardeau ca focul. Sărutul dura, creștea: nu evolua spre mușcătură sau poftă — ci spre liniștire și împăcare. Spre salcie sau mesteacăn tînăr pe malul unei ape de munte. Erau atît de fierbinți brațele ei, atît de aromate briza și apropierea trupului, încît mi se părea că țin în brațe un rug aprins. Un rug sau o mînaștere ce lua se foc...

Ne desprinserăm ușor, ca dintr-un vals ce se stingea. Ana mă ținea de mîină. Mă privea ca și cînd acum m-ar fi văzut pentru prima oară. Eram ca după un cutremur, încercam să ghicesc ce este — ce poate să fie — după cortina de lacrimi ce începuse să-i înceteșeze privirea. (În conștiința mea — furnicar răvășit — defilau urlînd păcatele cretinei mele vieți: procesul lui Pătru, ploșnițele, Mili, bețiile cu rom și filosofie. Toate păcatele, plus sentimentul că am scăpat dintr-un codru rău și m-am pomenit în brațele unei fete curate, frumoase, pline de vrajă. Ea îmi poate reda chipul meu adevărat, poate să dezvelopeze din diploma mea de inginer constructor omul bun, și cîstit, fără de care nu aș fi nici întreg și nici fericit.)

Tresări ca lovită de un bici. Își smulse mîna din palma mea, se întoarse către grupul de prieteni ce o urmărea în tăcere. Îi privi pe rînd, de parcă ar fi citit pagina fiecăruia separat. Izbucni în plîns

greu, zguduit și dureros, apoi o luă la fugă prin pădure. O strigai: „Ana, Ana!” și vrui să fug după ea. Dar Preoteasa mă reținu, zicându-mi: „Nu are nici un rost, acum las-o în pace, e mai bine să rămână singură...” „Dar ce a fost? strigam ca ieșit din minți. Vreau să știu ce a fost asta!”

— Ioane, mă auzii strigat. Era maistrul Pascaly, care pînă acum mi se adresase totdeauna cu „domnule inginer” sau „tovarășe Lupu”. Ioane, mă strigă el, aproape vesel, părînd total nepăsător față de cele întîmplate. Fii bun, ia frîul ăsta și prinde-l pe Luțu. Ajută-mă să-l înham.

Prinsei calul, care mă cunoștea. Îl adusei lîngă șaretă și începui să-l înham. Preoteasa și Pascaly descărcau coșuri cu pîine, mîncare, sticle de vin. Mefisto, cu un pahar în mîină, mă îndemnă să beau:

— Un înger a coborît, îmi spuse glumind, a tulburat apa Vitezei; un înger a coborît și a sărutat gura leprosului; un înger a coborît și a întors clepsidra melancoliei...

Nu era beat, dar vorbea ca la beție. Acceptai paharul ce mi-l întinse, dar nu fui în stare să-i răspund. Mă uitam milog la Pascaly și la Preoteasă.

Mă rugară să-i conduc pînă la ieșirea din pădure. Își luară rămas bun de la toată lumea, urîndu-le veselie și chef lung — apoi, o luarăm pe jos în spre margini. Eu și Pascaly duceam calul de frîu, Preoteasa, murmurîndu-i rugăciunile, venea în spatele droștei.

— Ioane, îmi spuse Pascaly, va trebui să-ți fac cîteva mărturisiri. Poate că ai auzit — eu am avut un fiu, cam de vîrsta ta. Îl cheama Paul. A murit pe front, prăbușindu-se cu un avion în flăcări. L-am găsit mormîntul. Lîngă Mărășești. Cum acolo familia noastră mai avea un mormînt din primul război, am zis să-i mut coșciugul din cîmp în cavoul familiei. Să se simtă mai acasă. Am făcut greșeala — pe care nu mi-o voi ierta niciodată — de a o anunța pe soția mea, Irina. Eram concentrat la Iași, ea mai fusese la mine, dar acum era altceva. Paul fusese lumina ochilor ei și, cu toate că de la moartea lui trecuseră aproape doi ani, cînd ea a auzit că e vorba să-i fac slujba de reînhumare, a luat-o pe Ana, care avea abia 10 ani, și a pornit-o la drum. Asta s-a întîmplat în ziua de 20 august 1944. În Piatra Olt așteptau un tren. În gară — potop de lume. Irina, la sfatul șefului de gară, mitui gras un escroc de elev plutonier de jandarmi,

ca acesta, folosindu-și autoritatea, să îi facă loc în personalul ce venea de la Sibiu. Trenul sosi, plutonierul îi făcu loc în vagoanele rezervate pentru armata germană. Irina, neștiutoare, se pomeni într-un compartiment ocupat de uniforme ale marelui Reich. Dar — mai târziu am aflat — nemții aceia nu erau deloc nemți: soția mea știa perfect nemțește, făcuse doar liceul la Ursuline, în Sibiu. Erau asiatici din cei mai răi, din armata lui Vlasov: kirghizi, tadjici, calmuți, tătari — cine poate să știe!? Irina s-a urcat în vagonul lor în jur de orele nouă seara. Dimineața, aproape de Buzău — fii atent, deci după foarte multe ore — trupul ei gol, teribil maltratat, a fost găsit aruncat din tren. Iar Ana, cu hainele sfișiate, cu o lungă tăietură de cuțit pe pîntec, plină de vînatăi, zăcea alături de ea. Nu are rost să-ți povestesc cum am reușit să le găsesc. Pentru mine, ziua aceasta de august este ziua în care a murit totul în sufletul meu. Este și ziua în care am constatat că unica mea fiică, lumina ochilor mei, și-a pierdut total capacitatea de a vorbi...

— Am bănuț, șoptii. Am știut.

— Doctorul Petrică-Sandu a vindecat-o. Psihologic. Cît s-a putut. Ea este acum așa cum o știi. Nu a cunoscut bărbat, nici măcar nu a dansat cu vreunul. Din mîndrie, din cauza rănii, de prea multă luciditate. Nu știu. Dacă azi te-a sărutat, înseamnă că a simțit nevoia să-ți spună ceva. Cu gura ei mută. Cine știe ce? Sunt tatăl ei, ea este unicul meu rost în această lume. Am să te rog să nu o bagi de seamă, să nu cauți să-i vorbești, acum trebuie lăsată singură, să își cearnă gîndurile și inima. Dacă vei simți că-ți este milă de ea, n-o vei mai vedea niciodată. Dacă va simți că o dorești ca un bărbat, se va simți foarte jignită. Sărutul ei nu a fost un sărut de fată sau femeie îndrăgostită: a fost un gest simbolic de victorie. Și-a învins frica și singurătatea. Poate că a făcut astfel primul pas înspre viață și lume. Nu știu. Nici nu am voie să mă amestec. Am doar dreptul să o apăr... Și să te apăr de un pas sau gest greșit.

Au vrut să mă întorc de la marginea pădurii. Mefisto se va supăra, ziceau, dacă voi lipsi de la cheful său de adio. I-am rugat să mă ierte, îmi este imposibil ca acum să mă întorc acolo. Am camera mea, simt și eu nevoia să rămîn singur.

Aveam, probabil, ceva în voce și privire, fiindcă n-au mai insistat. S-au urcat în șaretă și au dat bici calului. Eu am pornit pe jos. Pe alt drum. Ocolind țigănia, ocolind și Romaneștii și Căramidarii, traversînd cîmpuri și maidane. Ajuns tîrziu în spatele casei mele, sării gardul și intrai în casă. Masa era pusă, lampa ardea. Doda Chiva, fără să scoată un cuvînt, îmi aduse mîncare caldă și o sticlă cu vin. Mă pîndise, vede-se.

— Dodă, îi spusei, nu mănînc pînă nu-mi spui: ce e cu Ana? Cum se simte? Unde e?

Nu-mi răspunse. În ușa era Pascaly, care îmi făcu semn să-l urmez.

Trecurăm prin curte. Trecurăm, călcînd așa ca să nu facem zgomot, și prin sufrageria-salon a casei de sus. Duse degetul la buze, să tac. Deschise ușa de la camera Anei. Ea dormea, în cămașă de noapte, ca un copil, în brațele mătușii ei. Aceasta ne făcu semn să plecăm, totul e în ordine. Va dormi cu ea, noi să ne vedem de ale noastre. În camera asta nu mai intrasem niciodată: era camera unui copil, plină de cărți și de păpuși — dar avea și un stativ pentru țesut și o masă plină de desene și mape.

Ne-am întors în curte. Răsărea luna. Rex, cîinele meu, îmi linse mîinile.

— Frate Ioane, îmi zise Pascaly, du-te-n casă, mănîncă liniștit. Vin și eu ceva mai tîrziu. Vom bea împreună, fiecare după capacitatea sa, dar fără să scoatem un singur cuvînt. În mare și totală tăcere. Nu vom vorbi deloc, dar ne vom spune totul. Ai să vezi.

Așa a fost. Am băut încet, am fumat și ne-am privit în ochi. La început mi-a fost greu, mi se părea că sunt pîndit, bănuir, dușmănit. Dar, încet, încet, mi-am dat seama că această formă de tăcere este, de fapt, o altă formă de dialog, mai esențial, mai sincer și mai puțin riscant. După două ore și cîteva kilograme de vin bun, duceam acasă un bărbat puternic, dar foarte trist, care se uita la mine cu duioșie și încredere și în care, simțeam eu, pot de-acum să văd un prieten și un protector al meu. Morții mei se înfrățiră cu morții lui, mica mea dramă de viață se alăturase de tragedia cumplită a casei sale.

Am vrut să-i sărut mîna la despărțire. Nu mă lăsă. Doda Chiva îmi făcu patul, în care căzui ca un copac retezat.

XVIII

Avea dreptate Preoteasa noastră când spunea că ne trăim adevărata viață într-o paranteză, ca o scoică lipită de trupul puternic al unei balene uriașe. Ar fi ca și când am cânta la pian — cu dreapta desenînd melodia, cu stînga contrapunctînd acordurile... Sufeream din cauza Anei, dar suferința asta era o formă de bucurie și vis. Când închideam ochii, auzeam vuietul unor ape căzînde... „Vedeam“ un fel de auroră boreală vibrînd deasupra casei în care știam că suferă pe întuneric.

Veneam serile tîrziu de pe șantier, zăream lampa ei de veghe aprinsă. Dar perdelele strînse ale geamului deschis nu tremurau când treceam pe sub el. Îl puneam uneori pe Rex să latre, în speranța că am să-i zăresc, printr-o minune, silueta proiectată pe întunericul nopții. Nimic, nici un semn: parcă, desculț, călcam prundișul unui rîu de munte dispărut într-o peșteră fără ecou. Strigam numele ei în mersul trenului meu de navetist (sau noaptea, când nu puteam adormi din cauza căldurii), fără vreo speranță, dar avînd pe undeva superstițioasa credință că acest nume al ei trebuie să-l rostesc în fiecare dimineață când plec și în fiecare seară când mă întorc. În timpul unor sîmbete libere, dădeam tîrcoale școlii de surdomuți în speranța s-o pot întîlni. Voiam să mă vadă elevele ei, să mă recunoască, să-i spună că am căutat-o. Desigur, cel mai simplu ar fi fost să iau un buchet de flori și să mă prezint, la cîțiva pași numai de casa mea, în vizită la familia Pascaly. Dar nu îndrăzneam, așteptam un semn. Acest semn întîrzia, pluteam în ceață, atîta știam că nu înțeleg nimic, dar că ceva, totuși, se întîmplă, că ceva crește și se coace. Sau se stinge și piere definitiv.

Într-o seară nu am mai putut, am mers și am bătut la ușa Preotesei. Nu m-a primit. Dar nici nu m-a repezit prea dur. Mi-a vorbit

prin uşă, spunându-mi (de parcă, ameţită, ar fi citit dintr-o carte) următoarele:

— Aşteaptă. Semănătorul încă nu a ieşit să-şi semene sămînţa sa. Vînătorul nu şi-a încordat arcul, mustul întîrzie să se prefacă în vin. Aşteaptă. Aluatul bun are dreptul la drojdia şi la mîna curată ce o va frămînta. Cuptorul va fi aprins de larii şi penaii casei. Aşteaptă. Un lup, ca să devină cîine, are nevoie de evoluţie şi selecţie în jos. Unui cîine, ca să devină lup, trebuie neapărat să i se întîmple o minune de sus. Aşteaptă, frumosule Alcibiade, şi mai du-te dracului, împreună cu acel satir pădureţ care e iubitul meu Mefisto. Du-te şi te îmbată cu Zoharurile sale, dar spune-i că nu se poate trăi şi sub zidurile Troiei, şi cu sufletul în rai. *Apaga, apaga!** ...“

Ce puteam eu înţelege din toate aceste elucubraţii? Trăiam în două orizonturi, cu două suflete, vorbind două limbi total diferite. Îmi era frică de cuvinte, nu ştiam să zbor şi nici să patinez pe gheaţa transparentă a iluziilor. Aşa că lucram ca un posedat, dăruindu-mă cu bucurie şi încîntare planşelor, calculelor, echipei mele de construcţii. Mă şi mutai în barăcile depozitului de şantier. Nespălat, flămînd uneori, eram totuşi departe de ea şi aproape de oamenii şi problemele de care răspundeam. Construiam o derivaţie dificilă de pod de cale ferată pe Amaradia Mică. Nu cine ştie ce. Dar, ca totdeauna, o lucrare anexă poate să devină mai complicată decît una nouă de tot. Lucram în apă, la cot cu dulgherii şi fierar-betoniştii mei, băieţi unul şi unul, de la ţară ca şi mine, primă generaţie în curs de calificare.

Într-o după-masă, mă pomenii cu maistrul Pascaly coborînd dintr-un camion de ocazie. (Eram murdar ca un drac, în chiloţi de baie, îi dădeam zor, ziceam să profităm de apa mică, să nu ne prindă vreo viitură de august, care pentru fundaţia noastră ar fi fost o adevărată nenorocire.) Îmi zîmbi prietenos şi colegial, se bucură că mă vede. Îmi adusese slănină, brînză, un borcan cu zacuscă de vară făcută de Doda. Şi schimburi. Şi o sticlă de ţuică. Şi ţigări, pe care le şi oferii pe loc băieţilor mei.

Eram mişcat de vizita lui, dar mă stăpîinii. Voiam ca el să fie cel ce sparge cu adevărat tăcerea. Ca să-mi abat emoţiile, îi explicai

* Cară-te, cară-te! (lat.)

cam ce fel de pod facem noi aici, ce greutate avem. Nu i-am ascuns că sunt deosebit de bucuros că lucrez, în sfârșit, în meseria mea. Că mă simt alt om, privesc altfel spre lume și viitor.

Mă aproba. Dar continua să tacă.

— Ce face Ana? îl întrebai.

Se luminează.

— Ana? E bine, s-a mai liniștit. Lucrează mult: țese, desenează, are un fel de tabără de vară la școala ei. Uite, ți-a trimis un bilet și un medalion.

Desfăcui în fața lui biletul Anei. Tremuram de bucurie. Cu scrisul ei numai volute, de parcă ar fi fost litere arabe, Ana îmi scria doar atât: „*Scrie-mi, Lupule. Ana.*”

Îi arătai biletul și-i spusei că-i voi scrie în fiecare seară. Apoi desfăcurăm medalionul (pe care îl cunoșteam, de altfel). Ca într-o minusculească raclă, zăream în el două mărunte perle de râu siberian. Una era rozalbă, cealaltă mi se părea afumată, dacă nu chiar neagră.

Schimbînd vorba (perlele acestea erau un secret numai al nostru), îl rugai să aranjeze el socotelile datoriilor mele. I-am predat salariul, prima, plus o listă a socotelilor și obligațiilor mele. L-am rugat să fie bun și să trimită trei sute de lei mamei mele: e multă treabă aici, nu am unde ține banii, nu-mi place să am datorii, îl rog să mă ierte...

La plecare mi-a strîns mîna. M-a privit, m-a privit. Eu, la fel. Nu-i cerșeam nimic, tot ce așteptasem de la vizita lui era în mîna mea: biletul Anei și cele două perle vii. L-am condus la mașină, mulțumindu-i pentru tot. Nu, nu aveam nevoie de mîncare, i-am spus, cantina depoului ne trimitea zilnic o marmită plină cu felul doi. Porții duble, cu multă carne și pîine la discreție. Exista un economat în comuna din apropiere — aveam tot ce ne trebuie. Cînd termin? Nu știu — dar sper ca pînă la jumătatea lui august să pot preda partea mea, adică podul. Montarea rambleului și a șinelor e treaba altei echipe.

— Te așteptăm, Ioane, îmi spuse și, de astă dată, el mi se păru a fi cel timid și emoționat.

Am pus medalionul în buzunarul salopetei (doar noaptea, cînd îi scriam, simțeam nevoia să-l simt atîrnîndu-mi pe piept). Eram tot timpul bine dispus. Odată calculele terminate și fundamentele tur-

nate, devenisem unul dintre muncitorii manuali care executau betonarea și racordul. Aveam idei, găseam soluții, învățam. Fericirea înseamnă libertate, dragoste și muncă. La această fericire ajungi prin suferință, dragoste și muncă. Libertatea ar fi ieșirea din orbire, prostie și frică. Din neputință și vinovăție. Podul acesta peste Amara Mică însemna ieșirea mea dintr-un fel de întuneric și pivniță. L-am calculat să fie ultrasolid, independent ca sarcină față de podul-mumă, rezistent la inundații, cutremur, alunecare de teren. Podul acesta mai însemna apropierea mea de muncitori, în care vedeam niște frați, însemna sfârșitul formulei mele inconștiente de melc ce trăiește istoria retrăgându-se, temător și prudent, în cochilia sa. Nimeni nu neagă că acești primi zece ani de socialism au fost teribil de grei, plini de contradicții și chiar abuzuri. Dar s-au terminat. Pentru un întreg continent, discursul lui Hrușciiov la cel de-al XX-lea Congres înseamnă o responsabilă lichidare cu întunericul dogmatic și cu barbariile fals revoluționare.

Mi s-a cerut de către serviciul de cadre al Regionalei noastre o nouă și completă autobiografie. Am scris-o. De astă dată, cu toată sinceritatea și încrederea, neocolind nici un amănunt întunecat sau dureros. După numai două săptămîni (între timp s-au cerut referințe de peste tot) au sosit la locul meu de muncă trei tovarăși din organizația de bază. Mi-au spus că dosarul meu e în ordine și că pot să-mi fac cererea de intrare în partid.

— Există, totuși, un punct negru în viața mea, le-am spus. Moartea fratelui meu, Pătru.

— Am cercetat, mi-au răspuns ei. Totul e lămurit. Fratele tău nu a fost un dușman. Am spune: din contră. Moartea lui a fost, să-i zicem, un accident de muncă. Pentru noi situația e limpede.

— Vă mulțumesc, le spusei. Mă voi gândi. Dar mai întâi să termin cu bine lucrarea asta...

(Dar în sinea mea mă gîndeam: „Nu e deloc limpede. Cum a murit Pătru? Unde este înmormîntat? Ce fel de accident, la ce fel de muncă l-a ucis?“)

În adîncul sufletului meu am rămas tot țăran. Nu consider moartea tatălui și a fratelui meu ca fiind niște crime: adăugăm calamităților naturale — seceta, lăcustele, inundația sau grindina — pe cele legate de vechili și percepatori. Și chiar acele nenorociri care derivă

din războaie, armate străine, schimbarea stăpînilor, nebunia boierilor. În fața istoriei, ne-am învățat să stăm la fel de neputincioși — dar lucizi și atenți — ca în fața grindinei sau a gîndacilor de Colorado. Suntem un popor care s-a strecurat — cu răbdare, șiretenie și pîndă — printre roțile de moară ale uriașelor împărății, vecine și prietene, vecine și dușmane de moarte. „Dacă te uiți pe harta Europei, îmi explica Mefisto, aici, la noi, se sfîrșesc întăriturile marilor cetăți. Nici un oraș, castel sau scaun domnesc nu a fost întărit prin ziduri și metereze. Ne puteam apăra de cete jefuitoare răzlețe, de podghiazuri sau incursiuni, dar în fața uriașelor armate ale uriașelor împărății nu puteam să ne gîndim la o apărare militară. Totuși, îmi spunea Profesorul meu, s-au pus la punct un sistem și o metodă de apărare extrem de eficace, deși cumplit de grele și costisitoare. Tactica terenului pîrjolit, urmată de strategia sufletelor pîrjolate. Austrieții, de pildă, ne-au avut aici, sub ocupație, timp de peste optsprezece ani. Au vrut să ne exploateze organizat și civilizat. Nu au reușit. Astăzi făceau numărătoarea și sistematizarea așezărilor, numind juzi și primari; mîine, toate bordeiele cu țărani, cu juzi și primari laolaltă dispăreau în păduri. O hartă făcută nemțește în primăvară era total falsă în toamnă: comandantul trupelor de ocupație, mergînd după fîn sau alimente, nu mai găsea în locul satelor trecute pe hartă decît bordeie și case părăsite, șuri pustii și hambare goale. În cea mai bogată parte a acestei Valahii Vechi, erau să moară de foame și soldații, și caii...”

Nu trebuie să mă lansez în idei generale, în filosofie. Sunt inginer, deci un angajat al prezentului, am, prin pregătirea mea, o binecuvîntată derogare de la orice îndoială sau speculație morală sau istorică. Se învîrte tamburul betonierei, noi, cu lopețile, o încărcăm cu balast, ciment și apă. Învăț să „amestec ciulamaua” după ochi. Nu avem cîntar, nici nu avem nevoie, oamenii mei — în special maistrul Gore Prună — știu să dozeze perfect componentele. Betoniera asta, podul ce-l zidim, regionala ce ne e și cloșcă, și Dumnezeu — iată bazele conștiinței noastre istorice și politice. Le explicam oamenilor mei (seara, lîngă foc, în timp ce ne frigeam slănina de cină) cum stă treaba aceea teribilă cu al doilea principiu al termodinamicii. Bag într-o căldare cu apă rece un fier înroșit în foc. Fierul își cedează căldura apei pînă la egalizare, adică pînă cînd

temperatura sa devine egală cu temperatura apei. Vasăzică, mă băieți, iată un principiu care e al naturii, al fizicii: cum se face că fierul, roșu și puternic, nu smulge cu forța, nu acaparează și restul caloriilor existente în apă? Că, dacă ar fi un bogătaș sau o mare putere, așa ar face, nu!? Setea de avere și foamea de putere a exploatatrilor asta făceau. Dar, iată că a apărut în lume ideea de dreptate și egalitate: socialismul nu poate fi decât consecința acestui principiu, care ne învață să ne dăruim și să împărțim ce avem în mod egal. Și averea, și puterea. Cine nu se supune acestui principiu natural, moral și politic intră în „entropie“, adică în pierdere inutilă și irecuperabilă de energie. Numai mintea omenească e scutită de entropie: cu cât o folosești mai mult și mai pretențios, cu atât devine mai bogată și mai liberă. Nu poate un singur om să gândească pentru întreaga omenire. Iată, de exemplu, viața: e atât de puternică și diversificată tocmai fiindcă funcționează pe sectoare, în mod autogestionar. Ce ar fi dacă fiecare frunză sau gândac ar trebui să facă cerere și să aștepte aprobare pentru oxigen, apă sau bălegar? Nu se poate! Fiecare strop de apă e un ocean în miniatură, fiecare frunză e o uzină, își are soarta, dar și libertatea sa.

— Cred, îmi spunea nea Gore Prună, care a citit mult și multe, că ne găsim, de astă dată, la o hotărâtoare cumpănă de viață. Turcii — sălbatici și păgîni —, cînd ocupau o țară, aveau pusă la punct o tactică perfectă de distrugere și ocupație: „Tai capul căpoșilor, zicea pașa Küprülü, înnozi creierii prostimii și dezbină toate instituțiile...“ Revoluția mi se pare a fi, dintre toate înfăptuirile omenești, cea mai uriașă și neasemuită îndrăzneală. Să schimbi orînduirile, conștiința, omul, pămîntul, trecutul istoric, clasele sociale, să golești cerul, să schimbi cursul apelor și să muți munții — iată o întreprindere atât de uriașă că amețesc. Ea nu se va putea îndeplini prin voința unui singur om, chiar dacă acesta ar fi generalissim și geniu, ci numai printr-un partid compus din capete ce gîndesc și minți ce răspund față de popor pentru tot ce fac. Nu? Ca și acest amestec pe care îl udăm și-l tot întoarcem, el nu va fi o realizare socialistă decât în clipa în care, scoțînd cofrajul, vom vedea și judeca lucrul gata făcut — așa și socialismul pe care îl construim: cît timp el nu ajunge la un pic de bunăstare și un strop de libertate pentru toți oamenii muncii, rămîne un simplu experiment. Cred că suntem acum la un fel de

triaj, acum se aleg adevăratele drumuri ale viitorului. S-a terminat, după părerea mea muncitorească, faza de preluare a puterii în toate sectoarele: acum trebuie să trecem la consolidarea acestei puteri — și, mai ales, să vedem la ce o folosim. Și acum. Patria și istoria au născut un Făt-Frumos, această democrație populară, acum nu avem voie ca placentă ce a născut fătul să ia locul copilului. Revoluționarii — cu o broșură într-o mână și un pistol în cealaltă mână — trebuie să facă loc constructorilor, oamenilor de știință, specialiștilor. Nu cred în ce spun dușmanii noștri la Radio Londra: că vom fi un stat condus de militari în civil și de economiști în uniformă... Am buna speranță că în curînd se vor deschide ușile pușcăriilor, se va face inventarul adevărurilor, vom putea striga: „să nu mai mințim, să nu ne mai lăudăm, să nu mai vedem în fiecare om din popor un dușman camuflat“. Trebuie să începem a folosi ciurul și sita, să scăpăm cît mai repede de proști, lichele și ageamii — ăștia au găsit în pîntecul moale al socialismului un paradis de trai bun și cariere garantate. Trăncănitorii de ședințe și băgătorii de seamă sunt paraziții vieții noastre noi. Faza de calitate a început, cred eu, prin recunoașterea — chiar și în șoaptă numai — a unor greșeli și abuzuri din trecut. Va urma o uriașă reformă agrară. Acum, totul va depinde de reușita acestei reforme. Fiindcă noi suntem un popor de țărani — dar de țărani pățiți, dați dracului și unși cu toate unsorile. Țăranul acesta e obișnuit de veacuri să suspecteze orice stăpînire. El va trebui convins că, de astă dată, nimeni nu-l va fura și nici înșela la catastife. O simplă greșeală de vom comite și va începe un război nedeclarat, mut și surd, între sat și oraș, agricultură și industrie, pîine și oțel, între ciocan și seceră. Asemenea războaie au mai existat în istorie — ele totdeauna au fost cîștigate de țărani, chiar dacă au pierit cu toții și cu toate ale lor. Fiindcă țărîna și ograda pot renaște — pot să întoarcă legea aceea cu „entropia“ de care-mi place că am aflat —, țăranul se poate lipsi de orășeni, dar orășenii fără produsele țăranului mor de foame. Așa încît eu, ca fiu de țăran și fost țăran, zic: trăiască colhozul, trăiască tractorul, scăpăm de cote și griji, de acum nu va trebui să ne sculăm înaintea găinilor. Dar ca muncitor, mă uit împrejur și zic: să avem grijă, să nu semănăm promisiuni, fiindcă vom culege doar angajamente, să nu semănăm frica, fiindcă vom culege teatru și circ. Oamenii pot fi mințiți, pămîntul nu! Pă-

mîntul este pentru noi adevărul, calea și viața. Un țăran care muncește pînă la optsprezece ore pe zi, hrănindu-se cu ștevie și mămăligă — dar îmi vînde mie, clasă muncitoare, pui și trufandale de grădină — nu poate fi considerat un exploatator. Din proletar al pămîntului, dacă îi iei pămîntul tot, el ajunge un proletar al cerului: va începe să se roage și să blesteme. Că știe și are și talent. De ce să-i iei de pe acum calul, cît timp nu suntem siguri ce vom pune în locul lui!?... Dar iată, v-am ținut un discurs frumos, aveți dreptul să mă întrebați: „Nea Gore Prună, ai avea curajul să vorbești la fel și în viitoarea plenară?” Vă răspund: „Nu. Fiindcă îmi va fi frică.” Îmi este și aici frică — uite, îl avem pe mucosul ăsta de Țucă, un mare dansator: îl va chema tovarășul Cutare la club, nu-l va duce pe scenă să danseze geamparalele sau ciuleandra, ci îl va înghesui în camera 6, punîndu-l să-și scrie amintirile despre tot ce am vorbit noi aici. așa e, mă Țucă? Așa că, tovarășe inginer — iată ce vă sfătuiesc eu: să intrați neapărat în partid! Veți fi cu mine, mă bucur, sunteți un om de nădejde. Nu trebuie să vă temeți, au și atei credința lor, există și un Dumnezeu al comuniștilor cinstiți și curajoși. Nici dracul nu e de lepădat: știe carte, istorie, literatură, are și o seră pentru castraveți și lichele, produce chiar mai mult decît e nevoie. Uneori e chiar un foarte bun român!

Un vas se golea, altul se umplea. Mă simțeam sănătos și puternic, era cazul să mă întorc cu fața mea cinstită spre patrie și soartă. În orice caz, avusesem mare noroc: în locul borderourilor și inventarelor mincinoase cu vopsele, var și humă, acum construiam, cu acești oameni minunați, un pod. Un pod solid, frumos, teribil de rezistent. *Aerae perennius**. Nu e peste Niagara sau Ienisei, nici măcar peste Dunăre nu e. E peste Amaradia Mică, dar pentru mine Amaradia asta e un fel de Iordan în care, după un fel de botez, am ajuns să fiu și eu un fel de om...

Serile, culcîndu-mă eu afară, sub o salcie, chiar la marginea clipocindă a acestui rîu de vară, năvăleau barbarii tuturor îndoielilor mele prizoniere. Îmi aduceam cu precizie aminte de acea observație a lui Mefisto (de cîte ori spunea un lucru care mă atingea la conștiință, suna în mine un gong de alarmă), acea observație de cîr-

---

* Mai tare decît bronzul (lat.).

ciună, rostită între o bere lîncedă și un covrig foarte sărat: „Dacă e să definim trăsătura de fire și caracter ce ne este cea mai caracteristică nouă, românilor — ce ne-a fost caracteristică cel puțin pînă la mijlocul acestui greu secol — eu nu găsesc alta mai specifică și fatală decît această *obsesie și încăpăținare a căii de mijloc*. Ne ferim de extreme, poate că extremele reprezintă, în memoria poporului, polii opuși ai ocupațiilor străine. Nu eram nici cu ungurii, nici cu polonezii; nici cu turcii, nici cu rușii; nici cu turcii, nici cu austriecii. Dar păstrăm distanța prudentă și zîmbitoare față de fiecare. Afurisită nație putem fi dacă nu am avut nici un talent pentru fanatism, expansiune, prozelitism. Tot ce e exagerat ni se pare nefiresc, tot ce se spune prea tare și prea des considerăm a fi străin și mincinos. Această clasică virtute a căii de mijloc ar putea să ne fie fatală: suntem înconjurați de popoare foarte dotate pentru convingeri definitive, excesive și spre extrema dreaptă, dar și viceversa. Secolul XX nu e un secol al cumpenei și al sintezei de mijloc (cum a fost secolul XIX, de pildă) între stînga și dreapta, între naționalism și internaționalism. Este cînd una, cînd alta — este și una, și alta, uneori separate, alteori confundate —, dar totdeauna cu maximum de fanatism și jertfe. Noi putem să mimăm o aderare totală spre o extremă, dar în fond, ți-o spun eu, rămînem prudenți, ca măgarul lui Buridan, la egală distanță, logică și morală, față de ambele clăi cu fîn sau măselariță.“

Groaznic. Cu atît mai groaznic, cu cît aceste gînduri de îndoieli pendulatorii le aveam serile, cînd, la lumina unei lămpi de campanie, pe foi milimetrice sau foi de calc, îi scriam nesfîrșite scrisori *Anei mele*. Nu scrisori de dragoste — acest cuvînt, „dragoste“ sau „iubire“, îl țineam în lanțuri, ascuns în ungherul cel mai afund al conștiinței mele, ci scrisori de tot felul. Vorbeam cu ea, mă explicam, încercînd în același timp s-o analizez, s-o ghicesc; îi povesteam visele, îndoielile, viața mea pierdută. Cuvintele scrise devin o lume în sine și o forță nouă de analiză și aventură. Ocolesc o taină (Ana!) și, încercînd să o definesc, mă defineam pe mine la nesfîrșit: descopeream, căutîndu-ne pe noi doi, o cărare, un drum șerpuit ce ne aștepta, deși era străin de dragostea noastră.

Recapitulam, mai ales, etapele întîlnirii noastre. Îmi venea să-i spun „Domniță țesută din fum și-ntîmplare“ și o vedeam rezemată

de pian, cu pieptănătura melc după ureche, îmbrăcată ca bunica ei de la 1900. O vedeam rîzînd cu elevele ei surdomute, călare pe bicicletă, mîinînd pe Luțu pe drumeagurile ierbite ale Luncii. Dansînd o vedeam, în luminișul căruia Mefisto îi spunea, dracu știe de ce, Aletheia.

Ce minune! Mă uit la perlele ei, două minuscule lumini în întuneric, și-mi dau seama că Ana e o ființă năzdrăvană, că vine din povești. Că este o zîină. Poate ultima zîină a acestor meleaguri. Îl aud pe acel Socrate al romului cu bere, într-o noapte de razie (noi fiind refugiați la cîrciuma „Bobocica“, o cîrciumă de sfîrșit de lume și viață, potrivită unor ratați sinucigași cum eram noi doi pe atunci), îl aud povestindu-mi așa:

— Eram în Cluj, prin anii 46—47, imediat după război. Fiind foarte apropiat prieten cu doctorii de la nebuni, Steiner și Dan Arthur, într-o zi mă pomenii chemat de urgență: să vin la ei, vor să-mi prezinte un caz deosebit de interesant... M-am dus. Sus, pe Strada Regală, în așezămîntul acela masiv de pe vremea austro-ungurilor. În cabinet erau doi țărani din nord, îmbrăcați ca de Paști. Splendide exemplare de daci liberi — sau urmași ai unor legiuni panonice, răsculate și fugite în munți. Doctorul Steiner mi-i prezentă. „Iată, îmi spuse, dumnealor sunt oameni cu carte, țărani bogați din Maramureș. Au un fiu, Ionuț Pinte, un flăcău sănătos, puternic, mîndru. A refuzat să facă armata la unguri. A trebuit să fugă în munți. Asta prin 1943 sau 44. Acolo, stînd el singur, cu vitele și oile lui, aproape de Rodna și Ineu, într-o zi...“ Dar mai bine să-ți povestească maicăsa. Și mama acelui fecior, Ionuț Pinte, îmi povesti, cu savoare și horbote. Ce se întîmplase? Lui Ionuț i s-a fost arătat o zîină. Plîngea, săraca, era ultima zîină rămasă singură prin codrii și munții aceia. Suratele ei dispăruseră rînd pe rînd, ea rămînînd singură de tot. Nu putea nici cînta și nici dansa. Plîngea de se scutura cămeșa pe umerii ei frumoși. Flăcăul o luă în brațe și începură să se drăgostească. Fata venea în fiecare seară la el în colibă, era ca soarele de frumoasă, ca luna de mîndră, venea și-l mîngîia. Părinții băgară de seamă că ceva nu-i în regulă cu feciorul lor: războiul se terminase, el dezertor nu mai era, putea să coboare în sat, să dea iama în muieriște și fecioare. Dar el părea bolnav, se ferea de toată lumea, dispărînd tot mai des și pentru mai multă vreme în munți. Unde îl

aștepta zîna. Era vrăjit, cu alte cuvinte. L-au dus la babe să-l descînte, la popi să-i citească, la moaște sfînte. Nici un rezultat. De zîna nu voia să se lepede. Iată, acum, într-o ultimă încercare, s-au pus pe tren și au venit aici, unde-s doctorii ăi mai mari din tăt Ardealul. Să facă bine să le dezlege feciorul. Că de însurat nu se poate însura cu o zîna, nici copii nu poate face cu ea: de se vor căsătorii pe legea ei, cine știe în ce iezer sau munte se vor preface. Nu?... L-am examinat cu mare atenție pe acest Ionuț Pinte. Era perfect sănătos, nu prezenta cel mai mic indiciu de obsesie, boală, halucinație. Iubea o zîna, zîna exista, o ținuse în brațe, ca un bărbat, nopți de-a rîndul. Numai spre dimineață ea dispărea ca o ceață sau un fum. Atît... „Am vrut, zicea flăcăul, s-o arăt părinților mei: ca să nu creadă că sunt nebun sau vrăjit: i-am dus la marginea prelucăi în care ne întîlneam. Ea a venit, am îmbrățișat-o, i-am vorbit — dar părinții mei nu vedeau decît că eu dau din mîini și că vorbesc singur. Am rugat-o atunci pe ea să se arate măcar mamei mele: ea a plîns, a zis că-i doresc moartea, dar pînă la urmă i se arată în toată frumusețea ei. Dar mama — care e tare ciudoasă și pornită împotriva ei — a certat-o rău de tot, a aruncat și cu un retevei după ea, de parcă ar fi fost diavolul însuși“... Stăteam trei oameni foarte învățați în fața acestei absurdități: doi doctori în cele sufletești și un doctor în filosofie. Mama lui — aici e toată buba — nu voia să-i „vindecăm“ fiul de o boală, voia ca noi, cu știința noastră, să-l „dezlegăm“ de vraja acestei ultime zîne. Fiindcă și ea, și întregul sat credeau în zîna. Pentru ei zîna exista: ca zîna și nu ca farsă sau travesti. Mama lui Ionuț a și văzut-o, a și încercat s-o descînte, a aruncat în ea cu ce i-a picat în mîna... Toți erau oameni normali, țărani aceia erau mult mai sănătoși la minte decît eram noi, doctori în psihologie sau filosofia culturii... Așa că, neputînd să ieșim din dilema științifică ce o aveam sub ochi, hotărîrăm să mergem în munți, să căutăm, să cercetăm la fața locului: voiam să vedem cu ochii noștri zîna aceea. Mii de motive aveam ca, în criza spirituală ce s-a instalat în lume după cel de-al doilea război mondial, noi să putem prezenta, la un congres internațional, un studiu riguros, însoțit de dovezi, despre ultima zîna (și aceea îndrăgostită de un cioban primitiv) de pe meleagurile unde naiul e acasă... Am mers, iubite domnule inginer, am bătut munții, satele, cercetînd, anchetînd. Zîna nu

am putut-o întâlni — nu eram în grație, tainele pădurilor ni se refuzau, modul nostru de a gândi și căuta e străin lumii în care, în modul cel mai real, trăia zîna aceea — cum zic, nu am putut-o nici zări și nici auzi cîntînd. În schimb, am fost culeși de o patrulă ce umbla după partizani de tot felul. La anchetă, îți dai seama, noi încercînd să le explicăm povestea cu zîna, ei fiind convinși că eram simpli trădători, camuflați ca cercetători de folclor și magie populară. Am fost condamnați. Tot ai vrut tu să afli cum am ajuns în pușcărie. Așa am ajuns. Fratele tău a stat pentru un brad al lui Ionuț Lupu, eu am stat pentru zîna lui Ionuț Pinte...“

Anei îi scriam din ce în ce mai scurte scrisori, ca și cînd, pe măsură ce înaintam în această pădure de imagini și oglinzi, deveneam tot mai zgîrcit cu așa-zisele „cuvinte“. Mă simțeam evoluînd spre acea clipă mută, supremă, în care nu voi mai avea nevoie de grai ca să-i spun totul. I-am scris, în schimb, o lungă și „inteligentă“ scrisoare doctorului Petrică-Sandu, în care i-am înșirat toate certitudinile, îndoielile, întrebările mele. Mi-a răspuns imediat, printr-o lungă (și foarte savantă) epistolă, din care eu, pentru ceea ce mă durea pe mine, nu am reținut decît finalul:

...Gîndește-te la vioara mută a lui George Enescu. Acesta, ca să poată exersa și nopțile fără ca să deranjeze, a inventat această vioară mută, la care cînta foarte des. El auzea sunetele viorii... Iar eu sunt convins că vioara aceea nu era deloc mută. Totul e relativ; de îndată ce părăsim cărările obișnuitului cotidian, intrăm în mister și uimire. Orbii „văd“ prin pielea lor, surzii „aud“ cu ochii. Nu cred că asta e numai un proces de compensație senzorială. Simțurile, toate la un loc, alcătuiesc doar o mică parte dintr-un organ complex de comunicare și expresie. Suntem niște corzi ce vibrează mut, dar suntem și legătura cu inteligența sau sensibilitatea ce ne înregistrează. Celula asta a mea din vârful degetului mic nu știe că face parte din trupul meu. Frunza asta pe care o vezi habar nu are că e componentă a copacului din care face parte. Ce știe o furnică despre vînt și fulger, ce știe o algă despre zăpezi și munți, ce știe o vrabie despre timp și istorie? Să nu fim îngîmfați — cea mai mare și mai umanistă, dar și cea mai științifică descoperire a acestui grandios și mizerabil secol XX constă în aserțiunea că orice pas făcut înainte spre acest mare necunoscut (materie, viață, rațiune) în-

seamnă, în același timp, o considerabilă lărgire și potențare a necunoscutului în sine... Ana este o uzină energetică, fiindcă nu se cheltuiește. Dorința ei cumplită de dăruire și comunicare e blocată de mușenia ei. De aici incandescența din privire atunci când vrea să-ți spună ceva. Vezi, discobolul lui Myron este înfățișat în clipa în care atletul se înșurubează în efort; dar aruncarea nu a început încă, ea doar urmează. De aici forța acestei statui. Căci o statuie care ar reprezenta un discobol ce a aruncat deja discul său, e ceva absurd, dezumflat, fără nici o continuare. La fel și cu statuia lui Michelangelo, David: stă cu piatra în mâini, se pregătește de luptă: energia asta imensă s-ar pierde total în clipa în care David ar fi aruncat piatra. Am văzut actori ieșind din scenă după un monolog greu, am văzut oratori coborînd de la tribună dezumflați, descărcați ca niște baterii uzate... Cuvîntul nu e un lătrat evoluat și nici un superciripit: poate să fie, dar nu este. Cuvîntul e o entitate ontologică egală cu atomul materiei, cu celula vie a vieții. Face parte dintr-o natură a sa proprie, dintr-o logosferă teribil de puternică și de misterioasă. Ana e puternică fiindcă tace și e un simbol fiindcă tace fără voia ei. Ana e cartea interzisă, călătoria nefăcută, patria ta sfișiată de războaie și istorie...

XIX

Abia în clipa în care, după ce predasem lucrarea noastră și după despărțirea de oamenii din echipă, mă aflai iar în fața tristei noastre gări de provincie (de provincie a țării, a lumii, a cosmosului), văzînd norii mînioși, de vînată furtună, așternuți peste oraș, oamenii încruntați și răi, țărani cu priviri de găini legate la picioare, funcționari fanfaroni cu aerul teatral al celor care cred că abia ieri am intrat victorioși în Bizanț — mi-am dat seama că mă întorceam acasă la mine, că, undeva, la capătul dinspre Luncă, într-o casă încărcată de amintiri și suferințe, mă aștepta o Ană pe care o iubeam din toată inima mea.

Patria ar fi deci locul unde simțim nevoia să ne întoarcem. Este acasă. Patria este limba în care visăm și hora din care — orice am face — nu ne putem desprinde fără a fi răniți sau mutilați de moarte. Cerul acesta sumbru, cu fulgere mute în zare, îmi umplea imaginația cu amintiri... istorice. Acum, îmi ziceam, aș fi un fel de libert în Roma, între Republică și Cezari. Ar trebui să merg la templul Dianei — protectoarea strămoșilor mei — să-i aduc jertfele cuvenite. S-ar mai cădea să fac o vizită în Forum, ca să ascult pălăvrăgeala retorilor și avocaților demagogi, aruncînd, în trecere, și o privire în Circus Maximus, unde gladiatori sclavi se bat cu fiare libere, aduse din întreg imperiul. Ca să nu uit cine sunt și ce drepturi am, nu strică să fac un drum și pînă la Via Appia: sunt răstigniți acolo peste o mie de sclavi răsculați de un consîngean al meu, pe nume Spartacus... Gustul pentru „umanii și umanioare“ mi-a rămas de la bunul meu dascăl Mefisto: el avea această manie a *flash-back*-urilor istorice. „Nu se poate altfel, îmi spunea el, trebuie să extindem munca de lămurire și asupra morților. Numai astfel vom putea intra conștienți în conștiința istoriei. Sub crucea acestui Hristos al luptei de clasă, Spartacus, va trebui să ne oprim ca să-i explicăm, cu Karl Marx în mînă: „Tovarășe sclav, nu ai înțeles că vremurile încă nu sunt pregătite pentru dreptatea ta? Trăiești în plin sclavagism, această eră va dura enorm și va deveni și mai grea după ce se va naște creștinismul. După aceea va urma o altă eră, cea feudală, la fel de crudă și de sîngeroasă. După care va urma exploatarea burghezo-moșierească — și abia după aceea vom schița cîteva forme de revolte și revoluții. Dar și sclavul eliberat prin revoluție va trebui să aibă nițică răbdare, vor exista faze de recrudescență dialectică și a sclavagismului, și a feudalismului sau burghezo-moșierimii; dar să nu disperăm, tovarășe Spartacus, istoria e lungă, e științifică, mersul ei înainte (spre moarte) și în sus (spre ceruri) ne este asigurat. Secolul acesta, XX, în toată măreția lui, peste cîteva sute de ani, va fi adăugat întunecătului ev mediu, urmînd ca o Renaștere sau un iluminism să urmeze abia începînd cu secolul XXI...”

Dar de ce mă las devorat de îndoieli? Am construit un pod solid și frumos. M-am curățit de ploșnițe, frică, vinovăție politică. Am scris zece scrisori de dragoste. Am bani, am casă, am prieteni excelenți. Chiar dacă toți sunt nițel atinși în aripă, mai mult sau mai pu-

țin nebuni sau sinucigași. Dar sunt cinstiți, își iubesc adevărurile și, fiecare în parte, cu mijloace artizanale, luptă pentru adevărul și autenticitatea acestui moment istoric prin care trecem. Nu am voie să dezertez de la răspundere și clarvedere: am ieșit din întuneric, cineva mi-a pus o lampă în mână, nu voi risipi lumina atât de greu câștigată ca să studiez cîmex lectulariile nopților noastre. Eu o aud pe Ana vorbindu-mi: îi văd buzele și citesc în ochii ei de zîină pînă și numărul de copii pe care aș dori să-i avem împreună. E stupid, știu, nu am făcut nici un pas spre taina ei și deja mă visez bunic.

Să aștept un autobuz. Să mă concentrez. Se apropie seara, se apropie furtuna asta de vară. Nu vreau să mă uit la cele două perle siberiene: aș dori să fie rozalbe, dar nu cred: nu sunt încă un cîmp purificator și nici o forță morală care să poată schimba culoarea cerului sau a apelor concentrate în taina acestor perle vii și severe. Mi-e dor de un duș rece, mi-e dor de haine curate și de o masă simplă, luminată de două lumînări verzi. De mîna ei servindu-mi gustarea, de ochii tatălui ei urmărindu-mă ca și cînd aș fi dansator pe o sîrmă periculoasă.

Ah, ce surpriză! Calul Anei, șareta noastră. Pe capră, privindu-mă zîmbitor, domnul conte Adam. Îmi face semn să urc.

— Nu cumva, zic eu, ați venit special pentru mine?

— Domnule inginer, trăiesc între țigani, am despre soartă și necesitate un punct de vedere deosebit de al dumneavoastră. Să zicem că am trecut întîmplător pe aici, să zicem că acest cal a simțit că veți sosi, să zicem că stelele vă sunt favorabile astăzi. Totul e posibil într-o lume în care imposibilul e un cuvînt compromis. O luăm pe margini, ocolim orașul pe șoseaua de centură, trecem prin fața catedralei vechi. Acolo vă așteaptă Preoteasa noastră. Trăiește acum o perioadă de fervoare catolică. O va trăda. Luna viitoare, cred eu, va posti Ramadanul ismaeliților sau va respecta sărbătoarea corturilor evreești. E un mare favor să poți avea mai multe religii, mai multe etnii, chiar și mai multe nume. Vă avertizez — ca să nu comiteți gafe inutile — că, mai nou, a revenit la numele ei adevărat. Estera, Hecuba, Penelope sau Andromaca au murit. A rămas Cătălina. Vă mai anunț că domnul profesor Mefisto a încercat să se sinucidă. A fost salvat *in extremis* de doctorul Petrică-Sandu. Care, acum, face tot posibilul să-l convingă că nu mai e nevoie să mori,

după ce ți-ai scris testamentul filosofic: el și l-a scris, disperarea de moarte l-a apucat când și l-a recitit. Aș da unul din caii mei să pot citi acest testament al său. Și-a tăiat venele, ca Seneca. Dar și le-a tăiat prost, fiindcă — deși un mare latinist — fără minime cunoștințe de anatomie nu poți nimeri vena fatală...

— Îmi pare nespus de rău. Mă voi duce să-l văd.

— Nu primește pe nimeni. Doar Cătălina are voie să-i facă scurte vizite. În care nu își vorbesc: tac, se privesc — exprimându-și astfel toată ura ce o conține strania lor dragoste. Preoteasa e puțin vrăjitoare: ea știe că va muri înaintea lui. E supărată că el, ca un prost ce este, a încercat să treacă Stixul fără ea în luntre. Și că a băut votcă înainte de a-și tăia venele...

— Groaznic. Poate din cauza votcăi...

— Votca, stimate domn, ține loc de moarte, e uneori însăși moartea, sub formă realist-rusească. Un bețiv adevărat — și el este unul foarte adevărat — se consideră mort din clipa în care a început să bea de unul singur. Și dimineța. Și eu beau de unul singur, și bunul meu prieten Mihai Pascaly bea tot singur. De Ilie Ursu — ce să mai vorbim...

— Ce face domnul Ursu?

— Se pregătește pentru Marea Trecere. Îl cunosc, e țăran: el va reuși. Doar știi: doamna sa, frumoasa Lidia, a plecat la București. Acolo s-a căsătorit cu distinsul nostru fost președinte de Cultură. Pașaportul li s-a aprobat (fratele domnului Alfons e un tovarăș foarte influent în R.D.G. — a pus umărul pentru obținerea dreptului la această plecare definitivă). Totul mi se pare un aranjament cât se poate de fericit pentru toți cei interesați: chiar și pentru profesorul Ursu, care e iremediabil pierdut. Dar mai ales pentru Lidia, pentru fiica ei, Ruxandra, și pentru distinsul domn tovarăș Alfons Vulcu.

— Nu credeți că a fost la mijloc o dragoste?

Contele se uită la mine ca la o gînganie rară.

— Doamna Lidia e bogată, are bani în Elveția. El o va scoate din țară, ea îl va ajuta să înceapă acolo o nouă carieră. Acesta e aranjamentul — și mi se pare cinstit. După cîte îl cunosc eu pe acest Alfons, nu peste mult vom auzi că a ajuns președintele culturii atlantice, cu sediul la Copenhaga, Amsterdam sau chiar Londra. Ur-

su se va spînzura. De asta sunt sigur. Beau deseori cu el după concertele noastre de muzică religioasă.

— Îngrozitor. Dar nu se poate face nimic ca să-l salvăm?

— Nimic. Domnule inginer, sunt ungur și nimic din ce este unguresc nu-mi este străin. Și eu voi sfîrși prin a mă sinucide. De pe acum îmi construiesc cu grijă moartea. Poate că mă doare inima cînd aud cum crește în Ungaria numărul alcoolicilor, sinucigașilor. La români, se pare, numărul bețivilor scade. Și al sinuciderilor la fel. La voi, aici, crește numărul poeților, al oratorilor, al actorilor de tot felul. Al celor ce se îmbată cu apă de ploaie. Al filosofilor de radio și tutungerie și al politicienilor de pod sau pivniță ascunsă. Poporul meu maghiar, tinere domn, e obosit de istorie. A făcut enorme greșeli. Acum, poate chiar în acest an, va plăti: dar va plăti ca un domn — și va ieși din istoria acestei Europe lașe cu fruntea ridicată.

Ocolem prin cartierele vechi, mergeam la pas, șoseaua era pietruită cu bolovani de rîu, nici nu ne puteam permite un trap sau un buiestru.

— Suntem foarte singuri în Europa, asta e! Am reușit să ne facem o mulțime de dușmani în jur: cehii, slovaci, sîrbii, românii nu ne înghit. Din cauza — ziceam noi — a vitejiei și mîndriei noastre excepționale. Azi și aici, eu am dreptul să precizez: vitejia și mîndria noastră aristocratică și aristocratizantă se traducea în jos, la nivelul notarilor și jandarmilor, prin trufie și cruzime. Prin fanatism — și de extremă stîngă, dar mai ales de extremă dreaptă. Nu avem prieteni decît în Finlanda, care nu ne cunoaște, și poate în Uiguria strămoșească, pe care nu am văzut-o niciodată... Ne-am bătut peste tot, cu toată lumea din jurul nostru, pentru niște himere naționale, imposibile și absurde. Am fost totdeauna cu un secol înainte sau în urmă în tot ce am întreprins. Dacă îi uram atîta pe austrieci, de ce nu ne-am aliat cu turcii, cu care suntem înrudiți? De ce nu ne-am aliat cu sîrbii și românii, dacă voiam să-i batem pe turci? Mathias al nostru, lumina Renașterii noastre, și-a cheltuit toată energia și floarea vitejilor noștri luptînd în haosul acela care era Praga, Boemia, Imperiul german. Stupid. În loc să caute Balcanii, ieșirea la Mare, Dunărea, ca măduvă a șirei spinării noastre. Bătălia de la Mohaci a fost un masacru — dar și o lecție de trădare politică, din care nu am înțeles nimic. Și cînd, în secolul al XIX-lea, ne-am trezit din visele

de grandoare națională și revoluționară, am constatat că am rămas în urmă, că aveam o aristocrație pustie și retrogradă și că nu ne mai rămăsese decît foarte puțin popor. Dintr-o Hungaria Magna rămăseserăm abia zece milioane — și din acelea jumătate fiind niște împrumuturi luate prin asimilare de la croați, nemți, evrei, valahi, slovaci etc. Ne-am agățat atunci de pulpana împăratului, și am excelat prin fanatism chezaro-crăiesc: apoi a venit Trianonul, am devenit o Ungarie Mică, un regat fără rege, conduși de un amiral fără mare. O democrație cu imense moșii feudale. Moșii ce nu mai erau în mâinile aristocrației noastre, îmbolnăvite de *spleen* și grandoare în amurg, ci într-ale arendașilor, cămătari sau bancheri, aparținînd neamului care ne-a învățat presă liberă, comerț și bolșevism. Abia l-am așteptat pe Hitler: era o nouă șansă. Am profitat de ea din plin, mîndria și vitejia noastră au cunoscut formele cele mai barbare ale trufiei fanatismului idiot și a cruzimii.

— De ce îmi spuneți toate aceste lucruri? Vă jur, nu cunosc și nici nu mă interesează problema maghiară.

Contele rîse, și-mi oferî dintr-o splendidă tabacheră o țigare fină, străină.

— Domnule inginer Lupu, aș putea invoca mai multe scuze. În primul rînd, toată lumea știe că sunt nebun. Nebunia îmi dă o mare libertate de gîndire și acțiune. În al doilea rînd, dumneata ai ajuns un personaj important în familia noastră de oropsiți ai oropsiților soartei: ești fratele lui Pătru Lupu, care a devenit un mit valah, teribil de măreț și simbolic. În al treilea rînd, să știi, Ana, fiica bunului meu prieten Pascaly, pînă acum un an, aproape regulat, în luna august, făcea o criză de teroare și groază. Atunci fugea la mine, nu în apartamentul meu din țigănime, ci în grajdul celor doi cai ai mei, Castor și Polux. Anul acesta, se pare, în urma unei minuni, Ana noastră va fi scutită de criza aceea urîță... Am fost la ea s-o văd: citea niște scrisori. Nu am putut s-o refuz cînd m-a rugat frumos să vin să te aștept. *Fiindcă și ea te așteaptă*... Dar toate aceste motive, tinere domn român, nu scuză pofta asta a mea de a monologa. Eu vorbesc de obicei cu caii mei, asta îmi face bine, mă ușurează și mă eliberează de dureri și obsesii. Am observat: cît timp trec prin centru, prin oraș, discut cu ei numai politică. Politică maghiară, politică europeană, politică mondială. Din clipa în care trec spre cîmpuri

sau în pădure, temele mele se schimbă brusc: intru în basm, mitologie, religie. În vis și apocalips. În poezie, istorie și reviem. Ești foarte îngîndurat, speram să te bucuri de cele ce ți le-am spus.

— Domnule Adam, vine o furtună mare, abia o aștept. Sunt după o lungă și rea secetă. Ana mi se pare a fi ploaia de care am nevoie. Mă bucur mult că mă așteaptă. Dar... dar... Există un „dar“!

— Spune-mi-l! Nu sunt un străin.

— Nu pot!

— Încearcă!

— Domnule Adam, sunt într-adevăr fratele lui Pătru. Dar, fiind un frate rău, nu știu nici azi cum și unde a murit el. Profesorul Ursu a vrut să-mi povestească — i-a fost greu, i-a fost silă, a renunțat. Mefisto, ori de cîte ori, la chefurile noastre proletare, îi făceam aluzii la Pătru, se făcea că plouă, îmi vorbea de izgonirea din rai, de țapul ispășitor, de frații Karamazov — de orice, în afară de ce mă interesa. Am înțeles că nu sunt încă destul de curat, ori demn, ori inteligent, ca să pot pricepe povestea morții sale. Nu se putea uita că, la procesul lui, eu m-am purtat ca un vierme, lepădîndu-mă de el precum o Iudă.

Ploaia sosi ca un adevărat eliberator. Praf răscolit pe ulițele sătule de secetă, frunze smulse, apoi o răpăială oblică, ce se îndreptă, devenind o verticală certă ca o epură. O adevărată ploaie de aur. Soarele mai strălucea, undeva spre apus, norul acesta negru, ce se descărca deasupra noastră, primea lumini foarte colorate din partea aceea. Traserăm șareta sub un dud, intrarăm într-o bătrînă cîrciumă de cartier. O cîrciumă în care nu călcasem niciodată, dar pe care contele, se părea, o cunoștea foarte bine.

Mă invită la o masă și comandă două pahare de vin. Prin geam puteam privi șareta noastră. Luțu, peste care șiroia ploaia, părea fericit. Un cîine al casei se strecură politicos sub masa noastră. Cîrciuma era plină, dar toată lumea bea în tăcere — acum, această mult așteptată ploaie era singurul eveniment important.

— Cunosc, domnule inginer, povestea acelui proces. Cunosc și — să-i spunem — accidentul în urma căruia a murit fratele dumitale. Am discutat mult acest caz, nu fiindcă ne place să bîrfim, dar fiindcă destinul său și al dumitale mi se pare, din multe puncte de vedere, foarte asemănător cu propria mea tragedie de familie...

Ridicai privirea. Nu întâlnești ochii unui nebun, ai unui cioclu ce cânta la orgă, ai unui conte ce prefera țigani, Doamne ferește! Erau ochii unui om care a suferit mult. Care suferea încă. Dar discret, înfășurat în mantia amintirilor sale.

— Suntem azi în 20 august 1956. Am acum cincizeci și unu de ani. În 1945 aveam patruzeci de ani, eram maior în armata engleză, ocupam un post destul de important în Statul-major al generalului Alexander, cel care i-a bătut pe nemți în Africa de Nord. Pe lângă calamitățile sale uriașe, războiul mai aduce cu sine și o uriașă confuzie în capetele și conștiința oamenilor. E destul să-ți menționez că noi, englezii, ca să putem debarca în Tunis și Algeria, a trebuit să dăm lupte foarte sângeroase cu garnizoanele — ai să rîzi! — franceze, ce apărau aceste porturi și baze navale. Ofițerii de acolo îl considerau pe Pétain ca fiind șeful statului lor, patriotismul astfel înțeles se traducea prin a-și apăra comandamentele de englezi și americani. Eu am condus logistic debarcarea din Tanger, în vreme ce fratele favorit al soției mele îl apăra. Foarte mulți ofițeri francezi au murit acolo, eroic, la datorie. *Pour la Patrie, pour la France**. Nu-i judec — îi evoc doar cu milă și scepticism. Eram foarte bine informat de tot ce se întâmpla în Răsărit, de tot ce făceau nemții în țările ocupate de ei. Prevedeam soarta războiului: după Stalingrad și victoria noastră din Africa, nu mai era un secret pentru nimeni cum se va termina războiul. Aveam un frate, un unic frate, mai mic ca mine cu zece ani. Îl chema Imre — era un fel de savant în matematici și fizică. Fusese studentul unor străluciți profesori de fizică nucleară, dăduse un examen de doctorat cu brio, îl aștepta o strălucită carieră științifică. La treizeci de ani era conferențiar universitar, șef de laborator. Dar l-au prins evenimentele la Budapesta. I-am trimis în secret o scrisoare prin care-l imploram și-i și dădeam oarecum ordin să facă tot posibilul să se strecoare pînă în Franța. Nu era însurat, stătea cu mama mea, care îl adora. M-a ascultat. A încercat și a reușit să ajungă în Franța. Cum? Ca prizonier de război, într-un lagăr englez. Perfect, am zis eu, acum e datoria mea să-l scot. E fratele meu. Nu a fost militar, avea o dovadă că în tot timpul războiului a lucrat la universitate. Nu era filogerman, vorbea curent engleza.

---

* Pentru patrie, pentru Franța (fr.).

Era în uniformă germană, de împrumut, fiindcă numai astfel a putut trece prin Germania. I-am cerut toate actele, ca, la Londra, unde aveam relații grele la Ministerul de Război, să-i obțin eliberarea din lagăr. Nu pot uita ochii cu care s-a uitat la mine în clipa în care mi-a dat toate actele lui. Era speriat, lagărul în care se afla părea că era plin mai ales de prizonieri proveniți din răsăritul Europei — și chiar din Uniunea Sovietică. L-am lăsat în grija comandantului acelui lagăr, care mi-a promis să fie cu ochii pe el... De ce s-o mai lungesc? A durat două luni pînă i-am obținut actul de ieșire din lagăr. Am sosit în Franța, la lagărul său, exact la trei zile după ce, în mare secret, perfidul Albion a făcut vînt spre Răsărit tuturor prizonierilor proveniți de acolo. Cam un sfert de milion de suflete. Comandantul lagărului m-a făcut criminal inconștient, zicîndu-mi: „Ce a fost în capul dumitale, domnule maior, să iei actele fratelui? Cum puteam eu să-l scot din coloană sau din vapor, cînd el era în uniformă germană și fără nici o hîrtie civilă?“... Am încercat la comandamentul superior sovietic. M-au ascultat, au reținut mai ales amănuntul că fratele meu e fizician, că a lucrat în fizică nucleară. Abia în clipa asta l-am îngropat definitiv. Mama m-a blestemat pentru acest frate al meu, Imre. Soția mea a divorțat din cauza morții fratelui ei, generalul căzut la Tanger.

— Groaznic. Cred că am înțeles.

— Nu cred că ai înțeles totul. La durerea mea pentru pierderea, într-un fel de neant, a fratelui meu Imre se adăuga și durerea pentru soarta neamului și a țării mele. Ceea ce îți voi spune izvorăște din mare dragoste. Consider că spunerea adevărului este prima și cea mai importantă datorie a oricărui fiu care își iubește patria-mumă. Eu pot oricînd să mor pentru Ungaria mea, chiar și așa cum este ea astăzi, dar nu aș putea niciodată să mint pentru ea. Ce s-a întîmplat? Ceea ce îți voi spune va fi ca și ploaia asta curățitoare: o formă de a combate tristețea și singurătatea vieții noastre. Azi, toți cei care judecăm la rece evenimentele dintre 1938–1945 ne întrebăm: „Cum a fost posibilă atîta inconștientă și imbecilitate politică și diplomatică? Unde au fost conștiințele, spiritele, savanții noștri în istorie, morală, politică?... După ce ne-am aruncat, ca niște proști, ca să smulgem cîte o halcă de pămînt „maghiar“ din trupul rănit al Cehoslovaciei, Romîniei, Iugoslaviei, am trimis acolo trupe de ocupație care

s-au purtat ca niște criminali. Am făcut masacre în Voivodina, masacre în Slovacia și Ucraina Subcarpatică, masacre în Ardealul de Nord. Chiar dacă din punct de vedere istoric am fi putut să justificăm apartenența acestor ținuturi la o Ungarie medievală Mare, comportamentul trupelor noastre de ocupație a dovedit că suntem niște barbari, că naționalismul nostru este criminal și de tip rasist și colonialist... Mă doare când îți spun aceste lucruri. Consider că actul vostru de la 23 August, judecat din punct de vedere militar, politic și social, este un adevărat miracol. Unic în felul său. De ce? Nu mă refer la abilitatea celor care l-au desăvîrșit ca lovitură de stat: să zicem că așa ceva, cu puțin noroc, am fi putut face și noi. Minunea, după părerea mea, constă în esența firii voastre, în faptul că la voi — neavînd nici un fel de convingeri fanatice, sîngeroase, definitive — a fost posibil ca, în 24 August, în toată România, ocupată timp de patru ani de germani, să nu mai existe un singur filogerman. Pricepi? Toată armata, ofițerii, țăranii, muncitorii și toți intelectualii, ca un singur om, au trecut de partea Armatei Roșii, fără nici un tremur de conștiință, mîndrie sau prejudecată. Aici nu mai e vorba de luciditate sau calcul: aici e vorba de instinct politic. De milenară formă de acțiune și reacțiune istorică. Nu ne batem cu răul, îl îmblînzim și-l asimilăm, știm cît ne este plapuma, facem diferența între un război just și unul de jaf și cucerire, între pămîntul țării mele și pămîntul luat cu japca de la vecini. Pascaly, care a făcut războiul ca ofițer de rezervă, mi-a povestit într-o seară că un soldat i-ar fi spus: „Noi nu am făcut războiul cu ofițeri, noi l-am făcut cu cai. Ofițerul, la necaz, fuge și te lasă: calul, niciodată!...” Teribil. Sau povestea cu cei optsprezece ofițeri ardeleni care au refuzat să treacă Nistrul, spunînd: „Noi nu avem ce căuta dincolo, noi avem treabă cu Ardealul!” Se zice că au fost împușcați de Antonescu. Nu cred, românii împușcă și spînzură foarte greu. Preferă să amîne, să tergiverseze, să bată pasul pe loc, în așteptarea unor vremuri mai bune. Noi am împușcat și spînzurat enorm — din păcate. Cu frenezie, talent, cu plăcere mai ales. Da! Voi, în Ucraina, înaintați cu capul întors spre țară, ca o oaste care își cerea scuze că e în război, fraternizînd pe față cu populația civilă, lepădîndu-vă în gura mare de nemți și de alianța cu ei, ajutînd pînă și partizanii. Nici un viol, nici un masacru — armata voastră de țărani a trecut prin Ucraina, Crimeea, Caucaz și Don învățînd rusește și împărțînd hrana cu femeile

și copiii. În același timp, trupelor noastre li s-a trasat sarcina de a „curăți“ spatele frontului de partizani. Atît. Frații mei „au curățit“ acest spate răsînd de pe fața pămîntului cîteva sate ucrainene, poloneze, căzăcești. Rezultatul? Stalin este de acord să vi se dea înapoi Ardealul. Ceea ce îți spun nu sunt teoriile istorice din capul meu nebun, ci ceea ce am citit cu ochii mei în documentele secrete ale guvernului britanic. Nu argumentele voastre istorice sau demografice l-au convins pe Stalin, ci actul de la 23 August, ajutorul eroic în eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei — dar mai ales informațiile ce le avea în legătură cu modul în care s-au comportat, în acest criminal război, soldatul român și cel ungur. Ardealul este și recompensa pentru omenia și blîndețea acelui soldat-țăran care, la timpul potrivit, nu a ezitat să tragă în grupările de extremă dreaptă, în legionarii ce ar fi dorit masacre șovine și programuri antisemite. Noi, în 1943, la spartul tîrgului, l-am adus la putere pe Szálasi, care a trimis la moarte aproape un sfert de milion de evrei foarte maghiarizați... Îți spun cu mare durere toate aceste lucruri, tocmai fiindcă sunt un foarte credincios și cinstit patriot ungur... Dar acum adaug: nu cred că această cartelă de prostie și cruzime e numai ungurească. Ea este dată în mod egal fiecărui popor. Școala, cazărmile, educația șovină sunt pepiniere de cruzime și dogmatism. Întîmplător, noi am luat-o înaintea voastră. Sper că am învățat minte! Acum e rîndul vostru să vă consumați cartela asta de naționalism, istorie și fascism latent.

— Am înțeles. Nu văd legătura cu cazul fratelui meu.

— Introducerea pe care ai suportat-o eroic face parte din ora de autocritică pe care mi-o țin zilnic, vorbind tare și ungurește cu caii mei. Azi, în locul cailor, mă ascultă un tînăr inginer român, care e și norocos și inteligent... Domnule Lupu, fratele dumitale, dacă era ungur, ar fi tras. Ar fi ucis — și ar fi fost ucis într-o încăierare sau mutinerie* de lagăr. Dar el nu a tras — și din cauza aceasta Ursu și Mefisto i se închină. Din cauza asta, dumneata, fiindu-i frate, ești protejat acum de zei, și de familia noastră, a cărturarilor de mahala. Din cauza asta, mormîntul lui, acolo, în colțul cel mai răsăritean al țării, lîngă Chilia Veche, este întreținut chiar de cel care l-a ucis. Din prostie, frică, inconștientă. Faptul e cunoscut de oficialități:

---

* Rebeliune, răzvrătire. (Din fr. *mutinerie*.)

dumitale și s-a făcut propunerea să intri în partid și toată lumea e de acord să intri. Tocmai fiindcă la baza acestui „favor“ de excepție ce și se face stă jertfa politică, tipic valahă, a fratelui dumitale.

— Dar, pentru Dumnezeu, vă rog...

— Ai dreptate. Trec la relatarea severă și prescurtată a faptelor. Amănunte de atmosferă, psihologie, morală are cine să-ți dea. Dacă vei simți nevoia să le obții. Deci: fratele dumitale era brigadier la tăiatul stufului, pe un braț al Dunării, aproape de Chilia. Sezonul de tăiat începe la 1 decembrie — o dată cu lăsatul gerului — și se termină pe la 15–20 martie. Circa cinci sute de deținuți erau cazați într-un bac vechi, pe un braț mic al Dunării. Și au tăiat toată iarna stuful de pe o insulă a acestei imense Delte. La data de 10 martie, seara, înainte ca brigăzile să se retragă în bac, a izbucnit un foc în partea de vest a bălții. Focul înainta peste miriștea de stuf ca un val roșu de câțiva kilometri. Tot stuful tăiat în timpul unei cumplite ierni era strâns pe grind, în clăi uriașe. Circa o sută de asemenea clăi cât o casă, cu o circumferință de zece metri în diametru — deci peste o sută de vagoane de celuloză de cea mai bună calitate. În clipa în care focul s-a apropiat de grindurile bacului 5, s-a creat o uriașă panică. Plutonierii paznici și-au pierdut capul, soldații din pază, așijderea. Miriștea ardea așa cum ard paie uscate, stuful netăiat era o înaltă și furioasă vîlvătaie, spicele trestiilor explodau ca niște focuri de artificii. Aici a intervenit fratele tău. Ca rob, ar fi fost normal să spună: „Ducă-se dracului, nu e averea mea, e averea lor!“ Nu? Dar el s-a gândit ca un țăran gospodar, ca un muncitor român. A strigat tare: „Fraților, să nu ia foc clăile! *Îs munca noastră!*“ Și a organizat apărarea de foc a grindului. La fiecare claie, doi-trei deținuți, care, pe jos sau călare unul în spatele celuilalt, cu pufoaicele și zeghile de deținut înmuiate în apă, stingeau focul acolo unde săreau scînteii de la incendiul din baltă. O muncă cumplită, toți erau arși, negri ca dracul. Toată această operație a fost o adevărată nebunie. O luptă cu focul — dar și o bucurie de a fi liberi și de a salva o recoltă din proprie inițiativă. O recoltă care nu era a lor, dar era a țării. Dimineata, focul din baltă se ostoise, mai ardeau abia cîteva sălcii bătrîne. Recolta era salvată. Dar doi tineri ostași din pază, soldați în termen, sub care se topise gheața bălții, erau pînă în gît în mocirla cu gheață. Nu puteau nici să înoate și nici să-și fixeze picioarele, mîlul fiind foarte adînc. Fratele tău Petru s-a urcat pe o stănoagă și,

legat cu o frînghie, a îndrăznit să se întindă și să smulgă pe unul din soldați. Care era aproape leșinat de frig și efort. Pe al doilea tot el l-a scos, de guler. Dar, fiindcă făcuse armata, ca să-i poată elibera mâinile, i-a luat automatul pe care și l-a agățat de gît. Apoi, cu greu, cu o mîină ținînd stănoaga, cu cealaltă trăgînd de pufoaica soldatului, a reușit să-l scoată la mal. Acolo a trebuit să-i facă respirație artificială, bietul soldat era sufocat, nu de apă, ci de mîl. În clipa în care-și revenea, a sosit un remorcher a cărui sirenă suna alarma mare. Au sărit pe mal trei ofițeri înarmați cu pistoale. Au crezut că e vorba de o răscoală, zărind soldații pe jos, automatele de gîtul prizonierilor, plutonierii din pază nicăieri. Nu au somat: cel din frunte a tras. L-a nimerit în umăr pe Pătru. Acesta s-a ridicat, a desfăcut larg brațele și a întrebat, strigînd: „De ce tragi, prostule, de ce?” Atît. Au mai răsunit două împușcături și Pătru a căzut peste soldatul pe care îl salvase. Abia atunci a început revolta. Dacă nu erau Ursu și Mefisto, totul ar fi luat o turnură foarte tragică. Cum au reușit? Nu bătîndu-se cu mulțimea spumegîndă de furie, ci mult mai simplu. Au strigat: „Avem mort în casă!” Și, ca la comandă, toată lumea și-a scos căciulile. Inclusiv ofițerii. Văd, ești foarte lovit. Vei fi și mai lovit dacă îți voi spune — am primit această sarcină, trebuie să o duc pînă la capăt — că mormîntul fratelui tău e îngrijit chiar de cel care l-a ucis. A fost judecat, condamnat: omor prin imprudență. Și-a dat demisia din armată, lucrează în Chilia. Mama ta și soția lui Pătru la el trag de cîte ori merg să pună o lumînare pe mormînt. Tu nu ai fost încă invitat acolo. Nu e tîrziu, vei fi! Brigada aceea a fost risipită — în doi ani, toți cei care au făcut parte din ea, sub pretextul a diferite amnistii și grațieri, au fost puși în libertate și reabilitați civil. Moartea lui Pătru a fost cauza pentru care Mefisto și Ursu au pus ochii pe tine. Te-au urmărit, te-au sfătuit, primindu-te încet-încet în familia lor, luminîndu-te, deschizîndu-ți ochii. Eliberîndu-te de stafii.

Cîrciuma era goală, toată lumea ieșise pe scări să vadă această ploaie cumplită ca o Niagară. Eu plîngeam pe umerii acestui conte Adam. Lacrimile mele erau lacrimi de copil, de fiu, de frate mai mic. Și mai prost. Și mai nefericit... Simțeam, în lacrimă, drumul lung ce m-a adus pînă în pragul acestei seri de vară. Îmi venea să strig: „Mamă, mamă, nu mă părăsi, ajută-mă!”

— Domnule Lupu, îl auzii pe Adam, te felicit că mai ai lacrimi. Eu mi-am pierdut capacitatea umană de a plînge. Cînd mă doare inima, scrişnesc din dinţi şi îmi ascut mereu acest cuţit ce-l am ascuns în tureatca cizmei mele. Avem timp. Preoteasa ne va aştepta. Vei ajunge calm şi îmbăiat, curat şi liber la casa unde te aşteaptă cea mai frumoasă şi mai nobilă fată din cîte mi-a fost dat mie să cunosc. Crede-mă! Şi mie îmi face plăcere să te țin în braţe şi să-ţi simt acest plîns de uşurare şi purificare. E ca şi cînd l-aş ţine în braţe pe fratele meu, Imre. Domnule Lupu, ai ascultat fabula — ascultă şi morala pe care eu am tras-o din această stupidă, dar sublimă moarte a fratelui dumitale. El nu a fost ucis, a fost jertfit. Trebuie să înţelegem — o dată pentru totdeauna — că cel bătut şi chinuit, cel lipsit de apărare, cel care a pierdut totul fără nici o recompensă sau speranţă, acela e adevăratul victorios. Trufia şi cruzimea i-au înălţat pe nemţii lui Hitler, aceeaşi trufie şi aceeaşi cruzime au fost cauza prăbuşirii lor totale. Evreii au dreptul să se considere cîştigătorii morali ai ultimului război, fiindcă au fost victime lipsite de apărare. Şi ruşii la fel, în măsura în care victoria lor nu se va transforma într-o altă specie de trufie... Eu am fost deţinut pentru cercetări la graniţa română. Era firesc — veneam de unde veneam, aveam numele pe care îl ştii. Nu? În detenţie, un consîngean de-al meu — *nomina odiosa** —, un secui liber, care nu a cunoscut niciodată exploatarea moşierească, se oferise, din plăcere, să fie cel care să mă înveţe minte. M-a bătut atît de cumplit, cu atîta pricepere şi artă, dar, mai ales, *cu atîta plăcere*, încît am rămas cutremurat. Am văzut în gratuitatea bestialităţii sale o dimensiune nenorocită a poporului meu. Şi am zis: „Trebuie să îndur acest păcat al singelui meu!” Românii rîdeau, considerau bătaia colegului lor maghiar drept o problemă maghiară ce nu-i privea. Un fiu de ţăran ungur bogat bătînd un fiu de conte ungur sărac e tot ce poate fi mai corect şi normal într-o lume ce începe de la alfa. Dar acest consîngean al meu nu mă bătea din ură de clasă, nici din motive naţionale sau profesionale: mă bătea fiindcă îi plăcea să bată — aşa cum unora le place să tragă în păsări sau să ucidă pisici. Tot la trei luni, eram scos din celula mea plină de ȝigani deosebit de omenoşi, eram dus în faţa acestui ofiţer, care venea de la Arad sau Timişoara special pentru o

* Numele sunt odioase (nesuferite) (lat.).

partidă cu contele Lendvay. Puteam să-l opresc: nu am vrut. Sunt cetățean englez, primul-ministru Groza a fost foarte bun prieten cu tatăl meu, la Budapesta. Mă găseam în țara asta sub înalta sa protecție. Dar trecusem printr-o cumplită criză, ajunsesem să detest și Franța, și Anglia, și clasa mea socială, și toată istoria contemporană. M-am retras în țigănime, am terminat un dicționar țigano-englez, îl voi preda academiilor interesate. Am un statut de nebun perfect, sunt cioclu și voievod, un fel de prinț idiot al bordeielor și șatrelor din Luncă și din jur. Mă ascuți?... Așa! Hotărîsem să bag acest cuțit în burta călăului meu. Și o făceam dacă, la un foc de vară, cu o seară înainte de „audiență“, nu aș fi auzit povestea fratelui tău. Am tras concluziile mele. Și a doua zi, cînd m-am prezentat la el, am desfăcut brațele și am zis: „Bate-mă, prostule, te iert fiindcă nu știi ce faci!“ L-am învins. Și-a ieșit din pepeni și mi-a rupt mîna. S-a făcut o anchetă, a fost dat afară din armată, nu a mai fost reprimat nicăieri, nici măcar în satul din care fusese săltat. Prin țiganii mei îl urmăresc: îl ajut cu bani, fără ca el să știe cine îl protejează. N-aș vrea să se sinucidă, dar nu cred că pînă la urmă voi reuși să-i salvez viața. Bea îngrozitor, caută cearta, va sfîrși prin a fi un criminal... Iată rețeta Pătru, domnule frate: prostia brutală nu poate fi învinsă decît prin pasivitate. Răul care se bate cu un dușman ce i se opune devine mai puternic; răul lăsat liber, necombătut și necontrazis devine propria otravă. Fiindcă, în timpul acestor anchete, am mai avut o revelație. Am constatat că românii — acești fii ai unui popor blînd, răbdător și umil — se dovedesc și ei a avea talent pentru cruzime. Nu sunt bătauși născuți, sunt bătauși făcuți — fac totuși o treabă din ce în ce mai bună. Ca ungur zic așa: cea mai mare idioție ungurească a fost o frază naționalistă, care e și ridicolă, și criminală. Zicea: „Ungaria este pana de mîndrie pe care bunul Dumnezeu o poartă la pălăria sa de duminică!“ Exact! Am fost pana de mîndrie — am distrus o țară, un renume, un popor. Acum, e cazul să vă împrumutăm această pană de clop divin: dacă românii vor părăsi cărarea modestiei și bunului-simț latin și vor începe să se bată în piept, lăudîndu-se cu vechimea și strămoșii lor, cu vitejia și grozăvia înțelepciunii lor milenare — gata, se va sfîrși cu bunul vostru nume și renume în Europa. Vor începe vecinii să se uite strîmb la voi, apoi Occidentul se va porni pe rîs și batjocură, iar rușii vor chiui de bucurie că s-a găsit cineva în lagărul lor să preia

clopul acela al absurdității și ridicolului naționalist. Proștii din naștere și brutele de ocazie vor desăvîrși restul. Acesta va fi începutul sfîrșitului vostru — dar va fi, sper, și începutul renașterii poporului meu... Dragă domnule Lupu, cel mai bun prieten al meu este domnul Mihai Pascaly. Nu este numai un mare zugrav și vopsitor, este și un foarte învățat jurist și istoric român. Cu strălucite studii făcute în Germania și Franța. De la el am învățat să cunosc românii, așa cum au fost, așa cum ar trebui să rămîină. Habar nu ai cît de mult aș dori ca între unguri și români să aibă loc o pace istorică, morală, sufletească. Eu sunt convins că, pînă la urmă, francezii se vor împăca cu germanii, germanii cu israeliții, rușii cu germanii și chiar cu americanii și englezii. Mai știu că Dunărea, istoria, țărânia și întunericul din trecut ne leagă, ne apropie, ne fac asemănători. La voi toate defectele sunt calități, la noi toate calitățile sunt defecte — ne completăm ca temperamente și caractere. N-aș dori deloc ca pana care a fluturat pe parlamentul din Budapesta să treacă acum pe parlamentul vostru din București. Nu e bine! Suntem două popoare mici și slabe în raport cu uriașele forțe din lume: să ne scoatem pălăria unul în fața celuilalt, să-l considerăm criminal de război pe cel care rostește „Noi suntem cei mai buni, mai vrednici și mai viteji!” Stăm alături și drepti în fața veșniciei: să nu mai purtăm cuțit la tureacă, să nu mai scormonim în fundul acestui cazan ars care e istoria. Trebuie să ne unim și să ne iubim — altfel pierim. Ca și hunii, cumanii, gepizii, pecenegii, tătarii și ceilalți, tot neamuri războinice, dar incapabile de morală și frățietate... Gata, s-a terminat ploaia ta, Lupule, s-a terminat și lecția mea de dirigiență. Vino să te sărut. Acum o luăm în trap vesel spre catedrală. Acolo te predau protectoarei tale cerești, doamna Cătălina. Azi va fi vestală și nu preoteasă...

— Mîn eu calul. Vă rog să-mi mai povestiți. Seceta mea a fost foarte grea și lungă.

— Cînd am ieșit, dragul meu, din acel zdup sau pîrnaie, unde am stat numai între țigani, hoți și contrabandiști, am primit înapoi banii pe care-i avusesem la graniță. Eram de acum sub protecția Ambasadei engleze. Am cumpărat — nu pot să-ți explic de ce — acești doi cai pe care-i cunoști. Și, condus de ei, am ajuns de la Timișoara aici. Vezi, cum am părăsit orașul, cum am și încetat să vorbim politică. Povestim mitologie și legende. Mi-am întors pe dos

sufletul ca pe o mânășă, m-am pedepsit și m-am condamnat singur la această nebunie care nu e deloc simulată. Cred în țigani, cred în pedeapsa mea, cred în caii mei, Castor și Polux. Nu vreau să fiu înmormîntat cu ei — cum zice Mefisto cînd își bate joc de obsesiile mele —, doar pecenegii se înmormîntează cu caii și nevestele lor. Eu privesc istoria prin caii mei, urmăresc știrile la radio prin caii mei, încerc să înțeleg mersul lumii prin aceste nevinovate dobitoace. Aș fi putut învăța un pic de magie, aș fi avut unde și de la cine. Pascaly consideră că, de la țigani, țărani noștri au învățat să blesteme. Consider că blestemul valah este cel mai cumplit, mai ales cînd e făcut de țărani săraci sau văduve, la țară. E cumplit, fiindcă prinde. Nu mint, Lupule: *prinde!* Vor trebui să treacă o sută de ani pînă cînd sociologii Asiei vor putea să ne facă să înțelegem ce forță poate deveni un blestem colectiv. Mie de blesteme mi-e mai frică decît de cravașă sau pistol acestea pot fi combătute — blestemul nu. El se împlinește prin văzduh, cu forțe materialiste ce nu au putut fi deocamdată prinse în formulă sau eprubetă. Iată deci o punte între noi: poporul meu e campion în înjurături, al tău în blesteme — stăpînii lumii ar trebui să se teamă de o alianță magică între noi. Eu cred în caii mei: aștept viza maghiară, aștept și viza sovietică, în ziua în care Castor și Polux vor ridica al lor cap nobil nechezînd într-un anume fel, eu voi încăleca și, cu acte în regulă, voi pleca. Fie spre răsărit — unde poate mă așteaptă Imre, fratele meu, fie spre apus, spre mormîntul mamei mele, pe care am ucis-o. Va fi frumoasă ziua aceea, Mefisto și Pascaly vor lăcrăma, iar tu și Ana veți flutura batista unei curate prietenii. Am ajuns. Te predau sănătos și întreg doamnei Cătălina. *Szervusz. Isten veled!**

XX

„Sora mea, ploaia — fratele meu, vîntul“, obișnuia să spună Pătru pe vremea cînd mă apăra să nu răcesc. „Taica-Parîngu și mai-

* Sluga (dumitale)! (În sensul de: Salutare!) Dumnezeu cu tine (magh.).

ca-Dunărea", ziceam eu cînd rătăceam caii prin surpături și alunișuri. Pentru frumusețea strălucitoare a acestei înserări, ar fi trebuit să adaug „Măria sa soarele", pentru că superbiei sale împărătești îi datoram această policromă și fastuoasă beție de lumini și umbre.

Pe frunzele copacilor scăpărau încă stropi de apă — pe jos, veșnic setoasa argilă înghițea pîraiele și băltoacele rămase după trecerea ploii. Trapul lui Luțu era proaspăt și voios, mirosul de cal umed îmi amintea de anii cînd grajdul mi se părea a fi mai aproape de poveste decît vatra sau odaia părinților.

Doamna Cătălina — îmbrăcată ca o bazilee strălucitoare — ne aștepta tăcută în mijlocul grupului de muzicanți veniți pentru repetiție. Îl auzeam pe contele Adam rostind în șoaptă un fel de incantație: „Wolfgang Amadeus, Wolfgang Amadeus". Demonul trist de pe cornișă îmi zîmbea melancolic, dar cu simpatie.

Am coborît. Contele îi sărută mîna cu o grație rară, ca și cînd ar fi fost într-adevăr o împărăteasă din Bizanț. Apoi, doamna Cătălina se întoarse spre mine: mă privi luminoasă și senină. Se bucura. Am vrut să-i sărut mîna — ea mă cuprinse și mă îmbrățișă. „Bine ai venit, Lupule, îmi șopti la ureche: ne-a fost dor de tine!"

Era multă lume pe marginile quadratului pieței. Se uita la grupul nostru; nu ne păsa. Mica orchestră execută, fără dirijor, un fragment englezesc dintr-o suită de Händel. Un uriaș buchet de flori îi fu înmînat doamnei Cătălina. Domnul Adam flutura galant o batistă foarte albastră, mi se părea că rostește, în continuare, binecuvîntarea sa: „Wolfgang Amadeus, Amadeus Wolfgang..."

Tăceam amîndoi. Îmi era frică să vorbesc. Cotirăm spre cîmpuri. Aveam de traversat, pe drumeaguri nepietruite, noroioase acum, mahalaua grădinarilor, maidanele sălbatice ale Romaneștilor, țigănia muzicanților și pe cea a foștilor zlătari. Abia după aceea, în chiar marginea înaltei păduri a Luncii, puteam să ajungem la casele noastre. Închideam ochii, întrebîndu-mă: cine mă așteaptă, ce mă așteaptă, cum mă așteaptă? Cătălina-Doamna, dreaptă ca un steag, se uita zîmbind spre munții care acum se puteau vedea deosebit de clar. Cu o mîna ținea buchetul de trandafiri, cu cealaltă se sprijinea de umărul meu.

Fără să-mi întorc privirea spre ea, deschisei vorba, zicîndu-i:

— Am auzit, doamnă Cătălina, de nenorocirea ce a pățit-o bunul nostru prieten, profesorul Mefisto. Îmi pare foarte rău.

— Singur și-a făcut-o! îmi zise. Să nu-ți pară rău, o sinucidere ratată e o avansare în grad. De mii de ori i-am spus: „N-ai nimic latin în tine. Nu ești nici jurist, nici gladiator, nici măcar soldat în garda pretoriană. Ești un simplu sclav grec la Roma. Ca grec, trebuia să te sinucizi bînd cucută, puteam eu să-ți procur nu un pahar, ci o damigeană întreagă; ca sclav, trebuia să te lași crucificat.“ Știi ce mi-a răspuns? „Nu sunt demn de cucută, nu sunt copt pentru cruce...” Aici trebuie să-i dau dreptate...

— Eu îl iubesc foarte mult. Îi datorez enorm.

— Nu-i datorezi nimic. Niciodată nu se știe cine dă și cine primește, cine e învățător și cine e învățăcel. Ai primit puțină lumină, bănuiesc. Lumina asta nu e proprietatea lui. Lumina are această înțeleaptă calitate — asta o știu din teatru — de a sta la egală distanță și de cel ce luminează, și de cel ce este luminat. Ca și dragostea, de altfel...

— Ca și dragostea?

— Da. Dragostea e o a treia persoană: cea care leagă mîinile și inimile celor doi îndrăgostiți. Eu l-am iubit mult pe acest profesor de pustietate. Dar dragostea dintre noi doi, la un moment dat, ne-a părăsit fără preaviz. Am rămas, față în față, doi oameni care, trebuind cumva să stea într-un singur picior, erau obligați să se țină de mîină. Mă simt cauterizată acum, la bătrînețe. Îmi vine să mă întorc în anii cînd am ars pe scenă ca un rug tînăr. M-aș duce să ling praful de pe acele sfînte scînduri. Dar nu se mai poate. Am căutat o altă dragoste. Am găsit-o. Dar ea nu este decît o fantasmă a nebuniei mele. Știu! Cînd sunt limpede, totdeauna știu că acel „El“ nu există. Am fost la spital. Mefisto e legat la mîini, a ajuns să semene cu van Gogh și cu peisajele acestuia. I-am spus: „Iubitule, cum ai putut să calci pe cărarea negrului munte fără mine?“ Eu consider că nu transportăm dincolo nici operele noastre, nici averea, nici titlurile sau faima ce am avut-o. Trecem cu palmele goale, cu un bănuț de aramă întins spre luntraș. Avem voie la vamă să ne declarăm și să luăm cu noi — plătind în valută lacrimi-forte — dragostea de care am avut parte, neplătind nimic pentru dragostele ce le-am oferit. Cu aceste dragoste trecem dincolo!

— Libertatea, dragostea, luciditatea! Parcă așa spunea el.

— Și ingineria, rogu-te. Adaugă asta de la mine. Fiindcă te simt ars de soare, fiindcă știu că ai zidit un pod de piatră, fiindcă

miroși acum a bărbat care își câștigă, muncind cinstit, dreptul la pâine și la copii. S-a terminat definitiv — din păcate — cu acei „nebuni rătăcitori cumiți gesticulând pe bulevarde“. Noi facem parte dintr-o familie de emigranți: am plecat dintr-o cultură și nu am ajuns încă în alta. Nici nu vom ajunge. Mefisto își caută moartea cu lumânarea, Ursu umblă prin păduri și prin poduri de case vechi în căutarea unei ramuri sau grinzi de care să se poată spînzura.

— Nu se poate!

— Ba se poate! Și-a rupt, nenorocitul, corzile violoncelului, s-a mutat la sinagogă, lângă Mefisto. Bănuiesc că împreună au hotărât să se sinucidă. Nu știu. „Moartea înseamnă eliberarea de frica morții“, îmi spunea iubitul meu. Dar ce contează ce spune un filosof care nu se trezește din beția cuvîntului decît atunci cînd bea votcă de unul singur? Eu, cînd beau mult vin, reușesc să mă întorc, printre ruine și flăcări, în palatul lui Priam și al Hecubei. Ursu, cînd bea, își aduce subit aminte că e nepot de-al tribunului Buteanu: dacă acesta a fost spînzurat, este de datoria lui să-i urmeze exemplul. Lidia a plecat la București, va pleca definitiv din țară. El e adevărata scoică goală, el e cel ce a pierdut absolut totul. După cum vezi, dragul meu, moartea ne dă tîrcoale. Ne cîntă sub salcie, ne cîntă sub geam; vine la ușă ca o țigancă hoată și strigă: „Sticle goale, sticle goale!“ — apoi fuge rîzînd ca o bezmetică. Cu ce am greșit, unde am greșit, nu știu! Poate că păcatul nostru cel mai grav constă în inconștiența cu care am îngrămădit o mulțime de cuvinte mari și umflate între noi și veșnicie. Va trebui să dăm foc acestor grămezi de umbre și năluciri. Fumul cuvintelor arzînd va inaugura mileniul care vine.

— O iubesc pe Ana!

— ...Numai cei tineri și curați vor scăpa de această ascunsă jertfă. Dacă vor ști să tacă, dacă vor ști să-ndure, dacă vor ști să înțeleagă, să ierte, să se ridice deasupra. Dacă vor ști să cînte și să rostească poezii curate și curajoase. Dacă vor ști să iubească cu ochii deschiși, fără frică și fără să regrete. Cît de frumoasă mi se pare acum vara asta de aur și durere, deși simt de pe acum apropiindu-se toamna, cu ale ei putrede ploi, dinspre Adriatica și Rodopi. Lupule, mă dor oasele, mă doare sufletul și uite, o strig să se audă pînă la cer: *mă dor toate piesele în care nu am jucat!* Ca o cățea regret că am părăsit scena. Uite unde am ajuns fără ea: o dementă incurabilă, cu mască falsă și verb fals, monologînd pe un maidan plin

de ciulini, urzici și măselarițe. Fără de cîmpul sacru al scenei, fără cerul acesteia, care este Sfîntul Public, nu se poate trăi. Învăț de la mine și de la cel care ți-e tată vitreg, Mefisto: nu se poate trăi departe de oameni, omenire, omenie. Nu se poate trăi împotriva oamenilor, omenirii, omeniei. Singura mea scuză constă în această mărturisire pe care o fac cu mintea curată și limpede: în inima mea, țările nu au hotare, cuvîntul nu are naționalitate, adevărul este al tuturor și al nimănui. În inima mea arde Troia, dar Troienele se reîntrupează din jale și sînge. Plîngînd și blestemînd, ele duc viața și istoria înainte. Oh, Doamne, e mintea cea de pe urmă a unei femei!? Sunt bătrînă și fac pe Casandra. Sunt foarte bătrînă, putregaiul din mine luminează nopțile mele. Beau singură, mi se face dor de Săliște, de cantorul Pătruț, de dascălul meu Ghibu, de vecinul Roșca. O văd pe scumpa mea verișoară, Irina, venind spre mine, intrînd în mine, dar trecînd prin mine. Spre munte, spre Jina, Surianu, Vîrful lui Pătru, care e muntele sfînt al satului nostru.

— O iubesc pe Ana!

— Dragul meu, acolo, la spitalul doctorului Petrică-Sandu (pe care îl visez tot mai des și mai urît), Mefisto mi-a spus, mai zilele trecute, că se simte colosal de ușurat și înveselit dacă se așază în patru labe și latră ca un cîine vagabond. M-am așezat și eu jos, lîngă el, și am lătrat amîndoi. Mai erau trei melancolici în rezerva lui. Ne-au imitat. Au lătrat și ei. Cu adevărat, ne-am simțit foarte bine după aceea.

— O iubesc pe Ana!

— Să ne oprim puțin. Așa. Se vede fumul din bucătăria Dodei Chiva. Suntem așteptați. E ora de hotar a zilei. Privește munții, pădurile din zare. Simt cum se urcă prin sînge strigătul neamului meu: „Nu trebuia să ieșim din pădure, nu trebuia să coborîm de pe munte!“ Negrii care au ieșit din junglă, chiar dacă dansează pe trotuarele Harlemului sau Manhattanului, suferă inconștient după natura pierdută, după orizontul pierdut. După libertatea primitivității lor naturale. Rușii care călătoresc pe mări și Everesturi nu au uitat melancolia și nesfîrșita durere a stepei-mume. Noi suntem un neam pădureț, limba noastră e încă plină de clorofile și seve sălbatice — chiar dacă pentru lumea asta mare și deșteaptă e nevoie de cuvinte cristale și de fraze matematice. Noi ne învecinăm cu veșnicia frunzelor și

a stîncilor mute. În vise, ne întoarcem spre plaiuri, stîne și peșteri. Închid ochii...

— O iubesc pe Ana!

— Închid ochii și deschid fereastra. Ninge. Văd o zăpadă curată și tăcută, mai frumoasă decît orice altă metaforă din lume. Simt că timpul s-a oprit, că greul pămîntului se întoarce în somn. Simt că El privește, latră la lună, se chinuie — dar pînă la urmă pleacă în jos. Uite, pe acele cărări va veni! Va trece peste trei ape repezi, prin trei codri, de brad, fag, stejar. Fără teamă, fără gînd rău, va coborî și va intra în cetate... Mai departe nu știu. Dar știu că soarta noastră, a tuturor, se va hotărî în acea noapte a Lui.

— A cui?

— Vei trăi și vei vedea!

— Eu o iubesc pe Ana. Nimic în afară de asta nu mă interesează.

— Lucrez acum cu Ana la un covor oltenesc. Pentru o mare expoziție. În străinătate. Am pus în covor tot ce trebuie: spice culcate, frunze cu mieze, fluturi de zi și fluturi de noapte. Și calul năzdrăvan, și pomul vieții, cu cele treizeci și trei de încrengături ale lui. Ana mi-a spus: „Să punem și mirele și mireasa!“ „De ce?“ am întrebat-o eu. „Fiindcă nu-și vorbesc, mi-a spus ea. Fiindcă nu se îmbrățișează. Se țin doar de mîna. Dar sunt alături sub pomul vieții și, chiar dacă vor muri cîndva, ei vor continua să rămîna tineri, să se țină de mîna și să se iubească, fără cuvînt, ca în prima zi a dragostei lor!“

De astă dată, mă înfuriai de-a binelea. Ridicîndu-mă în picioare, dădui bici năpraznic calului, strigînd de se cutremurară zările:

— O iubesc pe Ana, poate să vină Măria-sa Lupul, poate să vină și dracul, nu-mi pasă, sunt mîntuit de frică, o iubesc pe Ana mea!

Eram nebun, plesniseră niște corzi, fuseseră dărîmate și sparte o mie de oale și ulcele. Totul se revărsa acum în urletul meu de dragoste și eliberare.

Doamna Cătălina rîdea cu poftă. Rîsul acesta mă făcu să-mi revin și să încetez de a mai striga. Mîna ei frumoasă mi se puse pe gură, obligîndu-mă să tac. Ora vorbelor se terminase. Se închiseseră și porțile universității de noapte pe care o urmasem în particular, ascultînd nesfîrșite discursuri și monoloage despre viață și moarte, dragoste și ură. Am fost un bun student, am luat notițe, la examen mă voi prezenta bine pregătit. Dar acum ne apropiam de casa Pas-

caly și pentru mine începea un alt timp. Cu alt nume. Am strunit calul ca să putem intra pe poarta caselor la pas, ca doi oameni calmi și cuminți.

În poartă, ca la mine la țară, ne aștepta doar Doda Chiva, grăindu-mi așa:

— Domnule Ionuț, bine că v-ați întors, bine că e bine. Vă rugăm să vă îmbăiați și să vă bărbieriți. Să vă puneți hainele noi. Stăpînul meu are să vină de îndată ce sunteți gata. Pe doamna Cătălina o aștepta Ana în odaia ei.

Camera mea era luminată. Abia o mai recunoșteam. Divanul vechi, moștenit de la Mefisto, fusese schimbat cu un studio larg, generos. Apăruse un raft înalt, plin cu cărți necunoscute mie. Un radio „Orion” emitea o muzică firavă, dantelată. Desigur, Wolfgang Amadeus. Nici nu se putea altfel. Dușul improvizat din curte fusese mutat și adăugat la odaia mea: cazanul lui de aramă, încălzit cu lemne, era fierbinte. În mijlocul camerei, pe o masă mică, erau gustări, tacîmuri, carafe cu băuturi. Am zis: „Nu era greu să afle data zilei mele de naștere. Peste cîteva zile voi împlini treizeci și trei de ani. Vîrstă de cumpănă și întorsură. Întreg acest dichis nu e decît prologul unui ospăț de aniversare...”

Mă bărbierii, mă îmbăiaii. Tremuram de nerăbdare. De întrebări. Acum, un alt șarpe se zvîrcolea în plexul meu solar. Eram sclavul din Levant, plecat singur în braconaj, temîndu-se încă de mistrețul acela cu colții de-argint, sperînd totuși că ultima zîină a ultimului plai valah mă va întîmpina la cumpăna anilor, pe nebănuițele trepte. („Care floare-nfloare, noaptea pe răcoare?”) Am stins luminile de sus, am lăsat aprinsă doar veioza cu picior, darul mai vechi al Anei. Pe hîrtia albastră, cerată, a abajulului erau desenate în tuș simbolurile zodiacale. Un semn de carte, nou, broderie fină, mă aștepta în mijlocul tratatului de *Sisteme și structuri de susținere*. Pe el, cu litere filigrane, puteai citi: „*Chaque atome de silence a la chance d'un fruit mûr!*”^{*} Într-un vas alchimic fierbeau, alături și de-a valma, toate otrăvurile trecutului meu. Am vrut să trag ceasul deșteptător: era tras. Geamul dinspre pădure era larg deschis. Sub el, pînă la înălțimea pervazului, se înălțau grațioase dalii. Mirosea puternic a mentă și sulfină. Prin celălalt geam, zăream curtea pustie

^{*} Fiece atom de liniște are șansa de a fi un fruct pîrguit (fr.).

a casei mari. Geamurile erau luminate, dar nici o umbră nu se vedea mișcându-se. Un bec de curte sclișea între bucătăria Dodei și grajd. N-ar fi fost nevoie de el, noaptea asta de după furtună și ploaie se anunța a fi lunatică și transparentă.

Îmi turnai un pahar de vin. Nu-l băui. Rupsei un coltuc de pîine. Nu-mi trebuia. Pătru mă sfătuia: „Sub apă trebuie să ții ochii deschiși: vezi racii, ei te vindecă de rîie; vezi viermii, ei te vindecă de frică!“ În gară, silueta în doliu a mamei, care-mi striga din mersul trenului: „Fiecare noapte vine cu lampa ei“. Aud bătaia ceasului, îmi aud și bătăile inimii. „De ce tragi, prostule, de ce tragi?!“ A ars balta, clăile de stuf au fost salvate. A murit Pătru, eu am fost salvat. Moare o parte din țară, ca să se salveze cealaltă. Moare o parte din timp ca să poată răsări ziua de mîine. Bravul meu șef de echipă, nea Gore Prună, mă bate pe umeri: „Trecem printr-un tunel. Orice întuneric e drumul obligatoriu între două puncte luminoase.“ Conte Adam, cu caii lui, va pleca spre apus. În Ungaria au loc, se aude, niște evenimente. Noi suntem un popor foarte sărac în evenimente: 23 August, moartea Marelui Învățător... Atît. Nu ne place istoria, nu e specialitatea noastră. Credem în noroc și în ghinion, în accidente și minuni; în cărarea șerpuindă ce urcă sau coboară domol, în roata morii ce se-nvîrtește, în cîntece și descîntece; credem în zîne și păduri, în doine și blesteme; în ceasul cel bun și cel rău; în rost și soartă, în umbra a doua; în lumina ce pătrunde, în lumina ce coboară, în lumina ce arată ca să ascunză mai bine, în lumina ce grăiește doar ca să ne-nvețe să tăcem și să avem răbdare; credem în dragostea care dă, în dragostea care primește, dar mai ales în dragostea care nici nu dă, nici nu primește: este dragoste și nimic mai mult... Sunt un român bun și blînd. Incapabil de trufie și laudă, de ură sau cruzime. Urc cu Ana sufletului meu pe cornișa acelei ruinate biserici, ne sprijinim de demonul de piatră și privim — prin el, împreună cu el, ca și el — timpul fugace și spațiul meschin, dar sfînt, rezervat de zei și de marile puteri pentru răgazul măruntei noastre durate. *Dubito ergo doleo, doleo ergo amo, amo ergo sum**... Toate aceste zdrențe și șpanuri din sfîșiata mea luciditate nu sunt decît fragmente din nesfîrșitele și haoticele scrisori pe care i le-am trimis de pe Amaradia. Acum, așteptînd bătaia marelui ceas din marele

* Mă îndoiesc deci sufăr, sufăr deci iubesc, iubesc deci exist (lat.).

turn, făcînd naveta între geamul ce privește spre muntele albastru și cel prin care văd casa ce o ascunde pe ea — recapitulez febril, asemeni celor ce se îneacă la mal, filmul idiot al orbirilor și rătăcirilor mele. Melc năîng, melc năîng. Nu trebuia să plec din sat, nu trebuia să mă despart de Pătru, nu sunt copt pentru acest secol. Stau între Europa și Asia ca un cioban făcut peste noapte inginer, dar avînd încă un suflet și o conștiință primitive, legate de ogradă, vite, brazi. Cu linguri de lemn zăbovim lîngă blide, lungi zile pierduți și străini. Oaspeți suntem în tinda luminii...

Scîncește Rex la ușă, nu îndrăznește să intre, nu e obișnuit. Mă duc afară, mă așez pe treptele bojdeucii mele și-l mîngîi. Are ochii mei, ochi ce imploră cîinește un pic de mîngîiere și dragoste. Luțu iese din grajd, stă în mijlocul curții, se uită la mine, se uită, se uită: nu se miră, nu se teme. Caii ne cred zei, trăiesc, muncesc și mor pentru noi. Nu știu cît de stupizi și de luminați suntem, cît de criminale au fost bătăliile în care i-am dus. Poate că și noi suntem niște cai încălecați de ființe pe care le considerăm a fi zei și Dumnezei. „Vino, Luțule, vreau să mă uit în ochii tăi, să-ți cer iertare că sunt om!“...

În sfîrșit. Mă ridic în picioare. A ieșit din casă Mihai Pascaly. E îmbrăcat elegant, în cămașă albă cu papion. Dar fără haină. În mîină ține o sticlă. Îmi face semn să intru în casă. Calcă rar, mărunț, încet. Ține capul plecat, pare îmbătrînit, parcă ar fi o cariatidă strivită de greutatea cerului.

Îl aștept în mijlocul camerei. Tremur.

Intră. Tremură și el. Se uită la mine cu ochi apătoși: nu e deloc băut, nici bolnav. Abia poate vorbi. Și de la primele cuvinte simt lacrima asucensă, greu reținută.

— Ioane, fiule, îmi spune, am venit eu înainte... Ana e lumina vieții mele, e tot ce am pe lumea asta. Ea a hotărît — iar eu și Cătălina am fost de acord cu ea — să vină astăzi să ți se ofere. E curată ca roua, nu a cunoscut bărbat. Nu cere dragoste, jurămînt sau căsnicie. E mută —, dar în muțenia ei, speranța unui prunc înseamnă totul. Primește-o, Ioane, fiule, în genunchi te rog să o primești. Vrea un copil. Vrea să te roage să-i dăruiești un copil. Fii bun și blînd cu ea. Ai milă de noi. Azi se-implinesc doisprezece ani de cînd... de cînd...

Am vrut să strig: „Dar eu o iubesc pe Ana!“ Nu am putut. L-am îmbrățișat. Era dărîmat. Se uita în ochii mei, știam că mă citește,

doar știe citi, a avut de la cine învăța. Toată voința și toate simțirile mele le doream a fi înscrise pe fața mea, în ochii mei.

Îmi puse pe masă sticla și plecă. Nu ajunse pînă la ușa casei sale că văzui pe doamna Cătălina și pe Ana ieșind. Ana își săruta tatăl. Îi săruta și mîinile. Cred că acesta plîngea. Cătălina o conduse de braț pînă la ușa mea. Ana mîngîie cîinele ce sărea de bucurie, sărută pe frunte calul. Cătălina se întoarse. Parcă se ruga, parcă ar fi cîntat...

Ana, îmbrăcată toată într-un halat de noapte, intră în cameră. Tremuram încă — dar în clipa în care îi zării ochii, dintr-o dată mă liniștii. Privirea asta nu i-o cunoșteam. Era și zîmbet și gravitate, dar totul concentrat într-un fel de siguranță, de certitudine, de liniștire. Nici o frică sau îndoială. „Am ajuns aici, îmi spuneau ochii ei, trecînd peste cataracte, monștri, spaime de tot felul. Iată-mă sus pe creastă, aproape de tine, omule. *Omule, fii omul meu!*“ ... Puritate, încredere și blîndă așteptare — ființa ei mi se părea și luminoasă, și numinoasă. Privind-o cu maximum de intensitate, avui trăsnoarea bucurie de a ști și a cunoaște, numai în cîteva clipe, ce este în esență dragostea: ce este acest țipăt mut de bucurie și victorie, de robie dulce și dulce eliberare...

Am ingenuncheat amîndoi. Mi-a întins mîna. I-am sărutat-o. Mi-a arătat o scoică de melc, două mici rozalbe perle. Mi-am luat de la gît cutiuța ei. Am pus alături perlele toate. Am scos din buzunar inelele de logodnă pe care, în mare taină, le aveam cumpărate mai demult.

Ne-am logodit în numele tăcerii, martori fiindu-ne cerul înstelat și legea morală din inimile noastre. Pămîntul bucuros de ploaie, mirosind a roade și bunătate, copacii înțelepți din Luncă, oamenii cei buni și drepti din cetate îi simțeam alăturîndu-ni-se într-un cortegiu nupțial, mut, dar grăitor.

Ne-am sărutat. Frumos. Nu mai era sărutul unei zîne, era sărutul unei femei fericite. Citeam în ochii ei tot ce voiam să-i spun. Citea în ochii mei tot ce nu s-ar fi putut spune prin cuvinte.

Am dezbrăcat-o încet, cu mare grijă. Nu am citit în ochii ei nici o sfială sau teamă. Mă chema, mă striga, buzele ei parcă îmi șopteau numele: „Lupule, Lupule!“ Trupul ei era atît de frumos, că am crezut că orbesc privindu-l, sărutîndu-l. Mi-a cerut un strop de vin și coltucul de pîine pe care îl rupsesese înainte. Am băut din același pahar, am mușcat din aceeași pîine.

Și am intrat la ea. Și am cunoscut-o.

XXI

Ne-am căsătorit la Starea civilă a orașului, în ziua de 16 septembrie 1956. Nu am făcut ceea ce s-ar putea numi „nuntă”. Am invitat la o gustare pe toți prietenii noștri: Mefisto nu a putut să vină, ne-a scris o scrisoare extraordinară. Ursu a venit, dar a tăcut tot timpul. Alfons Vulcu și Lidia ar fi vrut să vină, dar nu puteau: ziua nunții noastre coincidea cu ziua în care le pleca vaporul din Constanța. Doamna Cătălina era cu mintea încețoșată; a reușit totuși să ne recite foarte frumos *Cîntarea cîntărilor*. Au venit și cei doi inspectori de folclor, au mîncat și au jucat cărți ca de obicei. Eu am invitat trei din muncitorii cu care lucram la noul depou. Nea Gore Prună, din partea colectivului, îmi făcu mie cadou un fluier de cireș, iar Anei o furcă de tors, cu creștături artistice, de toată splendoarea. A fost prezentă și întreaga echipă de zugravi a maistrului Pascaly: au închinat, au gustat și au plecat. Conteale a venit, ne-a ținut un discurs în latinește, a cîntat la pian din Chopin și Liszt și a plecat încărcat cu sticle. Se grăbea. Aveau loc mari evenimente în Ungaria, se pregăteau și mai mari evenimente în Suez, Israel, Polonia. Am rîs cu toții: „Și radioul e o boală, ne spuse Pascaly. În ceea ce privește politica mondială, o țigancă ghicitoare în bobi poate fi mai clarvăzătoare decît sunt comentatorii specializați.”

Săpămîna „de miere” am petrecut-o acasă la mama. Asta a fost dorința Anei. O cunoscuse pe mama în perioada în care absentasem din oraș, fiind pe șantierul podului de pe Amaradia. Mama primise banii, aflase astfel de noua mea adresă. Poate că avusese și un pic de presimțire. A venit cu nepoata mea Ioana, fiica lui Pătru și a Veronicăi. Veronica se măritase — sau era în curs de a se mărita cu un miner din Valea Jiului. Plecase la el cu fiul ei, Marin, care a intrat acolo la o școală profesională. Ioana asta — îmi spunea Doda Chiva, la care a stat mama mea, avînd, bineînțeles, grijă să afle țărănește tot ce trebuia — era o fetiță de nouă-zece ani, agilă ca o veveriță

și deșteaptă ca tatăl ei. Între ea și Ana s-a născut un mare amor; nu știu cum s-au înțeles, dar am aflat că timp de trei zile ea a dormit în camera păpușilor cu Ana și că se distrau grozav. Era, de altfel, în intenția soției mele ca fata asta, care îmi purta numele, după ce își termină în sat clasa a patra, să vină să stea la noi și să urmeze liceul sub îndrumarea noastră.

La mama am lucrat ca niciodată. Cu socrul meu — căruia îi spuneam acum Mihai — am reparat acoperișul de șindrilă al casei, cuptorul, treptele de la cerdac. Am curățit fântâna, am îndreptat jghebul. Ana a ajutat-o la culesul prunelor (la noi prunele se coc târziu), le-au așezat în zăcători; nucile nu erau încă gata de bătut; am cules merele târzii și strugurii, buni doar pentru oțet, cartofii, morcovii, varza de toamnă. Mă rog, am lucrat ca niște gospodari la casa lor. Am plătit la sfat toate impozitele restante ale mamei, ca s-o scutesc de amenzi și alte necazuri. Ana adusese tot ce trebuia — bumbac alb și lână vopsită — pentru războiul mamei. L-a și pus în funcțiune. Vecinele apărură rînd pe rînd, curioase. Admirația acestor țărănci pentru soția mea era totală, nu puteam decît să fiu uluit de succesul ei social. În comparație cu modul ironic și chiar vulgar în care „m-au felicitat” foștii colegi de birou, Stănculescu și Ivanovici („Bravo, șmechere, o soție tăcută, nici o soacră, o avere socialistă babană, ai tot ce-și poate visa astăzi un juvete pus pe căpătuială!”), vecinele noastre din sat — majoritatea rude îndepărtate ale familiei — au simțit de îndată bunătatea și priceperea ei. Muțenia ei — a cărei origine o știau din spusele mamei —, în loc s-o așeze în rîndul infirmelor demne de milă, o ridica într-o sferă superioară, vecină cu excepționalul și minunea. Țăranii au simțul tragic al vieții, oricine reușește să se ridice deasupra unei nenorociri sau catastrofe devine un fel de erou popular. Ana „le vorbea” și ele înțelegeau. Ana le arăta modelele de țesătură, o suveică nouă, un mod mai simplu de a face nodurile la urzeală — ele o considerau profesoară. I-au adus gutui, i-au arătat nepoții, au vrut să-i sărute mîna. A venit și bătrînul popă, Gregorian, cel care m-a botezat. A primit darurile noastre, ne-a dat binecuvîntarea lui. Săptămîna pe care am petrecut-o la mama acasă a reprezentat pentru mine un stagiul de împăcare și de reintrare în rost. Și o cunoaștere mai de aproape a darurilor tinerei mele soții.

Ne iubeam atît de mult, că începusem să mă tem. Să nu simtă oamenii cît suntem de fericiți: sunt invidioși și răi. Să nu simtă zeii dragostea noastră: sunt răi și invidioși. Dormeam îmbrățișați, ne întorceam în somn deodată. Dacă mă trezeam, se trezea și ea. Dimineața, în timp ce eu mă îmbrăcam pentru șantier, ea îmi pregătea gustarea, cafeaua, sandviciul pentru ora zece. Cînd trebuia să rămîn și pentru noapte, venea cu sufertașul, aducea struguri pentru băieți, stătea lîngă mine pînă mîncam. Ea avea o jumătate normă de maistră de lucru manual la școala de surdo-muți și o normă de colaboratoare externă la cooperativa de artizanat. Lucra și în atelierul Cătălinei, cred că o ajuta pe aceasta să-și facă norma. Și — pe lîngă toate acestea — serile citeam mult, ascultam muzică, răsfoiam împreună albume de artă. Buchiseam sistematic din tratatele mele, aveam mari goluri, răspunderile mele erau din ce în ce mai complicate, nu voiam să fiu un inginer ageamiu și improvizat. Studiam, calculam. Mihai mi-a procurat o riglă „Castell“, o masă de desen, toate manualele franțuzești și nemțești de calcul al rezistențelor. Cît timp lucram sau citeam, Ana, ca o umbră, croșeta sau broda sub ochii mei, împrumutîndu-mi o liniște bună, o seriozitate și răspundere de lungă durată. Eram soțul ei iubit, era soția mea miraculoasă — de acum aveam obligații să ne organizăm temeinic viața. Mihai căuta în oraș o casă veche, într-o curte cu grădină, o casă de familie, pe care s-o reparăm și să o amenajăm. Pentru noi doi, dar și pentru Chiva și Mihai, fără de care nu ne imaginam să trăim. Mihai ne-a propus să ne mutăm în odăile de sus, n-am vrut. Dacă ne vom găsi o casă mai aproape de centru, ne vom muta. Altfel, nu avea rost nici o schimbare.

Aș zice ca Poetul: „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă“. Trăiam într-o beție continuă, fără să mă ating de băutură. Ana era într-adevăr o zîină, mă simțea de departe: chiar și în orele în care lucram din greu, la birou sau pe șantier, ea era prezentă prin absența ei. Am fost cu ea la două concerte: mi s-a părut a fi fost pe departe cea mai distinsă și mai frumoasă doamnă din sală. Plutea cînd era de braț cu mine. Uneori mi se părea că-mi spune, că-mi spune *vorbind*, „bărbate“ sau „soțule“, cu o calinerie ce mă topea. În general însă rămîneam „Lupul“ ei. Noptile ne iubeam cu atîta bucurie și plăcere, că începusem să cred în acea veche legendă din satul meu în legătură cu „Ion cel Schimbat“. Era femeia mea dulce și pătî-

mașă, citeam în ochii ei țipătul de voluptate și dăruire. Rămînea totuși neschimbată în ceea ce privește acest cîmp de puritate, pudoare și taină. Mai ales taină. Avea pe pîntece o tăietură lungă, roșie, ca o lovitură de cravașă. Cînd îi sărutam această cicatrice, își înfigea degetele în părul meu și simțeam că abia se stăpînește să nu urle. Dar încolo, vorba doctorului Petrică-Sandu, fuseserăm doi naufragiați, ne-am salvat reciproc sufletele prin „amorul doctor“, bînd din filtrul lui Tristan și al Isoldei, trîntind cu călimara în capul demonului pierzaniei, făcînd „sîc-sîc“ istoriei contemporane. Eram plini de idei și energie, simțeam cum cresc în ochii muncitorilor și maiștrilor mei, care se pricepeau și la oameni, și la meserie. Și chiar în ochii șefilor mei ierarhici. Am fost chemat la cadre ca să fiu chestionat — așa, mai cu delicatețe — în legătură cu noua mea căsătorie. Am spus totul. Soția mea e o muncitoare, chiar dacă nu e de origine muncitorească. A pățit ce a pățit în timpul războiului, a suferit și suferă încă. Cît privește pe tatăl ei, este cel mai priceput maiștru din ICRAL, fruntaș în muncă. Da, tatăl lui a fost constructorul și proprietarul celei mai mari mori cu valțuri din oraș. Dar el a înțeles morala vremurilor noi, și-a predat toată averea statului, și-a suflecat mînele și trăiește din muncă. Este doctor în drept, nu a cerut niciodată să fie admis în colegiul de avocați. Mai are cinci ani pînă la pensie, stăm în niște case din chirpici. Da, avem și pian, și radio cu pick-up: suntem prieteni buni cu un conte ungur despre care ziceți că e nebun. Cea căreia i se spune „Preoteasa“ nu e preoteasă, e o fostă actriță, a fost bolnavă, este și acum, dar lucrează și nu face nici un fel de agitație. Profesorul Mefisto? Nu știu de ce a făcut pușcărie, nu știu unde a învățat ebraica, nu știu de ce ține predici copacilor din Luncă. Da, țin foarte mult la el. E foarte cinstit și foarte învățat. Într-o perioadă în care eram gata să mă scufund în șanț, el m-a salvat: învățîndu-mă să gîndesc, să mă cunosc. Am fost cu soția mea în Deltă. Știu cum a murit fratele meu, Pătru. Nu profesorul Ursu mi-a povestit. Am fost la mormîntul lui, acolo, la Chilia Veche, am aflat chiar de la cel care a tras în el. E brigadier pescar, nu știu dacă e lipovean, vorbește însă foarte bine rusește. Citesc franțuzește și nemțește, dar numai cărți de tehnică. Nu sunt idealist. Nu sunt romantic. Doresc să-mi depun cererea de intrare în partid. Aștept doar să mi se dea un semn în această direcție. Îmi place muzica, la catedrala catolică mă duc numai pentru muzică. Nu sunt

mistic. Am făcut cununie religioasă, dar acasă la mama, la rugămintea mamei. Nu știu cine este Ezechiel. Nu am auzit de Lucian Blaga. Citesc rusește, dar numai cu dicționar și numai ziare. Nu ascult Radio Londra, nici alte posturi străine. Am în total cinci mii de lei economii la CEC. Da, e adevărat: vă pot aduce câteva perle de râu, nu au nici o valoare, se foloseau pentru broderii în Rusia țaristă. Se înnegresc, se albesc, e treaba lor. Vă voi aduce două perle albe, veți vedea că aici ele se vor înnegri. Dar dacă copilul dumneavoastră le ține în gură numai două ore, culoarea li se deschide. Nu cunosc explicația științifică a acestui fenomen, nici rușii nu o cunosc. Nici nu mă interesează. Recunosc, am mari lipsuri în ceea ce privește nivelul meu politic și ideologic. Seara citesc tehnică și construcții. Nu cred că vin americanii, cred că ar fi fericiți să poată pleca din toată Europa. Cred în viitor, cred în eliberarea tuturor popoarelor, cred în Revoluția Mondială. Idealul meu? Să fac poduri bune, case bune, ateliere bune. Atît. Cred în lupta de clasă. O dată cu lichidarea vechei orînduiri, acum intrăm în faza în care *calitativ* trebuie să îmbunătățim detașamentul de frunte. Consider lichelele, nepricepuții, trîncănitorii demagogi ca niște paraziți ai poporului muncitor. Eu? Nu mint, nu țin discursuri, nu doresc să avansez: îmi ridic nivelul profesional paralel cu cel politic. Nu cer decît să fiu lăsat în pace, să-mi fac meseria și să-mi clădesc viața de familie. Nu am văzut nici o armă în casa socrului meu. Nu am tras niciodată cu un pistol. Sunt sublocotenent de rezervă în armata poporului. Să trăiți și noroc bun!

Nu avea nici un rost să ascund față de ai mei aceste ciudate, deloc încurajatoare chemări la cadre. Cei care stăteau de vorbă cu mine nu mi se părea deloc a fi ceferiști — așa zice, din contra. Ana mă simțea de departe că vin spre casă de parcă așa fi cărat în spate un sac de cartofi furați de la cantină. I-am spus totul și ei, și lui Mihai. Au tăcut, au tăcut — apoi Ana a început să rîdă: „Nu mai există monștri, ne spuneau ochii ei, ultimii monștri au fost cei care au ucis-o pe mama!”

Toate acestea s-au întîmplat pe la 15 octombrie, țin minte că voiam să spargem gheața și să mergem și noi la o premieră teatrală. Se montase o piesă minune, într-o distribuție de aur. *Bunbury* de Oscar Wilde, mi se pare. Din cauza acestor dubioase anchete de cadre, am renunțat. Am ascultat toată seara muzică de Händel, bînd din vinul de mure trimis de mama. Ne-am liniștit. Nu totul trebuie

băgat în seamă, ceea ce noi numim accident poate să nu fie decît o simplă rutină birocratică. Nu totul merită să fie considerat fapt de viață sau soartă.

Dar lucrurile se complicau mereu. Era ca și cînd un nevăzut scenarist și regizor introducea în pacea noastră o serie de întîmplări și surprize rele, cu singurul scop de a ne face să înțelegem că viața e o dramă — chiar dacă totul nu era decît o tragicomedie ce se tot repeta.

Cel care a dat semnalul acestor serii de întîmplări și evenimente a fost bunul nostru prieten Adam Lendvay. Ne-a anunțat că are toate actele, vizele, banii necesari: caii îi nechează, dau semne de nerăbdare. Totul e limpede. Va pleca. Călare pe unul din cai, cu toate bagajele — cîteva schimburi, hrană rece, o copie a manuscrisului acelui dicționar — pe celălalt. Va trece granița la Curtici. Are aprobare să nu meargă cu trenul, suferă de o fobie a trenului. Caii nu sunt de rasă, manuscrisul are ștampila Academiei, banii sunt din pensia sa de maior englez.

Era foarte emoționat. L-au condus țigani, cu mare alai, pînă la marginea Luncii. Noi l-am condus ceva mai departe. Lăcrăma — părăsea o patrie de inimă pentru o patrie de sînge. Nu știa ce-l așteaptă dincolo. Voia să-și vadă satul natal, Budapesta tinereților, mormîntul mamei sale. Nu voia să se întoarcă nici în Franța și nici în Anglia. „Sunt două popoare traumatizate de frică și lașitate“, ne spunea. Dacă va termina totul cu bine, așa cum i s-a promis la Ambasadă, nu era exclus să se întoarcă la noi. Tot cu acești cai. Tot în țigănime. Fiecare om are dreptul la moartea pe care o merită.

— Luați aminte, ne spuse el în clipa despărțirii, miturile nu sunt povești. Sunt adevăruri de destin și istorie. Cînd eram copil, profesorul meu de literatură mi-a explicat că întreaga istorie a nenorocosului nostru popor se reduce la trista poveste a călărețului care, pierzîndu-se de pîlcul său, rătăcește prin smîrcuri și mlaștini, nemaiputînd să găsească drumul ce l-ar putea duce înapoi, la ai săi. Iată-mă călare, după o lungă rătăcire încerc să mă întorc spre mine, acasă. Cu riscul de a pieri pe drum, fără nume, fără lumînare... Dar și voi aveți un mit tragic al istoriei voastre: doi frați răi, invidioși — după părerea mea doar foarte proști — se hotărăsc să-l ucidă pe cel mai mic, numai fiindcă e mai vrednic și mai bogat. Acesta nu se apără, nici nu se gîndește să se apere: fiindcă nu poate, fiindcă nu

are rost, fiindcă îi este scris să moară de mîna fraților lui. Nu știu, nu înțeleg, mă depășește. Ca ungur, nu pot înțelege nicicum această resemnare în fața pieirii. Dar nu e treaba mea să vă înțeleg: eu sunt călare pe soarta mea, voi nu aveți decît să vă pregătiți pentru acea mare și mistică nuntă. *Servus*, dragii mei, vă iubesc și vă compătimesc fiindcă teribil de mult ni se aseamănă povestea. Dumnezeu să ajute popoarele mici — că cele mari se ajută singure!...

Și astfel dispăru în ceața autumnală a acestui octombrie secetos.

Nu trecură decît cîteva zile de la această despărțire și iată că, într-o frumoasă seară, se prezentară la noi în vizită profesorii noștri, Mefisto și Ilie Ursu. Ne-au adus crizanteme, urări, o valiză uriașă cu cărți. Poezie, numai poezie. „În vremuri de cumpănă și întorsură, zicea Mefisto, singura adevărată poezie patriotică este poezia de dragoste. Umpleți văzduhul cu poezie, toate lucrurile din jurul vostru să se îmbibe de cuvînt și imagine. Metafora și revelația — iată ultimele materii prime ce au derogare de la entropie...”

Ne-am așezat la masă. Nu au vrut să bea. Ziceau: „Adio alcool, adio minciună, adio anestezice pe inima goală. Plecăm la izvoare. Ne așteaptă un munte sfînt și o țară de piatră...” Apoi ne-au explicat — vorbindu-ne cu ochii scăpărători, ca niște copii ce au descoperit o nouă jucărie — că s-au întîlnit cu un vechi prieten al lor, care e inspector școlar în regiunea Zarandurilor din Munții Apuseni. Undeva la Abrud sau Cîmpeni. Acesta i-a invitat să vină *acasă*. Adică în Ardeal. Decît să tot încerce diferite forme de sinucidere sau dispariție, de ce nu s-ar întoarce în munții lui Horea și Iancu? El îi poate numi învățători, profesori chiar. Se aude că limba latină va fi reintrodusă în învățămînt, oare nu e de datoria lor să învie începuturile Școlii Ardelene? *Parva nepos Romae** îi așteaptă. Dacă tot vor să se sinucidă, țuică să găsește și la Cîmpeni, Vidra sau Albac. Chiar și un fag pentru o funie li se poate repartiza de către ocolul silvic. Munții încă nu au ieșit din legendă, fluierul lui Iancu și roata lui Horea așteaptă încă. Și le plouă, și le ninge, și n-are cine le-ncinge...

Așa că s-au hotărît: pleacă. Acolo au fost fericiți, acolo se întorc să moară. Umblă vorbele că două cătune de sub Detunata au intrat în pămînt. Cu totul, cu oameni, vite, case... S-au șters de pe

* Nepotul micii Rome (lat.).

hartă. Doar grădinile cu crumpeni și holda de orz și cucuruze au mai rămas. Înseamnă că există un drum spre dincolo. Nu au avut noroc cu găsirea acelei ultime zîne, nu-i nimic, poate o să aibă alt noroc: să găsească cărarea aceea prin care ne-am topi în munte, intrînd sub pămînt sau închizîndu-ne în vreun cleanț de bazalt... Desigur, fuseseră la Cătălina, voiau să-i explice, să-și ia rămas bun. Nu a vrut să-i primească. Prin ușă le-a strigat: „Nu stau de vorbă cu niște cadavre. Eu încă nu am murit. Eu îmi aștept lupul!”

A doua zi, Ana s-a dus la sinagogă, unde le-a cercetat garderoaba. A făcut o listă de stricte necesități. Punînd mîna de la mîna, eu și Mihai le-am cumpărat bocanci, ciorapi groși, albituri. Am adunat din casă căciulile vechi și scurtele îmblănite. I-am forțat să le primească. Le-am dat și niște bani. Vor avea nevoie. I-am condus la gară. Era un tren de seară, pleca spre Bumbesti, Livezeni, Simeria. (Patruzeci și două de tuneluri.) Am plîns, am fluturat o batistă. Ana îmi „spunea”: „Simt o umbră, ca un mucegai, ca o igrasie verde, apropiindu-se de casa noastră. Cerul se strîmtează. S-a făcut frig și gol: fără acești doi nefericiți, nici noi nu mai suntem ce am fost. Să ne iubim, numai astfel putem scăpa de bulboană...”

Mama ne-a scris că a venit cineva de la sfat, însoțit de un milițian, și i-a confiscat toată țuica. Optzeci de litri. Nu e drept, fiindcă ea a plătit, după lege, tot ce se cuvenea statului. Acum ea din ce va trăi? Unde să reclame? Ce să facă?

I-am trimis cinci sute de lei, spunîndu-i că vom face noi, aici, reclamație. Sus, la Regiune. Nu am făcut, bine-nțeleș, nu avea nici un rost.

În octombrie, pe la sfîrșit, s-a întîmplat scandalul cu biata noastră Cătălina. Dar asta a fost după o noapte în care am avut revelația unei posibile minuni. Da!... În noaptea de 28 octombrie, pe la orele patru și un sfert, m-am desprins ușor din brațele Anei mele, cufundată în somn adînc. (Nu puteam dormi, aveam necazuri la depou: maistrul Prună, căruia îi dădusem învoire să plece la o nuntă, nu mai apărea. Nici familia nu știa unde este, ce s-a întîmplat cu el.) Am aprins lampa mică de pe noptieră și mi-am căutat țigările. Știam că asta nu o supără pe Ana, avea un somn profund, tăcut, abia dacă respira. Mă uitam la fața ei de copil, de femeie. Avea niște cearcăne ușoare, dar toată fața ei exprima o liniște și o seninătate desăvîrșită. Și, privind-o în tăcere, în timp ce îmi fuman țigara grijilor, realizai

deodată ceva uluitor: Ana mișca din buze. Și vorbea! Nu înțelegeam ce spune, nu mi se părea că rostește cuvinte sau propoziții. Nu. Ana gîngurea, spunea ceva, dar într-o limbă necunoscută. Dar vorbea. Scotea sunete clare. Eram atît de fericit și de uluit, încît simțeam că-mi explodează inima.

„Nu-i spun nimic, hotărîi. Doar dacă se mai repetă.“

Se repetă chiar a doua zi. Era într-o sîmbătă noaptea spre duminică. M-am prefăcut că dorm, dar vegheam. (Am în această privință un lung antrenament. Sunt doctor docent în nesomn și veghe.) Abia la patru și un sfert — deci exact la aceeași oră (poate că era ora unui anume somn a unor anume vise!?) — Ana vorbi din nou. Aproape o jumătate de oră. Am desprins vocale și consoane, silabe întregi, rostite cu buzele și cu limba. Parcă am auzit și cuvîntul „mama“ sau „muma“, nu sunt sigur, nu pot să jur. Dimineața am alergat într-un suflet la doctorul Petrică-Sandu. A rîs, s-a bucurat, zicea că e cît se poate de firesc. Și mi-a explicat științific totul — dar eu nu am înțeles decît că o mare emoție sau un eveniment ieșit din comun s-ar putea să-i ridice frînele vorbirii. Ea nu e mută din naștere, e mută în urma unei traume psihice grave. M-a sfătuit să nu-i spun deocamdată nimic nici ei și nici lui Mihai.

N-am spus. Dar mă uitam la ea ca la o minune. E ridicol cît de dezarmați suntem în fața tainelor și a necunoscutului. Eram un inginer cu o bună și solidă educație științifică, și totuși rațiunea suficientă a unei explicații pur psihologice sau fiziologice nu mă satisfăcea deloc.

A doua zi luam masa cu Mihai, în casa de sus. Ea stătea față în față cu mine. Mihai era vesel, băuse țuică, acum bea din zaibărul de la Malu Mare. Rîdea de noi: „Nu știi de ce vă puneți două tacîmuri, voi nu vedeți că mîncăți dintr-o singură farfurie?“ Eram bine dispuși, Ana îmi umplu paharul cu vin, făcîndu-mi semn că dorește să beau. Am băut. Apoi, deodată, m-am pomenit că îmi torn singur și, ca la un ordin al ochilor ei, spun exact ce nu aveam voie să spun.

— Ana, i-am zis privind-o în ochi, și ieri noapte și în noaptea ce a trecut, ai vorbit în somn. Ai vorbit tare, cu glas. Nu știi ce ai spus, dar știi că nu am visat și că auzeam clar ce gîngureai!

...Mihai pălise, înverzise, era să cadă pe jos. Ana se uita la mine așa cum se uită un steag la un soldat de rînd. Zîmbea. Trecu în camera cealaltă și reveni cu o coală mare pe care scrisese, cu litere uriașe, în cărbune, următoarele:

Nu am vorbit cu tine: am vorbit cu copilul nostru!"

Am vrut să mă îmbăt: nu am putut. Mi-a venit s-o iau la goană prin Luncă, să merg pînă la lacuri, să mă arunc în apă și să înot pînă la epuizare. La noi la munte, cînd se anunța sosirea unui prunct mult așteptat, tatăl acestuia se apuca să sape o fîntînă. Din fîntîna asta nu avea voie să bea nimeni pînă la nașterea copilului, acesta trebuind să fie îmbăiat cu apă neîncepută.

I-am spus Anei:

— Hai să ducem vestea mătușei Cătălina!

Ea îmi „răspunse“:

— Știe.

— De unde, le-ai spus înaintea mea!?

— Nu, îmi răspunse Ana, fiecare știe după știința ce o are!

— Dar tu, o provoci, tu ai știut?

— Prostule, mi-a spus ea, de cînd te-am văzut, am bănuir că tu vei fi tatăl tuturor copiilor mei!

Era ora două după-masă. Mihai cînta în bucătăria Dodei Chiva. Eu n-o mai slăbeam din brațe pe Ana. Făceam planuri, visam, eram fericit.

— Dacă va fi băiat, hotărîsem, se va chema Pătru, iar de va fi fată să o cheme Petruța. Ce zici?

Priveam tăcuți prin geam spre grădina ofilită de toamnă. Cîmpul larg, acoperit de buruieni cenușii, negre. Pădurea Luncii se arămise în întregime. Plecaseră ultimele berze, auzeam țipătul gîștelor sălbatice. Cîntătoarele ne părăsiseră din septembrie, ca și rîndunelele. Doar o singură specie de ciocîrlie, îmi spunea Mihai, *Lullula arborea* sau *Alauda Arvensis*, rămînea cu noi peste iarnă. Ciocîrlia e o pasăre a verticalei, ni se aseamănă doar la cînt. Ana mă ținea de umeri, priveam spre cer și spre copaci ca înspre o casă a unor frați mai mari.

O mașină de piață — un Ford de pe vremea regelui Ferdinand — coti spre curtea noastră. Din ea coborî doctorul Petrică-Sandu. Ne sărutarăm, ne bucurarăm.

— Necazul e destul de mare, ne spuse. Preoteasa noastră a fost dată afară din cămin. Am vrut s-o iau la mine, la spital. Refuză. Stă pe treptele căminului, cu bagajele făcute, vă așteaptă pe voi. Zice: „Nici văduva și nici orfana cerului nu sunt: am copii, să vină să mă ia de aici!“ Părintele econom vrea să vă vorbească. Nu au dat-o afa-

ră cu forța, dar nu o mai pot ține. Luați mașina cu care am venit și aduceți-o aici. Eu stau și o aștept. Va avea nevoie de o injecție.

Ne îmbrăcărăm repede și gonirăm spre căminul „Renașterea”. Geamurile clădirii erau pline de bătrîne și bătrîni, care o ascultau și se închinau. Avea lîngă ea două valize și un covor mare, făcut sul. Covorul ei oltenesc. Covorul nostru, de fapt.

Am liniștit-o, i-am spus să urce în mașină. A lăcrămat puțin, dar ne-a ascultat. Am rugat șoferul să o ajute. Și să ne aștepte. Mergem la birou să-i scoatem actele.

Furăm conduși de călugărul Sofronie (care era foarte răcit) la Sfinția sa părintele Pamfilie.

— Știe și Înalt prea sfinția sa, ne explică el, vădit jenat, dar nu o mai putem adăposti. Nu ne putem plînge de ea în ceea ce privește munca în ateliere: din mîna ei ies minuni, lucrează frumos și cu spor. Dar a intrat într-o fază de agitație neobișnuită, ciudată. Las' că niciodată nu am știut dacă e ortodoxă sau papistașă, creștină sau păgînă. A rămas actriță, se închină în fața a mai multor creatori. Asta nu ne-ar supăra prea mult, toleranța bisericii noastre e nesfîrșită. Dar, în ultima vreme, a început să predice cu voce tare venirea Lui. Stați puțin, am verificat: nu e vorba de venirea Mesiei, nici a vreunui zeu elin cu harpă în mîini. Nu! E vorba de venirea Lupului, a sfîntului lup valah. Cunoaștem legendele, ne închinăm în fața acestor latine rămășițe de credințe și eres populare. Dar, de astă dată, tot ce spune și povestește ea se prinde. E crezută. Căminul acesta, destinat bătrînilor și văduvelor cinului nostru preoțesc, vulește acum ca un stup în care s-a dat alarma. Toată suflarea așteaptă venirea acestui lup. „S-a împlinit vremea, spune ea, vorbind totuși în stil de Biblie și Evanghelie. Sufletele toate au ajuns la răscruce: pădurea, muma noastră, ni-l trimite ca să limpezească inimile, să întoarcă ceasul, arătîndu-ne calea spre viitor. Va coborî nu ca să ne mîntuiască — nu mai suntem vrednici de nici un fel de mîntuire —, ci ca să ne arate ce soartă ne așteaptă...” Cuvinte în aparență normale, dar efectul lor e păgîn și vrăjitoresc. Nu afirmăm că ea ar fi posedată de un diavol. Deși nu este exclus. Dar este sigur posedată de un mit păgîn, arhaic, care nu are nimic comun cu creștinismul. Fiindcă nu e vorba de o stihie sau un cuvînt. E vorba de un Lup-Lup, de o fiară simbolică, o fiară care va trebui să coboare din Munții Cernei, Vîlcanului sau Parîngului, ca să vină în cetate să ne

dea semn că, deși Dumnezeu ne-a uitat, muntele și pădurea încă ne iubesc. Despre Dumnezeu — când am întrebat-o — mi-a spus așa: „Nu a murit, nici nu doarme. A plecat să caute o altă lume, cu alți oameni.“ Dar diavolul? am continuat eu să o descos (de față fiind și doctorul Petrică-Sandu, care poate să depună mărturie): „Diavolul a ajuns un simplu inventator și vânzător de arme. Iadul e în fiecare din noi. Moartea e chiar moarte, învierea nu mai e posibilă. Nici nu o mai dorește nimeni. La ce? Pentru ce?“

Ana se scutură ca de friguri. O strîngeam de mîină să se stăpînească.

— Cum vă spuneam, dragii mei copii, continuă părintele Pamfilie, nu avem nimic împotriva credinței ei. Știm că e bolnavă, orice credință presupune un pic de sfîntă nebunie. Nu ne-ar păsa — chiar ne-ar conveni — dacă ar fi una din muncitoarele noastre atee. Noi cu ateismul avem un contract de coexistență pașnică. Și dialectică. Ei ne consideră tovarăși de drum, noi îi considerăm frați întru pierzanie și deșertăciune. Dar ea predică despre lup și în ateliere, și în curte, și vizavi, în părculețul Mitropoliei. Am zice: nici asta nu ar fi grav, trăim într-un secol în care a predica nu mai e o chemare, ci o meserie. Dar ceea ce e deosebit de periculos și de neadmis e faptul că *e crezută*. Da. Toată lumea așteaptă lupul, trebuie să vină lupul, de acest lup depinde totul. Se dau bani la biserică, cerîndu-ni-se nouă să citim acatiste pentru acest lup. În care crede și Spiridon și despre care se vorbește pe toate coridoarele din palatul Mitropoliei. În față avem Catedrala Sfîntului Dumitru, mai jos e biserica Mado-na Dudu, pînă departe, se întinde un imens cartier de pensionari intelectuali. La biserică nu vin. Ce fac? Ascultă radio și așteaptă lupul. În față avem o școală de șoferi: a venit directorul și ne-a acuzat că noi i-am înnebunit pe mecanicii lor, toți așteaptă iarna și vorbesc de arătarea lupului. Cu care ocazie, susțin șoferii, vor fi arse dosarele, vor fi schimbați toți șefii de cadre și se vor desființa cotele. Vă dați seama? I-am propus Cătălinei să-i citim cîteva rugăciuni de dezlegare. A rîs de noi, zicîndu-ne: „Eu sunt dezlegată, e rîndul altora să se dezlege, dacă mai pot!“... Și-a făcut rost de o cădelniță, tămîiază cu ea, aprinde lumînări și cîntă în jurul ciotului aceleia de salcie. Pe care am ordin să-l retez cu ferăstrăul. Cîntă și cădelnițează, dar și blestemă. Noaptea. Adună rămășițe de la masă, se duce la lada de gunoi din colțul străzii și hrănește cîinii vaga-

bonzi. Zice: „Ei, cîinii ăștia, nu sunt decît niște lupi ajunși în robia oamenilor. Să ne fie milă de ei, ni se aseamănă!“... Mă trec spaimelle cînd vă povestesc toate acestea. Fiindcă mă întreb tot mai des: dar dacă nu e nebună? Dar dacă lupul acesta e vestea cea nouă?... Și mă aștept ca, într-o bună noapte, și eu, și întregul sobor duhovnicesc să ne pomenim alături de ea, cădelnițînd salcia, în așteptarea lupului ei. Doamne apără și păzește!

Am dus-o acasă la noi. Era foarte liniștită. Doctorul i-a făcut o injecție. Nu s-a opus. Era după cîteva nopți nedormite. Am culcat-o în fosta cameră a Anei. A adormit repede. Atîta a apucat să ne spună: „Nu vă speriați, nu am să vă supăr mult. Ceasul meu se apropie. Irina mă așteaptă!“

Toate lucrurile își schimbă culoarea, după sosirea ei nimic nu a mai putut să fie așa cum a fost. Nu în rău: nu deranja, nu țipa. Nici măcar nu încerca să ne predice sau să ne cînte. Se farda însă tot mai violent — mai ales ochii și-i încercuia cu negru, scoțînd în evidență albul scleroticii și tăria privirii ei de bolnavă. Croșeta hăinuțe pentru un prunc, deși Ana nu-i spusese că e gravidă. Dar croșeta la aceste hăinuțe de mult, din ziua în care, sub ochii ei, ne-am fost sărutat, în pădure, cu ocazia sărbătoririi lui Mefisto.

Toamna devenea tot mai putredă și mai bolnăvicioasă. Seceta dura. Era o secetă periculoasă, pămîntul scorțos și crăpat nu primea nici fierul de plug și nici sămînța de toamnă. Lucram din greu și la planșetă, și pe teren, la depoul meu. Uneori întîrziem și nopțile. Munca și dăruirea mea totală le consideram unicul remediu împotriva umbrelor și amenințărilor ce le simțeam crescînd în jurul meu și al casei mele. Voiam să fiu primit în partid, mă consideram vrednic și destul de pregătit ca să pot face pasul acesta din semicetățenie și ghetou marginal spre creierul și forța motrice a țării și societății mele. Era și părerea lui Mihai că am intrat într-o lungă fază de dificile metamorfoze politice, soarta țării va depinde, pentru cel puțin un secol, de calitatea reală a membrilor de partid. Am trecut de faza activiștilor birocrați și demagogi, puterea, ca să poată construi o lume nouă, durabilă și rentabilă, are nevoie de o selecție justă a valorilor și a cadrelor. Ne trebuie oameni cinstiți, inteligenți și bine pregătiți, care, prin simpla, dar cinstita și dezinteresata lor dragoste de idee și țară, să înlocuiască proștii, brutele și ageamiii care, profitînd de conjunctură, s-au înfipt și la pîine, și la cuțit.

Dar lucrurile nu păreau deloc simple: istoria este un gigant iubitor de putere și de puternici, adoră utopiile, fiind, mereu și mereu, repetentă la materialismul științific. Din inerție sau obișnuință, tot spre religie sclavagistă și barbarie feudală tinde. Mihai ne informa ce fac și ce scriu francezii, italienii, englezii. La noi, Stalin murise demult (și de tot), chiar dacă noi, românii, din anumite motive „obiective“, am evitat să-i cîntăm prohodul. La occidentali, stalinismul era în floare, toată intelighența Parisului și a Romei făcea pelegrinaje poetice în țara de unde ne vine lumina. Noi — calea de mijloc: nici prea-prea, nici foarte-foarte. Cu sufletul în două luntri, împăcînd capra cu varza, imitînd și învățînd repede exact ce era mai dur și mai absurd în stilul de viață și cultură al acestei revoluții care, în loc să lichideze lupta de clasă, așa cum ar fi fost corect și marxist, devenea pe zi ce trece o formă de suspiciune și persecuție *omnium contra omnes**.

— Trecem printr-o febră, o lume nouă nu se face așa, ceac-pac, ne spunea Mihai. Societatea nu e mașină la care înveți să șofezi peste noapte, nici națiunea nu e un organism pe care să-l poți reeduca radical, în zece sau douăzeci de ani. Revoluția trebuie să țină cont de legile evoluției. Vor trebui să treacă două-trei generații, cîteva decenii, pînă cînd ni se vor schimba sau „muta“ rădcîndinile, categoriile de gîndire, modul nostru de a concepe proprietatea, munca, idealurile. Chiar și rușii experimentează încă, păcat că ne vînd metode și aparatnici, sub titlul de soluții sigure, verificate — deși, deocamdată, toate frumoasele lor proiecte sunt încă neverificate social și politic. Asta e părerea mea. Cred că mai trebuie să trecem printr-o fiertoare și un grătar pînă cînd ne va veni mintea la cap și vom începe să ne construim — conform calităților și lipsurilor noastre naționale — socialismul nostru propriu, adică socialismul unui popor care a fost eminentement agrar, foarte țărănesc, foarte balcanic, tare temător de schimbări, de predicatori străini sau înstrăinați. Mă tem că suntem conservatori, iubim pămîntul, ograda, chiverniseala proprie, cobilițînd cu prudență și frică tot ce vine de sus sau din capitală. Timp de un mileniu și mai bine, omul a învățat să se teamă de orice stăpînire. Fiindcă orice stăpînire presupune slujbași și soldați — și aceștia trebuie întreținuți de țaran. Eu cred că această șireată și

* A tuturor împotriva tuturor (lat.).

prudentă frică a țăranului — și chiar a muncitorului, 90% fiind derivați din sat și țărănime — trebuie tratată cu răbdare și multă înțelepciune. Cu cravașa și pistolul poți obține orice, în afară de încredere și cinste. Un țăran care se apără e un țăran care — conform unei rețete milenare — începe să mintă, să ascundă și să latronizeze treptat. Asta nu e bine — determină un nou val de vigilență și arestări, care, la rîndul lui, înmelcuie și aricește pe cei care ne produc și pîinea, și laptele, și carnea din care trăim. Știu că țărăniimea e o pătură socială (eu cred că este o clasă socială) care e condamnată economic: un țăran, cosind toată ziua, nu produce nici cît costă un șurub sau o manivelă. Dar vezi, fără șurub se poate viețui, fără coasa lui, ba. Și apoi, satul e vatra noastră demografică, ea e baza patriotismului nostru real, ea naște și acele valori de inteligență și creație cu care ne mîndrim în facultăți și academii. Am ieșit dintr-un tunel, am învățat abecedarul revoluției, am intrat în rîndul acelei părți din Europa în care se construiește o altfel de ordine și lume. Acum, pare-se, urmează un nou tunel. Se întîmplă ceva în Ungaria, acest ceva, pentru noi, va avea foarte rele consecințe. Stăpînirea veche, stalinistă, se clătina, o nouă generație de cărturari și specialiști ieșiseră la lumină. Acum, vechii staliniști au un pretext să pună iar stăpînire pe putere, cu metodele și sistemul pe care îl cunoaștem prea bine. Evreii încep să fugă, ungurii să se răzgîndească. Nu e bine. Cred în Xenopol; teoria sa, cu seriile și succesiunile în istorie, mă încurajează să sper că peste cel mult zece ani vom fi gata — moral și spiritual — pentru o treabă mare și serioasă. Dacă vom avea puțin noroc. Eu mă rog bunului Dumnezeu, mă rog și lui Hegel și Marx, ca, pînă atunci, să nu dispară toate categoriile prin care am supraviețuit: cumpăna, modestia, prudenta, dragostea de carte, dragostea de Europa și lume, simțul dreptății și echității romane...

— Mihai, spune-mi, îl întrebai rîzînd, vine lupul Preotesei?

— Eu zic să-și amîie deocamdată sosirea. Încă vreo zece sau cincisprezece ani. Dacă vine acum, tare mă tem că-l prindem, îl închidem și-l dresăm. Un lup dresat, un lup în cușcă, vorbind în două limbi nu are nici un haz. Nu crezi?

Cătălina noastră croșeta, totdeauna tăcută, lîngă geam. Foarte rar cînta. Nu am văzut-o rugîndu-se sau cădelnițînd. Nu aducea vorba despre Mefisto, la care, cu siguranță, se gîndea mult. O singură

dată — ascultasem toată seara Bach, Händel, Mozart — fără să-i pronunțe numele, ne spuse zîmbind tristă:

— Poate că unii reușesc să se întoarcă. Mă rog pentru ei doi să nimerească drumul înapoi spre codri și peșteri. Aș fi plecat cu el, dar nu puteam. Eu trebuia să aștept pe cineva!

Ana muncea din greu, peste opt ore pe zi. Se angajase să termine și lucrările restante ale mătușii ei. La cooperativă fură angajate lucrătoare noi, trebuia să le inițieze. La școală fusese numită maistră-șefă peste toate atelierele de croitorie, țesut, brodat. Cîștiga de două ori cît salariul meu.

Grijile totuși creșteau. Ne-au sosit de la spațiul locativ niște funcționari care, destul de înțelegători, ne-au sfătuit să ne mutăm împreună. Una din case ne va fi rechiziționată. Mihai s-a agitat, a plătit, a și mituit — lucrurile păreau a se fi liniștit. Într-o zi ne sosi groaznica veste că iubitul nostru prieten și doctor, Petrică-Sandu, a fost lovit în cap cu o cărămidă de un nebun despre care nimeni nu credea că ar putea deveni furios. Din contră, era un grav melancolic, un foarte cunoscut gazetar, un adevărat „geniu“ al reportajelor optimiste și al interviurilor pozitive, internat, nu pentru prima oară, pentru ciclicele angoase și depresiuni postalcoolice. Doctorul, izbit puternic în craniu, fu transportat cu Salvarea la București, unde ar fi trebuit să fie operat de colegul și prietenul său, marele Arsene. Nu primisem nici o veste de acolo, doctorul nu avea rude, trăia singur. Cu ocazia acestui stupid accident am aflat că soția și fiica lui plecaseră, fiind evreice, imediat după război în Statele Unite, la niște rude. Nu-i scriau. Întreținea totuși, din salariul său, două mătuși bătrîne ale soției sale, foste profesoare de pian.

Am mai fost chemat la cadre de două ori. O dată ca să prezint, în original, diploma și indexul meu de student. Să se vadă că nu sunt falsificate. (S-au descoperit, se vorbea în oraș, o mulțime de asemenea false diplome de ingineri și doctori.) A doua oară, am fost rugat, nu prea politicos, să dau o declarație despre prietenii mei, profesorii Ilie Ursu și Lucian Lupașcu, zis Mefisto. Să scriu dacă eu le-am cumpărat bocancii, din banii mei, dacă eu le-am dăruit scurtele de iarnă. Dacă le-am dat și bani de drum. Am recunoscut totul, cinstit (nu am amintit nimic de Mihai), am iscălit o declarație pe care, am zis eu, s-o scrie ei, mie nu-mi plac deloc asemenea literaturi.

Acasă nu am spus nimic. Mihai era înnegurat, tăcut; ca în trecere mi-a comunicat că și-a cerut transferul de la ICRAL. Băleanu e un porc fără margini, un porc periculos. Vrea să se mute la Patrimoniul sau la Trustul Regional de Construcții. Va vedea el. Deocamdată și-a luat un concediu fără plată. Îl bătea și gândul unei pensionări pe motiv de boală: avea cincizeci și cinci de ani și o anghină pectorală destul de avansată. „Mi-am trăi traiul, ne spunea, mălaiul să-l mănânce alții“. Bea tot mai des, tot mai singur.

— Du-te, mă ruga Ana, te rog du-te și bea cu el. Lasă-l să-ți vorbească. Are să-i facă bine. Mai nou, te iubește mai mult decât pe mine.

M-am dus. Am băut cu el. Am tăcut, conform acelei legi a beției fără cuvinte. L-am și provocat. Nu mi-a răspuns. Abia când veni și Cătălina (scena se petrecea în bucătăria Dodei Chiva), Mihai se porni, cășunînd pe biata Preoteasă.

— Dacă vine lupul tău, Cătălino, îi spuse, înseamnă că e un lup prost. Sau unul atît de viteaz, că ne va face pe toți de rîs. Cătălină, Cătălină, nu trebuia să părăsești teatrul. Ioane, fiule, nu trebuia să cobori din sat. Eu nu trebuia să mă las de morărit. Am nimerit un secol greu, nu suntem înarmați pentru această eră atomică și cosmonaută. Nu trebuia să ieșim din păduri și munți, trebuia să intrăm acolo în pămînt, în iarbă verde. Nu știu dacă vom putea învăța să umblăm cum trebuie cu mașinile, cu puterea, cu ciuleandra asta ce va trebui s-o jucăm, prinși în hora marilor puteri și a uriașelor înțeleștări de tot felul. Bea, Cătălină, cred că lupul tău va veni cu siguranță. Fiindcă tu crezi în el. Lupul meu și al acestui ginere al meu s-a prins în cursă, e de mult blană la jocul marelui pădurar. Poate că lupul Anei și al copilului ei să fie marele și adevăratul lup al timpurilor viitoare...

Nu înțelegeam nimic din această poliloghie. Într-o zi, venind de la gară, zării un modest cortegiu de înmormîntare. Mă descoperii așteptînd să treacă. Cineva în doliu mă apucă de braț. Era administratorul fostului meu bloc. Am vrut să fug, era exact omul de care trebuia să mă feresc.

— Domnule, îmi spuse lăcrămînd, ținîndu-mă foarte strîns de mîină, a murit bietul Benone Popescu. Generalul. Era numai la un pas de o uriașă descoperire. Ce păcat, ce păcat! Lumea habar nu are

ce mare pierdere este plecarea lui... Era singurul care știa, care știa sigur de ce...

— Nu mă interesează, i-o tăiai brutal. Dumnezeu să-l odihnească. Nu m-a interesat niciodată.

Nici nu băgă de seamă iritarea și impolitețea mea.

— Voi căuta să-i continuu cercetările. În orice caz, să știi: cheia nu e de găsit la cimexuri. Nu! După luni de frământări și căutări, Benone a descoperit drumul cel bun. Am extins cercetările la căpușe, lipitori și țînțari. Ei bine, află că lipitorile, de pildă...

Mi-am smuls brațul și am fugit. Am fugit ca un laș ce s-a speriat. Am intrat în primul birt popular și am cerut o halbă de bere și un rom Jamaica. Tonomatul cînta „La Spania, la Spania“, o blondă beată mă îmbrățișă, îmi ceru un rom și-mi spuse: „Credeam că ai murit, Ieronime“.

Ploile nu soseau, deși vînturi rele băteau și ziua, și noaptea. Citeam serile, în pat, *Poezii* de Lucian Blaga. Anei îi plăceau la nebunie. Îi plăceau pentru că acest poet (despre care nu știam dacă trăiește sau a murit demult), în tinerețe, o curtase pe mama ei, dar și fiindcă, îmi spunea ea, acest Lucian Blaga a fost mut pînă la șase ani. I-a revénit vocea numai la rugămintea mamei sale. Dar nu era vocea lui, era o voce împrumutată. Nu se știe de unde.

Citeam:

*„Oaspeți suntem în tinda luminii
la curțile dorului. Cu cerul vecini.“*

Citeam:

*„Cenușa îngerilor arși în ceruri
ne cade fulguind pe umeri, pe case.“*

Citeam:

*„În noaptea aceasta-i bolnav. Simte o durere
la spete, tainic, la locul
unde purced să-i crească aripile.*

*Luna, intrînd pe fereastră, alături se culcă pe paie.
E noaptea de boală a lunei, cînd mugurii toți
plesnesc c-un mulcom țipăt sub zare.
Totul e-n așteptare. Totul — albastră văpaie.“*

XXII

Totul era în așteptare.

Ziua aceea de octombrie târziu începu cu mai multe semne. Nu am prea dormit noaptea: l-am visat pe contele Adam turnînd beton peste caii săi vii. Stupid. Stupid, dar înfiorător. Nici Ana mea n-a închis ochii. Mihai era plecat în capitală, unde, după grele chinuri, se stinsese din viață iubitul nostru prieten și mentor, doctorul Petrică-Sandu. Nu puteam merge la înmormîntare, nici nu avea vreun rost: neavînd loc de veci nicăieri, se hotărîse incinerarea lui. Cred că Mihai luase asupra-și toate cheltuielile legate de transportul la București al celor două mătuși care acum rămîneau pe drumuri.

Era duminică, zi lucrătoare totuși. Aveam de aranjat cîteva hîrtii, de obținut cîteva iscălituri pe unele devize modificate. Nu eram obosit, faptul că dormeam lipit de Ana îmi transmitea un fluid de energie și forță cu totul neobișnuită. (Vechii sultani, la bătrînețe, dormeau cu fete tinere; mai târziu, își făceau „comprese“ cu trupul unor copii de cinci-șase ani. Știau ei ceva!) Ana mă privea tot timpul foarte intens — nu știam de ce, nu puteam descifra ce-mi spunea, eram confuz și plin de griji. De griji politice, de cadre, de lume și țară. Nea Prună continua să nu se arate. Colegii de serviciu mă obligară să ascult știrile legate de așa-zisele evenimente din Ungaria. Deschideam radioul, și, culmea, dădeam peste un ocean de comentarii de la Londra despre Suez: acolo, americanii, aliați cu sovieticii, i-au pus cu botul pe labe pe francezii aliați cu englezii și cu Israelul. Din toată povestea asta a ieșit învingător bravul erou al poporului egiptean, Abdul Nasser.

Nu pot să cred — și nu credeau nici Mefisto sau Ilie Ursu — în posibilitatea unor răscoale. Din clipa în care au apărut tunurile, tancurile și mitralierele, orice Comună sfîrșește la... groapa comună. Țăranii noștri știu lecția de la 1907. Muncitorimea o învață cu oarecare întîrziere istorică. Vechea nobilime din Polonia și Ungaria, în

alianță, pe atunci, cu inteligența romantică, a fost autoarea tuturor mutineriilor din secolul trecut. Ca și în răzcoalele noastre țărănești, armatele au învins peste tot și totdeauna. Situația s-a schimbat radical după Marea Revoluție din Octombrie. Aceasta a reușit fiindcă a fost făcută de armata însăși, avînd la spate un uriaș continent, un uriaș popor și un program tot uriaș. Ce mai contau, în raport cu această formidabilă forță, cu acest atotputernic aparat, micile dureri țărănești, legate de pămînt, grîu, vite, sau și mai măruntele idealuri morale ale inteligenței și burgheziei ruse progresiste, legate de drepturile omului, de libertăți sau acel englezesc *habeas corpus* ? Poate că și Marea Revoluție, peste o sută de ani, să devină cu totul altceva. A început ca o revoluție morală („pîine și dreptate pentru cei exploatați!“), dar pe parcurs lucrurile s-au mai complicat: ne trebuiau o forță conducătoare, atotputernică, electrificare și soviete, apoi colectivizare și industrializare masivă. Cu dreptatea și egalitatea mai trebuia să așteptăm. În orice caz, revoluția rusă (spre deosebire de cea franceză sau americană) a arătat că totul poate fi dărîmat, schimbat, că totul poate fi început de la zero. „Totul se schimbă“ — îmi spunea Mefisto — „totul, în afară de acest adevăr neschimbat, că totul se schimbă.“ Contactul dialectic al tuturor lucrurilor stă la pîndă, totul poate fi afirmat sau negat, singura concluzie a istoriei nu ar fi decît că „fără popor nu e posibilă nici o revoluție, nici un fel de progres social“.

„Noi nu avem — îmi spunea Mihai Pascaly, fiul celui mai bogat morar și moșier din județ — o burghezie consolidată în două sute de ani de evoluție, cum au vecinii noștri din Europa de mijloc. Am stat sub fanarioți și turci pînă la 1877. Avem o burghezie improvizată, sperioasă, vinovată și lașă. Inteligența — adică intelectualii sau cărturarii adevărați — a fost pusă la popreală, ea va dispărea în groapa sau vîntul Istoriei de Roller. Acum, cei care o înlocuiesc sunt niște improvizați, atît de lipsiți de caracter, încît nici nu apuci să-i contrazici un pic și au și trecut cu totul de partea ta. Rămîn muncitorimea (veche sau nouă), țărănimea, funcționăria de mijloc. Dacă partidul vrea să conducă prin aceștia, ar fi excelent: dar va trebui, să-și aplece din cînd în cînd urechea și la durerile lor imediate. Umiliții și obidiții așteaptă de un secol steagul dreptății

lor. Nu poți veni acum să le spui: „Tovarăși, aveți răbdare, întâi ne aranjăm noi, apoi armata, apoi cadrele mici: peste un secol vă va veni și vouă rîndul. Pînă atunci răbdare, disciplină și întreceri socialiste!“ Nu se poate. Lozinca nu poate înlocui realitatea și nici defilarea nu poate suplini lumina și pîinea. Să ne ferească zeii și Marx de nenorocirea de a amuți poporul prin forță. Cei muți vor deveni surzi exact cînd ne va fi lumea mai dragă. Dictatura proletariatului trebuie să fie dictatura adevărului și a dreptății sociale. Să nu uităm revoluția, amețiți de mijloacele de putere pe care aceasta ni le-a pus în mîini.“

Aveam la mine cererea de intrare în partid. Sunt fiul tatălui meu, fratele lui Pătru, soțul Anei mele. Mă îndoiesc, *dar cred!* Cred în planurile de construcții viitoare, cred în alfabetizarea celor de jos, cred în electrificare și în puterea populară. Cred în mecanizarea muncilor grele, cred în dreptul la învățămînt gratuit al tuturor fiilor patriei, cred în egalitatea de șanse și în egalitatea înaintea legilor. Cred în dictatura proletariatului, eu și Ana — și chiar Mihai, maestrul zugrav, fruntaș în muncă — trăim și muncim în modul cel mai socialist. Nu am resentimente în legătură cu moartea fratelui meu, Pătru. Cu condiția ca asemenea abateri de la legislația socialistă să nu se mai întîmple niciodată în viitor. Nu-mi place excesiva birocrație și nici sistemul acesta de a umbla cu bocancii în trecut și în conștiința intimă a oamenilor. Cunosco de aproape o mulțime de foști fasciști, de foști fii de bancheri industriași sau arendași, deveniți peste noapte fanatici paukeriști și stîngiști de extremă. Aceștia nu au dosare? Trecut? Rude în pușcărie sau străinătate? De ce? Fiindcă ei controlează și dosarul meu, și dosarul lui nea Prună. Și pe cel al lui Mefisto sau Ilie Ursu, care, amîndoi, au fost ilegaliști și antifasciști de baricade și Doftana! Dar eu nu mă revolt: eu mă ridic și spun partidului totul despre acest con de umbră din conștiința mea.

În consecință, rog să mi se ia în considerare această sinceră mărturisire de credință și devotament. Vin cu multe certitudini și cu multe îndoieli. Practica vieții de șantier și organizația de bază vor face din mine un soldat multilateral educat. Am fost mulți ani foarte singur și — se știe — un om singur e totdeauna în foarte proastă tovarășie.

Îi arătasem cererea asta lui Mihai. A dat din cap și a zis: „Asta ești, ăsta să rămîi!“ I-am citit-o și Anei: „Din punct de vedere politic, să știi, noi nu prea avem noroc. Doar copilul nostru, poate... Dacă vom fi vrednici să-i asigurăm o lume liberă, luminoasă și dreaptă.“

Dar această duminică lucrătoare avea toate semnele unei zile ieșite din comun. Nu plecasem încă la Regionala CFR, cînd ne pomenirăm cu Cătălina, îmbrăcată sobru, bătînd cu discreție la ușa casei noastre. O ruga pe Ana să-i dea buletinul: vrea să meargă la CEC, are trei carnete vechi, vreo zece mii de lei, adunați de ea și de Mefisto. Pentru cazuri de boală, înmormîntare, pelerinaj la peșteră. S-a gîndit la asta azi-noapte: să facă un singur CEC și s-o treacă pe Ana ca a doua posesoare. Pentru orice eventualitate. De ce s-a îmbrăcat în negru? Cum, nu știm? Păi, a murit una din fostele ei colegi de școală și arte plastice, domnișoara Dorubschi. A fost și ea mai mulți ani la nebuni, era și ea o incurabilă. Umbla, biata, cu două traiste umflate prin oraș. Nu cerșea, nu făcea scandal. Era numai foarte murdară. Dormea și iarna, și vara în clopotnița bisericii Mîntuleasa. Hienele și șobolanii de pradă din oraș au jefuit-o de tot ce avea. Tatăl ei, directorul unei bănci agricole, fusese un intelectual de mare clasă. Fiind un pasionat iubitor de teatru, a adunat o viață întreagă tot felul de documente. Și a scris o istorie a teatrului. În trei volume. Cu fotografii vechi, afișe, documente, scrisori, toate în original. O comoară de istorie culturală — această carte. Dar ea a dispărut fără urmă — împreună cu toată biblioteca și cu o colecție excepțională de timbre, cu bijuterii și alte bunuri. Cine știe cine se bucură de moartea ei, pîndind clipa în care se va putea folosi de moștenirea Dorubschi? Poate că acea colecție de timbre — despre care s-a zvonit că ar fi ars — a și fost vîndută undeva într-o mare capitală occidentală. Pe dolari. Biata Maria Dorubschi! A fost cea mai fiumoasă și mai distinsă fată din generația lor; la Conservator venea cu trăsura ei. O înmormîntează Fondul Plastic, era membră veche a Uniunii Pictorilor, avusese expoziții și succese înainte de a se întuneca total.

Pre limba ei, Ana i-a spus: „Stai, nu te las singură, am cunoscut-o și eu pe Maria Dorubschi. Mergem și la catafalcul ei. Să-i ducem un buchet de flori...“

Am trecut pe la șantier. Totul era în regulă. Ne bucuram că terminarăm la timp cu betonatul circularului de întors locomotivele. De-acum nu ne mai păsa, putea să ningă, să plouă, utilajele erau toate la adăpost. Turnul de semnalizare îl puteam turna și pe lapoviță sau ninsoare.

La organizația de partid nu am găsit pe nimeni. Cu secretarul sectorului meu m-am întâlnit pe coridoare: era grăbit, distant, nu mi-a zîmbit deloc. („Ce dracu are? Ce poate să fie? De ce e cu su-su-n jos?”) Peste umăr, scuișind cuvintele ca pe niște semințe, îmi spuse telegrafic: „Tovarășe Lupu, dumneata să te duci imediat, dar imediat, la camera 6. Lămurești acolo ce ai de lămurit — abia după aceea vii și la noi...”

Camera 6. Camera 6. M-am dus. Am fost ținut în picioare mai mult de o oră. Apoi am fost condus în altă cameră, unde un tovarăș foarte plictisit și obosit îmi puse în față o foaie de hîrtie (toc rezervor aveam) și mă invită să scriu tot ce știu despre dispariția (dispariția, nu moartea) fratelui meu, Pătru Lupu. Am refuzat, zicînd:

— Fratele meu e mort, consider acest capitol ca fiind definitiv închis. Nu am nimic de reclamat sau de declarat!

— Dar avem noi, îmi spuse ipochimenul cu ochii roșii de nesomn: de unde ai aflat de moartea lui? Cine ți-a deconspirat numele lucrătorului care, chipurile, a tras în el? Ce rol au jucat în drama asta bandiții Ilie Ursu și Lucian Lupașcu, zis Mefisto, zis și Ezechiel? Ce ai căutat la Chilia Veche, cu soția, fiica fostului capitalist Mihai Pascaly? Astea să ni le scrii! Și-apoi vom vedea.

M-am ridicat calm și zîmbitor. Cu vocea mea cea mai frumoasă le spusei următoarele:

— Morții cu morții — iar noi cu ale noastre. Vă salut și vă zic „noroc bun”, fiindcă, afirmă minerii din Valea Jiului, există și un „noroc rău” în istoria clasei muncitoare!

Zicînd acestea, ieșii drept, ca o flamură salvată dintr-o nedreaptă bătălie.

Nu are nici un rost să mă mai gîndesc la figurile pe care mi le făcea șarpele *redivivus** din pancreasul meu. Priveam spre cețurile întunecate ale munților, simțeam zăpada care vine. Vîntul rece, dar deloc geros, îmi biciuia fața. Plecai pe jos în oraș, mi se făcuse un

* Reînviat (lat.).

dor nebun de Ana, de doctorul Petrică-Sandu, de mama. Presimțeam o mare nenorocire, nu eram de ieri, de alaltăieri, știam cam ce vânturi bat în lume, prin țară, prin oraș. Dar trebuia să fiu bărbat, aveam o familie — și ce familie! —, trebuia să lupt. Sau, dacă nu mi se dădea dreptul de a lupta, măcar să fiu la înălțimea exemplului dat de fratele meu. Există, în istoria oricărei revoluții, urcușuri și coborîșuri, tunele și viaducte, sistole și diastole. Primii sacrifice sunt totdeauna copiii săi. Danton a fost decapitat de Robespierre, Robespierre a fost decapitat de răzbinătorii lui Danton. Kirov, Zinoviev, Kamenev, Gorki, Pătrășcanu și mulți alții. Tito, de pildă: ieri călău și iudă, azi un prieten devotat al socialismului real.

Ca un pensionar sentimental, m-am dus în curtea din spatele muzeului. Am sărit gardul și am ajuns aproape de vechiului meu bloc. Căutai copacul acela, frate și martor. Nu-l mai găsii: fusese tăiat exact în dimineața zilei de azi, mi se spuse. Zăcea acolo — mi se părea liniștit și foarte împăcat cu soarta lui. Rupsei o creangă din vârful lui, din vârful ce rămăsese viu, deși totul părea că e uscat și mort, și plecai la „Bobocica“.

Aici, lumea părea foarte agitată, se vorbea de la o masă la alta. Cică azi-noapte avusese loc un mic cutremur de pământ, care, din fericire, nu s-a soldat cu vreo pagubă. Nu se știa precis unde a fost centrul seismului: în Munții Vrancei sau în Macedonia? Oamenii nu l-au prea simțit, totuși între animale a fost o mare alertă. De spaimă, un inginer tânăr s-ar fi aruncat pe geam, doi contabili au băut o sticlă de spirt medicinal și au murit în chinuri grele.

Tresării fericit. Prin geamul cârciumii se uita la mine Mihai. Îi făcui semn să intre. Venea de pe drum, adusese urna bunului nostru prieten. Iat-o. Asta e tot ce a rămas din unul din cei mai străluciți savanți din urbea noastră. A fost cea mai tristă înmormântare posibilă. Nici nu a fost o înmormântare: o simplă *restitutio in integrum** a unor hidrocarburi, cu ajutorul focului ce ardea tot pe bază de hidrocarburi.

Comandarăm bere și rom. Îi povestii tot ce mi s-a întâmplat la camera 6. Tăcu, oftă:

— Se pare că va avea loc un nou val de epurări, deblocări, verificări. Ioane, noi n-ar trebui să ne temem, dosarele noastre sunt hiperverificate...

* Restabilirea totală (a situației inițiale) (lat.).

Și mi-a spus vestea cea mare: Băleanu, trimis în delegație în Iugoslavia vecină și prietenă, a trecut clandestin granița în Austria și a cerut azil politic. Nu singur, ci cu Stănculescu și Ivanovici, doi tovarăși de nădejde și mare încredere... Iar despre Mefisto și Ursu îmi spuse că au fost reținuți și anchetați mai multe zile la Cîmpeni sau la Turda. Ceea ce i-a pus în alarmă pe cei de acolo e faptul că, în mod cu totul misterios, cei doi bătrâni profesori au dispărut fără urmă. S-au volatilizat. Nu erau urmăriți, ancheta la care fuseseră supuși era una de rutină: munții sunt suspecti, orice om care vine de la oraș și vrea să se stabilească în apropierea unui munte devine automat și el suspect. Mai ales când are un anume trecut legat de zîne, iezere etcetera. Dar, după dispariția lor din localul miliției, lumea s-a alarmat. Pînă la urmă, nu au avut încotro și i-au declarat nebuni. Se spune că au refuzat să scrie și să vorbească românește: vorbeau numai ungurește, nemțește, evreiește, rusește. Dar totdeauna în altă limbă decît translatorul adus.

Mă înveselii.

— Suferința își are umorul ei. Dacă am ajuns să fiu om și să mă pot considera demn de a ține capul sus, o datorez, în mare parte, ploșnițelor lui Mili, lecțiilor cu rom și bere ale lui Mefisto și Ursu. Nu mi-e frică de viitor. Poate că e necesar ca țara asta să mai treacă printr-o probă de durere. Din ea învață toată lumea, învață mai ales cei care greșesc greșind greșeala. Fericirea dezbină, îmbuibă, lenevește; suferința luminează, trezește, ne aduce mintea la cap. Deși totul e stupid, criminal și absurd, totul e și foarte, foarte omenesc. Din păcate...

— Nu știu dacă ai dreptate, îmi zise socrul meu. Asia nu e Franța, nici Stalin nu a fost Napoleon. Hrușciiov a scos oamenii din lagăre, acum trebuie să scoată teama de lagăr din oameni. Trăim asiatic și ne judecăm după norme europene. Dragul meu, nu mai ajunge să știm istorie și geografie, trebuie să învățăm filosofia istoriei și a geografiei. Fiindcă, din păcate, istoria însăși nu știe istorie: istoria nu s-a uitat niciodată în oglindă. Și oglinda asta ar fi poporul de jos. Din cauza asta, împărații și regii nu știu ce e viața, mareșalii și generalii ce comandă în războaie habar nu au ce e moartea și nici puternicii lumii, care conduc popoare și națiuni, nu cunosc adevărul din oglindă... Vorbești de suferință ca de o școală. Pentru unii, este! Dar pentru cei mai mulți există pericolul unei lente și sigure ticălo-

șiri. Cel care e obligat să mituiască se simte îndrituit să fure și să mintă: cel pe care nu-l plătești omeneste sau căruia îi iei vita și găina din bățatură devine peste noapte un disperat, capabil de orice. Poporul are nevoie de exemple și modele. Noi nu avem o biserică luptătoare și nici tradiții sindicale muncitorești. Pământul ne-a unit, limba ne-a făcut o națiune, școala și armata ne-au dat sentimentul de stat independent într-o Europă modernă. Dar revoluția e altceva. Ea este cea mai uriașă experiență socială pe scară planetară. Are la bază o filosofie ce crede în știință. Afirmă drepturile la egalitate și dreptate socială pentru toți urgiștii și oropsiții acestei lumi, atît de nedrepte și inegale. Acum, conducătorii ei, sunt nițeluș speriați: a curs sînge proletar în Polonia, Ungaria. Este cît se poate de normal să fie așa. Cine a făcut o revoluție ține cu dinții de ea, nu mai dorește, se teme ca de foc de o nouă revoluție. Sau contrarevoluție. Oricît de mică. Crede-mă, țăranul nostru are dreptate — o dialectică dreptate — cînd spune: orice rău e spre bine, fiindcă și orice bine e spre rău. Secolul acesta e atît de dens, are reactivi atît de puternici, încît oamenii, societatea, ideile și legile se schimbă în zece ani mai mult decît se schimbau într-o sută de ani în trecut, într-o mie de ani în străvechime. Noi să avem o singură grijă: să supraviețuim, cinstit și calm. Comuniștii vor descoperi singuri că libertatea și adevărul nu sunt niște gogorițe intelectuale, ci niște legi și componente ale lumii. Cărbunii, petrolul, celuloza, pământul arabil, mașinile toate, ca să funcționeze normal și rentabil, au nevoie de adevăr și libertate. Oamenii se pot lipsi de ele, ei se pot entuziasma, se pot minți, închinîndu-se unor iluzii, umflînd cifrele și rapoartele ca totul să pară așa cum ni se pare nouă că ar trebui să fie. Dar Materia nu știe carte, ea nu are nici nivel politic sau ideologic, materia are nevoie de capete care gîndesc și de cifre reale. Pământul nu e nici lichea și nici birocrat. Pământul e pămînt, dacă nu vorbești cu el pre limba lui, mori de foame între un tractor ultraamerican și un siloz ultrasovietic. Orice bătălie cu oamenii poate fi cîștigată de oameni, dar o bătălie cu valorile scop — binele, adevărul, dreptatea — e o bătălie pierdută. Fiindcă înseamnă o bătălie cu baza, cu legile materiei, cu rădăcinile condiției universului...

— Și atunci, întrebai înfiorat de sumbre presimțiri, ce e de făcut? Ce e de făcut... acum?

— Nimic, îmi răspunse rîzînd Mihai. Nimic decît să așteptăm Lupul.

Nu știam dacă vorbește serios sau glumește, ca de obicei.

— Dar vine? Crezi în acest lup?

— Ioane, problema mă depășește. Totuși, de multă vreme mă urmărește, în somn, un vis greu... Trebuie să știi că strămoșii mei au fost mocani, chemați de Vodă Mavrocordat să construiască mori pe aceste sălbatice meleaguri. Suntem de origine din Rășinari, ne-am chemat Pascu. Un Ipsilante, pentru bani grei, ne-a căftănit și ne-a dat acest nume grecizat, Pascaly. N-am vrut să revin la numele vechi fiindcă nu voiam să se creadă că mă lepăd de neamul meu. Prin tradiție, toți bărbații din familie s-au căsătorit peste munte, luînd fete din părțile Hațegului, Făgărașului sau din Mărginimea Sibiului. Irina mea era fată de popă din Săliște, mama ei fiind sora soției învățătorului, a cărei unică fată e Cătălina asta a noastră... Ca să știi.

Tăcu un timp. Trecea la un registru greu, la o gamă sensibilă și, probabil, încă dureroasă.

— Ca flăcău cu școală și mare avere, am traversat și eu Carpații în pantahuza asta care în Ardeal se cheamă „a merge în vedere“. Adică a merge și a-ți căuta o fată pe potrivă. Nu eram încă logodiți, nici nu fusese deocamdată vorba de dragoste sau cerere în căsătorie. Îmi amintesc doar că mă plimbam cu Irina mea prin Dumbrava Sibiului. Erau acolo, în adîncul acestei păduri de lîngă Rășinari, o casă vînătorească și, în jur, cîteva cuști cu animale sălbatice din munți. Un început de grădină zoologică. Țin minte că într-o cușcă era o vulpe incolăcită ce dormea, în altă cușcă un urs ce-și lungea tălpile. Și între acestea... un lup. Un lup nefericit, neresemnat. Se plimba în cerc, se izbea de gratii, tot ce făcea arăta că dorește să scape și că se zbate de moarte pentru libertatea lui. Irina — care era o fată fină și tăcută — a rămas cu ochii pe acest lup. A fost atît de mișcată de nefericirea acelui biet animal, încît, după o vreme, izbucni în plîns, scuturîndu-mă: „Scapă-l! Tu nu vezi cît se chinuie?“... În sfîrșit, acesta a fost, cred eu, momentul în care am hotărît s-o iau pe ea și nu pe alta de soție... Țasta ar fi prologul. Irina a pierit așa cum a pierit. Nu am reușit mulți ani s-o visez măcar o dată. Ea îmi umplea ziua. Drama ei a fost Steaua Polară a bieteii mele vieți. Dar, de la o vreme, a început să mi se arate în somn.

Vag, de departe, doar un zîmbet și o siluetă albastră. În ultimele luni însă am avut de cîteva ori același vis. Cu ea. Eram tot în Dumbravă, tot tineri ca atunci. Irina era veselă, veselă, nu știam de ce se bucura de unde atîta fericire. Am întrebat-o, ea m-a luat de mîină și m-a dus pînă aproape de acele cuști cu animale. Vulpea era tot încolăcită în somnul ei, ursul își lîngea labele — dar cușca lupului era goală, gratiile dispărute. „Uite, îmi spunea în somn Irina, uite, vezi? Lupul nostru a reușit să scape!“... Acesta ar fi *pattern**-ul visului ce îmi revine tot mai des.

— Deci vine!

— Cred că da. În vremurile trecute — cronicile o consemnează — venea la o sută de ani. Dar acum, prin această condensare a istoriei de care ți-am amintit, e nevoit să coboare tot la zece ani. În '46 a coborît: dar nu aici, ci de pe Feleac în Cluj. L-au împușcat niște soldați beți. Anul acesta s-ar putea să coboare în Iași, București sau la noi. Cine știe? Suntem la întorsură, el e un lup valah, are obligația să vină, să vadă și să fie văzut. Cătălina a spînzurat de tavan un fir de lînă de care atîmă un inel gros: de cîteva zile, zice ea, inelul pendulează continuu. A fost cutremur azi-noapte: te asigur că inelul nu și-a schimbat pendularea în amplitudine, neliniștea lui e legată de altceva.

— Ana știe?

— Desigur. Ana nu mai e fată, nu mai e nici femeie: Ana e mamă. Și o mamă știe tot. O mamă e cheia de boltă. Ea este calea și viața...

Tăcurăm. O umbră verzuie, ca un mușgai rece, ca o veninoasă ciupercă, se apropie de mine. Știam că ea e frica mea. Frica de moarte, frica de viață, frica de frică. De obicei, pe vremea cînd beam tot rom cu bere în această cîrciumă, dar ascultînd prolegomenele marelui Mefisto, umbra asta intra în mine, mă cuprindea osmotic, mă îmbiba pînă la lacrimă sau țipăt. Ceream atunci un rom dublu, treceam la bășcălii de contabil cretin și uitam. Uitam ignorînd și anulam tîmpindu-mă. Acum priveam în ochii lui Mihai, știam de mult că melancolia este fericirea celor triști și singuratici, mă bucuram că afară începuse să fulguie, că, de departe, se aude o

* Tiparul, modelul (engl.).

fanfară funebră ca un memento. Umbra continua să-mi dea tîrcoale, dar nu mai găsea nici un por deschis spre lașitate sau minciună.

Am prins convoiul de înmormîntare al Mariei Dorubschi chiar la intrarea în cimitirul Ungureni. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. În coloana ce urma dricul lui Lendvay (dar tras de alți cai și condus de alt căruțaș) erau doi preoți: unul catolic și altul ortodox. Iar în urmă, se înșirua o impunătoare coloană de „oameni bine”: generali în uniformă, foști demnitari, actori pensionari, cucoane muzeale. Toată această lume era îmbrăcată foarte elegant, mirosind, e adevărat, a naftalină, dar menținîndu-se la cel mai pretențios nivel *high-life** dintre cele două războaie.

Au slujit pe rînd ambii preoți: în pace, fără nici o urmă de *ira*** sau *studio**** schismatic. Mi s-a părut extraordinar, se încrîncena pielea pe mine (Ana se lipise de brațul meu) auzind, la sfîrșit, cîntîndu-se: *Circumdederunt me gemitus mortis***** de către preotul catolic, urmat imediat de tînguitul gregorian al protopopului ortodox: „Într-adevăr deșertăciune sunt toate, și viața aceasta e umbră și vis...”

Și viața aceasta e umbră și vis!

Se întetea ninsoarea. Dar frig nu era. Am ajuns acasă pe jos. Am pus un vin bun să fiarbă cu mirodenii și am cinstit pomana acestei nefericite Marii, care, în viața ce a avut-o, nu a fost decît o umbră și un biet vis.

XXIII

Era trecut de orele unsprezece, Ana depăna un scul de lînă, eu îi comentam ultima (și unica) scrisoare a nefericitului meu dascăl, Mefisto. Simțeam că soția mea e foarte îngîndurată, se uita rar în ochii mei, o cunosc destul de bine acum ca să nu-mi dau seama că — fie din cauza înmormîntării Mariei Dorubschi, fie din alte tainice

---

* (Viața din) înalta societate (engl.).

** Mînie (lat.).

*** Părtinire (lat.).

**** Mă înconjură gemetele morții (lat.).

motive legate de trecerea în a patra lună de graviditate — era deosebit de nervoasă și înfricoșată. Ca să-i abat gândurile și furtuna unei scadente crize, îi comentam ideile (total bizare) ale prietenului nostru, scrise în gara Simeria sau Teiuș.

— Iată, îi rezum Anei, profesorul ne spune că, la Tignes, 115 fizicieni, dintre care doi avînd premiul Nobel, s-au unit ca să discute problema asta a neutrinilor. Aceștia se nasc în soare sau în centrale nucleare, nu au sarcină electrică, trec prin noi. Dacă li se va descoperi o cît de infimă masă, aceasta va însemna că acel „big bang” inițial se mai poate repeta — deci că pot avea loc ciclice geneze de noi universuri. În istorie, adaugă profesorul, deja avem o mulțime de dovezi că anume fenomene sau întîmplări revin cu regularitate. Există un „little bang” ce are loc acum, sub ochii noștri. Lumea s-a umplut de diferiți neutrino, totul e gata pentru o nouă geneză... Îmi scrie apoi, continui eu să relatez, despre holograme, despre fenomenul Kirlian, despre experiențele lui Backsen. Un savant român, cu care e prieten, ne convinge că esența nu e decît o imagine înfășurată; gândirea nu ar fi decît aceeași esență... desfășurată. Miracolul, ne scrie, a intrat adînc în fizică, biologie: plantele au memorie și inteligență (iubesc și nu uită), animalele văd și simt lumea și chiar istoria, mările și oceanele sunt ființe. Nu există materie, există doar energie. Chiar și Hegel trebuie depășit. El susținea că spiritul creează materia: s-a înșelat. Materia e o formă de spirit mult superioară spiritului imaginat de el, e energie pură și nemuritoare, deci un mister deocamdată infinit. Galaxiile se dilată, fug, civilizația și cultura noastră nu sunt decît un experiment sau un accident al materiei spiritului energetic, un fel de boală a pielii sau o rîie a spațiului infinit și a timpului absolut... Există — continuă profesorul, cred că băuse ceva înainte de a ne scrie —, există un scenariu al lui Feigenbaum, în care e dovedit că orice sistem fizic poate trece de la o stare fizică stabilă la una haotică și dezordonată... Încearcă apoi — rîndurile acestea sunt scrise deja în gara Teiuș — să ne explice ceea ce s-ar putea numi *forma mentis** la români. Toți cei care au încercat, scrie el, inclusiv subsemnatul, să explice psihologia poporului nostru ar fi contraziși de schimbările survenite după război. Înainte, în perioada naiv romantică a naționalismului nostru idilic, se putea afirma că suntem un popor blînd, tolerant, ospitalier: nu am dat sfinți, nu

* Imaginea spirituală (lat.).

am organizat pogromuri, ruguri, vânători de vrăjitoare. Nu am avut războaie religioase sau civile. Ne plac bîrfa, viața ușoară, suntem superficiali, începem multe și nu terminăm mai nimic. Poeți și gazetari, actori și public înzestrat cu mult spirit ironic și autoironic. Biserica noastră e lumească, asceza ne e străină (am postit timp de două milenii), politica cea mare e de tip bizantin (dar inteligentă și practică), cea mică, ce se face prin cafenele și piețe, e levantină și teatrală... Dar, îmi scrie cu amărăciune Mefisto, toate aceste trăsături de caracter (și de lipsă de caracter), din păcate, nu mai sunt deloc valabile astăzi. Nu mai suntem blînzi și răbdători — scenariul lui Feigenbaum e deosebit de activ —, dăm un numă deosebit de mare de șnapani și bătauși. Suntem uniți, mai uniți ca niciodată, dar, deocamdată, uniți sub norii unei spaime, ai unei ocupații, în așteptarea unei autonomii și independențe mîntuitoare. Vechea noastră lozincă tolerantă, din timpul dezghețului din 1954–1955, „cine nu e împotriva noastră e cu noi!” are tendința, deloc neutrină, de a deveni contrarul său. Te plictisesc, draga mea, nu-i așa?

Ana îmi zîmbea. Ochii ei îmi spuneau clar:

— Din contră. Îmi face bine. Chiar dacă nu înțeleg și nu pot urmări totul...

— Ciudat, draga mea, mi se pare modul în care Profesorul își încheie scrisoarea. Îți citez: „Cartea lui Iov mi se pare a fi cea mai cutremurătoare scriere despre condiția umană. Este o pagină de supersatiră metafizică. Nici mitul lui Sisif, nici cel al lui Hristos, nici Iona în chit, Prometeu spînzurat de Caucaz sau Faust iscălindu-și stupidul contract cu tizul meu nu rezumă mai perfect absurditatea Atotputerniciei, ce creează un Rău ce nu se poate termina nicicum și nicicînd. Cred că la cele trei stări de care ți-am vorbit — starea de veghe, de somn, de vis — trebuie adăugate starea de recluziune și cea de Iovie. Adică de neputință. Adică starea în care, prin absurd, pierdem totul din cauza unui criminal pariu făcut în ceruri. Și casa, și copiii, și vitele. Pînă și prietenii. Și cu toate acestea, culmea, nu avem măcar voie de a ne pierde credința, de a ne îndoii sau revolta... Dragii mei, eu nu pot, eu refuz, eu sunt prea om ca să rezist la atîtea. Am fugit din sinagogă, fug și din Vechiul Testament, mă duc în-vățător în munți, nu vreau să ajung să fiu *eu* nevoit a-i ierta pe stăpînii lumii pentru criminala lor nedreptate...”

— E cumplit, citii în ochii foarte atenți ai soției mele.

— Așa e. Iată că încheie tremurat (cred că aceste ultime rînduri le-a scris în mersul trenului) cu următoarele: „Ana noastră minunată va naște un copil frumos. De va fi băiat, să-i spuneți Pătru; de va fi fată, s-o numiți Irina. Voi doi și cu a mea Cătălina sunteți tot ce las frumos în urma mea. Viața mea a fost o succesiune de nenoroace: în rău, prin rău, spre și mai rău. Doresc ca viața voastră să fie un șirag continuu de minuni bune...”

M-am dus la geam, am dat perdelele la o parte. Ninge frumos afară, fără vînt sau viforniță, fără ger prea mare. Soba noastră de teracotă era fierbinte. Știam ce gîndește Ana privind spre zarea nevăzută a munților. Acolo, sus, era senin, cred că răsărea luna. Plină. În Luncă ninge acum ca în cărțile de povești, ca în desenele animate. Cu fulgi mari și grei.

Auzirăm o bătaie în ușă. Era Cătălina. Îmbrăcată în ținută ei miștoasă, cu cizme grele de pîslă, mănuși de lînă groasă. Deloc fardată, fără nici o strălucire de nebunie în priviri.

— Eu v-aș propune să veniți și voi, ne zise.

— Unde?

— Să-l așteptăm. Să-l întîmpinăm. Să-l vedem. Simt eu că în noaptea asta El va coborî în Cetate.

— Lupul? întrebai eu în locul Anei.

— Da. Lupul nostru.

— Ce nevoie avem noi de el? zisei eu, oțărîndu-mă. Lupul nostru cel mic și drag e pe drum. Noi, în afară de copilul nostru, nu recunoaștem nimic și pe nimeni.

Preoteasa se încruntă. Dar se stăpîni.

— Ascultați-mă! Eu sunt foarte bolnavă, inima mea abia mai bate. Dacă vă chem, o fac fiindcă știu că și voi doi aveți nevoie să-l vedeți. De ce n-aveți încredere în mine? Cînd v-am mințit eu?

— Mihai știe?

— Desigur. Dar e amețit. A băut tocmai fiindcă știe.

— Ce știe? Toată după-masa am fost împreună. Nu mi-a spus nimic.

— Mihai știe istorie! Și istoria noastră — slavă Domnului — încă nu s-a lepădat de tot nici de legende și nici de mitologie. Uneori, semnul e mai important decît evenimentul, legenda mai adevărată decît fapta în sine. O dată pe secol, pentru o noapte, poate că pădurea devine mai importantă decît Parlamentul sau Patriarhia... Tăcu, tăcu, privind în jos, ca un copil scos la tablă. Apoi mai zise:

Eu nu pot să neg și nici să ascund: îl aștept de mult. Azi, când a început să ningă, am înțeles că a pornit. Și că vine. Nu vă dați seama — dar ... dar și voi îl așteptați.

Ne îmbrăcăm gros și ieșim în noapte. Baba Chiva și Mihai ne urmăreau tăcuți din curtea lor. „Luați șareta!“ ne strigă Mihai. Dar Cătălina fu împotriva: dacă el vine pe jos, să mergem și noi pe jos.

— Orașul e plin de patrulare, i-am spus. S-a întâmplat ceva, unde...

— Acele patrulare sunt pentru paza oamenilor, îmi răspunse Cătălina. Nu au nimic cu un lup.

Am pornit de-a lungul cîmpului, pe drumul știut. Zăpada era destul de înaltă, dar moale și afînată. Ninge frumos, mi se părea că e cald, de parcă aș fi fost într-o cameră în care s-a făcut foc bun. Femeile, ținându-se de braț, veneau în urma mea, eu le tăiam cărare. Orașul, somnoros luminat, se vedea ca un ochi bolnav. Nu bătea nici un fel de vînt, ninsoarea cădea verticală.

Plecam să vedem un lup. Plecam să vedem Lupul. Mi se părea și absurdă, și sublimă această acceptare de către noi a visului Preotesei noastre. Intrarea în mimesis și mit, ar zice Mefisto, înseamnă intrarea în metoforă și simbol, ieșirea din real și acceptarea misterului, ca teatru și istorie. Ne întoarcem cu un mileniu în urmă, ciuma ne apare sub chipul unui cerșetor jegos, cu mască de mort, hunii ne sunt prezentați sub chipul unei invazii de vulturi pleșuvi. Sfînta Genoveva păzește Parisul. „Sfînta Cătălina“ ridică podurile Cetății pentru ca El să poată intra. Venea tot la o sută de ani — acum, din motive foarte, foarte obiective — e nevoit să vină tot la zece ani. De ce vine? Nimeni nu știe. Ce-l scoate din codri și-l mîină în jos? Ce rost să punem asemenea prea-logice și pre-logice întrebări!? Suntem făcuți din materie și spirit — din spirit care e materie și din materie care e spirit —, trăim respirînd cunoaștere, dar și întuneric, avem sufletul împărțit între instincte și rațiune, iar spiritul ne e alcătuit din categorii imanente, dar și transcendente. Chiar și la facerea betonului, există un moment chimic pe care, deocamdată, îl intuim mai mult decît îl știm, chiar dacă îi scriem clar formula pe tablă.

Nu o auzeam vorbind pe Preoteasa noastră. Nu era o seară ca toate celelalte. Cenușa îngerilor arși în ceruri... și așa mai departe. Eram încălțat în cizmele mele de cauciuc, aveam ciorapi de lînă groasă, mă simțeam bine sub cazaca mea îmblănită. Și Ana era foarte gros îmbrăcată, cu o manta îmblănită de Orăștie, în picioare

cu pîslari ruseşti. Înaintam în pas normal, fără grabă, ocolind oraşul pe linia sudică de centură. Tăind marile artere ce duceau spre centru, treceam ca nişte umbre prin Țigănia Romaneştilor, prin spatele hipodromului, străbătînd fostul cartier al ceferiştilor.

Cînd am ajuns în piaţa vechii catedrale, era trecut de miezul nopţii. Ninsoarea continua — dar fulgii parcă se mai răriseră. Piaţa era complet pustie, castanii ninşi erau luminaţi de două becuri slabe. Silueta frontonului gotic, în unghi foarte ascuţit şi înalt, se vedea ca o stafie într-un cimitir.

Ana îmi făcu semn să nu întreb nimic. Preoteasa merse şi curăţi cu mîna zăpada din faţa portalului, în acel loc unde — ştiam acum acest amănunt — pe vremea cavalerilor cruciaţi aveau loc execuţiile necredincioşilor. Sau ale ereticilor. Sau ale hoţilor de rînd. Pata neagră nu se putea vedea pe întuneric, dar era acolo, precis era acolo.

— Să urcăm, zise Cătălina.

— Cum? întrebă Ana din privire.

— Cum? repetai eu aceeaşi întrebare.

— Am cheie!

Nu avea rost s-o iscodim de unde avea această cheie. O avea — şi gata! Intrarăm în biserică, înfioraţi. Nu eram hoţi, nici duşmani, ne simţeam totuşi călcînd înspre un domeniu interzis. Aprinserăm lumînările de la un sfeşnic şi, ocolind estrada orgii, începurăm să urcăm pe scara strîmtă şi spiralată spre pod. Regăsirăm cornişa ce împrejmua acoperişul adăugat în secolul trecut. Ca un vechi prieten, curăţii de zăpadă demonul nostru cuminte şi mă rezemai de gîtul său puternic. De aici se vedea pînă foarte departe. Se vedeau întunericul, geana roşie a oraşului luminat, geana vînată a munţilor bătuţi de lună, cine ştie de unde şi cum. O cuprinsei pe Ana, o sărutai pe amîndoi obraji (care îi ardeau). Mă simţeam bine. Chiar vesel.

— Oraşul e foarte mare, îi spusei mătuşii Cătălina. De ce îl aşteptăm tocmai aici?

— Nu ştiu, îmi zise. Dar eu cred că lupului nostru îi plac ruinele. Cartierul acesta e plin de babe şi moşnegi. Biserica asta e cea mai veche, poate şi cea mai însîngerată. Nici nu e o biserică: iaca un zid bătrîn acoperit cu scînduri şi Țigle. Şi apoi, suntem şi noi aici, iar el, dacă nu ştie, simte acest lucru.

— Chiar ştie? întrebai cu oarecare răutăcioasă ironie.

— Știe, domnule inginer. Știe! Nu e un lup vrăjit și trimis. E un lupan tânăr, i s-a făcut dor deodată de oraș, de oameni, vine și el să vadă o catedrală. Să vadă cum e în afara codrului, între fugari și dezertori...

— Vine să se închine?

— Nu are nevoie. Animalele sunt scutite de credință și cer. Au marele favor de a nu ști ce e moartea, ce e timpul, ce e istoria. Dacă mor, nu vreau să ajung înger în rai. Vreau să ajung, de pildă, o simplă lupoaică. Să nasc doi pui și să-i păzesc să nu coboare niciodată în orașele și cetățile oamenilor.

— Ca Baba Dochia?

— Nu am auzit de această babă. Babele nu-mi plac. Eu nu voi muri ca o babă, fii sigur...

O lacrimă adâncă o îneca. Simțeam că am jignit-o. Dar mînia sau durerea ei era bine reținută — vorba, abia șoptită...

— Nu am venit aici fiindcă sunt nebună. Sau fiindcă mă cred Preoteasă. Religia în care pot eu crede este sau foarte departe în trecut, sau foarte aproape în viitor. Eu, astăzi, am fost un simplu ac barometric care a vibrat și a coborît. Anunț o schimbare: nu a vremii, nici a vremurilor, ci a vremelniceii. Dar voi sunteți prea tineri și prea fericiți ca să mă puteți înțelege. Am fost o actriță cu har pe scenă: nu harul l-am pierdut, ci scena. Din vina mea. Prin harul meu — care e legat de adevăr și de cuvînt — am devenit o scoică goală, dar în care se poate auzi vuietul depărtărilor. Al mării, al pădurilor, al stelelor armoniei universale. Nu suntem aici nici în aventură, nici în excursie. Suntem aici fiindcă am fost chemați. Ca martori, ca acuzați sau acuzatori — ce importanță are!? Poate că noaptea asta e o simplă noapte de veghe: a murit ceva, cineva, undeva — noi, aici, îi ținem o lumînare aprinsă. Așteptînd un Lup.

Tăcu brusc, întorcîndu-ne spatele. Fusesem pus la punct, îmi părea rău că am jignit-o. Ana mă strîngea de braț.

O umbră apăru în conul de lumină al esplanadei. Strigarăm:

— Hei, care ești? Ce cauți aici la ora asta?

O voce bătrînă și răgușită ne răspunse:

— Nu pot dormi. Din cauza curenților magnetici. Sau a exploziilor solare.

Avea și el cheie. Intră în biserică și aprinse acolo cîteva lumînări. Apoi ieși.

— Foarte multă lume nu poate dormi!

— De ce?

— Nu știm. Se-ntîmplă. Parcă trebuie să știm chiar totul!? Cînd vom muri, vom afla! Dar voi ce căutați acolo sus?

Grăi Cătălina:

— Așteptăm lupul!

— Lupul? întrebă bătrînelul, dar nu părea să se mire prea tare. Nu cred că poate veni. Poate la anul, poate peste zece ani! De obicei coboară din Munții Apuseni în Cluj.

— Anul acesta va coborî aici. Urcă-te lîngă noi.

— Nu pot. Sunt paracliser, datoria mea este să stau aici. Ați simțit cutremurul de ieri-dimineață?

— L-am simțit. Cutremurul e un semn. Vine!

— Dacă e semn, e un semn foarte rău, ne strigă el de jos.

Pe trotuarele ce împrejmuiiau pătratul acestei piețe (tîrg de vite, de oale, lumînări, talcioc, bursa ȝiganilor lăutari la nunți, piață pentru coroane și sorcove, plante medicinale, hrean, năut, ciuperci uscate, laur, lipitori, busuioc, borș, zeamă de varză, păsări mici în colivii, acvarii, porumbei, iepuri, clepsidre, grîu de colivă etc.) se puteau vedea tot mai multe grupuri de oameni încotoșmănați, tropăind pe loc. Geamurile ce priveau spre piață se luminau rînd pe rînd. Simțeam cum vibrează trupul Anei mele, cum se încordează trăsăturile aspre ale feței Cătălinei. Începui și eu să vibrez, intrînd în concordanța de fază a acestei nopți. Să vibrez, să aștept. Să fiu convins că vine.

— A coborît, o auzii pe Preoteasă. Simt asta. Se apropie. Nu va ocoli orașul, îl va traversa. Nu e un lup fricos. Este orașul său, noi suntem poporul lui. Chiar dacă el nu știe — e destul că știm noi. Totul se transmite, una suntem, noaptea asta e o noapte de vrajă și jertfă. Cea-surile se vor opri, sufletele se vor întoarce pe dos. La teatru se vor prăbuși costumele voievozilor și armele vitejilor de altădată. În biblioteci vor tresări volumele clasicilor limbii și ai neamului. Mefisto va simți, Ursu Ilie va plînge, Lidia va fi mușcată de un dor cumplit de țară. Mihai va sosi cu șareta. Nici el nu poate dormi. Chiar dacă a băut. Lupul...

— Să nu-l împuște vreo patrulă.

— E nemuritor!

Creștea tremurul, urca mercurul clipei. Ana mă săruta disperată transfigurată. Preoteasa, calmă și sigură în aparență, murmura un cîntec al ei: „Numai unul n-are somn, cată să se facă om!“ Piața era goală, dar pe margini, pe sub bolțile porților vechi, se vedea o mulțime de umbre. Demonul sceptic ce îmi servea de sprijin mi se părea viu, viu și cald.

Și atunci se întîmplă minunea.

Foarte simplu. Ana se smulse brusc din îmbrățișarea mea și se aplecă mult peste trupul de fiară al demonului meu de pe cornișe. Întinse mâinile și deodată, cu o voce deosebit de puternică, total nouă pentru mine, *strigă*, precum în ziua ei cea dintâi:

— Lupul, oameni buni. Lupul! Iată-l!

Și imediat leșină.

O țineam în brațe, nu știam ce să fac, tremuram. Eram fericit, eram și fericit, și foarte îngrozit. Ca în reverberație, auzeam de jos murmurul mulțimii strînse. Preoteasa, mută, părea încremenită. O cariatidă a cerului apăsător. Ana se trezi, mă sărută, mă sărută, lacrimile ei și ale mele curgeau șiroaie.

— Vorbesc, soțule, bărbatule, Lupule! Vorbesc. Nu din sperietură, nu. Vorbesc, fiindcă în noaptea aceea, mama...

I-am pus palma la gură.

— Taci, i-am spus. Acum să vedem lupul nostru.

— Uite-l, ne zise Cătălina, care părea că nu realizează minunea Anei. Acolo! Dinspre Cuza Vodă!

Într-adevăr. Pe zăpada proaspăt căzută, moale, se vedea înaintînd spre noi un lup deosebit de frumos. Nu era prea mare, nici prea puternic. Era un lupan tînăr, foarte mîndru și demn. Nu venea alergînd, nu avea limba scoasă, nu lehăia. Venea la pas, ca un voievod acasă la el. Nu se uita împrejur, deși, bănuiesc, nările lui de pădure trebuie că simțeau numărul mare de oameni care, acum, ascunși după garduri și porți, în case și poduri, îl priveau fără frică, dar uluiți.

Ocoli în cerc larg catedrala. Apoi se opri exact în locul acela din fața portalului unde era pata de sînge. Nu făcea nimic. Stătea drept, așezat, cu picioarele din față înălțate. Cu capul privind înainte. Îi vedeam dunga aproape albă de pe gît și pîntece. Urechile ascuțite, ochii strălucitori. Era ora trei și un sfert. (Am zis: e și ora la care Ana vorbea în somn.) Ușa catedralei era deschisă. Paracliserul nu se vedea. Lumînările ardeau, parcă cineva scotea și cîteva acorduri de orgă.

Stătea nemișcat, privind fix și atent ușa larg deschisă. Nu s-a ridicat, nu părea că dorește să intre. Ningeă iar, dar foarte subțire și foarte vertical. Nu știu cît timp a trecut așa, în această suspendată tensiune și așteptare. Mult, destul de mult. Ana îmi tot spunea:

— Am crezut, iubittle, că îmi voi primi vocea în durerile fa-cerii sau cînd ar fi trebuit să-mi sărut pruncul și să-i spun pe nume. Dar mama, mama mea, a aranjat altfel... Vezi, fiarele prin fiare se vindecă. Pădurea nu ne-a uitat! Suntem copiii lui, tu mai ales, soțule!

Era atîta fericire liniștită și în ochii Cătălinei, atîta înaltă bucurie! Nici acum nu realiza că *Ana vorbește* — fiindcă asta, probabil, i se părea o minune mică. Cea derivată, corolarul adevăratei minuni. A minunii celei mari. În fața catedralei nu avea loc un mister sau o tragedie istorică. Un simplu lup de codru stătea ca o statueta egipteană și privea spre ușa larg deschisă a unei ruine de fostă catedrală. Nu voia să intre. Nu urla, nu avea nimic să ne spună. Eu aș fi putut să-i strig cîteva dureri, cîteva jalbe, cîteva nedreptăți. Dar ce rost avea? Tot ce-i omenesc îi era străin. De aceea a venit, de aceea nu-i e frică, de aceea stă așa cum stă, fără scop și fără rost, dar în numele unei umile, silvestre, cosmice solidarități. Printre lacrimi, mi se părea luminos, nimbant de o aură pură, mai mult decît legendară.

Ce a urmat a fost ca o explozie, ca o ciocnire de trenuri sau o scufundare a unui pașnic vas cu pelerini. Cineva în mulțime țipă deodată, tare și îngrozit: „E lup sălbatic, poate e turbat, chemați vînătorii!”

Lupul nu se mișcă. Făcu două cercuri în jurul locului său, apoi se așază din nou, privind drept înainte, ca un duh împietrit al datoriei. Orga răsuna puternic (cred că era paracliserul), pata de aur a luminii lumînărilor se prelingea pînă aproape de el.

Vuietul de alarmă prostească creștea. Soseau în grabă patrule, vînători, pompieri înarmați cu cîngi și topoare. Cătălina, cu vocea ei uriașă, striga de sus, ca de pe zidul Troiei:

— Nu-l ucideți! E lupul nostru. E nevinovat, a coborît din codru pentru noi! Pentru noi! Nu-l ucideți, vă ucideți norocul și nădejdea. Zece ani pierdem dacă-l omorîm. Sau o sută. Sau o mie. Nu trageți, proștilor, nu trageți!

Răsunară cîteva împușcături. Lupul sări în sus aproape doi metri, apoi rămase întins pe lespede. Mort. Ucis.

Preoteasa coborî ca o vijelie. Smulse două candelabre aprinse din biserică și le așază lîngă cadavrul bietului animal. Lumea nu îndrăznea să se apropie — vocea ei, ca un clopot, blestema acum. Blestema atît de cumplit, că tremurau flamele lumînărilor, coamele copacilor din jur.

Nu știu cum s-a întîmplat. Coborîm cu grijă, pe întuneric, scările spiralate. La ieșire ne aștepta Mihai.

Peste trupul frumos și curat al lupului era întinsă Cătălina noastră. Un atac de inimă, probabil. Pușcașii dispăruseră. Și lumea. Chiar și pompierii. Doar paracliserul, ieșind din catedrală, își ștergea ochii plini de lacrimi. Spuse între două accese rele de tuse:

— Nu vă atingeți de victime. Trebuie să anunțăm miliția!

Abia peste trei zile, după multe și complicate intervenții, reușiram să obținem dreptul de a o înmormînta pe iubita noastră Preoteasă, Cătălina. Nu am putut nici măcar visa să o ducem la peștera visurilor ei. Am înmormîntat-o lângă prietena ei din tinerețe, Maria Borubschi. Am găsit cu greu un bătrîn preot care a acceptat să-i slujească recviemul în latinește. Ana nu a putut asista la înmormîntare, era doborîită de emoții și lacrimi. Avea și puțină febră. Au venit în schimb o mulțime de oameni simpli din mahalaua noastră, din Romanești, și foarte multe bătrîne din fostul ei cămin și din jur. Am așezat-o în groapă, punînd între ea și Maria urna cu cenușa doctorului Petrică-Sandu.

Am împărțit pomeni: bani, colaci, batiste și lumînări.

Ne-am întors pe lumină.

În fața casei ne aștepta o mașină. Cîțiva milițieni și trei civili. (Între ei, două foste cunoștințe: inspectorii de folclor ai prietenului nostru Alfons. Se făceau că nu ne cunosc, priveau vrăbiile, mîncau semințe.) Foarte urban, deosebit de politicos, furăm invitați să-i urmăm. Trebuia să dăm niște declarații în legătură cu acest lup care, nu întîmplător, a întors orașul pe dos.

Craiova, 1983-1986

**Pentru difuzare
vă puteți adresa
la Editura „Casa Școalelor”
C.P. 5-92 — București
Telefon: 01/638.96.16**

Culegere și paginare

ADISAN

Departamentul editorial

ADISAN COMPUTER SRL

tel./fax: 01/222.57.26

**Tiparul executat la Imprimeria Filaret București
Comanda nr.762 /1995**

ION D. SÎRBU (n. Petrila, 28 iunie 1919 — m. Craiova, 17 sept. 1989) a fost fiu de miner. Absolvent al Facultății de Litere și Filozofie din Cluj și, totodată, strălucit membru al Cercului Literar, a luptat, student fiind, pe frontul de est. După absolvire, a fost asistentul lui Lucian Blaga și, ulterior, conferențiar la catedra de estetică a prof. Liviu Rusu. Retrogradat în 1950 („pentru orientări idealiste”), devine învățător la Baia de Arieș, apoi profesor de liceu. Arestat pentru „omisiune de denunț” la 16 sept. 1957, a făcut 6 ani de închisoare, iar după eliberare a avut interdicție de semnătură și domiciliu forțat în Petrila, unde a lucrat în mină ca vagonetar. Angajat în aparatul tehnic al Teatrului din Valea Jiului (care azi îi poartă numele), reușește să ocupe, la scurt timp după aceasta, postul de secretar literar al Naționalului craiovean, pentru nouă ani. ♦ Este autorul mai multor lucrări dramatice, jucate în țară și în străinătate, al mai multor volume de proză scurtă, romane, eseuri și al unui jurnal consistent, care a relevat cititorilor personalitatea sa multilaterală, calitatea morală și spiritul cu adevărat european care l-a animat. ♦ Romanul *Lupul și catedrala* oferă o imagine a societății românești din anii 50, bîntuită de sloganul luptei de clasă. Intelectualii marginalizați care populează paginile cărții, artiști iluștri sau profesori încununăți cu lauri academici, au executat ani grei de închisoare ori sînt clienți ai clinicilor de psihiatrie. Cînd sînt pe punctul de a-și găsi un loc demn în societate, au loc întîmplări ciudate. Între altele, în mod miraculos, un lup tînăr și plin de cutezanță, a cărui venire a fost profețită de mult, coboară din codru în oraș, vrînd parcă să le amintească oamenilor virtuți pe care, în viața lor înrobîtă, le-au uitat. O dată cu uciderea lui, speranța „dezghețului” care mijise în acel an 1956, anul revoluției din Ungaria, este operativ retezată prin intervenția brutală a „organelor de partid și de stat”.

Premiul Uniunii Scriitorilor, 1982 și, post-mortem, 1993.

ISBN 973-95876-8-2

4900 lei

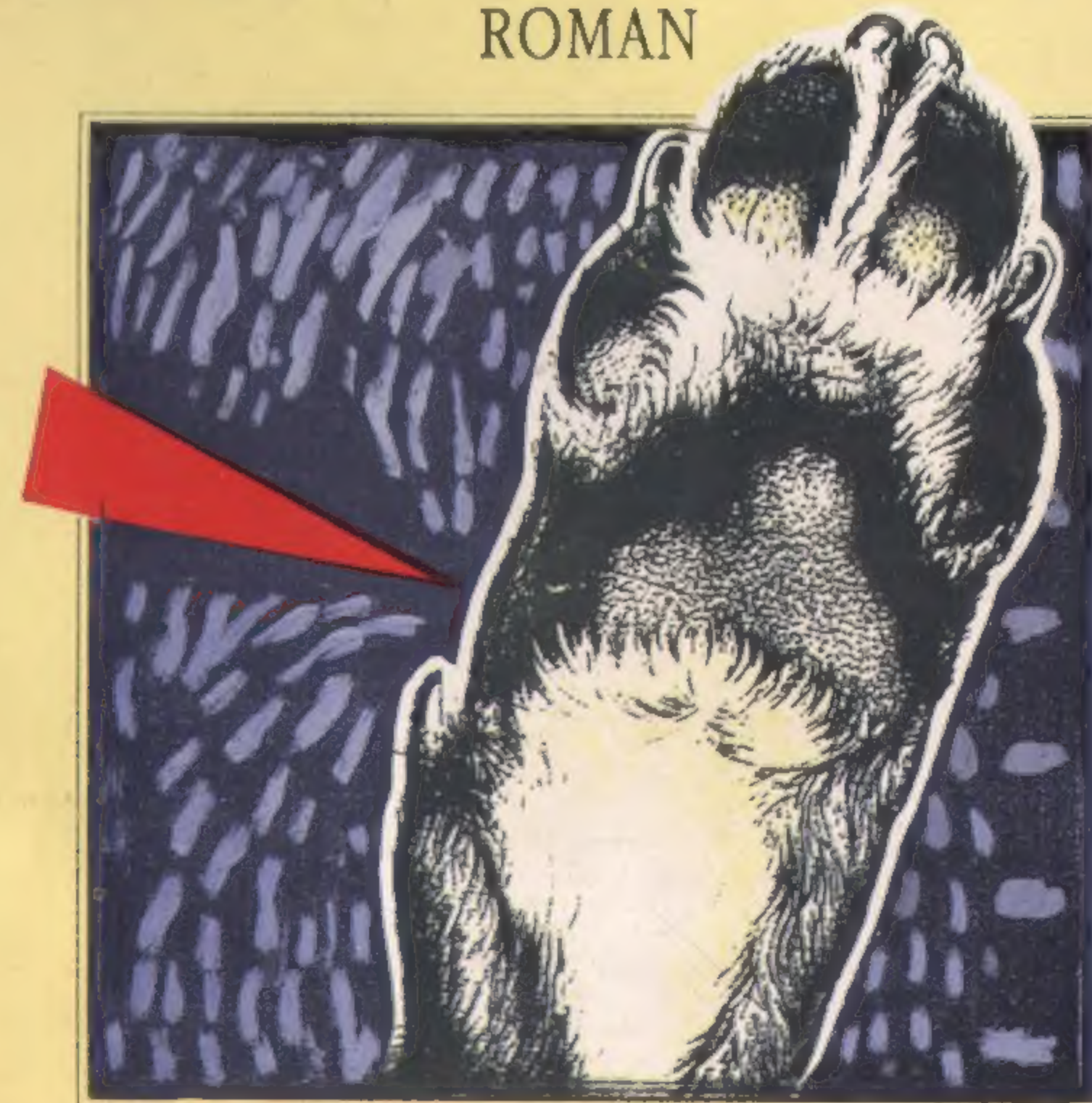
Lupul și Catedrala

ION D. SÎRBU

ION D. SÎRBU

Lupul și Catedrala

ROMAN

EDITURA CASA ȘCOALELOR